

דברי

שבילי

שבילי אמונה

ת
ז
ז
סיד
ז
ז

סדר החכם השלם הרמאי אלדבי ספרדי סולם מוצב
ארצה וראשו מגיע השמימה בו כלולים עשר
נתיבות חכמה ינרפס על ידי הגאון מהרר
יוסף אוטילינג יץ ומהונו תחת
ממשלת אדונינו החשמן

קרישטופיל מאדרויץ ירה

נחש' חסד סת' כ"ט ל'פ"ג
פת דיווא דסרינמ

אל עין הקורא

הא' מאן דבעי דליהוי ליה נהירא שבילי דשמיא' כשבילי דמתא : השתא ייתי ויזכר שבילי אמונה' חובר והגיה אורו החכם השלם הר' מאיר אל דבי ספרדי דרכיו דרכי נועם' וכל נתיבותיו שלום' עשרה המה קטני ארץ והמה כחוכמים טובים מעשר' בנים' לא הניח דבר קטן ודבר גדול אשר לא הואל באר בספרו קטן הכמות וגדול האיכות' הלזה' עלה שמים' וידבר על אהים' וכמלאכיו ונגלגליו ישים תהילה' וירד על הארץ' וידבר על האדם והארז' עד האזיב אשר בקיר' שבע חכמות כנתה ביתו' ובו ימצא כל איש מבוקשתו' מכלתי לכת אנה ואנה' ללקט מן הרב המורה' והרלב"ג' ושאר מעולם אנשי השם' אשר דברו בכל החכמות' וכאשר ראה הגאון מהר"ר יוסף אוטילינג' גדול מעלת הספ'ות ועלתו' וכי עד עתה היה נדרס' שוכב ישן במעגל' למקצועות המשכן' למען זכות הרבים' להודיע להם תעלומות החכמה וסתריתורה' בקצור' לא יעפולא יגעו בהכנות' אמר להדפיסו' ויצו עלי לאמור' קום חיש' לתקן את אשר עותו' ואני לא נסוגותי אחור' ועל משמרת אעמודה' עד די בער' והסר משוכתו' אם כי קצר רוחי' מעבודה קשה' כי לא נמצא כאמתחתינו' רק טופס' צר אחת גושנת היא' והדברים עתיקים' אולי מכתובת יד המחבר בעצמו' או ממעתיקי דבריו' והחפץ בידינו יצלח' למען לא יארע תקלה' כל שכן על ידי צדיקים' בערנו הקדש מן הכית' אשר בהעוותו הוגהתיו' עד תם חלאתה' ועיניכם הרואות' וקרא זה אל זה' ואוליזיל ולזכר' כי נחמד למראתו טוב למאכל' והרזה את גלות עליות וגלות תחתיות :

כה דברי הרופא ולא לו

יעקב בכמר דוד מרקריאה זל

שבילי אמונה לדבי מאיר אבן אל רבי

והוא נחלק לי נתיבות כמבואר דף ג'

למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמר
מי זה האיש ירא י' יורנו בדרך יבחר
אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת י'
ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו
רגלי עמדה במישור במקהלים אנרך י'

ולחשב ולחרוש ולהתבונן ולהביט ולפנות
ולהנות ולתנות ולחקור בעד פעולות שוכן
מעוני בחבורי חכמי קדמוני ונדעה
טרפה לדעת את ו' ואני הצעיר
שבמשפחת בית אבני מאיר י' החסיד
ר' צחק ז' הבכונה אבן אל רבי מבני
גדולי ירושלים אשר בספרד אשר הוא בין
העמים מפורד ומפורד ממדינת טליטלה
אשר בארץ אנדלוס היא העיר הגדולה
בנוף החמישי לפאת מערבית דרומית היא
מהוללה בראותי הכון העם הגוי כולו
אש' הלך השכיל אי' לנה לו' ומשכילי הרבי'
כלים והחכמים הולכים ודלים והנוגשים
אצים והוללים ורודפי אחרי הכצעקתים
וינהו בכבודות אשר החכמה שיאלים
וניתן השכל במבוא ובספרים עד קברו
אותו המקברים לא ידעו ולא ישכילו כי
טח מראות צניהם אבדה האמון ונכרתה
מפיהם ובכן נכספה וגם כלתה נפשי
לידע אמיתת אמונת ולסור ממוקשי ונתי
את לבי לדרוש ולהורו בחכמה ולחקור
בעד התעלומה מפי סופרים ומפי ספרים
וארא הרבה תכורים מזהב ומפז יקרים
אשר הברו לט חכמי קדמוני לבאר בו
אמונתי ויש אשר רמזום בסודות
א ב ג ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד

אודה לאל ואהללה ושמו תמיד
אגדלה ובגודל תעצומו
אמללה ואומר בתהלה שבח וגדולה
ועוז וממשלה לנורא עליה אשר
על כל מאד נעלה כי הוא עלה ראשונה
לכל עלה ואחרון לאחרונים בלי הכלה
שריט בכל דיורי מטה ומעלה ולו חומיה
תהלה דבי אתאי תושבתה כולא והוא
סליק עליהון לעילא אשר חסדיו עמנו
תמיד העלה ובריותו במצרים בתוך
הגולה אותם משם דלה דלה והפאירנו
לעטרת ולכלילה שנטמר בך בדר " להיות
לו לעם סגלה ונתן לו ההורה אשר בה כל
חכמה כלולה וצונו להנות בו יוסם ולילה
כדי להתבונן ממנ' דרך אמונתו המעולה
כי כאשר צונו לדרוש באמת אשר אתני
ולחשב בו ולסבור בדיני השור והבור
ויתר החקים והמשפטים והמצות אשר הם
בתורתנו כתובות ובהם נבדלו מכל לשון
ואומה על אמת כמה וכמה שהזהירנו
בוראנו לשום לשביל האמונה מנתינו
למן את חייבים להודות ליוצרו ולברכו
וחמדי עליט להמליכו ולהידו ולפארו
ולקלסו ולהודו ולשכחו ולהללו ולרוממו
ולגדלו גם עליט לבקש תמיד ולדרוש

אל האמן ' גל על ' מעשיך ודברך ואמן ' כי אדם לעמל יולד ' ואי זהו דכס הרואה את העולד ' ואשרי מי שעמלו כהרה ' ובהר המיר דרך האמונה הישרה ' יענה אם תגביר נפשו השכלית על הבהמית ' נשמך תחיה ואותה לא תמית ' ואל תשיאך תכל בהבליה ' כי היא תמית במפעליה ' והדכמה תחיה בעליה ' זאת יעוד אצתי ' אישר היא לכל חס נכרת ' שאמרו יודע דעת ומזה ' ומוחר האדם מן הבהמה ' אכן יש נשמה והיא הנפש החכמ' אשר נתנה לך אלהי הרוח ' והיא כך בכח ' ואת' אל הפועל תוציאה ' בהתעסקך בחכמה להבינה ואז העלטה מעלה מעלה אל המקום אשר היה שם אהלה בתהלה ' וכשמעי הדבר הזה התחוקתי ' ועל עמרי עבדתי ' ואפתה פי ואומר אל העומ' אצלי מצאתי און לי ידבר נא אדני כי חוקרני ' כי אמרתי הגני הנני ' מוזק לכל אשר תצוני ' ואדך בדרך אשר תורני ' אמנם און לי פה להשיב ' ולא און להקשיב ' ולא מצח להדי' ראשיכי שבכתי ליעה ורוש ' וזה אענה ואומר ' ולבי המרמר ' כי לא עמד טעמי כי וריחי נמר ' כי יודע אדני ' כי מרוב עוני צר ומצוק מצאוני ' ואכו מטוס מבני ' ולכן אין מלה בלשוני ' כי הנלות הניאני ' ומכושבי דחפני ' כי מארצי הוציאני ' ואל ארץ גזרה הוליכני ' הבני פצעי' ולעשות דפצי לא נטשני ' עד כי יחיד ועני אני ' ועתה ראה עניי חלצני ' כי עבדך אני הבינני ' כי אמרתי מרוב יגוני ' מה בצעי לי להוסיף בעשלי ' ולהגות בחכמה ' אשר ה' גבוהה רמה ' וכאשר עיני מבטה אעלימה ' לא ישאר בידו מאומה ' ועתה אם נא מצאתי דן בעיניך ' תקנני בעצה טובה מלפניך ' והודיעני דר' ואלך ' ואולי יהי דרך המלך ' בענין שלא אינע לריק ולא אלד לכהרה '

כאשר

להרכיבני ' כי דעתם רחבה מדעיתנו ' ויש אשר הרחיבו בביאורם ' והאריכו עד מאד בדיבורם ' ובעשתי על רמזותיהם ' ועל כוד עניניהם ' וסיוותי בספרים ההם ' הוסר מסוה השכלות מעל רעיוני ' ויאורו עיני ' ושמחתי בהגיעי למדון הפצי ' ואהשבה התעלומה לאור אוציא ' כי אמרתי אולי מרוב המאורעות אשר מצאנו צרות רבות ורעות ' ומהסת האריכות אשר הם כאמונה בחמישכות ' גם יעום התימתה וסורה ' שלא נוכל להשיג אותה ' ואשרה מי יתן מסריע ביניהם ' לעשות לי טוב מיטתם ' ומהאריכות קצת להכר ' ולכאר מהסודות בקוצר ' ואקראם עם הילדים אשר בעלי ' ואעגדם עטרות לי ' וקורות הזמן הפרו עצתי ' כאשר רחמו אותי ' עד כי נעויתי שדותי ' והוציאוני מבית אבי ' ומארץ מולדתי ומאת קרובי ומישפחתי ' וטלטלונני טלטלה נבר ' ונדתי כיונה מבלי אבר ' ולא נטשוני להשלים מאויי וקצתי בהי ' לא שלוחי ולא שקטתי ולא נחתו ' כי מרחי אל דחי הלכתי ' וכאשר ללמוד חזרתי ' כמעט כלום לא הבנתי ' כי באורך הגול' נתבלבלה דעתי ' ואהשבה דעת ולא ידעתי ' גם מהם אורך הדברים אשר בספרי המהברים ללמוד בהם קצתי כאשר כגדלם הבינתי ' וישובתי ברעה ' משתומם כשעה הרא ' בחשבי איך אשר יעתי מלפנים ' כימים הראשונים ' הנה עתה הכל אבדתי ' ולכן מלהגות בחכמה נמנעני ' ויהי היום ואשמע אף קול הקורא ' ואשא עיני וארא והנה עומד לנגדי כמראה נבר ' והוא מילין מדבר ' ויעירני כאיש אשר יעור משנתו ' ואעמוד כבהלה לעומתו ויאמר אלי בן אדם ' מה לך נרדם ' למה כל אשר בתהלה ינעת ' עתה הכל אבדת ' הלא ידעת ' אם לא שמעת ' ינעתי ולא מצאתי

הספר אשר אתה שואל כי הם אדירי עליון קדושים ' ואני נבזה והדל אישים ' וס כי צעיר אני לימים והם ישישים ' כי אני כאש דמיתי ' לקרות בכפרים אשר לפני נלאתי ' ובהבלי הזמן נהייתי ונהליתי ' וערה איד תצוה אותי ' לקצר הספרים הנעימים אשר חברו לנו הקדומים ' הרבנים הרמימים ' והם סתומים וחרומים ' וכל מאמריהם יקרים מפנינם ' נטעי נעמיים ' וערה אם הדבר בעיניך יערב ' מוטב לי לזה הדבר שלא ליקרב מליננס בדבר אשר הוא ממני רב ' ויהיה עמי כל אדם רב ' כי אין לאל ידי ' וכל חכם לב יריב עמי ' וישיב עוד לדבר אלי ' ויאמה השקט ושמע מלי ' הלא אם קטן אתה בעיניך ' כאשר הארכת במעניך ' הבט אל צור חוצבת ' ואל מקבת בור נוקרת ' כי ידעתים כי הם זרע ברך ' ' והמיד מצאחזן בעיני ' וס היו אנשי שכל ויראי האל ' ומתם יצא תור לישראל ' וזכו לראות פני שמונה ' על אשר דרכו בשכילי אמיני ' גם אתה קריה וישנית שלשת ' והלמידי רבמים שמישת ' כי תורה חוזרת לאכסניא שלה ' והמיד נסתופפת בצלה ' ושוקד על דלהותיה יום יום ראיתך ' ולכן לזה הדבר בהרתך ' ועוד כי אמונתך היא נכונה ' מאת אל אמונה ' וערה שמע בקולי אייעד ויהי אלהים עמך ' ולא יבצר מזמה מכך ' ואל האריך אמרים אל הוכך דבר אלה הדברים ' ואם זה הסבר תהבר ' אשר אנכי דובר ' יהיה לך לזכרון ' ולזולתך לכשתון ' כי ראיתי בני אדם אשר איך דעתם שלומה ' כי לא למדו חכמה ' ואמונת היא משוכשת ולא תמה ' וייראו מגשת לרממות הרמות ' כי ראמות ' לאויל רבמות ' וכאשר יראו הספר הזה לפניהם ' יהנו בו ורמזי יהיה לעיניהם ' ולא יקוצו בקריאתו ' כי יהיה קטן בכמותו וגדול באימתו ' ובה יכורו

מדרס

כאש עשיתי בתהלה ועליך המלאכ לגמור ' כי המתהיל במצוה אומריך לו גמור ' ואודה לך תמיד בכל מאורי ' זה הסדר אשר תעשה עמדי ' ויוסף עוד לדבר אלי ' ויאמר כל מחסורך עלי ' לכה נא אתי ' ואל תקין בהוכחתי ' ואיעדך נא עצה ' זאת העצה היעוצה ' ובעשרה תמלא דפצך אשר אהבת ' קח לך הספרים אשר הם למד ' וסלת נקייה מהם ברור לך ' והניפס בנפת שכלך ' וקצר מהדברים בנוע אמרי ' כי ' יהיה בעורך ' וכחוכ הכל וכסדר תחברו ' וכאשר תדעו ' מהרה לא תשבתו ' כי יהיה קטן ועמ' הביאיו וישנת בו תמי ותנצרה ' ובה תעש הטוב והיטי ' ותתיה בו תמיד מאושר ' וזאת העצה היא טובה ונבחרת ' ועליה נאמ' שם עולם אמן לו אשר לא יכרת ' ואם גליה אל ארץ אחרת ' הגלות עונות מכפרת ' ומערה סר עוניך וחטאתך תכופר ' והיטב לוי משור פר ' ואען ואומר אדני טוב דברת ' בכל אשר ספרת ' מה נמלצו להכי אמרתך ' על בן אהבתי מצוהך ' כי כל אמריך הם נכוחים ומתקנים ' והדברים עתיקים וערה מדוע מצאתי הן בעיניך להכירני ' כי בעצתך תהרני ' מה היו ומה אני ' ואתה ידעת מייעט שכלי ' ורוב כבלי ' ולמה ידבר אדני אל עבדו בדברים האלה ' ואני רש ומקלה ' ואין בי לא דעת ולא תבונה ' ואיך תצוני להורות שכלי אמונה ' והנה ללכת באלה לא נסיתי ' ולא עמדה לי חכמתי ' כי זה כמה לחבר הספר הזה אמרתי ' ומתסרון שכלי ודעתי ' וגם יען כי בנולה הלכתי ' לא נתקיימה מחשבותי ' לכן לא אוכל לחבר ספר קטן ולא גדול ' כי הקטן הוא אצלי כגדול ' וערה תיקר נא נפש עבדך בעיניך אדני ' ואל תשים עלי המשא הזה כי עצום הוא ממני ' והנה כמה חכמים ונבונים בישראל ' והם יחברו

הקדמה

מדרכם הרעה ' ומאמנותם התועה ' ותהיה
 אתה הסבה ' להנחילם חיי העולם הבא ' **הנתיב הראשון**
 כי היא לתחיה עיקר תהיה ' שנאמר וצדיק
 באמונתו יחיה ' גם זה נאמל באומנה ' שנ
 וארשתוך לי באמונה ' ובטח על חסדי
 השם ועל חסדי אבותיך ' ואז תמלא
 משאלותיך ' ותקתר רשות מעוזר לכל עוזר ' **הנתיב השני**
 והוא יהיה לך לעזר ' ובטח בכל עוזר לכל
 דל וחלך ' כי יי' אלהיך מלמדך להועיל
 מדריךך בדרך תלך ' וכאשר ראיתי
 כי העצה טובה ' והתוכחה חשובה ' ולא
 מצאתי לה תשובה ' כי היא ממור השכל
 שאובה ' ומחר הבינה הצובה ' אז את
 חצני נערתני ' ויהבי על בוראי השלכתי **הנתיב השלישי**
 ולחבר החלותי ' ככל אשר צוותי ' **הנתיב הרביעי**
 הספר הזה בריתי ' וקראתיו שבילי אמונה ' **הנתיב החמישי**
 יען כי הוא ידריך ללמדו בכונתו ' שבילי
 האמת באמונתו ' ויהיה לו מעיד לעזרה ' **הנתיב השישי**
 ולילה כיום יאיר בחשכה כאורה ' ויסיר לו
 המכשולים ' ויאיר לו במבואות האפלים
 ויען כי האמונה היא העשירי והיה קדש ' **הנתיב השביעי**
 כאשר מבואר בעיני המאיר שכלו בעבודת
 הקדש ' לכן חלקתיו לעשרה נתיבות
 כאשר הם כתובות ' ואמרה אספה לי
 דברים יקרים ואותם אהברה ואקשור
 והולכתי עורם בדרך לא ידעו בנתיבות לא
 ידעו אדריכם אישים מחשך לפניהם לאור
 ומעקשים למישור :

באמונת הכירא ית' וביהודו
 וביאור שמותיו ועוצם כבודו
 באמונת הרוש העולם וגלגליו וכוכביהם
 ומהלכם בזמנם ופעולותיהם
 ביצירת אדם ובת זוגו והנהגתם באמונה
 וזרעם יפרח כשושנה
 איך נוצר האדם בבטן אמו
 ותכונת כל אבר וטעמו
 בהנהגת בריאות הגוף
 לכל יבא לידי נגוף
 לבאר הנפש ופעולתה
 והשכל אשר הוא צורתה
 בהנהגת בריאות הנפש
 כדי למצוא בסופה חופש
 להאמין בדברי נאמני
 והיא תורה שבעל פה שנתנה במיני
 להאמין בגמול הטוב לעושי רצון קונו
 וההפך לעוברי רצונו
 להאמין בגאולה ובתחיה ובעולם הבא
 ובירך אשר הוא לכל הסבות סבה

אלה הם עשרת הנתיבות אשר
 הם מהחכמה שאובות
 ולכן דבריהם עמוקים ומדבש ונופת
 צופים מתוקים וראיותיה כראי מוצק חזקים

כי מספרים יקרים חברתים * ומלשונו זרים
 הרגמתי * ומחכמים מקובלים קבלתי *
 כי לא מלכי ומחכמתי ושכלי * כי בער אנכי
 מאיש ולא בית אדם לי * ואין רצוני
 להתנאות בטלות שאינו שלי * ואני רק
 ומאומה לא אדע * בכל הכמה ומדע *
 וגלוי וידוע לפני הכונה בשמים עליות *
 אשר הוא כוחן לבות וכליות * כי אין כונתי
 בחברי זה הספר להתגדר בו * ולא להקרא
 שמי בקרבו * כי אם יען שהשכחה מצויה *
 וגם שהמחבר האריכו בראיה * ולא השיגה
 ידי להעתיק הספרים ההם * אשר לכדתי
 בהם * ואומרה אלקטה נא ואספתי בעמרי *
 אדרי הקוצרים * שנים שלשה גרמים *
 בראשי אמרים * מספרי אותם המדברים *
 ואמרתני אני בלבי לכתוב אלה הדברים *
 למען יהיה לי למזכרת * ואשמרה אותם
 משמרת * ואם אמצא סבר'נאה' שהמחבר *
 הניחה לפיאה * אלקטה לי לארוחה * עד
 לא תהיה שבת * וארב הספר הזה במצות
 המדבר אלי * כיך אלהי הטובה עלי * והנני
 מתחנן ומתפלל * יום וליל לפני אל עליון *
 השוכן ברם הביון * ומבקש מלפני *
 למצוא חן בעיני * ולהיות עם לבבי בעת
 מחשבי * ועם ידי בעת מעבדי * ועם פי *
 בעת הטיפי * והיו לרצון אמרי פי * בענין
 שלא אכשל בדברי * ולא להאריך יותר
 פראי במאמרי * ולא לקצר במקום הצריך
 אליו * ולא לכתוב דבר שאישימוני עליו *
 ועוד אני מבקש בתפלה * מאת נורא
 עלילות * שיתנו ולחבריה זה לחן ולרחמים *
 בעיני כל היקומים * ובעיני כל איש בספר
 הזה יקרא * ויהיה לו משגב לעתות בצרה *
 אם יעשה את אשר אבארה * והוא שאני
 מחלה * כל אשר בלבי יעלה * לקרוא
 הדברים האלה * לעיין בהם בעין החמלה *
 ויהסכו עליו מלמעלה * וידן אותי לקח
 זכות * והמקום ידינו לזכות * ואם אקצר

הרבה אל יאשים אותי * כי כן צויתי *
 ומקום שאמרו לקצר איני רשאי להאריך *
 ולא אקצר כי אם מה שאינו כל כך צריך *
 גם מהקורא בספר הזה אני מבקש * שלא
 יהיה לי למקוש * ואם ימצא בו מאמר *
 שיראה לו כפי מה שמסר * שראו טעות
 בדבר או במלה * שיעיין בו ובספרי הרבה
 תחלה * כי בהתחלף הכונות * אולי יהיו
 הדעות שונות * וישא ויתן בו בדבריו *
 עם אלופי מידעיו וחבריו * שאני אכתוב
 דעות עקריות * ורכמות שבליות * ולזה
 אשים כונתי * ולא אשקר באמונתי *
 אמנם אם אחרי שיתקור אלה ההקירות *
 אשר הנה אמורות * יראה לקוראנו * שעל
 כל פנים צריך הקון יהקטנו * והטעות בי
 יתלחו * ותהיה משכורתו שלימה * מאת
 שוכן שמימה יוכאשר יתקנה כפי רעיוני *
 הנה שברו ארו ופעולתו לפני * ואם
 בשטאה יחדפנו * וישלם לי דעה אחר אשר
 טובה אגמלנו * בשלום שורר יבואנו * כי
 יינפנו * שאינו חימה אם יטעו בני אדם *
 אשר בעפר יסודם * בדבר אחר או בשטם *
 פעם או פעמים * ואף כי בזאת ההכמה *
 אשר היא מאד נעליכה * כי היא כשאלו
 עמוקה * ומני ים רחוקה * ושכלי אצלה
 כקוץ מנט דקה * ומוכרת הייתי לחברי *
 ואנוס רחמנא פטרו * ואף כי הדבר ההוא
 אשר ימצא * מאת אשר אני עושה * ולא
 ירצה * אולי אני העתקתי מספר ביטנה או
 יהיה טעות סופר * שאני בוטח בבורא
 יתעלה * אשר העולם כאשכול תולה *
 שלא אטעה בדבר כאשר לפני התפללתי *
 ולא אשנה כן האמת ככל אשר התהננתי *
 כי הוא ברחמי ישמע תפילתי * ובחכדיו
 יעש' בקשתי * ובו אבטחה תמיד ואהללנו *
 והבוטח ביי' חסד יוכבדנו * ובו הסיני והוא
 יגן בעדי בטובו * כי מגן הוא לכל החוסים
 בו * והנה עוד הנה הפלאתי עצה * להבין
 משל

אלה הדרכים * שבהם עשיתם הנתיבות
כסדר רמזים * ובראשם שמי רמזותיו *
ביצור תהיה לי לעדה כי הברית * וערת
אצח דברי ואומרה במרץ * בערת שוכן
שמי ערץ * עזרי מעם יי' עושה שמי וארץ

מישל ומליצה * כי השכל הוא האיש
הסדר * אשר הערני הדברי האלה להברי
ואעירה לי עדם נאמנים על זה * כי אני
הברתי הביאור הזה * ושם הספר יגלה *
כי מאיר עה בגלגל עולה * וגם עשיתי

קדושים יחדו שוכן מעונה
כלי שנוי וגם לא בתמונה
עשות אדם והמציא לו הנינה
ונתן לו לבת זוגו למטה
ילדים על פני ארץ לשכנה
בניהם יהיו זרע נבונה
ונפש שם בתוך הנקף שכונה
להציל הגויה מתלוונה
ירפאם הוא והרשות נתונה
והנפש אשר מבס צמונה
שכס יציל בגל רגע ועונה
אשר אמרו מתי שכל ובינה
ותזמו להזות נועם שכונה
יחיה עוד ועולם בא יחי נא
עמוקים נמשכו כבוד תבונה
עדי באתי מצאתיה נמונה
ואוצרותי ובס אמצא רגנה
כלי מילת והכלא ארגונה
וינתילכם אלהיכם עדינה
לכו אישים ברו שביל אמונה

לכו אישים ברו שביל אמונה
מצאות אל ויחדו לעינים
אשר הדש לעולמו למען
יצרו מעפר ארץ בהכמה
רצונו היתה שיעשו הם
אזי אם יתגנו יחד באמונה
בהכמה צד והכין אבריהם
נחלם נהלי נחלי עדניו
אבל אם יגברו עליו חלואים
לדע שכלכם שימו לבכם
דעו האל ועבדוהו והוא נפ
בכל לב האמינו בדברים
ישים אל בטופכם את גמולכם
הכי אל יגאלה אתכם ומרכם
קדו מאת צעיר שנים אמרים
טהורי לב צננום הם בהכמה
נבאתי הם וכספי וזהבי
חמודות יקדו מפז ומכל
זכו דודים הגות כי כל ימים
קדושים יחדו שוכן מעונה

דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום
נר לרגלי דברי ואור לנתיבותי

השלימות האמתי באמת הוא לדעת מה
שאפשר לדעתו מאמת אמונה מציאות
הבורא ית' כי מה שיאמר עליהם שלימות
בעצם אמנם מה שיאמר עליהם שלימות
מפני שיהיו דרך להגיע אל זה השלימות
האמתי והוא מאמר הנביא באמרו אל
יתהלל הכס כרכמתי כי אם כזאת יתהלל
המתהלל השכל וידוע אותי * ולכן אמר דוד
שכר

הנתיב הראשון באמונת הבורא יתב
ויחדו * וביאור
שבותיו ועוצם כבודו *

שביל אמונה כדרכי משפטיך
שויתי * בראיתו
דוד עה שעם היות שהוא סבאר כעני כל
בעל שכל כי מיני השלימות רבים * אמנם

אנכי יי' אלהיך כלומר האמן בלבך אמתת מציאותי ואה' כך הוכל לקבל עול מלכותי לפי שאין קבלת עול מלכות ראויה כי אם אחר אמונת מציאות כמו שביארתי * ואמ' יי' אלהיך כיון הוזה קדמון ומאחר היה הכל בחפץ ויכולת והוא אלהים להם שחייבים לעבוד אותו * ואמר אשר הוצאתיך מארץ מצרים כי הוצאתו אותנו משם תורה על המציאות ועל ההפץ כי בידעיה ובהשגחה ממנו יצאו וגם תור' על החדו' כי עם קדמו' העולם לא ישתנה דבר מבעדו * ותורה על היכולת ותורה על היחוד וכמו שאמר בעבור הדע' כי אין כמוני בכל הארץ *

ומצוה זו שהיא אמונת המציאו' לא נאמר בדברות על צד הצווי כשא' המצות והטעם הוא לפי שא' ראוי לצוות אלא אחר שידע השומע מי הוא המצות ויאמין בלבו שהו' נמצא על ענין כך ולפיכך אמר בדבור זה אנכי יי' ולא אמר על צד הצווי אלא על צד האמונה * ואח' שהודיענו אמתת מציאותו ודרכי הנהגתו לעולם אזי התחיל לצוות אותנו ולהודיע לנו שאין דבר זולתו ראוי לעבוד לפי שכל הנמצאים זולתו כלם נמצאו במאמרו ואין ראוי לכלול באמונתו ובקבלת עול מלכותו אחד מכל העבדים שלא להשוו' כבוד הבור' ית' לכבוד הנברא' ולפיכך סמ' מצוה זו לאמתת מציאותו לפי שאמונת עובדת זולתו מבחשת אמתת מציאותו ועל דבר זה התחיל לצו' ולהודיע שאין ראוי לעבוד זולתו ולכן הזהיר תהלת הצווי ואמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ואל יעלה בדעתך ממה שאמ' אלהים אחרים שיש במציאות אלוה אחר זולתו כי מה שאמר אלהים לפי מחשבת עובדיהם כמו והאנשים רדפו אחריהם ואמר אחרים מלשון אחרים כלו' אלהים נמשכין אחר אחרים שאין להן כח מעצמן אלא שקיומן תלוין בדבר אחר זולתם ומי שאין לו כח

שבורר תמיד ונתן מנתו בהשתדלותו לידע כל מה שיוכל להשיג מאמונתו והיא מציאו' הנכונה ית' * וכן צוה לשלמה בנו ואמר לו ועת' שלמ' בני דע את אלהי אביך ועבדהו והקדים הידיעה לעבוד לפי שהידיעה היא עיקר ושורש לעבודה שאם אין לו ידיעה אם כן למי יעבוד ולכן בתחלת דברות סיני נצטוו באמתת מציאותו ית' כמו שאבא' כדי שידעו כי יש נמצא יחיד מושל על כל הנמצאים מצד היותו נושא אותם ומלך סצד היותו ממציאם ואין בכל הנמצאים דבר שיתדמ' אליו ית' לפי שהוא ית' נושא וכולן נשואים בו וענין היותו נושא הוא ענין היותו מקיים ועל כן הוא יתברך שהיחיד המציאות וכל מה שזולתו אפשר המציאות * ועיקר דבר זה הוא שצרי' אדם לדעת תהלה שיש לו בורא שבא' אותו והמציאו' לא מצד היותו ית' צרי' אותו מאח' שאין לו צורך בכל מה שזולתו אלא מצד היותו ית' חפץ לגמול עמו הסדר ולהורות אליו דרכים במה שיוכל להתקיים לעולם * ומאחר שידע האדם שיש לו בורא נמצא הי' וקיים נושא ומכריכל אותו ומשפיע עליו טוב ונומל עמו הסדר * אזי צריך האדם לקבל עליו עול מלכותו ולהורות לפניו על כל מה שעש' עמו מהחסד ועל רוב הטובה שהשפיע עליו וכשהגיע האד' לדע' אמתת מציאות קונו וקבל עליו עול מלכותו ראוי לו להיותו רין ועבודתו ולעשות מה שהוא חפץ ולהרהיב בה שאינו חפץ * וכתבו חכמי המחקר לא יוכל לעבוד עלת העליו' ית' אלא נביא הרוי בטבעו או הרכס המוכהק במה שקנהו מן החכמה * וכאשר ישיג האדם לזה אזי יגיע לקבל היסוד הטוב ותתקיים בו כונת הכריאה כי לכך נוצר כאמרו כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו' כמו שאמר בתהלת הנתיב השלישי בעלה * ולפי עיק' זה נאמ' כראשית הדברות

הנתיב הראשון

עצמו * אמנם הם הראשון ית אחד והם עצם הראשון כי ההיים בו הם המדע בו כי ההי הו' חי בעבו שמישין אם שיישין כורגש ואם שיישין מושכל והראשון ית אין היו חיי הדגש וא"כ היו חיי כרע והשנה רצוני לומר שהוא חי היום משכילים וכל משכיל הוא שכל ואם כן הוא חי היום שהם שכל ומדע וא"כ דכמת הראשון ית הם היו ואין היו נוספים על עצמו לפי שאם כן יתהייב החמר ומפני זה הוא חי שהוא עצם ההיים וכבר התבאר שאין מציאותו נוספת על עצמותו ואם כן כל שלמות הראשון ית חוזרים על עצמו אחת פשוטה והיא עצמות הראשון יתכרך * ואין שם רבוי כאשר אין רבוי בהמציאו הדברים הרבים * ומפני שהוא עליון על כל הדברים כדעו למעלה מכל מדע וידיעתו למעלה מכל ידיעה כי השלם שבידעים לו השלם שבידעים ומושכלו השלם שבמושכלות כי השלימה שבידעו היא לשלם שבידעו * ואין מושכל נכלו שלם יותר מעצמותו וראו משכיל שלם ית מעצמו וא"כ יתהיי' שהדב' אשר הוא מושכל אותו עד שבעבורו הוא שכל כי כאשר ישכיל הו' השכל הו' עצמותו בעצמה וא"כ עצמותו שהו' השכל המושכל הוא המושכל ואם כן השכל והמושכל והמושכל הראשון ית הם אח' בלי שום צד רבוי כלל כי בעבו' שעצמו שכל הו' מושכל עצמו והוא מושכל בעבור שמושכל עצמו וידעו הוא מושכל * אמנם אינו מושכל מפני שהוא מושכל דברים ויצאין מעצמו עד שיהיה שכל בעבור דבר זולת עצמו * ולא גם כן הוא מושכל בעבור שהו' מושכל לדבר זולת עצמו * אמנם הוא בעצמו ואסתת מהותו הוא מהות שכלית בפעל מוחלט כי הוא נגדל מכל צד רומר ומכל צד נושא ומכל צד הרכבת * ולכן הוא שכל למעלה מכל שכל כי אלה הם המונעים לדברים

קיום מעצמו אלא מזולתו אין ראוי להעבד ולא להטבע בשמו אבל העבודה הראויה היא ליחיד אשר הוא נוש' ומקיי' כל הבריו' הנמשכין זה אחר זה ועדיו ית' יגיע תכליתו והוא אין לו נושא ואין לו מקיים ית' שמו ויתע' זכרו * ולפי עיקר זה צריך האד להקדור ולהתשוטט בדרכי המדע ולבחון מציאות שאר כל הנמצא' זולתו לכשידע מציאותם ויתברר לו עצם אמיתם אז ישוג הדבר על בריו וישיב יוצר על מכונ * כיצד דע כי המורא יתברך ויהעלה הוא סבת חסבות ועלת העלות כי הוא למעלה מן השכל והנפש והנצחות והמציאות והטבע והזמן וההויה * כי השכל הוא אחר ראשון ולמעלה מן הנפש * והנפש היא אח' השכל ולמעלה מן הטבע * והטבע אחר הנפש ולמעלה מהתנועה * והתנועה היא אחר הטבע ולמעלה מן הזמן * וההויה היא בזמן נמצא שהזמן הוא בתנועה והתנועה בטבע והטבע בנפש והנפש בשכל והשכל במורא ית' * אם כן המורא ית' הוא עלת העלות וסבת חסבות והתחלת ההתחלות וממנו נמצאו כל הדבר' וכלם נסמכין עליו והוא מקיף בכל הדברים הקפת מדע והשג' ויכולת וגבורה * ואם כן הראשון ית' יודע שאם לא כן מאין הגיעה הידיעה כמו שאי אפשר שלא היה נמצא שאם לא כן מאין הגיע המציאות * ולא שלא יהיה חי שאם לא כן מאין הגיע החיות * ולא שלא יהיה אח' שאם לא כן מאין הגיע האחרו' וככלל אר' שישמא לו ית' כל שלומות צורני ויהיה נ' יוחק ומשולל מכל ענין המריו' * ואין השלמות בו כדרך שהם בנו שהחיים בנו זולת עצמו זולת מדעיו זולת רצונו ואלת' יכליתו * וככלל שהעניני' הנמצא' לנו מצד הצור' והוא החיים והמדע והרצון והיכולת והמציאות הם בט' רבים אין אחד מהם בט' הוא האחר ולא אחד מהם הוא

אמנם בראשון יתברך אינו כן אלא השכל והמשיביל והמושכל הו' בו בתכלית האחרון יתבר' שמו ויתעלה זכרו כי הם בו ענין אחד ומזהות אחת ועצם אחד בלי מתחלק כלל וא"כ הראשון לבד ה' השכל והוא המושביל והוא המשיביל במודלט ואינו שכל בעבור דברים זרים מעצמו וכמו שהוא הענין בכל זולתו כי הם שכל מפני שמושביל דברים זרים ממנו שהשכל אשר בפועל אינו זולת מה שצויד מן הנמצא' ואם היה הראשון כן היה מתבאר בו רבוי והרכבה ואי אפשר זה חלילה להם' אם כן אין הראשון שכל ומשיביל בעבור דברים יוצאים מעצמו מפני שהמושכל שלימות המשיביל ואילו היה הראשון משיביל בעבור שמושביל דברים אחרים זולת עצמו הי' נשלם באותם דברים וזה אי אפשר' אבל ה' שכל ומשיביל מפני שמושביל עצמו ומהורו ואין בעצמותו ומזהותו דבר שלא ישיביל אותו כי א"כ היה עצמותו מתחלק וזה גם כן אי אפשר'

ואם כן הכל מסט משיג הכל באופן שלם ונקי מן ההרוק ומפני זה הוא למעלה מן המשיבילים' ואינו מושכל בעבור שמושבילו אורו דבר יוצא מעצמו כי זה אי אפשר מפני שאין שום שכל שזה למדות ההיא אבל כל שכל למט' ממנו במעלה ובשלימו' וכפשיטות ויותר פרטי' ואם כן אי אפשר כיסום שכל שיהיה מקיף בראשון וכענו' זה אינו מושכל במהינה אל שכל אחר ואם לא היה מושכל במהינה לעצמו לא היה מושכל כלל כי אין אפשרות בשכל אחר שישבילו מפני שאין שום שכל שיהיה אליו ולכן אין מה שיזווג וישביל מסט הוא שזה לפה שהוא עליו בעצמו ולא בעבור שהוא בעצמו אין בטבעו שיהיה מושכל שלם כי הוא לבדו אשר צריך שיהיה מושכל שלם למעלה מכל המושכלות מפני שהוא לבדו השלול בתכלי' השלילה מכל מה שימנעו

ב ב ב 2 11 לדברים

לדברים מהותם שכל וכל מה שהדבר מתרחק יותר מהם הוא מתקרב יותר להיות שכל וכפי הוסף' שלילתו מהם יהיה תוספת מעלתו בהיותו שכל ואם כן הראשון יתבר' שהוא מושביל מהם תכלית השלילה ואין דבר זולתו שלא ימצא בו צד הרכבה' הנה אם כן הוא יתברך השכל אשר הוא בתכלית מן המעלה והרוממות וכל שכל הוא למט' ממנו במדרגה וברוממות כי שכל זולת הראשון ימצא בו צד מן ההרכבה ולכן לא יאמר שכל עליו ית' ועד זולתו כי אם בשהוקף השם לפי שהבורא יתברך לא יתבאר בו צד מן הרבוי וככל דבר זולתו יתבאר בו זה ומפני זה אין היותם שכל ומשיביל ומושכל הוא בתכלית מן האחדות כמו שהוא בראשון ית' ונקי' שזה מושבילי כי הנה יהיה זמן שאלה הם בו רבוי גמור כי השכל החמרי קודם שישביל הוא זולת המושכל וא"כ השכל והמושביל והמושכל הם אצלנו רבוי כשאנו משיבילים בבח זה היה בהסרת מפני התליה בחמרי ואין ספק כי השכל הפועל שהוא סבת שכלינו אי אפשר שיהיה בזה בתכלית מן השלימות בו' ואמנם יהיה שלם בו בעדך לשבילנו וזה בעבור שהוא רחוק מן הרבוי בתכלית מן השלילה עד שיהיה הענין זה בו בתכלית מן האחדות וכן יהיה הענין בלי ספק מתרגם ועולה' וכאשר אין שום שכל שיהיה מושביל מן הרבוי בתכלית באש' ה' מושביל ממנו הראשון' כן אין השכל והמושביל והמושכל בהם בתכלית מן האחדות אמנם הוא בתכלית בראשון יתברך לבד כי האדם דרך משל מושביל ואין לעולם המושכל מן האדם ה' שישביל ואין השכל ממנו לעולם דו המושכל ואין שכליו אנתנו מצד שהוא שכל הוא מושכל ואנו משיבילים לא מפני שעצמנו שכל ובה שאנו משיבילים אינו דבר שהוא עצם לו שבו אנתנו עצם'

הנתיב הראשון

עוד אשר יזכרו שם כבודך ומרומם על כל בריה ותהלה וכל מה שנשם משבחיו אינו מעניינו כלל כמו שמצינו ללזל שאמרו ההוא שלימד דעבורא דנחת קמיה דרבי דמינא אמר האל הגדול הגבור והנור העוז החזק והאמין אמר לי סיימתינו לכולהו שבחי דכרך * והאל הגדול הגבור והנורא אי לאו דמשה אמריהו ואנו אנשי כנסת הגדולה ותקטה בהפלה לא הוה אמרינן ליה ואת שבתהיה כולי האי * משל למלך כס' ורס שהיו לו אלף אלפי דינרי זהב והיו מקלסין אותו ביטל כסף והלא נגאי הוא לוי ועתה אם כעל נפש את' פקח נא עין שכלך לזה המישל הגביר שהמשליו זה החכם שלא אמר משל למלך שהיו לו אלף אלפי דינרי זהב והיו מקלסין אותו כמאה דינרין של זהב או בעשרה או בדינר ארד של זהב כי זה היה מורה שהיה מספ' משבחיו ממש דומין להם אלא אמר והיו מקלסין אותו ביטל כסף כי כמו שהכסף אינו מניין הזהב כי אם מין אחר כך הם כל השבחים שנוכל לספר עליו ית' אינם ממין שבחי כלל אלא מה ששכלינו וכל להשיג בלשון בני אדם כי התפלה והתושבחות הם להבניה כדי שיכנע האדם לפני בוראו ית' כמו שאבאר לפנים בע"ה * ולא יכנע האדם אם לא יבין הדברים אשר יוציא מפיו * והתארים העצמיים שתארי לבורא ית' כמו חי והכם ויכול ורוצה אינם באים לתארו ית' באלה הקניינים אלא דבריו כפי השגת דבורנו והכונה הוא לשלול העדרם מהמרא ית' * והמשל מזה חי העדרו הוא המית ועל זה נאמר עליו ית' שהוא חי לשלול ממנו המות לא שהוא חי מתנועע וכן כלס' * וענין ההכמה הנאמרת בו ית' הוא ענין החיות לקנות כל משיג עצמו חי והכם שאלו אינו חי אינו משיג * ואלו אינו הכם אינו משיג ודרי חי והכם ענין אחר * וכשאנו אומרים שהוא

לדבריו שלא יהיו מושכלי' שלמלי' אמנם זה שאין הראשון יתברך מושכל לזולתו כפי מה שהזכרנו לעצמו הוא מפני קוצר הזולת ההו' ופריטיותו איש המדות ההי' ושלמותה וכלליותה בלאות העין לקבל עין השמש מפני שאין בה כה * וכן היות הראשון ית' אינו מוקף מהשגות שום משיג זולתו הוא מצד קצורם ולכן צריך שהיה מושכל כחולאל עצמו לל בעבור שעצמו מושכל אותו והנעצמות היות המושכלת אשר היא שכל היא בעצמה המושכלת לה אשר בעבור זה נקראת מושכלת ולכן הראשון לבד הוא אשר הו' יתברך השכל והמשכיל והמושכל בנחית עצמו והוא מושכל עצמו ומושכל לעצמו ברהביות מה ש שהוא עליו מן השלימות והעליו לא יבצר ממנו דבר כי אי' בעצמו מה שימנעוהו להיות משיג שלם ולא מה שימנעוהו מהו' מושכל שלם ולכן אי אפשר שישנו עצמו בחלוף מה שהוא עליו ואם כן הוא אמת בלי ספק אבל למעלה מכל אמת והתהלה לכל אמת אשר בעבור האמתיות ההוא היו שאר הדברים אשר אמת מפני שהתהלה להם אמת כי מי שהועיל האמת לדברים ראוי הוא באמת מכל הדבר * ומי שהועיל המציאות לכל הדברים הוא ראוי במציאות מכל הדברים * ואם כן הוא המצוי למעלה מכל מציאות והאמת אשר הוא למעלה מכל אמת מפני שהוא היודע באמת יותר מכל יודע ויודע הדבר איש' הוא בעצמו וכחיתות מהותו אמת והוא עצמו אשר הוא היודע יתברך שמו ויתעלה זכרו *

ואם נחוק' בשכלנו ובהבחינו נראה מהשיג הקטן שבקטני' סחלקי מדותיו ושבחינו כמו שאמר דוד ע"ה רבות עשית אתה יי' אליהי נפלאותיך ומחשבותי' אליהי אין ערוך אליך אנדרה ואספירה עצמו מספר * עוד אמר מי יסלל גבורות יי' ישמיע כל תהלתו *

כן נתבאר במצותים אמהיים שאין לו עלה ומה שאין לו עלה אין לו ההלה ומה שאין לו ההלה הוא קדמון וכיון שהוא ית' קדמון צריך לומר שהוא אבי אם הוא יותר מאחד צריך לומר בהם אחד משני דברים או שכל אחד מהם יכול לברוא העולם או לא יכול כי אם בעזר חברו ואם כל אחד מהם יכול אם כן האחד יהיה יותר מפני שהוא אחד יכול ואינו צריך לזולתו ואם לא יולם הדבר כי אם בתחברם אין לאחד מהם יכולת שלימה ולא כח נמור מפני שכל אחד מהם נלאה ובקצר וכל אחד מהם חלש וכל הלש יש תכלית לבחור ולעצמו וכל אשר יש לו תכלית יש לו גבול וכל איש'יש לו גבול הוא מהובר וכל מבור מבורש וכל מחורש יש לו מחדש' אם כן החלש אי אפשר שיהיה קדמון מפני שהקדמון לא תקצר ידו מדרב ולא יצטרך לעזר לזולתו ואם כן הנה ראיה שצריך להורות ולהאמין כי הבורא יתברך ויתע'לא יתחייב לו רבוי ולא הרוש אם כן הוא אחד וקדמון שיהי הסב' הראשון והוא העלה הראשונה יתברך והוא עצם אחד פשוט אין הרכבה בו ולא רבוי כשום צד ולא כשום פנים ולא כשום סבה ולא ימצ'בו רבוי לא כשכל ולא חוץ לשכל ואין לו נושא ומקיים וזולת מה שאין כן בעלול אישר הם השכלים הנפרדים שאף פי שעצם הוא עצם פשוט יש לו נושא ומקיים וזולתו וקיומו הוא צורתו ולפיכך נמצאת העלה הראשונה יתברך עצם פשוט שאין בו דבר שני והעלול יש בו דבר נוסף והוא הקיום הנקרא צורה והיה העלה עצם בלבד והעלול עצם וצורה ולפי ענין זה יתבאר לך שאין בכל מה שזולתו ית' דבר שהוא ראוי להקרא אחד אמתי מפני שאין נמצא שימלט מהיותו עצם אפילו יהיה בתכלית הזכות ואותו העצם יש לו דבר זולתו מקיים אותו והוא הנקרא צורה אצל העצם

שהוא ית' הכס מונתו לומר שהוא משיג עצמו והעצם המשיג הוא המושג לפי שאינו הבורא ית' שני דברים דבר משיג ודבר מושג כמו גוף האדם וחכמתו שהם שני דברים הנוף מושג והחכמ' הוא המשיג ומאיד שאינו ית' גוף הרי המשיג הוא הוא עצם המושג והרי החכמה והחיים עני אחד בו ית' וכמו כן היכולת והרצון אין אחד מהם נמצא בבורא ית' כשנכתין אותו לפי שאינו הוא ויכולתו שני דברים כמו גוף האדם ויכולתו שהיכולת מושג על הנוף ומאיד שאין הבורא ית' יכול על עצמו הרי עצמו ויכולתו דבר אחד וכן ענין הרצון כמו שאינו יכול על עצמו כך אינו רוצה על עצמו שאין רצונו ועצמו שני דברים כמו שביארנו הרי לך מבורא שאלה הארבעה דברים שהם זה והכס ויכול ורוצה אינם עניינים נפרדים בו יתברך אלא הכל דבר אחד והוא עצם הבורא ית' ויתע' וכתבו רבמי המחקר כי הבורא יתברך לא יאוייך רצונם לומר שאינו בעל איכות ומן הנמנע מציאות איכות אלא כמאוייך מפני שהאיכות מקרה והמאוייך עצם והמקרה אין לו עמידה כי אם בעצם ולכן הבורא יתברך אינו נושא האיכות גם כי בעל האיכות הוא אישר לו ויתאר בעצמו ולו יתברך ויתע' אין תאר' וכאשר חקרו לבקש לו יתברך תאר שוטטו לבקש ולא מצאו וכתבו כי התאר שיהיה יותר נאות בענייני תארי הבורא ית' מפני שלא יתחייב רבוי יהיה מלת קדמון לפי שהראיות הורו כי לעולם זה הראשון אין ראשון לפניו ותחלה שאין לו תחלה וידר התבאר כי ההתחלות אלא שתמצאתה מאין תכלית מנין בתחלתם ולכן הרין נתן על כל פנים שהבורא יתברך ראשון אין ראשון לפניו וזהו ענין הקדמות' אם כן שם קדמון מורה על עצם הבורא ית' יותר משאר התארים המיוחדות לו יתבר' וכפי

הנתיב הראשון

מדת האחד האמת * ומדת הקדמות אך מה שראוי ממדת האחד מפני שהנמצא תדיר לא יתכן שיהיה נמצא אחר אפס ולא ישתנה מענין המציאה אל אפס מציאה וזאת מציאה אל מציאה ומה שהוא במדה האחת אינו יותר מאת מפני שהרב לא ימצ' מציאה תדירה מפני הקדמת האחד וכל הנמצא תדיר איננו כי אם אחד * וכן ראוי לו עוד מדת הקדמות כי הנמצא תדיר אין לו תהלה ולא תכלה אם כן הקדמות דבק לו על כל פנים הרי ביארנו כי ישלש העניינים אחד והענין אשר נבין מהם שהבורא יתבר' אינו נעדר ואינו חדש ואינו כדרכה * ואילו היינו יכולין להלין כל עניינו במלה אחת שכולל אלו המדות בבת אחת כמו שכולל אותם השכל כדי שיעלו אלו השלש ענייני' בדעתנו בה כאשר הם עולין בשלש המדות אשר זכרנו היינו מליצים בה עליו יתברך * וכיון שלא מצאנו במה שאנו מדברים בה מן הלשונות מלה שתורה על אמית ענין הבורא יתברך הוצאנו הענין ביותר במלה אחת * והרכינו הנמצא במדת הבורא יתבר' אינו מצד עצם כבודו רק מצד קוצר כח מליצת המספר מהשיג עניינו במלה אחת שתורה עליו * והמדות האלהיות הפועלות אשר יסופר בהם הבורא ית' אפ' שישתהרף בספרים עם קצת בירואיו וחתירו הכמים לספר אותם בהם מפני הדוחק המצריך אותנו להודיעו ולעמוד על מציאותו כדי שנקבל עזרתו * ולכן מצאנו שמשתמשין במין הזה ממדות הבורא יתבר' בספ' התורה ובספרי הנביאים הרבה מאד ובתושבחות הנביאים * ואשר נסכים עליו כלנו כי הדוחק הביאנו להגשים הבורא ית' ולספר אותו במדת הברואים כדי לשע' ענין שיכנס מציאות הבורא ית' בפשות והוציאו אורו ספרי הנביאים לבני אדם במלות גשמייות שהם קרובות לשכלם והבנתם * ואילו היו

העצם ולפיכך הוא יתברך עצם לבר ושאר כל הנמצאים עצם וצורה ועל ענין זה נקרא יתברך פועל וצורה ותכלית * פועל שהוא הממציא כל הפעולות שפעל * צורה שהוא מקיים הצורות כמו שהצורה היא קיום העצם * ותכלית שהוא יתברך תכלית התכליות שכל המיעלות הנמשכות זו אחר זו שהם מתקיימות זו בזו תכלית כלן עדיו ית' ובו יפסקו לפי שהוא המציל כל הפעולות והוא קיום כל הצורות ותכלית כל התכליו' * כי יודע הוא שכל דבר נמצא מוצא עד תחלת כל נמצא שהוא סבת כל מסובב משלפניו ושלפניו משלפני פניו עד המסבב הראשון ית' שמו שהוא סבת כל הסבות * ואל תהשוב שאמרנו בו ית' שהוא הצורה על דמיון היות הצורה בעל החומר צורה לחומר הה' עד שיהיה הוא ית' צורה לגשם לא על אלו הפנים נאמר אבל כמו שכל נמצא הוא קיום העצם כמו שבארתי כן ה' יתברך קיום כל נמצא * ומאילו הדבר אשר ביארנו צריך כל אדם לדעת שאין בכל ה הנמצאים זולתו יתברך דבר שהוא ראוי להקרא אח' אמתי לפי שכל הנמצא זולתו לפ'ו פחות הם כוללים שני דברים הנקרא' עצם וצורה * וגם צריך אדם לדעת כי אחד זה לא נרצה בו כי אם לשלול ממנו ית' הרביו ואמרנו אחד אין דעתנו מקרה כאשר יחשבו הסכלים שהרי לא ישגנו ית' שום מקרה ביצגם כבודו בשום פנים: אמנם אמרנו אחד הוא כאמרנו נעדר הרביו: אם כן איננו אחד מצד המספר לפי שהוא יתבר' אינו נגדר בגדר המנין אלא נקרא ית' אחד מצד היותו יתברך מיוחד מכל מה שזולתו * ולכן צריך האדם להבדיל בדעתו אחד זה משאר האחרים * ודע כי מי שהתקיים לו ענין המציאות והקדמות כי מדת המציאות החמיד כשהיא נאותה לדבר תאות לו עמה

להבדיל בין הבורא יתברך לזולתו ויהיה מייחד אותו יתברך ייחוד נמור כי מי שאינו יודע דרכי ההבדל אינו יכול לייחד אותו ית' ויהוד אמתי אמנם כאשר ידענו על מהכנתו אזי יתקרב לאמתת בוראו ותתקרב נפשו להשגת ממצאה ותתעלה בהשגתה כי כשאין אדם זוכה לידע אמתת בוראו אפילו יהא מייחד אותו בלשון הרי הוא כאלו יש מחיצה בינו ובין בוראו ית' כי זה הוא דבר אשר יגיע אליו הקטן והפני אשר אינו יודע ענין האמונה ואין אמתתה קבועה בלבו.

אבל כל עוד שמתחיל להקור לידע אמתתו יתברך אזי המחיצה היא הולכת ומתמעטת והנפש הולכת ומתקרבת אל בוראה יתברך ותתחיל נפשו ויתעלה שכלו בתענו השגתו יתברך בהיות הנפש מתעסק בדברי שכלו וזו היא נמשכת אחריהם לפי שהוא גם כן ממקור השכל נמצא ולכן היא משהוקקת ונכספת להדמות לבוראה יתברך ואינו יכולה להבדל מכנו עד שנמצא המיד דבקה בו ועל כיוצא בענין זה אמר יתברך בתורתו וכו' הדבק. וגם על זה אמר הכתוב קרוב יי' לכל קוראיו כי מאחר שהבורא ית' אינו גוף ולא כח בנוף אי אפשר היות קרוב רחוק אלא רחוק מן הנפש מצד המחיצה והסכלות כשאין לנפש ידיעה באמתתו ית' וקרוב לנפש מצד הידיעה וההשגה. ולכן צריך כל בעל נפש לתור ולבקש על דרך ידיעת אמתת מציאות הבורא ית' כי הוא עיקר ויסוד לאמונה ועל דבר זה צונו בתור' ואמר וידעת היום והשבות אל לבבך כי יי' הוא האלהים וגומר. ואל יעלה בדעתך כי תוכל להשיגו יתברך מצד היותך דורש וחוקר בידעת מהות עצם אמתתו כי דב' זה אינו אפשרי ואדרבה הוא מחרף ומגדף מי שרוקר בדבר שאין כח בכל מה שזולתו ית' להשיגו וכל שכן כל שכל שהוא ברומר ועל זה הזהירונו רז"ל באמרם במופלא מכך

אל

מספרים אותו בענין שראוי לו מן המלות הרוחניות והעניינים הרוחניים לא היינו מבינים לא הענין ולא המלות. ולא היה אפשר שנעמוד דבר שלא נדע כי לא יתכן עבודת דבר שאיננו נודע כמו שביארתי בתהלת הנתיב. ועל כן הנה צרי' שתהיינה המלות והעניינים כפי כח הבנת השומע כדי שיפול הדבר על לבו על דרך גשמותו המוכן מן המלות המונשמות בתחלה ואחר כך נתחכם לו ונתדקקם להבינם ולהודיעם שכל זה על דרך הקרבה ומליצת הספר ושהענין האמתי יותר דק ומעולה ומרום ורחוק מאשר נוכל להבין אותו על הכונת דקות עניינו. והמשביל הנלכך ישתדל להפשיט קליפות המלות וגשמותם מעל הענין ויעלה במחשבתו ממדרגה אל מדרגה עד שיגיע מאמתת הענין הנדרש אל מה שיש בכח יכלוהו והשגתו. ועל כן ארז' ברומה לזה דברה תורה כלשון בני אדם. וכן נאמר בכל ענין הרומה לזה שיש בספר התורה כמו גמול העולם הב' וענשת כי התורה קצרה בביאורו מפני שסמכה בה על השכל כמו שאבאר בנתיב התשיעי בגמול בעל. ורמזה ממנו ברמזו' להתעורר אליהם מי שיוכל להקור עליהם ולדרוש אותם כמו שיוכל להגיע אליה ולהכין כמו שנאמר ומבקשי יי' יבינו כל. וכדי שלא יטעה הסכל הפתי מצד פתיותו ומיעוט הבנתו ויחשוב שהבורא יתברך הוא על דרך הנראה ממליצת הספר שיש לו גשמות הזהירנו ית' בתורה שנשמור מאד מלהשוב שיש לבורא יתברך צורה ולא דמיון והוא אמרו ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה והנביאים הזהירונו להמנ' מלדמותו בשכל ומלהמשיכו ברעיון כאמר' אל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו. וכתוב ואל מי תדמיונו ואשמה. וכל זה צריך כל בעל אמותיתו לידע ואז יוכל

הנתיב הראשון

שומר בית קבולו הנגזר מאתו יתברך מי צדקת הצדיק הכדד וברכה ורחמים אליו לשכנו ולדורו והמסלף דרכו מפקד עצמו להתרסק מהטו הנגזר מאת הבורא יתברך ומקבל ההפך הנגזר גם מאתו יתברך מי רשעת הרשע משפט ודין וקללה אליו ולשכנו ולדורו כי גמול ידם יעשה להם כאשר אבאר אך מצד הבורא יתברך אין דבר רע וטמא יורד מן השמים כי הו' פשוט והטהרות פשוטות וענינים אלו צריך אדם לעיין בהם הטיב ואז יתברר לו מתוך שהן מעידים על היותו יתברך יחיד שאין לו צד שגוי מכל צד שיבחנו האדם והענינים ההווים בעולם מעניני הגמול והעניש הם מעידים על עצמם שהם באים מכח דבר אחר * כיצד הרי אתה מוצא אחד מן הטבעים הנזכרים שאינם חיים ולא פעלים ברצון * אלא בטבע ובאים מכח כמה פעולות משהגות זו מזו וסבת שגוי הפעולות מפני היותו עומד בכח אחד * כיצד הרי השמש מלבנת בגדי הפשתן ומשחרת לכוכב * מתיבה השעוה והחלב והזפת * ומקפיאה הטיט והמלח * מגדלת הצמחים ומחסרת הלחות וכל אלו הפעולות נמצאות בה משוטות זו מזו מפני שיש לה כח אחד והוא כח המום * ועיקר ענין זה הוא כי השמש מצרף לכל הטבעים ומדק בכלם מפני היותו עומד באחד וכשהדברים נבדקים בכח אחד אזי נדע שאין בה כלם שוה זה נקפה וזה מותך זה מתלבן וזה נעשה שחור זה גדל וזה חסר* הרי השמש מודקת בכלם בכח אחד ואלו היה הכח הזה משתנה לכל אחד לעולם לא היינו יודעים דרכי השגתי שבנבדקים היאך זה ראוי להיות לבן וזה ראוי להיות שחור וזה להיות מותך וזה להיות נקפה וזה להיות צומח וזה להיות כלה * וכדרך זה תוכל לדעת בהיותו יתברך עומד באחד והוא מצרף כל הנמצאים וכשת

עוברים

אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשיתה התכונת ואין לך עסק בנסתרו * גם על זה אמר דוד לך דומיה תהלה * אמנ' השתנו ית' היא בדרכי השלילה והשלילות הנאות לכל בעל דתנו לשלול מהבורא ית' הם שלש שלילות מודעות לכל משיכיל בענין האלהות והם גשמות ופירוד ושגוי ושלילות הגשמות הוא שהבורא ית' אינו גוף ולא כח בנוף * וכלל השלילה הזאת הוא שאיננו מוגבל לא במקום ולא בזמן אבל היה והוא שכל גמור נצחי ושלילות הפירוד הוא כי כאשר ראוי להאמין כי הוא יתברך שכל גמור כן ראוי להאמין עוד שאיננו שכל נפרד כמו שכלי המלאכה אבל נאמין כי הוא יתבר' שכל שלם מיוחד יחוד גמור עד אין קץ והכלית שלמות אחרותו יתברך ושלילות השגתי היא כוללת שגוי ענינים שגוי מחשבה ושגוי פעולה ענין שגוי מחשבה מה שיוור מקצ' הכתובים לפי פשטם שדברו כלשון בני אדם כמו ויחס יי' נחמתי כי המלכתי את שאול וענין שגוי פעולה נחלק גם כן לב' ענינים הא ההנהג' והשגתי שמו וענין ההנהגה הוא שיוור הכתובים בהנהגת הבורא ית' בעולם השפל כי לעתיד קץ ולעתיד מרתם או ככללים או בפרטים וכמו ענין ניות ודומה לו וענין השמות הוא מה שנמצא שמותיו מה יורו על הרחמים מה יורו על הדין וכאלו נחלק ומשתנה בשמותיו ושלש השלילות האלו כלן גבולות במאמר אחדות שלימה וכלל אמונת הבורא יתברך בשלימות הו' שאיננו גוף ולא כח בנו ואין בו לא קצב ולא שיעור ולא שכל נפרד ולא ישיגה מחשבה אל מחשבה ולא מפעולה אל פעולה ולא מהנהגה אל הנהגה ושגוי שכל שלם ופשוט ומיוחד בכל חלקי שמותיו ובכל חלקי מדותיו ושגוי הפעולה אשר מצד ההנהגה אינם רק מצד המקבלים כי ההולך בתום וביושר

ונעשה לבן זה שנעשה שחור נשתנה המצרף ונעשה שחור שאלו לא נשתנה המצרף שניהם היו לבנים או שניהם היו שהורים ואילו היה כך לא היינו יודעי הכול הדבר יאף על פי שאלו לבנים ואילו שהורים אבל בהיות המצרף עומד בכת אחד בלי שנוי ונמצא זה לבן זה שחור נדע בודאי שזה ראוי להיות לבן וזה ראוי להיות שחור * וכדרך זה הם הנמול והעונש בהיותו יתברך עומד באח ונשמות הצדיקים והרשעים עובדין במצרף שוה ונשתנו זה מזה נדע שאין הצדיקים והרשעים העוברים במצרף שוין במעשה שהרי עברו נשמתן במצרף אחד יצא הצדיק מזהב שנא' בהנני כזהב אצא ולפי שהזכיות מאירות הנשמה כמאמר הכתוב אור ורוע לצדיק * עוד נאמר אור צדיקים ישמח לבן דימה אותה לזהב שמוקק להאיר * וההזכות מחשיכון אותה ולכן נשמת הרשע דומה לסג ובדיל קדור * וחשוכים וכן כתיב כסף נמאס קראו למו וכאשר עוברת במצרף נעשת אפר דכתיב ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם * ואם כן מי טרם להיות זה זהב וזה אפר והלא שניהם עברו במצרף אחד אלא מעשיהם גרמו ואם כן לא תוכל לומר כי הוא יתברך רצה להנקם מזה ורצה לגמול טוב לזה אלא כל אחד מהם הבי' בידו אורו או בורו * ולכן אמר דוד ע"ה בפסוק אשר בו התהלכתי טבילי אכונה בתרתי משפט * שויתי כלו' כאש כונתי בהשתדלותי להשיג אמונת הבורא יתברך אזי משפט * שויתי כלומר מה שאתה דן על הצדיק ועל הרשע ידעתי שהכל שוה לפניך יתברך ואין השנוי בא כי אם מצד המקבלים * הנה למדת שאין לו יתברך שנוי רצון אצל צדיק ורשע אבל הכל לפי המעשה שכל אחד מאנשי העולם עושין ולא נשאר ספק בענין זה שהרי הוא מבואר הטיב ונעים * ואם כן

עוברים במצרף נבדלין זה מזה וכל אחד הגמול כפי המעשה הצדיק נבחן בהיותו צדיק * והרשע נבחן בהיותו רשע והבורא יתברך עומד באחד ובודק כל הנמצאים בדרך זה ועל ענין זה * נאמר והבאתי את השלישית באש וצרפתים בצורף את הכסף ובחננים כבחון את הזהב * ואומר מצרף לכסף וכו' לזהב וכו' לבנות יי * ואומר יי צדיק יבחן ומפני שהוא יוצרה ויור' מעשה פרמה לה בצורף * הרי כבר ידעת שאינן שני מיני רצון אחד לצדיק ואח' לרשע אלא המצרף אחד הוא והצדיק והרשע עובדין בחסד והצדיק נעשה לבן ככסף והרשע נעשה שחור ככחול ושניהם נבדלין זה מזה בהיות המצרף בודק בהם ועומד בכת אחד * ובענין זה אתה דן שלש עשרה מדות וכן מה שאמרו לזל כל מקום שנאמר אלהים זו מדת הדין * וכל מקום שנאמר יי זו מדת רחמים כי חלילה להיותו יתברך נושא מדות כי המדות מקרים הם בגוף אבל ענין יי' מדות הוא כלל כל מיני הנמול והעונש לכל באי עולם וכלם נבדקים ונבדלי' בהיותו יתברך מצרף עומד באחד וכל באי עולם עובדין באותו המצרף והראוי לרחום רחום והראוי להטון הטון וכל אחד מהם מקבל הגמול כפי המעשה וכפי שהוא ראוי ולא בעבור היותו יתברך רוצ' להנקם מזה ורוצה לגמול לו אלא רצונו עומד באחד והעוברים במצרף נבדקים מאליהם * נמצאו יי' מדות לכל באי עולם מצרף ומבחן מחמת היותו יתברך עומד באחד וכשעובדין במצרף אחד שוה תמצא זה לבן זה שחור זה כלה וזה צומח זה נקפה וזה מיתך נדע שאין כלן שוין בכת שאלו היו כלן שוין היו כלם לבני או כלם שחורי' או כלן נקפ' או כלן מותכין' ואלו היה המצרף משתנה שנויין הרכה לא היינו יודעין כיצד נבדלין הנבדקים זה מזה שוכל לומר זה שנעשה לבן נשתנה המצרף

למשכיל כי להיות האדם צדיק הדין טהן
היות לו טוב ולמה יצא מעוקל משפטו
ובהיותו רשע רחמי' הוא לכליתו ולהאכילו
לדראון עולם' ועל הדרך הזה שביארנו
כל המדבר בעניני המורא יתברך אין ראוי
לו לקבוע לא בשמרינו ולא בכחותינו לא
שם קבוע ולא מדה קבועה רוצה לומר שרא
יאמר שם פלוני יאמר על הרחמים ולא על
הדין ושם פלוני יאמר על הדין ולא על
הרחמים וכן מדה זו היא דין ולא רחמים וזו
רחמים ולא דין כי הצד שזה ככולן בין
בשמר' בין כמדו' כי המה ההשגחה וההשגחה
המיוחדות והכלולות בבורא יתברך זו כזו
ופשטות וההפכים הנראין בהם מצד ה
המקבילים הן' ואם ישאל שואל ויאמר
מאחר שהוא יתברך אינו משרה לשום
ענין שבעולם ואינו אוהב לזה ולא שונא
לזה אלא שהכל לפי כח הנשמה כשהיא
עוברת במצד' כמו שנתברר אך מה הועלת
בתפלות או בתחנונים שאנו מתפללין
ומתחננים אם את אפר הדין' אנו מתפללין
שנחזור ונתיה זהב והרי הכל דבק בטומאת
הנשמה או בטוהר' אם כן מה הועלת לנו
שנא' סלח לנו אבינו והרי אנו יודעין שאנו
טמאים ומן הדין להיותנו כלים ונפסדים כי
מעשינו גורמין להכל לפי המעשה' ואם
נאמר שמשנתנו לאחד התפלה ממה שהיה
קודם התפלה הרי זה שני גדול שאין שני
גדול הימנו' נשוב דע כי מה שאנו
מתפללין וצועקים לבורא יתברך לא להוהו
יתברך משנתנו מרצון לרצון אלא כשהאד'
שואל מאת בוראו מזון ופרנסה הרי מעיד
שיש לעולם בורא נושא את הכל ומפרנס
לכל ומושל בכל שאין שואלין מזון ופרנס'
אלא מאת האדק' המושל על העבד' והרי
מודה שהוא משגח על הבעשים בין טוב
למוטב וכבוד היות הנשם' מתעסק בשכחו
יתברך ושעירה שהכל בידו הרי ה' נטהר
ומתקדשת

מנו זה שנאמר בתורה ואהב את יעקב ואח
עשו שנאתי' תדע לך שכל זה דרך משל
ודמיון בהיותם עוברים במצד' ודברה תורה
כישן בני אדם' טוסכמים לטובה או
לרעה' ויברך זה מי את הועת' ו' אשר
שנא עשו ולא היה וכן מזה המנהג את זכר
עמלק וכן לא תהיה כל נשמה כלן חלילה
מהיותו ית' נעשה להם כאויב ורוצ' להפרע
מהם מתחת אף אלא דברה תורה בלשו' בני
אדם' והעיקר המובן מדבר' אלו שהודיענו
יתברך כי כשעברו אלו האומ' במצד' הדי'
שלהם להיותם כלים ונאכרים ולא מהיותו
יתברך חפץ להנקם מהם אלא הטבע שלהם
היה כשעברו במצד' נעשו אפר ולפי' אמר
לא תהיה כל נשמה' ומכל אלה הדברים
אשר עוררנו עליהם יש לך להקיש על כל
סה שחמצא בתורה מענין אוהב ואויב נגדו
ות' כי הכל משל דרך הדי' הראוי כשעוברין
הצדיקים והרשעים במצד' אחד ומכנין
הצדיקים שם אוהב על דרך היותם קרובים
למורא יתברך ומכנין לרשע על שם אויב
בהיותו מרחק מבוראו ית' ועל הדרך
הזה הוא ענין שני השמו' שכתבתי למעלה
שאף על פי שאמרו ר"ל כל מקום שנאמר
י' זו מדת רחמים וגל מקום שנאמר אלהי'
זו מדת הדין איננו ענין היותו יתברך נהלק
בשמותיו אך השמות מורים במקום על
ההשגחה הטובה היתה מאתו אם רעה ר"ל
אם נגזר מאתו על בראיו לקבל הטוב
בזכותם או ההפך ברשעים' ועל הצד השוה
רצוני לומר במדות השם אמר הכתוב הצור
תמי' פעלו כי כל דרכיו משפ' אל אמונ' ואין
עול צדיק וישר הוא' יאמר כי פעולת צור
עולמים תמימות והוא בעצמו צדיק וישר
בכל דרכיו' כלומר תמים ופשוט בכל
מדותיו ואחר שהוא ישר בכל דרכיו תורה
מלת אין עול על התגמול שהוא מצד ה
המקבל' ואין צריך עומק גדול בענין

והתקדשתי והוא אומר יגדל השם ויקדש
 אז הוא מתפאר בו * ואלו לא נתפלל היינו
 שוכחים כבוד הכל יתברך ולא היינו יודעים
 אם יש עלינו ארון מושל על הכל נתן לכל
 נמצא מן הנמצאים הקו הראוי לו אבל כל
 שעה שאנו מתפללים לפניו ונזכר מהשתא
 אשר עשית אוי התפלה נשמעת והעיקר
 הזה רמזו ר"ל באמרם כל המרודה בעבד
 ואינו פורש ממנה אפילו התפלל כל הימים
 וכל הלילות אינה נמחלת לו ומשלו משל
 לפי שטובל ושרץ בידו שכעור שהשרץ
 בידו לא עלתה לו טבילה אפילו טבל בכל
 מימי עולם * הנה רמזו בזה המאמר שכל
 עניני התפלות אינם לשנות רצונו יתברך
 אלא כדי שיהיו התפלות והתרגונים פתח
 לנשמה שתתודה על מה שחטאה ותפרוש
 מכל הטאתה ובכך היא עולה כטובאה
 לטהרה ונמצאת קרובה לבוראה יתברך
 אמנם הוא יתברך אינו משתנה בשום ענין
 בעולם לפי שכל המשתנה צרורו מ'שתנ'
 וכל המשתנ' יש ערומ' משנ' שיוכל לשנותו
 אבל הבורא יתברך אין לו צורך בכל מה
 שזולתו * וכתב רבי אברהם ז' עזרא ז"ל
 ידענו כי הבורא יתברך הוא אחד ולא ישנה
 פ'עשיו כי כלם הם ברכה והישנו יבא מן
 המקבלים * הרי כבר הבאר כי הפעולה
 איש מצד ההנהגה אינו כי אם מן המקבלי
 ומצד המעשה אבל לא מצד היותו יתברך
 משתנה כלל וזהו שאמר הכתוב אני יי לא
 שנית * וכבר הרם במזל כי עיקרי אמונת
 דתנו ומכרותיה הם יי עיקרים * אמנם
 אני המדבר לא אכזר הנה כי אם להעשרה
 מהם ושאריהם אפיצם על הספר * העיקר
 הראשון להאמין כי הבורא יתברך נמצא
 מציאות גמורה והוא יתברך עלת מציאות
 כל הנמצאים ובו קיום מציאותם וממנו
 ימשכו כל הקו' ואלו נעביר על לבנו מניעת
 מציאותו מיד בטלה מציאות כל נמצא ולא
 נמצא

ומתקדש א"כ על כל חפלה שאנו מתפללים
 אנו מסירין מפסיק אחד בינינו ובינו יתברך
 לפי שאנו מטהרין את הנשמה ומעבירין
 אות' סטומא ואלו לא היינו אומרי' בתפלות
 סלח לנו או מחל לנו לא היינו מזכירין
 עניינים אלו לעולם לא היינו מרגישים
 בעשייתנו הרעו אבל בהיותנו תמי' נבלמים
 על עונינו ומבקשים הסליחה ותחנונים על
 שעברנו לא נשוב עוד להזיד ולהרשיע וכן
 אלו לא היינו מתפללים ומבקשי' ממנו מוזן
 אז היינו שוכחים חסד הבורא ית' המפרנס
 אותנו והזן ומפרנס לכל מה שזולתו אבל
 בהיותנו תמיד מבקשי' ממנו בכללה ומוזן
 הרי הנשמה הולכת ומתקרבת ונטהרת
 ונמצא יתברך משגיח בנו בהסיר המחיצה
 ומשפיע בט טובה אבל הוא יתברך אינו
 משתנה * ומה שאנו אומרים סלח לנו אף
 על פי שהכל הלוי בו דברה תורה כלשון
 בני אדם לפי שכל הרוט' אצל חסרו מבקש
 ממיס סליחה וכדי שיתישב דעת כל ההסון
 אנו אומרי' העניינים כלשון הקרוב והמוכן
 להם כדי שלא ישתכשכש דעתם בעו' שאינם
 יודעים עיקר הדברים ואז היה דלת התפלה
 ננעל * ועוד שאלו לא נתפלל כלשון בני
 אדם באי זה לשון נוכל להתפלל * ויברך
 זה הם כל מיני תפלות ותחנונים שאנו
 מתפללים לפניו תמיד ואף על פי שהוא ית'
 אינו משתנה הרי הנשם הולכת ומתקרבת
 בהיותה מתעסקת בעסקי שבת והודאה
 וטעפת להשיגו יתברך ונמצאו התפלות
 מקובלות והעונות מחליין והמוזן מזוכנים
 בהיות הנפשות מתקרבות בחפלה ובתשוב'
 אם נרחקו ונטהרנו אם נטמאו * ככל אלו
 הדרכים אשר התעוררו עליהם יש לך
 לדעת כי התפלה עמודו של עולם היא כי
 המתפלל והמתרגן ומהלל לבור' ית' באמת
 ובכונה הוא הדביק שכלו במשפיעו והוא
 אחד ופועל פעולה * ואמר והתגדלתי

הנתיב הראשון

כי לא ראייתם כל המונה * רוצה לומר כי
לא השתם לו יתבדק המונה כמו שאמרנו
שאינו נזק ולא כח כנוף * והעיקר הרביעי
הקדמות צריך להאמין כי זה האחד הנזכר
הוא קדמון כמלה מוהלסת וכל נמצא וזהו
אינו קדמון שנעריסו אליו והראיות על זה
רוב בספרים והוא העיקר הרביעי כאמרנו
מעונה אלהי קדם * והעיקר החמישי כי
הוא יתבדק הראוי לעברו ולרוסמו ולחרים
קול ברוממותו ובעבודתו ולא יעשה לזולתו
מן הנמצאים כגון המלאכים והכוכבים
והתולגלים והיסודות ומה שהורכב מהם כי
כלם הם מוגבלות על פעולותם ואין להם
רש"ו לא חפץ אלא רצונו יתבדק ולא ישימו
מליצים בינם לבינו להתהבר אליו אלא
ישימו הרעיונים מנמנם לעומתו יתבדק
ולא ישימו לב לזולתו * והעיקר השביעי כי
זאת הנבואה הנכונה למשה מפי הגבורה
שנחתה לו משה הנביא * והעיקר השמיני
כי יתבדק האנושי יוצא בו אישים שיש
בהם רעות וזאת מאד ושלמים גדולה והשוב
נפשם וזה עד אשר תקבל צורת השכל
אחרי כן ידבק שכל האנושי בשכל הפעל
ויפריש עליהם ממנו שפע נבדק וזאת היא
הנבואה מה ענינה * והעיקר התשיעי
הזמן ימות המשיח להאמין כביאורו ואם
יתממהה דכה לו ולא ישים לו אם זמן
ולא יוציא ספרות מן הפסוק כדי לדעת זמן
כואן

נמצא נמצא * ואלו נעלה על לבנו בטול הנמצאים כלם וזולתו לא בטלה מציאות בשבולם ולא הסרה כי הכורא יתברך נקרא עשיר מסתפק שאין לו צורך במציאותו לזולתו * וכל בלעדיו מן הדעות ונופי הנגלים ומה שיש בתוכם כלם יצטרכו במציאותם אליו יתברך וזהו העיקר הראשון אשר נרמז במלת אנכי יי' אלהיך * והעיקר השני יתחדו יתברך לדעת כי עלת הכל אחד לא כאחד המין הכולל ישרו מין האדם שכולל אישים רבים * ולא כאחד המין הפרטי כמו שתאמר אדם אחד בפרט ואתה כולל בו רמז אפרים * ולא כאחד המורכב אשר יחלק לאחדים רבים * ולא כגוף הפשוט אשר הוא אחד במספרו ויקבל החלוק עד לאין תכלית כי לב לא אחד מאלו יקרא אחד על דרך העברה מפני שהדברים ההם אשר יקבץ אותה השם ההוא שום בענין אחד אבל אינו אחד על דרך אמתי אמנם האחד האמתי הוא אחדות הכורא יתברך אשר אין אחדות כמוה בשום פנים וזהו עיקר השני באמרו שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד * והעיקר השלישי להרחק מסט יתברך מדות הגוף כי זה האחד אשר זכרנו אינו גוף ולא כח בגוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ומקרינו כגון התנועה והעמידה לא בעצם ולא במקרה ועל כן החזיקו מבני רז"ל שם החבור והפירוד ואמרו אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה ולא עורף ולא עימי עורף הוא פירוד * ועימי הוא חבור כמלת ועמי בביתך פליטים רוצ לומר יהדפו אותם בביתך להדבקם בהם ואמר הנביא ואל מי תרמוני ואיזה * ואלו יהיה גוף היה דומה לשאר גופים וכל מה שנמצא כחבור אשר ידמותו בדמות העופות כגון התנוע והעמידה והישיבה והדבור כל זה דרך העברה כמו שאמרו דברה תורה כלשון בני אדם * והוא העיקר השלישי הנראה אליו במלת

ובחייבו בזה הנפלאות שהם בשני המנהג הנקראים נסים נגלים ובמקשים לנפלאות למצוא להם מבה וטבע' ועוד יש דעות בזה שזכרנו זה אומ' בזה וזה אומ' בכת' אין צורך להזכירם אך הכלל הוציא מהם הוא הריסת המורה או כולה או מקצתה או להוציא דברים למשלים והכלים' אבל אמונתנו והמים היא כי ההור וכל עניני' וספוריה מתהלתה ועד סופה הם ענינים לא יורה עליהם שכל ולא טבע כלל כי כן הגיע עדינו בקברו איש מפי איש עד משה מסיני והמצות המתנהגות בעדת ישראל איש מפי איש הם עדים נאמנים על כל האמונ' שזכרנו' כי הטבע הוא אח מעברי האל ומשתינו יצנו וירון כעבר לפניו וכשיער בו ידחה ויגוס מפניו בענין' שנא' הים ראה וינס' וכשיורף ממנו יהור מיד למלאכתו כמו שנאמר וישב הים לפניו בקר לאיתנו' ועל דרך זה הם כל הנסים שעושה' הנברא יתברך כי כשהוא רצונו יתברך לעשות הנס ההוא נדחה לו הטבע כעת ההוא ונהדף מפני רצון האל יתברך וממאמו ואחר שנעש' הנס ההוא אז הור הטבע לעשות מלאכתו' וכך רוב רבינו משה בן מיימוני זל שהנפלא' פעמי' שהיו בענינים הנמנעים בטבע כההפך המטה לנחש ושקיעת הארץ בעדת קרה ובקיעת הים' ופעמים יהיו בענינים האפשריים בטבע כבא הארבה והברד והדבר במצרים כי מדרך אלו הדבר' שיאירעו בקצת העתים בקצת המקומות וכמו קריעת ים סוף' ירכס במאמר איש האלהים זה המופת אשר דבר יי' הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר עליו כי מדרך הכנינים שיבקעו וכל שכן הנבנים מחדש' וכברת המטר הסורף בזמן הקציר על יד שמואל' וכברת' וקלרות הכרובות בתורה כי כל אחד מהם אפשר באו בכל ארץ ובכל זמן והם כלם כפאת

בואו' והכמי' אמרו תפת רורם של מחשבי קצים' וצריך להאמין במשיח ולהתפלל בעדו כפי מה שבא על ידי כל נביא משיח עד מלאכי וכל מי שיבא בלבו ספק בזה הוא מבין התורה אשר הבטיחה בו בביאור ומכלל זה הוא שלא יהא מלך לישראל אלא מזרע דוד ושלמה בלבד וכל הרולק על מלכות זאת המשפחה הוא כופר באל ובדברי נביאיו' והעיקר העשירי הוא תחיית המתים וכשיאבד לאדם עיקר מאלו העיקרים יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות עד כאן' וצריך כל בעל דתנו להאמין אמונ' שלימה פוחלת קבועה בלב שיש אלה קדמון מחדש יודע ומשיגת וכול כמו שביארתי למעלה והוא הממצא לכל הנמצאי' מאין וכל הדברים יש להם שיעור אצלו והוא אי' לו שיעור אצלם וכל המהבודד ומשכיל בשכל נמרץ בהשגת שמו הגדול יתברך אז יבין ברעתו אמת בורא עולם שהוא טישא ואין לו נושא מקוף שאין לו מקוף ושאנו משה' כלל כמו שביארתי למעלה לפי שאין דבר בעולם שיגורם לו שני' ויש כחות באמונה מתחלפות והם דעות וזרות ורעות ומבטלות האמונה ואלו הם יש כת שנופרת בעיקר ואומרת כי העולם קדמון כהישו ביי' ואמרו לא הוא' ויש כת אחרת שמאמינה בהרוש העולם אך היא מכהשת ידיעת מחדשו בשפלים אמרו איכה ידע אל ויש ידיעה בעליון' ויש כת אחרת שהיא כור בידעה וסמירון ההשגה' לרוממות האל יתברך נגד פחיתות הנברא' ויגזרו בזה כי אין דעת והשבון במעללי איש ויעשו אדם כדגי הים' והכלל לדעתם עזב יי' את הארץ למקרים' ויש דעת אחרת שסאכנת בהדוש בדיעה ובהשגחה אך נחיתת היות נמנע דבר שלא יורה עליו שכל או טבע כי עולם כמנהגו טהה' ו

נפאת האפשר כשיסתכל האדם בהם *
 ואמנם יהיו אלו הענייני האפשריים מופתי
 כאחד משלושה תנאים או בכלל * האחד
 מהם בא האפשר והוא בעת מאמר הנביא
 בשוה כמו שבא בשמואל אקרא אל יי' ויהי
 קולות ומטר וגו' * ובתיוב ויקרא שמואל אל
 יי' ויהי קולות ומטר ביום ההוא * וכמו שבא
 באיש האלהים הבא מיהודה והמזבח נקדע
 ונשפך הדשן מן המזבח כמופת אשר נתן
 איש האלהים * והתנאי השני זרות האפשר
 הדור על כל אפשר ממינו כמו שבא באברהם
 לפניו לא היה כן אברהם כמוהו ואחריו לא
 יהיה כן * וכבר אמר אשר לא היה כמוהו
 בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי * וכבר
 אמר ומסקנה בני ישראל לא מת אחד * כי
 התיחד האפשר ההוא באומה נרמו אליו
 בשכל הוא מזרות האפשר ההוא * והתנאי
 השלישי המשך האפשר ההוא המתחדש
 והתמדתו בכרכות והקללות כי אלו היה
 פעם אחת או שתי לא היו מופת והיו אומרי
 שהוא כמקרה * וכבר באר זה ביורה ואמר
 אם תלכו עמי בקרי ולא תאבו לשמוע לי *
 רוצה לומר שחשימו מה שידול בכך ולאילו
 המכות מקרה לא שהם עונש אמר שהוא
 יתברך יחיד בחרון אפו הדבר ההוא אשר
 חשבתם אותו מקרה והוא אסרו אם הלכו
 עמי בקרי * והלכתי עמכם בחמת קרי *
 ואחר שהתבאר זה דע שהמופתים בענייני
 הנמנעים בטבע לא יתאחר כלל ולא יארך
 ולא ישאר על ענייני שאלו התמיד כך היה
 שרדיך לספק במופת שאלו נשאר המטה
 נחש היו מספקי היותו נחש מתהלכו ומפני
 זה היה שלימות המופת בשוה מטה ויהי
 למטה בכפו * וכן אלו שקעה הארץ בעדת
 קרח והיה נשא שקיעה לעולם היה המופת
 חסר ואמנם שלימותו היה בשוה הארץ
 לעניינה ותכס עליהם הארץ * וכן וישב
 הים לפניו בקד לאיתנו * ומפני זה העיקר
 כתוב אלא מחיה הוה משמע בכל שעה
 פהית

אש העיריותיך עליו אבית מאבנות ההבנות
 ענין יוצא חוץ לטבע כמו שביארנו בזה
 המאמר * ואבנות המופת שבעניינים
 האפשריים הוא כל אשר יתמיד ויארך יותר
 ראוי להיותו כופת ומפני זה נאמין התמדת
 הברכות עם העבודה והקללות עם הכרי
 לעולם כזאת האומה וזוהו שבו אות ומופת
 כמו שביארנו * ואולם אולי יש דרך און
 דרכים רבים אחרי הייב אותם חכמת הבורא
 יתברך ואנחנו לא נדעם עכ * וכבר הרב
 רבינו בר נחמן זל כאשר ירצה הבורא ית'
 בעדה או ביחיד ויעשה עמהם כופת בשנוי
 מנהגו של עולם וטבעו יתברך לכל בטול
 הדעות הרעו כלם כי המופת הנפלא מורה
 כי יי' לעולם מחדש ויועד ומשנית ויכול
 וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר מפי נביא
 יתברך מבעוד אמת הנבואה כי ידבר
 אלהי את האדם ולכן יאמר הכתוב במופתים
 למען תדע כי אני יי' בקרב הארץ * להורות
 על ההשגחה כי לא עזב יי' את הארץ
 כדעתם ואמר למען תדע כי ליי' הארץ
 להורות על החדוש כי היא שלו שבראת
 מאין * ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל
 הארץ להורות על היכולת שהו' שליט בכל
 אין מעכב בידו * אם כן האורות והמופתים
 הם עדים נאמנים באמונת הבורא יתברך
 ובתורתו התיימה ובהשגחתו עכ * ואמונת
 ההשגחה היא פנת הדת ומונת מעמד הדי
 סיני שאם אין השגחה עליונית אין תורה
 עליונית כלל אחר שהדבר פשוט שהתורה
 ניתנה לתועלת מפקחיה ומקיימיה לא
 לתועלת נותנה * אם כן נאמין שהבורא
 יתברך משגיח בעולם ולולי השגחתו בעולם
 שבכל המציאות לא היה כמאמר הכתוב הסתור
 פניך יבהלון * אמר כי אם יסתור פניו ממנו
 רגע ישוב הכל להכלל * עוד אמר הכתוב
 ואתה מחיה את כלם ודרשו ר' לז התחית את
 כתוב אלא מחיה הוה משמע בכל שעה
 פהית

בחדש ידמו כי לא בכה יובר איש' רצה לומר כי כשיציל קצת בני אדם מן המכות והמקרים ונפול קצת בהם אינו לפי כחורם הנפשיים והבנתיהם הטבעיות הוא אמר כי לא בכה יובר איש' אבל הוא לפי השלימות והחסרון רצוני לומר קרבם אל הבורא יתברך או רהקם ממנו' ומפני זה הקרובים אליו בתכלית השמירה אמר רגלי חסידיו יישמור' והרהקים ממנו מוכנים למה שיקרה שימצא ואין שם מי שישמרם ממה שיתרדש כחולד בהשך ואין ספק שיכשל' ונאמר בהשגרה על הדסידים גם כן לא יגרע מצדיק עינו' וכתב שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה' והפסוק אשר באו בענין הזה רבים ר' בהשגרה על בני אדם כפי שיעור שלימותם ודסידותם' וכת' הפילוסוף מי שיש להם יכולת להעתיק נפשותיהם ממדה למדה הם אשר היה השגת הבורא יתב' עליהם יותר כי אף על פי שהבורא יתברך ברא הרשעים והמצאים בדרך שהמציא הצדיק' אינו שומר כשמנו הצדיקים כי כאשר רהקו הרשעים ממנו יתברך בן הרחיקו שמירתו מהם ומידם הית' זאת להם ולא מצד שיש למעלה שום שטי חלילה' וכל מקום שאתה מוצא שהבורא יתברך מאבד הרשעים ומשמידם וכיוצא בו מרעות שיעשה להם זהו ענינם ר' הסתלק השגתו מעניהם לבהיתם הרעה אמנם הבורא יתברך לא יעניש אלא המדוייב והראוי להעניש' ועל זה הדעת נמשכו דברי המון הכמני' ז'ל באמרם אין מיתה בלא הטא ואין יסורין בלא עון וכן אמר הכתוב אשר ענין פקודות על כל דרכי בני אדם להת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו' אמנם שאר בעלי היים זולתי האדם הענין בהם מקרה כמו שנבא ומפני זה היה שהיטתם מותרת לנו גם מצוה בה והותר להשתמש בהם לתועלתנו ככל אשר

טצה

מחיה את כלם' ואמ' בלשון חיים כי כאשר אם יחסר החיות מן החי רגע ישוב מת כן אם יסור הכור השגתו שהיא חיות העולם ממנו רגע אחד נשוב מתים שהוא ההעדר' וכתב הרמבם ז'ל ונמצאו באמונת ההשגה דעות שונות אין ראוי לכתב' אמנם האמונ' האמתית היא שהשגת האלהית היא כזה העולם התחתון ר'ל מדרת גלגל הירח במין פין מן הדברים אלא שזה יתחלף כי במין אישי בעלי חיים מוכרו ישגת בפרט לבר' וזה המין לברו הוא אשר כל עניניו אישיו ומה שישגם בפרט מטוב או רע נמשך אח' הדין אבל שאר בעלי חי' וכל שכן הצמחים חולתם אינם כי אם במקרה גמור כי אין להאמין שזאת העכשית טרפה זה הזכוכ בגזירה מאת הבורא יתברך ורצונו ולא שזה הדג חטף וכלע זאת התולעת מעל פני המים כרצון אלהי אישי אלא על כל אלה והרומה להם הם במקרה' שהרי כבר חמרו הנביאים ע'ה על היות ההשגה אפילו בבני אדם כי הוא קטן ופחות שישגה הבור' יתברך עליו באמרם מה אנוש כי תזכרו' מה אדם ותדעו כל שכן בוולתו מבעלי חיים ואף כי בצמחים' ואולם ההשגה האלהית הוא נמשך אחר השפע האלהי' והמק אשר בו נרכב השפע והוא עד ששכ בעל שכל ונגלה לו כי כל שה' גלוי לבעל שכל הוא אשר התחברה אליו ההשגה האלהית ושערה לו כל פעולותיו על צד הנפול והעונש כפי הדין' עוד אמר כי הואיל וההשגה נמשכת אחר השכל אם כן כפי מה שישג האיש ממיני האדם אל השכל כן תשיגו ההשגה כי אי זה איש מאיש בני אדם שהיג מן השפע ההוא חלק יותר גדול כפי הכנת החומר שלו וכפי התלמדו היתה ההשגה עליו ברכות ולכך נאמר בהשגתו על ההשוכים החסידים רציבים הסבלים רגלי חסידיו ישמור ורשעו

דעת ודעת ראוי לסכלם ועליהם אמ' שלמה
בהכמרו על דרך משל כבשים ללבושין
ואמר ר'זל בפרוש משל זה דברים שהם
כבשונם של עולם יהיו ללבושין כלומר לך
לברך * גם עליהם אמר דבש וחלב תחת
לשונך ואמר ר'זל דברים שהם כדבש ובהלך
יהיו תחת לשונך * ולכן אף כי נרמזו הנה
מהם לא יהא כי אם מעט מזה כי אין ראוי
לגלות תכלית מה שיוכל אדם לגלות על
ספר לפי שאינם ראויים לגלות אלא לאורם
העומדים על הספר המיד ובפנין עסקיהם
ומתעסקין בו אבל לא למי שעוסק על הספ'
בשעת הפנאי * מצינו שצונו השם
יתברך בתורתו הקדושה ליהוד אורו פעמים
בכל יום וענין יהוד זה שנאמר שמע ישראל
י' אלהינו י' אחד * ודע כי זה השם הוא
כוד שמו המיוחד ית' הנקרא שם בן ארבע
אותיות שאותיותיו יוד הא ווא הא * ואותיות
אלו שומרות עצמם כספר * כיצד * פעמים
י' מאה הרי לך באחרית * ה' פעמים ה'
כ"ה הרי ה' באחרית * פעמים ו' לו' הרי ו'
בסוף וזה יורה על הירוד * וזה השם הנדול
הו המורה על אמתתו ית' באמרו אני * הוא
שמי * כלומר שמוה שם בן ארבע אותיות
הוא הוא אמתתו ועצמי * ולפיכך נקרא
שם זה שם המיוחד מפני שנתיחד ונבדל
משאר השמות שהם להורות עליו יתבר' כי
אין בשאר שמותיו שם שאינו נכלל בשם
זה והוא הנושא כל הלשונות וכל השמות
והוא עיקר קיומן כמו שהוא יתבר' נושא כל
הנמצאים והוא עיקר קיום כל הדברים *
זה השם המיוחד שאנו אומרי' הוא שנתיחד
בתורה התמידית לקרותו יתברך ועליו אמר
בראשית הדבר' אנכי י' אלהיך כלו אמתתו
מה שמורה שם זה שהוא ענין מציאו והיה
ולא דבר אחר ולשון הויה כולל כל הנמצאי'
שבעולם היותם נשואים ברויה ואין כל
הנמצאים כוללים לשון הויה מפני שהוא

יתברך

נרצה * והראיה על היותם בלתי השגחה
אישית כמו שבארתי הוא מאמר הנביא
כשראה מהתגברות נמוכר נצר ויוב הרגו
בכני אדם שאמר ותעשה אדם כדני הים
כמיש לא מושל בו * כלומר כאלו נעזבו
בני אדם ונשכחו ונעשו הפקר בדנים והולעי
הארץ * ואחרי כן ביאר שאין הענין כן ולא
על העזיבה והשכחה והעלות ההשגחה אבל
על צד העונש להם להתחייבם מה שחל
בהם והוא אמרו י' למשפט שמתו וצור
להוכיח יסדתי * הנה מבואר כי ההישגחה
האלהית אינה כי אם באישי מין האד' בפרט
ובישראל בעלי היום בכלל לקיום המין * ואל
תחשוב שזה הרע' יסדתי אמרו נותן להם
לחמה * ואמרו כפירים שואגים לטרף וגו' *
ואמרו פתח את ידך ונומר * ובאמר ר'זל
יושב וזן מקרני ראמים ועד ביצי כנים *
והרבה באלה המאמרים הנכתבי' הנמצאים
אין בהם סתירה כי אלו כלם השגחה מינית
לא אישית וכאלו הו' מספ' פעולותיו בהכינו
לכל מין מזון ההכרחי והומר עמיתו וזה
מבואר נגלה ולולי זה היה המין אחד בלי
ספק וזה מבואר במע' התבוננות ואין לשאול
למה השגחה הבורא יתברך באישי בני אדם
ולא השגחה בהשגחה הריא בשאר בעלי
חיים כי כן רצה יתברך ויהעלה וכן גזרה
חכמתו באיש גזרה חכמתו ליתן שכל באדם
ולא נתנו לשאר מיני בעלי חיים ע"כ *
וצריך כל בעל שכל ללוטס רעיונו לדעת
עניני יהוד הבורא יתברך ויהעלה מצד
קבלת תורתיו התמימה מאחר שנתבר' לנו
מצד השכל באר היטב * ועניינים אלו אדם
יכול להגיע להם מצד הקבלה אם עיין
בעיון נכרך בהוראתו הקדושה הנמסר' לנו
שבה נוכל להשיג כל ההשגחה האפשריות
לכל שכל שהוא בהוגר ואז נוכל להשיג
אורו יתברך מצד הוראתו השגחה נכונה *
ועניינים אלו הם ענינים יד למאד ואין כל

עם ד' אותיות הרי ע"כ * ויש לך לדעת כי זה השם לא היה נדע לכל ישראל אך יהיה הדבור בו וכאי זו תנועה ינוע כל את מאותיותיו או אם ידגש קצת מאותיותיו אם היתה מקבלת דגשות אבל הכהנים ואנשי הדבמה היו מוסרי אותו זה לזה רוצה לומר תאר הדבור בו והיו הכהנים מסתירין אותו בנעימות קולם ולא היו מלמדין אותו לכל אדם אלא לתלמיד הנק פעם בשבוע והוא מה שא"ל שם בן ד' אותיות חכמי מוסרין אותו לבניהם ולתלמידיה פעם אח בשבוע * ועוד אמרו ז"ל שם בן שבועים ושנים קרוי ופקודש ואין מוסרין אותו אלא למי שהוא עומ בחצי ימיו וצנוע ואינו משתכר ומעביר על מדותיו והיודעו וזהיר בו ומשמרו בטהר' אהוב למעלה ונחמד למט' ותלמודו מתקין בידו ואימתו מוטלת על הבריות ונחל שני עולמו העולם הזה והעולם הבא * וכן א"ל בשם של ארבעים ושנים אמר רבי יהודה אמר רב שם של מ'ושים אין מוסרין אותו אלא למי שהוא צנוע וכל היודעו וזהיר בו ומשמרו בטהרה תפלתו נשמעת ואהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונחל שני עולמות העולם הזה והעולם הבא * וזה שם של מ"ב אינם תיבה אחת בפני עצמה ולא שם אחד בפני עצמו אלא הם אותיות מקובצו למור' על אלהותו ית שהוא אחד ומיוחד ואנחנו לא נדעם *

ואנו מצאתי כתוב

אלי היום טהר כבוד וזעד
שלח כח שלח יכ הרי
לכ זכ היום נחיתו שלם
* הרי ככ

זה הצירוף * יוד עולה כ' הא הא עולה יכ הרי לב ו הרי לח עם ד' אותיות הרי מ"ב ודע כי שם של ד' אותיות שזכרנו הוא כמו כן היסוד שבו נמשכן שאר כל הכתיב א"ר אחד כמו שאבאר * ואין בשאר כל השמות

יתברך אמת מציאות והויה * וכבר אמר ר' אליעזר הגדול בפיקוי קודם שנברא העולם היה הוא ושמו בלכד * ומה נעים זה המאמר לכל בעל שכל באמרו עליו ית' היה הוא שהו' הוא אמת שמו שא"ל לא תאמר היה מה תוכל לומר שזהו עיק' מציאו' ההויה * ומה שאמ' היה הוא ושמו כוננו לומר שהוא יתברך בלכד נמצא קודם שנברא העולם ואין שם דבר שני זולתי יתברך * ואל יקשה עליך אמרו היה ושמו ותחשוב שהם שני דברים הוא ושמו שכבר אמרנו ששמו אינו מעיד אלא אמת מציאות והוא ית' הנמצא באמת מציאות שאין דומה לו וכבר העיר הנביא שהוא יתברך ושמו דבר אחד באמרו אני יי' הוא שמי * ואם וידעו כי אתה שמך יי' לכרך ועמר * השם הנכבד הזה הוא מקור ומעין לכל הדברים ומסת נמשכן ויוצאין כל הנחלי' והוא איננו נמשך מזולתו לפי שאינו צריך באמתו ידבר אחר שהוא עיקר המציאות וקיום שאינו צריך בקיומו לזולתו * והשם הזה הוא יסוד שם המפורש שהיו מזכירים הכהנים במקדש כי השם הגדול של ע"כ היוצא משלישה פסוקים של ויסע ויבא ויט' * לא נקרא שם המפורש אלא על שמו של זה שממנו יוצא ונאצל והוא בעצמו מעיד שכן מספרו ע"כ על שלשה עניני צידופים כיצד האחד יוד הי ויו הי אותיות עשרה ומספרם ע"כ * והעשרה רמז לעשר ספירות הקשורות בן ביחוד אמתו בשלכת הקשורה בנחלת * והע"כ כנגד שם המפורש * וענין הצירוף השני הוא בן ליקח האות הראשונה לבדה ואחרי כן לצרף אותה עם השניה ואחרי כן לצרף השלישה יחד * ואחר כך לצרף ארבעתם יחד * כזה י' יה יהו יהוה ששנן כלם אחד כל הצירופים הוא ע"כ וענין הצירוף השלישי צירף עם ה הרי טו וי עם ה הרי לו וי

הנתיב הראשון

היחוד * ומנינם שנים עשר ולכן נקרא זה
השם של שנים עשר אותיות * וא"ל
שם בן י"ב אותיות היו מזכירין אותו הכהן
בבית המקדש וכו' * משיבו הפריצים היו
מזכירי אותו לצנענים שכבדו והיו מזכירין
אותו בנעישות אחיהם הכהנים * התבונן
בשמוש זה השם המיוחד והמצאהו כלו
כורה מציאות והויה ואיננו מורה ענין אחר
ועל זה אמר הנביא אני יי לא שניתי בתינת
אמת שם העצם שלו מורה שאין לו צד
שני * ואם כן הרי על הדרכים אשר ביארנו
למעלה שאינן משתנה שמו הגדול עדות
על כלם וכמו שהוא אין לו שני כן שמו
הגדול אין לו שני והרי עדות זו גדולה
ולפיכך אנו אומר * יי אחר כלומר מכל צד
שהתפך אותו המצאהו מורה ענין אחר והוא
אמת מציאות והויה * וענין זה לא המצאהו
בשאר כל השמות * והתבונן כענין אל
שהו ראשי הכנענין כשהתפך אל המצאהו
לא והרי נשתנה אל ונעשה לא ואין ענין
זה כענין זה ועל כיוצא בזה אמר הנביא הם
קנאו בלא אל כלום כפרו באלהותי והפכו
אל ואמרו לא * וכענין אמרו בחשו ביי
ויאמרו לא הוא * ואם התבונן בזה תראה
שהשם המיוחד איננו משתנה ושאר כל
הכנענין וכל הלשונות המצאם מקבלי שני
ועיקר זה כבר הודענו אותו שאין הכנענין
מעידין על אמתתו כי אם על פעולותיו *
ולפי יי לך להתבונן באמתת השם המיוחד
המורה והמביד עליו יתברך שאין לו שני *
ואחר שרמזנו אחד מאמר אלפי עניני שמו
השם המיוחד והענינו כל בעל שכל להק'
אח' כל אחד ואחד מהעניני שהשם המיוחד
מורה עליהם * מערה נחזור לבאר
שני שמות הנגזרים מסנו ונרמז בהם
מעט מעט * השם הנגזר מאמתת
השם המיוחד והוא ראשית כל הנחלים
הנמשכין מאתו הוא הנקרא * אחיה והוא

מורה

השמות שם כולל אמרת מציאותו יתברך
שאר כל השמות כנענין הם לפעולותיו *
והשם הזה הוא המורה על אמתתו יתברך
קודם שנברא העולם מפני שהוא מורה עני'
מציאות כמו שביארתי ואין נמצא בלתי
מציאותו כמו שהוא יתברך אינו מהודש כך
שמו הגדול אינו מהודש אבל שאר הכנענין
כנון אלהים ארני צבאות שדי כלם כנענין
הן לפעולותיו וכולן מהודשים בהדו העולם
ושאמר שהם מהודשים אינם יכולין להורות
על אמתת הקדמון * אמנם יש שני שמות
נגזרים מן השם המיוחד ונמשכין מן המקור
וממשיכין בה בשאר כל הדבר' ושני שמות
אלו הם אחיה יי ולפי ענין זה צריכין
אנו לרמז סדר תכונת ענינים אלו זה אחר
זה כדי שיהיה פתח לכל משכיל ויתעורר
שכלו לחפש סתרי תורה כדי שתדבק נפשו
בשלישלת העליונה ויצא מה שכבת שכלו
אל הפועל בדעותו מבין ומשכיל דברי
אלהים חיים על דרך האמת והוה סדר
שמותיו וכנעני * השם הנכבד והנורא
הנקרא שם העצם הוא יוהה * ואחריו
אחיה * ואחריו יי * ואחריו אלהים *
ואחריו ארני * ואחריו שדי * ויש אומר
אף צבאות * כמו שאבארם כלם בעת *
אלו הם כלל הכנענין הנמשכין מאמתת שם
המיוחד וכלם מורים על פעולות ידוע' והנני
רומז ענין כל אחד ואחד * השם המיוחד
הנקרא שם העצם המור' על אמתת מציאות
והויה והוא מעיד על יי שהוא יתברך אין לו
שני לא מעט ולא הרבה * כיצד הרי
הוא מורה הויה וא"ל תתפך השם הזה לכל
צד שתתפכו לא המצאהו מור' כי אם הויה
מה שאין כן בשאר כל השמות שתמצאם
מקבלי שני כמו שיתבאר * כיצד
הרי צריך יי המיוחד מורה הויה לכל
צד כדרך זה יוהה יוהה יוהה הויה *
הויה הויה ויהי ויהי ויהי הויה הויה

וזה זכרי כדי לגלות לך שאיננו נזכר השם
ההוא כמו שנכתב כאמרם ר"ל רבינו רמי
כתוב זה שמי וכתוב זה זכרי לא בשאני
נכתב אני נקרא אני נכתב ביד הא ואני
נקרא באיך דלת ואולם על דעת מקבלי
האמת שם אהיה הוא נעלם ומעולה משם
יוד הא ואו הא * ואם האמר מה הוא
זה שנאמר למשה אהיה אשר אהיה הרע
לך כי זה הוא סוד שאמרנו בענין אהיה
כלום * אני הוא הנמצא שמאמת מציאותי
נמצאו שאר כל הנמצא * והוא שם משותף
למציאות ומציאות זולתו * או טבל לומר
שלכך שנה פעמים ואמר אהיה אשר
אהיה כלומר הנמצא אשר הוא הנמצא ואין
לו תאר הוין למציאותו אלא הוא מהויב
המציאות ולא כמציאות זולתו אשר הוא
מקרה נוסף על עצמותו וזהו אהיה אשר
אהיה ר"ל מציאותי הוא הוא ואינו מקדקרה
לו שנמצא מפני שהוא מהויב המציאות *
וסוד אהיה נסתר למשה * ע"ה אכל סוד
הכלית אמת יהוה לא נסתר למשה ועל
זה נאמר לו וראית את אהרני לא יראו *
ואלו האמר וכיצד ארה אומר שלא ידע
משה הכלית אמת שם המיוחד שסודו
יהוה * הלא כבר עוררתיך שהשם המיוחד
הוא סוד אמת מציאות הבורא יתבר' ואלו
ישג משה * ע"ה הכלית זה היה משיג עצם
אמת הבורא כמו שהוא וכבר הודיעו יתבר'
שאין בטבע האדם להשיג ענין זה ועל זה
נאמר לא הוכל לראות את פני * ודי
במעט מזער שימננו בענין אהיה * ואחר
אמת אהיה שכוונתו נמשך כ"ז יה
שהוא ענין הנהגתו יתברך עם כל ה
ההויות הנמשכות מאמת מציאותו
יתברך וענין הנהגתו לעולם * וענין
זה כבר להשיג וזהו סוד כל הנשמה
תהלה יה הללו יה * וזהו אמתיה לא
אראה יה באיך החיים * ואם כן הרי שם

מורה על המשכת מציאות כל הנמצאים
מאמת מציאותו יתעלה בענין אמרו י'
קנני ראשית דרכו * ואומר ואהיה אצלו
אמון הרי ואהיה הוא דרכי השם * ומה
שאמר ואהיה מעיד כי אהיה כודו ששה
אותיות ראשונות שסודם אב גד הו שכן
עולה זה כזה * ולכן אמר ואהיה כאלו אמ'
עד ואו אותיות הוא סוד אהיה * ואם כן
הרי ראשית דרכו הוא סוד אהיה הנצצל
בראשית דרכו יתעלה מאמת שם הויה *
ועתה בין ברב' וקח לך שם יהוה ואצלת מן
הארבע אותיות של שם אות הא האחרונה
וישא בידך יהו וזהו סוד שם אהיה כי אהיה
עולה למנין כא וכמו כן שם יהו עולה
לקנין כא * הרי לך מכוון ששם אהיה
נמר ונאצל משם יהוה * וכאשר תבין
סוד אהיה שהוא סוד אב גד הו תבונן
מה שנאמר בספר יצירה כי אהוי הוא הוה
בראשית כי סוד אהיה הוא סוד יהו והוא
דוהם ששה סודים שסודם אב גד הו *
בדרך זה א' יהו מעלה ב' יוה מטה ג'
הוי מורה ד' הוי מערב ה' יוה צפון ו'
והי דוהם * הרי כל המעשים מתגלגלים
בסוד אהיה שסודו יהו שהוא חותם אב
גד הו * ואם כן הרי סוד יהו שהוא סוד
אהיה הוא סוד המשכ' מציאו' כל הנמצאים
מאמת מציאותו יתברך * ואם תבין
זה הרי לך פתח פתוח לחקור אחר עומק
הענינים שמורה עליהם שם אהיה * והרי
רמזו מעט כדי שתעורר לשאר מה שרוא
כולל * ואין מעלת אהיה במעלת
השם המיוחד ספני שסוד אהיה כולל
מציאות נמצאים מאמת מציאותו יתברך
אבל השם המיוחד אינו מעיד כי אם אמתת
מציאותו יתברך לבד * ולכן ארה רואה
שאהיה נקרא כפי אותיותיו והשם המיוחד
אינו נקרא כפי אותיותיו ולזה נאמר
בהזכרת השם המיוחד זה שמי לעולם

הנתיב הראשון

כיואמר אלהים * הרי זה הנכלל באלהים הוא צורת כנוי אלהיאל הקש' עלי כאמרו כיואמר אלהים תוצא הארץ ויאמר אלהים יש רצו הסי' כי אדר שאמ' כמצאו התהלות היות ההדוש יהי אור בהיות ההויה נורמת מציאות האור שאם אין הויה אין אור כל שכן השאר ולכן לא הוצרך לומר יהי במקום אחר כיון שגלה תהלה * ועדין כנוי אלהים בסוד צרופיו מעיד אנדית הטבעים כענין אלים יה והוא מלשון מאלמי אלוהים כלום שבו נמונו הטבעי במעש' בראשית ונתאחזו ההרכבות כלם ונתערבו בקצתם * כי אלהי בנימטריא הטבע * ועדין כנוי אלהים מעיד כמו כן עמידת הטבעים על הכונה קיימת כענין האלים מלשון יונת אלם כלו' דחוק דבר וקיומו וזהו ענין כי כל מעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וכמנו אין לרדע מפני שנעש' בננוי אלהים המעיד עמידה וקיום * ועדין כמו כן סוד אלהים מורה על היות כל מעשה בראשית כקו היושר והרין והמשפט כי אלהי מלשון דין ומשפט כאמרו אלהיאל הקלל וכאמרו כי המשפט לאלהי הוא * ועל ענין זה אמר ארון הנביאים הצור תמי' פעלו כי כל דרכיו משפט כלום כל מעשה בראשית שלהם דרכים הם כלם עשויים כקו המשפט בסוד לב' פעמים אלהים שוכרו משפט ולפוך קיימים הם לעולם מאחר שהם עשויים כקו המשפט ובמשקולת היושר * הרי רמזנו קצת מהענינים שכולל סוד אלהים כדי שיחפורר המשכיל לשאר ונהזור לרמת מעט מצער בכוד כנוי אדני * כבר ידעת כי כנוי זה אברהם אבינו ע"ה אמרו כענין ויאם אדני יהוה במה אדע * וענין אדני הוא כנוי על הממשלה והאדנות והעיקר שהוצרך אבינו ע"ה לאמרו מפני שבזכנו היו כופרים כל אנשי העולם במציאות הכורא ית' ואלו עובדי לשמש ואלו לידת תולד הכוכב

ואין

יהוה מורה אמתת מציאות יהוד * וכוד אהיה מורה אמתת מציאו' נמצאו' כאמתת מציאות יהוד * וכוד יה מורה ענין הנהגתו לעולם כפי הענינים ההויים בו כפי הששבת קיום הנמצאים ועמידתם * וזהו סוד יהוד יהוה את יוסף ויהי איש מצליח * ויהי כימי' ההם * ויהי הגשם על הארץ * ויהי רעב בארץ * וזהו סוד היות הטובות או הרעות צבל הנמצאים כולם מאמתת הויה יהוד * ודע כי זה השם כמלאו רוצה לומר יוד' הא' יעלה ככל מספר השם המיוחד שהוא כו' * תחלת הכתיב הוא אלהים והשם לעולם קודם לכנוי כמו יי אלהים * וסוד אלהים הוא כנוי שנתכנה לו יתברך על פעולות הטבע שזהו סוד מעש' בראשית ולפיכך לא תמצא בכל מעשה בראשית כי אם סוד אלהים שהוא כנוי לאותם הפעולות * ותמצא בבראשית עד ויכלו לב' פעמים אלהים שסודם לב' נתיבות חכמה שהם כל אותיות עשר ספירות וסימנם לב' אותיות ו' צדדים שהם מעלה ומטה מורה ומערב צפון ודרום וארבע יסודות כלל כלם ככוד והסוד בכוד אלהים הסוד דבר * ואם תאמר מדוע לא התחילה תורה בשם יהוה מאחר שהוא ראשון כבר הודעתך כי שם יי אינו מורה כי אם על אמתת מציאות הכורא ואלו התחילה הור' לספר מהו סוד בכוד הכור' היתה משתמשת בשם המעיד על זה שה' יהוה * אמנם מאחר שסתמה לספר מהותו יתברך ועצם אמתתו סתמה השם המעיד על זה * וכמו שהתחילה בפעולות מעשה בראשית התחילה בכנוי מעיד על אותה הפעולה והוא הנקרא אלהים * וסוד אלהים נמשך כאמתת יה וכשש' מאלהי סוד יה תמצא השאר אלם וזהו סוד ויאמר אלהים יהי אור * התבונן כי המדרג באלהים הוא זה שבו נאסר יהי אור וסוד יהי הוא סוד יה * ואלו לא אמר יהי אור מה תועלת

והמבין סוד שדי יבין מהו סוד השם וזה
סוד השם שקרא אברהם בשם יי' אל עולם'
וכל זה שהוצרכו האבות לקרוא בשמות
אלו להודיע לאנשי העולם אמתה הבורא
יהיכר ואלהותו וזה היה בעוד שלא היו
בעולם נסיונות לאות יאמנם כאשר בא ארון
הנביאי משה רבי ע"ה ופרסם בעולם אותות
ומופתים אזי נספרה אל שדי וזהו שאמ' לו
הבורא ית' וארא אל אברהם אל יצחק ואל
יעקב באל שדי' כלום בעוד שלא היה
שמי מפורסם בעולם ולכן אמר לא נודעתי
להם כלומר לא נודעתי ולא תפרסמתי
לאנשי העולם על ידיהם שלא עשו אותות
ומופתים בשמי כמו שארה עתיד לעשות י'
וראינו ג' מפרשים בענין שדי שהו' מצינו
שדי והעד בקול מים רבים בקול שדי ר"ל
שהוא מנצח ושדי מערכת העליונה ועושי'
נסים נסתרים לצדיקים כמו הנסים הנעשו'
עם החסידים אמנם הנסים הנעשים על ידי
משה רבי ע"ה היו נסים נגלים ופורסמים
מפני שנעשו מנורת השם המיוחד י' אמנם
שם צבאו לפי שנמשך השם הנכבד והנורא
סמוך לו והוא אלהים צבאות השיבנו י' אמ'
אחד מהקדמונים כי שם צבאות הוא האר
לשם הבורא ית' ור' אברהם בן עזרא זל פי'
כי צבאות אינו שם תאר והעד ראיתי את
אדני יושב על כסאו וכל צבא השמי' עומדי'
עליו י' ומלת אלהים צבאות דרך קצרה כי
הטעם הוא להיותו בחבריו שהם רבי' אלהי
הצבאות י' והנה הנבואה תמשוך עצמה
ואחרת עמה כאלו אמר אלהי' אלהי צבאות
כמו והנבואה עודד הנביא כאלו אמ' והנבוא'
נבואת עודד הנבי' וכן האלהי שרה אמו'
ואני אומר כי לא יראה כן מדברי ר"ל אלא
בדברי הקדמוני' שאמרו ר' יוסי אומ' צבאות
יכול אדם לסקוק מפני שנקרא על שם שרי
צבאות ישראל אמ' שמואל הלכה כר' יוסי הנה
רמזי מעט מזער בעניני סודות של שמות
הבורא

ואלו למזלות מדעתם ומחשבתם שאי' אלה
אחר בעולם זולתי אלה כמו שאבאר בנתיב
התשיעי בנמול' וכשנולד אברהם אבי ע"ה
והתחיל לחשב בהנחת עולם ובכונות כל
המצאות השני שיש בורא יחיד שברא כל
אלו הנמצאים ושהוא ארון ומולד על כל
והתחיל לקרוא בשם יי' אל עולם יוענין אל
עולם בענין ארון העולם לשון אל מלשון
כח וממשלה וכן ארון מלשון כח וממשלה
ועל זה הוצרך לקרא אליו עצם שם אדני
מלשון ארון העולם עד שנמשך ענין אברה'
במה שאנו רואי' להיות אומה גדולה נמשכת
והולכת אחריו לפי דעתו י' ואמנם תמצא
שאנו קוראים השם המיוחד בכנוי אדני
במקום יהיה וזה ענין ברור מאד שאין אנו
משיגים תכלית אמתת יהיה לא נהרהר
אחריו ונקבל אותו עלינו לאדון בהיותנו
יודעין אותו באמתת שהוא ארון על הכל
ואלו לא נשכיל תכלית אמתת יהיה לא
נהרהר אחריו ונקבל אותו עלינו לאדון
בהיותנו יודעין אותו באמתת שהוא ארון
על הכל ואלו לא נשכיל תכלית אמתת
השם המיוחד נקבל עלינו מלכותו ואדנותו
ונקראהו אדני וזהו סוד היכל יהיה כי אדני
סודו היכל' וכסוד היכל מסתירין שם
המיוחד ואנו קוראים אדני' ועניינים
אלו רמז דוד ע"ה באמרו הודו ליי' הודו
לאלהי האלהים י' הודו לאדני האדנים י'
וכונתו בשלישית הודאות אלו היא הודאה
ראשונה על קדמותו ומציאותו ולכן אמר
הודו ליי' כי טוב' הודאה שניה על שפעל
מעשה בראשית בכנוי אלהי' כמו שביארתי
ולכן אמר הודו לאלהי האלהים י' הודאה
שלישית על שהוא ארון ומשל בכל מה
שפעל ולכן אמר הודו לאדני האדנים י'
ואמנם סוד שדי שקראהו האבות כמו כן
פירש על השם המיוחד כלו שבמצאותו
כלבד רי' לו ואין לו צורך בכל מה שזולתו

הנתיב הראשון

זולת אם לטש רעיוני שכלו ברכם האלהי
 וכדברים הסצורפין לה כפי שיעור השנה
 עד שיהא שלם בשכלו או שילמדנו בפני
 מי שנתחנך בו כבר על דרך אין דורשין
 מעשה מרכבה באחד ואז יהא ראוי לזאת
 המדרגה העליונה אשר היא הכלית יצירת
 האדם ויכנס בשלום ויצא בשלום ואמנם
 אם לא יעשה כן ותהיה התדלת קריאתו
 בזה הנתיב לברו שלא בפני המשכיל בו
 אזי לא יועיל לו כלל אבל יודש לו בלבול
 באמונתו ואולי הם ושלום יהא מצין ונפגע
 וכאמת זיוק לו כאשר זיוק לגער היונק להם
 דטה וכש' ושרות היון שימיהו כלא ספק
 לא לפי שאלו המזונות בלתי טבעיות לאד
 אבל זיוקו לו להולשת לוקדם לעכלם עד
 שיגיע לקבל התועלת בהם כן הוא הנתיב
 הזה למי שלא הנך שכלו ברכם האלהות
 ואל אלהים י' הוא יודע שלא היתה זאת
 מונתי לבחורי זה כי אם להועיל לעצמי
 ואולי גם להועיל לאחרים אבל לא להזיק
 כלל גם ידוע הדע כי הדבר אשר הרחיק
 כמו כן הישליכות האמתיות הזה מכני אדם
 מוסף על מה שכתבתי בסמוך היה קוצר
 הבנתם והיותם מבקשים בתחלה הרכלית
 ולכן פי סתי מהקור בנתיב הזה שלא יארע
 לו כן ואמר הדכם איני דורש הדכמה
 לחקוק שאגיע להכליתיה ואבא עד קצה
 אלא לדעת מה שלא יוכל האד' ר' לשום
 מר למתוק הודיע שבקשת הדכמה היא
 דכמה ובקשת השנה תכליתה הוא שכלות
 ושלמה על האשים לעושה זה באמרו
 תאות עצל תמיתה כי מאנו ידיו לעשות
 כל היו התאות תאות וצדיק יתן ולא יהשך
 ומה ענין צדיק אצל עצל אלא רצונו לומר
 שהצדיק בבני אדם הוא יתן לכל דבר הקו
 כלו זמנו כלו לדרישה ולא יכנע מומנו דבר
 אכל ישתדל תמיד בזה והוא כאלו אמר
 וצדיק יתן כל ימיו ברכם ולא יהשך מהם
 ובהיות

הבורא יתברך וכנויו יתברך שמו ויתעל
 זכרו ומחוכו יתעורר המשכיל להשכיל
 שאר הכודות הגדולים ועמוקים שגבולים
 בהם נטפה מן הים הגדול אני שואב וזורק
 בנתיב הזה ואלהינו אשר אמת היא
 אמונתו יגלה עינינו לראו נפלאות מהורתי
 הנה נשלם הנתיב הזה הא' בייחוד הבורא
 ית' והודא ותהלה לו תמי' אמלא ובעזרתו
 אחל הנתיב הב' בהכונה כאשר יעתי :
 ודע את המעיין אלהי יתנני החכמו
 הרבות אשר היו באמונתו
 באלהות ובכוננו אבדו לאורך הגלות ולאורך
 הדכמה הזאת כי איוכה מארץ מדה ורחב
 מניס וגם להיות העניינים האלו בלתי
 מותרים לבני אדם כלם כי הם ממעשה
 מרכבה וממעשה בראשית ואמר ר' ל' אין
 דורשין מעשה מרכבה ביהוד ולא במעשה
 בראשית בשנים ולא הותר לכל בני אדם
 ללמוד זולתי דברי הספר' לבד וידוע הוא
 שאפילו התלמוד המקובל לא היה מוכר
 בספר מקורם לענין המתפשט באמרו דברי
 שאמרתי לך על פה אי אתה רשאי לאמרם
 בכתב כמו שאבאר בנתיב השמיני בעה :
 והיה זה בהכלית הדכמ' בתורה שהוא ברח
 ממנה שנפל בו באחרונה ר' רוב הדעות
 והישגות וספקות טופלות בפירוש המדובר
 בספר ושגגה תתחבר לו והתחדש המחלוק'
 בין האנשי ויעשו חבורות ויתחדש הכלבול
 במעשים אבל נמסר הדבר הזה כלו לבד
 הגדול כמו שבאר הרפ"בם זל במשנה תור'
 שרן ואם התלמוד נפלה בו הקפירה
 מה שאריותו לעד כחבור ממרסם לבני אדם
 כלם למה שיגיע בזה מן ההפסד כל שכן
 שיחובר מאלו סתרי תורה ויפורסם לכל בני
 אדם אבל היו נספרין מיחידים סגולו ליחידים
 כאמנם זל אין מוסרין סתרי תורה אלא
 ליעין ויכנס הרשים ולכן אני מחלה
 מהפנץ לקרות בנתיב הזה שלא ידורו בו

ובהיות זאת כונת מבקש החכמה ישנו בה על כל פנים * אמנם המבקש הכליתם לא ישיגם כאשר יקרה לכסיל הסכל בהתקרבו לפתח החכמה תדמה לו כדור קשה ותלול ולכן יפחד ויברח משם ויאמר מי יעלה בהר * כאשר רמזו ר"ל בפסוק ראמות לאויל חכמות רב אמר הטפש הזה נכנס לבית המדרש ורואה אותם עוסקין בתורה והוא חמיה ואומ' הויאך למדתם זו התור * אומ' לו תחלה קרית במעלה ואחר כך בפסד ואחר כך בנביאים ואחר כך בכתובים ואחר שנמרנו המק' למדתם בהלמו ואח"כ בהלכו ואח"כ בהגדות כיון ששומע הטפש הרו' כך אומר אימתי אני לומד כל זה וחוזר וכו' מן השער הוי בשער לא יפתח פיהו * ור' יונהנן אמר ראמות לאויל חכמות משל למה הדבר דומה לדבר התלוי באוירו של בית טפש * אומר מי יוכל להוריד את זה * חכם אומר ולא אחר תלאו שם אלא הריני מביא שני קנים וקושרם זה בזה ואורידנו * כך טפש אומר מי יוכל ללמוד תורה ארוכה מארץ מרה ורחבה מני ים * ופקח אומ' הריני לומד הלכה אחת היום ויטתים מחר עד שנמצא לומד מעט מעט ולמד את התור' כי הרצ' להניע לידע חכמית החכמה אי אפשר לו כלל שהרי בבריאת העולם אשר בו נתחיל לבאר בסמוך שוטטו חכמי השחקר להניע

בנתינת הכלית למה נברא ולא מצאו ואף כי הכלית מה שהגיעו בבריאתה הוא שאמרו שנבר' לכבוד הכור'ית כמו שאבאר בהלכות הנתיב השלישי בע"ה שנברא בעידנו כדי שנעבדהו ונשליכיהו * אמנם עדין תחיל' השאלה ונאמ' ומה הכלי' מציאותינו בזה השלימות אלא נעטרך לומר כן רצה הכור'ית וכן גזר' הכמרו והוה שאמ' הכור'כל פעל י' למענתו כלל' למען עצמו ר"ל רצונו שהוא עצמו כמו שביארתי למעלה * ונמצ' שזה המציאו' כלל' כמון ממנו ית' לפי רצונו אם כן לא נבקש לו עליה ולא הכלית אחרת כלל כי כמו שרא' נבקש הכלית מציאותו ית' כן לא נבקש הכלית רצונו אשר בעצמו התחדש כל מה שהתחדש ויתחדש כפי מה שהוא אם כן אין לו לבקש הכלית אחרת למה שאין הכלי' לו אלא בציאותו הנתיבית ברצון הכורא ית' ואם תרצה אמור בדכמה האלהית * אם כן אין ראוי להכנס להקוד אחר הכלית הדכמה ולזה כיון שרמזה ע"ה באמרו ואל תתחכם יותר למה השומם ר"ל שלא לחקור להכלית הדכמה כי דס וישלום שכיון למיעוט השגדלות אחרית שהרי הו' עצמו אשר שם וראיתי אני שיש יתרון להכמ' מן הסכלות ביהרון האור מן הדשך אלא אין כוננו כי אם שלא לדקור אחר הכלית החכמה ולכן אמר אל תתרכס יות'

הנתיב השני

ומהלכם בזמנם ופעולותיהם
אזי הסה ואמר מה רבו בעשיך י' ונו' * וכן ישעיה הנביא ע"ה היה מוכיח לבני דורו להק' זאת ההקוד' באמרו שאו מרום עינכ' וראו מי ברא ארה' * רצונו לומר כאשר השיגו הכונת הגלגלים ומהלכם ורוכסיהם בזה הביו' מעלת בוראם ית' והוה טעם מי ברא

באמנת הרוש העולם וגלגליו ומוכסיהם
מה רבו מעשיך י' כלם בדכמה עשית מלאה הארץ קניניך * כראותו דוד ע"ה שראוי לכל איש חכם לב לבקש ולתור בדיעת הרוש העולם ועניניו גלגליו * אזי דרש וחקר להבינם כדי להרבות מהם בגדולת יוצרם יתבך * וכאשר ידע אותם

הנהיג הכני

שכספר משלי כאשר סדרם שם במקו' אחר
כאמרו ברכמה יבנה בית ובתבונה יכונן
וברעת חדרים ימלאו וגו' וזוה הכדר
מציע שנאמרו בתורה ואמלא אותו רוח
אלהים ברכמה ובתבונה וברעת וגו' *

וכן הוא סדרן בכל מקום בענין אה הרכמה
תהלה ותבונה אחריה ואהרי כן הדעת כי
החכם היא התהלה וארי לקבלה והשומע
הכם הכס יחשב' ואמנם נכון היא מדרגה
שניה והוא המבין דבר מתוך דבר מעצמו
בלא שיוורו אחר' ומזאת המדרגה יגיע
האדם אל המדרגה השלישית שהו' הדעת
הוא שידע דבר משקול דעתו לבר *

והודיענו שלמה באלה הכתובים שחרם
הזהלת כי בשלשהם ברא הטורא יתברך
העולם' כי החכמה היא בשם יתברך והוא
הרכם כי הוא השכל והמשכיל והמושכל
כאשר ביארתי בנהיג הראשון' והאציל
ממעלתו יתברך חכמה ותבונה ודעת וברא
בהם העולם' וזה מה שאין השכל יוכל

להשיג כי אז היינו משיגים מהותו יתברך' *
וזהו מה שאין לשום שכל יכולת להשיג
ואין צריך לומר שכליט שהוא בדומר אלא
אפילו שכלי המלאכים אינן יכולין להשיג
מעלת הבורא יתברך וזה טעם לידע כאשר

נחקור על מציאות זה העולם' כי צד דע
שכל הנמצא וזולתו יתברך נחלקים לשלש
מעלות' מעלה ראשונה' הוא עולם השכל
והוא עצם פשוט וקיומו שהוא צורתו תלוי
בבורא יתברך' וזו היא המעלה העליונה
שכשלושת המעלות' וזה עולם השכל הוא

המשיג אותו יתברך השגה גדולה עד שאין
מעכב בהשגתו כי אם גורל התעלמות
הבורא יתברך שאין זולתו שום נמצא יכול
להגיע לדעת אמת מציאותו כמות שהוא
הוצה לו' והוא שהשיג יתברך למשה על
מה שבקש ואמר הראני נא את כבודך *

אמר לו לא תוכל לראות את פני כי לא
יראני

ברא אלה' גם במקום אחר מצינו שהיה
מוכיח לישראל על התרשלותם בזאת החקיר'
והיה מזהה ביד העוסקים בהבלי עולם
וישונים בתענוגיו ואינם שמלי לבם להתבונן
ולהשכיל בתבונת העולם אשר הוא פועל
הבורא יתברך ומעש' ידיו כאמרו והיה כנור
ונבל תוף וחליל ויון משתיהם ואת פועל
י' לא הביטו ומעשה ידיו לא ראו *

אם כן צריכין את להתעורר לחקור ולהבין
מעשה הבורא יתברך בבריאת העולם
ולדעת תבונת הנגלים וכוכביהם ו
יעוצם גדלם ונשיאותם וסדרם ומצבם וזוה
יהיה לנו הערה גדולה להשכיל מתוך כך
ולתבונן בגדולת מעלת יוצרים ומנהיגים
ועומק מחשבותיו יתברך שמו ויתעלה זכרו
וכחו הגדול הסובלים ושהם עבדיו ומשרתיו
עושי רצונו כי הוא בראם' ולכן
ראיתי אני המחבר לחבר הנתי' הזה בביאור
הדוש העולם ותכונתו ואהלקהו לארבעה
שבילים *

השביל הראשון בביאור הדוש העולם

וארבע היסודות ו
וכיאר פרשה ראשונה של בראשית *

השביל השני בביאור תכונת זה העולם
וישבונו *

השביל השלישי בביאור הנגלים
וכוכביהם ומהלכ' *

השביל הרביעי בביאור גלגל השמש
והירח ומהלכ' ולקוח' *

השביל הראשון בביאור הדוש העולם

וארכ' היסודות וכיאר
פרשה ראשונה של בראשית

ברכמה יסד ארץ ונון שמים בתבונה
בדעתו תהומות נבקעו' שלמה עלה
סדר דבמה ותבונה ודעת באלה הכתובים

הוא בעל חומר והדומה הוא מהיצה גדולה בין המשיג ובין המושג. ואלו הגלגלים והמכבלי שבתם כלם היום בעלי שכל ודעה ומכירין עצמן ובכחיה זולתם כהפץ ממציאם ואף על פי שהם גולם וצורה מפני שאין גלגלם משהם מאורו העצמי שגועל בכרייה ראשונה. וכלם הם משתוקקים המיד להשתנו יתרברך ואין מניחם כמו כן קטנה ולא שנאה ולא תהרות לפי שאין בהם דבר שיגרעם דברים אלו אלא כלם מוכבלי דעת אלה והיא השנה ידיעהו יתרברך והם ששים ושמחים לעשות רצון קונניהם ולמלאכה בסופה ירדפו ולפני כסאו הם משתחווים למטה מעוים זה הוא עולם החבור והבחיור וזהו העולם השפל שיש בו דומה אצל מקבלי ארבע צורות כי משם יפרד והיה לארבעה ראשים והם הנקראים ארבע יסודות שהם האש והאוויר והמים והעפר וארבע יסודות אלו לובשין צורה ובפשיטות צורה כפי הנטות הגלגל על ידי עולם השכל שמשם הצורות נשפעות בעולם השפל באמצע הנטות הגלגל כמו שאבאר לפנים ויסודות אלו אינם בעלי נפש ודעה ואינם משגיגים לא עצמם ולא זולתם. אלה הם השלישה עולמות וכנגדם תקנו הקדושה משולשת כנגד שלשה צבאות העולם ודע כי לשון קדוש עניינו מובדל ומיוחד ולכן נאמ' בנזיר כל ימי נזרו מרוש הוא לוי. כלל מובדל ומיוחד הוא לו יתב בחיורו נבדל מכל אשר יצא מנפח הין. ומפני שצבאות העולם הם שלשה כמו שביארתי שהם השכלים הנבדלים והשמים וצבאותם. והארץ וצבאותיה לכן אנו משלישין הקדוש כלל קדוש ומובדל מצבא המלאכים וקדוש ומובדל מצבא התחתונים ולפיכך כלל בקדושה יי' צבאות להיות הבורא יתרברך קדוש ומובדל משלש הצבאות. הנה ביארתי שאין

יראנו האדם והי רוצה לומר ולא אף החי רמז למלאכי השרת והגלגלים להם שלא ישונוהו יתרברך על התכלית. ולפיכך העולם העליון אף על פי שמשגיג השוה גדולה אינו משגיג תכליתו יתרברך. שההדרוש של המשיג הוא המעכב בהשגת הבורא יתרברך שהוא קדוש כי מן הנמנע ה' שיהא דבר מהדרש יכול להגיע לידיעת הקדוש ואין בעולם העליון ההוא גוף וגויה כלל גם אין שם לא קטנה ולא שנאה ולא תהרות אלא השנה אמתהו יתרברך לבד. ואין שם שני כלל מפני שכונתם מחייבת כן בהיותם עצם שכל פשוט ונקי והצורות האלו הם קיימות לעד ברצון בוראם יתרברך ואינם משהם מצורה לצורה ומעני לענין. והם עשר מעלות זו למעלה מזו לא מעלת במקום אלא מעלת השנה לפי שאין מעלת במקום אלא למי שיש לו גוף וגויה. ואלו העשר מעלות כך ששם וסדרם הראשונים הם היות הקדוש והם למעלה מן הכל. ואחריהם אופנים. ואצילים. וחשמלים. ושרפים. ומלאכים ואלהים ונני האלהים ונברכים ואישים ושני שמוהם על שם מעלתם הוא. והמעלה העשירית שהיא מעלת הצורה הנקרא אישים הם המלאכי הדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה. ולפיכך נקראו אישים שמעלתם קרובה ממעלת דעת האדם והם צורות נפרדות זו מזו ואינם גוף וגויה. ומה שהנביאים אומרים שראו מלאך איש וכעל כנפים הכל במראה הנבואה ודרך משל והיה. לנטות מעולם זה רוא עולם הגלגלים וכל צבאות השמים שאבארם לפנים בעל ומערכות המוכבים. והעולם ההוא הוא עולם הדומה אבל הדומה ש'לו זך ונקי וטהור והוא משיג למורא ית' השנה גדולה אבל לא כהשגת העולם העליון מפני שהדומה ש'לו הוא המעכב עכוב גדול שהרי

הנתיב השני

מדוע ברא העולם וחדשו כשבראו ולא קודם
לכן כי מתחלה קודם שבראו לא היה לו
ית' מונעין ומעכבין' גם כשבראו לא נתקוף
לו דבר שהיה חסר ממנו קודם לכן כי אין
שם עד הבריאה דבר שיהיה עמו וזולתו
יתברך' אם כן יראה שהיה שם שטני רצון'
גם יש אחרים נבוכים בחדוש וזו שאלתם
ידוע הוא כי שרשי הנמצאות הטבעיות
וראשיותם הם שלשה' והם החומר'
והצורה' וההעדר' וכיאותו העדר הדומר
מן הצורה הזאת שאם לא היה צורת העפר
על דרך משל נעדרת מצורת העכבר שקבל
אחריו כן לא היה העכבר הונה ומרודש אך
היה קדמון אם כן ההעדר הו' סבת ההויה'
ואין ההעדר התחלה מוחלטת כי בהסרתו
תהיה ההויה רצונה לומר בהסרת ההעדר'
אך הדומר והצורה הם התחלה אמיתית
בעצם הנשמים ואף לפשוטים שבהם כמו
ארכע היסודות והנשם החמישי' על כן
כל גשם וגשם הוא בדומר וצורה' וזאת
השלש ראשיות שביארתיו ל' לצור ולחומר
וההעדר יש שלש הארים המתיחסים אליה
והם מחוייב' ואפשר' ונמנע' מחוייב
יתירה אל הצורה עם היותה עומדת בעצמ'
והיה בפעל' האפשר יתיחס אל הדומר
עם היותו נמצא במציאות הסרה והו' המיד
באפשר ובכח' הנמנע יתירה אל ההעדר
בששהעדר הוא נמנע מבוא אל יושרת מן
הצד שהוא' כי העדר ואינו ראשית אלא
במקרה מצד הדבקותו אל החומר' אם כן
בריאת העולם לא היה מוכרח להבראות
שאם כן כבר נתייבבה הקדמתו' גם לא
היה נמנע מהיותו שאם כן לא היה אפשר
מציאותו' אלא ודאי היה אפשרי' אם כן
מי היה נושא אפשרותו' אלה הם השתי
השאלות' ואלוהם מענה שאלה הראשונה
אמרה ישיעיה הנבי' ע'ה וכמנה מיתולוגיות
מענה השאלה השנייה' והוא אמרו מי הבן

את

בט כשום שכל להשיג אותו יתברך השנה
שלימה ואם כן לא נוכל להשיג אך
האציל ממעלות החכמה והחכמה והדעת
וכרא בהם את העולם' וכתבו הכמי
המחקר שהמופ' אשר הורו שזה העולם
מיוחד רבו עד למאד' והאמת מהם
הוא שאנו רואים העולם מחובר ומורכב אין
חלק מחלקו בלי חבור ופירוד' וכל מחובר
חדש' אם כן העולם חדש' ואחרי שהוא
מהודש צריך לומר שיש לו מחדש ברא
שבראו מאין' והראיה לזה היא שהדבר
אי אפשר שיעשה עצמו כי אם היה עושה
עצמו לא ימלט מאחד משני דברים'
שעשה את עצמו קודם היותו' או לאחר
היותו' ושניהם אי אפשר שאם נאמר
שעשה את עצמו קודם היותו צריך לומר
שבעת ההוא היה אפשר ואין אפשר עוש' דבר'
ואם נאמר שעשה את עצמו אחר היותו אם
כן לא עשה ולא כלום שלא היה צריך
לעשו' עצמו מפני הקדמת היותו למעשהו
אם כן הרי נתבאר שהו' מן הנמנע שהדבר
עושה את עצמו אם כן נאמין שהבורא ית'
אשר הוא יחיד ומיוחד בעולמו בראו מאין
אחר ההעדר הנבחר מאפסיה מוחלטת בלי
מקרה וטבע ומהנה אך בחפץ ויכולת' ו
ומכלתי התהלה וזמנת אכר הזמן נברא כי
הוא נמשך להנועת הגלגל והגלגל נברא'
נאם המחבר ראה ראיתי בני אדם נבוכים
ביתוד הכור' יתברך' על אודות החדש העולם
כי יבואלים ואומרים הנה בריאת העולם
תורה שיש לו יתברך שנוי רצון במה שיצא
העולם בזמן ההוא מן הכח אל הפועל ולא
קוד' לכן יתביאצא מן הכח אל הפועל אינו
נאם אלא על מי שהו בכח ואינו יכול ל' צא'
עדין לפועל או מפני חסרון הדברים שבהם
נתקנה הפעולה או מפני מונעין ומעכבין
שהיו בו והנה נבראו' או מפני שטני רצון
שהיה למציאת ההוא' אם כן הבורא ית'

ישאלו בששית ימי בראשית תלמוד לומר לימים ראשונים נאם המחבר אחרי אשר ניתן לנו רשות לחקור בששית ימי הבריאה ראיתי לבאר הנה מה שכלתי להשיג במיעוט שכלי לאחר הרבות השתדלות הדלישה והחקירה בספרי הדכמות דע כי הדב הראשון אשר ברא הבור'ת כן האפס הנמור והאין המוהלט היה יסוד דק מאד אין בו ממש אבל הוא מוכן לקבל הצורה ויצאת מן הכת אל הפועל והוא החומר הר' שנקר בלשון יוני היווני וראה הבור'ת כי היה חסר לו כת התעמזה והקיו' אם לא ילביש צורה ולכן ברא לו תכפ הצור' וזאת הצור'אית ימולה להראות לעין אם אינה מלבשת ההיולי הסוכלה ולכן אין כל אדם יכול להבניה זולתי המעמיק בדכ' כי הוא יכיר את דרכי' והוא נהנה מכ ההיולי לקבל הצור' ואלה שני הדברים היו ברוש ומקור לכל הנברא אשר נבראו בנ' עולמות שהם עולם התחתני ועולם הגלגלי ועולם ההפסדי וההיולי נחלק לשני מיני' המין האחד מכנו הוא זך ונקי והמין השני עכור והצורה גם כן נחלקת לשני מיני' האחד היא צורה חסומה וטהורה וקדושה מהדבק אל ההיולי והמין השני צורה חלולה ופרוה ראויה להדבק אל ההיולי ולהלבישו צורה זויו הצורה הטהורה התחומה התקיימת בעצמה הקדושה מהדבק אל ההיולי מפיו ומשיגיע אל הצורה החלולה לתת כח והעמדה להלביש ההיולי כל הצור' שיוכל להרכמות בהן וכאשר ברא הבורא ית' שני הדברים האלה ככו שביצורתי חזק הצורה התחומה ורצה שתתחזק ותקיים על זיוה מבלי תוצדק לדביקות ההיולי והיא צורה הסלאכים והשרפים והנשפות וכל צבא השמים הנקראים שכלים נפרדים כל' שהם נפרדים מכל היולי והוא הנקרא עולם הרורני ואור הצורה הזאת הטהורה

את רוח יו'איש עצמו יודיענו כל' מי ירד לעומק רצונו והשינו ולשון תכן הוא לשון הוכן לבנים ולשון רוח במקום הזה הוא מרשן חפץ ורצון בענין כל אשר היה ברוחו עמו ר' כל אשר היה ברצונו וכן כל חדו יוציא כסיל ר' כל הפעו ורצונו יואמ' דשני' מי יוכל להניע לידעו ורצונו מדוע ברא עולמו כשבראו ולא קודם לכן ומדוע עשה בתוכו הוא וכשיעור הזה כי את הכל עשה פה בעני' האיש עצמו יודיענו לון של יודיענו פניה' כל' מי הטע להכלית רצונו יתברך בבריאת העולם יודיע אותנו ועל ענין הרצון אמר מי תכן את רוח י' ועל ענין היצירה מן הכת אל הפועל אמר את מי נועץ ויביתנו כל' היעלה על דעתך שהבור' יתברך היה לו קודם שברא העולם מונע שעבדו מלבראת העולם והסיר בשע' הבריאה או שנתקופ לו דבר בשעת הבריאה שהיה חסר ממנה קודם לכן זה אינו באפשר כי לא היה אז זולתי הבורא ית' זה טעם את מי נועץ ויביתנו אלא צריך לומר כן גורה חכמה ואין מי שיוכל להניע לידעת הבמה ולא להשיג ולידע רצונו ית' מפני שדכמה היא היא עצם אסתרו ורצונו ואינו הוא ודכמה שני דברים כמו שאינו הוא ורצונו שני דברי' כאשר ביצורתי בנתיב הראשון הנה מענה השאלה הראשונה וממנה נתבונן מענה השאלה השנית כי הואיל ולא נוכל ליד' למת היתה אז הבריאה כל שכן שלא נוכל לידע איך היה הבורא ית' נושא אשירות העולם קודם שבראו ולכן אמרו ר'ל להרדה מה לפני' וגם דרשו כבוד אלהי' הס' דבר קוד' שנברא העולם וכבור מלכים חקור דבר משנברא העולם עור אמ' בירושלמי ר'ונה בשס' ר' בא אמר כי שאל נא לימים ראשונים יכול עד שלא נברא העולם תלמוד לומר למן היום אשר ברא אלהים אדם יכול לא

הנהיג השני

לעשות מן קוח אל י"י כן ההיולי צריך לצורה להיות לה כעין שטח למען הראה ומושג בשטח הדושים : ולשון ירוק בעבור שהוא צבע מורה על שריפת הדם הטבעי עד שיפסד * ואלה המסורים מרשים דבר נעדר מן הפשיטות והניע אל ההפסד עד שלא יוכל לעמוד בעצמו * וישן מקוף כל העולם מורה על ישיב בו כח לקבר כל הצורות * ובהו פירשו אלו אבנים מפולמות לקהוהו מן המקרא אבני בהו והוא רמז לצורה שמקיימת בעצמה * ואבן מורה על דווק שנ' משם רועה אבן ישראל וגם האבנים עיקר הכנין * ואמנם מפולמות רמז לצורה ההלולה הנכונה להדבק בהיולי * ובתיב נטה צפון על תהו הולת ארץ על בליטה ותרז וכלימה שתי שמות הן נאמרות על דבר אחד כמו שכתוב בפסוק אשר לפני זה עתם שאול נגדו ואין כסות לאבדון * כי שאול ואבדון דבר אחד הם * וכן תהו וכלימה דבר אחד הוא * ולפי שכתב נטה צפון על תהו * וכתיב מצפון הפתח הרעה ארץ שררה צפונית אינה מסוככת כלומר פתחה היא ואין לה להתפייס והוא משה להיולי שאין לו קיום בעצמו ויהיה מיל' כרימה כמו ברי צורה או בלי קיום כי כלה מה היא שואלת על עיקר הדבר ויורש יצירתו שמקיים בו דבתיב ואמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא 'כלל לא ידעו את הובן יצירתו ועוד טבל לומר כי מלת מה היא הצורה והיא אורה בעצמה שיור וקראת מפיאחרי כן שכתב והשך על בני ההום ורוח אלהים מרהפת על פני המים * וההשך הוא דבר שאין לו צורה יהיה מבט' התהום והתהום שם נגד מלישון תהו הוא היולי כאשר כרבתו * והמם טופפת בתהום כמו שנוספת במלת המם הנגזרת מהן מענין המ' שהוא מתנה בלא מתיר * ובמלת דיקם שנגזרת מריק *

שפע על המן האת'מן העור'הו' הדלולה הנבונה להתרברר אל ההיולי ונתן בה כח להדבק אל המין האחד מן מיני ההיולי שהוא המין הזך והנקי עד אשר לבש צור' קיימת בלתי נעדרת שהוא הכורה בו הדור חזק וזאת תחבור נעשו נופי השמ' והמכמי ונקרא עולם הגלגלי * או עולם האמצעי * אחרי כן הוכרה הצורה הפתורה וההלולה אל המין השני ממיני ההיולי שהוא המין העבור ונעשה חבור אחד שקראו ארסטו הדומה הראשון וקראו ממוצע בין האין וההיולי ומציאותו בבח' כלו' שאינו רק מסת בפועל מן הצורות הסובבות עליו המיד כי מרוב עובי חומר לא קבל קביעות הצורה עד שלא ימיינה באחרת ואחרת באחרת * והדבס' לאבדום * עזרא זל הוציא מהנפסוק אלה המבדות ודקדק בפרש' כראשי' למצוא בה ההיולי והצורה שאמרו חכם המהקר * ואמ' שהם תהו ובהו הכתובי' בפרשה שהם היו התחלת בריאת כל העולם * וההיולי יתחם אל תהו לפי שאין לו דמות ולא צור' גם לא יוכל לעמוד בעצמו כאשר ביארנו בתהלת * והתהו אין בו תועלת שלכו' אשר לא יועיל ולא יעילו כי תהו המה * וכתיב לא תהו בראה כלל' תועלת * והצורה תתחם בלישון בהו לפי שיש כלשון בהו מה שמורה על דבר עיקרי נגז' מתיבת בה * ועוד יש להבין מהמלה הזאת שתי מלות סורות על משמעות עומד כלו' בו הוא * כמלת לא תוכל עשהו לבדך שמוסר ה"ו והא"ף והוא כאלו אמר עשו הוא * ויורה שהול' דבר המהקיים בעצמו והיא הצורה * גם ההיולי צריך להתרברר מפנה ולזה כונן ר"ל באמנם תהו זה קו ירוק ששקוף כל העולם לקחו לישון קו מדברי הנביא שאמר ונטה עליו קו תהו ואבני בהו ודמיו הנביא לקו שאיט' עשוי לתועלת עצמו אך להורות לבונים אשר בו הטרך ומה שיקוה

לבשר ודם אי אפשר לפיכך כהם לך הברכה
בראשית ברא וומר' ויצו לומר שיכיר
במלת השמים כל מה שבשמים מגלגל
היה ודמעה' ובגדר הארץ יגלגל מה
שרת לגלגל הירח ל' היסודות הארבעה
וכמוהו והנה אופן ארד בארץ' ויהיה פל'
הברכה כן ביהרל הנברא' ברא הבורא ית'
העליונים ויכודי התחתונים ורמו לנו כל זה
במלת ברא לרמו להוצאת היש מן הא' כי
אין מלה בלשון הקד' דקה לענין הזה כמות
ל' שאין אצילו בלשון הקדש כהוצא היש
מן האין וזהו לשון בריאה' ואמר אשר
רמו לנו זה הנה לא האריך לבאר זה יותר
מהטעם שביארתי ודור וביאר באורך דרך
פרט אך היתה יצירת זה העולם השפל
ואמר והארץ הייתה רהו וכהו כמו שאבאר
לכנס בעה' ואמר שהקדמות לך זאת
ההקדמה מערה אכאר דרך הכתוב אך
ביאר לנו כיסודות זה העולם על דרך הפש'
ודע כי כונת הכונה הוא שהברא על שני
פנים' כנסי והיצון' הכנסי דרכים
המדקקים' וההיצון הגולה להסדוק על
דרך זה נאמר אמת דבר אלהים שמים אז
שמעתי' והנה הפנימי שבפסוקי הראשונים
שבפרשת בראשית ביארהו כבר' וערת
אכאר ההיצון רוצה לומר אשר הוא נולד
להמון ואחר ואומר' כבר ביארתי למעלה
כי יסוד העולם הזה השפל ויכרו היה צורה
מדבקת אל ההי' לי העב והעמור' ודע כי
הדבוק ההוא לא היה הזק ואמין עומ' המיד
זה נידסוק כח הקבל לרוב עכו וקוב'
דברו ולכן יתרוף וישנה מצורה רצונה'
ומהדומה ההוא יצר הבורא יתברך הארבע
יכודות שהם אש ואויר ומים ועפר' שום
הם משרתים מצור' רצונה והם היו תהלות
יצירת העולם הזה ההפכה על כל היסודות
הראשון שהוא ההיולי שביארתי למעלה'
לא נאס' כי יצר אלא ברא' כמו שביארתי

מריק' ובאשר אמרנו בתחום שמורה על
ההוונתו מכוון כן יש לומר ורוח אלהים
מרחפת על פני המים כי אולם המים יורו
על הצור והיו נגזר' לשרש את שמירשתי
שה' הצורה ויהיה מה כרת על צור יהיה
ומים יורו על רוב צורה כמו שראמר משנ'
שני ומשה שיאת' ויהם אליה נל' רבנאמר
עירוש הראות מקבל צורה קבלות משהנות
לפי המזג וקראה בהו' ומי' ואדרי כן הבדיל
הבורא ית' את הצורה הנחורה והוציאה
לפוע' וקראה אור כדכתי' יהי אור והיאצור
גדאור בכאן הוא הצורה אשר יאמר עליה
דכמי המדקק שאינה נוף ולא מדבקת בוף'
והצור הזאת אינה צריכה למקום שיקופנה
אבל היא מק' לזוף אחר' ועל זאת הצורה
אמר הכתוב בין השני יהי רקיע ברוך המים
ויהי מבדיל בין מים למים' והרקיע הנאמר
כאן הוא הצורה המדבקת אל החלק הזק
והנקי מההיולי' ואז מדבק בנחור' בדכו'
נצהו בלי הבדל' ואמר ברוך המים לרמו'
שהצורה הנמצאת במרת מי ואור היא מקום
ומעמד לרקיע ומקפת כל כביבותיו' ויהי
מבדיל בין מים למים ול' שהרקיע ההוא
יבדיל בין הצורה הפשוטה הנפרדת מכל
נוף והוא האור הנברא ביום ראשון ובין
הצורה המדבקת אל ההיולי העב והעמור
שהוא יכוד זה העולם ההווה והנפסד עכ'
הנה ביארתי לפי הנפטר אך נבראו שלשה
עולמות שם עולם הרוחני והגלגלי וההפסדי'
וערת אקדים הקדמה אמת ואומר'
דע כי הבורא יתברך לא רצה לבאר לנו
כל זה בהוריה הקדושה רצונו לומר בריאת
עולם הרוחני והגלגלי ויכוד עולם השפל
לרוב דקות ועמקם כי הם שמעש בראשית
אשר הוא מיוחד לשידוים אשר השם קור'
אמנם רמז לו דרך כלל בפסוק בראשית
ברא אלהים את השמים ואת הארץ'
שארנו רבותינו זל' להגיד מעשה בראשית

איש נורא ואיום * איש יוקדת כל היום *
 ויבא עד מקום ההיכל אשר היה לו נכון *
 אשר שם יאות לו לשכון * ונלגל האיש דם
 ויבש * כי תק האיש להם וליוכס * ויהק
 ממנו יקוד האש מזבולו * אל המקום אשר
 הוכן לו ויפג חומו בהתנדודו ממקום אל
 מקו ויהי לבבו נכבד וילך והלום כי בהתנדוד
 להביו היו ננוהים * אל המקום אשר אמר
 לו האלהים * ויולד ממנו גלגל הרוח והוא
 הם ורטוב ויהי הם כי היה המו * מקצה
 יקוד האש * בנטותו ממקומו * ויהי
 רטוב כמשפט כל נתר * איש בגודו ונת
 וירטב כאשר יסחר כי ילך הרוח ונפוג *
 וירטב כאשר נמוג * ותרד * גם כנף האור
 מגלגלה * והנע מזבולה * עד אשר לא
 נשאר דום ברוח * ולא עזר בו הרום כח *
 כי היה הרוך ופג * וכל אשר התנדוד
 ממקומו התמוגג * עד כי היה החום יגע
 ורפה יום * וימס לבבו והיו למים * ונברא
 יסוד המים והוא רטוב וקר * ויהי קר כי גלה
 ממנו החום ובמיה היה יקר * וכי אין לצדו *
 אוד לשבת נגדו * כי הקוד הוא איבוד
 החום * כאשר היא הלילה אבוד היום *
 ויהי רטוב כי הוסיף על רטוב הרוח
 רטובו * וירטב עד אשר נגר ואל מקום
 גלגלו היה שוכנו * וישלח גלגל המים
 נהריו וינטו גלי יאוריו * וכאשר למרחוק
 נהרותיו הושיט * ויגרשו מימיו רפט
 וטיט * ומכבד עליו עכטיט * ותיכבשם
 הקרה * ויקפאם הקרה הנורא *
 ומעמידים כנר הקור והצנה * עד אשר
 קפאו כנבינה * והגים את רטוב סימם
 ויקפאיהו * גוער בים ויבשהו *
 וכאשר היתה הקרה עזה וקשה *
 הפך ים ליבשה * וכי חזק הקור בת ציוות
 ובעים * קפאו תהומות בלב ים *
 ויולד גלגל אומה והוא קר ויבש *
 ויהי קר כי קרירות על קור המים כובש *
 ויהי

ועל אלה הארבע יסודות אמר הבה והארץ
 היתה תהו ובהו וכיה שם יסוד המים להרו
 מלשון תהום * כי הואיל וקרא ביה השלישי
 למקוה המים ימים אם כן טראה כי מקודם
 לכן לא היה שמו ים אלא תהום * גם מצינו
 מי הים שנקראו תהום שנאמר תהומות
 יכסיומי * וכיה לעפר שם בהו כלובו הוא
 וחסר הו והאלף כמו שבארתי למעלה *
 והדעינו הכתוב שהיתה הארץ טבוע במי
 הים שנקרא תהום ולכן אמר והשך על פני
 תהום וזה החשך הוא האש היסודית שהיא
 דקה וזכה ונקרא חשך להיתה בלתי מאיר
 אבל ספירית שאם היתה מאירה אז היתה
 מאירה לנו האוויר בלילה מלהב האש *
 חתו החשך שאמר עליו הכתוב ויצר אור
 ויבא חשך ואמר ורוח אלהים מרחפת על
 פני המים הוא יסוד האויר שהיה על המים
 ממש * כי הארץ היתה טבועה בתומו כמו
 שבארתי ובעבור ששם אותה מתנועת
 רוצה לומר מרחפת ותנועת הרוח לעולם
 מיוחסת לשם יתברך כאמרו ורוח נסע מאת
 יי * לכן ייחס לה רוח יי * ולפי
 שהארץ עמדה בתוך המים יום ראשון
 ויום שני עד יום שלישי שאמר הכתוב יקו
 המים כמו שאבאר לפניכם לכן אמר והארץ
 היתה רוצה לומר שעמד כהויה ההיא שני
 הימים הראשונים *
 הנח מהכתוב ביארתי התהלת
 בריאת זו העולם אשר בו
 התחלתי * שהיו מהיסודות ארבעתם *
 ועקרה אבאר איך היתה סבתם וטבעם ו
 ותולדתם * דע כי כל אשר נעו * ואשר
 ילך הרוך ונסע * ייקד לפי רוב נסעו וייחוס
 לפי רוב נעו * אף כי השחקים אשר אין
 נעו כנעם * ואין מסע כנסעם * על כן
 תבער אש גדולה מהסבם * ויחר עד מאד
 ויקד ויגדל להם * כי נחר מכל הטור וכירים
 עד לב השמים * עד כי נולד מיקוד הסבם

ויהי יכש כי היבשה אבוד הרטוב *
 כמו שהרע הו' אבוד הטוב * את ארבע אלה
 יולדו לשמים בהסבם * והמה ילדי פשע
 בנים לא אמן בם * כי רעות במגורם
 בקרבם * כי את אשר יולידו * הכל ישמידו
 ואשר יצמידו * מה' ידיו * כי יתערבו אלה
 עם אלה ארבעתם * ויבאו אלה על אלה
 בהסב השמים בלדתם * ויולידו כל חי אשר
 תחת השמים למיניהם * וכל אשר הוציא
 האדמה וכל המוצאים והאבני' והרומ' להם
 ויעמידום איש איש על מנוניהם אבל את
 אשר ימצאו * יחד אורו יניאו על כן הכל
 כל מפעליהם * און אפס מעשיהם * ולא
 יעמדו איליהם * ושקר כל מפעל אלה
 היסודות הארבעת * בכל אשר יצאו יד יו'
 היתה בס' לרעה כי כל מפעלם נשמד ונכח'
 ולא נשאר בהם עד אחד * על כן כל יושבי
 תכל יכלו * וכל שוכני ארץ יכלו * על
 כי ארבעת הם יועציה ושטריה * בפשע
 רבים שריה * ושוד בתבל וכושל על כושל *
 והמם בארץ ומושל על מושל * כי כל
 היום יכאו מעבדם * ויענו מעושיק ידם *
 וזה הומה להם וזה נוכח * וזה כושל וזה
 זוכח * וזה יביאהו * וזה יובילהו * איש
 ונציעו מקצוה * וזה ימטבו * זה אומר ככה *
 וזה יליכו * וזה ימטבו * זה אומר ככה *
 וזה אומר ככה * כי בלב ולב ידברו *
 והמהשבות הפרו * על כן יכלו וידמו *
 חלק לבם עת' יאשמו * עד כי יכלו הנולדו'
 ואברו המולידים כי כלם אך הכל יהמיון *
 וכשל עוזר ונפל עוזר ויהדו כלם יכליון *
 על כן אמרתי כי אין אמן בארבעת ילדי
 השחקים * יען הם מטום ומפיקים * ובה
 אטחו נמקים * לא כן ילדי גבוהים * בני
 האלהים * אשר אין בהם כי אם קדוש
 וטהור * ומאיר ונאור * והם ילדי
 יישר ותומה * ילדים אשר אין בהם כל מום
 וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה * יעמדו
 ולא ימעדו * יקומו ולא נשמדו * על כי
 בראם בראם במאמרו * ולא שם עזר לדברו
 כי הוא לבדו העמידם בכרו * ויפארו בעונו
 ורורו * ויציקים בגבורתו * יצוקם ביצוקתו
 וילול כי שלח אלהינו שלש נפשות *
 הטהורות והקדושות * אשר בנתיב השני
 יהיו בפורשות * להיות עם ארבעת היסודו'
 לא היו היסודות לבדם מולידים * וישלח
 הבורא יתברך נפש הצומחת * ותהי בהמר
 כל אשר תוציא האדם עם היסודו מתלקחת
 והוא הדשא הארץ והפרדה * והולידה
 והצמיחה וישלח הנפש הדיה עם הנפש
 הצומחת אל המרי כל החיים עם היסודות
 איש למינו * ותעמידם חיים איש על מכונו
 על כן הנפש החיה * יהיה כל בריה חיה *
 איש על שמו * ויהיה ותגדל עמו * וישלח
 אלהינו הנפש הרכבה * עם החיה והצומח'
 אל הומר האדם רהרביכו * לעמוד לפני יו'
 לשרתו ולברך בשמו אבל הארבע יסודות *
 לבדן אינן מולידות * אבל יולידו כל אשר
 אין בהם רוח כמוצאים והרים ובקעות *
 ואבנים ונבעות * כי אין בהם רוח חיים על
 כן לא עצרו כח' להודיע לבדם כל אשר בו
 רוח * אבל כאשר האונו להדמות לנפשות
 להחיות נולדם * הולידו רמה ורקב כי לא
 השיגה על יותר מזה ידם * ויולידו רמה
 ומינו זבובים * בפירות הנשחוקות * ובגבלות
 ובאשפות ובבצורת ובמקומות אשר יבאשו
 וירטבו * ויולידו גם עש ורקב וכס' בהמה
 ובשעורה ובזרעונים ובבגדי הצמר ובעצים
 אשר ירקבו * הנה גמישכתי לבאר איך
 נולדו ארבע היסודות וכדום וטבעם ואהזור
 לענייני לבאר בריאת העולם ככדור הימים *
 כבר ביארתי למעלה כי ביום ראשון נבראו
 ארבע היסודות וכל מה שיש מגלגל הירח
 ולמעלה וכשנאמר הבורא יתברך יהי אור
 נבראו השמים והירח ושאר הכוכבים וכך
 אָזל הן המאורות שנבראו ביום ראשון
 ולא

ויהי יכש כי היבשה אבוד הרטוב *
 כמו שהרע הו' אבוד הטוב * את ארבע אלה
 יולדו לשמים בהסבם * והמה ילדי פשע
 בנים לא אמן בם * כי רעות במגורם
 בקרבם * כי את אשר יולידו * הכל ישמידו
 ואשר יצמידו * מה' ידיו * כי יתערבו אלה
 עם אלה ארבעתם * ויבאו אלה על אלה
 בהסב השמים בלדתם * ויולידו כל חי אשר
 תחת השמים למיניהם * וכל אשר הוציא
 האדמה וכל המוצאים והאבני' והרומ' להם
 ויעמידום איש איש על מנוניהם אבל את
 אשר ימצאו * יחד אורו יניאו על כן הכל
 כל מפעליהם * און אפס מעשיהם * ולא
 יעמדו איליהם * ושקר כל מפעל אלה
 היסודות הארבעת * בכל אשר יצאו יד יו'
 היתה בס' לרעה כי כל מפעלם נשמד ונכח'
 ולא נשאר בהם עד אחד * על כן כל יושבי
 תכל יכלו * וכל שוכני ארץ יכלו * על
 כי ארבעת הם יועציה ושטריה * בפשע
 רבים שריה * ושוד בתבל וכושל על כושל *
 והמם בארץ ומושל על מושל * כי כל
 היום יכאו מעבדם * ויענו מעושיק ידם *
 וזה הומה להם וזה נוכח * וזה כושל וזה
 זוכח * וזה יביאהו * וזה יובילהו * איש
 ונציעו מקצוה * וזה ימטבו * זה אומר ככה *
 וזה יליכו * וזה ימטבו * זה אומר ככה *
 וזה אומר ככה * כי בלב ולב ידברו *
 והמהשבות הפרו * על כן יכלו וידמו *
 חלק לבם עת' יאשמו * עד כי יכלו הנולדו'
 ואברו המולידים כי כלם אך הכל יהמיון *
 וכשל עוזר ונפל עוזר ויהדו כלם יכליון *
 על כן אמרתי כי אין אמן בארבעת ילדי
 השחקים * יען הם מטום ומפיקים * ובה
 אטחו נמקים * לא כן ילדי גבוהים * בני
 האלהים * אשר אין בהם כי אם קדוש
 וטהור * ומאיר ונאור * והם ילדי
 יישר ותומה * ילדים אשר אין בהם כל מום
 וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה * יעמדו

הנתיב השני

כי האמת הוא מה שכתבתי תחלה ואלו המים שאמר עדיהם הכתוב שהם למעלה מן הרקיע אינם מים ממשי אלא שם כננו הוא ליסוד שכולל גלגלי השמים וצבאם וכל היסודות הארבעה והתחתונה מהם וכל שהרקיע הוא כדור בין עצם השמים וכל צבאם לבין גופי השלשים שהם כננו למים התחתונים ואל תתמה וקרא הכתוב ליסוד הזה מים כי על כזה אמר במקום את וממי יהודה יצאו וצור הוא השם הזה הנאמר בכננו על דברים אחרים כמו הנה סל עולום מצפון אותי עזבו מקור מים חיים אף המים הנאמרים הנה הוא כולל ליסוד אשר אמרתי אבל אינו עצם אחד כמו שחשבו האציקורוסים ההם באמרים שהם הנאמרים הנה בעליונים ובתחתונים שהכל ענין אחד ואין שום הלוק ביניהם אלא במקרים ולא בעצם אינו כן אלא השמים הם עצם אחד והתחתונים הם עצם אחד וכמו שהם מובדלים מהם ברוממות וגובה מקום כבה הן נבדלים במעלתן ונשיאותם כי העליונים הם זכים וטהורים חיים וקיימים עומדים על תכלית שלימותם מן העולם ועד העולם והתחתונים הם גופים בלתי הווים ונפסדים וכמו שביארתי המים הנאמרים הנה כן נבאר המים שאמ' דוד באמרו הללוהו שמי השמים והמים אשר מעל השמים שהמים ההם הם נאמרים על הצורה הנקיה מ מדבקות אל ההיולי ועליהם היה רבי עקיבא נוער בתלמידיו ואמר להם כשאדם מגיע אל אצל אבני שיש טהור אל האבני מים מים שכן כתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני רוצה לומר אל תחשבו כי זה שאמר הכתוב וכן המים אשר מעל לרקיע וכן והמים אשר מעל השמים שהם מים ממשי אלא שם כננו כמו שביארתי וכינה לשמים אבני שיש לפי שהם חזקים קיימים וזכים

השכל

ולא תלאץ עד יום רביעי ולכן אמר הכתוב ויהי אור ולא אמ' והי כן כמו שאמר בשאר הימים לפי שעדיין לא היה בתוכנה עד יום רביעי שנתלו בו כמו שאבאר לפנים ועל שלא היה לו לעמוד באותה הזמנה שהיה בה כשאר מעשה בראשית לא נאמר בו ויהי כן והקדים הערב לבקר לפי שמתחלה נכראו שמים וארץ ויצאו מן האפס אל היש כמו שביארתי ועמדו כן כמדת לילה מבלי אור ואז נהיה זמן שעם היות שזמננו הוא ברגעים וישעות שהם באור וחשך אהנם משהיה יש יתפשט בו זמן ואחר שיצמדו כמדת לילה מבלי אור נאמר יהי אור ולכן אמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ויקרא תחלת הלילה ערב בעכו שיערב בו הצורך והחלת היום בקר שייבקר אדם בנותם וכיום שני נאמר יהי רקיע ור' לוי פירשוהו יתחזק הרקיע ואמר להם היו נעשין ובשני קדש רצונם לומר שעם היות שכבר נבר' הרקיע בראשון כמו שביארתי למעלה שהוא הצורה הנדבכת אל החלק הוך והנקי מן ההיולי אמנם עדין הדבוק ההוא לא היה אמין ורצה הבור' ית' לחזקו ביום שני שהיה הדבוק ההוא מחוב' בחבור נצחי בלי הבדל והוא גלגל הלבנה ולפי שאז תקן ששם עקמומיותו אמ' ויעש אלהים את הרקיע רוצה לומר הכין ותקן כמו ויעש לו רכב ופרשו' ויש טועי ור' ישכרבו כי הרקיע הוא גוף כדורי חזק נעשה מן הקים כי כאשר נרחק האוויר על הארץ יבש מהארץ ונעשה ממנו הרקיע והל קטע וממוצע בתל אור העולם והו' שאמר הכתוב ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל רקיע ומים ממשי הם קבועי עליו ומים אחרים תחתיו אלא שבני אדם אינ' מרגישים בהם ואלה הדברים לאפס ותרד נחשבו

השביל השני

בביאור הכונת זה

העולם וישובו

היסודי הוא מנשב ומדרף ומקף הים

והארץ ממש קצוותיהם * והאש היסודי *

מקף הרוח והים והארץ ממש קצוות *

ואין הלוכם בדת ובחפץ אלא מנהג נקבע

בהם וטבע שנטבע בהם * והשמים שהם

הגלגלים הם מקיפים האש והאוויר והים

והארץ * ולפי שידוע הוא כי כשימצא אחד

מהשני נגדיו שימצא האחד בתוכו לכן

לפי שנמצא נוף מתנועת המיד והם הגלגלי

נתחיל למצוא נוף שוקט המיד והוא הארץ

שהוא קבועה באמצע הכל תלויה על

כרימה כאמרו הולח ארץ על בלימה *

המשל בזה להפוז שהיא בקערה מלא מים

וקערה אחרת מכסה אותה ואז הם קערות

בתוך קערות אחרות ומכוסות בקערו אחרו

שנמצא חצי ההפוז שהוא שוקט בתוך

המים וחציו האח למעלה מן המי והקערות

מקיפות המים וההפוז מכל צד וגם הם

מקיפות זו את זו כך הם הגלגלים מקיפין

זה את זה כלרי בצלים וכלם מקיפים יסוד

האש שהוא דבוק בשטח גלגל הלבנה *

והאש מקיף האוויר והאוי מקיף הים והארץ

מכל צד אמור מעתה כי כדור הארץ הוא

בתוך באמצע כדור השמים * שאם אינו

כן יהיה קרוב אליו כפיאה אחת ויתרחק

ממנו בשאר הפאות ואז היו נראין הכוכבים

כפיאה הקרובה גדולי העצם יותר ממה

שיראו בשאר הפאות * ואנו רואין

אז הם ככל חלקי השמים בשיעור אחד אם

כן זה יורה שהוא באמצעם ממש *

ובין שהם כדורים עגולים והעגולה ציא

צורת שטוח יסובבנה קו אחד יאמר לו

קו הסובב ויש בתוך העגולה נקוד הנקראת

מרכז שכל הקיים הישרים היוצאים מכנה

עד הקו הסובב שוין כלם זה לזה *

והוכחנו שכדור הארץ הוא בתוך אם כן

מרכזה שהוא מקום אבן השתיה הוא

מרכזם * ונמצא כי שפת ה' הגדול ה' גבול

היבשה

כבר ביארתי למעלה כי יום ראשו ויום שני

מימי היצירה עמדה הארץ כלה טבוע בים

אוקיאנוס שהוא הים הגדול והיה הופף

ומקיף אותה ממש קצוותיה שהם מעלה

ומטה ומזרח ומערב וצפון ודיוס עד שלא

היה מגולה ממנה אפילו נקודה אחת כמו

שביארתי לביעלה וכו' שלישי שאמ' הבורא

יתברך יקו המים מתחת השמים אל מקום

אחד ותראה היבשה אזי הפיק רצון

מאזו יתברך ונער במים ונקו לכקום אחד

ונערמו ונצבכו כמו נר בים אוקיאנוס והוא

אמרו כונס כנר מי הים ולכן הוא יותר

גבוה מהיבשה כי כן אמר הכתוב הקורא

למי הים וישלכם * ואין שפיכה כי אם

מלמעלה למטה * והבורא יתברך מעמידן

בכחו הגדול בנכול שנתן להם שלא יבאו

על העולם כאמרו גבול שמת כל יעבורו כל

ישוכן לכסות הארץ * ותגלה חצי כדור

הארץ על ידי כן ונראית היבשה שהכתוב

קראה ארץ על דרך פרט והוא שאמר ב

בבתובים אשר הם התחילו ברצונו תהומות

נבקעו והנה היה הפך מן הנאות בטבעם

כי הראוי לכסות העפר ולקלות המים

שכנגדה להיות הארץ באמצע המים ו

ומקפת מהם מכל צד כאשר בתחלה *

אלא שעדין לא נתקף הטבע עד סוף ששת

ימי הבריאה ולכן ארץ על הדברי שנעשו

בשני הטבע כמו עשירה דברים שנבראו

ערב שבת בין השמשות כלומר מעט טרם

קיום הטבע אם כן אין לשאול על דבר

מהטבע בכל ששת ימי בראשית ולים' למה

היה דבר פלוני כך ולא היה כך או אין

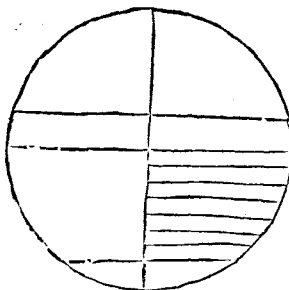
אפשר שהיה כך * אם כן נמצא עכשו

שהצי כדור הארץ הוא טבוע במימי א

אוקיאנוס והחצי האחר הוא מגולה לאויר

העולם והוא נבנוני כעין חצי כדור והאוויר

הדרומי לקוטב הצפוני מאה ושמוני מעלות
והוא מהצית הלקי הרקיע . וכן שיערו
החכמים ההם כל הארץ רצונם לומר מה
שברוך המים ומה שהוצה לו רש"ס הלוקים
כמו כן . והואיל והצי כדור הארץ הו' שקוע
במים כמו שביארתי והציז הארץ הנקרא יבשה
הוא למעלה מן המים נמצא כי מה שהוא
מגולה מן הארץ והוא היבשה הוא מאה
ושמונים חלקים ואין יישוב מסנו כי אם
כ"ב חלקים כאשר תראה בזאת הצורה :

והיישוב הזה נקרא תבל וזה שאין יישוב
ברצי ארץ הדרומי הוא לפי שגלגל השמש
נוטה תמי' בסבובו לצד דרום כי מרכז אינו
מרכז העולם אלא נמשך לצד דרום כמו
שאבאר לפני' . ומפני זה יתחזק החוס
באותו הצד בענין שאינו יכול לעמוד בו חי
ולא צמח ולכן הוא מדברות ושוממה .
ומזה הטעם עצמו רצוני לומר מפני קורב
השמש לצד דרום יתרחק הומו מצד צפון
ויתחזק שם הקור בענין שלא יצליח ל
ליישוב . והנני מבאר הדומי הנפות
ההם ומבמה שעות הוא הייס הארץ
בכל

היבשה סביב . וקצה הגבול ההוא נקרא
אופק . וכתבו חכמי המחקר כי זה שהארץ
היא באמצ' הוא לפי שהשמי' מרחיקין אות'
לזה לפי שבמסיתתם ובמרוצתם העצומה
המיד סביבה היא נהדפת לה מפניהם מכל
צד בשוה . ולכן היא נהדפת לאמצע'
והמשל בזה החשוב בלבד שיש גרור של
הדור בדרך ביצת יענה ומרוצה הביצה
במריצה עצומה שתמצא שמריצותה זו
דוחה לגרור מכל צד ואינו הונה בשום
מקום ומתרחק מצד מזרח כמרחקו מצד
מערב ומרחקו מצד דרום כמרחקו מצ' צפון
ומרחקו מלמעלה כמרחקו מלמטה עד
שאינו נוטה לישום צד והביצה מתגלגלת
בין שני מסמרי' כן הם הגלגלי מתגלגלים
על כמין שני מסמרים ארד בצפון ואחד
ברום בקצה הכריח מן הקצה אל הקצה
והם נקראים בלשון ערב קוטבים ובלשוננו
נקראים נקודות . והגלגלים נסמכים
ומתגלגלים על הנקודות האלה וסובבין על
הארץ מהם ממזרח למערב ומהם ממערב
למזרח . כמו שאבאר בנתיב השלישי
בע"ה . ועל שתי הנקודות האלה נקראו
הגלגלים שמים שכל אחד מהם הוא שם
במקומו ר"ל שהם עומדים שם ואין להם
נוע ומיננו נגזר שמים כי תע"ש משם שמים
כמו שתעשה מעין עינים ומאזן אזנים .
ולפי שהאחד בצפון שהוא קר ואחד בדרום
שהוא חם כמו שאבאר אמרו ז"ל מאי שמי'
איש ומים . אמנם יש מי שכתב שנקראו
הגלגלים שמים על שם שתי הנקודות ה
המחברות הגלגלים הנקראות ראש תלי
וחכבו . כמו שאבאר לפני' והעד ברוחו
שמים שפצה הוללה ידו נחש כריח . ודע
כי כל אחד משנים עשר מזלות חלקיות
דכמי המחקר לשלש' מעלות כמו שאבאר
לפנים שכלל כלם שלש מאות ושישים .
ומחציתם הם ק"ף מעלות נמצ' שיש מקוטב

ויהתוך נילוס וילך למער' על צפון הכושיים ודרום הרבר כלו ובא לו עד הים הסוכב ונפל אמצעו קרוב מן תתאני וקצה ה הדרום סביב מיבא קרוב. ורוחב הנוף הזה ת' מיל. והיום הארוך בו הוא מ'ר שעות וחצי:

הנוף השלישי יתחיל מן המזרח וילך על צפון צין והודו ובו עיר אל חברהא ועיר באבל ואלאכסנדריא ודמיסק ואשקלון וירושלם ודמיאט ועכו עד הים הסוכב ונפל אמצעו באמצע אל שאי בקרוב וקצהו הצפוני עיר אל סלאס ומנדהאר ושור. ורוחב הנוף הזה ש' מיל והיום הארוך בו הוא מ'ר שעה.

הנוף הרביעי יתחיל מן המזרח וילך במדינת אל תאבת והאי והאי והאל שם עד אפריקיה ומערב וחלב ואנטניא ושרסימו ואל מוצל ואצבתאן ובצרה המערבי ופאס וקצוי ארץ המערב ונפל אמצעו קרוב למדינת אל מוצל ורוחב הנוף הזה ש' מיל. והיום הארוך בו הוא מ'ר שעות וחצי.

הנוף החמישי יתחיל מן המזרח במדינת סרסאן וארמניא הארץ גרגאן וטברסתאן ו מלטיה ורומא עיר הרומיים ודרום מדינת אנדלוס וטליטלה וקרטבה ומה שקרב מרובה העיירות הדרומיים ומדינת אנטליא ואפסל ואפרגנה וסקליה וקסטנטינה קיסר לדרומיים ונפל אמצעו בקרוב מן ארמניא וקצהו הצפוני בקרוב מן אדרכיל. ורוחב הנוף הזה ה' מיל. והיום הארוך בו הוא מ'טו שעות:

הנוף הששי מתחיל ממזרח וילך בצפון הרסאן ומדינת אל סאר ויהתוך גרגאן עד מדינת הרומיים ו 6 11 הצפוניות

ככל אחד מהם. דע אתה המעיין כי כאשר הבורא יתברך ברא העולם נתן כח ככוכבים למשול בארץ ולהנהיגה וחלק הארצות לשבעה כוכבי לכת. וכל כוכב מקבל ביהוד שש ממדרגה מלאכיות מיוחדת שסמאנו השפע יהוה על החלק שלו וישמרוהו באמצעות הכחות הגלגליות והיא שמיר פרטית והשגחה אלהית ברצון סראס יתברך ועל זה אמר הכתוב הידעת חק' שמי'אם תשים משטרו בארץ ומשטרו הוא ממשלתו כמו שוטר ומושל. גם על זה אמר הכתוב אתה הצבת כל גבול' ארץ וגומר. נמצא כי הארץ מתחלקת לשבע יישובין. וכל יישוב נקרא כלשון ערב אקלים וכלשונו נקרא נוף ולכן נקרא ארץ ישראל ופה נוף לפי שהיא בנוף האמצעי ולכן הוא אוירה הסמוצע והטוב והמובהר שבכלם ואלה הם הנופות:

הנוף הראשון ראשיתו ממזרח מקצוי מדינת

מלך צין ממה שימשך לדרום וכן מדינת מלך צין והוא לצד צין הים בדרום אל הנדי. עוד מדינת אל הנדי ואי אל בירך ואל פמי היא הגדולה. ועוד עובר הים עד שיבא אל מערב ולוכן ובו מן המדינות המפורסמות טפרא ועמר והצר מנת ועדן וצנע ואל עין ובאלימאלה וצער וג'רס ושבא ומאהבא וטבחאן ובשכאן ואל בחדן ויהתוך ים סוף וארץ כשדים וירך בארץ הכותיים ויהתוך נילוס מצרים ובו מדינות מלכות כשדים מן מיפה. ורוחב הנוף הזה ה' מילין. והיום הארוך בו יהיה ג'יב שעות והצי רביעי שעה.

הנוף השני יתחיל מן המזרח וילך על צין וסנדי ובו העיר

הידועה מנצורה ודכל ויהתוך ים בצרה וים ערב בארץ בקדי והר ויהאוב ואל אגיר ומיבא ויהתוך ים סוף וילך במדת מצרים

הארץ והלוק נפותיו • ודע כי יקרא הכתוב למזרח קרבה ולדרום ימין ולצפון שמאל כי יתפוס הרשון כנוי באדם הפונה אל אור השמש כי אז יהיה לצד ימינו דרום ולצד שמאלו צפון •

השביל השלישי בביאור הגלגלי ומכונה 'מהלך'

דע כי השמים נרלקים תהלה לשני חלקים • החלק האחד הם הגלגלים כלם מנוולים ועד קטנים • והחלק השני הם השמש והירח וכל הכוכבים • וכל אחד מפרטי שני החלקים האלה העידו עליו הכופתים העיוניים כי הם כדוריים יונה לפי שהצורה הכדורית היא ראשית הצורות וראוי להיות הצורה הראשונה לגוף הראשון • ועוד לולי שהוא כדורי היה חוצה לו או פגמי צד גוף אחד מתפעל • וכבר נתבאר חלוק זה • ועוד כיתנועת השמים היא יותר קלה משאר התנועות ומהיר התנועה לא ימצא כי אם לגוף הכדורי • ועוד כי הכוכבים בעליהם וכירידת וכאמצ' השמים מרחקם שזה כשיעור אחד ואלו היה להם פיאית לא היה מרחק שזה • הנה שהשמי' הם עגולים וכדוריים • ואמנם אין כל כדורי השמים שונים כי הגלגלים כלם או מרביהם הם כדורים חלולים • אבל השמש והירח וכל הכוכבים הם כדורים אטומים • עוד יש חלוק אחר ביניהם שעצם כל אחד מהגלגלים הוא זך וצולו כיזוכית לבנה או כמראה שהם נוספי וזה כדי שלא יעכבו את ניצוצי אור הכוכבים וההירות מלפיש ולעכור בהם להאיר על הארץ • ועצם כל אחד מהשמש והירח והכוכבים הוא עבה כדי שיאחז בו האור ולא יעברו • והוא מלוטש כדי שישפיע מזהר ויאציל על זולתו • והנה אבאר תהלה • החלק הראשון והם הגלגלים • דע שהגלגלים הם על דרך כלל ג' מינין • המין הא' הם גלגלים קטנים

שאינן

הצפוניות וצפון מדינת אנדלוס ונפל בו גמירה וקבלה ומדינת אל באבי כיזוגאנו ומאנוג וקצת מדינת אל צקאלבה אשר על דרום ואורך התורף ויאנוג ורוחב ה הטף הזה ר'ב מיל • והיום הארוך בו מלו שעה •

הנוף השביעי יתחיל ממזרח מצפון אנוג •

ומאנוג וילך על צפון התורף ועל גרנאן ויתחוך ארץ אל צקאלבה ויכלה לים המערב ואין בו מדינת מפורסמות ונקרא טף דיפוס פירוש הם הרי שלג וכפור ארץ אשכנז • וקצהו הדרומי נפל בקרוב מצפונה ונפל אמצעו בארץ אלאו ונפל קצהו הצפוני בצפון קצה ארץ אל צקאלבה ורוחב הנוף הזה ק'פא מיל • והיום הארוך בו הוא מ'ו שעה •

נמצא סך המילין שלהם חלקו חכמי המחקר כל היישוב • הם אלפים ומאתים ועשרים ושלוש מילין • והשוכנים על קו השווה אשר בארץ ירשמי בצורה והוא אורך הארץ שהוא מראש המזרח עד סוף המערב היום והלילה שוין להם לעולם ואין האחד מוסיף על השני בכל ימות השנה • והטעם הוא מה שאומר • דע כי יש בריקיע אופן מוקף אל א אמצעיתו והוא רחוק מכל אחד משני הקוטבים שביארתי למעלה תשעים מעלות שהם מהצית חלקי הריקיע ועל אופן זה נבדדת הקפת הגלגל ועליו היא נקבעת נקודת אמצעית המזרח ונקודת אמצעית המ'ב אשר היא נקודת ראש טלה וראש מאזנים ושקיעתן • והאופן הזה מיישר היום מפני שהשוכנים תחת האופן הזה והוא טובב כנגד ראשם תמצא במקום ההוא היום והלילה שוין לעולם לא יפחות ולא יוסיף • וחכמי המחקר קראו לאופן הזה אופן השישור • הנה ביארתי יישוב

האחד לכן יש לכל אחד מהם שכל בפני עצמו שמניע אותו ומשפיע בו נפש מ' משתוקקת לזו הפעולה בחום המתחדש מהם עליו בתנועות ואורם' ומספר המנוענים במספר המתנוענים והם קצתם במדרגה למעלה מקצתם ומפני שתנועתם היא נצחית ראוי שיהיה המניע להם יש לו כח שאין לו תכלית ומפני זה צריך שיהיה המניע עצם שאינו גוף ולא כח בגוף אבל נבדל' ומפני שיש תחת כל תנועה כללית תנועות חלקיות אחרות כמו תנועת גלגל ההקפה ותנועת גלגל היוצא המרכז' ותנועת גלגל הנושא ואלו כלם הם תחת התנועה הכללית לכוכב' כן יש תחת ראשית כל עצם נבדל מהכללים עצמים נבדלים הם נאצלו מן השכל ההוא והם נמנין עמו אחד' ולכן יתנוענו הגלגלים תמיד על הצד שיתנועץ המושפע אל המושפיעו וההושק למי שיחשוק בו להשיג שלימות האפשר להשיגו ממנו וזו היא התכלית בתנועתם ועליהם רמו שלימה באמרו עמודיו עשה כקף וכסף נגדו מכוסף כמו נכספה וגם כלתה נפשי רצה לומר שהם נכספים בסכובם להשיג רצון קונם והם מנהיגים העולם השפל ופועלים בו כל הפעולות הנעשות בו ככה הבא להם מיוצרים יתברך על ידי השכלים האלה כמו שאבאר ומאלה תשעת הגלגלים הגדולים השבעה מהם נקראים גלגלי כוכבי לכת' וסדר שבע הגלגלים האלה מכעילה למטה הוא שצם הנכל והם שבתו צדק מאדים חמת נוגה כוכב לבנה'.

הגלגל הראשון הקרוב אלינו הוא הקטן שבכולם'.

והוא גלגל לבנה שהוא גלגל הירח' וטבעו ממוסך בין קור לחום' וצורת גופה כדור והוא מעובה ושדור חלק אין בו אורה כי אם מה שסקבל מהשמש כמו שאבאר כשבלי

שאינן מקיפין את הארץ כלל ר"ל שהארץ אינה קבועה בקרב שום אחד מהם אלא כל אחד ואחד מהם הוא קבוע במקומו הראוי לו מחלל עובי גלגל אחד גדול שמקיף את הארץ הוא הנושא אותו והנוסע בו והוא השוכן כחלק ממנו' והגלגל הקטן הזה יקרא גלגל ההקפה או עיגול על עיגול ובו הוא הכוכב הקוץ כדי שתגלגל בו וירוך על קטביו הולך ונוסע הכוכב ההוא סביב מרכז גלגל ההקפה' וזה כי כמו שהוא הגלגל הגדול הנושא לגלגל ההקפה נוסע בגלגל ההקפה ומקיף בו את העולם כמו שאבאר כן גלגל ההקפה הזה גם הוא מתגלגל על עצמו וכמקומו שהוא קבוע בו הולך וסובב סביב מרכזו על שני קטביו ובריתו מתגלגל בכוכב ההוא התקוע בו הולך ונוסע בו שם' והמין השני הם גלגלים אחרים שמקיפין את הארץ מכל עבריה אבל אין שום אחד מהן חקוק סביב מרכזה אלא סביב מרכז אחד שהו' יוצא ממרכז הארץ ורחוק ממנה לצד אחד' והגלגל הזה נקרא גלגל הנושא לפי שהוא נושא לגלגל ההקפה כי הוא חקוק בעביו' והמין השלישי הם הגלגלים אשר הם גדולים ועצומים שכל אחד מהם הוא חקוק סביב מרכז הארץ זולתי גלגל השמש והם כלם מכווני' זה תוך זה כאשר יהיה האופן בתוך האופן והארץ היא קבוע' באמצעיתם כמו שביארתי למעלה נמצא שמרכזם הוא מרכז העולם' והגלגלים הגדולים האלה הם חשעה השמונה מהם מסבבין ממערב למזרח אחד מתוך מחברו ואחד ממחר' והתשיעי מסבב ממזרח למערב פעם אחת בכל יו' ומסריח לשמונת הגלגלים כלם לסבב עמו הפך תנועתם הטבעית כמו שאבאר' ולפי שלכל אחד מאלה הגלגלים נמצא תנועה משונו' מחברו ר"ל שכל אחד מהם יתנוענע לסדר ותכלית זולתי המסדר והתכלית שיתנוענע לו האחר

הגלגל השני הוא גלגל הכוכב הנקרא דרך פרט כוכב * וכלישון ערב נקרא עטארד * וטבעו קר והוא קטן מכל צבא השמים כי הוא כרי חלק אחד מאלף מן הארץ * והוא מקף הקפה אחת ממערכ למזרח בעשרה חדשים * ועל ידו הוא פועל הבורא יתברך בעולם כח הכמה ואולת ודקדוק הלשון וצחורו ושובש ה הלשון וכלבולו וקבץ מבוך ומטמון ומיני מסחר ומעשה חיל ועסקי הריוח והקבוצ והפזור * ומחלקות המלות של מוכב זה הם האומים ובהול * והסימן כתב *

הגלגל השלישי הולשבו הכוכב הנק' נונה וכלשון ערב אל זהרה * וטבעו קר

ולח והוא כרי חלק אחד ששה וישרים מנוף הארץ * ומקף הקפה אחת ממערכ למזרח באחד עשר חדש * ועל ידו פועל הבורא יתברך בעולם השקט ושלוח ומיני זמר וישרות ורגנים וקול מצהלות חופות חתנים וכו' יתעוררו כל הופש כנור ועוגב לשמח ולתהלהלל והרחבת הלב וטהרת העינים ושמים זכים והארץ צהלה ושמחה בהיות כל הלבבות מתעוררין לנבל וכנור חוף ומחול ומיני זעוגב וכן בכל מיני שמה' והתאזה ומקטר זרע הפרי בפרי * ומחלקות המזל למוכב זה הם מאזני ושור והסי' נ"ט הגלגל הרביעי הוא גלגל השמש שבו קבועה החמה וגופה

וגופה גדול מכל צבא השמים כי הוא גדול מנוף הארץ מאה ושיש' פעם *

ומשלים הקפה אחת בשלש' יום ורביעי כמו שאבאר בשביל הרביעי בל' * וכו' יתהשבו ימי' ומועדים ועתים קבועות ושעות ידועות והוא עומד באמצע כוכבי לבת כי שבתו צדק ומאדים למעלה ממנו נקראים כוכבים עלימים * ונונה מוכב ולבנה אשר למטה ממנו נקראים כוכבים תחתונים והיה כן כרי שישפיע

בשביל הרביעי * גם שם אבאר איך הוא מהלכו ובכמה זמן * וגופו הוא כרי חלק אחד מ' ושלש' מנוף הארץ * ודע כי לכל אחד מאלה שבעה כוכבי לבת נמצא כחות ידועות שפועלים בעלינים ולא שהכוכבים פועלים מעצמן חלילה * והם אמנם כוראם יתברך פועל באמצעותם בכח שנותן להם על ידי השכלים שביארתו למעלה * והכל כהלכס על יב' מזלות שאבאר לפנים שהם בתי אלה השבעה כוכבי שכל אחד מאלה הכוכבים הוא מלך בפני עצמו ומכה ורופא בנזירת עירון * ועל ידי הכוכב שבגלגל הזה רצוני לומר על ידי נוכב לבנה פועל הבורא יתברך כח ממשרה ועבודת וכת חכמ' וסבלות ובה חקן והכיעור * גם היא מבשרת להנוכה ופרי הארץ ומגברת גלי הים כהמלא כי הוא נוטה למים ה התחתונים * ומחלקות המזלות לכוכב זה הוא מזל אחד והוא סרטן * והסימן לס' * ובעקמימות זה הגלגל סמוך ודבוק בו הוא יסוד האש והוא זך בערכו לאויר הסמוך לו * ודעת אלאכסנדר הוא שהאש היא אינה כמו האש הנמצאת אצלינו לפי שזו שורפת ומפסדת ואחת עושה הווי ואינה שורפת והיא אש בכח ולא בפועל ויאמר עלי ועל זאת הנמצא' אצלנו אש בטוחות השם בלכר * וכן רשד כתב שהוא שורף כי היסוד ראוי להיות באיכותו על הכלית מה שאש' ולא ימצא דבר יגיע אליו באת' איכות שנתצויר בה אותו היסוד הלכך לא ימצ' דבר יותר הם ויכש ושורף כמו היסוד ועליו אמר הכתוב שם האחד פישון הוא הסוכב * ובנגד יסוד האויר אמר ושם הנר השני ניהון הוא הסוכב כי שניהם סובבים שהן מקיפין המים והעפר * אמנם על המי אמר הולך ועל העפר שהיא נדה לא אמר הולך ולא סוכב לפי שהוא שוכן בטבעו *

אם לעורר לבד * והוא מהרש הזרעים
בתנובה ונותן מזון לנפש רעבה ומחלקות
המזלות של כוכב זה הם קשת ודגים והסל
צקד *

הגלגל השביעי הוא שבו כוכב שבתאי
ובלשון ערב נקרא אל

זהל * וטבעו יבש נוטה אל הקור כי כל
מין קרח קרירות מושרת בו * והוא גדול
מנוף הארץ כמו השעשוע ואחד בעמים *

והוא הסתכן והכבד בתנועתו יותר מאלה
שבעה כוכבי לכת זה לכו ששה שיש בהם
יותר קרוב לגלגל העליון הוא הכה המנוע
אליו מארג הנוף הראשון המנועני יותר
הזק * ר"ל היה המנועני בתנועתו הכרסית
שהי' הלוף המנוע הבל יותר וכה ישתררק
ממנו היה המנוע יותר הנש * ויכן היתה
יותר נהיה מכולן וזה גלגל שבתאי הוא יותר
מהבושש בתנועתו עד שאינו משיג

הקצה כי אם בשרשיש שנה ברת ב"ה יום
ועל ידו נועל המורא יתכרך בעולם הזכורה
והעצם והממשלה ומשפט ונקבה ומלחמה
ובזה ושבי ורעב וסלטול מיכיות ועקרות
ארצות ומחלקות רמיות אשר לזה הכוכב
הם גדי ודלי והסיון ש"ד * אלה הם שבעה
כוכבי לכת ונקראו כן לפי שלכל אחד מהם
נמצא מהלך ידוע ניכר כפי מרחק ואינו כן
לזולתו ר"ל שזה ממחר במהלכו יותר מזה
וזה הוא מהן בו יותר מזה ומגמת פני כלם
במהלך הזה ועבר פניהם הוא לצד מזרח
כמו שביארת * עוד קוראים לאלה שבעת
הכוכבים כוכבים נכונים מפני שהם הולכים
פעם לפנים פעם לארור כאשר שהוא נלך
בארץ * ושבעה מקורות שבארץ הם כנגד

אלה השבעה כוכבים כיצד הכסף לירח *
וכסף הי' לכוכב והנחשת לנונה והזהב
לשמש והברזל לצדק והעופרת לשבתאי *
והכריל למאדים * וישאר המקורות שאינם
ידועים מספרם הם כנגד הכוכבים הקיימים
שהם

שישפיע מאורו ויאציל לעליונו ולתחתונים
כאדר * וכל אחד מאלה הגלגלים מרכזם
העולם רצוני לומר כי קו אדר יעמוד על
מרכז * ומרכז הארץ * אמנם זה הגלגל
שהוא גלגל הכה אינו כן אלא מרכזו
הוא יוצא מעט מהקו שהוא לצד דרום ועל
ידו פועל המורא יתכרך בעולם נפראות
המים דעים בשלום ומבקשת החומה * ו
והענוה וכת ממשלה ומלכו וגדולה מעלה
ומוריד בונה והורס ונותן השועה למלכים
וכה שרים ורוזנים ומושרס יטוב ולמוטב
ומחלק המזלות לזה כוכב רמה מזל אדר
ונקרא אריה והסיון חא *

הגלגל החמישי הוא שבו כוכב
מאדים ובלשון

ערב אל מריך * וטבעו דם ויבש מאד
וכוער בחיותו כמין לכוכב הכה וגופו הוא
כמו שליש מנוף הארץ ומשלים הקף אחת
בשנהים פחות לה' יום * ועל ידו מעניש
המורא יתכרך על בריותיו במכות והרג
ואבדן ונגעים ופצע וחבירה ושריפת אש
וכצורת וכל מיני מכות רעות כי הוא הולך
אחר ריב ומלחמה לעקור מדינות ועיירות
ורביל מפריד בין אחים כי רגליו לרע ירצו
וימהרו לשפוך דם * ומחלקות המזלות של
כוכב זה הם טלה ועקרב והסיון מטע *

הגלגל הששי הוא שבו כוכב צדק
ובלשון ערב משררי

ויעז כי הוא מהווק בין שבתאי שהוא קר
ומאדים שהוא דם * לכן הוא זה צדק דם
ולח הומו ממאדים ולדורו משרת * והוא
גדול מנוף הארץ כמו שמונים ואחת פעם *
ומשלים הקפה אחת בשנים עשרה שנה
פחות לה' יום * ועל ידו פועל המורא יתכרך
בעולם צדקה וחיים וישר ואהבה ודברה
ומשכית האיסה והמריבה ומעורר הרבבות
למעשה הטוב ולהחזיר בתשובה לא להיורו
יתכרך מברית למעשה הטוב או להפכו כי

ואחר שבצד צפון נקראים ראש הלי חנוכה
האחד שבמערב נקר ראש והאחר שבמזרח
זנב וקראוהו תלי או הנזן לפי שהוא הולך
בצורתו שבאמצע הו' רחב והולך וכיצד אל
שתי הקצוות באשר תראה בזאת הצורה
שציירתי ' והוצרכו כל אחד מאלה הששה
כוכבים לאלה השלושה הנלגלים שביארתי
לפי שאם לא היה לכל אחד מהם משהו
ונושא אזי היה בכל הדוש הירח קדחת
השמש ובכל הצי' הדש היה קדחת הירח
כי בהדושה היתה לפני ההמה ובמלואה
היתה נגדה בצל מרכז הארץ ' והוא הדיון
בשאר המשה כוכבי לכת ' ועוד הזכירו
חכמי המחקר אלה שלשת הנלגלים בכל
אחד מיששת נלגלי נבוכה כמו שביארתי
לפי שראו הנזקם מכלילת כי במק' את'
מונבל יראה לכל את מהם הנזקם ממזרח
ובאותו מקום עצמו תראה מתאחרת ולכן
הניחו להם נלגל ההקף שהנזק הכוכב בו
בסבוב שוה ובנלגל יוצא דיון למרכז נושא
אותו ולכן במק' שצבובו שוה הנזקם
תראה בלתי שוה כי הנלגל שהוא נושא
נלגל ההקפה הוא ממזרח הנזקם :

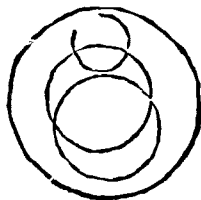
הנלגל השמיני מהשעת הנלגלי

שביארתי

המקיף לנלגל שבתי וסמוך לו ונקרא נלגל
המזרחי ' וכל כוכבי הרקיע הקבועים
שאינן להם מספר הם קבועים במזרחי שמה
הנלגל ' ונקראים הכוכבים הקיימים לפי
שהם מורים לעולם אותו הריחוק שביניהם
ולא ישתנה אף על פי שיש דברים יחד
הנועה ' והנועה אינה בעצמם רצוני לומר
שמקריעין נוף השמים אך הם מהנענעים
במקרה כמספר בספירה ולפי שאין להם
תנועה בעצמם אלא שהם קשורים בכדוריה'
כאלו הם חלק מהנלגל לפיכך אין להם קולי'
והסבה בזנב שיראה בכוכבים אינו כי אם
האוויר בשיתלהב בקירוב מקדקדק אותו
הכוכב

שהם נלגל השמיני כמו שאבאר ' ודע כי

בקרוב עובי כל אחד מנלגלי אלה
שבעה כוכבי לכת זולתי נלגל חמה רצוני
לומר ששת הכוכבים הנותרים יש קבועים
בחלל עובי נלגליהם שני מיני נלגלי אחר'
האחד נקרא נושא ' כי הוא נושא לנלגל
ההקפה או נקרא נוטה לפי שהוא נוטה
לצפון והשני נקרא נלגל ההקפה או עיוול
על עיוול ' אבל הנלגל הגדול שביארתי
שמרכזו מרכז העולם נקר משהו אחר מעת'
שיש לכל כוכב מהששה שביארתי ג'
נלגלים כאשר תראה בזאת הצורה ' ודע כי

ציר העיוול הקטן הוא בהרצו של הנושא
ולכן אם תמשוך שני קוים ממרכז העולם
שקו האחד נוגע בעיוול קטן מצד מזרח
והשני מצד מערב נקודת הנגיעה שבמזרח
נקראת עמידה ראשונה והנקודה השניה
שבמערב נקראת עמידה שניה וכשהכוכב
באח' משני המקומות נקר עומד וכשהכוכב
בחלק העליון של העיוול הקטן נקרא
מהיר ' ובחלק ההחתון בין שני הקוים
נקרא שוכב ר"ל הלוך אדורנית שהו מהיר
לרוץ והירח מפני שהוא מהיר לרוץ אין
שייך בו עמידה ומהירות ושוכבות כמו
בחמשה כוכבי נבוכה ' ומקום דכוכ שני
הנלגלים משהו ונושא האחד שבצד דרום

הכוכב והגיע בראיית אור אותו הכוכב עד אור אותו האוויר ולכן יראה כאילו הוא כלו אור אחד ארוך. ולאלה הכוכבים שבה הגלגל הם מכוונים הוברי שמים החוזים בכוכבים לכיון בכל עת לידע איך היא מערכתם אצל כוכבי לכת. ולפי שלא הגיעו החזויהם לידע טבע אלה הכוכבי לכן משקרים הרבה בדיוניהם כי סמכו הכל לשבע כוכבי לכת והשבו כי שאר הכוכבים טפלים לאלה הכוכבים שהם העיקר. וכן רשד כתב כי הכוכבים הקיימים הם ממונים על החיים ואורך הימים. וכוכבי לכת על שאר עסקי האדם. ודע כי זה שיש בזה הגלגל השמיני כוכבי שאין להם חקר מהם גדולים מכדור הארץ ומהם קטנים ממנו. ומה שתחתיו מהגלגלים אין בכל אחד כי אם כוכב אחד הוא לפי שאם היה בגלגלים ההם כוכבי הרבה אזי היה משיג זה הגלגל עמל בענינו לגלגלים כלם. והכמי ההכונ ראו לחלק שנוח עקמיכות הגלגל השמיני הזה לשנים עשר חלקים וקראו לכל חלק מהם מזל ומפני זה קראוהו גלגל המזלות. וסדר מערכתם הוא סדור ברקיע ממערב למזרח על הסדר הזה בשמות: טלה. שור. האומים. סרטן. אריה. בתולה. מאזנים. עקרב. קשת. גדי. דלי. דגים. והסימן ט"ש ס"ב. מע"ק ג"ד. ובלשון ערב כך שם: המל. תור. נחש. סרטן. אסר. סנבלה. מיזן. עקרב. קוס. גדי. דלן. חות' ונקבו בשמות האלה לפי שבכל מזל מהם הוא נראה ממחברת הכוכבים המיושבים הקבועי בו כדמות הצור ההיא. ויש ברקיע קו חולק את עיגול המזלות ברחבו לשני חלקי שמים והיו ששה מעלות מצד זה וששה מצד זה. והקו ההוא הוא דרך השמש ונקר קו הקדרול לפי שבשהחם והלבנה שניהם תחת הקו ההוא. והיו זה כנדר זה אור זה אצל זה אזי יהיה

קדרות לשמש או לירח. וחצי עיגול המזלות הנוטה לצד צפון שבו ששה צור' ט"ש ס"ב נקרא חלק הצפוני והחלק מן מע"ק ג"ד נקרא חלק דרומי. וכל החכמים בהסכמה אחת ראו לשום ראש מזל טלה שהוא בניסן ולקרותו ראש המזלות ר"ל שממנו יתחילו למנותם על הסדר האמור. ועם היות שהגלגל עגול וכל עגול אין לו ראשית אמנם מנאורו ראשון יען כי ב' בראשיתו נוסף האור על הלילה כמו שאבאר וחלקו כל מזל לשלש מעלה וכל מעלה לשלשים חלק וכל חלק לש' שני וכל שני לש' שלישי. וכל שלישי לש' רביעיים. וכל רביעי לש' חמישיים. וכל חמישי לש' ששים. וכל ששי לששים שביעיים. וכל שביעי לש' שמיניים. ודקדקו בכל זה החשבון כדי לחשב בזה הגלגל בדקדוק ובכיון כמה הוא מהלך השמש בגלגלו והיחל בגלגלו בחדש וביום ובשעה כמו שאבאר בשביל הרביעי נ"ה. גם לאלה המזלות הסדורים בזה הגלגל הם נחשבים פרקי שנות החמה ותקופותיה כי בהגיע מרכז החמ"ע לפי מסבחה המזרחית לחנות ובה נקודת ראש מזל טלה ממנה שהוא ראש המזלות אזי יגיע היום בכל מקומות הארץ להיותו שוה במדתו ללילה והרגע הזה מזמנו השנ' הוא שבעלי חכמי' ה'תכונ' יקראוהו רגע השואת הקיץ ובעלי מלאכת העיבור יקראוהו תקופת ניסן לפי שברוב השנים היא התקופה הזאת נופלת בחדש ניסן ואז הוא כו"מ הקור ותחלת זמן היץ. ועל שם שהחמה מקפת המזלות נקראת תקופה בעין הקף את העיר. וכן נהג האסוף תקופת השנה שענייני כשתשלים החמה תקפתה אשר לה נחשבת השנה. ובהגיע מרכז החמה לחנות נכת ראש מזל סרטן מהם ר"ל מהמזלות הקבועים אזי יגיע היום בכל מקו' מהאקלימי' לתכלית גדליו והלילה לתכלית

העולם ולהשתדלות עמו לפני יוצרו בבל יום זהו שאמר הכתוב וצבא השמים לך משתדלים' המשל בזה לריחים שמתגלגלים ממזרח למערב ובהם נמלה שהורבת מ ממערב למזרח הפך תנועת הריחים הנה שטח היות שהריחים יכירו לגמלה ההיא להתגלגל ממזרח למערב אמנם לא תניה הנמלה לילך הלוך הרצוני ממערב למזרחי וזאת התנועה יאמר בה חלוק ולא נגד כי כי אין לתנועת הענולת נגד רפי שאין כנגדה התנועה הישרה וכל שכן שאין כנגדה תנועה אחרת ענולית ואף עד פי שהאחת מן המזרח למערב והאחר ממערב למזרח אין זה נגד' ודע כי אין לכדור הארץ אצל זה הגלגל העליון שום שייעור ולא שום ערך וזה מעצום קטנותה אצל רוב גדלו עד שהיא כולה נחשבת אצלו כמו נקודת מרכז הענולה או מרכז הכדור אצל ההקף' וכאשר בקרו חכמי התכונ' במחקרם על עוצם גדלו מצאו שאורך בריחו שהוא בריח העולם הוא יותר ממנהך ארבע עשר אלף שנה לפי המהלך הביטוני לאדם שהוא ארבע' מליון בכל יום ועתה צא והשוב מספ' מילי אורך הבריח הזה ומספר המיליון שיש בגלגל המישור ומרחק כך הרע עוצם חלל הגלגל העליון וגבור' היר' ההקף' שבגלגלת אותו תמיד כפי המרוץ' העצומה שביארתיו שאם תחשוב בה הרא' כי יותר ממנהך אלף ושמיני מאו שנה הוא מרוץ כל נקוד' ונקוד' מגלגל המישור בשעה אחת' כרב ארכטול' הגלגל ההשיעי קראטוהו גלגל החלק כפני שאי' בו שום כוכב וירכן אינו נרגש ורא' נודע שייעור גדלו כדל' אלא השכל הוא שמורה ומעיד עליו' אמנם לא השגנו ממנו אלא שטח עקמימותו בלבד ואין להרהר ולתהות במחשבה כמה הוא עביו או בענין שטח גבניעותו ומה יש הוצה לו כי אין כח בדעת האד' להשיגו' ובאחרונה הקרו חכמי התכונ' בתכמתם

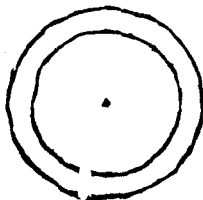
לתכלית קטנותה' והרע הזה יקראוהו חכמי התכונ' היפוך החום לפי שאז תתהפך החם' והסב את פניה מצפון ויתשוב להביט אל דרום' ובעלי מלאכת העיבור יקראוהו תקופת המזל לפי שכרוב השנים נופלת התקופה הזאת בדרש המזל' ואז הוא סוף ימי הקיץ ותהלת ימי החום' ובהגיע מרכז החמה להנות נכח ראש מזל מאזנים מהם אזי יגיע היום בכל מקום להיותו שזה ללילה והרע הזה יקראוהו חכמי התכונה דע השואת הדר' ובעלי מלאכת העיבור יקראוהו תקופת תשרי לפי שכרוב השנים היא נופלת התקופה הזאת בדרש תשרי וזא הוא סוף ימי החום ותהלת ימי החורף' ובהגיע מרכז החמה להנות ראש מזל גדי אזי תתהפך החמה שנית והסב את פניה להביט אל צפון' והרע הזה יקראוהו חכמי התכונה היפוך הקור ובעלי מלאכת העיבור יקראוהו תקופת טבת לפי שברוף השנים היא נופלת התקופה הזאת בדרש טבת ואז הוא סוף ימי החורף ותהלת ימי הקור' ודע כי הגלגל השמיני הזה הוא מתגלגל על קטביו כלפי המזרח בככרות רבה כמו מעלה אחת בכדי מאה שנה עד שישלים הקפה אחת על סדר המזלות כמו שישה ושלשים אלף שנה לדעת חלמי' ולדעת אל' בתאני בקרוב מארבעה ועשרים אלף שנה אם היה העולם עומד זה הזמן' הגלגל התשיעי הוא הגדול והעליון שכלגלג' ונקר' שמי' היקמים כמאמר שלמה הנה השמים ושמי השמים לא יכלרכוך או חכמי התכונה קראוהו גלגל היומי לפי שעל פיו יהיה היום והלילה כי הוא מקיף העולם פעם בכל יום ממזרח במרוצה רבה ועצומה כסוב מרכזו שהוא מרכז הארץ ונושא כל הגלגל' ורוביהם והשמש והירח וכל צבא השמים ומכריחם להספ' עמו בסרו צמו בה להקף

ודע כי גוף הגלגל אי אפשר בו שיקבל רמות ואפשר שיראה עם הצדות בלילה באור אדמימו ודמויות משונות כדומות זה או עובר דאוי הנקראו מקורו הרייה או מפני שמי איכות האור הנפל עליו לפי שיפול עליו ביותר ר"ל בנאותיות האור או בחזרה חולתו מהצורות ורוב הדמויות הנראים באור הו' האדום לפי שזה הדמו' יעש' מפני עירוב הדמו' המא' עם השחור וזהו הנדמא בראיית האוי' אדום בצד מור' בבקר והו' עמוד השרר והשמש תראה אדומה ברחוק הרום לפי שיסתיך בנינו ובינה ההבל החם היבש' השביל הרביעי

בביאור גלגלים השמש והירח ומהלכם ולקוחם ביום הרביעי נאמר הוי מאורות ברקיע השמי' וכלל במאור' השמים והירח ושאר כוכב הרקיע' וכבר נבראו ביום ראשון כשאמ' הוי אור אלא שהמתין הכה' בזכירתם עד שנראת היבשה כדי שתהא הועלתם ניכרת כאמרו להאיר על הארץ' ודע כי הסכימו החכמים כאלו בבל' באלור נברא העולם כמצא ששי לבריאה א' להשרי ובו ביו' נבר' אדם הא' וברביעי נתלו המאור' והשמש נתלה במזר' והלבנ' במערב בהלל' הלילה שבאותה שעה רגילה חמה לבא וגם באות' שעה רגילה לבנה לזרוח בתהלת הדושה ושמשו הנדה ולבנה יחד בערבוביא מתחלת הלילה עד סוף תשע שעות והר"מ חלקי ואז קטנה הלבנ' באותה שעה שהם במלואם כמאמר ר"ז כל מעשה בראשית בקומתן במלואם נבראו וזהו בג' שעות ביו' כי ברמ"ש עשרה בחדש באותה שעה ש' שהלבנה מראה אז לפעמים חמה במזרח ולבנה במערב וזהו ברמ"ש שנתלו ברקיע ואז קטנה הלבנ' אמרה אי אפשר לרשמי מלכים שימשו בו ככתר אחר ואמר לה הבה לבי ומעטי את עצמך ואותו המיעוט הו' שהיא מתעטת מלו' בחדש ולמטה וכלה עק' כחוט השער והחיות ומתחדשת בטו' האתרי

בהכמתם ובתכונתם העצמה ומצאו כי עוד יש גלגל עשירי יהיה קדש וקראוהו גלגל השכל והוא שכל הנועל' ונקרא ערבות כאמרו סולו לרוכב בערבות ביה שמו' והו' כדורי כדורי הגלגלים והוא נברא כמותם ולא השיגו בו יותר' וביארו באותותיהם השכליות שאין גוף ונויה ולא שום מדהק ולא התפשטות ולא שיעור מת' גלגל ההוא אבל הוכיחו באותותיהם והראו שאין לו חץ כלל וזה דבר מופלא שאין דעתנו יכול לעמוד עליו' ולכן אסרו ר"ז לשאול או להרהר מה למעלה ומה למטה ודרשוהו מהכתוב שאמר ולמקצה השמים ועד קצה השמים ואמרו ממקצה השמים ועד קצה השמים ארה שואל ואי אתה שואל מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאדור' נאום המדבר הנה ביאתי עתה מקו' הגבול למניעת ההקירה במה למעלה ומה למטה ובתחלת זה הנתיב ביאתי מקום גבול מניעת ההקירה במה לפנים ובסוף הספר אבאר מקו' גבול מניעת ההקיר' במה לאדור בע' והנה בארה שרשת המקומות יתבאר כל המאמר' ודע כי עשרת הגלגלים הנדולים האלה שביארתי כלם הם סמוכים ודבוקי זה לזה כנרדי בצלים ר"ל שאין שום ריוח ולא מקום פנוי כלל ביניהם אלא כל עליון מהם הוא פוגש בשטח עקימיותו ונוגע בשטח ובנונית ההתהוות הסמוך לו' ונחלקו הכמי המחקר בתנוע' אלה הגלגלים אם משמיעים קול בתנועתם אם לאו' יש מי שכתב כי תנועת הגלגלים מלידיים קילות נוראות עצומות מאד והיתה ראייתם על זה אכזרם שהגורמים הקטנים אשר אהנו בשיהנועו תנועה ממהרת ישמע להם קעקוע עצום וציל' מרעיד כל שכן גרמי השמש והירח והכוכבים לפי מה שהם מן הוודל והמהירות אלא מרוב ריחוקם ממנו לא נשמעים' אמנם ארכטו' ימאן זה וביאר שאין קול להם כאשר ביאר פכמרי בשמים

הימים והנהרות בתוספת הירח והסרונם
בחסרונם * ואל תחשוב שיש הם
בשמש ולא קור בירח על שבא מהם זו ה
המשיכה הליילה הליילה כי אז היו מורכבי
והרכבת היר' סבת הפסד ואינו כן כי הם
עומדים קיימים לעולם רק מפני שההלחם
חם וכחם בא מאניהם ייהסע להם הענין *
והוריענו הכרוב כי עם המשיכה נבראו גם
להאיר על הארץ * והנה אבאר גלגל השמש
ובהלכם * וגלגלי הירח ומהלכם * וקדרות
השמש * וקדרות הירח * דע שיש לשמש
שני גרמים כדורים כל אחד מהם מקיף
השני והוא הסובב לגלגלי השמש * והוא
גוף כדורי יסוב אותו שני שטחים שונים
מרכוס מרכז הכדור והוא מרכז העולם יגע
גבונותיו בקערית גלגל כאדים של מעלה
ממנו והשטח התחתון יגע בגבונות גלגל
נוגה ונקרא זה הגלגל גלגל המשוש שעל
גבו הסובב העגלה הנמשכת בגלגל הסמוך

ונקרא גם כן הגלגל הכללי לגלגלי השמש
והחלק השני נברל מן הראשון והוא גוף
עגול יסוב אותו שני שטחים שונים מרכוס
מרכז העגולה חוץ למרכז העול יגע בשטח
העליון שהוא גבונותיו לשטח גלגל
המשוש בקעריתו על נקוד' משתפת ביניה
ונקרא זה הגלגל הגובה וגלגל היוצ' המרכז
כאשר

עד שהזרחה לקדמותה ועל ידי אות' הנזיפה
לא זרחה הלכנה עד שבא אדם הראשון
וקדשה ביום שנברא בטי'עות בו * ולכן
צריך לקדשה בכל הדש * ואחרי שקדש
החדש צריך לומר שראה הלכנה ואם כן
נולדה ששה שעות קודם דאמרינן סוף פק
דראש השנה ל' שעי מתבסס סתירה המני
סרי מעתיקא ושית מתרחא * כמצי' שמואל
ראשון היה בסוף שעה שניה של יום ששי
דהיינו ויד' * ואמר הכתוב על שני המאורות
וכוכבי הרקיע שנבראו להבדיל בין היום
ובין הלילה לפי שעל ידי מסיבת הרקיע
ונסיעתו בהם הם ניכרי' הול' והלילה ונבדלון
זה מזה הואיל והשמש לבדה הוא שמאירה
ועם והירח והכוכבים הם מזהירין בלילה
וענין לאורות הוא כאלו אמר לסימן כמו
איש על גלגל באותות כי אלמלא הם לא
היינו מכירין חלקי הרקיע ולא מרגישין בו
כלל * ואמ' למועדים כלומר לפרקים מלשון
למועד אשר יעדו הואיל ועל ידיהם ר"ל על
ידי מרוצת גלגליהם ונסיעתם בהם הוא
מהלך הזמן לפרקים ולעיתים ידועים וכן
לימים ושנים כמשמען * ואחרי כן הזכיר
הכתוב ודבר על השמש והירח בפרט לפי
גודל מעלתם ולכן אמר את שני המאורות
הגדולים כי הם גדולים בערך הכוכבי ואמר
בהם להאיר על הארץ לפי שאמר כבר
שנבראו למשול ביו' בלילה ועני' המ' משי'ה
הוא דבר אחר מכלי האור וה' שיש כוכבים
שיש להם ממשלה ביום כמו השמש וצדק
ויש' שמושליו בלילה והם הירח
וכאדים וטוגה וכוכב * ולכן הורה לנו שיש
לשמש ולירח ממשלה בארץ בשנחם אשר
יורידו בה וממשלה בהויה ובאפיסה בכל
השגלים כי השמש בממשלתו יצמיח * ו
יווליד ויגדל בכל החמים והיבשים * והירח
בממשלתו מושל בכל החדים והקרים ולכן
יפרה במעיינות וכמים והרא' על זה תוספת

מנקודת שפלויה נראית כאלו היא עולה ומתרחקת מן הארץ ונראית מהכרת מ מריצותה עד שהי' מרחקת מנקוד' שפלויה צ' הלקים והיא נראית בכאן שנית במהלכה השוה ובמרחק' הבינוני מן הארץ ובגלגולה מן הנקודה הזאת נראית מוסיפה בעלייתה ומחסרת את מהלכה במהלך השוה עד שהיא מגעת אל נקודה רום גבהה אשר התחילה ממנה לכבוב * והעניינים אשר הם מתהלפים עליה במהלכו הם שלש עניינים ומראה מעשיה ואחטו בכני הארץ מתהלך בכל ענין וענין * הראשון מן הענייני' הוא כשהי' במהלך השוה והמרחק הבינוני * והשני כשהיא במהלך המתינות ובמרחק הקצה * והשלישי הוא מהלך המריצות והמרחק הקרוב * ודע כי לשמש שלש תנועות האחת הנע' הגלגל הממושל סביב כרכו העולם על כדר המזלות שהוא מן המערב למזרח על שני קטבין כנגד קטבי גלגל המזלות בהנעת גלגל המזלות הוא גלגל הכוכבים והיא התנוע' הכבדה שמקיף העולם כלומר אלף שנה * נמצא במאה שנה מעלה ארת ובכל יום ויליו עמו לט' דקים בקירוב * ויתנועע גלגל היוצא בתנועתו ונקראת זאת התנועה הנע' הגולה וכלשון ערב אל אונ' * וההלכה מאש טלה והוא הזמן המכופע בין דקור והרום והוא זמן האביב * והתנועה השנית היא תנועת גלגל היוצא המרכז חוץ למרכז העולם והוא בשטח גלגל הממושל שהוא כנגד גלגל המזלות לא יטה מעליו והוא יתנועע כביב מרכזו על שני קטבין חוץ מקטבי גלגל הממושל ותערק השמש עמו בחק כמנו ואן נרש' ממרכז השמש ענולה דמיונית מרכזה מרכז גלגל היוצא המרכז ותנועתו בכל יום המשים ותשעה הלקי' וה' שניות שהמעלה שש' הלקים וההלך שש' שניות כמו שביארתי למעלה נמצאת זאת התנועה

כאשר תראה בזאת הצורה * והשמש הוא גוף כדורי מקשה אין בו חילול תחוב בסוף הגלגל יוצא המרכז כאבן התקוע באותם בין שני שטחיו עד כי יטוה גופה עביו של גלגל וימלא שטח השמש שני שטחיו זה הגלגל והו' הנקר' וכל הנד' שהו' נש' השמש ומרחקו משני סדניו והוא הקוטב הסוכב עליו מרחק ארץ * והשמש הוא מהלך על האופן שגופו מכור בשטח אופן המזלות ואינו פונה מעליו לא לצד צפון ולא לדרום * ומרכז האופן הזה הוא אופן המזלות אשר הוא מרכז הארץ ומפני זה נקרא גלגל המדומה לאופן המזלות * ובשטח הגלגל הזה הוא הגלגל השני ש שביארתי אשר מרכזו יוצא מן מרכז הארץ ומתרחק ממנו כדי שני הלקים משש' הלקי' כהכל השמש אשר הוא קוטר האופן * והקוטר הזה חולק את הגלגל לשני הלקים שוים על שתי נקודות * הנקודה האחת רום גובה החמה * והנקודה השנית היא סוף שפלות החמה * והחמה גלגולה בגלגל בזה יוצא המרכז והיא הולכת עליו ממזרח למערב הדרך השוה אלא שהוא נ' מתהלך כי בעת שהיא החמה בנקודת רום גבהה היא ברחק הקצה מן הארץ וכסוף עליה והיא נראית כאלו הולכת במתינות והי' סוף מתינותה * וכשהיא מתגלגלת מרום גבהה נראית כאלו היא יורדת ומתקרבת מן הארץ והיא למראית העין ממעיטה את מתינותה ומוסיפה בהליכתה עד שהיא מתרחקת מנקודת רום גבהה צ' הלקים והיא נראית במקום הזה הולכת במהלכה השוה והיא במרחק הבינוני מן הארץ * וכשהיא מתגלגלת מנקודה הזאת נראית כאלו היא יורדת ומתקרבת מן הארץ ומוסיף במהלכה על מהלך השוה מגעת אל נקוד' שפלויה ונראית במקום הזה כמרחק הקרוב מן הארץ בסוף מריצותה וכשהיא מתגלגלת

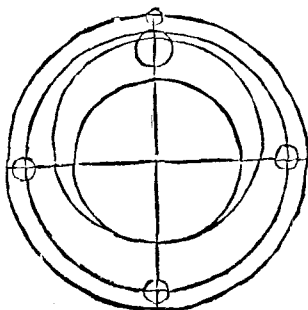
לא מהנקודה שעלה ממנה אהמול לפי שהגלגל יוצא המרכז מקוף העולם בשנה המימה שהוא מהלכו בכל יום לו רגעים והסימן ולשמש שם אהל בהם ונמצא מהלכו שעה בדרש אם כן אי אפשר שתזר השמש היום מהנקודה שזרדה אהמול אלא מנקודה אחרת קרובה מאד ממנה ושכנה לה. והוא כמו כן סובבת ועולה כדרכה בנובה הרקיע הולכת ומתגלגלת על קשת יום גליל אחד קרוב מאד מהגליל שסבב עליו אהמול וישכן לו ומקביל לו ועוברת ביום הזה על נקודה אחרת מאופן הצי היום קרובה מאד ושכנה לנקודה ממנו שעברה עליו אהמול והיא מתגלגלת משם הולכת כדרכה ויורדת על תשלום קשת יום הגליל הזה. וכן עד שישקע מרכזה על נקוד' אחר' מקו אופקנו המערבי קרובה מאד ושכנה לנקודה ששקעה עליה אהמול. ומיד היא באה ומסתתרת התת אופקנו מאיצה לסבוב כמו כן ברקיע שמתחתנו הולך כדרכה ומתגלגלת לה כל הלילה על קשת ליל הגליל הזה עד שתזרז בבקר מנקודה אחרת מקו אופקנו המזרחי. וכן הוא משפטה כל הימים רצוני לומר שמים ליום היא באירה את גלילה ונקודת מזרחה ומערכה ו מעברה על אופן הצי היום עד שהוא לפי זה נראית כמדרגת מיום ליום ומקפצ' מגליל אחד לגליל שני מצדו קרוב מאד ממנו ומקביל לו כמו שביארת. וכן עושה המיד עד תשלום סבובה על כל גלילי מ מסבחה ותגמור אותה בשנה המימה כמו שביארת. ותהזור אחרי כן מיד לסבוב עליהם בשנה אחרת כבראשון ולכן נקראת אז שנה מלשון שנו וישנו רוצה לומר שענין שנת החמה וטעמה הוא שתשלום החמה הקפה אחת והשנה. ותשוב למקומה הראשון שממנו התחילה השנה שעברה

התנועה מעלה אחת בכל יום פחות שנים והמישים שניות. והאז התנועה הנזערת האמצעית והתנועה השווה. ותחלתה מראש טלה. והתנועה השלישית היא תנועה מצטרפת בהצטרפותה לגלגל המזלות והיא התנועה הנחלפת. וזו התנועה בגלגל אינ' בו שנוי אמנם השנוי ה' בעבור המקום שהיא מהלכת בו בגלגל המזלות כי ידוע הוא שתנועת השמש על סבוב הענולה יוצא' המרכז על כן ירא' בתנועה שנוי בערך גלגל המזל' כי זמן הלוך בחצי האחר רב מהצי האחד בעבור שיהא בחצי גלגל המזלות מהגלגל היוצא המרכז יותר מהצי האחר. ויהיה בחצי האחד מגלגל פחות מחצי. נמצא השנוי בעבור המקום שהיא מהלכת בו בגלגל המזלות צריכין להוסיף או לגרוע על הלוכה האמצעי. ואתה תראה שהחמה צומחת וזורחת בכל יום ויום בקו אופקנו המזרחי עולה לו מרכז' משם מעט מעט בנובה הרקיע הולכת ו מתגלגלת על קשת יום גליל ידוע מגלילי מסבחה עד שגיוע להנחת על אופן הצי ה' ממעלה ואז הוא רגע הצי היום ומשם היא נוטה לערוב פונה לסבוב ולירד כלפי מערב מעט מעט בשיפולי הרקיע וכן עד שהבא וישקע מרכזה על נקודת מערב הגליל ההוא וזה הוא סוף היוםם ההוא ותהלת הלילה הסמוך לו במקומנו. ומשם היא מעקמ' עוד לירד ולסבוב כדרכה ברקיע שמתחתנו מתגלגלת לשם כל ה הלילה על קשת ליל גלילה ההוא עד שתגיע בסוף הלילה לקו המזרח שנית ובבר השלים כה הרקיע הקפה אחת על פי המסיבה הזאת בכדי ארבע ועשרים שעות שעברו מהזמן. ואז הוא סוף הלילה ההוא ותחלת היוםם הסמוך לו במקומנו. והיא זורחת כיום זה השני ועולה לו מרכזה מקו אופקנו המזרחי אבל

הירח בשם הנלגל הדומה לנלגל המזלות
הואיל והוא עומד מכון נבחר הקוק על
קטביו וסביב מרכזו ואינו נוטה משטח
האופן שהוא לשום צד כמו שהצענו.
והשטח העליון מזה הנלגל יגיע בקצות
נלגל כוכב שהוא למעלה ממנו.
והשטח התחתון מסמך קצותיו יגיע ב
בנכונות נלגל השני של הירח שהוא
למטה ממנו. והנלגל השני נקרא
נלגל הטטה ואינו דק כמו הראשון.
אלא עובי גדול יש לו וסדרו כסדרו
אלא שקטביו אינם ככוכבים נכה קטבי
ההיצון שהם קטבי המזלות אלא רחוקים
הם זה מזה בכדי חמש מעלות מהלקי
האופן העובר על ארבעתם עד שהיה
לפי זה העגולה הגדולה העוברת על א
אמצעיותו ושקטביו הם קטביו נקרא מסלול
הירח. והוא נחלק בהצאן ונמשך עם
עגולת הנלגל הדומה שביארתי על
שתי נקודות שהם ראש התלי וחננו ש
שביארתי. בשביל השלישי. המהצית
האחד לצפון כנזן ה' חלקים משם בריקע.
והמהצית השנית פונה לדרום מאופן
המזלות בכדי להמשי מעלות שביארתי.
והנלגל השלישי נקרא נלגל
הנושא או נלגל ההקפה. לפי
שהוא מקיף על עצמו ברוך הירח התקוע
בו כי הוא קטן שאינו דופף את הארץ.
אלא קבוע הוא במקום ידוע מחלל נלגל
הטטה כדי לנסוע בו סביב מרכז הארץ.
וככדי אורך אלכסונו הוא עובי הנלגל
הטטה הנקרא מסלול הירח
שהוא נושא אורו. וסובב על עצמו
המיד סביב מרכז המזלות על שני קטביו
שביארתי במרוצה שוה על סדר ה
המזלות ומקיף בו העולם. ובמקום
ידוע מחלל עובי זה נלגל ההקפה הוא
הירח ברורי תחוב ותקוע ולפוף בתוכו

שעברה. וכן להשיבת השנה פירושו
לסוף השנה שהיא תשובת השמש אל
הנקודה שהיה בו בתחלת השנה האחר.
ומנין ימי השנה שבה יהיה זה ההקף שלם
כמו שביארתי נהלקו בו רוצה לומר שמואל
רוצה שזה יהיה בשפ"ה יום ורביע יום שלם
רב ארא רוצה כי לפי החשבון המכון ו
והמרויך יהיה בשפ"ה יום וחמש שעות
ותקצו חלקים מתל"ף בשעה ויב רגעים.
מ"ט רגעים כחלק. ודע כי אינו נראה
זריחת השמש ושקיעתה בכל העולם
בשעה אחת וזה לפי שהארץ כדורית כמו
שביארתי למעלה בשביל השני. ולכן
בשישקע השמש בטליטלה דרך משל יהיה
עדין יום גדול בירושלם לפי שמצד מערב
ידאה שהוא עדין יום לפי שהשמש שוקעת
מהצד ההוא וכבר יראה שהוא לילה מצד
המזרח לפי שכדורית הארץ הוא מעגב אז
משם האור. אבל אם היה קו העולם
שוה רוצה לומר שהיה שטח העולם שוה
אזי היה זריח ושוקע השמש בכל המקומות
בשעה. נאם המהרר הנה ביארתי
נלגלי השמש ומחלקם וערה אבאר נלגלי
הירח ומחלקם. דע כי לירח
נמצא שלשה נלגלים כל אחד מהם למעלה
מתברוהם מקיפים לכדור הארץ ומסבבין
עליה כי היא המרכז. והאחד מהם הוא
גדול לשמולל שאר נלגליו. והוא נפלג
בחלל עביו תחלה לשני נלגלים גדולים
מכוונים זה תוך זה ומכונים זה לוח הקוקין
סביב מרכז המזלות ההיצון מהם הוא נקרא
נלגל הנוורה והוא דק עד מצד רצוני לומר
שעביו הוא כמלוא ניכא נטוי מלמעלה
כעין ריקע וקטביו הם קטבי המזלות רוצה
לומר שהעגולה הגדולה העוברת על א
אמצעיותו ממזרח למערב היא הקוק וקבוע
בשטח הנוורה וכאלי היא הנוורה
עצמה ולפ"כ נקרא הנלגל הזה נלגלי

כמו מספר וכאבן מרגלית טבועה בחותם
והוא כמלא שני שטחיו והוא הגלגל
נושה ונוסע בו במקומו סביב מרכזו עד
שיהיה גלגל ההקפה לפי זה פוגש ונוגע
בנקודה ידועה מתכליתו לנקודה מגלגל
כוכב והנקודה הזאת מגלגל ההקפה היא
נקודת ריבוי * וכשיגיע מרכז הירח
לחנות עליו על פי מרוצת גלגל ההקפה
ונסיעתו בו על פי מנהגה אזי לשם יהיה
הירח כבר הגיע לתכלית נבחר ומרהקו
ממרכז הארץ עד כי הוא אזי ולשם מנשק
בגלגל כוכב * והנקודה השנית שכנגדה
מגלגל ההקפה היא שפל ההקפה כאשר
תראה בזאת הצורה *

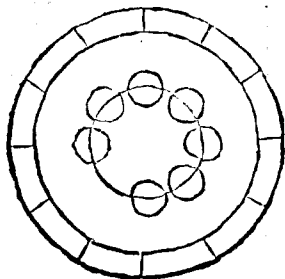
להנה אבאר תנועת כל אחד מהם * תנועת
גלגל הראשון הנקרא גלגל הנזחר הוא מן
המזרח למערב הפך תנועת גלגל המזלות
סביב מרכז העולם על שני קוטבין כנגד
שני קטבי גלגל המזלות ויקוף גלגל הרקיע
ב"ח שנה ועוד כ' יום * ובכל יום יתנועע
שלישה חלקים ואחד עשר שניות בקירוב *

וינענע עמו לפאת המערב השתי נקודות
הנקראות ראש וזנב שבה יהיה ליקוי השמש
והירח כמו שאבאר לפניך ב"ח * וההלך
זו התנועה * מן הנקודה שהיא כנגד תהלת
טלה * ותנועת הגלגל השני שהוא הגלגל
הנוטה הוא ג"כ ממזרח למערב הפך תנועת
גלגל המזלות סביב מרכז העולם על שני
קוטבים הו"ן מקטבי גלגל המזלות וינענע
עמו גלגל הנושא וסוכב גלגל הרקיע כ"ו
יום וח' שעות ועוד חלקי שעה ובכל יום
הולך אחד עשר מעלות ותשעה חלקים ו
ותחלתה מתחלת טלה וזו התנועה נקראת
תנועת האונה והוא גובה הירח בו בעבור
מרכזו שהוא יוצא ממרכז העולם ומסבב
סביב מרכז העולם על עגולה על כן יהיה
פעם גבוה ופעם נמוך ולא כשא גובה סוכבי
לכת שיש להם מקומות ידועים * אכנס
גובה הירח אין מקו ידוע לפי הלוף תנועתו
ולכן נקרא זה הגלגל גלגל הנוטה לפי
שתנועתו אינה כנגד המזלות ולא כנגד גלגל
הנזחר אבל הוא נוטה מעליהם חמש
מעלות יותר מנטיית גלגל השמש * כי נטות
גלגל השמש מן הקו השווה כ"ג מעלות והיא
נטיית גלגל המזלות מעל הקו השווה יהיה
נטיית הירח כ"ח מעלות * ותנועת גלגל
הנושא יתנענע מן המערב למזרח סביב
המרכז שלו הו"ן ממרכז העולם בכל יום כ"ד
מעלות וכ"ג חלקים בקירוב על שני קוטבים
הו"ן מקטבי גלגל המזלות והו"ן מקטבי גלגל
הנוטה ויוליד עמו הגלגל הקטן והוא הגלגל
התדויר מנקודה אל נקודה אחרת ונקראת
תנועת הרוחב בעבור נטייתה מעל גלגל
המזלות והוא בעינה תנועת ראווך בערך
תנועת המזלות * ותחלתה מנקודה המרחק
הגבוה מגלגל הנוטה ושני קטבי זה הגלגל
מרחקו מעל קטבי גלגל הנוטה כפיאח אחת
כי שני קטבי הנוטה מרחקו * מעל קטבי
גלגל המזלות בשתי פאות נחלפו * והנעת
גלגל

וחדש מחדשי העולם והקפ לומיד יסור
 לו מנכחה ויעבור לפניו לצד המזרח
 הולך ויין לקראתה בכל ימי החדש ודולק
 אהריו עד שירבק אותה שנית וכן הוא
 משצמו פעם אחר פעם כל ימי עולם *
 וענין הרכיקה הזאת וטעמה הוא שיקרא
 קבוצ שני המאורות והוא על שתי כדות *
 יש שיהיה קבוצם ההוא לפי מקומם
 האמצע במזלות רצוני לומר כשיגיע
 להיות מקום הירח האמצעי בין הקו
 המתוח ממרכז העולם כשזה עם האמצעי
 ובין האמתי * והקבוצ הזה הוא שיקרא
 קבוצ אמצעי או בינוני ואז הוא ראש
 החדש האמצעי והוא הרגע שבעלי ס
 מלאכת העיבור יקראוהו כולד הלבנה
 לפי שדומה האור המתחיל בה לילוד
 היוצא מבטן אמו ואליה יחשבו לכל החדש
 וחדש שירצו ויכוונו וידעו באי זה חלק
 מאי זה שעה מאי זה לילה או יום מימי
 השבוע יחול רגע המולד ההוא וזה לצורך
 קביעות ראשי החדשים והמועדים בזמנם
 הראוי להם * ויש שיהיה קבוצם ההוא
 לפי מקומם האמתי במזלות רצוני לומר
 שיהיה אז מקום הירח האמתי לשם עד
 שיהיה אז עבור מרחב הירח נופל על
 נקודת מקום החמה האמתי במזלות רוצה
 לומר שילך הקו נכון לכרכו הארץ *
 וקבוצם זה הוא שיקרא קבוצ אמתי ואז הוא
 רגע החדש ותהלהו לפי האם שאליו יחשבו
 בעלי התבונה ויכוונו ויכירו את עתו
 וסקומות מהמזלות כדי לידע על
 ידי כן ולהכיר סדר מערכת מוכבי
 הרקיע זה אצל זה בעת ההי
 וזהו מאמר זל פעמים בא
 בארוכה פעמים בא
 בקצרה כאשר
 תראה בזאת
 הצורה *

גלגל תדור הירח יתנענע על עצמו במקומו
 על מחור מיושב ושני קוטבים מיושבי הפך
 תנועת גלגל המזלות והוא שיתנענע מן
 המזרח למערב הפך תנועת הנושא ויוליד
 עמו הירח בכל יום יג מעלות וד חלקים
 בקירוב * ותהלחה מנוסה גלגל התדור
 מנקודת מרחקה העליון שהוא נבהו * וזאת
 התנועה נקראת תנועת החלוף עבור גלגל
 הנוש שמקיף העולם הולך ממזרח למערב
 וגם נקראת זו תנועת סגולת הירח כי שתי
 תנועות של שני גלגליו הראשון והשני
 חוצה לו והם מתנענעים אותו כמו ש
 שמענענע ערבות וגלגל המזלות לבל
 גלגלי השמים * נמצא שתנועות
 הירח האמיתיות חוץ מן המקריות חמש
 תנועות והם תנועת גלגל הנוהר *
 ותנועת גלגל הנוטה * ותנועת גלגל
 הנושא * ותנועת גלגל התדור *
 ותנועת כל גלגלי הירח בתנועת גלגל
 המזלות והיא תנועה כבדה * לא
 תראה ממהירות תנועת הירח * ותנועה
 סצטרפת לגלגל המזלות והיא תנועת
 החלוף * ודע כי הירח הוא מהיש
 במרוצתו המזרחית כמו יג פעמים ויותר
 מעט ממרוצת החמה * וזה כי מרוצת
 החמה בזמן החדש היא כמו מזל אחד
 פחות מעט * אבל הירח משיפרד מן
 החמה בראש החדש ויפנה לו ויעבור לפניו
 לצד המזרח עד שירבק אותה שנית הוא
 ממהר לנסוע ולעבור נכח חלקי המזלות
 כלם וגם ככת המול ההוא פחות מעט
 שנתגלגלה לה החמה בזמן החדש ההוא
 וירבק אותה לשם הרי שמרוצת הירח
 כלפי מזרח בכל עת ועת ידועה היא
 על דרך קירוב כמו יג פעמים ממרוצת
 החמה המזרחית בעת ההיא וזה הוא
 שגורם שירבק הירח את החמה ויעמוד
 לו מתחתיה כמון נבהה בכל ראש חדש

ומפני זה הוא שחור כלו ומחשיך ומשיפרד
 לו ויסור מנחת החמה מאין לרוץ בדרמו
 ולעבור לפניו לצד מזרח וכפי מה שהוא
 מתרחק ממנה כן הוא הזוהר השופע עליו
 ממנה מתגלגל הולך ונפרדת מכלפי מעלה
 מפאת מזרח ומוסיף להתפשט בהצי שטחו
 שכלפי הארץ מפאת מערב ולכן תראה
 כלילה הראשון להודו הוא סבו לשקיעת
 החם גבוה מעט עד אופקן המערבי והאור
 כבר התחיל להתילד בו ולהראו בעין קשת
 דקה של זוהר ומיד הוא שוקע לו ובא ארזי
 החמה להתגלגל כמות ברקיע שמתחת על
 פי המסיבה המערבית ואז כבר נפרד לו
 מדביקותו אותה ועבר לו לפניו לצד המזרח
 ונתרחק לו ממנה בבדי קשת המרחק ההוא
 שבינו לבניה * והולכת כל הלילה ההיא
 תחת הארץ ולבקר יוצאה באופק מזרח
 והולכת ממעל לארץ כל היום ההוא *
 ובתחלת הלילה השנית לחודשה תראה
 גבוהה מעל קו אפקן יותר על גבה של
 אמש כדי שתים עשרה מעלות על דרך
 קירוב שהם חלק אחד מחמשה עשר *
 מהמתרחק כלו שממערב למזרח * אם כן
 יראה שהשמים עשרה מעלות הללו הם
 שנתגלגל אותם הירח וחזר לו ביום השני
 כלפי מזרח יותר על גלגול ההמה למזרח *
 ותראה עוד שבכר הוסיף האור להתפשט
 בו בתחלת הלילה השניה יותר מבראשונה
 כמו חלק אחד מחמשה עשר משטח גופו *
 וכל זה היה לו על פי מרוצתו המזרחית והוא
 מתאחר ומתעכב מלשקע יותר ממה ש
 שנתעכב כלילה הראשונה כגון ארבעה
 חומשי שעה על דרך קירוב * והוא הולכת
 ומערכת תחת האופק כמנהגה * וכן הוא
 דינו מיום ליום מתחלת החדש ועד חציו
 לחזור לו בכל יום כלפי מזרח ומוסיף ל
 להתרחק מהחמה שנים עשר מעלות והאור
 הוא הוסיף על ידי כן להתפשט בו מילי

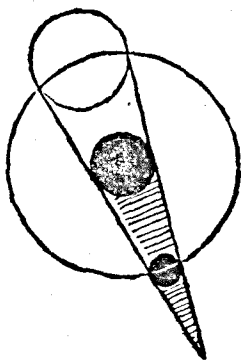
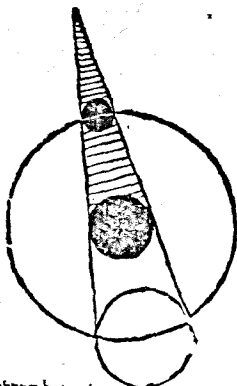

כבר ביצאת מבטל השלישי כי צורת הירח
 כדורי מקשה ויצירתה אינו ספירי כגוף ה
 השמים אלא שחור ומעובת ומוזמן להזהיר
 ולקבל את האורן השמש ולהאצי מזהירו
 על הארץ כי מהשמים שופעים הזהורים
 לירח כמו שיקרה כשתקח נחשת או ברזל *
 קלל מלוטש יפה ותשימנהו כנגד השמש
 שיצא ממנו זוהר ואורה כן היא הלבנה לפני
 השמש וחצי שטח גופה העומד נכח החמה
 ורואה פניה הוא המאיר תמיד * וחצי האחר
 הוא שילול מהאור זה לפי שגופה עבה לא
 יוכלו קווי ניצוצי זיהורי החמה המקבילים
 לה ומזהירין אות לפלש להם ולעבור לצדו
 הארצי שכנגדו * ודע כי עקמימות גלגל
 הקפתה חולק את גופה לשני חלקים שווים
 האחד כלפי מעלה * והאחר השני כלפי
 מטה * ובעת מולד החדש אשר הלבנה
 והחמה נכנסין ברנע אחד מחלקי הרקיע
 והיה גו הצףי הלבנה אשר כלפי מעלה
 רואה את השמש והוא מזהיר ומאיר כלו
 ואינו נרא לו חציו האחר אשר כלפי מטה
 אשר הוא נכחיו אלינו ועליו בלבד יוכלו
 ליפול קווי הבטחיתו הוא נסתר מן השמש

החדש הוא מהלך הלבנה בגלגל מעת
דביקתה עם החמה עד שהיא נדבקת עמה
פעם שניה. וזה יהיה ככל ימים וי"ב שעות
ותשצג חלקים מהלך בשעה. ואם תשאל
ותאמר הנה מבואר דמקלה כי הנועה גלגל
הירח העצמית ר"ל הרצונית היא ממערב
למזרח בתנועה הכרחית פעם אחת בכל
שעה. ואם כן היה נראה שהיה צריכה
הלבנה להראות בכל לילה במקום שראית
בלילה הראשונה לפי שהמערב להערב יש
כ"ד שעה וכשיעור זה הזמן הקוף הלבנה
הגלגל כלו. ואם כן למה לא תראה הלבנה
בלילה השניה על אופק המערב יום גבוהה
ממה שראית הלילה הראשונה כאלו
הימים סבבה והתהילה מעט מהקוף שני
וכל זה ככל שעה. איש כן הוא כמו
שביארתי שתנועת גלגל הירח הרצונית
היא ממערב למזרח ושלגל היומי מולך
אות ממזרח למערב בתנועה הכרחית פעם
אחת בכל שעה. וכבוד שישבב את הגלגל
היומי בסבוב ההכרחי ממזרח למערב חזרת
היא בתנועתה העצמית מעט מהמערבי
למזרח א"כ יחס' לה המהלך והגיע יום' מ'רה
לנקודה ההי' שהסיע אות' משם גלגל היומי
ועדין לא נשלמו אז כ"ד ש' עד שתלך מעט
מן ההקף הכולל לילה שלישי בהערב שמש
כב' הימים' הלבנ' הקיפ' והל' מההקוף חב'
כמו כן ג' פעמים יותר ממה שהל' הלילה
הראשון' א"כ כל לילה יחס' לה מחקיפ' כפי
מה שהל' ה' בתנוע' העצמית ולכן בכל לילה
נראי' מרחק' יותר מאופק המערב ומתקרב'
למזרח עד שבסוף ההד' תראה בסוף הל' זה
במזרח. נאם המהרש' הנה ביארתי גלגלי
הירח ומהלכ' ועתה אבא' לקות הירח שאנו
כו' ואחרי כן אבא' ליקוי השם' דע כי כאשר
השמש היה' ממעל' לאר' אזי יאר' פני האר'
ויחשי' תחת' וכשתהיה השמש תחת האר'
יחשי' פני האר' כאש' תרא' כאלו שתי הצורות

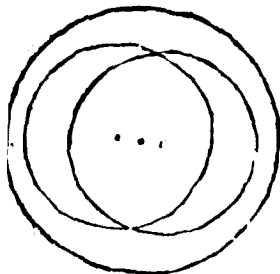
כמו כן חלק אחד מהשמש עש' משטח גופו
כבדי כן הוא כה' שיהיה הנורר כמט' ס'
ומלמעלה בכל יום ויום וכן הוא מנהגו עד
שיוגיע הצי' החדש רצוני לומר בתחלת ליל
השמש עשר ממנו ואז הוא החוק מהחמה
כלפי מזרח בכדי מאה ושמונים מעל' שהם
מקצה מערב עד קצה מזרח ולכן הגיע
לתכלית ריחוקו ממנו ועומד לו אז ככונן
כנגדה ומקביל לה ולפיכך יגיע אז להיות
הצי' המזהיר הוא עצמו שכלפי הארץ
וטר' אז כלו ממולא אור ויהא הצי' שכלפי
מעלה קודר כי הוא נסתר מן החמה. זה
הכללכפי ריחוקו מהרמ' כן הוא האור מוס'
להתפשט בהצי' שכלפי האר' וכפי קירובו
ממנו כן הוא האור הולך ונמתק מחצי זה
שכלפי הארץ ולפיכך הוא החלק המזהיר
ממנו אלינו בימי שני רבעי החדש שמשני
צדי הקבוצ' פחות מהקודר. ובימי שני רבעי
החדש שמשני צדי ההקבלה הוא החלק
המזהיר ממנו אלינו עודף על הפנוס.

ובעת הרבוע הראשון הוא שוקע בחצות
הלילה. ובעת הרבוע השני יורה בחצות
הלילה. ובעת רבוע החדש הן הראשון
או השני הוא המזהיר אלינו והפנוס מהצה
על מהצה. ומעת הצי' החדש ועד סוכו
הוא מיום ליום מעסיק להתגלגל ולחלו' על
סדר המזלות הולך לפי כן חוזר ומתקרב
להבה בכדי שתים עשרה מעלות בכל יום
ותאחר מלחוזו בכדי ארבעה חמשי שעה
והולך האור ונפתח ממנו מפאת מזרח בכל
יום לפי כן בכדי חלק אחד מהשמש עשר
משטח גופו שכלפי הארץ וכוסף להתפשט
בכדי כן בטטח גופו שכלפי מעלה. וכן
יעשה עד שידבק את החמה בסוף החדש
ויגיע לו לעמוד בעת ההיא מכונן נברה
וימתק האור אז ממנו יעדר לגמרי. ואז
נשלים החדש וזו המלה הצובה מלשון דרוש
ונאמרת על הדיש הלבנה בלבונה. וגדר

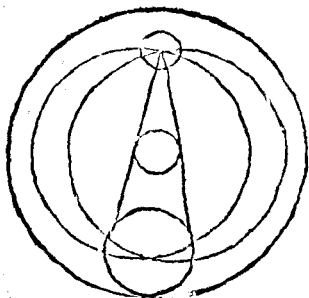

היה בלילה אִם מרו לא יקר כן בכל הקבלה
שתהיה ברילה' אשוב כבר ביארתי למעלה
בי מרכז גלגל השמש איט מרכז גלגל
הירח ולא מרכז שום אחד משאר הגלגלים *
אמנם הוא יוצא קצת לצד דרום ויטה חצי
גלגל השמש לצד דרום חמש מעלות והציון
השני יטה לצד צפון כמו כן חמש מעלות
כאשר תראה בואת הצורה *

ועם היות שהארץ לא תעכב האורה מלבא
לנו כי הנה ביארתי בשכל השלישי שנוף
השמש גדול ממנה מאח וששים פעם *
אמנם ההכל והאדים מעכבין אורו מלעבור
לנו והחשך יתחיל לעלות מן הארץ עגול
כדמותה וכל מה טעלה נעשה צר ונקטן
כמותו * ויעלה כן עמוד החשך עד שיגיע
לגלגל הירח וגם לגלגל השמש שעליו *
ובכר ביארתי למעלה כי הירח יקביל להמה
ויעמוד כנגדה בחצי כל חדש וחודש החמה
בגלגלה והיר' בגלגלו * ואם תהיה ההקבלה
הזאת בלילה אזי על כל פנים יהיה הירח
בתוך עמוד החשך הואיל והחמה מקבילה
החשך תמי' כמו שביארתי * וכשהיה הירח
בתוך עמוד החשך אזי נמנע אורו ממנו ולא
נראהו והיו ענין הלקוי אמנם לא ישחנה
באורו שום שני ולא חסרון באותה שעה
כא ש' חושבין כני אדם * ואם תשאל ותאמר
הואיל וכב' ל' קוי הירח הו' כשתהי' ההקבלה

כמו שביארתי בסמוך * והוא לך צורה לקוי הירח :

והנה אבאר לקרי' השמש * דע כי זה לא יקרה בלתי בסוף החדש בעת המולד כשהלבנה והחמה מתחברים יחד כחלק אחד מהלקי הרקיע במראה העין ויהיה ההבור הזה בראש התליון או כוננו כשהיה הלבנ' כשטח אופן המזלות אשר הוא מהלך החמה ולא יהיה הנטות ממנו לא לצפון ולא לדרום במראית העין ואז תהיה הלבנה נכח בני העולם ומונעת את אור השמש לנעת אל הארץ או סותרת ממנו כמדת החלק אשר היא עומדת נכחו אמנם לא נשתנה בו דבר ולא חסר מאותן אלא לפי שהוא ככוסה ממנו יראה לנו שהוא קוודר * וככל קבוץ שני המאורות ר'ל בסוף כל חדש והרש היה ראוי שיקרה לו זה לולי נטיית נלגלו מגלגל הירח כמו שביארתי למעלה * וזה נל' גורם שפעמים יהא לקוי בגולו ופעמים יבהרל ממנו ופעמים שטלם בול' מלקוי כמו שביארתי בלקוי היר' אמנם

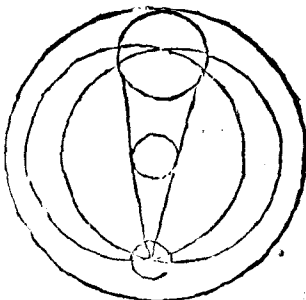
אלפי שיט' הגלגל השמש מגלגל הירח לכן אפשר שילך ירח בגלגלו ולא יכנס דבר ממנו בעמוד החשך שהו' בגלגל השמש כנל' גוף הירח בעת ההקבלה שתהיה בלילה ואז לא יראה לירח לקוי * אמנם אם יהיה הירח במלואו והוא אצל ראש תנין או אצל זנבו כנכח השמש ולא תהיה בעת ההוא הלבנה נטתה שטטח אופן המזלות לא לצפונה ולא לדרומ' נטתה שיש בו כמש' אזי הארץ היא בכיוון בין השמש והירח וסותרת אור השמש מן הירח כי אין לירח אורה כי אם מהשמש ולכן יכהה אורו לפי ש שהארץ בצל עליו * ועל כל כניס יכנס הירח בעמוד החשך ואז יהיה לירח קדרות וכור ושלם * ואם יהיה כיום יח' הירח במהצית הרקיע אשר תחת ד' ארץ ולא יראה לקויה לבני העולם ולא יזיק להם *

ואם יהיה הלקות הזה בלילה אזי תהיה חלכנה במהצית הרקיע אשר על הארץ ויראה לקויה לבני העולם ויזיק להם * ואולם אם יהיה השמש או הירח בעת ההוא רחוק מעט מהראש או מהזנב אזי יהיה מעט מגוף הירח בעמוד החשך וכאיתו המעט יהיה הלקוי לבד ולא בכולו * אבל אם יהיה הירח בעת ההקבלה היא יל' מעלות רחוק מהראש או מהזנב אזי הירח נמלט מלעבור בחשך ולא יהיה לקוי כשום חלק ממנו כלל * ודע כי פעמים יראה הלקוי במקום אחד ולא במקום אחר וסבת זה הוא עטר מה שביארתי למעלה שלפעמים יהיה יום במקום אחד ולילה במקום אחר וזה גורם כדור הארץ כמו שביארתי שם * ולכן במקום שיהיה לילה בעת הלקוי יהא ניכר בו הלקוי ובמקום שיהא אז יום לא יהא ניכר בו הלקוי כלל

אל יראה ממנו הלקוי כפי מה שהוא באמתות וכמקום השני לא יראה הלקוי כלל אלא חלק ממנו לבד : ובמקום השלישי לא יראה ממנו שום דבר קודר כלל : וכבת זה הוא מה שכבר ביארתי כי הירח שהוא נגד עינינו הוא שסנעט מלראות השמש וזהו ענין הלקוי : ואם יהיה הירח בעת ההיא נגד עיני ראובן הדר במצרים לא יתהייב כשכיל זה שיהיה אז נגד עיני שמעון הדר בטלילה ואפשר שיהיה הצי גוף הירח לבד נגד עיני לוי הדר בקרסבה ולא ימנעהו לראות גוף השמש כדור ויראה מקצתו קודר : וכדי להבין זה תבונן בזאת הצורה : ותראה דן שבא לו גוף הירח בלו וגוף השמש בלו בין שני קווי א' ו' היוצאים מהבטתו ולכן יראה לו השמש כלל קודר : ונגד בא לו נגד עיניו בין שני קווי ז' וט' היוצאים מהבטתו הצי הירח לבד והשמש כלל ולכן יראה לו בחצי השמש ק קדרות : ולוי לא בא לו שום דבר מהירח נגד עיניו ולכן יראה לו השמש כלל מא' כמשפטו :

ודע כי כשיקרה קדרו באה משני המאורות לא יקרה לו קדרות שם עד שיעבור מן הזמן ששה הרשים לל קבול ששי או הקבלה ששית וזה לפי שלא יראה קדרות

אמנם נמצ' דבר בלקוי השמש שאינו בלקוי הירח והוא שלא יתעכב השמש בקדרותו כי אם מעט : וזה כי עכוב הירח בקדרותו הוא בעברו על חלק מהחשך גדול ממנו : אבל השמש כשיהיה הירח נבחו נגד ה הבטתנו אבנם לא יעבור השמש על גוף גדול מוגפו כי גוף השמש גדול מוגף הירח הרבה עד מאד כאשר ביארתי : ואם תשאני ותאמר לא אם אמרת בקדרות הירח דין ה' שסנעט ראייתה צל הארץ לפי שהירח קטן מאד מן הארץ כמו שנתבאר למעלה כי הוא קטן כד' חלק אחד מטל מוגף הארץ : אבל גוף השמש שהוא גדול מוגף הארץ מאה וששים פעם איך ימנע הירח בקטנותו ראיית גודל גוף השמש אשר זהו לקורבת הירח ממנו וריחוק השמש כאשר תראה שהקרב לעיניך דבר קטן ומסנעך מלראות הר גדול : והא לך צורת לקוי השמש :

ודע כי קדרות הירח נראה בכל העולם : אבל קדרות השמש יהיה בנוף אחד ולא בשאר הנפות ופעמים יהיה בין בשלישה מקומות ויראה במקום האחד כמו שהוא

יחד כוכבי בקר * הנה לשלם הנתיב השני
ההלה לאל אשר עזרני והו' המיד יעוררני
ולאבהו ולעבדו יעירני * ובדרך אמונתו
ידריכני * ונפלאות מתורתו יראני * וראיתי
להתום הנתיב הזה בביאור איכות הרוחות
והרעיש והרעם והקשת ההיום בעולם *

דע כי איכות הרוחות הוא ההבל החם
היבש העולה מן האר' ואינם אויר יתנענע
אך טבעם זולתי טבע האויר ומפני זה
ירדפו הרוחות מישיני צדרי צפון ודרום מפאת
מזרח ומערב לפי שהיה מחלך השמש
עצמו ממזר למער' ואין לה ככלפאתי צפון
ודרו' אלא ריהוק וקיר' בלב לפיכ' הו' מחלל
ההבל המזרחי והמערבי יות זהה ההבל הו'
יותר לח מהעולה מצפון ודרום לפיכך היה
מהלול ההבל העולה ממזרח ומערב מטר
והמתחלל מצפון ודרום רוח בעבור יבשו *

ותנועת הרוח אינה ישרה לפי שהי' מורכב'
מתנועת ההלך הקל והכבד לפיכך היא
ענוה סביב הארץ * ותחלת תנועתה היא
מלמעלה למטה וכשתחיל היא הלושה
וכאש' תרחף ותרחק ממקומה תתחזק מפני
קבוץ הלקי ההבל הריחי המפוזר באויר
אליה * ועתי ריהוק הרוח בתקופת הישנה
היא כשתקרב השמש מן הארץ קירוב
בינוני לפי שאם תרחק הרבה אינה עושה
בארץ מעשה מורגש וכשתקרב הרבה
תשרוף פני הארץ ולא יעלה ממנה הכל
לפיכך לא יעשה רוח * וכשהיא מקרבת
קירוב בינוני העושה רוח וזה יהיה סכום
לתקופת ניבן וטעם קודם אבל בתקופת
תשרי והוא זמן התחורף מפני יובש הזמן
וקרירותו ימנע ההבל מלעלות * ומספר
הרוחות שתיים עשרה ארבע של ארבע
רוחות העולם שתן מזרח ומער' צפון ודרום
והשמונה מהם שתיים שתיים בין כל שתי
רוחו' ורוח מזרחי יותר חמה מהמערבית *
והדרונית תקבץ העבים * והצפונית
תפזר

קדרות באחד מישיני המאורות עד שיתקרב
מראש תלי או מזנבו בפחות ט"ב מעלות
כמו שביארתי למעלה * וכאש' קרב
מהנקוד' ההיא יב' מעלות לא יקרב לנקודה
השנית אותו הישיעור עד שיעבור מהזמן
שישה חדשים לפי שבשנה חמימה יקוף
השמש הגלגל כלו והצי הגלגל הו' מראש
הניז' לזנבו ולכן יגיע השמש מהנקודה
האחת לאחרת בשישה חדשים * הנה
נתבאר לקוי שני המאורות באר היטב *

אחרי אשר ביארתי גלגלי השמי' ומהלכס'
ודע כי ראש כל הנשמיים הם השמים והם
גשמים פשוטים ולהם נפש חכמה והנפש
החכמה לא תחנה כי אם בגשם חי על כן
השמים הם חיים וקיימים כי יש להם נפש
חיה ונפש חכמה ורואי נשמע ואין להם
מיש' יען שלא יוכל סהם הקור והרום
והרטוב והיובש * וגם אין להם טעם וריח *
כי לא יאכלון ולא יירחון * ויש פראים
אשר רבים יכשילו אומרים כי השמים לא
ידעו ולא ישכילו * ואמנם כי שקר ידברו
ועל השמים יישקרו * כי הנה נמצא בהמו'
וחיות לאלפים ומאות * ומן העופות שהם
מישכילות וכמעט יבינו בשכלם מלות * אף
כי השמים שהם נפלאים וברורים * הזקום
וטהורים והם משכנות הנוכבים המזהירים
ואהל שני המאורים * ואף כי הכתוב מעיד
שהם חיים ונוכנים וצדקו' יי' מתנים כאמר'
השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד
הרקיע * אבל קול הדש מהללם כאמרו
אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם כי
אלו נשמע לא נשאר חי על פני האדמה
כי הנה הרעם יבעת כל היקום וימית
פעמים מן האדם והבהמה * ויפיל ילדי
הנשי' מבטנם אף כי לו נשמע קול השמים
אשר הם גדולי עד מאד וחזקי היו ממיתים
כל היקום עד רמש ועד עוף השמים * גם
הנוכבים חכמים לאין חקר כאמרו ברוך

הנתיב חשני

הנכני קול כקול הכיזל החם כשיכבדו
במים אם כן קול הקריעה בכבוי הו' הרעם
והאש היוצאת מהעבים הוא הברק ויעם
היות שהברק נעשה אחר הרעם אמנם
נראה קודם בהרגש המראה לפי שהרגש
הראיה יותר דקה מהרגש השמע וזה
דומה לדבר הנקרה לעומדים על שפת
הנהר עם הכובסין שבשפה האדיר שהובטח
על הבגדים, ואפשר שיהיה הרעם מכבוי
האש לבדו במקו הקר, וכאן המבין שואל
מפני מה נראה לפעמי' ברי' רעם נשיב
כי גולם הרוח והרעם והרעם שהברק כלו
אחד והוא ההכל החם היבש, ואולם יש
ביניהם הפרש בדברים הפסידים לכל אהר'
כיצד אם נראה זה ההכל על פני הארץ
יהיו רוחות, ואם יטמן בנוף הארץ יהיה
ממנו רעם, ואם יטמן בעבים יהיה רעם
וכשיתעבה הענן ויתחבבן עליו ותחזוק
תנועתו יהיה ממנו ברק ורעם, ואם ירד
הברק למטה ונקרא בלשון ערב צאעקה
הוא רוח נלהבת יותר מעבים ויורדת למט'
לארץ, ואלה נקראי' אבני אלגביש וישתנו
בשנוי גולם זו הרוח ולכן יש מהם שיכנסו
החזשט ולא ישרפו הענן וישרפו החי בלי
שיראה עליו דושם שרופה, וזו תעשה
בעבור עצם דק אירי ובעבורי' עישה הברק
שרופתו לבן, אבל אם זה העצם אדמי'
ל'ל אם יתערב עם זה ההכל החם היבש
עצם אדמי' הוא שורף כמו האש, והברק
האדום הוא בעבור זה העצם האדמי'
ועם היות שאין דרך האש לירד, אמנם
מפני שיש בברק מההכל האדמי' שממנו
הוא גוף העבים לכן יתנענע יורד למטה
באונס וברכיל' מהירות כי אי אפשר ליהלק
האש שבו ולהפריד ממנו לפני שהוא לו
כצורה, ואולם איכות עשיית הקשת הוא
מה שאמר, דע כי העבים יתחלל מהם

הפזרם, ואולם סבת הרעם הוא מה
שאמר, דע כי לפי שהיה ההכל החם
היבש העולה מן הארץ שממנו הוא הרוח
יש ממנו עולה ממנו הארץ או ממקו קרוב
לעמקה, ויש ממנו הכל הנעשה בנוף
הארץ לפיכך כשירצה לעלות יתנענע ולא
ימצ' מפולש ליצא ודומ' לו הרוח הנעשית
בעומק אבר מאברי החי שהי' עוש' מכאוב
כפי עובי הרוח, וכמו כן היה בעת הרעם
שכך הרבר בזה הרוח שבעבור קלקולה
בעובי' עישה הרעם וישמע לו קול, ואין
אותו הקול במין אחר אלא ושתנה כפי
איכות הרוח בעביה והסמות וקושי' יציאת'
ומהירות ולפיכך יורה מה שנעשית שרעש
שיש בהם הרבה רוחות ובעתים שהם
מרחפות יותר, ונעשית יותר בלילה מכיום
בשכיל ריהוק השמש ממנו הארץ, ויותר
מה שנעשית במקומ' שירון בהם מי הים
או המקומות שיש בהם מערות בעבור
טמינת הרוח באלה המקומות ית' מבולת'
ומסימני הרעם שיהיה יום אד' קודם לעת
ערב עב ארוך כשמים בקו ישר ותהי' אחר
לקות השמש או הירח ואפשר שיראה
במקום שנעשה שם הרעם מימות שלא
היו שם קודם לפי שאותו הרוח ימסור
וישליך כל מה שבתוך אותה הארץ ואפס'
שתתהפכ' ואפס' שיפוז המי' עד שיטבעו
בעבור העני' שנעשה שם הרעם ואפשר
שתנענע הארץ צפון ודרום, ואולם סבת
הרעם הוא מה שאמר, דע כשיתעבה
ההכל החם הרטוב העולה מן הארץ ויטמן
בנוף מההכל החם היבש והוא כבר הגיע
למקום הוו' העבים ובקש ליצא ממנו
ותתהלחל בנוף הענן וקרעו ויצ' ממנו ברוח
וישמע לו קול חזק ואותו הוא הרעם, אבל
הברק הי' מפני יציאת זו הרוח החם היבש
בחזק ולחץ מהעבים יתלהבו ויעשו אש
ואחר כן יכבו כאויר הקר וישמע לאותו

זה הקשת' ואולם עליו זו הקשת ר'ל
הגרמא הנזיל הוא ניזור הניצוץ בנוף
הלטוש ולפי שהיו אלו רסיסים קוד' המטר
או אחריו לפיכך אם תראה זו הקשת קודם
המטר מורה עליו' ואם תראה אחריו
הורה על הצהות' וזו הקשת כשתראה
בעת זריחת השמש ובעת שקיעתה תראה
קטנה כי לא ילטוש כל כך ניצוץ השמש
בעבים באותה שעה' ובזמן
ההרף אפשר שתראה כל היום אבל בקיץ
לא תראה חצי היום ואפשר כי לא יראה
ממנה כי אם שתי קשתות בלבד'
וגם אפשר שתראה בלילה כשהירח שלם
ובלבד בעת עלותו או בעת שקעו' וזו
הנראית בלילה היא יותר לבנה מהנראית
ביום' ומה שלא יראה בעבים ניזור כי
אם על זו הצורה בלבד רצוני לומר עגולה
לפי שמרכז כדורי ונקודת המראה אחת'
וזה שלא נראה כי אם חצי העגולה או
פרוץ מפני שהקשת הוצבת לאופק ואינה
כנגדו ולפיכך כשהשמש על האופק'
ירצוב האופק העגולה המחושבת בלב
הציה ואם תגבה השמש ינשא ראש מאור
אל מלטה ותרד מהמנטקה ותחסר
הקשת לפיכך אם תנש' השמש הרבה לא
תראה קשת כי אינה נראית אלא בנובה
ידוע מהשמש וראוי שהדע כי כרכז עגולת
הניזור הוא בין המראה ושטח הענן'

פעט רסיסים אם קודם המטר הוא מפני
שעדין לא נתחלל היטב ההכל הלח אליו
ואם אחריו הוא מפני היתרון הנשא בעבים
אחר המטר וכשתזרח השמש כנגד אותם
הרסיסים והעבים אזי יעשו אותם הרסיסים
והעבים כמו המראה הלטושה וירא כאותם
הרסיסים מניצוץ השמש דמותים משונים
ואחרי כן יעשו אותם הדמויים מאורה
מראה אל האור ומן האור אל מראיתו
וכמו המראה המנעת מה שנראה בה' ל
למראה אחרת' וכשיראה זה המקרה
בעבים תראה הקשת' והם שלשה דמיונות
צהוב והוא הליצוני והודול שכולם'
וירוק והוא האמצעי' וכעין הארנבן והוא
הפנימי' נרמט הצהוב והוא החיצוני הוא
עירוב האור להכל השחור לפי שורדך זו
התערכות לעשות עין אדום' ונרמט
הארנבני שהוא הפנימי הוא שחורית
העבים שיעופו בהם הרסיסים לפי שהחלק
הכבד מאלו העבים' ונרמט הירוק והוא
האמצעי הוא מפני עירוב הלבן והשחור'
הלבן הם הרסיסים ר'ל לטישת הניצוץ בו'
והשחור הם העבים' ויראה דמות כמות
ביצה בין הצהוב והירוק' ויש עליו ספק
כי לא יעשה מעירוב הלבן והשחור עין
ירוק אלא בעין ההכלת' הנה מבואר כי
גלם הקשת הוא ההכל הלח והרסיסים
וראיה לדבר כי כשפלו רסיסי מ' מקצתם
באור השמש ומקצתם בצל תראה כרסות

הם ונשלם'

הנתיב השלישי

ביצירת אדם והנהגתם באמונה וזרעם יפרח כשושנה'

כל

הנקר בשמי לכבודי בראתי
יצאתי אף עשיתי *

הזכר בזה הכתוב שלשה שמו' חלוקים
בבריא' לרמז על שלשה עולמות . ואמר
בראתי שהי' המלה הדק שבשלשם על
עולם המלאכים . ואמר יצאתי על עולם
הגלגלים שהם בעלי צור ודמח עשיתי על
זה הגזני . ואמר בזה לשון גזמא ורבו
באמרו אף עשיתי לומר שאף זה ההוה
והנפסד הו' בראו לכבודו וכו' זה הבר' לול
שכל מה שהמצי' הבור' ה' היה לכבודו ולא
עשאו לשום צורך והנאה שיש לו בו כי
קודם בריאת העולם לא היה למורא יתברך
צורך אליו וכאשר לא נצרך אליו קודם
בריאתו כן לא נצרך אליו אחריו כן ולא
בראו כי אם להרא' כבוד גדולתו ואלהותו
יתברך כי לא נקר' בורא עד שברא העולם
יש מאין ואף כי לא היה דבר מיכלתו
ומכבודו יתברך קוד' שבראו וגם לא הוסיף
כשבראו . אמנם יש מורא לא נקרא עד
שבראו והדמיון בזה האדם שיש לו בח
ויכולת להכות ואפילו שלא יכה אמנם
לא יקרא מכה עד שיכה ואם לא יכה לא
יקרא מכה עס היות שבשכל זה לא יחסר
כה הכאתו . וכן הכורא יתברך לא נקרא
בורא עד שברא העולם עס היות שלא
היה דבר לו יתבר' כה ויכולת טרם שבראו
אך בהמציאו המציאות בבריאת העולם
הוסיף בשלימות שלו שנקרא בורא *

וכאשר ברא העולם ברא בו מי שיכיר
אלהותו יתברך ודע כי תכלית המציאו' כולו
הוא מציאות מין האדם עד שהגלגלים
אינם סובבים רק לתועלתו ולהמציא צרכיו
וקצת פשוטי הנביאים ע"ה וידוע על זה כמו
אם לא בריתי יוכס ויליה הקות שמי וארץ
לא שמי . וכתוב וימתתם כאהל לשבת *
ואם הגלגלים היו בעבור האדם אין צריך
לומר שאר בעלי היום והצמחים שתכליתן

היה בעבור האדם ולכן המשיירו עליהם
כאמרו תמשילוהו במעשה ידך כל שהיה
תחת רגליו . וכן אמר אנכי עשיתי ארץ
ואדם עלי' בראתי כדו' תכלית הכונן בעשיית
הארץ היה האדם . ויש מי שפירש הכתוב
אשר בו התחלנו על בריאת האדם הנקרא
בעצם אלהים . והודיענו הכתוב שבראו
הבורא ית' לכבודו לא רזותו זה והזכיר
בריאתו על העפר אשר ממנו נברא כמאמר
הכתוב ויברא אלהים את האדם עפר מן
האדמה . והזכיר יצירה על הצורה שצויר
בו כאמרו ויניח יי אלהי את האדם והזכיר
עשה להשלים נלמו כאמרו בברית אלהי'
עשה אורו . ואמר בו אף עשיתי לנומא
לומר כי עס היות שהיה גרוי לפני יתברך
שיצאו ממנו בנים משותתים שלא היו ר'
ראויים להבראות אמנם לא חשש בזה כיון
שהיו שם צדיקים שיגרמו לגמול דבר
לעולם וזה אמרו אברהם עולם הדד יבנה *
ואומר וצדיק יסוד עולם . ועוד אשר הכת'
סוף דבר הכל נשמע את האלהי ירא ואת
סצותיו שמור כי זה כל האדם ואמר רבי
אליעזר מאי כי זה כל האדם מלבד שכל
העולם לא נברא אלא בשביל זה . משל
לזווע חטים שאע"פ שיועד שיצ' עס הדמח
פסולת הרב' כגון זרע רבובין ומורקן אינו
חושש כיון שיועד שיצא לו קמה וסרת *

וגם כאשר יהטאו הרשעים ויאברו מן
העולם אינו יודע לכל כי דיני הבורא יתברך
הם צדק ומשפט . ולפי זה הפירוש מונת
הכתוב אשר בו התחלנו היה שני דברים
שתכלית בריאת העולם היה הוודע וישעל
ידו נשלם כבוד הבורא ית' כמו שאבאר *

והיה השובה לשואלים מדוע לא נביא
האד' בטבעו טוב שלא יהטאדע כי העולם
כלו בכללו נחקק בהחלת היצנותו לשני
הלקים אדד מושכל ואדד מורגש ולפי
מעלותיו נחלק לשלשה חלקים שהם
נקראים

לִי שְׂכָלִית הַעֲבֹדָה הוּא הַשָּׂכָר וְהוּא
הַהֲשָׁנָה כִּכּוּ שִׁיתֵּבָאָר בְּנִתִּיב הַהֲשִׁינִי
בְּמֵאמֶר הַגְּמֹלִי אֲכַל מֵה הַרְכִּלִית הַזֶּה וְהָיָה
הַבּוֹרִית לֹא יוֹסִיף וְיִשְׁלִיכוּ עַל שְׁלִימוֹתָו
יֵת אִם יַעֲבֹדוּהוּ כָּל מֵה שֶׁכֶּר וְיִשְׁנֹתוּהוּ כָּל
מֵה שֶׁאֲפִיטָר לֹהֵם לַהֲשִׁינִי וְגַם לֹא יַעֲנִי
לְבוֹרֵא יֵת הַסְּרֹן אִם לֹא יִהְיֶה זֹלָתוֹ נִמְצָא
כִּלְלִי וְהַיִּשּׁוּב כִּזֶּה הוּא שְׁאִין זֶה לְהוֹסִיף
עַל שְׁלִימוֹתָו יֵת אֲלֵא לְשִׁלְמוֹתֵינוּ כִּי אִין
יֹוֹם שִׁישׁ לְבוֹרֵא יֵת הַנָּאָה מְדַבֵּר כִּי אֲדַרְכִּי
הוּא יֵת וְיִהְיֶה הַנָּאָה לִכֵּר וְהוּא רֹאשׁ וְקוּיִם
הַכֵּל וְלֹא יִחַסֵּר דָּבָר מִכְּבוֹדוֹ בְּהַסְתַּלֵּק הַכֵּל
וְכָל מֵה שֶׁנֶּאֱמָר נִהְיֶה בּוֹ אִינוּ כִּי אִם מִהֲנֵאֱמָר
בְּרִיּוֹתָו וּבְשִׁלְמוֹתָו כִּכּוּ שִׁנְהֵנָה הָאָדָם
בְּטוֹבָתוֹ בְּנוֹ וּבְהַצִּלָּתוֹ אִף כִּי הָרוּעִית הִי
שֶׁל הַבֵּן וְהוּא מֵאמֶר הַכֵּרִי מִיֵּת וְהָיָה
לְבָבָם זֶה לֹהֵם לִירֵאָה אוֹתוֹ וּלְשִׁמּוֹר אֵת כָּל
מִצְוֹתָי כָּל הַיּוֹם לְמַעַן יִטֵּב רֵיהֶם וּלְבָנֵיהֶם
לְעוֹלָם הֵנָּה הוֹכַחְתִּי כִּי תְּכָלִית כּוֹנֵת
הַבְּרִיאָה הִיחָה בְּרִיאַת הָאָדָם וְלִכֵּן נִבְרָא בְּיוֹם
שִׁשִּׁי לְהוֹדִיעַ כִּי תְּחַלֵּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא כּוֹף
הַמַּעֲשֵׂי רָזָל כְּהַעֲוִירוֹ כִּזֶּה לְבוֹרֵא לֵמַה נִבְרָא
הָאָדָם אֲחֵר כָּל הַבּוֹרָאִים אֲחֵרִי שֶׁהוּא תְּכָלִית
הַבְּרִיאָה וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁאֲמָרוּ שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם
שִׁשִּׁי כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הַכִּינּוּץ שׁוֹרֵף הִי לוֹ
לְהַבֵּה בְּמַעֲשֵׂי בְּרִאשִׁית וְיֵשׁ מִי שֶׁאֵם כְּדִי
שֶׁאֵם תִּסְרֵף דַּעְרוֹ עֲלָיו יֵאֵם לוֹ וְהָיָה יִתּוֹשׁ
קֶרֶדֶךְ וְיֵשׁ מִי שֶׁהִמְשִׁילוֹ לְמַרְךְ שֶׁמִּזְמוֹן
סַעֲוֵד וְאֵהֵם מִזְמוֹן אוֹרִחִים וְאֵם בַּעַל נֶפֶשׁ
אֲחֵר וְתַפְשִׁיט מַעֲלִיךְ כְּהוֹנֵת עוֹר וְהִרְכִּשׁ
כְּהוֹנֵת אוֹר עֵינֶיךָ תְּחַוִּיטָה מִיִּשְׁרָיִם וְתַדַּע
וְתִשְׁכַּח מִבּוֹצָא דָּבָר לֵמַה לֹא נִבְרָא הָאָדָם
עַד יוֹם שִׁשִּׁי כִּי אִזְ נִשְׁלֵם הַכִּנּוּץ וְלֹא קוֹדֵם
לִכֵּן וְעַל זֶה נֶאֱמָר אֲזַכֵּר כְּדִמְזִיתֵנוּ וְגַם
תִּבִּין לֵמַה נִבְרָא דוֹ פְּרָצוּפִין וְדִי לִכְכּוֹן וְרָזָל
אִם בְּתַהֲלָה עִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה לְהַבְרָאוֹת שְׁנַיִם
וּלְכַכּוֹן לֹא נִבְרָא אֲחֵר וְעִקְרָה פִּקְהָ נֹא
עֵין שְׂכָלךָ וְהַתְּכוֹן כִּזֶּה הַמֵּאֵם שֶׁלֹּא אֲמִיר

נִקְרָאִים שְׁלִישֶׁה עוֹלָמוֹת וְהֵם עוֹלָם הַ
הַמִּלְאכִּים שֶׁהֵם צוֹרֵה שְׂכָלִית בְּרֵא חוֹמֶר
רָזָל בְּרֵא שׁוֹם סִיג וְעוֹלָם הַגְּלִגְלִים שֶׁהֵם
חוֹמֶר וְצוֹרֵה שְׂכָלִית אֲבֵר הַחוֹמֶר בְּהֵם זָךְ
וְנָקִי וְהֵם קְרוֹכִים מִכְּעִלָּה הַמִּלְאכִּים
וְעוֹלָם הַשְּׁפָרִים שֶׁהֵם חוֹמֶר בְּרֵא צוֹרֵה
שְׂכָלִית וְהֵם כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁנִּבְרָאוּ בְּעוֹלָם
הַשְּׁפָר קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם וְכָל אֵלֶּה
הַנִּבְרָאִים בְּנוֹ עוֹנֵט וְשֶׁכֶּר שֶׁהִמְלָאכִים
גַּם הַגְּלִגְלִים שֶׁעִישִׁין רִצּוֹן קוֹנֵם אִינוֹם בְּנוֹ
שֶׁכֶּר יַעֲן כִּי טַבְעָם הוּא חֲשׁוֹב וְאִינוֹ מוֹרָה
לְעִשְׂתוֹת רַע וְהַמִּינִים הַשְּׁפָרִים שֶׁהֵם כָּל
בְּעָלֵי חַיִּים זֹלָתִי הָאָדָם אִינוֹם בְּנוֹ עוֹנֵט
כֹּאשׁ אִינוֹם עוֹכְרִים לְיוֹצֵרָם כִּי אִינוֹם יוֹדְעִים
לְעִשְׂתוֹת טוֹב יַעֲן כִּי טַבְעָם הוּא רַע וְפָחוֹת
כִּי הֵם מַחֲמֵר פֶּשׁוּם וְאִין הָאֲדוֹן מִהַכְּבֹד
כָּל כֵּךְ בְּעַבְדִּי שֶׁאִינוֹם בְּנוֹ עוֹנֵט וְיִשְׁכַּר לִפְנֵי
שֶׂכֶל אֲחֵר מִהַעֲבָדִים טַבְעָם מִכְּרִיחַם עַל
מֵה שֶׁהוֹטְבֵעַ בְּהֵם הֵן לְטוֹב כִּכּוּ הַמִּלְאכִּי
וְהַגְּלִגְלִים הֵן לְרַע כְּנֻן הַשְּׁפָרִים הֵם
וּבְכוֹד הָאֲדוֹן הוּא כִּשְׁהַעֲבָדִים הֵם מִכְּרִיחֵי
טַבְעָם לְהִשְׁלִי רִצּוֹן קוֹנִיָּהם לִפְיֵךְ חִיִּיבָה
הַמִּכְרִיחֵי לְבְרִאֲוֹת הָאָדָם מַחֲמֵר וְצוֹרֵה
שְׂכָלִית הַצּוֹרֵה אִשְׁרֵי בּוֹ הוּא הַשְּׂכָל שֶׁבּוֹ
יִהְיוּ דְבָרִים שְׂכָלִיִּים וְלִכֵּן נִקְרָא יִצֵּר
הַטוֹב וְהוּא מְעוֹלָם הַמִּלְאכִּים וְהַחוֹמֶר
שֶׁהוּא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמוֹת שֶׁבּוֹ יִהְיוּ דְבָרִים
חוֹמֶרִים וְהוּא הַנִּקְרָא יִצֵּר הָרַע הוּא מְעוֹלָם
הַשְּׁפָרִים וְכֹאשִׁי וְכִרְיַח הָאָדָם הַחוֹמֶר שֶׁבּוֹ
לְטַבֵּעַ הַשְּׂכָל וְיִתְעַסֵּק בְּשִׁכְרִיּוֹת אוֹי הָאָדָם
הַהוּא כִּיבֵר לְבוֹרֵא יֵת וְקוּיִם תְּכָלִית כּוֹנֵת
בְּרִיאָתוֹ כִּי לִכֵּן נִוצַר כֹּאשֵׁמוֹ וּלְכְבוֹדוֹ בִּ
בְּרִאֲתוֹ וְאֵם יִישָׁא שׁוֹאֵל וְיֵאמֶר הֵנָּה
הוֹכַחְתִּי כִּי תְּכָלִית הַמִּצְאוֹת הִיָּה מִן הָאָדָם
וְהַכִּלִּית הָאָדָם לְעַבֹד לְיוֹצְרוֹ יֵת אִינוֹם
עֵדִין יֵשׁ מִקֵּם לְשִׁאֹל וְלִזְכֹּר מֵה תְּכָלִית
בְּרִיּוֹת הָאָדָם עוֹבֵד בְּרֵא יֵת עַד שֶׁכְּעִבּוֹר
נִבְרָא הָעוֹלָם כִּכּוּ שֶׁהוֹכַחְתִּי וְאֵם תִּשְׁכַּח

המחשבה הוא סוף המעשה כמו שביארה וזה שנכרא תחלה אחד בעבור כי כאשר יהי' בסוף המעש' את אשר עלה בתדלת המחשבה היותן שנים כמש' זה נגד זה שהיו נגדין זה אדר' זה באהבת נעורים והיות כל אדם עזר לחברו' עיר האשה לבעל במילי דביהא וליהקנו וכד' שאמרו ז"ל שבעה מלאכות חייבת האשה לבערה ורמז לדבר שמה לאיש כמענה פיו'

ועזר הבעל לאשה בשאר כבוד ועונ' ומילי דשמיא' ומגזרת החבור הראשון לא יפנו זה מזה בדרך הבהמות אבל יהיו לשבר אחד לקיום העוים' וכאשר נעשית עצם מעצמיו וכשר כבשרו תהיה לו לאשה ולעזר ולמסעד אחרי אשר היא נחשבת לו כאחד מאבריו אשר נבראו לשמשו' וכי יהיה מושל עליה כמשלו על אח' מאבריו וגם תהיה משתוקקת אליו כאשר אבריו משתוקקין להנאת גופו וזוה תהיה המיד כנגדו ולעזרתו וכדרך שאמר הכתוב לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו ודרשו רז"ל השרוי ברא אשה שרוי בלא טובה שללא טוב היות האדם לבדו'

שרוי ברא ברכה שנאמר ויברך אותם אבל לא כשהוא לבדו' ואינו נקרא אדם שנאמר ויקרא את שמם אדם'

מצורף לזה שלא ימלט מחטא' וזה רמז במה שאמר לא טוב היות האדם לבדו' כיומר לא יהיה טוב כשהיה לבדו כי אם דע' ולכן הזהירו רבותיט ז"ל לאד' לישא סמוך לפרקו כאמרם זכרונם לברכה כנמרא קדושין הנורכנן בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה סלקא דעיקר אלא בהרהורי עבירה' שאי אפשר לאדם להמלט מהרהור אף כי יוכף את יצרו ולא יעבור העבירה ואמר רבותיט ז"ל הרהורי עביר קשין מעבירה' והטעם הוא כי כשהאדם עושה העבירה דין הדומה ה'

אחרי

ולבסוף נברא אחד כי זה היה מורה על ביטול תחלת המחשבה אבל אמרו ולבסוף לא נברא אלא אחד ואורכה המאמר הזה הוא לקיום תחלת המחשבויען שלא הטעה בראותך שמתחלה נבראו יחד דו פרצופין ואחרי' בן נחלקו לשנים ואמר אולי נשתנית המחשב' לפני המורא יתברך לכן באו להודיעך מזה המאמר שאינו כן חלילה וחם כי מתחלה קודם שבראם עלה במחשבתו הטהורה שיבראם יחד ואחרי' כן שיחלקם לשנים כאשר עשה' ופירוש המאמר הוא כך בתחלת המחשבה עלה במחשבתו שיבראם שנים אחרי' כן בסוף המעש' אף כי בסוף המחשב' שהו' בתדלת המעשה לא נבראו אלא אחד וזו פרצופין וזה היה לרמז כי עם היות טוב היותם שני לקיום המין וכאשר אמר אחר בריאתו לא טוב היות האדם לבדו' וטעם לא טוב שלא יאמ' בו כי טוב בהיותו לבדו לפי שלא יהקיים כן כי במעשה בראשית הטוב הוא הקיום והאדם לא נתקיים באותה התכונה שנברא שהרי לא נברא אלא אחד' ומכל מקום אל החשוב כי נתבטלה בזה תחלת המחשבה חלילה וחם כי דו פרצופין שני פנים כי דו הוא לטען שנים בלשון רז"ל כאמרם טוב למיתב טון דו' ופירושו גופים שנים ופרצוף הוא מלשון יון שהם קוראי' לפנים פרוצי' גם הם קוראים לשנים דיו' אם כן דו פרצופין יוצה לומר שנים פנים כלום שהיו שני גופים מחוברים עורף כנגד עורף' וזהו אדור וקדם צהני ר"ל שעשית צורת פני וצורת אחרי' שני ואחרי' כן ויהיה עלי' כפ' וזה היה לבסוף כשנהלק ולוקח חציו והוא הוה שהוכחה לו לפי מה שהשכחו שהרי היתה הלק ממנו כאמרו אחת מצלעותיו ירוצה בו אחד מחלקיו כמו ולצלע המושכן שתרוממו ולסטר משכנא' ואז נעשו שנים להורות לך כי תחלת

חזן מיראת שמים * ועוד כי יש להספק
אם זה המאמר שאמר ר'זל אם הוא דוקא
בזיווג ראשון לו ולה או אפילו בזיווג שני *
והתשובה בזה כי זה המאמר שאמר ר'זל
בת פלוני לפלוני הוא בין בזיווג ראשון בין
בזיווג שני גם לו גם לה ויהא נאמר דרך שכר
או דרך פורענות שאם עשו זה האיש וזאת
האישה מעשים טובים שיאנו להן שכרן
בזיווג נאה ומשובת אזי הבורא יברך מזונן
זה לזה ולא יהיה ביניהם מריב ולא קטטה
ויבא להם עושר וכשר ובנים הוננים * וכן
אם ראוי להפיע מהם בעבירה שעברו לפני
בוראם יברך אזי יתחייבו בדין דין האמת
יתברך שיהא זיווגם יחד ולרעה להם ויהיה
ביניהם קטטה המיד * וזה כענין שאמר ר'זל
אפילו כמור אחד בסוף העולם וכמור אחד
בסוף העולם הבא מכאם ומזונם זה לזה *
אם בן מה שנהגים בת פלוני לפלוני לא
שתה' לו על כל פנים כלי ביטול אלא אולי
אם יהיו מעשיהם שוין כענין שיהא ראוי
לו תהיה בת זוגה הן לטוב הן למוטב כפי
מעשיהם * וזה כיוון ר'זל באמרו אין
משיאין לאדם אשה אלא לפי מעשיו *
עוד א"ל אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר לא
זכה כנגדו * ואם שניהם אינם טובים והיא
תחזור בתשובה ולא הוא שגא יקדימו את
ברהמים שיהא צריך כמורה * וכן הוא
צריך שיבדוק באחיה שאם לא הושת
מעשיהם יחזור בתשובה ואולי הוא יקדים
לאחד ברהמים באחר * ואם לא עשה כן אזי
עונותיו גרמו לו לפסול את זרעו ולפגום את
משפחתו * ואמנם מצינו כמה צדיקים
שנהגו בנשים רעות ואולי יהיה כמו ה'
היסורין הכאן על הצדיקים שהם על אחד
מחמשה פנים כמו שאבאר בנתיב התשיעי
בנכול בע"ה * וכמו כן מצינו כמה רשעים
שזכו בנשים חסידות וזה יהיה לאח' משלש
סבות * או שנזדמנה לו כדי שהוכיחה
והתזקרה

אחרי ההבל ולכן לא יבא לו עונש גדול כמי
שמהרהר בעבירה כי דין השכל הוא לחשב
בחכמה כי המחשבה מפגלות האדם ה'
הנמשכים אחר צורהו וכשיחשב במר' אזי
ימיה בנכבד שבשני הקויו ואינו שוה הטא
מי שהעביר עבר ככל בחטא מי שהעביר כן
מלך הכס * וכדי לסור אדם מהמכשול הזה
אמרו ר'ל בן שמונה עשרה להופה * ורמז
לרסר והוא אשה בבחוליה יקח 'והוא בנים'
יה' הוי' * ואמר רב חסדא האי דעדיפנא
מ'כרי דנסיבי כשייתר וארמלא הוה
נסיבנא בארביסר הוה אמנא נרא בעיניה
דסטנא * אר' ארבעים יום קודם יצירת הולד
בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני *
וכאן הבינ שואל מהא דגרסינן במועד קטן
יותר ליארס במועד שגא יקדימו אחר
ברחמים * ועוד בכבא בירא הנרשא אשה
צרי שיבדוק באחיה ורמז לדבר ואחות לוטן
תמנע * כלומר אחות מקולל שהוא תרגום
לוטן תמנע עצמן מליקחה כי רוב בנים
דומין לאחד האם * ואם נגזר על פלוני'
שתהא בת זוגו של פלוני על כל פנים איך
יקדימו אחד ברחמים * גם מה יועיל לו
שיבדוק באחיה אם על כרחו הריה ש'לו *
עוד גרסינן באבות אזי לו רמי שפסול את
זרעו ופוג' את משפחתו ונרשא אשה שאינה
הוגנת לו ואם כך נגזרה עליו אין בידו עזר
אשר חטא * ועוד כי זאת האשה אם לקחה
זה האיש בכחובה וקדושו' לפריה ורביה
והיא כשרה לו אזי היא מצוה והבורא יתב'
לא יגזור לעשות מצוה שאם בן אין שכר
לעושה אותה * ואם היה בנשואי האישה
הריא איסור אזי היא עבירה והבורא יתברך
לא יגזור לעשות עבירה שאם בן אין עונש
לעושה אותה * והכתוב אומר ראה נתתי
לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות
ואת הרע ובחרת בחיים לשון צווי ועצה לא
בנזירה והוא באמר ר'ל הכל בידי שמים

עשרים כשיגיע יום שלשים דהיינו עוד
עשרה ימים לאחר יום עשרים אז הפרוס
מבעלה שזהו וסתר הקבוע. ואם ראתה
ליום עשרים כשיגיע יום עשרים מאותה
ראיה הפרוש ואם לא ראתה הפרוש ליום
שלשים דהיינו עוד עשרה ימים לאחר יום
עשרים. ואם ראתה ליום עשרים דהיינו
פעם שלישית שראתה ליום עשרים שהוא
נקרא וספת ההפלות כעתה והלואה אינה
צריכה לרוש ליום שלשים לפי שקבעת לה
וסת ליום עשרים ועקרה וסת של עשרים
יום כי אין וסת נעקר ונקבע אלא בשדשה
פעמים. אבל הוי"ו אפילו בפעם אחת.
והוא הדון בהפך כגון שאם היה תהלה ל
לעשרים והור לשלשים. ואזר שיפסק
הדם תכדוק עצמ' יפה יפה בבגד פשתן לבן
רך או בצמר נגן לבן והכניסו באורו מקום
עד כקום שאבר החטמיש מגיע ואם רא
עיתה כן לא הוי אלא קטח בעלמא ולא
יצאה ידי בדיקה. ובדיקה זו תהיה בין
השמישים ביום שתפסק בו מלראות ותרש
הרוק הברוק לה שאין בו כסם. ומיום
המחרת התחיל לספור שבע נקיים ומאזן
שבעת הימים שהן ימי הספירה הברוק
פעמים בכל יום עצמה והלוקה בבדיקה יפה
ולא בקטח בעלמא אתה שררית ואחת ע
ערבית. ואם שמישה כטרה קודם ראיתה
לא תתחיל למנות שבעה נקיים עד יום
ה' לראיתה דקל פולטת שכבת זרע הרי
כאלו ראתה דם וסותרת וקל ברבנן דאברי
דשיש עונות שלימו בעינן הרב'אם שמישה
מט' בארז כשב וראתה בו ביום אם פלטה
שכבת זרע ברביעי בשבת סותרת דערין לא
עברו שש עונות שלימו הלכך אינה יכולה
להתחיל מנן נקיים שלה אלא ביום
חמישי ותסמל כשיכני' דהיינו ביום
רביעי בערב ומבעוד יום תכנס במרחץ
ותחוף במים המין אבל לא במים קרים ולא
בנדר

ותחזרנו למוטב או יהיה משלות הרשע
בעולם הזה כמו שאבאר כמו כן שם בנתיב
התשיעי שהוא גם כן על אחד מחמשה
פנים. או אולי נזדמן לה הוא כמו היסודין
הבאין על הצדקים. ואולם הן זה או זה
נגזר מלמעלה ודבר זה כתוב בתורה וישנו
בנביאים. ומשולש בכתובים. כח' בקורה
ויען לכן וברנא ויאמרו מייצא הרב וישנו
בנביאים ואביו ואמו לא ידעו כי מ' היה
היא. ומשולש בכתובי' ומ' אשה משבלת'
נאם המחבר הנה ביארתי כי כונת יצירת
האדם היה לעבודה בוראו יתברך וראיתי
לבאר בזה הנתיב איך היה העבודה ההיא
שלים אש' בה זוכה הוא וזרעו לחיי העולם
הבא ואחלקה לשני שבילים.

השביל הא' בתלמוד נדה ומקו' טבילה:
השביל השני בענייני החבור.

השביל הראשון בתלכות נדה מקוה
וטבילה. תנו רבנן

והזיתם את בני ישראל מטמאתם. מכאן
א"ר אושעיא אזהרה לבני ישראל שיפרשו
מגשיותיהן סמוך לוסתן. וכמה אמר רבא
עונה. וכמה עונה או יום או לילה.

וצריכה האשה להביר זמן וסת ראיתה מתי
היא רגילה לראות אם היא רגילה לראות
משלישים יום לשלישים יום או פחות או
יותר. כשיגיע אותו זמן אם היא רגילה
לראות ביום תפריש מבעלה כל אותו היום
ולא תשמש עמו. ואם רגילה לראות
בלילה תפריש כל אותה הלילה ואם עבר
היום או הלילה ולא ראתה תכדוק עצמה
ואם מצאה עצמה טהורה אינה צריכה לפרו'
יותר מבעלה. ואם היתה רגילה לראות
לשלישים יום ושינת וספת' לראתה לעשרים
כשיגיע יום עשרי הפרוש מבעלה דחיישינן
שלא רוצה לשנו' וספת' שהיה לה לשלישי
ולקבוע אותו לעשרים ואם לא ראתה ליום

לדברי שאמר לו כן תהלה מפני שלא היה
בה כה או דבר אחר היוצא בזה נאמנת 'מן'
שהיה חולה ואשתו נדה כת זקני הראש זל
שהוא יכולה לשמשו רק שתהיה ביותר
מהרצ' פניו ידיו ורגליו והצע' המט' בכניו'
אמ' רשב' קשה הוא הנד' שרא יכלו רבמים
לעמוד עתה כמה מדקדקי בה כמה נושאים
ונתנו בה דתנו אסור לשאור בשלום של נדה
ר נחמיה אמ' אפי' הדג' שהוא יוצא מפה
טמא הוא' וכתבו הכמי המדקדק כי הנדה
בההרת זוכה אם הכיט במראה של ביזה
הבהר וראו' לראו' בה הרא' במראה טפות
אורו כטפו' דם כי הטבע הרע המזיק שבה
ישול' וגאי ורוע כאי' ידבק במרא' והנה ה'
כאפע' הממי' בהכל היוצ' מפיו' ועו' כתבו כי
דם הנדה ימית לשותהו כסם המות' א"ר
הנינו אסור לאדם להלך אחר הנדה ולדרוס
את עצמה שהוא טמא ואסור ליהנו ממעש'
ידיה' וא"ר הלפרא אישיה ואישי יולדתה
ואישי בערה ואישי זרעה של האשה
שמהרה' בנדה' כראוי שהי' טמאה ומטמאה
בכל דבר ואפי' הלוק שלה שרקק' על הסטה
טמא' אית' והאיש שאינו נזהר בנדה' גורם
לנופה שיעקר מפיה ורבי' ולבעלה שיפרס'
בערו' דין ממה שתנו' ולבני' שהיו מצורע'
כמו שאבאר בשביל השט' בע"י וכל אלו
ההרהק' צריכ' להרהק בין בימי נדות' ממש
בין בימי לבונה שהן ימי ספירת' ואין הלוק
בכל אלו בין רואה ממש המוצא' כסם' ומן
הדין אינה ראויה אם לא יהא בו כנשים שהן
ס' עדשות' אמנם נבות ישר' החמירו על
עצמן שאפ' ורואות טפת דם כהררל יושבות
עליו' ז' ימי נקיו' ולכן הירא את דבר י"י בשעה
שהי' יושב על מטתו או' לאשתו בתי הזרחי
בנדותי' שלא הנדוס לנו את הטינוף ולבניט'
את הצרעת ואת המומין' ועשו' ר"ל לנדה
אלו ההרהקת כי נדה הרגומו מרחקא'
ואסנ' הקלו קצת עלי' שאס' ל' כל המנוולת
עצמה

בנדה ולא באהל והדרין גובה יפה והטול
צריכה והסדוק ראש' אבל לא הסדוק בימי
נדחה כדי שלא תודיד שער שהוא טמא'
ומשתחשך הטבול'
הבעוה ליטש ונפייסה צריכה לישב שכעה
נקיים בין גזילה בין קטנה ואפילו בדה
עצמה בשעת הביעה ומצאה טהור אף
על כי כן היא טמאה כי שמא מהמה היסוד
ראתה טפת דם כהררל ולא הרגיש בה כל
ז' אמנם אינה צריכה להפסיק בטהרה שאף
על פי שלא בדה ביום המהרה' ז' נקיים ובודקת
בטהרה מנה מיום המהרה' ז' נקיים ובודקת
בכל יום כמו שביארתי' עבר וכונסה הך
הזמן הזה לא יתהר עמה אלא הוא ישן ב'
האנשים או היא בין הנשים כשאף התן
שצירשה אשתו נדה ואפילו הוא תלמיד
הכס' כלה שצירשה נדה ולא
נבעלה אסור להתקדד עמה אלא הו' מתווד
עם האנשים או היא עם הנשים' אבל אם
לא פירשה נדה בויעל בעילה מצוה בעולה
גמורה באבר היו' ופורש מיד ואפילו בדה
ולא מצאה דם טמאה שמא ראתה טפת דם
כהררל והופתו שכבה זרע' וצריכה לפסוק
בטהרה ובהדוק כל שכעה ולא תתחיל
למנות עד יום המישי' לשבושה כמו נדה
וגוה' עמה בכל ריני נדה לענין הרהקה
אלא שנדה גמורה אסורה לו לישן במטהה
אפילו כשאינה במטה' ובכלה מותר לו
לישן באותה מטה לאחר שעמדה ממנה'
היה משמש עם הטהור ואמרה לו נטמאתי
לא יפירש מיד כי כמו שיש לו הנא' בביאה
כן יש לו הנאה בפיישה אלא יעמיד עצמו
ברא דושה עד שימית האבר ואז יפירש'
ולכן אמ' בתור' ולאיש אשר ישכב עם טמאה
וסמך ליה אדרי' מות' ללמדך שאם נמצא'
טמאה לא יפיר' עד שימית האבר' האשה
שאמרה לבעלה טמאה אני והזהר ואמרה
טהור אני אינה נאמנת ואם נטהר אסתלא

עצמה כימי נדורה רוח דכמים נוח היכנה *
 כי בקושי התירו לה להקטט כדי שלא
 תתנה על בעלה * וכל מלאכות שהאשה
 עושה לבעלה נדה עושה לבעלה הן מ
 ממזנות הכוס שאכור למזוג הכוס ולהניחו
 בפניו על השלחן אלא אם כן תעשה שום
 היכר כגון שהנידנו על הכר או על הכסת
 או על השלחן כדי שמאלה * וכשם שהיא
 אסורה למזוג לו את הכוס כך הוא אכור
 למזוג לה ולא עוד אלא אפילו ליתן לה כוס
 של יין אכור לא טנא כוס של ברכה לא
 טנא כוס אחר אם הוא מיוחד לה * ולא
 הדבר עם בעלה בדברים שמרגילים לעורה
 וראוי לה שתייחד בנדים לימי נדורה כדי
 שיזכרו שהיא נדה * ואסורה להציע מטהו
 בפניו דוקא פיסת הסדין והמכסה שהוא
 דרך חבה אבל הצעת הכרים והבסות שיש
 בו טורח ואינו דרך היכנה שרי * ושלא בפניו
 הכל מותר אפילו הוא יודע שהיא מצעת
 אותה ואולם ה' יכולה לאכל עם בעלה על
 שלחן אחד ובלבד שינישו שום היכר כגון
 שיפוסם מפה לברו או יתן שום דבר כיניהם
 להיכר כגון קנקן או ככר וכיוצא בו * ואם
 היה רגיל לאכר עמה בקעה אחת כשהיא
 טהורה ועכשו אוכל לבד בקעה הוי שנוי
 ושרי * ומותרין לשנות זה עם זה בכוס
 ארד ובלבד שלא יתנו בידה וגם היא לא
 תחזירנו לידו ואכורה לצוק לו מים לרהוץ
 בו פניו ידיו ורגליו ואפילו אינה נוגעת בו *
 ולא יסתכל אפי' בעקיבה ולא בכל המקומות
 המכופות בו * תנו רבנן עוברה משהוכר
 עוברה ומניקה כל ב' חדש אינן חוששות
 לסתן הראשון אפילו היה להם וסת קבוע
 והגיע הך הזמן ההוא אינן צריכות בדקה
 ומתירות לבעליהן ואפילו שופעות ורואות
 דם באותן עונות שהיו למדות לראות בהם
 אינו אלא כמקרה * עברו ימי העיבור
 והתקה דורות לרש לזכר הראשון *

כיצד היה וסת הימים אם לכוהן לראות
 לראשי דרשים דרשית לראש רד הראשון
 שהיא פוגעת בו וכן כל כיוצא בה * כי
 שלא היתה בהן מעוברת ודרגיש שהפילה
 ואינה יודעת מה הרי זו טמא לידה ודרששה
 שמה נקבה היתה * הפליל כמין דגים
 ושרצים ובהמה והיה ועיף אינה טמא לידה
 מן התורה עד שיהא הצי צורת פניו דומה
 לאדם * אהנם האידנא אין אנו בקיין
 בצורת הולד ויש הרבה כהיות הים שרם -
 דומות להיות הארץ ואפשר שיהיה בצורת
 פניהם מקצת צורות האד' לא נדעו לנו לא
 הם ולא צורהם ואם נטהר בארד מים או
 שנים שמה יבא הדבר לידי שבוש הלכך
 מספק ככולן טמאה לידה י' יום * יולדת
 טמאה כנדה אפילו לא ראהה דם בין יולדת
 חי בין מת אפילו נפל * וכמה הם ימי
 טומאתה יולדת זכר טמאה שבעה * וכליל
 ח' טובלת אפילו אם שופעת מה' לאחר ז'
 וכל שלשים ושלש ימים שאחד הז' בותרת
 לשמש אף על פי שרואה בהם * ולאחר
 ה' ימים אסורה אפילו אם שופעת מתוך
 ל' לאחר ז' * וצריכה לפרוש מבעלה
 ליל ארבעים ואחד אפילו אם אינה רואה *
 והיולדת נקבה טמאה י' יום וכליל ט'
 טובלת ומותרת כל ששים וששת ימי אפילו
 אם היא שופעת * וצריכה לפרוש מבעלה
 ליל שמונים ואחד אפילו אם אינה רואה *
 וכל היולדות חסכות האידנא יולדות בזוב
 דקיימא לן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא
 דם הלכך צריכות ז' נקיים ואם אינם רואה
 בתוך ז' של ימי הלידה עולין לספירת ז'
 נקיים * ואפילו לידה נקבה ולא ראתה ז'
 ימים הראשונים יעלו לה לספירת זיבה *
 וראתה בז' ימים השניים אינה כותר וטובלת
 לאחר י' אפילו לא פסקה * ומן ההורה
 מותר לבעול בדם טוהר אבל יש מקומות
 שההמירו על עצמם והוא תלוי במטה *

אש על גבה והראש שיה' כל גוף ושרותיה נכנסין במים ולא ישאר משער ראשה כלום חו' למים והרהיב ירכותיה קצת זו מזו שלא יהו תקופות ודבוקות יחד זו אצל זו בשעת טבילה ' גם זרועות' לא יהיו דבוקת לנופה אלא תנביות קצת כדי שיכנסו המים יפה אל בית השחי , ולא תקמוץ פיה ביותר גם אינ' צריך לפתוח פיה אלא השיק שפתותיה זו לזו בדבוק ביטני . וצריך שלם יהא דבר הוצץ בין שניה דאע"ל דלא בעינן שיכבדו המים להקד פיה מ' ראוי לביאת מים בעינן ומנה יפה נהגו הנשי' שאינן טועמות כל' בין הרחיצה והטבילה כדי שלא יהא שום דבר הוצץ בין שניה : וילא העצום עיניה ביותר וגם לא תפתח עיניה ביותר פן יחוצו העפעפים למעלה על גב העין אלא תסגור עיניה ברפיון . וערס' בגמר ברכות ר' יוחנן הוה מויל ויתב אשערי טבילה א' כי סלק בגות ישראל בטהרא ליסתכלן בי כי היכי דליהוי להו זרעה שפירא מתי' : הנה מכאן למדנו שכשהאשה עולה מבית הטבילה ותפגע באד יפה יהיו בניה יפים כמו שאבא' הטעם בשביל הב' ע'ה : וכן א"ל כשהאש' עולה מהטבילה אם פגעה בכלב יהיו בניה מבויעין ופניהם דומים לכלב' : ואם פגעה בחמור יהיו בניה טפשים כלבו של חמור . ואם פגעה בעם הארץ יהיו בניה כדברים ואין נאה בדבריהם ולמדים ומשכחים וכל הבין משתקין מדם' : ולכן ככל אלה צריך' להזהר ורסכול פעם אחת אבל אם פגעה בכוס וכ"ש בתלמיד דבס אז תעלה ותשמש ויהיו בניה נאים תלביכם ודבריהם שומעין ומבינים ולמדים תורה והמיימים בדרכהין ואיפתן מוטלת על הבריות : וזאת הטבילה צריכה להיות במקוה שיש בו מ' סאה שאין מקוה כשר בפרות ממ' סאה בין להטביל בו אדם בין כלים אבל מעין מטהר בכל טה' והם בכלים אבל אשה אפי' קטנה צריך' מ' סאה

ואין האשה טמאה לידה עד שיגמר צורת הולד ואין צורתה נגמרת בפרות מארבעים ואחר יום לזכר' : ושמונים ואחד יום לנקבה' : הנו רבנן לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מידרה קמטת וכל בית סתריה במים ושתהא חופפת' : ורוחצת שעד ראשה וכל גופה ושתה' כורק' ראשה במסרק יפה שלא יהו נדבוקין זה בזה שזו היא כהקנת עזרא שתהא אשה חופפת בשעת טבילה : וא"ו רברים הוצצין בה חוטי צמר ופשתן שבראש ואם הם של שעד אינן הוצצין ושעד שבבית השחי וטבאותו מקום בפניה אינו הוצץ' : בנשוא' טבאותו מקום הוצץ' : הריו והחלב והרכש שרף התאנה ושרף השקמה הנוטפות מן האילן על הכשר יבשין הוצצין' : להין אין הוצצין' : צואה שתחת הצפון שלא כנגד הכשר הוצץ' : כנגד הכשר אינו הוצץ' : ובצק שתחת הצפון אפילו כנגד הכשר הוצץ' אם מקפיד' : ואי זהו שלא כנגד הכשר זה שהצפון עורך על הכשר ולפי שאינן ימלות לכיון מה נקרא כנגד הכשר או שלא כנגד הכשר נהגות הנשים לויטול צפרניהן בשעת טבילה' : טיט הכורית ושל יוצרין ושל דרכים אם הם נדבוקין בבשר והן יבשין הוצצין אבל שאר טיט אפילו יבש אינו הוצץ' : וכן דם יבש שעל המכה ובחול שחור לעין הוצצין' : שירין נזמים וקטלא' וטבעות אם הם מהדוקין הוצצין רפוין אינן הוצצין חץ או קוץ התחבב בכשר אם נראה מבחוץ הוצץ' ואם אינו נ' אינו הוצץ' : לכולי צואה שעל הכשר מח' זועה אינן הוצצין' : כגור כגור הוצץ' : וצריך' להין שניה שלא יהא ט'ום דבר דבק בהן שאם טבילה ונמצא ט'ום דבר ביניה לא עלתה לה טבילה' : וכשישטת בנדיה כעור שה' עומד בחלוקה חסך כא' אלה אקב' על הטבילה' : ותפשוט חלוקת טביל' : וכשתטבול תעמוד

הגת יב השלישי

מקולקלין דרכיו כמה מבערין מעשיו עליו
הכרוב או באמור להם עם יי אלה ומאצו
יצאו דני לך ראיה כי קדושת הבורא ית'
והללו תלויים במעשיו ואמר שהקדמ'
זה דע כי בהיות דומר האדם וטבעו כבת'
היותו רע או טוב מצד הכנות המזג כפי
הטפה שבמנהג נתינתו נמצא הבור האדם
אל אשתו סבת קדושת הבורא ית' או הלוח'
כפי הכנים שכוליד ולכן הזהירונו ר"ל לקד'
עצמנו בשעת השמיש וכדי שזו היא הכנה
לאדם להוליד בנים צדיקים מקדשים שם
שמים ואחר שהדבר כן מצטרף לדעת מה
היא זאת הקדושה שצריך אדם להתנהג בה
בשעת השמיש וכדי שאכארגה באר היטב
אחלקנה לחמישה שערים

השער הראשון במהות החבור
השער השני בזמן החיבור
השער השלישי במזון הראוי לחבור
השער הרביעי בכיון החיבור
השער החמישי באיכות החבור

השער הראשון במהות הדבור
דע כי הדבור ה

הנעשה כראוי ובזמן הראוי וכבונה הראוי
הוא ענין קדוש ונקי ואל יחשוב אדם כי
בחבור הראוי יש גנאי וכיעור הלילה חלילה
שהחבור הראוי נקרא ידיעה ולא לחנם
נקרא כך באמרו והאדם ידע את הוה
אשתו וזהו סוד כי טעם הזרע כשהניא
נמשכת בקדושה וכטהרה נמשכת במקום
הרעת והבינה שהוא הכוח וידוע הוא
שאלו לא היה בדבר קדושה גדולה לא
היו קוראין לחבור הראוי ידיעה והנה
סוד ידיעה שאני רומז לך הוה סוד הוה
האדם כלול בסוד הכנה והבונה ודעת
כי האדם הוא סוד הדכמה והאשה
סוד ההכונה והחבור החבור הוא סוד
הדעת וזהו סוד איש ואשה וזוה

ביוז

סאה אפילו כמעין ואם יש בו מ' סאה בין
טיט ומים אם המים צפים על גבי הטיט
יכולה לטבול אפילו בטיט ואם הטיט עומד
מצד אחד אין טובלין בו אבל הטיט ההוא
ישלים המקוה למ' סאה מקוה שנמדק
והמים יוצאין דרך הסדק כשר מ' צבע
שנפל למקוה ונשתנה מראהו כשר אבל
אם נפל לתוכו יין או סוהל ונשתנה מראיו
פסול מקוה שחבר ממ' סאה ונפלו לתוכו
שולש לוגין מים אפילו מטיט כנשים
ושלקות פסולו ואפילו נתנם בו משנים או
משלישה כלים אבל מארבעה אין מצטרפין
ואינו נפסל אם לא היה מתחלה דעה ליתן
בל הל לוגין ואם נפל כל שהו יין
באותן הל לוגין וחזרו להיות כמראה היין
לא פסולו וכן אם נפל לתוך מעט חלב אף
על פי שלא נשתנה מראהו לא פסולו
מקוה שיש בו כ"א סאה ממלא ככתף י"ט
סאין ושופכין על שפת המקוה והם נמשכין
ויוורדין למקוה שהשאיבה בטוהרת ברכה
והמשכה

השביל השני בעניני החבור
את יי האמרת היום

להיות לך לאלהים ונוכח יי האמירך היום
להיות לו לעם קדוש וגו' וכתוב והייתם לי
קדושים כי קדוש אני נתבאר מאלו
הכתובים כי הבורא ית' ויתע' ויהיה לו אומת
ישראל הקדושה והבדילה בתורתו הקדושה
מכל שאר האומות לשרתו ולבר' בשמו וכל
זמן שהם עושים הטוב והישי הם מקדישין
שמו הגדול והקדוש ית' וכל זמן שלא
יתנהו כשורה ומעשרים מקולקלים הם
מחללים יש שמים כמו שאר' ול בזמן שאר'
קורא ושונה ומשאו ומתנו נאה בשוק עליו
הכתוב אומר ויאמר אלי עבדי אתה ישראל
אשר בך אהפא' אבל בזמן שאדם קורא
ושונה ואין משאו ומתנו בשוק נאה מה בני
אדם ואומרים ראיהם פלו שלמד תור' במה

בבטן ידעתיד * הנה ירחם צורת הצדיק
אליו יתברך כאלו הוא מצייר טפת הזרע
הנמשכת מהצדיק * ואחר שעזרתיד
על סוד מהות הדרך האחד מן הדבור *
עתה אודיעך הדרך השני והוא הפך הדרך
הראשון כי בזמן שאין אדם מתכוין לשם
שמים הנה אותו הזרע הנמשך ממנו היא
טפה טמאה כלה סרוחה אין לארץ * והנה גופו
ונקרא משהיה דרכו על הארץ * והנה גופו
כלה לבהלה וכאלו נטע אשדה ומפטים
עגל לעץ בהיותו מזוי * דע מנוגף ומקולקל
וטפה שלו מרקת כסלון ממאיר ועליו נאמר
זורו רשעים מרחם *

השער השני בזמן הדבור *
השער הזה לשני חלקים *
החלק האחד בזמן בימים *
החלק השני בזמן העונה מצד
הזמן ומצד ה
השעות *

החלק הראשון בזמן העונה
בימים * כתיב
שצרה בסותה ועונתה לא יערע * ור"ל
פירשו עונה של כל אחד לפי מלאכתו
ולפי טהרו * ואם ישאל שואל
מאחר שכן הוא שקבעו זכרונם לברכה
עונת כל אחד ואחד אם בן למה אסרו
זכרונם לברכה יצר תינוק ואשה תהא
שמאל דוחה וימין מקרבת * נשיב
צריך להקדים הקדמה אחת לכאן זה
המאמר * דע כי המאמר הזה יש
לו שני פירושים * יש מי שאומר יצר
הוא התשמיש * והאשה הוא
שאר עסקיה של האשה כגון מאכליה
ומשקיה ומלבושיה והכשיסייה שלא
ירגילה למלא כל רצונה אך יעיר בה פעם
* 11 10 3 פעמים

מוט ה"ל באמרים בשעה שאדם מתחבר
לאשתו בקדושה כאלו שכינה שרונה
ביניהם זהו שם יה * שהיוד
באיש * וההא באשה והוא רמז לשני
עולמות שנבראו בשם זה כמו שכתוב
כי ביה יצור עולמים * והיוד רמז לעינינו
שכן עשרה נגלים * וההא לתחתונים
שבור * יסודות וההרכבה ענין חמישי *
אבל עיקר שם אש שהוא רמז לעיקר
ההרכבה שהוא החום הטבעי * ונוסף
בהם שם זה באיש היוד שבו כח השכלי
ביותר שהוא כנגד עולם העליון ונוסף
באמצע רמז לטעם השכל בתוכו * ובאשה
הא שהיא נכבדת בההרכבה שבתחתונים
והיא בסף לרמז זה * ונוסף בהם שם זה
כדי שיזכו שתשתחף עמה שכינה שנותנת
נשמה ומסייעת ביצירה * ולכן ראוי להם
להתנהג בחבור בקדושה כמו שנבאר ואם
לא עשו כן שכינה מסלקת מביניהם
שהוא שם זה ונשתתיר אש אש זהו סוד
זורו רשעים מרחם * והכן כי בכאן גלו כל
הסוד * ולזה כיווט ז"ל באמרים שלשה
שותפין יש באדם והם הבל ואביו ואמו *
אביו מזריע לוכן שממנו כל דבר לבן כגון
המוח והעצמות והגידים והצפרנים ולוכן
שבעין והשניים ובני מעים * ואמו מזרעת
אודם שממנו הדם והעור והבשר והלב
הכבד והריאה והמרה והטחול ושהור
שבעין ואודם שבשפתים * ואז הבל נותן
בו רוח ונשמה וקלסתר פנים ומראית העין
ושמיעת אזנים ודבור שפתים ומשמוש
ידים והליך רגלים וריח אפים וחכמה
ובינה והשכל * הנה כי החבור הנעשה
בראוי הוא קדוש ונקי שאם היה בחבור
הראוי נגאי איך היו כוללים בו לבורא יתב *
אלא דאי כשיהיה החבור לשם שמים וכפי
הראוי הנה אין קדוש ונקי למעלה היכנו
ועל זה נאמר בחבור הצדיקים כטרם אצרך

הנתיב השלישי

סדר כל בני אדם * ועבשו אנכי לבא עונות
 רוב בני אדם * ואבאר עונות הלמידים רכמים
 הראויה שהיו כרילי שבת לילי שבת ועל
 זה אמר זל אשר פרו יתן בעתו זו היא
 עונות הלמידים רכמים * ועתה אנלה פירש
 המאמר הזה * דע כי זרע האדם הוא היי
 הנזק ומאור זהרו כי הוא הדם המוכתר
 והנקי אשר בנו שאלו לא היה כן לא היתה
 בו צורת אדם והנה הזרע הוא מהלקי הנזק
 ויש בו חלק מכל אבר ואבר כי בידוע
 שלא יולד עין מאחד רק כל אבר ואבר
 נמשך מטבע אחד דומה לו ואם כן
 כל אבר ואבר וכל צורה וצורה יש לו
 טבע מיוחד וכן ידוע שממין הוא טולד
 ואין להושי לכוזא שמוליד נקח כי כח
 האבר מצוי בטבע הכללי לגוף *
 ואחרי שהזרע הוא מכל אבר ואבר מאברי
 האדם אין ראוי לאדם להיות מצוי
 אצל אשתו תמיד כתרנוול כי אז יהיש
 כחו ומאור עינו יתמעט וכל חלקי אבריו
 הולכים ודלים אבל בהיות ההבור לעונה
 חידועה שהיא מליל שבת לליל שבת
 שהוא סוד חזר גלגל פנים ואחור בשבע ימי
 שבת אזי יוכל להשפיע כח בזולתו והוא לא
 יחסר דבר שהוא נחלש עליו חולשה נראית
 לפי שכבר קבל כח שיוכל להשפיע ממנו
 ולכן אמר אשר פרו יתן בעתו והיינו מליל
 שבת לליל שבת * וסמך לו ועלהו לא
 יכול כלומר לא תבא לו חולשה על זה וסמך
 לו וכל אשר יעשה יצליח * כלומר יהא
 חבורו לשים שמים ויבא לידו גבר * ומעם
 היות כליל שבת לליל שבת לפי שהשבת
 הוא יסוד עולם והוא ד. נכתב עולם הנפשות
 מטעם שבת לוי * וכיוצא בעונות הלמידים
 חכמים בלילי שבת להיות כוננם לנפש
 השכלית דהיינו להוליד צורה ראוי לעבודת
 בוראה יתבר * בעלת נשמה ישכלית עליונה
 טהורה * כאמרו וכי השביעי שבת וינפש *
 והנה

פעמי פן תכבד עולה עליו * ושלא תתגבר
 עליו כי אין רעה חולה כרעת האש * כאשר
 המשוול על בעלה * ויש אומרים כי האשה
 שהוכרזו בה המאמר הוא התשישי *
 והיצר הוא על שאר האות העולם שיעמוד
 האדם כנגדו ולא יכלא את נפשו מהם כמו
 שאבאר בנתיב ה' * וזו היא דחיית השמאל
 אך תהא ימין מקרבת שיאכל לרעבו וישת
 לצמא ויראה את נפשו טוב בעמלו ולא
 יצער את עצמו * כאמנם זל בירוש עתיד
 אדם ליתן דין וחשבון על מה שראו עינו
 ולא אכל ממנו * ראלעזר חש להרא מומר
 והוא מצמית לי פריטין וחזן בהון מכל מין
 ומין חרא זימנא בשתא * ואחרי שביארת
 לך זה המאמר עתה אשיב על השאלה וא'
 כי עם היות שנתינו זל זמן העונה לכל אח'
 ואחד אמנם זהו למלא תשוקת האשה * כי
 אמרו דעת האשה שהיא מתפייסת מבעלה
 בכך לפי מה שהוא טהור ותענוג * אמנם
 אם יצטרך אל המעשה ההוא הרשות בידו
 להוסיף אם ה' מכין בו להנצל מן העבירה
 ועל הדרך הזה הזהירות זל שיעמוד קצת
 כנגד יצרו ולא ימלא כל תאוותו בדחיית
 השמאל ותהא בו הקרבת הימין כדי שלא
 תתבטל עונתו כי שמא מהוך הכניעו את
 יצרו והלחמו עמו תבטל מצותו * עוד נאמ'
 כי מה שקבעו זל העונה זהו לפיוס האשה
 כמו שביארת אמנם אם היא צריכה לכך
 בהשתדלות עמו והתקשטה לפניו הרי הוא
 חייב לשמחה באותו מעשה * כאמנם זל
 בפסחים חייב אדם לשמח את אשתו דברר
 מצוה אפילו שלא בשעת עונתה ואפי' היא
 מעוברת * וכשהיא צריכה לאותו מעשה
 קאמר ואר יהושע בן לוי המכיר אשתו
 שהיא יראת חטא ואינה פוקדה נקרא
 חטא שנאמר וידעת כי שלום אחלך
 ופקדת טך ולא תחטא * הנה כבר ביארת
 תשובת המאמר * וכי העונות משתנות כפי

מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום *
 ואמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון
 לדרום הוין לו בנים זכרים שנאמר וצפונך
 המלא בטנם ישבעו בנים וצרי'אני לעוררך
 על הגדה זו ידוע הוא שאין פתי או סכל
 בעולם חושב כי מפני נתינת המטה בין
 צפון לדרום זוכה אדם להיו' לו בנים זכרים
 כל שכן שיאמרו זה עמודי עולם אנשים
 חכמים ונבונים כאלו * אמנם הם זה דברו
 הדברים ברמזים כמנהגם הטוב בכל מקום
 והנני מבאר * ידוע הוא כי הקור החזק
 לפאת צפון והדרום החזק לפאת דרום כמו
 שביארתי בנתיב השני * והכמי האמת
 ידעו כי הקרבת הקצוות אינו מדין הטוב
 והישר אבל המדר' הביטוניות הם הנבחרות
 ועל זה אמ' שלמה עלה אל התי צדיק הרכ'
 ואל תתחכם יותר אל תרשע הרבה ואל
 תהי סכל * ולפי שצפון ודרום הם שני
 הפכים לחום ולקור והם בשתי תכליות
 הסתירו ר"ל דבריהם והמזום בהם ואמרו
 כי השימש מטתו בתיבות מזג גופו ביטוני
 ממוצע בין החום לקור אז יוכלו טבעיו
 לנחל ולא יזריע מהר אבל יוכל לבעול
 במתן ואז האש מקדמ' לזרוע תהלה ותלד
 זכר והיו סוד אשה כי תזריע וילדה זכר *
 ולכן א"ל בשכר שמשתיין הצדיקים עצמן
 על הבטן הוין לו בנים זכרים כאמרו הנה
 נחלת יי' בנים שבר פרי הבטן * והכמי
 המחקר נתנו לזה שלשה טעמים הא' כי
 זרע האשה הוא בדמיון החומר וכשביא
 אחרי כן זרע האיש נמצא בדמיון היוצר
 שמצי' צורה בחומר * או שהזרע הראשון
 נמשל לזרישה ואשר יבא עליו לזרע ולכן
 יהא הנולד כמי שנותן הזרע האחרון * או
 שהזרע הבא תהלה בדרם ויקרר ויחלש
 מעט קודם שיבא האחר והאחר יבא ויגבר
 עליו ולזה הטעם א"ל הרצ"ה יהיו לו בנים
 זכרים יבעול וישטה * ואם כן היותך מבין
 כל

והנה היתה הכונה לזה ביצנת תלמודי
 חכמים והבן מאד כי לא שמו עונותם בימי
 הנפניות והיינו ששת ימי המעשה כי אם
 ביום שכולו שבת והוא עולם הנפשות *
 הואיל נא ובין ויטב לבך * ואם בעל נפש
 אהה בין חבין את אשר לפניך * והדע
 ותשכיל ממוצא דבר מה שא"ל בביאשו'
 דבה אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא
 רבונו של עולם דכלם נתת בן זוג ולי לא
 נתת בן זוג אמר לה הקד' ברוך הוא כנסת
 ישראל תהא בת זוגך והו' צדיק יסוד עולם
 ומשם באות כל הירדות וכל הנשבות
 והצדיק הירא את דבר יי' קוש' כל מחשבתו
 ביום השבת התחתון עם השבת העליון
 ולפיכ' עונתו כי למען יהיו תולדותיו כמותו
 ולכן עיקר עונה שבת והמבין יבין *
 החלק השני בזמן העונה מצד המזון
 ומצד השיעור ידע כי
 המזון שהאדם ניזון בו צריך שלשה מיני
 עכילין * ולקדרה הרביעית נהפך לזרע
 או לרם לבן מפרנס הגוף * ואילו ישמש
 אדם מטתו סביב לאבילה הנה באותו
 הזמן טבע הגוף היתה והדם מעורב ואינו
 זך וצילול והנה אות' הטפה הנמשכת ממנו
 עכורה ומלוכלכת סרוחה ומטונפת אינה
 צלולה ולא נקיה ולא טהורה ולא זכה ואם
 כן נמצא הנולד מאותה הטפה הוא מיסוד
 עכור ומטונף ועליו נאמר הרה עסל וילד
 שוקר * ואין לפי שטבע מזג הטפה מתייב
 להיות נוצר ממנה משוקץ ומטונף *
 ולפיכך צריך האדם לכיין שעת החבור
 שתהיה ביש' שנפשו מיושבת עליו ושקטו
 טבעי העוף מרתיחת המזון שאכל ונזרק
 הדם וירדו השמרים למקומם הטבעי
 ויסודות גוף האדם מסודרי בסדר נכון ותהי
 סמוך לחצי הלילה האחרון * ועל זה אמר
 ר"ל בומרא ברכות הניא אבא בנימין אומ'
 על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על

כל זה תבין סוד הנות' מסתו בין צפון לדרו'
הוין לו בנים זכרים' כי נמצא זה בחצי
הלילה שכבר שקט הנוף מרתיות טבע
המזון שאכל ומזג הגו' עומד צה ונקי ולכן
אמרנו בין צפון לדרום ר"ל בין הקור להם'
כי ידוע הוא שכל מי שנולד מטפה קרה
יהי לעולם פתי וסכל משולח' ומי שטולד
מטפה חמה יהיה כעל כעס וחמה ונקל'
אבל הנולד מטפה ממוצעת בין החו' לקור
יהיה לעולם אדם חכם מיושב בדעתו יקר
רוח איש תבונה' ויפה עינים וטוב רואי
כמו שאזל שאלו את אמה שלו אשה של
רבי אליעזר אחרת של רבן גמליאל מפני
מה בנין יפים אצלה להם כשהוא מספר
עמי ר"ל משמש אינו מספ' עמי אלא בחצי
הלילה מגלה טעם ומכסה טעם ורומה כמי
שכפאו שד אמרתי לו למה א' לי כדי שלא
אתן עיני באישה אחרת ונמצאו בני באים
לידי ממזרות הנה נתברר כי הזמן הנכון
לתשמיש אינו כי אם בחצי הלילה :

השער השלישי

במזון הראוי
לחבור' ידוע

הו' כי כפי מזון כל דבר כך יהיה חגו' הניזון
ממנו' וכדרך המחקר נודע כי החיה
שחמור נמשך ממנה מאכלה אל סגבל
הו' שמולת נרד שפן נרדו' וא"כ בהו' הדם
מזון הנקי ונהפך לגוף והדם הוא כפי טבע
המזון שנעש' ממנו כי אם יהיה המזון הגו'
עב ועכור יהיה הדם הנעשה ממנו עב
ועכור' ואם יהיה המזון זך ונקי וטהור
יהיה הדם כמותו ולפיכך הבדילנו המורא
יתברך בתורתו החמימה והקדושה מכמה
מאכלות אסור' שאמר אורם עלינו קצתם
שמשמטמין את הלב כחלב ודם וקצתם
שמעידין את הנפש כחיות ועופות ובהמות
הדורסים וקצתם שכורים דרכי התבונה
והחכמה בארצות ושפן ותניד ודומיהם

וקצתם שמולידים כמה מיני חליים קשים
ורעים כשרצו הארץ והמים בכלל סוף דבר
על כלם אמר ולא השקצו את נפשותיכם
בהמה ובעוף' ואם כן הרי הודית כי כל
אלו הדברים נתעבים ונמאסים מולידים דם
רע מוכן לכמה מיני פורעניות' ואם
כן כשאזל שצרי' אדם לקדש עצמו בשעת
חש מיט' הנה וכן המזון כלול בקדושה זו
כי ראוי לאד' לאכל מאכלים ומזונות הנוג'
מכוערים בין הקור החום ויהיו בין הדברים
המולידים דם זך נקי וטהור מאד שאותו
הדם עתיד להיותו נהפך לטפת הזרע והוא
עמיד להיות יסוד ובנין לולד הנולד מאותו
היכור כי אלו יהיה המזון רע ועכור הנהיה
הטפה גם כן עבה ומטונפת ועכורה' ואם
כן נמצא המזון גורם להיות הולד חכם או
פתי צדיק או רשע' והנני מוסר בידך
מפתח גדול' דע כי בהיות הדבר כמו
שביארתי סמך המורא ית' בטהרה הקדושה
פרשת אשה כי תזרע למאכלות אסורות
ואמר להבדיל בין הטמא ובין הטהור וספ'
לו אשה כי תזרע וכמך מצד האחר פרש'
ננעים' ואילו השלש פרשיות למדות
נפלאים ופרשת אשה כי תזרע באמצע
להודיע שאלו יבדיל אדם עצמו מן
המאכלים הרעים הוין לו בנים הנוגים
קדושים וטהורים' ואם לאו הננעים
מתחדשים עליהם מצד טפת הזרע שהית'
מאורם המאכלים המשוקצים' וראוי לנו
לומר עוד כי מן המזון הראוי אין צריך
לקחת כדי מלוי הנוף רק דבר ביטני שיוכל
הטבע לטחון אותו וימחר להתהפך הדם
נקי וטהור כי בהיות המאכל מתרבה
באצטומא אפילו יהא מן הדבר ההגונים'
הנה רבויו יהא גורם שלא יהא נטחן ואז
יפסד באצטומא ויחזור רע ומטונף יותר
ממה שהיה מן הדברים העכורים הנסים
והרעים כמו שאבאר בנתיב החצי שי'
ולפיכך

בכונת פריה ורביה הואיל ויש בו תקון קצת לאשה ולולד * השלישית שאין בה לא זה ולא זה אלא שהאשה משהקקת אליו והולד מכיר בה שהוא משדלתו ומרצה אותו ברכיה ומתקשטת לפניו כפי שיהיו עיניו עריה וכן בעת צאתו לדרך או בעת באו מן הדרך שאז ודאי היא משהקקת אליו *

גם בזה יש קבול שכן כדרכינן ביכמות אמר רבי יהושע בן לוי כל הידוע באשתו שיש בה וראת שמים ואינו מוקדה נקרא חוטא שנא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תהטא * הרבועית שהוא מתכוון לגדור עצמו בה כדי שלא יראה לעבירה כשהוא רואה את יצרו מתגבר עליו ומתאונן לדבר זה ואולי יהיה אם לא ישמש * גם הכונן הזאת יש לה שבר אך לא כראשונות יען כי שמה היה יכול לדחות את יצרו ורעמוד על האותו * אמנם יש מחשבות

אחרות וכונות רעות שמקלקלות המעשה ופספסות אותו ומחליפות עליו רעה תחת טובה ושילוב עון תחת קבול שבר ואף על פי שיש בו אח משלשת דרכים הראשונה כמו ששינו במסכת נדרים וברוריה פסב המוריד והנשען בו אר"ל או אילו בני השע מדות * בני שגואה שסופן לישנא המצות בני אנוסה שנאנס בחיטשים וסופן לאנוס בני נדוי שהיו שניהם או אחד מהם כנודה שסופן להגדות מקהל ישראל * ויש מפרשים שהיא נדה שסופן להצטרע * שכתבו הרופאים שאפילו יהיה מזון הולד מרם טוב ומשובח אלא שגשקע בחוכו מרם הנדוי יחמין אותו ויולד בגופו השחוק והאכזריות למיניהם * ואם ישאר ממנו בגופו קצת יהיה הולד מצורע * בני מריבה שסופן לצאת לריב מהר ולכן מי שהיה לו מריבה עם אשתו לא ישמש עמה עד שיהא ביניהם אהבה ושלום * בני שכרות שהיו שניהם או אחד מהם

שכור

ולפיכך ראוי לבעוברת שתזהר גם בשיעור המזון כאשר תזהר בגוף המזון כי בגוף המזון צריכה ליזהר עד מאד כי יש מזון שמועיל לעובר ואחר שמועיל כמו שאר"ל שהמעוברת שמתמדה לאכל הדל יהיו יבנה בלענים * והאוכלת טרול יהיו לה בני דלפאני מיר שמולגין עיניהם דמיות המיד * והאוכלת עפר האדום יהיה בניה מכוערים * אבל האוכלת ביצים יהיו עיני בניה יפים * והאוכלת כרפס יהיו בניה יפים ונאים * והאוכלת כסביר יהיו בניה בעלי כשר * והאוכלת אחרונים ירחו בניה בטוב * וכל כך הפליגו זכרוננו לריבה בזה עד שאמר כי אשת שכור מלאה הית מעוברת והתמידה לאכל אחרונים וילדה בת שהיה רירה נורף כל כך עד שהיו מביאים אותה לאביה במקום בשמים *

השער הרביעי בכונת החיבור כתיב ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו * וכתיב לא יהו בראה לשבת יצרה * הרי הזהיר הכתוב על פריה ורביה ולכן יש שבר הרבה ברבר והפסידו שכרו בקרקול ובנועל מ מחשבתו ראוי להקרא בער כסיל ופתי * וערה יש לנו לדעת ולהבין איזה היא הכונן הנכונה באותו מעשה ונהלקו הכונות של המעש הזה לארבעה הם נכוהות ומעולות והשלשה מהם הם עיקר קבול שבר * והרביעי מהם שבר מועט מהשלשה * והנני מפרש הדברים על אופניהם * הראשונה היא אורה שהכונה ברם לפריה ורביה בלבד והיא הנכונה שכתבם * השנית לתקון הולד והנאי שלשה הדשים הראשונים החמישי קשה לאשה וקשה לולד * אמצעינים קשה לאשה ויפה לולד * אחרונים יפה לזה ולזה שמתוך כך נמצא הולד סלובן וסוזורי * וגם זו הכונה נמשכת

הנתיב השלישי

צדיק על פי גלגול שאבאר בנתיב השני
 בעל ואם הפך הדך' וענין זה הוא גורם
 מהשבת האיש והנהגתו עם אשתו בשעת
 תשמיש ואפי' היו סתם צדיקים או רשעים
 מומין להם הבורא יתברך נשמה באשר
 הוא שם כאשר ביארתי' וזה כי כפי
 הכנת ההומ' אשר ציירו במהשבתם בשעת
 תשמיש כן היתה הנשמה מתחברת אליו
 וכפי מעלת חומר אחד בחברו כן תרדבר
 אליו הנשמה הנכבדת מהנשמה האחרת
 שנתחברס בחומר הערוע ממנו כפי ערך
 חומר מחברו' אכ' ראה נס ראה כמה צריך
 האדם להזהר ולהזהיר לאשתו בשעת
 תשמיש שיהיו נקיים וטהורים מכל הרעור
 ומחשבת רעה ואז כל אשר יעשו יצלח'
 וראויה לזה מבה שהבאתי בחלק הראשון
 רבי יוחנן הוה אזיל ויחיב אשערי טבילה
 אמר כי סלקן ואתיין בנות ישראל מנהרא
 ליסתכלן בי כי היכי דליהוי להו זרעא
 שפירא כותי' הנה זה החסיד הדוע כי
 בהיות האשה מחשבת בפינו בעלותה מ
 מהטבילה ומתחברת לבעלה אזי המחשב'
 ההיא אשר בדמיונה תצויר צורת הולד
 כפי הרמיון שהיא מדמה' ואם כן נמצא
 הדמיון סבה גדולה והרהור והמחשבה
 לצורת הולד ומדותיו כאשר ביארתי'
 ולכן צריך כל אדם לנקות מחשבותיו
 והרהוריו ולזכותם בשעת תשמיש ולא
 יחשב בדבר עכירה וזמה ולא באשה אחר'
 ולא בדברי הבאי אלא יחשב בדברים
 הקדושים והמהורים ויפנה מהטבותיו בכל
 הרהור רע ויטהרם ויחשב בדסידים ה
 הטהורים והקדושים אנשי שכל וכדע
 והשכל כי אותם המתשבת יחולו על הזרע
 ויצירוהו כצורתם בשעת התשמיש וכן צרי'
 שיה' מחשב רעת אשתו ומשמחה ומכינה
 ומסעדה בדברים המשתמים את הלב כרי
 שתשיגה התאוה וזה יחא ניכר בנשימתה
 ובענינה

עבור שסופו להשתכר' בני גרושת הלב
 שהיה בלבבו לגרשה שסופן לגרש כל
 טוב ולהדבק ברע' בני ערבוניא שהיו
 עמו נשים רבות כמטה אחת ובא על אחת
 מהן ולא נתכוון לאחת ידועה' בני חצופה
 שהיא טובעת התשמיש בפה בניה היו
 עזי פנים' בני תמורה שהיה משמש
 עם אשתו ומחשבתו באשה אחרת' ויש
 אומר אף בני ישינה שבניה היו עצלים'
 הנה למדת כי בהתחבר האדם עם אשתו
 אם דמיונו ומחשבותיו וכוונתו עסוקים
 בדברים לא טובים הנה אותו הדמיון אשר
 במחשבותיו יקלקל הצור' הבאה מן הטפה
 ההיא ויהיה הנילוד ממנה הולך בדרך
 רעה ועליו נאמר זורו רשעים מרחם' וזה
 יוליד להביא לנער הולד נשמת רשע
 פריץ' ואם דמיונו ומחשבותיו עסוקים
 באשתו ובדברי חכמה ובינה ומדות טובות
 והגונו' הנה אותו הדמיון איש' במחשבותיו
 יש לו כח לצויר הצורה בטפת חזרע כפי
 שהיה מרמ' בשעת החיבור בלי ספק ואפי'
 יהיה האדם ההוא מאומות העולם אף על
 פי כן מחשבתו הטובה תמשיך לנשמת
 צדיק לנער היולד ממקום קדוש וטהור
 וחשוב' ולכן כל אותם המתגירי' מאומות
 העולם נפשם היתה מנפשו' ישראל עבור
 הרח הקדוש שעבר על לב אביהם בשעת
 עיטורו ועל כן קרבם הבורא יתברך תחת
 כנפיו לכלתי ידח ממנו נדח' ~~שם~~
~~המיון~~
 ששם בהם הבורא יתברך עבור דההור
 מהרוח רעה שעברה על דעת אכיו בשעת
 תשמיש' ולכן הבורא יתברך מסלק קוצי'
 מתוך כרמו ודוחה אותם בשתי ידיים'
 כמו כן שמעתי כפי מקובלים אמתיים כי
 כשתראה לנער שהוא תם וישר ואוהב
 המצות ומתרחק מהעכירות והוא בוש
 פנים ומקבל מוסר בידוע שנפשו נפש

טחורה עליונה הנח הבן הנולד מאותו
ההרהור הוא בן נכרי וזר ועליו נאמר כי
בנים זרים ילדו ואין לשם הלק בו ונמצאו
בוגדים בשם ולכן נסכמה בתורה פרשה
בן סורר ומורה ופרשת תלוי לפרשת יפת
תאר להודיע כי מאששת יפת תאר לקוחה
בשביה לא יצא אדם צדיק מאחר שאין
הכונה רק ליופי' ואמר כי יצאו ממנה
בנים סוררים ומרדים ראויים לארץ מיתות
בד' ודע כי לא לחנם אירע לדוד ענין
אבש'וס ותמר כי שניהם בני יפת תאר היו
רק מהטעם שכתבתי כי כמו שהוא
השורש כן יצאו הענפים וכן יהיו הפירות
היוצאים מהאילן ההוא גם לא לחנם אהב
שלמה נשים עם היות שהיה בתכלית
השלימות שנאמר עליו ויחכם מכל האדם
כי אם על ענין בת שבע אמו אשת אוריה
החתי גם דוד אביו ע"ה לא לחנם עשה
המעשה ההוא של בת שבע אף כי היה
חס וישר ירא אלהים אלא על כה שאירע
לאמו עם ישי אביו כמאמר'ל כי ישי שנא
לאשתו אם דוד ולא רצה לקרב אליה והיה
לה שפתה אמת אמר לה לך וטבלי ואבוא
אליך הלילה מיד הלכה השפחה לגברתה
אם דוד ואמרה לה כזה וכו' דבר עמי
אדני בעליך ועיה לך טבלי וכו' הלילה
באפילה למטתו והוא יכבד שאני עמי
במטה וישכב עמי' וכן עשה גברתה
הלכה וטבלה וישכב עמה בלילה הוא
ונתעברה מדוד מאותה בואה ונמצ' שהיה
דוד ע"ה כאשר מכני תשע כרות שביארתי
למעלה והו' מכני ערובא או מכני המורה
ולזה אמר הן בעון הוללותי וכו' ונאמ' יתקנה
אמי' לפי שלא כיון ישי לבא עמה כי
סבור היה שבא עם שפתו ואע"פ שכונחת
היה לשם שמים' עתה ראה גם רגה עד
היכן ישתלשל ויגיע מה המחשבה והכונת
בשעת ביאה' והנני מאיר ענין לבאר

ובענינה ואם יאהבו זה לזה ויתנו בניהם
פקחים כי כפי מה שתהיה אהבתם זה לזה
בשעת השמיש בן יהיה פקחות הנער
הנולד וסכלותו והטעם הוא לפי שהאהבת
לא תהיה כי אם מן התאוה והתאוה לא
היתה כי אם מחוס הרב ומחוס הרב יחמו
הדם וכל האברים ולפי רוב האוהם היתה
הממותם ויחמו שני הזרעים זרע האיש
זרע האשה אשר מהם יבא הילוד וילכן
הוא הילוד פקח כי הפקחות הוא מחוס
הלב ומדוד המהשבה אשר במות'
וכאשר תהיה היא גם כן מוסכמת למחשבו'
טהור וזכות כמותו אזי יהיו שניה' אחדים
בדבר המצוה ותתקשר מחשבתם כאחד
ויולידו בן כפי הצורה הטהורה שציירו'
ואל תתמה על דבר זה כי טבע פשוט
הוא אפילו לעיני חכמי המחקר כי כפי
המחשבה וההרהור שיעבור על לב האדם
ואשרו בשעת חיבורם יהיה הולך מוכן
ומצוייר אם טוב אם רע' וכבר הביאו
מעש' מהיהא מטרונתא שילדה בן שהור
והיו היא ובעלה לבני' יופים עד מאד והזשב
בעלה להרנה כסבור שזינתה עם כושי
לולי שבא חכם אחד ואמר שמה הרהר'
בשעת תשמיש בארם שהור בדקו ומצאו
צור' שחורות במשכין אותו החדר ששמש'
בו ואמרה היא כי כששמישה עם בעלה
היתה מסתכלת באותם צורות ומהרהרת
בהן' אם כן הבן עד מאד רואה עד היכן
יגיע כח ההרהור בשעת תשמיש' גם
המקלות שפיצל יעקב לפני הבהמו' וזכיתו
והבן מה שאמור רבותינו זל' כל הנושא
אשה לשם יופי חדש נכנס חדש יוצא
והרב אוכלתו' שנאמר ביי' בנדו כי בנים
זרים ילדו וגו' והסוד הגדול הזה הוא
בהיותו נושא אשה לשם יופי הרי חבורו
אינו לשם שמי' לפי שהו' מהרהר בצורתה
בדרך הגופניות ואינו מחשב במחשבה

לך הטעם * דע כי מעין המים בהיותו נמשך ממקום גבוה למקום נמוך יש כח להעלות אותם המים אל מקום גבוה אחר כנגד גובה המקור שיוצאין ממנו * וכך ידוע לבעלי השכלה כי מחשב האד' היא ממקור נפש השכלית שנמשכה מן העליונים ויש כח במחשבה להפשט ולהתעלות ולהגיע עד מקום מוצאה ובהגיעה אל המקור אזי היא נדבקה ביסוד העליון שמישם נמשכה ונעשין היא והוא דבר אחר וכשהמחשבה חוזרת להמשך מלמעלה למטה נעש' הכל בדמיון קו אחד ואותו האור העליון נמשך למט' בכח המחשבה שמושכת אותו למט' ונמצא ששכינה עמו ואז האור נמשך ומתפשט באותו המקום שבעל המחשבה יושב שם * וכך היו החסידים הראשונים מדביקין המחשבה בעליוניו ומושכין האור העליון למטה ומתוך כך היה נמשך האש מלמעלה למטה כמו בן עזאי שהיה יושב ושונה והאש מלהטת סביבותיו * ורבי אליעז' שהיה יושב ודורש וקרנותיו יוצאות בקרנותיו של משה רבינו ע"ה * וגם מתוך כך היו הדברים בשכילם מתברכין ומתוספין כפי כח המחשב וזו הוא סוד צפת השמן של אלישע וכך הקמת של גאליהו כי כל דבר שהיו מחשכין בו ומתכונין עליו באות שעה היה מתקיים אם טוב ואם רע * ועל זה הענין אמרו ז"ל נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות * ואחר שהדבר כן הוצרכו ר"ל לומר כי בהתהבר האדם עם אשתו אם מחשבתו נדבק בעליוני' הרי אות' המחשב' מושכת אור העליון למטה והיא שורה על אותה טפה שהיא מתכוין עליה ומתהרהר בה כענין צפת השמן ונמצאת אות' טפה נקשר לעולם באור הבהיר וזהו סוד בטרם אצריך בבטן ידעתיך * מפני שכבר נקשר האור הבהיר בטפת אותו צדיק בעת החבו' לפי שהמחשבה נקשרה בעליונים ומשכה

האור הבהיר למטה * והבן זה עוד מאד ושמרהו כי יועיל לזה הספר ולזולתו * ולכן אמר שלמה במשליו הנמצאים בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך * ואר"ל בכל ואפילו בצרכי הגוף קטן וגדול ומה שאמר דעהו כבר ידעת מהו לשון ידיעה שהוא הכור הנפש השכלית ודבקה באור העליון וכאשר דבור האדם עם אשתו נק' ידיעה בן דבוק הנפש בעולם השכל נקראת ידיעה ולכן אמ' הכתו' בטרם אצריך בבטן ידעתיך וזו כיון אל הצור' השכלית לא אל יצירת עצמותו וכל שכן אל עיקר מציאותו וידוע הו' שלא נק' האד' יודע דב' פלו' עד שטרבק במושכל המשיכל ואמר בסוף והוא יישר אורחותיך כי האד' העליון יהי נדב' במעשיו ויהיו כלם בסד' נכון וקוין * ואח' שהדעתך זה התכוון למ' שאר"ל הרהורי עביר קשיין מעבירה כמו שביארתי למעלה כי בהיות האדם מחשב בדברי רשע וטנוף אזי מחשבתו נדבק בטינוף בעליוני' והרי נפשו מתוויב לשמים שהרי היא מטמאה במגע' אבל אלו עשה עבירה למטה לא נגע אל השמים משפטה ואז יקל מעליו יותר מן הרהור הרע שהוא נדבק בעליונים * והוא קרוב לקצין בנטיעות * ומכאן הבין עונש המהרהר בעביר' בשעת השמיש כי אורה המחשבה המטונפת הלה על הטפ' ומיסדת ממנה יסוד רשע ועול וטנוף ובהיות האד' ואשתו מתכוונין בקדושה ובטהרה לדבר אחד אזי יראה הזרע ההוא טוב וישר וירא אלהים * והנה זה מבואר טוב ונעים * השער החמישי באימות החבור * א"ר יונה בן דהבאי ארבע דברים שחו לי מלאכי השרת * חננין מפני מה הווי' מפני שהופכין את שולחנם כוכמין מפני מה הווי' מפני שמסתכלין באורו מקו' ורמז לזה שנ' וראה את ערות' והיא תראה ערותו * וסמך לית ונכתרו לעיני בני

ודרך צניעות וברברי נשי צדקניות שיצאו
מהם בנים הוגנים בשרים וטהורים ראויין
לכפר עליון בעלי תורה ויראה והוראת
כמעשה קהלות שזכתה לשבעה בנים
שכולם שמשו ככהן גדולה ושאלו ממנה
חכמים במה זכתה לזה ואמרה להם אפי'
קורות ביתי לא ראו שעורות ראשי מימי
וכל זה הפלגה לשאר צניעותה וחסידותה
וכושר מעשיה * אמנם זה הספור יהיה
קודם חשמיש אבל מהתחיל לשמש אין
לו לדבר כלל בשום דבור בעולם כדי שתה'
כונתו וכונתה צלולה לשם שמים כמו
שביארהי * תניא היוצ' מבית הכסא ושמש
מיד קודם שהלך מיל הוין לו בנים נכפין
מפני ששד המסונה על בית הכסא נלוח
עמו מהלך מיל * הקיז דס ושמש קודם
שטעם שום דבר הוין לו בנים מצורעים *
המשמש לאור הנר הוין לו בנים בעלי
מומין * המשמש מעום אחזהו אחילו
והוא כאב האיברים * המשמש מיושב
אחזהו דלריא והוא שגועין * הוא מלמטה
והי' מלמעלה הרי זה דרך עזות והולד יהא
הפכפך * הנא המשמש מטתו על המטה
שהתינוק ישן עליה אותו התינוק נכפה
ולא אמרן אלא דלא נאים אבל נאים לא *
והמשמש מטתו על הקרקע יהיו לו בנים
שצוארם ארוך יותר מדאי * והאר עשיית
החשמיש כתב ארסטו שהוא אר' טורה
הנדה מיד ובעשייתו יהיו מראשותי' נמוכי'
וימשוך האיש ירכ' אליו לצד מעלה משך
יפה * והזהר האש' מלאכל נענע הו' מינט'
קוד' החשמיש ויהשקו האש' אחרי כן ותזה'
מלהתעטש ולבטעים דבר אלא תישן מיד
והנהגת החשמיש והנהגת המעובר' ממה
הזהר ואין תהנהג על דרך הרפוא' אכא
בנתיב החמישי בהנהגת הבריאות בעה *

עמם כל' שיכרתו עיני הבני' אלמין מפני
מה הוין מפני שמנשקין באותו מקום *
חרשין מפני מה הוין מפני שמספרי' בשע'
תשמיש * אמר רבא מדותיו של ה'כה כדה
כנגד מדה הוא הפך שולחנו יהפכו רגלי
זרעו * הו' נסתכל בדבר הנסתר מכל לפיכ'
יהיו הכל נסתרי' מזרעו * הוא עוב הפה
המדבר שבו נהנה הנשיקה ונישק הסתום
לפיכך נסתם פי זרעו * הוא ספר בשעה
שהיה לו לחרוש לפיכך נחרש אונן זרעו *
ומה שאם חכמים ז"ל אין הלכ' כרבי יוחנן
בן דהבאי אלא כל מה שאר' רוצה לעשו'
באשתו עושה היא למה זה דומה לבשר
הבא מבית הטבח אם רצה לאכל מבושל
אכלו צלי אכלו וכו' * לא אמרו שיהא מות'
אלא דוק הפיכת השלחן כי זה אין בו כל
כך איסור כשהיא מתרצה לו אבל בדברים
האחרים לא חלקו חכמים שהרי בנושק
עובר משום כל תשקצו את נפשותיכם *
כמו שאמ' ז"ל תאי מאן דשתי בקרן דאומל'
עובר משום כל תשקעו את נפשותיכם *
וגם המסתכל באותו מקו' עובר משו' והצנע
לכת עם אלהי' * וגם המספ' בשע' תשמיש
הרי אמרו זל מגיד לאדם מה שיתו אפילו
שיחה יתירה שבין אדם לאשתו מגידין לו
זה מדבר בשע' תשמיש והוא משתבעה
לתשמיש כי אז אינו רשאי לדבר עמה
בדברים אחרים אמנם יכול לדבר עמה
בדברים שהם צורך תשמיש ולהכניסה
תחלה בדברים מושבין את לבה ומיישבין
את דעתה ומשמחין אות' כדי לקשור דעתו
בדעתה וכונתה בכונתו ולומר דה דברים
שמכניסין אות' בחשק וחבור ואהבה ורצון
ועובים ואז לא יהיו הבני' בני תשע המדות
שכתבתי למעלה * גם יאמר לה דברים
שימשכו את לבה ליראת שמים וחסידות

הנתיב הרביעי

ותכונת כל אבר ואבר ומעמו :

ישתבח

ויתפאר האל הגדול
הגבור והנורא *

שהוא סבה ראשונה לכל נברא * וקנה
עולמו והמציאו * ומאין ליש הוציאו *
ואתרי כן יצר האדם בחכמה * עפר מן
האדמה * ויפח באפיו נשמה * ואותו תהא
מחכימה * לבא אל הקדש פנימה *
ולהראות לו גבורתו לעולמו הוציאו *
ולכבודו בראו * יצרו אף עשאו ועל הכל
נתן מוראו * ונתן לו דעה ושכל מכל
הנבראים * אשר תחת גלגל הירח נמצאו *
והחכים נשמתו אשר היא צורתו * לדרוש
ולתור סוד בנין גופתו * ולהכיר ולהבין כי
מהפכי הרכבתו * ומטפה סרוח ראשיתו *
ומדם הנדות היותו * וציור אבריו על מכונו
צורה בתוך צורה * האל איש ברא כל נבר *
אשר לו הגדולה והגבורה * אשר ברא
מלאכי איש ומים * ועושה שלום ביניהם
בשמים * וכן עשה לאדם שיצרו מורכב
מהתפכים * אשר בכל רגע מצד אל צד
מתהפכים * שהטיל שלום ביניהם ונתן
השקט ובטח באהליהם * וכל זה לכבודו
ולהגדיל שמו * כאשר ביארתו בנתיב אשר
לפני זה טעמו * ורצה שימשך עד זמן
קצוב בעולמו וישם לו גבול קצוץ אשר
ממנו והלאה לא יוכל לנסוע * עליו אין
להוסיף וממנו אין לגרוע * זולתי אם יזכה
שיצא לו בוראו מרגע * או יתיר מימיו
אם ירע * ובעת שהזמן ההוא יגיע * אזי
רוח קנאה תעבור על ההפכים ההם *
ויבא מתלוקת ביניהם * וכשהואחד על
חברו גובר * הגוף כאפס ייטב * ויהיה
פתאום לתרין ורכבת * והמתלוקת בטלה
ונתפרדה הבילה וישוב אל המקום אשר
היה שם אהלו בתחלה * ויטאר הגוף
המורכב מהתפכים * כאבן שא'לו הופכי *
ולזה כיון שלמה באמרו עת להבוק ועת
לדחוק מחבק יועץ כי חוקק הארץ ויכוונה

לא יהו בראה * לשבת יצרה * ברא כלי
הזרע באדם כדי להוליד דמותו * האיל
וכונו להפסד אימותו * ואמרו בעלי החכם
יודעי דעת וזכיה * כי האד קראוהו עולם
קטן הנבונים * יען כי מצאו בו חלק מן
העליונים והתחתונים * כי השער דומה
לשער שהוא מצמיח * כגנה אשר זרועיה
הצמיח * והראש לגלגל דמותו * והמות
דומה ללכנה לרטיבותו * והעניים לפני
המאורות * כי כן הם מאורות ויל' השינים
המה * כנגד ימות הדשי ההמה * ויל'
נקבי שנקרבו * כנגד הדשי השנ' נקבו בר
ושבע בראש מהם * כנגד ימי השבוע הם *
וכנגד יב' מזלות * אשר בשחקים נתלות *
נתן בו יב' דברי והם הראות והשמע והריח
והדבור והטעם והמשיש וההליכה והעצה
והכעס והשחוק והשינה והתשיש * גם
נבראו כאד' יב' חליות שבשדרתו שעליהם
בנו הגוף והוא העמדתו * והלכ דומה
לשמש מרוב חסימותו * והכבד לכאדים
שהדמים ממנו נוסעים * והכליות דומות
לכוכבים הקבועים * והעורקים שבתם
הדמים נזרים * דומים לימים ונזרים *
ומפני שהאדם ככה נברא * לכן עולם קטן
נקרא * ונקרא אדם גדול העולם כלו יחד *
כי הגלגל דומ' לאיש אח' * והראש הקוטב
הדרומי כי גבוה הוא * ועל שהוא דר חם
דרום קראוהו * והצפוני שהו' צפון לרגלים
דמותו והמזרחי לימין כי ממנו התחלת
התנועה * והמערב לשמאל כי הוא יורד
מפני עליות המזר' ותנועתו ממזרח למערב
ופניו הו' אמצע השמי' כי הוא סוף התנוע' *
והאחור הו' יתר הארץ' ודמו חכמי המחקר
הטועת עולם השכלים והגלגלים לעולם
השפל כהנהגה נפש האדם עם כחותיה
לגוף האדם * ויען כי האדם דומה לעולם
והעולם דומה לו * לכן נוצר כלל גופו
ע'י שבעה כוכבי לכת אשר הם מנהיגי
הגוים

מאזנים רחמי הנשים והענובות * עקרב
הטבור והביצים והגיד * קשת הירכים *
גדי שתי הארובות * דלי השוקים * דגים
כפות הרגלים * ואחר ציור העובר והקק
אבריו ותחקשך בו הנפש החיה עומד במעי
אמו מקופל ומונח בפינקס והוא במקום צר
מכל עבריו שתי ידיו על שתי ארובותיו
ושתי עקביו על שתי ענבותיו ופיו סתום
וטבורו פתו' ולא יצא מפני הרוח וכשיושב
במשכנו מרס הנדות מזונו ואינו מוציא רעי
מבטנו כי אז היה הורג לאמו בעורו במעונו
אלא הוא כאחד מאבריה ולא יאמר ישן ולא
ניעור כי אם חסר ההרגש * ויש בבטן שלש
מעוות * שהם לדירת העובר מכוונת *

שלשה חדשים הראשונים הוא במדור
התחתון * ושלשה חדשים אמצעיים עולה
למדור האמצעי * ושלשה חדשים האחרונים
עולה למדור העליון * וכשיצא אס הוא
זכר יוצא פניו למטה שמכניס ליסודו שהוא
העפר שלוקח ממנה * ואם הוא נקבה
יוצאה פניה למעלה שמבטת בבריתה והוא
הצלע שלקחה יוצרה מהאד * ומיד ביציאת
העובר יסתם טבורו שהיה פתוח ויפתח פיו
שהיה סתו' וסגור ואין פותח ופתח ואין סגור
ודם הנדות שהיה מזונו יהפך לחלבי בשד
אמו וממנו מחיתו עד תשלום שנתו כי אז
יהיו לו שנים במה לאכל *

נאם

המהר בראות כי כל בעלי
הרכבות צריכים לשקוד על
דלת הכבת הרפואה מדיו' יום יום שהרי על
פיה אנו חייג ומחללין את השבת והעובר
על מצותה דמו בראשו כי נהני' בנפשו
ולכן ראיתי לדרוש ולתור בספרי הרפואות
וראיתי בהם דברים נפלאות * גדולות
ונוראות שיעשה עמנו השם צבאות * לעד
ולאות כי לו יתברך נאותו ההודאות ולכן
הכיננו לעמוד ולראות ואמנם הדברי הארת
היו בפזורים ובפזורים בספרים ההם * אשר

נצטר

העולם ואיבריו נתקנים על ידי' מזלות
כמו שאבאר * בשבעה כוכבי לכת כיצר
שכתי שהוא קר ויבש הוא מיבש הטפה
בחדש הראשון ומחברה * צדק הוא חם
ולח בחדש השני מצייר העובר בתבניתו
ותארו ונתן בו רוח * מאדים הוא חם ויבש
בחדש השלישי עושה העצמו' וכל הקרבים
עם הגיד * הסה הוא גם כן חם ויבשה
בחדש הרביעי עושה הכבד והלב והדם ו
והחסימות שבהם * נוגה הוא קר ולח ויא
חם ולח בחדש החמישי עושה בתי העינים
והאזנים והחוטם ופני האדם והביצים *

כוכב הוא קר ויבש בחדש השישי עושה כל
הנקבים שבטנף והלשון והכליות * לכתה
ה' קרה ולתה ויא' חמה ולתה בחד' השביעי
מיישרת הריאה וכל האיברי במקומותיה *
וחזור שכתי בחדש השמיני ועוצר את
האברים מרוב קרירתו ולכן מי שנולד
בחדש ההו' לא יהיה * אבל בחדש התשיעי
חוזר עליו צדק והוא מחלק האברים מרוב
לחותו ומתקן הולד * ואמקרט כתב כי
סבת הצלת העובר בטובי' ובתשיעי' ולא
בשמיני' הוא לפי שמשביעי' העובר נשלם
ומבקש ליצאת ויגוע וירעש חמדי ואם הוא
חזק ושלם יקרע הקרום ויפתח המציצ' ויצא
ויהיה * ואמנם אם לא יוכל יחלש מזה
וישאר בחדש השמיני עיף וחולה ואם אז
יצא ימות לפי שיצטרף החלי' עם שטני
האוויר * אמנם אם יתעכב שם עד הגיע
החד' התשיעי' אזי כבר הברי' ונתחזק וכאשר
יצא חיה ויהי * וכאשר הבורא יתברך
מצייר את העובר על ידי' שבעה כוכבי לכת
כמו שביארתי כן מתקן איבריו על ידי' יב'
מזלות כמו שאבאר * כיצד טלה מתקן
הראש והפנים * שור הצואר והתרו' *
תאוסים שתי הזרועות והידים והאצטובכ' *
סרסן החזה והריאה והצלעות והטחול *
אריה הלב * בתולה הבטן והמעיים *

הנתיב הרביעי

למדתו בהם * ולכן ראיתי לקבצם ולחבר זה הנתיב מהם * ואחרי אשר ביארתי איך נוצרנו אבאר החלטי שבנו שהם מתייחסים לארבע היסודות גם פרקי השנה וימי האד' אשר הם נחלקים ומתייחסים להם * ואחרי כן אבאר כל איברינו ותכונתם ופעולותיהם ותועלתם וקצת מתהלואיהם ורפואותיהם ואכתוב הכל בסדר להיו' נקל למצוא דברי חפץ * וכאשר נדע הנסים שעשה עמנו הכורא יתברך בכריאתינו נאמין בכורא ית' ונעבדהו שגא ומבשרי אהזא אלוה * וכתב הרס' ז"ל בתחלת תכורו הנקרא ספר המצל כוידעתיו איך יצרט יתברך והכין אכריו נדע כי אנו מוכרחים לעבוד בוראנו יתברך מאהבה אף אם לא יתן לנו שכר שכב' עשה לנו טובה הרבה בבריאתו אותנו עכ"ל * ואני אומר כי גם כשנדע מיני החלאים נביר חסדי הכורא יתברך שהו' מציל אותנו מהם ונאמין בו ונעבדהו * ולכן ראיתי אני המחבר לחבר זה הנתיב בזה החבור אשר יעדתי לי ואבאר קצת החלאים כי אף ה' א' יש בו צור' לשביל האמון כאש' ביארתי ואחלק הנתיב הזה לשלשה שבילים כנגד שלשה עולמות יעז' כי הוא עולם קטן כאשר ביארתי *

השביל הראשון בראש' כלו מבית ומחוצ' עד הצואר * והוא כנגד עולם העליון' שהו' עולם השכל שכולל חמשה הרגשים כמו שאבאר לפני' בע"ה ובו השכל שופע על עצם המוח ששם משכן החכמה *

השביל השני באיברי הנוף הפנימיים שהם הקנה והושט והריאה והלב והכבד והמרה והאצטומא והסחול והמעים והכליו' ומקות השת' ורחם האש' וזה השביל הו' כנגד עולם התיכו' שהו' עולם החיו' והוא משכן הנוף החי' כלב האד' **השביל השלישי** באברי הנוף החיצונים

והם הצואר והידים והשדים וקרומי הבטן והאמה והביצים והמתנים והרגלים * והה' השביל הוא כנגד עולם ההדיוט' כי משם באה ההווה וישם דרך הצמיחה והוא גם כן הפסד הנוף המתנועע על ידי הרגלים * ובארתי הנתיב אכתוב קצת סגולו שלקטתי לפרפראות דרך אלפא ביתא * וסרס פתחי בזה השביל הראשון אקדים הקדמה אחת ואומר * מכורא הוא בעיני כל בעל שכל שההפכים אשר מהם האדם מורכב הם ארבע יסודות שהם אש ואויר ומים ועפר' כי האש הוא הפך המים * והאויר הוא הפך העפר * וכנגד אלו הארבע יסודות יש באד' ארבעה חלטים והם המרה הירוקה והדם והליחה הלבנה והמרה השחורה * ונקרא' בלשון ערב צפרא דם כלום סודא * ובלשון לעז' קולורא שגניניאא פלימא מאלנכונאי' המרה הירוקה היא המה ויבשה כטבע האש ומתולדת בטבע ומשכנה בכים המרה * וכשתרבה בנוף כלו ימשכה הירקון * ואם הרבתה כאבר אחד תמשוך אחריו הצבת הידוע באל חמרה ההצנו הידוע בנמלה * והרוצה לנצח זאת המרה יתנהג לאכל דברים המוציאים ותועלתה אבאר בשביל השני בע"ה * וזו המרה היא אצל הדם כמו הקצף העולה מן היין כשירת' כן היא קצף הדם כשירת' חום הכב' והבש' והתריצות והעזות והרוגז והתחרות כלם כאים ממנה * והיא נחלקת לחמשה מינין ואלו הן הנוטה אל הארמימות * הנוטה אל הירקות הנקרא בלשון ערב אצצר * והנוטה לכרתי והירוקה * הנוטה להלמון * והנוטה לעין הזנגאר * והדם הוא חס וזה כטבע האויר ומבועו הו' מן הכבד ומשכנו בורידין ובלב' ושלטנותו בשטח הנוף ובמקורם הראש' ותועלתו ידועה שהו' זן איברי הנו' דר' הגידו' כמו שאבאר בשביל השני בע"ה * וטבע הדם נחלק לשני חלקים הדם הטבעי * והדם

ההפסי

המוח והחזה 'אמנ' נאלינוס בת' כי אי' לזאת
 הלידה מקום בנוף כי כל האיברים צריכי' לה
 לפי שהוא דומה לדם אלא שאיט' מבושל '
 ושמי' זאת הליח' מהאקף ברוט הגב ומשם
 מהפשט בכל הו' ' וכשתרכ' זאת הליח' ככל
 הג' תמיש' השדפו' הבשרי' הו' אידורפיסא
 ואם הרבתה באבר אח' המשוך הצבו' הידוע
 באל' ההב' והוא נפיחה לדה וצבות רך אין
 עמו כאב ' והרוצה לנצה זאת הליח' יתנהג
 לאכל מאכלים ~~למים~~ ' ומיני' זאת הלידה
 המשה' ' והם המלוח וטבעו החם והיושב
 והמרוק וטבעו נוטה לחמימות וללחות והו'
 סעט דם מן המלוח ' וההמוץ והוא נוטה
 לקור וליובש ' והלידה הזכוכי' וטבעו הקור
 והלח ' והו' הקר והלח שבכל חמשת המינין
 והתפל' והוא מעט הקור והרטיבה ' המרה
 השחור' הו' קרה ריבש כטבע העפר' משכנה
 בטהול והו' שמי' הדם ותועלת' אבא' כשביל
 השני בעל' ' והו' נחלק לשני מינין הטבעית
 וטבעת קר ויבש ' והיוצאת מן הטבעית
 ומתולדת משריפת החלטים ' והנטייה
 והנקימה וההקפדה ורוח קנאה ורוקח' הלב
 וזועף הפנים הוא בא ממנה ' וכן כשאדם
 מתעצל ומותח פניו ומותח ידיו ורגליו בדאנה
 או בעצלות בא ממנה ' וכשתרכ' בכל הנוף
 תמשוך הרולי' הנקרא טראטי' ' והרוצה
 לנצה זאת המרה יתנהג לאכל מאכלים
 הדשני' והשמינים ' וכמו שארבעת החלטים
 האלה הם מיוחדים לארבע היסודות כמו
 שביארי' כן הם פרקי השנ' מיוחדים לארבע
 החלטים שבכל פ' ימשול הלם אח' על שאר
 החלטים ' כיצד ארבע פרקי השנה הם קור
 וחום וקיץ וירוף ' וכן הקור הו' הכתי' והוא
 קר ורטוב כטבע המים וכו' מוסרת' הלידה
 הלכנה וזכנו הוא כחוקפת טבת עד תקופת
 ניסן ' וזה הזמן דומה לימי הולדות
 משנות האדם האולי' קמאז יתחיל לצמוח
 ולהתגדל וזמן הר' הו' חם ולח כטבע האויר

ההפסדי' ' ואשר ישיג' לפש' מסנולת הדם
 הוא השחוק והמשגל והשינה ' וכרא' הכור'
 ית' מעצם הדם כל אבר שהוא חם ולח כמו
 הבשר והדם והעורקים והעצבי' שהם כלעז'
 נרבושי' ' והכליות והביצים והחזה והלב
 והושט והלשון והכבד ' ומי שיש מן החי
 דכו' זך ומעט חם הו' יות' מבי' ולכן החי שאין
 לו דם כמו הדגורים והנמלים הם ית' חכמי'
 מבעלי' הדם והרטיבו' המיית' שיש להם הוא
 כמו הדם לבעלי' הדם והשכלי' שבהם תלך
 הרטיבות' ההיא לאברי' בהם תלך החמימות
 להם' ומי שדכו' עב' הוא כעסן כחזוי' הליחה
 הלכנה היא קרה ולדה כטבע המים והיא
 מותרת' הדם שלא נתבשל ' וקרינות' הו' כנג'
 חומי' של כבד וחמימותו של דם כנגד ק'
 קריחת' של זו הליחה ואם יהיו שניה' שוין
 למסיבתם אזי יהא שלום לנוף ' אמנם אם
 יתעורר הדם וישפיל' הליח' אזי יעורר הדם
 והשחין ' ואם ישפל' הדם ותיעור' הליחה אזי
 יתעורר קריחותה על האד' והיא הקדחת' ' וכן
 רוב החלאים מתגבורת' זו הליחה הם באים'
 וכן העצלה והבשלות' והכבדות' והשכרה
 והשבייה ואידור' המענה וכיעוס' התנועה
 והשיעול ומיעוט' המשגל' והפאלגה הוא
 פאראליסי' והרעד' בא מוצת' הליח' וישכונת'
 בריאה וקריחותה מגיעו האויר הנכנס אל
 הנוף בתו' קנוק' דריא' והריא' מגיעו אל הלב
 ומעוילו וקוירו' ויתרפ' עמו ההבל העולה אל
 המוח ותיקין' הנפש החיה בזה וגם החוכם
 הטבעי' ' וכרא' הכורא' ית' המוח והריאה וכל
 מה שיש בנף מן האיברים הקדי' והרטובים
 מוצת' הליחה ' וחלקה לשני חלקי' ויש בה
 שתי' יסודות ושתי' סקובי' והם המוח והריאה
 כי כמו שהמי' מתהלקי' בעוים' לשני חלקים
 חלק על פני האר' וחלק מתלקי' באויר' ישארו'
 הענן ' כן היא זאת הליחה ממנה בריאה
 וממנה יספגין' כן המוח כמו הטל הנזול מן
 השמים ' ושולטנות זאת הליחה הו' כאחרי'

שעות מבנה * וגם כל הכפוענים * הם
נחלקים לד' יסודות כיצד כל טעם מהם
הוא הם ולח וכנגדו הדם * וכל טעם מר
הם ויבש וכנגדו המרה האדומה * וכן
טעם המזין קר ולח וכנגדו הליחה הלבנה
וכל טעם הרוף כגו' כלל דומה לו דם ויבש
וכנגדו המרה השחורה * הוץ כלל ארוך
וזנביל שאף על פי שחריף הוא הם ולח *
הנה ביארתי בהקדמתי זאת ארבעה ה
החלטים ופרקי השנה חמן האדם והימים
והבטעמים שהם נחלקים לארבע היסודות
ומעתה אהל לבאר איברי האדם כאשר
ייעדתי *

השביל הראשון בראש כולו מבית
ומהרץ * שערות
הראש הם נולדים ממזג העשנים העולים
מן הלב דרך הקנה והם כליות צחיות
שאינן נגישות * ועם היות שהם נולדים
מלישן טבעם הוא קר ויבש וכפני 'הראש'
הוא למעלה דמוהו להקרת התנור אשר
יעלו אליו כל הבלי הנוף לפי שהאדם נצב
הקומה * וכל אחת מהשערות היא בנקב
לבה שאם היו יונקות שתי שערות בנקב
אחר היה מפסיד ראות עיניו * והועלהם
שמהממים הראש שהוא מעצמות קרים
ואין עליו בשר לחממו כי אם העור לכך מה
שאין כן בשאר האיברי ולכן הוצד לשערות
שיחממוהו וישמר הכוח * וכתב אפלאטון
מין האדם יתחלף מזולתו מבעלי חיים
בהיותו יותר חלק שאין לו שערות כבהם
והסבה למיעוטו במזרות והאדום הלהים
והיבשים מהם * אינם בראש שערות
ארוכות מהם הפני החום והרטיבות שיש
יותר משאר ראשי החי * ולסיעום עכו
ודקות מזגו ולהיותו בתכלית הזמן והלח
והדבר הלח מתקרר ופתחם בנקלה *
לפיכך נחכס הטבע לכסו' הראש בשער *
והקרת תהיה מיבשות ותתחיל מהקדר
מלפנים

וזכו העוררות הדם * וזמנו הוא מתקופת
תמוז עד תקופת תשרי ויא' מתקופת ניסן עד
תקופת תמוז * וזה הזמן דומה לזמן הבחרות
שהוא הולך ואור תמיד * זמן הקיץ
הוא הם ויבש בטבע האש וכו' מושלת המרה
הירוקה וזמנו הוא מתקופת תמוז עד תקופת
תשרי ויא' מתקופת ניסן עד תקופת תמוז *
זה הזמן דומה לימי הישישות שההמימות
הולך והסר קצת * זמן החורף הוא קר
ויבש בטבע האר' וכו' מושלת המר' השחורה
חמנו הוא מתקופת תשרי עד הקופת טבת
וזה הזמן דומה לימי הזקנה שהוא הולך
ומתקרר וקודר ומחשיך * וגם ימ
האדם הם נחלקים לאלה הזמנים והם זמן
הילדות וזמן הבררות וזמן הישישות וזמן
הזקנה שכל אחד מאלה הזמנים הוא מושל
חלט אחד על שאר החלטים * כיצד מעת
יצירת האדם עד עשרים שנה הוא זמן
הילדות ואז גדל האדם ומזגו הוא חם ולח
ולכן הוא מושל בו הדם שמגדל אותו לפי
שהוא בטבע * זמן הבחרות הוא מעשרים
שנה עד ארבעים ואז נשלם גדולו ומזגו הוא
חם ויבש ולכן ה' מושלת בו המרה הירוקה
לפי שהיא בטבע * זמן הישישות הוא
מארבעים שנה עד ששים ואז הוא מזגו קר
ולח ולכן היא מושלת בו הליחה הלבנה
לפי שהיא בטבע * זמן הזקנה הוא
מששים שנה ומעלה וכו' יראה הלישו' הכח
הטבעי ומזגו הוא קר ויבש בתכלית והוא
מזג העפר ולכן היא מושלת בו המרה ה
הי' זרה לפי שהיא בטבעו * וגם בכל יום
יום כל אחד מהחלטים הוא מתגבר בנף
ששה שעות כמשפטו * כיצד הדם הוא
מתגבר מתשע שעות מהלילה עד ג' שעות
ביום * והמרה הירוקה משלש שעות מהיום
עד תשע שעות מבני * והמרה השחורה
מתשע שעות מהיום עד ג' שעות מהלילה
והליחה הלבנה מג' שעות מהלילה עד תשע

מלפנים יעז כי שם המוח * ונס לפי שהמקו
ההוא רק יותר מכל הראש וראיה לזה דקות
המקום ההוא לילד * ולכן ממדר היובש
לפעול בו * וכתב ארסטו שהממהר להיות
קרח יורה שטבע מורו יבש כי הואיל ו
השערות נולדים מלדות אשיות אם כן
בהעדרם כדרכות היובש גם השער יעדרון
והמאחר להיות קרח או שלא יקרה לו כלל
יורה שטבע מורו לח * ולכן הנשים
והסריס לא יקרה להם קרחת להיו מזהם
לח מאד * השער הנס יורה על חזק הלב
ובריאות המוח * והשער הרך יורה על מרד
הלב וקור המוח ומיעוט החכמה * צהיבות
השער יורה על השמנות ורבו הכעס ויתלבן
השער בשיבה לפי שאז התרבל בהם הלבנה
מאפסת חום ההולרי * ולבחורים ילבינו
מריב אפסת חום הטבעי * והפרט בין לובן
שער הזקנים ללובן שער הבחורים כי לובן
הבחורים ילבין תהלה בראש השער כמו
האילן שמתייבש תחלה בראשו * ולזקנים
ילבין תחלה בשרשו מפני שהלבנה המלבנת
הוא כמות * ולכן הרוצה לעכב ליבון השער
ידגל דברים המטריח ליהל לבנה וירחץ
ראשו במי מטר שנתבשל בהם עלי הותם
ועלי תאנים ועלי זמורה * למריסת
השער * ישים עליו מי בצלים או ילדש אפר
רעיוני תמים כשמן וימשה בו הראש
או ירחצו במים שנתבשל בהם עלי ההדס
היטב * או ימשהו בצואת עכברי שחוקה
שגילוישה בדבש * או בצואת שור מעורבת
עם חומץ * ואם ירצה יוסיף על זה חלבנה
שחוקה * לנחק הראש * ישים עליו
מלח כתוש מעורב עם חלב כליות של עז
או ירחצו כמרת שור וצואת צאן מעורבין
עם חומץ יסן ומעט מים ודבש * או ישים
שמן זך בחתיכת עופרת וימללנה היטב ב
בחיבת עופרת אחרת עד שיצא טעם
העופרת בשמן וימשה בו הנחק ואז יצמח

בו שער * אם תעביר השער בתער ותשים
על המקום ההוא חלב איל או דם עטלף או
דם צפרדע לא יצמח במקום ההוא שער *
להאריך השער * ילוש אפר שורש
הקנה בשמן ההדס וימשה בו השער *
או ימשהו כשמן שומשמן * או ישים במי
בישול התרדיון כעט חרדל וימשה בו השער
בלילה וידיחנו ביום במרהץ *
להצהיבו * ימשהו בחלב תרנגול
שגילוש עמו אפר דלעת * להשיחור ולחזקו
ימשהו בשם שומשמן שנתבשל בו הדס *
או יערב סיד ובורית ושני חלקי קנקנתום
ומעט שמן וימשהו בהם הראש * לילפת
והוא כמין סובין שמתילד בשרשי השער
מליחה לבנה וסכתורג מלוי מהמאכל ו
ואכילת מה שמוליד הליחה הלבנה *
ורפואתו שיאכל תורוס או צפרים עשויין
בחומץ ואל ישחה מים זולתי אם זה מעורב
עם דבש או עם יין מבושל וירחץ ראשו
בחומץ מעורב עם דבש או במי תרדיון ש
שנתבשל בהם זרע ההדס * או בחומץ
שגילוש בו אפנים שחוקים * וכתב גאלינוס
מי ההדס חזק השער ושרשו כי ימנהרו
מלהמרט גם יועיל לילפת ולנעיס הלחים *
לשערות שמתבקעות בקציחה ומתחלקים
יהיה מסכת הגבורת יובש * ורפואתו שיהא
מוזג לחם חמין וכבש בן שנתו ומרק ת
הרנגולה עם שקדים או עם סוכר * ויבשל
תרדיון יפה במים ויצננם ואחריו כן יבשל
במים ההוא שמן זרע פשתן וירחץ בו
הראש :

הראש

צורתו היא עגולה לשתי
סבות האחת כדי להחזיק
יותר כמות מן המוח כי הצורה והחכמה
הזאת תוכל להשליא כל הדלה יותר משאר
הצורות * ועוד כדי שלא יקבל חזק
בנקל כשאר הצורות שיכולות לקבל חזק
בקרנים * ויש בעצמות הראש תפירות
יב א 12 רבות

ואם יבא מפני רוב דומר לבד אינו מופ' טוב
והנה צריך שהבדל בין שניה כהא' ובדברים
אשר יצמחו מן הראש' אמנם מן
התאר כשהעין אם הוא דומ' לכוון החסות
משני הצדדין אם לא בי זה הדמות מופת
טוב המיד' ואמנם כמה שיצמח מן הראש
שהעין אם הצואר עם הזק וענין שאר
העצמות על הטוב שבענינים והעצבים כרס
עכס חזקים אם לא והתכונה אשר
התייחד בה הראש הוא השוה בגודל נכון
הענין שיש לו מעט בליטה במקדמו
ובאחוריו ומעט מעיב' ושלל' שני הצדדין
אצל האזניה והוא כאלו התשוב כדור שעה
עגולה היטב והסדוט שני צדדיה מעט
שאתה בשתחשוב הראש כן ידעת בלא
ספק שאי אפשר מבלתי היותו מקדמו
ואחוריו יוצא מגדר עגולות הכדור ושני
צדדין יותר נכנסים ויותר קרובים אל
השטחות' ואם תראה הבלוטה אשר
באחרון הראש כבר הס' עיין עם זה בעצבים
ובצואר העצמות כי כשהיו ארו' על הענין
הטבעי אמנם בא ההסדון מן הסדון הדומר
לא מחולשת הכח' ואם יהיו אלו הדברים
שביארתיו על הענין פחות מן הענין הטבעי
הדע שהראש הלוי' כאב דצי הראש
יקרה מאחד משני פנים מהמימות או מ
מקדמיות' אם הוא מהמימות אז יהיו פניו
אדומים ונפוחים וכבדים ויורה שהוא כבדו
דס וטוב לו להקין בקופאל מן הצד שבו
הכאב יותר' ויזהר מהבשר והזין
ויאכל עדשים עם חומץ ברכס' ואם
לא יהיה עם הכאב' לא חמים והולא
אדמימות אבל הכאב קר אזי צריך לזהר
מהדברים הקרים ויאכל דברים החמים
ויכנס למרחץ וישרה יין חזק ישן וישפוך
בנחוריו מיין עלי קנים רכים'
אמנם כאב כל הראש כתב נאליטוס
שיקרה מסינים רכים אין מספר פעמים
יקרה

רבות ארומות נכנסות זו בזו כשתי מצירות
והם שבעה עצמות שנקראו פתילות הראש
והם מקטרים אלו באלו ומביניהם יוצא
העין אמנם בראש האשה לא נמצ' כי אם
תפירה אחת עגולה לפי שמורה לה מאד
צריכה שמירה מעולה מקור ומחוס' ועוד
לפי שהיא קרה אין לה כל כך עשנ' כאיש
ולכן די לה בעגולה אחת להוציא העין
ההוא' ועוד לפי שהאשה מתחזקת ברידה
ואיכירה מתפרקין הוצרך ראשה להיות חזק
בלא תפירות רבות' ולפי שראש האשה
חזק משל האיש תמצא שהאשה נושאת
משוי על ראשה והאיש על כרפו' ועצם
הראש שה' מאחר הוא קשה יותר משל פני'
לפי שהמות שהוא רך הוא סמוך לעצם
שלפנים ולכן הוצרך העצם ההוא להיות רך
כמותו' ועוד לפי שהעניים הם לפנים
ויראה המכשולות בענין שלא יפול' ואף
אם יכשל ויפול לפנים ישמר בידיו ולא יכה
ראשו בקרקע אבל לאחוריו אולי יפול בקל
כי אינו רואה וגם אין לו כמה ישמר ויכה
ראשו בקרקע ולכן צריך להיות חזק וקשה
כדי שלא יקבל היתק כל כך' וכת אפלאטון
הראש הקטן הוא מופת מיוחד לרוע תכונת
המות ולכן צרות המות היא סבת חולש' מה
שתלך מן המות מן העצבים והוט השדרה'
זה כשהשורש יהיה קטן מה שיצמח ממנו
גם כן יהיה קטן ויתחייב מקטנתו צרות
בשני המות ומעבריו ולא יהיה לרו' הנפשי
רוחב ישתמש בו לה ראש קט' תילך ממעוט
החומר' ואם יהיה תכונתו עם זה בלתי
טובה יהיה הרוע בתכונת המות יותר עצום
ונראה שקטנות הראש יש יתרון בו ויתחיל'
מזה שהיה רוע תכונת המות יש בו יתרון'
ואמנם הראש הגדול כמו כן לא יורה ב
ברכה על טוב תכונת המות וזה כי כשהיה
גדלו' אמנם בא מכת הטבע ועשיותו
במלאכתו הדמר טוב הוא מופת טוב'

ויפישט עורי המקום ההוא' ורוב הלוקין
בזה החולי הם הנערים עבור רבני דתם'
וצריך להזהר מהמאכלים המולידים
חמימות וישנה הרפואות המורידות ה'
החמימות ויתקן הדם מרפושו ומהדונו
ויטדרנו ויקיז בשני הגידים שהם אחרי
האזנים ר"ל בכל און אחר והדם ההוא היוצ'
מהם יטדרנו הם על המקום ההוא שבו
החולי' ואם הנער קטן האכל המינקת
דברים המתקנים הדלב והמנע מן ההפך
והשינה מי שומר לת עם סוכר' ויעבירו
תער על ראש החולה וילוש קמח תרמוסים
עם חומץ וישים עליהם או יבשל ה' דרהם
מעצמים ברחי נקוב' בו אוקיות משתן בקר
וששה אוקיו מחומץ עד שיתבשלו העצמי'
ויתרככו ואז יכרשם וישים על הראש'.

או ידוק מרחך ועלי הדפנה וכסף חי וחנה
וישמן הכל בד בכד ויכרס וישימם על
השחין ויהי' או ישים עליו זבוכית
שחוקה שנלושה בדומץ' ויולדו רוב
כנים בראש ובנוף משמרי הלידות אשר
יערש אורם התולד ונשארו בין העור והכש'
ולכן טוב הוא לנקות עצמו מהלידות וירחץ
המקום שבו הכנים במים מלוחים עם
דומץ' וירחץ בכרחץ היטב או ללוש אפר
מקץ צמי עם מררה השור וירחץ בו מקום
הכנים'.

המות שבראש הדמר שלו מורכב
מלחות ואינו כטבע המוח

של שאר האיברים כי טבע המוח ההוא
הוא הם ירח' וזה של הראש הוא קר
ולח' ולכן הם מקיפין אותו שני קרומין
האחד קשה והוא דבוק לעצם הגלגלי
ונדבק במוח במקומות והוא נקוב נקבים
רבים כשני מקומות המקום האמצע הנקב
שנקצה הרוטם ונקרא משמרת' והאדר
אצל העצם שבהך' וזה העצם כמו כן
נקוב ויישך מן העצם הנקוב שנקצה הרוטם
יב כ 12 11 פסולת

יקרה מהם השמ"מזן האויר לבדו שימשוך
המוח כל ליתות הגוף לעצמו ואחרי כן
ונרשם אל האיברים השכנים אליו שהם
חלושי הכח' ולרבים יקרה מרוב שתיית
יין או בסבה הראש בנזן בנגע או בסבה או
בנפילה' ולכן יאות לעיין מאין יחול
הכאב ההוא' ואמנם כאש לא נודע לו
סבה נמצאהו ברוב שיהיה מחמת שיתובר
עניו אחר מהחלטים שביארהי' וזה רך
האות שאם יקרה מן הדם שימצא
הסימיות בראשו ובגופו וכוכב במצח' ואם
יהיה מן האדומה יהיה לו חום רב כנהריו
ופיו יבש בצמאון ולא יוכל לישן ויכב כאבו
יותר מכאב הדם ובצד ימין יותר מבצד
שמאל' ואם יהיה מן השחורה יהיה
כאב צד שמאל יותר מכאב צד ימין עם
קרינות והערה וכוכב' ואם יהיה מן
הלילה הלבנה ימצא כבידות הנשימה
וקרירות בגופו ושינה נופלת עליו וכאב
הדלק העליון מן הראש והעורף' וצריך
לנקות ההלח הדלש שגבר עליו ואחר כן
לישים עליו משיחות בנזן שירחץ ראשו
במיץ התזרת או בשמן שומשך מעורב עם
שמן ורד' או יבשל כמון וחומץ בשמן
וישים חמים על הראש' או ישים בראשו
מכע מעור של זאב' או ילוש אפר מעין
תאנה עם חומץ וישים ברחת' או ילוש
קמח שעורים עם שמן ורדים מעט חומץ
וישים על המצח ועל הצדעים או ישים
עליהם התבוסת מזנביל וצטנני שחוקים
ובלולים עם הלחן ביצה' ואם יתהוק
הכאב ולא יועילנה אחד מאלה הרפואות
יקיז בשוריאן' ויקרה בראש שחין
שנקרא בלשון ערב אל סעפה' ואל
רבה' וגם פעמים כפנים' ועילת זה
החולי הוא מחדוד האדומה ומהלהבחה
ויקרה עמם איכול רב מתעורבות דם דע
ומן ההמוך יפרדו קליפות במין כנפירים

הנתיב היבטי

על שעצם המוח עצם הם * ויישוב
הדעת יורה על שעצם המוח קר רוצה
לומר יגבר בו האיכות הקרה * וכן לאהר
איכות החמה נוספת בו * ובמח
עומדים ארבעה כחות בארבעה הדדים *
בחדר הראשון * הוא כח ההרגש *
וטבעו הם ויבש ומתחבר עם האחר ויש בו
מעט מהרוח והרבה מהמח * בחדר
השני * הוא כח הדמיון * בחדר השלישי
הוא כח השכל ונקרא שופט כי הוא יישפוט
על הדמיון כמו שישפוט ההרגש על
המורגשות * ואין אפשר להיות מהשכל דין
ולא ציור בלא דמיון * וזה הדמיון פעם יהיה
בכח ופעם בפועל והמוציא מן הכח אל
הפועל הם כאשר המורגשות יענעוהו *
ואלה שני ההדדים טבעם הם וזה ויש בהם
הרבה מהמח ומעט מהרוח * ובהדר
הרביעי הוא כח הזכרון וטבעו קר ויבש
ומתחבר עם האחר ויש בו מעט מהמח
ומעט מהרוח * ולכן יפי הפוך מזג
המקומות בן הרפואות צריכות מהפכות כי
כשהגלגלת שלפני נשברת אינו טוב לשום
בה דברים חמים מפני שטבע אורו
מונע החימום אחר שהוא המקום דם
ויבש * אמנם כשישבר אחריו הראש
צריכין דברים חמים * ודע כי בחדר
ההיכוני הנקרא שופט יש בו שכל אחד
חלול ונבנם הרוח המרגיש משני ההדדים
אשר לפניו אל החדר האחרון דרך אורו
השכל ויש בו מעט מהמח וצוררו סדמות
הולעת עולה ויורד באורו השכל אל
החדר האחרון ובו יזכור מה ששכח *
ומפני זה מי שמבקש לזכור אי זה
דבר זוקף ראשו ומשכל כלפי מעלה
כדי לסייע לאורו השכלי להפריח ויזכר
וכאשר רצה להכין כופף ראשו כדי שיוזכר
השכלי ההוא ואז ישאר הרוח באורו
החדר הנקרא שופט עד שידע תכנית
הדבר

פסולת השני חללים הנקראים אל החושים *
ומן הנקב שבין פסולת החלל האמצעי
והאחרוני ובה ינצל המוח מהחללים *
והקרום השני הוא דק ודבוק למח *
ונקראת אם טובה לפי שהיא מחבבת המוח
ומחזקת אותו כמו האם הטובה * ושני
הקרומים הם להגין על המוח כי לרוב
לחורו צריך שמירה מעולה * ועוד לרוב
ההפך אשר בין המוח והעצם כי המוח
הוא לח ורך ביותר והעצם הוא יבש
וקשה יצטרך לאמצעי ביניהם שיתברם כי
שני הפכים לא יתחברו כי אם על ידי
אמצעי * ובתחתית המוח יש נקב עגול
ובו יוצא המוח לחוט השדרה עד העינות *
כתב בן רשד מי שטבע מוחו מתגבר עליו
הרום יהיה רחב ולא יישן כי אם מעט *
ומי שטבע מוחו הם ויבש ה' גבה לב ועצל
ומדבר דברי ריק והיקיצה מתמדת בו *
ומי שמוחו קר יהיה רך לב ומעונג ולא
ימחר להתנוגע * ומי שמוחו קר ולא
בהבליה הוא קשה לשמוע וממחר לאבד
ובעל שינה * ומי שמוחו קר ויבש יהיה
עצל ואולם השינה לא תתמיד בו בסבת
הליחה הנרחבת ממנה * ומוח ראש
האדם הוא גדול ממוחי ראשי שאר בעלי
חיים שאין בהם שכל * וכן מוח ראש האיש
גדול ממוח ראש האשה * ולכן הוא מכין
ומשביל יותר ממנה * והוכן האדם לקבל
השכל לרוב זמנת חושים הטבעי שבו והמצא
השכל וההבנה יורה על שעצם המוח עצם
רק רוצה לומר ספירי זך העצם כי אז יעברו
על הכחות הנפשיות * ואיהור השכל יורה
על שעצם המוח עצם עב'ל'ל השוך העצם
יכבר בו עכרת הכחות הנפשיות ובהירות
הלימוד יורה על שעצם המוח עצם ממחר
הקיכול והחתם הדברים בו * ואיהור
הלימוד יורה על שעצמו עצם כבד הקיכול
לציור הדברים בו * ורוב ההבולות יורה

שכחה בנתיב * והשומר הוא רצוף בלי שכחה ולפיכך היה השומר מעולה מהזכר כמו שהתנועת הרצופה מעולה ממה שיש עמידה בנתיב * וזה הכח הזכרני הוא מושגת לדברים אחרים כגון שהשיג כמות מוגבלת שכבר הרגישה אות ודמיה אותה בדמיון לא טבע הכמות הכללית כי אותה ישיגה השכל ויתקדם על הכח הזכרני ההרגש והדמיון כי האנוש אינו זוכר כי אם דבר שכבר הרגיש ודמיון בדמיונו *

ודע כי ציור הדבר יגמ' בשלש כחות האחד דמיון הדבר * השני ענין דמות הדבר ונקרא זכר * השלישי הרכבת שני ענינים אלו רצונו לומר הרכבת דמיון הדבר והוא תכניתו עם ענינו והוא צורתו * וזו היא כח המחשבה ולפיכך הוא ממוצעת בין שתי כחות אלו שהן הדמיונות והזכרניות *

והזכירה תיטל בעזרת אלו השלש כחות והכאת כל אחת מהן מה שמויחד לה כי ענין הצורה הביאנו הזכרנית וחקיקתה הביאנו הדמיונית והרכבת הענין אל החוק תתנהו החשבתית * והיא המכרת ומשגת מה שאפשר לה להשיג מאמתת בוראה יתברך * ובקבוצת אלו השלש יבא הדבר השכוח בעת הזכרון * וקושי הכאתו הוא מפני הפסד אחד מאלו או כשיולדו להיות לבנות בסוף המוח ולא ינודו אל הזכרנות להשלים מעשיו כי המוח שבשכלו 'שהו' כמין תולעת שביצאתי למעלה יעכבוהו הליחות ההם לנוע * והעור להם הוא שימוש ראשו בחלב ארי וישתה משקים המטהרים הראש מהליחות ההם הקרות והנסות * כגון שיקח עאק קרהה שני זוזים והציג במים פושרין וזה ירכך הליחות וינקה הרוח ויוסיף בזכרון ויעשה מעשה הכלאדר * או יכתוש צמקים מנוקים מגרעיניהם ולבונה זכה מכל אחד אוקיה ושני שקלים כרכם וכשיכתושם יחד הוטב

יקח

הדבר שרצו להבין וכבר נתפרסמו כחו' אלה החדרים שביצאתי באנשי שניזוקו במחשם במכה שאותם שניזוקו בחדר החיצון לא היו מבינים כלל ואותם שניזוקו בחדר האמצעי היו מבינים קצת ואותם שניזוקו בחדר חננני היו מבינים אמנם לא היו זוכרים * וההפרש שבין כח המרגשת וכח הדמיון כי המרגשת תשיג המורגש בעודת מצוי עמה * אבל לאחר שיערים אינה מושגת * וכח הדמיון בהפך מזה כי הוא אינו משיג הדבר אלא לאור שנגעל מן העין * ועוד כי המרגשת שאינה שותפת לא לתחטיא * חו' תחטיא * וההפרש שבין השגת הדמיון להשגת השכל הוא גדול כי השכל לרוב דקרו לא ישיג רק דברים שאינם גשמיים כצורות הנפרדות או ישיג צור' הטבעי' מופשטו' מחומריהן' הנושאים אותם * והדמיון בעבור שהוא כח גופני לא ישיג מכל זה דבר אמ' ישיג הנשם במקרו' ר'ל במראיו וכתבנו שיעוריו וכתבנו שיעוריו וישג השכל לדמיון * וכמו שהשכל יפריד הצורות מן החמרי אצל שאין להם מציאו' רק בחמ' כן הדמיון יפריד המקרו' מן הנשם הנושא אותם אצל שאין למקרה ההוא מציאות רק בנשם * ועוד יש הפרש בין כח הדמיון לכח המחשבה שהוא השכל כי המחשבה ירדנו הצידוק בהכרח ואין להבמות בעלות הדמיון צידוק אם כן אין הדמיון הרגש ולא דעת ולא מחשבה ולא שכל ולא מורכב מאלו * אמנם כח הזכרון אשר הוא בחדר הרביעי יחלק לשלש פעולות והם הזכר * והזכרון * והשומר *

ואולם הזכר יהא בדברים המושגים בזמן העובר * והזכרון הוא דרישת זה הענין ברצון כאשר ינשתו האנוש והבאנו לייש אדר שנעלים במחשבה ממנו * והשומר הוא זכר רצוף והוא ההפרש בינו ובין הזכר כי הזכר הוא שומר שאינו רצוף אך יש

הנתיב הרביעי

בכריתת הוריד מעט וצריך לקרר המזון קרירות בינונית באכילת הזרת שרוקה ובשהיית מי שעורים במי המוסר אם אין אצטומכתי מהודות הרגישות. וכן ישנה מי שעור' במים קרים מעורבים במי ורדים ואל יאכל מן הפירו' זולתי לב המרפמות ולב הקשוא' אחר שזה הרולי הוא מאדים מתולדים ממנה ידוקה' אמנם אם בא מן האצטומכתי למוח ויהיה גם כן מליצא אחרת או מהרבה נתעפשו באצטומכתי ועורדים ממנה אדים רעים עורים ממנה למוח אזי רפואת אלו קרה והוא שתתקן גופו מן הליחות כגון שהקה מירא מולט סטריץ ואסקמוניאה וכנפס ג' הישי' במים וישרגו' ומזוני יהא לרס חסין בחרגולת או גרי מבוטל במין רמונים ומי בוכר ומי שעורים העשוי כראוי במים קרים וירפא בע'ה' כתב אפלאטון מי שיצאה עיניו נוטה אל פאת פניו הוא רגז כל דבריו ועניניו' ואם הוא ישר בלא עיקובה הוא בעל מריבה' ואם הוא קטן יהא כסיל' ואם הוא גדול יהיה עצל'

הגבות הם להנץ על העינים ולשמרם מכל הזיק כריסה המקפת העי' לשמרה ולהנץ עליה' וגם הם מקבצים האור לפנים לעין' והשערות שבהם הם לגני' וגם להסיר זיעת המצת לכל ידיוק על העינים' כתב אפלאטון מי שגבות עיניו רכות השער דברו ככד והוא בעל יגון וצער' ואם הם ארוכות יהא זד יהיר וגם רוח' לאבעבועות שבהם ושכעפעף יתמיד לשים עליהם חתיכת תרופין חדש' פעם או פעמי' בכל יום או שמן ורד מעורב' עם שמן שקרים מתוקים' ופעמים נרכקן השערות ההם זה בזה וראוי להפרידם ביד או בחתיכת זהב דקה עד הפרס' וידק לובן ביצה ויערבו עם שמן ורד ושמן שקרים

יקח מהם בכל יום כאנוז' וזה יסיר השכח' ויפסיק הליח' ויחדד הראות והיטל וישמח הלב' וילעוס מצטבי עם פלפל שחוק או זפת עם למונה או עם חרדל' ודע כי מי שמוגז מוחו מאוחר נוטה ליובש הוא קשה לשמוע וקשה לאבר כי הוא קשה לשמוע מפני שה וביש בקושי הוא מקבל הדבר כאשר לא הוכל להקוק בדבר יביש כי אם בקושי' ואולם כאשר תתקוק בולא יאבר ולכן יהיה קשה לאבר כי היובש תופס הדבר' ואם מוגז לה הוא ממחר לשמוע מפני שהלח מקבל הדבר במהירו' וממחר לאבר לפי שאינו תופס' ומי שמוגז מוחו מאוחר ממוצע בין כ' אלו יהא ממחר לשמוע וקש' לאבר ולפיכך הוא מוב הזכר בימי הבחירות והשכחה בנערות ובזקנה' בנערות מפני הרשיבות הטבעיות' ובזקנה מפני הליחה המקרית' וזקן שלא גבר על מזנו הטבעי הליחה המקרית יהא זכרן לפי שמוגז הזקן יביש ולפיכך ימצא במקצת הזקנים זכרן ולא שמרן' אבל הנערים ימצא בהן השמור יותר מהזכר ובבהורים השמור והזכר' ותמצא שהאדם יזכור הרבה דברים שהרגישן בנערותו בזכרון היטב לפי שכנערותו הוא רושק הרבה הצורות שרואה ונפלא מהם הרבה לפיכך יאריך לקחתו בהם ותיטב ידיעתו אותם על כן יקשה לאברן' ויקרה לאדם חולי אל סדר שקמוטאי' ווירטיגנו והו' שיראה לו כאלו המקום שהוא בו טובב עד שיפול וזו המחלה תתולד מאדים חדים ממרה ידוקה עולים למוח בעד' הדופק' ומתפלא מהם המוח ויאיר לוח הטבעי הגוהה רעה ויהיה עליית האדים בשביל רוחב הורידין הדופקים בתהלת כריתו' ויועיל לו פסיקת הוריד הדופק שאחרי האוזן' ואם אותו האד עולה ומגיע לראש בורידין הדופקין שכשכב' יהיה התועלת הנפלאה

שקדים וישים עליהם :

העינים

הם כלי חוש הראות והם משיגים למרחוק יותר משאר החושים בעבור שטבעם הוא אישי ונבדל מקומם להיות גבוה מן הגוף כדי שיביטו ימרחוק מאשר עושה הצופה ונהלקו דכמי המהקר אם חבת הרואה יוצא לחוץ ויפגע במורש או אם צורת המוחש נרשמת ונהקקת באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין כי אפלאטון וגאלינוס סוברים כי ניצוץ הרוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש והביאו ראיה לדבריהם ואמרו כי נמצא אנשים מכינים מרחוק יותר מזולתם והסבה בה הוא מפני רוח ניצוץ הרואה שהוא חזק במקצתם ולכן יתפשט ויוצא מרחוק למרחוק כמו שהודף העין שיערה המורה בקשת הזקה למרחוק וזו נמצא קצת אנשים שאינם יכולי להביט כי אם מקרוב וזה היא סבת דרישת כח הראים ונמצא אחרים הנכס שיביטו מרחוק רבו אבל לא מקרוב וזה גורם שרוח ראיהם הוא עמום ועבה כצאתו ובהתפשטו ברחוק האויר מזככו והוא מודבק ונעשה דק ובהיר ואם הרוח לא יצא לחוץ אך צורת המוחש תבא אל העין מה טעם משהנים בהבטתם קצתם מקצתם וארסטו וסיעתו סוברים כי צורת המוחש נרשמת ונהקקת באויר הסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין וסוהר' אולם הראיות ואוכרים כי ודאי סבת השת' בני אדם בהבטתם הוא מפני דיוק הרוח וחורשתו כי דבר ידוע הוא שהצורות הנחקקות באויר כל מה שיביאו יותר מרחוק יחדשו ויהיו פשוטות יותר כי לרוחק האויר יודבקו הצורות ההם ואם ניצוץ הרוח הרואה יהיה דיוק ובהיר אך יקבל הצורה כדין אף למרחוק

אבל אם יהיה ניצוץ הרוח חלש לא יוכל לקבל עד מקום רחוק כי אם מקום קרוב לבד עוד הביא אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו שאם ההיה צורת המוחש נרשמת באויר ותבא אל העין איך יתכן שיתבטם צורה גדולה כמו הר גבוה אל העין שהוא קטן בשיעורו אלא ודאי זאת ראיה שהיה הרוח יוצא לחוץ ומתפשט על כח המוחש פתאום ויכן יוכל לראותו כלו ביהד בזמן אחד וארסטו וסיעתו סוברים גם זאת הראיה ואוכרים כי נמצא ביוצא בה במידה מועט ש שמתכלין בה ראיה גדולה ממה אף פעמים מפני בהירותה ולהיטותה ואף על פי שאין בה כח הראות כלל אלא שהוא גוף ספירי כל שכן גוף העין שהודף ובהיר וספירי ויש בו כח הראות שיוכל לקבל צורה גדולה ונוראת עוד הביאו אפלאטון וגאלינוס ראיה אחרת ואמרו הרי אנו רואים השיף המעופף שהוא שורף בראיתו הנה ראיה כי רוח הרואה יוצא לחוץ שאם לא כן למה שורף בראיתו וארסטו סוהר גם זאת הראיה ואמר כי זו אינה ראיה כי השיף המעופף לא יזיק ברוח הרואה אך מפני הבל גדול וחזק מלא אדם שהוא יוצא מנהריו ומפיו הוא מזיק למי שהוא סמוך לו וארסטו וסיעתו הביאו גם הם ראיות לדבריהם שאמרו שצורת המוחש נרשמת באויר ונבטת לפניו לעין ולכן כשהאדם סר מאור השישית פתאום למקום הרחוק לא נעצר מיד האור ההוא מעינו למי שנבטם לפניו לעין וזו כשהביט אדם צבע אחד זמן רב ואחר כך סר ממנו לא נפרד מעינו הכף הצבע ההוא אך ידמה לו שהצבע הראשון עומד לפניו עינו ואם ניצוץ רוח הרואה יוצא לחוץ ומתפשט שם אל המוחש למח

הנתיב הרביעי

אחול * אזי יראה לו דבר אחד שהוא שני לפי שהעין האחד יראה לו הדבר ההוא שהוא למעלה והשני למטה והאות על זה שהרי אם יסתום עיני האדם לא ירא אלא דבר אחד לבד * ויש בעין שבעה מהינות ושלוש לידות * השבע מהינות הם אלו * הרשת * והשליא * והקשה * ויריעת העיטשית * והענבית * והקרנית * והחוכרת ואלו הם השלש לידו * הזכוכית והספירית * וריר החלמות * ומהספירית הוא בא הראות ונקראת ספירית לפי שהיא מאירה כספיר והיא ענולה קצת כדי שרא הקבל הזק בנקל ואינה ענולה לגמרי אלא שטודה קצת כדי שתקבל הדבר המושג בנכון יותר * והלידה האחרת היא זכה ובהירה מאד ולכן נקראת זכוכית *

וארסטו קראה הרטיבות הסדית * ועומדת אחרי הספירית לפי שכל איברי הגוף פורנסתם מדם לבן הכין הטבע הליח ההיא הנקראת זכוכית כדי לקבל הדם מן הגוף ולהחליפו בהיות עצמה ואחר כך השרחנו זך ונקי לגדל הספירית * והליח השלישית עומדת בחוץ לפני הספירית כדי להגן עליה מפני אור השמש שלא יכה אותה והיא זכה ולבנה ודומ לריר החלמון שהוא לובן הבהיר ולכן נקראת ריר החלמות ומשבע מהינות שכתבתי הארבעה מהם הם לפני ריר החלמות והספירית *

והראשון הסמוך לה היא יריעת העששית ותכסה החלק מן הספירית אשר הניח ולא כסתו הזכוכית ונקראת יריעת העששית לפי שהיא דומ' לעששית וזאת היא הכבה שנעין בעין כמו שנעין במרא' לפי שהיא מאירה וזהירה בזוהר הגדול מאד ולהט' * והשנית נקראת ענבית מפני שהיא כענורת ענב' והצבע שלה נוטה לשתרות ויכלת ותועלתה שמחברת רוח הרואה בשתרות' שלא יתפזר באויר כי דבר טבעי

הוא

ידמ' לו שהצבע הראשון עומד לגד עינוי מאח' שאינו מסתכל בו אלא בודאי הטעם הוא לפי שנכנס לפנים לעין ואינו יוצא ממנו מהרה * עוד אמרו שאם רוח הרואה יוצא להוין לדבר המוחש איך יצא כל כך למרחוק עד מקו' הכוכבים אי אפשר שלא יתפזר ויפסד הרוח ההוא לרוחק מקומו קודם הגיעו שם * עוד ראוה אחרת כי ידוע הוא שיש הוים הטבעי ברוח הרואה כי זולתו לא יוכל לעשות שום פעולה ואם היה יוצא לרוץ מיד יפסד הרום ההוא באויר ולא יוכל לפעול שום פעולה * אלא בודאי צורת המוחש נרשמת ונחקקת בסמוך לו והסמוך בסמוך עד הגיעו אל העין כמו שיקרה כשהשליך אבן בבריכת מים ותעשה ענולה לפניו במים ואותה הענולה תעשה אחרת והאחרת אחרת עד שיהיו הרבה ענולים זה בתוך זה *

ונאליטס כתב דעת שלישית וכתב כי רוח הראות יוצא לחוץ ואחר כך יתהפך וישוב לפנים לעין כמו שמתהפך ניצוץ השמש * וחוש הראות צריך' שלשה דברים שאם יחסר אחד מהם לא יוכל לראות ואלו הן הרוח הרואה * והצורה המושהת * ואור השמש או אור אחר שיוציא רוח הרואה מן הכח אל הפועל וחקיקת הצורה גיענה ההרגש השוקף במיצוע העין * והעין במיצוע האויר ויהאנה ברטיבות הממיית שבעין במיצוע הספירית כמו שאבאר *

ויש בראש שני גידים הלולים יוצאים מן הכוח אל העינים האחד הולך מן הימין אל השמאל באלכסון וזו האחר הולך מן השמאל אל הימין והם מתקבצים יחד באמצע והם נקובים במקום שמתקבצים ושם נכנס הרוח הרואה מזה לזה כדי שייסיעו זה את זה * ובשאלו הגידים לא ילכו בקו שזה אל העינים אלא האחד ירד והשני יעלה והוא הנקרא בלשון ערב

והדמעות הלצאים פעמי' מן העינים בבכי
הם מנחמי המרה השחורה' והוא כי בעת
שידאג האדם יתקבץ מותר הרבה במרה
השחורה כי היא המושכת השחורות ו
והדאגות' ולכן יתרבה בה המותר שהוא
וכאשר יכמרו רחמי הדואג יהיו אזי הטבע
ידחה המותר ההוא לעינים ויולדו הדמעות
הרוצה לשמור בריאת העין יזהר מהעשן
והאבק והאזיר היוצא מן המיצע בחמימו'
או בקרירות ומרוב הבכיה ומהתמדת
ההבטה בדברים לבנים או דקים ומרוב
המשגל וממליו מהמאכל ומהשכרות
ומהשיטה תנף המליו' ומהמאכלים
העבים והתרופים והמיעלים קיטור לראש
בבצלים וחרדל וישומים' ומהמונות
המיכשות כעדישים ודברים המלוהים'

גם יזהר מרוב המרתץ ומרוב השינה ומרוב
ההקצה כי כל אלה מיוקים מאד לראות
העין' ומה שיקרה לו חלישות
הראות לא יכחול עיניו כי אם במכחול
מזהב טהור לכו' וישם פניו
על מים המין כדי לקבל עישן ויכיש
במים צלולין ויהמיד לדריח ההפוחים'
ומזונו יהא ביצי יונה מבושל בלפרות או
חלמון ביצה מבושל במים וסלח'

וכתב גאלינוס עשן הזפת יחדר הראות
וימנע הדמע ויסיר השחין מהעין'
ואם יקרה בו כאב ישום עליו מרה של דג
חי' או תהבושת מכרפס שחוק או קמח
שעורים שנילוש בעצירת רכונים' או
חלמון ביצה שלוקה טרופה בכרכם וירחץ
עיניו במים שבשיל בו הורבה ואכילת אל
מלך ומזונו יהא חלמון ביצה' ואם
יקרה בהם לובן ידוק חלק מקצף הים ושני
הלקים מסוכר וינפהו ויכתול בו' או יקח
לב לחים קלופים וישום בפיו כל הלילה
ובבקר ילעוס עמם מעט מורע שומר
וישים הכל בכד נקי וישהוט אותו הוד

הוא שהצבע השחור מקבץ הראות מאשר
יקרה לאנשים שיחלוש רוח רצוצה מפני
שעבוד זמן רב לשמש ופוערים עיניהם'
והמחיצה השלישית היא הקרנית לפי
שהיא חומה לקרן לבן והיא קשה ולבנה
חכה ובהירה אלא שהיא נצבעת בעין
המחיצה שתחתיה שהיא הענבית כמו
שיקרה כסנתן אדם עין אדום או ירוק
אזי הזכוכית ותר' הזכוכית מאותו העין
והיא נקובה באמצע כדי שלא המנע רוח
הרואה' והמחיצה הרביעית היא
החורבת וגם נקראת ארונה וצמיתה בין
העור שעל הגלגלת מצד חוץ והיא עבה
ולבנה ולא תכסה הקרנית אך הסובב אות'
וזו הלובן הנראה בעין' אלו הם
ארכינה מתיצות שעומדין חוץ לספירית
והשלשה הנותרים מהשבעה והם עומדים
לפנים מהספירית בינה ובין עצם הראש'
והראשונה הסמוכה לזכוכית נקראת רשת
כי כדמת הרשת נעשית' ויש מי
שקרא שוכית או סכנה לפי שהיא נארגת
מגידים וממקורות והיא נושאת רוח הרוא'
אל הספירית ואמרי רוח הרואה ענינו
הדבר שייטיב הראות כאלו הוא אורו'

והגידים החלולים שבתתי שמביאים
מהמות רוח הרואה נוקבים המחיצות
הפנימיות ועוברות דרך זו הרשת ומגיעות
לזכוכית' והספירית יונקת אחרי כן
מהזכוכית' והשנית הסמוכה לה נקראת
שליא מענין וכשלייתה ותועלתה הוא לזק
הרשת שעליה לפי שיש בה ורידים רבים'
וגם להכנסת בה ההום הטבעי על ידי
הגידים שבה' והשלישית נקראת קשה
היא התהווה שבוכלן וסמוכה לעצם
הראש' ותועלתם לשמור העין מקושי
העצם וגם לקשור את העין בעצם כי היא
יוצא מהגלגלת ונמסחת עד תחתית העין
ומתפשטת על עצם העין העליון כלו'

הנתיב הרביעי

כנים יהמיד המרחץ וירחצם ונס הראש
כמי שב' ואל יטרח הרבה גם אל יאכל
מאכלים הנסים וירצא :

האזנים

הם כלי חוש השמע
ומצבם הוא אוירי
והדבר המקבל השמע הוא עצם קטן
ונקרא עצם אכני והוא הלול ונקוב ויש
בהך הלול שברים מעוקלים והדורים
והולכין כך עד שיפגעו בגיד הצומח
כהמוח והקול הוא דפיקת אויר הנדפק
בתנועת הגשמים אשר יצא בהם והה
יהיה על שני פנים האחד הוא קול הדבור
כאדם או קול נביחת הכלב וצהלת הסוס
ודויהם שמנעים ודופקים האויר בכלי
הדבור אשר הם והקול האחר הוא
משני גשמיים מהנוענים ומתהככים
זה בזה שיגיעו האויר בדופק גדול והאויר
הקרוב לדבר הדופק יגיע האויר הקרוב לו
והקרוב לקרוב עד הגיעו אל האוזן לפני
כהלל העצם האכני שביארה כי הוא
הלול ומלא אויר והאויר ההוא ההיצון
הדופק נכנס לפניו ודופק האויר הפנימי
אשר בהלל ההוא והקב ב או לפניו ביד
יכנס אל הכח הדמיון ואז הדמיון יבריל
בין הקולות ההם והכין הכורא יתברך
נקבי האוזן ושביליו מעוקלים שאם היו
מושרים היה נכנס בו האויר ההם או הקר
מאד ויזיק לו לכן נעשו מעוקלי שאם יהיה
האויר חם מאד יתקרר מעט מעט ויחם הוא
קר מאד יתחמם מעט מעט וכן אם
יהיה חזק מאד יחליש בעקומי השבילים
ולכן לא נברא האוזן מעצם ולא מבשר
שאם היתה כולה מעצם אחר היתה דפיקת
האויר הדופק שם גדול וחזק ויפסיד השמע
כי יבעתהו ואם היתה האוזן מבשר
היתה רכה ביותר ואז האויר הדופק שם
לא יושג לאוזן כי לא יחזק לו קול
ולכן נבראת מדבר מורכב ואמצעי בין

עצם

העין או ישרוף צפון המור נקה
עד שיהיה כאבק וישים בעין כעת שבכו
ואם יקרה בהם אדם ראוי לו להקין ו
להרבות להוציא דם כפי יכלתו ואחר כך
ישלשל ויזהר מהדברים המזיקים
ומבשר ויין ויתמיד ה רקות הקרים ושתית
המים בלדב ויעשה החבושת מחלובן
בוצה עם שמן ורד וישים עליהם או
יזלף בהם דם יונים הם או תחלוב
אשה חלב כלבונה שחוקה וישים עליו
הם או ישרוף זרניך אדום ויכבנו בחלב
אשה שמניקה נקבה ויזיל עליו בבקר
ובערב לדוק שבעין חשים עליו מרת
אריבת חם ואם יקרה בו נפח יבשל
ערשם ביין היטב עם מעט שמן זה
וישים עליו ואם יקרה לעין
שהם מדמיעות ידוק אפר צפון חמור
וילוש אותו בחלב אשה מניקת זכר ו
ויעשהו חמיצה ויתנהו למעלה מן העיני
או יכתוש לבונה ומצטחי וצמג ערבי
ויערבם עם לובן בוצה וישים על מצחו
ואם יפול בעין שום דבר ישים עליו רשינה
והיא תמשכנו ויצא בהם אפלאטון
מי שעיניו שוקעו ולנוע ולהכיש משהרות
הוא ערס ומתנבל ובעל מריבות
ואם הם גדולות וכוללות הוא קנאי ועז
פנים עצל ואינו נאמן בדבר ומי
שעיניו ממוצעים והם שוקעים מקין ומבין
ואוהב נאמן פעמים תצא בעפעף
כמין שער ארוכה ורפואתה שירחצנה
בכל יום במים חמים בבקר והטבול
אבר רותח בשעור מותבת וישים עליה
וימרחנה בזבובים החוכים ויקבל בהם
קטור המים החמים ויתמיד המרחץ ויזהר
פלאכל בערב ומליש על מלי המאכל
ואם ירגיש בעפעף החיכוך ירחצם במים
קרים או ישים עליהם חבושת משמן
בנפסל עם מין עולשין ואם יש בהם

אז מיין צונן מעורב עם שמן שקדים
מתוקים או שמן חרדל או שמן
הנער חם מיר כשישתין או שמן נדר
ושמן בטנים ושמן צנונות מעורבים יחד
או יקה ביצי הנמלים הנמצאים תחת
הארץ וישתקם וישיסם בתוכית בגד ויסיף
באוזן או מיין פשתן או יקבל
באוזן קיטור הנפרית וראוי לאדם
להזהר שלא להשאיר באוזן הרפואות
שביארתי ושאר באוזן זמן גדול כי הוא
אבר מוטבע במיעוט הסכל ויתלדו
באוזן תולעים ורפואתו שירחיק על האש
חמאה ומלח הרבה יחד ויסיף בו חם
שיוכל לסבול או ישים עליו פת חם
או יסיף בו צמר כרול עם מים ויכירו

ויקרה באזנים כאב מאוד ששוכן בהם
וראוי לו שלא יאכל בשר ויסיף בהם
מיין שומים או שמן חרדל או שומן
יבש שעברה שנתו או חלב שועל
או של בט או של אוה או חלב
האשה כשיצא מהרר חם או מיין חוטא
שנתחמם בקליפת רימון או שמן ורר חם
שנתכשלה בו עכביש או שרץ שהור
שנקרא אשקרבוט או שמן עקרבים

או שמן בנפס פושר עם שמן שקדים
מתוקים או שמן צאן או מררת
ארנבת שנתחממה עם דבש חי או יסיף
בו מררת כבשה עם שמן כבש ועם חלב
אשה בד כבד ויקרה באזנים המיית
הקול והוא שמשמע קול תמיד ויתלד
מקיטור איד ליהר רעה הגולד בראש

וראוי לו להזהר מהטמאש ומהכרתין וכן
התנועות החזקות וירחיק מרה של כבש
ושמן זית יחד ויסיף בו או שמן
ורר ברומץ או מיין צנן מעורב
כשמן ורדים או מיין כרתי מעורב
כשמן ורדים וחלב אשה ויקרה
באזני נגע וראוי שיהיה מזונן פתחי להם

עצם ובשר שלא יהא קשה מאוד ולא
רך אלא בינוני וכאשר יוצא מהעניים
בדמעות מותר המרה השחורה
כמו שכתבתי למעלה כן הוא יוצא
מהאזנים מותר המרה הירוקה והיא
הזהמא שפאזן שהיא כמין שעה
והועיל לבקע השפתים ולצמחים ולגיד
הנשה ולריצון האיברים והמשוך ה
הקוצים והרצפה לשמור כח השמיעה
יתמיד לנקות הזהמא התל ויזהר מהרהות
הקרים ומהמאכלים העבים ומהשינה על
מלוי המאכל שלא יפול בהם דבר

ואם יפול בהם אחד מבעלי חיים אם הוא
מיין קטן כפרעוש או זבוב או ימלא
האוזן בשמן פושר וירקנו ואז יצא החי
ההוא מת עם השמן אבל אם הוא
מיין גדול לא יתרגנו כי אזלי או לא יוכל
ליצאת וישאר באוזן ויזיק בו צלע יסיף
בו מים פושרין או מיין עליו אפרסקין מזוג
במים עד שיהמלא האוזן ואז יצא החי
ההוא ויברח ממני המים ההם

ואחר שיצא הוצא המים והסיף באוזן
שמן שבת והוציאוהו בקטש צמר גפן

ויקרה באזנים חרשות על שני מינין
האחד הוא טבעי והוא מי שלא שמע
מיעולם לא קול שפל ולא קול גבוה ולזה
לא נמצא רפואה אמנם יש מיין אחר
מקרי והוא מי שישמע קול גבוה אבל
לא קול שפל וסבת זה יהיה מבחזין כגון
בסבת קרירות גדול או רוח סערה חזקה
גדולה שקרה לאוזן או מבפנים כגון
בסבת ליהר עבה דכקה סוכר על חוש
הטעם ורפואתו שיתמיד ההליכה והיגיעה
ויאכל עליו אפרסקין ויזהר מהשכרות
ומן המאכלים המעלים קיטור לראש כמו
הבצלים והשומים והמיהם ויסיף
סמן זית חם או שמן שקדים מרים
או מררת נקר או חלב כלבתא

הנתיב הריביעי

אל המות ' ופעמים יוצא עם המורה
ההוא עשן שמזיק למות וידהו המות אל
העצם הנקוב ככברה כי משם יוצאים
ליהות הראש דרך הנתיבים והנקבים ההם
הם צרים ודקים ויצטרך הטבע להוציאם
בכת גדול ולכן ישמע קול והוא העטישה'
כתב ארסטו טבע המוח ניכר בריר היוצא
מהנתיבים שאם הוא מעט ומבושל היטב
יורה חוס רב ' ואם הוא הרבה ואינו
מבושל יוצא תמיד בלא הפסק יורה
קור ' ואם הוא הרבה ודק יורה לחות '
ואם הוא מבושל היטב יורה חוס ויושב '
ואם הוא הרבה ומבושל וטול תמיד יורה
חוס ולחות ' וכאשר ביארתי שיוצא מן
העינים בדמעות מותר המרה השחורה
ומהאזנים מותר המרה הירוקה כן יוצא
מהנתיבים מותר הדם והוא עריפת הדם '
ופעמים יתיה לטוב כמו עריפה שהקרה
בקדחת שורפת ורולי מורסת הראש על
הנקיון או מהכאת הראש ולבעלי הירודות
החמות וזה יהיה מתנועת הדם שידהו
הטבע ' ואמנם פעמים תהיה עריפת
הדם מהנתיבים לרע והוא ההווה מפני
חוס הזק שיהא ברוך הנוף שריתית הדם
בשפל הנוף ומהדורם ההוא יתילד רוח
עשני ויעלה ביותר למעלה וכאשר יתמלאו
העורקים יתבקעו ויתחדש עריפת הדם
שיגר מן הנתיבים ' וכאשר ירבה בו יציאת
הדם ראוי לו לחקוי העורק הנקרא באבץ
וה'בין האצבע הקטן וישכנו וזה אם יהיה
החולה חזק וגם שהזמן מחייב לזה '
ואם היה העריפה ההיא בנתיב הימני
יקח ביד הימני ' ואם היה בשמאל '
יקח בשמאל ' ואשרי כן יקשור
הקצוות במיתרים עשויים מבגד פשתן '
ואם יתמיד הערת הדם מהחוטם ישים
בתוכם הרפואות הקובצות ומנועות יציאת
הדם בקביצתם כגון שישחף קרום קליפת

הרחוק לבת או בחומץ הבוסר ' או מי
השעורים ' ויטף באוזן שתן אדם או
שמן ורד ' או מררת השור ' או מררת
הזית ' וכתב גאלניוס פעמים יצא מן
האוזן דם פתאום בלי כאב ובלי כבה
קודמת בה כמו נגע או יציאה או הכאה '
וזה יורה כי הדם ההוא הוא ממותר הראש
ידהו הטבע וראוי לרפאותו ברפואות
המנקי' האוזן מן הדם פן יקפא בתוך האוזן
ויסתום נקבי השמע ' ולכן טוב להטיף
בו מיץ כרתי מעורב עם מעט חומץ ' או
מיץ בטון מבושל בחומץ ויטף בו ' ואם יצא מהאוזן
מים או עכטי יטף בו מי הדבש דם
פעמים רבות כתב אפלאטון מי שאזינו
גדולות יהיה כסיל אמל' הוא מבין ויארך
ימים ' ואם הם קטנים יהיה בהפך זה
וישטה '

הנתיבים הם כלי חוש הריח '
ומהלכם נהלקים לשנים '
האחד מפולש לקצה הפה ' והאחר
הנריך עד שיגיע אצל הנקב שסמוך למוח
ששם תוספתות המוח הדומים לקצוות
השדים וכו' תהיה ההרחה ' ודרך הריח
הוא איד עשני ניהל מן הנוף בעל הריח
ומתעבב באויר ונכנס בנתיבי וימש נכנס
אל המוח דרך המהלך השני שביארתי ואז
הדמיון מקבלו בפנים ותופס תוכנתו
ומכחין ומרגיש אותו כמו שמקבל ' ו
ומרגיש בהרגש הפנימי שאר החושים '
דרך הנתיבים ' שאף האדם אויר לקרר
החום הלב כמו פעולת הנשים הנכנסת
בהם ' ומוציא מעשנו גם מרגש
משם מותר המוח והוא כמו רוק עבה
היוצא מהם תמיד ' ולכן נקרא האף
שוער המוח כשומר הקף לפני המלך בו
יעלה הריח אל המוח אם טוב ואם רע וכו'
חד צואת המוח ובו העלה הגת הקרב

ואם דק וארוך הוא קל שוטה וסכל *
 הוא קצר הוא רישע * ואם הוא עב הרכה
 הוא סכל * ואם יהיה נקב הנחירים צר יורה
 שהוא בעסן * ואם הוא ממוצע באורך
 ובגסות ונטה בקצהו אל הרקיקות הוא אוח
 על השכל ועל התבונה *

השפתים

נבראו להרבה ענינים
 להגן על השנים מחוץ
 ומקור * וגם לצורך השתייה שהם משערות
 באווד ובצמצום צורך המשיקה ומקבלת
 אותו לבר וגם הם לעזור על הדבור שיש
 אותיות שאינן נחתכות זולתי בהם ועוד הם
 לנו ולתפארת הפנים * והם מטבע מורכב
 מעור ובשר וגידים ועצבים * ואמנם הרוב
 הוא מגידים ועצבים ולכן נמצא בהם רוב
 ההרגש וכן איברי התולדה של הזר *
 והנקבה נבראו מגידים ועצבים כי מפני
 הווק ההרגש שבהם אדם נהנה מהם
 יותר ולכן החושקים והאוהבים מנשקים זה
 לזה בשפתותיהם * ופעמים
 יתילדו בהם בקיעות ושחין ונגעים מליחה
 חדה וראוי לו להתקן על האיש שעוה ושמן
 ורד או שמן כנפסג ויטוהם בו * או יערב
 שעוה ושמן ורד ומעט כרכם ומעט מרחק
 וישים עליהם * ואם היה השחין והנגע
 לחים ישחוק ורדים יבשים ויערבם עם צמג
 ערבי ויטוח עליהם * אם היתה הבקיעה
 מאד וכמוקה יתקן שומן עז ויטוח אותה או
 במוח עצמות בקר * או בשומן אווז וירפאו *

השינים

הם מטבע קר ויבש ומטבע
 העצמות ונכראות מדבר עב
 וקשה וחום הלב היניקה תצמיח אותם *
 ויוצאים * ולכן תמצא ילדים שיוצאים
 להם שינים קודם מילדים אחרים לפי שיונקים
 הלב הם ביותר מהילדים האחרים * וכדי
 שלא יזיקו לאדם בשעת יניקתם לא נבראו
 בשעת

ביצים הדמוק ברפנות וישחקם היטב וינפח
 האפר ההוא בנחיריו בקנה או אחר שנילוש
 בדיו * או יטבול פתילה בחומץ ויזרה עליה
 זאג שחוק ויכניסנה בנחיריו * או יזה דומין
 על צואת התמור מיד שיצא חם ויכניסנו
 בנחיריו * או תכניש הזרז היטב עם
 מעט דומין הזק ושים הכל במצחו עד חצי
 הראש * או יכניס בהם צואת הזר קטן הם
 חקף שיצא * או ינפח בהם אפר נוצת
 תרנגולת * או אפר שער זנב הסוס *
 או ישים כמון שחוק בדומין ויטביל בו
 פתילה ויכניסנה בנחיריו * או יערב סיד עם
 לובן ביצה ויקשרנו במצחו * או יקשר
 הגיד שלו * או הכיזים * או האצבעות
 הקטנות של הרגלים * או היריכים אי זה
 שיהיה מצלו יקשרנו לברו היטב ויפסק
 הדם * ויתילדו הברבורות בנחירים יבשות *
 וירפאותם שרית בבקר מים המים פעמים
 רבות ויערב שעוה ושמן והלב תרנגולת
 וישים עליהם * פעמים יקרה בנחירים
 ריח מגונה מבלתי שרית דבר מגונה מחוץ
 והוא הנקרא פוליפוס * ויקרה זה מסכות
 רבות אם מפני ליחה מלוחה מעופשת
 מוסרחת חרד מן המוח ויסרח בעבור זה
 לנחירים או מפני ליחה חדה נפסדת חרד
 מן המוח ויכאש בעבור זה לנחירים גם כן *
 או מנגיעות מעופשים או אבעבועות או ירדות
 בעליריח רע * ורפואתו שישים בנחיריו
 שמן ורדים * או שמן כנפסג * או ינפח בהם
 דרך קנה פול שחוק יבש * או ידוק שם והוא
 צריך וקנה קנהם והוא זאג ומר ויכוך חלק
 כחלק ויריח משיקה ההדם * או יצוק על
 ראשו מים שנתכשלו בהם ורדים ועלי
 הדם וכנפסג * וישעור קלוף * להעדרת
 ההרחה יקבל כחוטמו קיטור העולה מחומץ
 חם ויתמיד לעשות זה פעמים ויעיל אם
 איט טבעי * כת אפלאטון מן שקצה
 נחיריו רק וקצר יורה שהוא אוהב ריח ומסה *

הנתיב הרביעי

כך * והועלת השנים רבה שהם טריות
המאכל ומסייעות בדבור שיש איתו שאינן
נחמדות כי אם בשנים * וגם הם לתי *
ועוד הם מניטות על הלשון והרך כן הקור
החזק וכן ההום החזק שלא יכנס לרונם
פתאום * ומפני שאין לעופות שנים יש
להם זפק טטוחן מזונם * והיה לעלת נרה
כמו הגמל שמעלין נרה חיכם ענה לפי
שעושה זה הלף בהשנים * לכאב
השנים ישים עליו שומים כהושים * או
ירחצו במלח ורובש ויין שנתבשרו יחד בד
בכד * או יתלה עליו עצם אדם * או יעטח
בלטונה * או מזרע בצלום * או בשן כדכ *
או בהלבו * או בהרדל * או במנאה * או
מזקנו * וגם ירצה להפילו ישים עליו צואת
עורב * או שן המת * ההלכין השנים
ילוש קמח סלת בחומץ חזק וישרפה עד
לאפר וישחקנה ויסרח בה השנים * או
ישרוף תרם המחופה כאבר וישחקנה היטב
ויחכך בו השנים בצמר שלא כובס * או
יחככם באפר קרן עז * וזה ינקה השנים
ויחזק הורצילים ויטקוט כאבם * או ידכסם
בסוכר שהוקנס * לחזק השנים יקה
מלח שרוף מעורב בדבש וישים במרחטת
עד שיחזק וישחור וישים עמו האנוי יבש
שרופים בשוה וישהוק הכל הרק וירכך בו
השנים ברומץ * לשנים שקרו מאכילות
דברים הכוזבים יכוס אגוז * או טקד * או לח
או מלח * אם יישם חלב תאנה כמעט סוך
במקום הנאכל מן המוחנות יניח כאבה * או
יטיף במקום ההו עטרץ * או ירחצו בחומץ *
לנרעד השנים ישים עליהם שב וכלת
ועצצים שחוקים בד בכד * אם תשים אפר
עלי זית בחנקים שנתאכלו יעלה בהם כש *
חי ויחזק * כתב אפלאטון פירוד השנים
ודקתם מורה על חולשת הגוף * וקוצר
בשרם מורה עם קור המזג ולחיותו * פעמים
יתאדמו הפנים ביותר * ורפואתו שימשח
אצל

כשען וצורתם כשאר איבריו * ועוד שאם
נבראו אז היו נבראים לבטלה כי אז אין
הולד ניזון בזמן יבש שיצטרך להם שנים
כי אם בחלב לבד ולכן אין לו ללעוס שום
דבר אם כן אין לו צורך בהם וכשנבראו הם
בשלישה עניינים הראשונים הם הדקות
והרחבות והם לחתוך המאכל * ואחרי כן
האחרים הנקראים כלביות והם חזקו ועבות
יותר מהראשונים ואחריהם הטוחנת ונקראו
מתלעות ומנין כלם שלשים ושנים שהם
שישה עשר בכל לחי * ומפני שישחקו
כלעיסה הם פריץ וגדלון המיד ומה שנבראו
בתחלה השנים הדקות והרחבות קודם
מהאחרות לשיי כמות * האמת כי בתחלה
חום הולד מועט והלויש ולא יוכל להצמיח
כי אם דבר מתיך ואחרי כן יירבה חום
ויצמיח דבר גדול * ועוד לפי שבתחלת זמן
אכילתו לא יצטרך לכלביות ולא לטורנות
כי יגדלוהו בזמן לח מאד וכבושל היטב
או לעוס בפי אמו ולכן די לו אז בשנים
הדקות לחתוך המאכל ההוא * ותמצא
כי שני הילדים נופלות לאחר זמן לפי
שבתחלה נבראו דקות וחדות הרבה לפי
קטנות הילד וכשיגדל צריכי ללפול ויצמחו
אחרים חזקים לפי חזק האדם * ועוד כי
החומר הקשה והחזק שיהא לו בנערותו
דוחה החומר הרק ותחלוש ומשליכו לחוץ
ולכן יפלו השנים ההם החלושות כי הרומך
הקשה דוחה אותם * וכישי הזקנה יפלו גם
בן השנים בסבת יובש הגובר עליהם בזמן
ההוא * ובתחלה יפלו הטוחנות אף כי הם
חזקות מהאחרים לפי רוב הטורח שטרחו
בטחינת המאכל הו חלושות יותר מהאחרות
שלא טרחו כל כך * ותמצא כי שרשי
הטוחנות העליונות הם שלישה ושרשי
התחתונות הם שנים * לפי שהעליונות
הם תלויות צריכות חיזוק * אבל התחתונות
ישטות במלואותם אינן צריכות חיזוק כל

מותר ורך יעשה הקול יותר * ומה שהוא
 מן העוף כן כמו החזיר יאות להצוב מקצת
 האותיות * ויש בלשון האדם שני גידין
 שיוצאין מרחת הגרון ונקראים גדי הרוק
 לפי שבהם ימשך הגרון ממתרי הריאה
 ויבאו אל הפה * והם מפולשים אל הבשר
 הרך שבין הגרון והזקן הנק' כוליי הרוק *
 וזה הרוק הוא לש המאכל * וזו הוא שור'
 הגרון והדך שלא יתגבשו ויתכשלו למעט'
 לפי שכל תנועת היא מיכשת ואם יתיכשו
 לא יוכל האדם לבלוע המאכל * והגן אין
 לו רטיבות מחוברת בחך למיעוט צרכו
 למטעמת לפי שלא יתעכב המאכל בפיו
 מפני המים * ויקרה בלשון בקיע
 ויחרות מחרוד מזג הכבד * וראוי לו לרדוף
 אותו במי ורדים עם מין הבושים * ולנפח
 שיקרה בו ימרחו בחלב המין * או ברכובי
 האחרונים * או במיץ רמונים המוצים וזה
 יעשה עד שיזוב ממנו ריר הרבה ואם לא
 יתרפא באחד מאלו ימרחו כמלת זרמין *
 לרית הפה ישתה קושט ויתמי לאכל
 שומים או קנפול * גם יתמיד לשיכב בפיו
 זהב * או ישרה שושן ביין ישן ככלי זכוכית
 ג'מי ואחרי כן ירחץ פיו ביין ההו' לגרר'
 קטני' ומורסו ויחץ וערב שפפה ירחץ במיץ
 תותים או ביין שלהם * או במי אגוזי רטובי'
 מכושל * אם תקח בשר כבש שמן לבדו
 בקדר בלא עירוב שום דבר ימשלול כישול
 טוב ותקח מה שיצוף מן השומן לאחר
 שיתקדר ויתחוף בו הפני' או הבש' השחח' באי
 זה מקום שיהיה בלילה לעת השינה
 ותניחנו כך עד הבקר ובכך תרחצנו במים
 פורשין ותעשה זה תשעה לילות יאירו
 הפני' או הבשר השחור * או תדוק תרמוסים
 ופולים קלופים חרע אכטיה מכל א' בד בבד
 ועדשים קלופים חצי חלק ונפחו ורחץ בו
 הפנים * ובתב אפלאטון מי שהוא דק הפני'
 יהיה סבין ומחשב הדבר' * ואם הו' עוב יהיה

אצל האיש במדרת הזאב * או ימשרם
 בלילה בשמן שקדים וביים בחלב חמורה *
 ופעמים יהיידו בהם כמין עדשי' וזה פעמים
 יקר בשלח השמש ופעמים יקרה לכתולות
 כאשר פרחיה' שהם מן השדור אינן יוצאין
 כזבזג ומתפשטין בכל הגוף * אמנם יהא
 ניכר בפנים * ואשר יקרה לכתולות הם
 קרובים להתרפאות מאותם שיקרו בפתע
 לזכרים כי אותם הם קשים להתרפאו אמנם
 כלם צריכין הקזה מן המקור האמצעי וינק
 המות אשר יולידם ואז יעירב וכל עכב שהוק
 במים וישים עליהם * או ישפשפם ברכ
 ארנבת ג' ימים לבד סמוך לשינה ולמחרת
 ירחצם במים * או ישים עליהם שקדים
 מרים שהוקים * או חמיצות האחרונ * או
 קמח בר שנה * מעורב עם דבש * לסימנין
 שהורים שבפני' ולמרוק יהוה קלי' שקדים
 מרים ויערבם עם הומין וישים עליהם *
 הלשון מרבר רך ואספנו ובבשר לכן
 ומרוב הגידים שבו הוא אדום
 והוא כלי הוש הטעם * ובשרשו יש בשר
 שכן וכתב ארכטו' כי עיקר הטע' הוא בחורו
 של רשון אבל לא כמקו' הרח' שבו וגאלינום
 כתב כי הטעם הוא בלשון ובדך במקו' נגיע'
 הדודי שר לשון * וזה הדודי הוא מימי ולא
 ירגיש בדבר הנטעם עד שידך בו מה שאין
 כן ברוש הראות והשמע והריח * והועלת
 הלשון גדולה מלבד שהוא כלי ח' ש הטעם
 כי מרחק האויר ומבדיל הקול באותיות
 ותיבות וגם הוא מהפך המאכל בפה כי הוא
 סכלי המאכל * ויש קצת בני אדם שלטונם
 עבה מאד ולא יוכלו לדבר בהוגן *
 ואחרים שלטונם דבוק מלפטה ולא יוכלו
 לדבר וכל אלה נקראים עלנים ובכדי לשון'
 והלשון המדברת צריכה להיות דחבה ודקה
 ונפידת לכטה וזה לא תמצא זולתי באדם
 ולכן הרבו באד' הוא טבעי והלשון הכבמי
 סוכן לדבור * וכל מה שהוא הלשון יותר

דבר ' ועוד נמצא תועלת אחרת במטה
ההיא לקול כי לולי היא היה יוצא הקול
פראים בחזקה וזלא יהיה נבדל וטהר
באותיות כאשר נמצא בנקבים שרם בבל
הזמר שמשטרן בהם האצבעות כדי להרדק
הקול היוצא ' וקולות הנשים והסרסים
הדין מקולות האנשים ' לפי שהן קרים
בטבעם וקנה שלהם צר ורדוד הקול ועביו
הוא מפני הכונת האיסרים כי כל מה שבלי
הנפח יותר צר וארוך הוא יותר קולו חד לפי
שהלחך האוויר יתא בהם יותר במהירות '

וקולות הזקנים הדין מקולות הישישים
והבחורים ' לפי שאין מנענעין מן האויר
כי אם מעט לפיכך יהא אותו ההלך חד
וצלול ' וכן בבחורים ' לנהיג
הקול יאכל צנון לבדו ' או עס סוכרי או
תבשיל כרוכ ' או יבשל ביצים וישמים
יבשים ודבש נקי בד בדר יחד בין השב
וישתנו '

הושט הוא מונח תחת הקנה על
הליות הצואר ונמשך ויורד
למטה עד שיגיע בטרפס והוא קשור עם
ההליות בקשור הקרמים וכשיעבור הכרפס
יתרחב למטה ונעשית ממנו האצטומכא '
ועל פי הושט יש כמו כסוי הנקרא להאח
והוא הלשון הקטן התלוי בחך ' והושט
הוא מחובר משני עורות האחד מברזן והוא
אדום והוא בשתי הולכי הוטיו באורך אכנס
יש בו מעט הוטין שהולכין באלכסון '

והפנימי הוא לבן והוטיו הורכים ברוב ויש
בו שני כחות כח המושך והדוחה ' מן
המושך הוא מושך המאכל בעת שהעור
החיצון עולה אל הפיקה כנגד הפה ולכן
הוטיו נמשכין באורך ' והכח הדוחה
המזון לאצטומכא הוא בעור הפנימי אשר
הוטיו הולכים ברובו שהעור הוא מתקבץ
על המאכל ודוחהו למטה '

הריאח היא מבשר רך ורפה כמו
אספג

עצל וכסיל' ואם הלחי' עבים יהיה נס רוח'
אם פניו קטנים מאד יהיה רע ובליעיל ובעל
מרמה וגובה דעת הבריות ' ואם הם
ארוכים הוא זר יהיר ' ואם הם עגולים מאד
יהיה סכל ' ואם הם מכוערין לא ירכן
להיות לו לב טוב ' ואם להיו נפוחין וירידי
צוארו עצים מתמלאי יהיה בעל אף וחמה '

השביל השני באיברי הגוף הפנימים'
הקנה והושט הם שני מהלכים שהם
בסוף הפה הושט והוא

התחתון דבוק בצואר הוא מהלך המאכל
והמשקה אל האצטומכא ' והקנה והוא
העליון הסמו לעור הוא רך לנשימה ולקול
והוא מסבעות דקות זו על גב זו ואין עגולם
שהו לגמרי אמנם יחסר מכל עיגול שיעור
שלישיתו והשליש ההוא נעשה מקרום רך
הולך בקו ישר בין שתי הקצוות ' ושני
שלישי העגולים הם מבריל והוצרך להיו' כן
לפי שהו' כלי הקול ואם היה רך כבשר היה
לח ביותר והיה הקול רך ושל ' ואם היה
קשה כמו עצם היה הקול עב ' וזו

הקרום המחבר הטבעות ההם אינו רך
לגמרי אלא רך וקשה והוצרך להיות קצת
רך בעבור הנשימה להרחיב ולעצור הקנה'
וצד העגול הוא כולט ונרגש במשוש יוד
והחלק הישר הולך נדבק עם הושט ובין הקנה
והושט יש גיד אחד לבן שהו' מבריל ביניה '
ובראש הקנה יש כמין עטרה לבכות פי
הקנה בעת המאכל לבל יכנס לחוכו מן
המאכל והמשיחה שאם יכנס בו שום דבר
יוק לו כאש יקרה כשיכנס בו דבר שיתעט'
עד שישליכוהו לחוץ לפי שהקנה מגיע עד
דריאה ואי' מכלי המאכל כמו האצטומכא
ולכן לא תוכל לקבל הדברים הנכנסים בה'
ועוד לא תוכל לקבל דבר כי אין לה מוצא
מתחתיה שיצא ממנה שום דבר ' ולכן
היא צריכה לאותה העטרה לבל יכנס בה

אמנם... ונזונות אחר כל האצורים והיא
 פריאה צמרות וקטנות כדי שתקבר רוח
 גדול ואז תרדף ותנשב היסב על הלב.
 ויש בה התיבות רבות כדי שיביאו רוב אור
 ללב כשירחפו בלם. כמו שעושין בכלי
 שמנשפין בו ימים הקיץ שיוצאין ממנו
 חתיכות הרבה למען יניעו אור הרבה.
 והיא נעשית כפולה בשתי התיבות שאם
 תקבל האמת היום שתשלים האדרת פ
 פעולה. ועוד לפי שפעולה נשימה
 היא להועיל גדולה על הלב שה' מנשבת
 עליו להביא אליו אור קר מבחוץ למזוג
 הוכו הנדול ולהחיות מעליו קיטור העשני
 היוצא ממנו. ופעולה למעלה דרך הקנה.
 ולא יוכל הלב לסבול בשום פנים העדר
 משיבת האור כי אם יגור כרע ממשוך
 האור שהוא יגוע מפני הוכו אם כן הברח
 הוכו שיתקרב למיתתו אינו והוכו באור
 הנמשך אליו מרחין ולדחו מרמון ומשלהבת
 אור. ולכן יוצא עוד אחד מלל הלב
 לריאה שבו נעשים אלו שתי הפעולות ח
 ההפוכות כי הוא מקבל האור הקר ממנה
 ומוציא האור החם לרדן. ונמצא פריאה
 הועיל אחרת והוא להעלות ליהל למוח ואז
 יתנישב הרע כי המוח הוא כפתילה שבכר
 וליהל העולה לו מן הריאה הוא כשמן שבכר
 וינעמיד שניהם שלהבת הנפש שה' דולקת
 כאש ולהבה כי היא חמה ויבשה. אמנם
 גהיות רוב יובש במוח בבליית השמן שבכר
 אזי שלהבת הפתילה בורחת וישאר האדם
 ההוא בכלי דעת ומשוגע. ונמצא לקצת
 מהכמי המחקר שכבר שרריאה היא מקו
 לליהל הלבנה כמו שהטורח היא מקום
 לשהיה והכבר לום והמרה ליהוקה.
 אמנם אחרים כתבו כי אין לליהל הלבנה
 מקום מיוחד כי היא בכל מקומות הגוף לפי
 שהיא צריכה לגדל הגוף כשיאחר מוונת
 וגם היא מלהלית אברי הגוף והפרקים

והחליט שלא יכשו מרוב תנועתם
 ויתלדו אבעבועות פריאה. וראוי לו
 ללדוד בכל יום זפת שדוק מעורב עם דבש.
 ויקרה פעמים השיעול והו' מין ממיני חרי
 הריאה. ועוד השיעול הו' הנועה משותפת
 מן הנפש והטבע עוברת על הדרך הטבעי
 לכלי הנשימה להסיר החזק מהם וביאור
 הגדר הזה כי הטבע יתחיל ויניע כלי ה
 הנשימה להסיר מה שיוצק ויעזר לו הכח
 ההוא הנפשי בהכנע הטבע אליו כי קנה
 הריאה בעבור מה שבו מן הכדלי הנקראים
 קובווישידורש נאותים להשבע באל הכח
 הטבעי עד שידחה ממנו מה שיוצק
 לדרתו והנה הכח ההוא הטבעי יעזור בכח
 הנפש אשר יניע המוח ויקבץ הכח ההוא
 אל ההוא קבוצ חזק ויחליץ זה הריאה ויצא
 מה שבריאה מן האור כאח פתאום ובחזק
 יציאת האור ידחה ויצא מה שיכללה קני
 הריאה עד שיוק הכח ההוא. ויתחדש
 זה בכלל אם מהפס' צ'ז' הם או קר מהחלף
 ינבר על כלי הנשימה. אם מדובר רע
 והחומר יהיה אם מכפנים אם מבחוץ.
 וכאשר יהיה מכפנים אם יורד מלמעלה
 כמו הירידות מן הריאה אל ההוא. ואם
 עולה מלמעלה כמו הכתרת אש יבאו אל
 ההוא מגבונות הכבד. ופעמים יהיה
 עומד בכלי הנשימה כמו מה שיקרה במרה
 הצד ומרה הריאה ולא ימרט החומר שלא
 יהיה עם חום דמי או כרומי. או מלידת
 לבנה. או נתיק אל מורסא דמה. ויחלם
 הדובר אשר יהיה מדון הוא מה שיתעב
 עם האור אשר ישאף יצן או אבק. או
 ישאף אור קר פתאום. או כמו מאכל.
 או משיקה בשננה ביום מדבר ונפל בכת
 ויתעורר השיעול והחזק ממנו כי ירא
 ילך מנהגו בדבר זה. ופעמים יהיה
 עם השיעול כאב חזק בחזה ויקרה מן הסבות
 שכתבתי שיקרה בעתים השיעול.

הנתיבה רביעי

אחר שתות מה שספרנו בשלש יסודות
דייכות השעור בשמן שקדים ומעט באגיד
או סוכר רטוב * או ימחה בו אחר שנמר
כשולו סוכר בנפסוה * ואם נרצה
לדבק החזה יותר בשלש בו סכסכאן ועצא
זרע דבויש * קלופים וימרה בו אחר זה
בנפס * סיכרי וישהנו * או ישהה בו
קרא צלויה עם מי קטואים וכוכר * או
ישהה בו * שומר לח אחר שיתחדה ויסנן
אותו ויכרס בו אחר כן סוכר ובנפס *
או יכרס בו סוכר רטוב * * * * * ישהה מיס
כי אם כיווג במשקה בנפס * או משקה
סוכר * או משקה רבון מחוק עם סוכר *
או יוציא דוד שליוס ודוד זרע דבויש ודוד
זרע מליש קלי וישרוק אותו עם מעט סוכר
וכתירה * או עם באגיד ועצא * ערבי
ויעשה מן הדייסות ורצה למר פרנדאש
מגירש השעור והמסכן למגירש הרטה
וריצת מי מרסן וקמח פולין ושקדים
וכאגיד * או יבשל חרגלים קטנים כארת
מאלו הירקות * ויאכל חלבון ביצה וימשה
החזה מהחן בשעורה לבנה * וישמן בנפס
או בשמן ורדים עם מעט קמח שעורים וסי
חלגלוגות * או פי עיגת קרא * ואם
ראינו אחר עשיית זה מה שספרנו יתרון חום
בחולה גשרשל טבעו בשול כיאר שנמר
ודומהו * ואם נסתחדש השעור וכאב
החזה בקרירות או מקור ולחות והורה על
זה מיעוט הצמצא וקלות הכאב ויעיט
לו דברים החמים אזי ישהה מי שומר
ומי ברפס מורתהים ומסוננים עם שמן
שקדים * ויעשה דייסא מלב לחם עם
דבש ושקדים * ויאכל בטנים קלופים
עם האגנים * או שקדים והאגנים * והיה
משתהו מי דבש ומאכלו עופות קטנים
ויבשל חולבת עם תמרים והאגנים ויסננס
ויעטר עמהם דבש ועוד יבשרים שנית
עד שישוב כמו אל נמך רך ויאכלנו על
הצום

ופעמים יתחדש כאב בחזה בחולי השעור
והיה זה כפני שני דברים או מרות עבה
שתמשך ואם שהיה בתוך המכסה
אשר על הצלעות כגולגל בו אדו היתה
היה מתחדש ממנה שעור * והנה
ראוי לו לידע כי היות דע שבמיני השעור
והיותר מסוכן הוא מה שסתחדש בסכת
ירידות שיווד מן הראש * או בסכת
ננע כאחד ככלי הנשימה או יציאות יצאו
כאלו המקומות או מוגלגל התקבין
בחזה * וחשעור שאין בו ככנה ולא
רוע הוא המתהוה מרוע מזג כלי הנשימה
או מנחירות הגרון או מנחירות קני הריאה *
והשעור המתהוה בסכת רוע החולי יהיה
עמו ריקה * ואמנם השעור היבש
אשר לא ירוק האדם עמו יהיה לאחת
משלש סבות * אם מנחירות אל חלקום
והוא החך * או מרוע מזג הגורם על כלי
הנשימה * ואם מן הליחות ושתה
האדם להשליכו ויקשה זה ממנו אם
לעבה אם לדבקותה או לדקותה שתתפרד
ותרד קודם שיערה ושיוכל להשליכה ולרוק
אותה ואותה הליחה העבה או הדבקה
נסרכת במעברים ולא המלט בהם כי
אם באיחור ויקשה יציאה * וכאשר
נרצה לרפאות למי שקרה רו שעור הנה
ראוי לו שנתחיל חולה לעיין מאי זה
סבה קרה השעור וכאב החזה * ואם
היה מפני חום והורג על זה מה שימצא
החולה עם השעור מנחירות החזה וצמא
וכאב חזק וימצא כטחה בשאפו אויר * קר
אזי נצווה להקין הגד התהרנן ולהוציא
דם כפי הכח וזה אם יעזרו השנים
והזמן והכמה והכח * ואם ימנע מן
ההקזה מונע או דבר זולתו כמו חולשת
הכח או דבר זולתו נצווה שיעשה כלי
המציצה אל כהל ואל ברען * וישתה
בישול איזוף * או משקה שליוס * וישתה

במרוצת מקו הדפק. השלישי צורך מעשהו לכבות חום הלב ולהוציא ממנו העשן. והתנועה ההיא היא משתנית כפי השנים כי דפק היונקים הוא קטן ומתמיד וממחר. ודפק הנערים גדול משל הבחורים. אך דפק הבחורים חזק משל הבחורות. ודפק האנשים שהם בחצי ימיהם אינו מתמיד כדפק הבחורים וימעט. ודפק הזקנים הוא הולך אט והולך וקטן ומתאחר. וגם בזמנים הוא מתחלף כי בקיץ הוא קטן יותר מבחורף.

והלב הוא חלול כדי לקבל הדם וענה כדי לשמור הדם שבו. ויש בו שני הללים האחד מצד ימין והאחר מצד שמאל בחלל הימני עומד הדם שהוא חומר לרום הטבעי ולו שתי פיות האחד שממנו יבא הניד הצומח מן הכבד וישפוך הדם מזה הפה בחלל הימני מחללי הלב ועל זה הפה קרומות סדוקות מחוץ ומבפנים כדי שיהיו רבים ומתעטפים לרוח ולדם היוצאין מן הלב. והשני הוא הניד השריאן שבארתו למעלה שהו' נדבק מהחלל השמאלי בריא' והוא ניד שאין לו תנועה וקרומותיו קשים ועבים יותר מקרומי הנדים האחרים ועל זה הפה גם כן יש קרומות סדוקות מברוץ ומבפנים כשיתפתח יתקרב האו' הבא בלבי ובחלל השמאלי משני חללי הלב עומד הרוח שהוא חומר לרוח היים שבנוף כי ממנו יוצרות החיוני לכל הנוף דרך הנדים הדופקים הנקראים שוריאן והדם שבהם הו' מועט ומפני הריקו' שבם נכנס הרוח החיוני בהם ויש בין הדם והרוח קרום. והנה אכזר מהלך אלה הנדים היוצאים מחלל השמאלי מן הלב. תחלה יוצאין שני שוריאן האחד קטן מן השני והו' דק משאר חלקי השריאן וזה הניד הוא בא בריא' וחלקו כה. והשני גדול ממנו מאד וכצמחו יחלקו ממנו שני נידין וימתח האחד מהם להלל יד נ 14 11 הלב

הצום וזה מועיל למי שיש לו כאב נושן בתזהו ושעול נושן מליחה דבקה ורוחות עבות וינקה החזה מהליחות העבות ה הפסדות. או ידוק זרע פשרו קלוי וינפחו פעמים ויולש כמה שמספיק לו מן הדבש שהוסר קצפו. ויעיל למי שיש לו שעול שכברו קור. או יקח ערק סוס גרוד וישקדים מתוקים ושקדים מרים קלופים וזרע פשתן קלוי מכל אחד שני שקלים זרע שומר רחב ואנים וקמח פולים ולב בטנים קלופים כמו כן מכל אחד שני שקלים מירא ולבוטה זכה וכדכס וסניטוני מכל אחד שקל והרק הבל ונפה ולוש. בין מטייל ועושה נגרים כמו לחוס וישימים תחת הלשון ויבלע מה שיוקד זה מנוטה.

הלב בטבעו חם ויבש וברייתו וצורתו הי' חסונה שבבריית האיברים ובצורתם: כי עצמו הוא מהורק מאד וידוע הוא שיש יתרון לסה עצמו מהורק מן האיברים כמה שהוא מן האיברים רפה. ויש לו שתי תוספות דומין לאזנים אחת ימנית והאחרת שמאלית. והבניתו הוא כשלהבת בשרשו הוא רחב והולך ומתחדד עד ראשו. אמנם הוא הפוך כי ראשו ההד הוא למטה ושרשו הרחב הוא למעלה ויש לו טרפס מקרום עבה לשמרו ולהזקן והוא כנבב אותו ואין כלו דבק בו כי אם אצל שרשו לבד והו' מונח באמצע החזה ואמנם ראשו הוא נוטה מעט לצד שמאלי כדי שיתחמם הצד ההו' בתודו של הלב ולא יתקרב בשכונת הטהור שהוא בצד שמאלי. והניד הגדול הנקרא שריאן הדופק באר' הוא צומח מצדו השמאלי ולכן יהא ניכר ויתברר בדופק השמאלי יותר מבשל ימין. וראשית תנועת הדפק הוא שליש עניינים האחד מצד כח החיות העומד בתוך הלב. השני

הנתיב הרביעי

הלב הימני וה' הקטן שבאלו השני גידים . והשני יסבב הלב ואח' כך יבא לתוכו ויחלק בו לשנים ויפתח החלק האח' לשיפולי הגוף והשני לעליונו' . והחלק הנוטה לעליונו' הגוף יחלק ממנו במתחו בשני צדדין גידים ידבקו באיברים הקרובים להם ונותרו להם כתמנוף החום הטבעי' . וכשרבק באצילי הזרועות יצא ממנו גיד עם גיד האצילים אל היד ויחלק בה וידבקו ממנו גידים קטנים עם העצל הנסתר והנרא' של זרוע והוא נסתר' וכשיגיע אל הזרוע יפנה לצד מעלה והוא נדבק עם גיד האצילים עד שירד מן הזרוע ואחר כך יטפן בעומק ויחלקו ממנו גידים קטנים ידבקו בעצמי הזרוע עד שירדק מן הזרוע וירדק גדול ואחר כך יחלק לשנים ויפנה החלק האחד לכף והו' נמתח עד עצם הזרוע העליון הוא המקום שמשמשיין הרופאים ויפנה השני כמובן אל הכף והוא נמתח על עצם הזרוע התחתון והוא קטן וימתחו בכף ואולי תראה תנועתם באחורי הכף' . וכשיגיע החלק העליון מקום הלב יחלק לשנים ויחלק כל חלק מאור' לשנים וידבק האחד מהם הוריד הנסתר וימתח למעלה עד שגיע לגלגלת ובמתחו ידבקו ממנו גידים לאיברים הפנימיים שבאזור המקום' . וכשיגיע לגלגלת יחלק חלוק נאה' . והוא הקרובית שחת המוח הנקרא שבכה והוא דומה לשכבת רבים פרושים אלו מאור' . ואחר חלוקו לשכבה זו יתבררו ויצאו מזו השכבה שני גידים כמו שהיו קוד' חלוקם ויבאו בכוח עצמו ויחלקו בו' . והחלק השני והוא הקטן ימתח בפנים וכראש ויחלק על האיברים החיצוני בחילוק הוריד הנראה' . והתברר תנועת החלק הזה באזורי האוזן ובצד הנקשר בלחי' . והגיד המתנענע הנראה אצל הורידים והו' החלק הגדול הנדבק בוריד הנעלם והוא הנקרא גיד התרומה' . והחלק השני בחלק

הגיד הצומח מן הלב היותר לשיפולי הגוף ימתח על הליות השדרה פונה למטה ויחלק ממנו על כל הוליא הוליא גידים ימנים ושמאלים ונדבקים באיברים הקרובים אליהם' . והגיד הראשון הנחלק ממנו מגיע עד הריאה ויד אח' אל העציל שבין העצלות והשני גידים לקדם החולק וגיד קיבה וכן לכבר ורטהול ולמסס ולמעים ולכריות ורררם ורביצים ולגיד' . ולחלוחלת' . וגיד יוצא ממנו ונדבק בעציל החיצוניים הקרובים לאור האיברי' וכשיגיע לסוף ההוליות יחלק לשנים ויפנה כל חלק מהם ירגל שמצדו ויחלקו בהם בחילוק הגידים אלא שהם נערכים ויתברר תנועת' תחת הארמונות ואצל העקב החתיו לפנים ובאחורי הרגלים' . אלה הם כל גידי השוריאן' . והדם שברביתי למעלה שבתוך הלב הוא זך ונקי יותר מכל דם הגוף ואינו נכנס אצלו לבחון כמו שנכנס לכל איברי הגוף אך הדם ההוא נברא עזו בתחת' יצירתו שהוא חומר ונושא לחום הטבעי וממנו מזונו' . ופרנסתו' . אצנים גוף הלב ניזון ומתפרנס מדם הכבר שנכנס בו כמו שנכנס לכל איברי הגוף' . והוא יקבל הטוב והמזכר שבו ויקהנו למזונו לאחר שבירד אורו היטב' . וכזון החום הטבעי היותר מזון והממוצע שבו ומופשט מ מהליות והנשא מפרסות הדם ההוא ישלחו לאיברי הראש והחזה שיוזנו בו שמוזן אלה הוא מזכר מזון הלב' . ואחרי כך ינקה השאר ויבדילו משהי המרות שהם היוקרה והשחורת וישלחו דרך גידי השוריאן' . ויהיה הדם ההוא המשולח אל הגוף חומר ונושא לחום הטבעי שבגוף ויתפשט בכל הגוף בבת אחת כהרף עין בלא זמן' . וכברנו הבטי המהק כי ראשי הגוף ושרשיו

ושני אפים והפה הם שערי האהל * והמזח הוא משכן הנשם * שהיא נר לאהל * הלב הוא המלך וכל האיברים משרתיו ולכן הוכן מקומו באמצע הגוף כי כן ה' משבט המלך לישב באמצע עמו כדי שינהוג וכל בני המדינה כשוה וכדי שתגיע תועלתו לכל בשוה וגם כדי שיהא שמור מכל עבר והוא מתקדר אחרון במיתה * הכל הוא האופה של המלך ומבין מה ה' מאכל המלך ונושאו אליו והמלך מחלק ארוחתו על ידי רוח החיים לכל משרתיו הגוף שהם עבדיו * הריאה היא חמלכה אשת המלך כי היא הובקת הלב כחשוקה שרובקת להשקוק וקריירה סקררת האם הלב ולבנה * וכאשר ירגיש הלב רוע מזג או אי זה רוע רע אזי יעדר החי כי בו רוח החיני כמו שביארתי * ואם ישאל אדם ויאמר מדוע יעדר האדם כשיאריך למוחו מחלה או ככה הואיל ורוח החיני ה' בלב כמו שבהבאר * נשוב לפי שהמוח הוא שורש העצבים והתחלתה וכעצבי ישראל הפעולות הבאות מהבחירה אשר הם כמו הפישוט והקבץ ואם לא יתקבץ החוזה לא יצא ממנו האויר והם ואם לא יתפשט לא יכנס לרובו אויר קר וכשרא יצא האויר ולא יכנס אזי רוא יסאר הלב על ישרו וטבעו ותשאונו והוא לא יסבול שני כלל כי הוא ישר הגוף וכן יעדר אז האיש ההוא * ואל יעיה על רב איש באמרנו שהנפש הדינה בלב שהבית הזה הוא ברוכו * שכן זה עומד להיותה גוף ובני רוב השיי אכזר שאינה גוף כרלי ואמרנו שזרחה הדינה היא כרוב מכת נפש הדינה הואיל וכו' והיה ההרגש והתנועה ונבול החי ה' המתנועע והמרגיש וההלל תנועתו היא תנועת העיוק אשר ינועתו גידי הלב בטבעם ומהתפשטם יתפשט החוזה מהתקבצם יתקבץ גם כן * ואם יאמר אומר מדוע שמת בתחלה סבת תנועת

ושרשיו הם ארבעה : הראשון המוח והוא משכן הכח הנפשי ושורש לחוש ההרגש והשני הלב והוא משכן הכח החיוני ושורש החיים * והשלישי הכבד והוא משכן הכח הטבעי ושורש הפעולות ה הטבעיות * והרביעי המבוששים והוא חכת המוליד המין האנושי ושורש הזרע וההולד ונקראו ארבעה ראשים לפי שיש לכל אחד ואחד מהם מסירה כפני עצמו ולהם עבדים ומשרתים יעבדם וישרתום והם בנות כלכלי ובראשי' במדי' השולחים משרתיהם הנה והנה וכלם צריכים להם צורך תמיד אל המקום אשר יפנה הראש שמה ילכו * ובהלוחות יחלו * ובהחלשו תהליש פעולתם * ועבדי המוח הנאמנים לעבדו והמוכנים לשרתו הם העצבים היוצאי' ממנו והמגיעי' כח התנוע' וההרגש' לכל האיברים * ועבדי הלב הם הגידים הדופקים אשר בהם רוח החיה ומן ההוים הטבעי והם בהם להעמיד הגוף * ועבדי הכבד הם הגידים בלתי דופקים אשר בהם הדם והוא שולח בהם הדם הטהור והנקי לכל הגוף להזרינם בו * ועבדי המבוששים הם כלי הדעי' אלה הם הסעיפים אשר יצמחו מאלו השרשים * ויש מהחכמים שכתבו שאין גוף זולתי ראש אחד לבד והוא הלב כי האדם עשוי ונטוי כאהל * עצמותיו * הם עצי האהל * ראשו הוא בפרור האהל אשר ממנו יוצאי' כל החבלי' כך הם כל הגידים שרשם מן הראש * העור הוא מכסה האהל * הצפרנים יתדות האהל כי כל הגיד' הראשם השני הוא תקוע ונרמק בצפרנים כמו מיתרי האהל ביהדות וכן ניכר בצפרנים בריאות הגוף וחליו כי בעת אשר הצפרנים צחים וארומים אזי האדם יכריא ובעת שישתנה מראיתם נראים חלי הגוף וצרתו * וטבעה שערים שבראש שהם שתי העינים ושתי אזנים

הכבוד הוא תנור הנוף שהל' מהם את הקרבים בחזונו והוא סקור היום הטבעי והוא בעמקו רבוק באצטובכא ומרופף עליו וגבניונו כלפי הטרפשא וה' קשור בקשרים רבוקים בו' ובעמקו יצא צנור והוא נקרא פתח הכבוד וצורתו כדמות נד ויחלק לחלקי רבים כאד וכל חלק וחלק נחלק לחלקים רבים ויבאו כאורם החלקים לתחתית האצטובכא ולמע' הנקרא שנים עשר ואחרי כן הולכין אל שאר המעים עד שיגיעו אל מעי היישר ומאלו הפיו שוכרנו ימשך המזון לכבד ויכשוך תמיד מהצטרף הדקות לצנורות הרחבות עד שיהקבץ בצנור שהוא פתח הכבוד והצנור ההוא יחלק גם כן בתוך בשר הכבד לחלקים רבי' ויחלק הנמשך מן המזון בהם ויתבשל עד שיתחולל לדם ואחרי כן יצא הדם לכל האיברים לזונם כמנו ויהלכין הדם בראשי העדי' הסמוכין לבשר כי כמו שמזון היונק' הוא לבן כן הוא מזון כל האיברים לבן' וכן מזה העצמות מתלכץ מעט מעט ויוצא העצמות כהלכות ההוא הדומה לשומן' ויקח הבשר המזון הנאות לו והעצמות והעדי' והעורק' המזון הנאות להם ויתחלק המזון ההוא לטבע האיברים ההם' ומה העצמות הוא יתרון הדם המתבשל וכמו יזונו העצמות' ויש מן הדם שאין בעצמו מוח כמו הארית כי לפי גדול החכמות שבעצמותיו הכלה ליהו המוח' וסדר מזון האיברי' הוא כך תהלה נוטל הכבד מהמזון די ספקו ואחרי כן ישרה ללב ואחריו למוח ואחרי כן ישלח לשאר האיברים דרך העדי' שאינם דופקים' וכתב אבוקרט אם אנתנו היים היים טובי' הוא כשביל בריאות ככדנ' לפי שמעשהו הוא שמשתנה עצם המאכל והיפכהו לעצם דומה ראבר' ואם יהלש החיים שלו מלעשות המעשה הזה אזי מתילד בו אדירבי' ואותם האד' מתקבצו בכסרי

הנועת החזה והתפשטו והתקבצו שהיא מהעצבים הבאים מן המוח' והנה אמרת שכבת התנועה היא תנועת העורק' ה מהתנועה' נאמר לו לא נפרד אד מהם מחבריה אבל עלת תנועת העורקים עלה טבעית' ועלת תנועת החזה בעצמי המוח עלה חפצית' והראית על זה שהרי נוכל להמנע מלהתנשם רגע או שנים או ג' בחפצנו מה שאין בלתינו לעשות כן בתנועת העורקים ויורנו זה שהתנשם חפצי אם כן כל פועל הבא מתנועת החזה הו' חפצי ומפני שהי' האד מוכרח להתנשם לא הסתפק באחת מהם עד שסמכו לה חברה כאש שמו כחזה שני מקומו' רקס שאם יארע באחד מהם שום מאורע ישל' הא' מקומו בפעולתו' אמנם שתי פעולות אלו שהם תנועת העורקים ותנועת החזה איך אחד מהם לבדו אלא עם הברו' ואם האמ' איך הרי' תנועת החזה חפצית והלא את האדם כל התנועות החפציות נכונות כשעת התנועה וכל ההרגשות שוקעות האויל ואין התנוט' דבר אחר זולתי השקט ההרגשים' נאמר לו איך הפעול' הזה כשא' הפעולות לפי שתנועת ההעתקה ותנועת העפעף ושאר ההרגשות אינם מזכרות בחי' בתנועת החזה שאם לא יתנועע החזה ימות הרי' ונפסד הרבכרו ועל זה הביא הצורך להתנשם' ועוד שהדבר' שהרגיל האדם נעשה אצלו טבע שני ודבר זה הורגלו עליו מעת היותו בחיים' ויקרה ללב בין המקרים וחלאי אל נפקא והוא פריחת הלב ויתילד מרטיבת מתאספת סביבו רוח אמנם הרוח ההוא יהיה רס מפני שהוא כרחף סביבות הלב ורושק לשאוף האויר הקר' וראוי לו להרמיד שיתומו הלב העזים וההרטה בדברים המרסבי' והמרהצאות' וכת ארסטו הזהב יחזק הלב וימנע העשן המזיק מהגיע לו:

שהאצטומכא' היא אבר קר שה' עצבי לא תוכל לעכל המזון ולכן צריכה לדבר רם שיורד ויעזר אותה על העיכול כי הרבר החם הוא מעכל * וזה הדודה הוא כמעט שה' אבר הלוי ויצטרף לדבר מעורר עוקץ שייעזרהו ויקצהו ולכן נבראת המר לעורר הדודה שבמעיס * עוד יש בה הועלת אצרת שהיא מרביבה הגיד הצדים והדק' מרוב הדודה והרפופה כדי שיכנס בהם הדם בנקל * ומרבי המרה יקרה הירקון וראוי לו לשתות ככל י' אוקיה והצי ממן עולשין ברצי אוקיה סבר ויכריא * וכרב אפלאטון מי שמררתו קטנה יאריך ימים *

האצטומכא היא מתחת הטריפשא סמוך לה וה' באמצע הבטן אלא' שהיא מטה מעט לצד שמאל' והחתיכה שהוא כנגד הטבור הוא נוטה מעט לצד ימין והיא כצורה עכבר * ואם תרצה להתבונן בתבניתה קח דלעת עגולה ארוכת הצדן ובארעיתה יצ' צדן אחר אלא' שהאצטומכא שות מיושרת מעט ממול האדורים * והיא קשורה עם החליות ועם הכסלים בקשרים חזקים שאחזין אותה לכל תנוט * ותחתיה הוא כנגד הטבור ויש ה' תחת המעים * ויש בניהם כעלה של הדם וה' הנקר ישוער ובעו' שהאצטומ' הוא מתופפר על המאכל וכוכשת ועוצרת אותו יהיה הישוער ההו סגור עד שלא יזוב ממנו מאכל ומשקה * וכעת שישלם פועל האצטומכא לעכל המאכל תהיה יעשה חלושה ואז הרפה ויפתח הישוער ויעבור המאכל והמשקה למעים * ונק' האצטומכ' הוא מרובר בשלש עורות זה על זה העור האח' הורכין חוטיו באורך * והשני הורכין חוטיו שהי גרוב * והשלישי הורכין חוטיו באלכסון וסבת זה לחזק האצטומכא לכל יקרענה כוכר המאכל ועוד לפי שירוע הוא כי האצטומכא יש בה ארבעה כדות והם המושך

בספלי הבטן כהדוק * וכמו כן אם יהיה יוצא מהבטן לצד הימין אזי הוא מחסם המזון וישרף אותו ואז יתנה הרבה מבע לשרוף לפי שכל מה שישרף נוטה לצבע השחורה ויגדל בו הטחול * כתב ארסטו לכאב הכבד ישנה מי צען * ושריית המי שנתכשל בהם מצטבי טוב מדולי הכבד ומדולי האצטומכ' * והאפסנתין והנאלפתי פותחין את אטומי הכבד ומזילות ממנו השתן וכי השעורים או שתיית מי המורסן בשקרים ורוע האבסתי ומרקות העולשין עם הסכנבין סגורים בצביות הכבד * וכת' גאלניוס כאב הכבד יקרה מאד מג'פני או בשביל סתום הבא מרוס * או בשביל סתום הבא מקור * או מיובש * ואמנם כשהיה מן הדם עושה אמצע גדולה ושריפה ויובש וצמצא ועתיקות הלשון והדק והחוטם והיעקבן וקיא וצבע אחרוני והשתן אדום * ואם הוא מן הקור מביא רעב גדול וצבע עמום ומכ' גדול ושלשול מועט ואינו נבאש והשתן לבן * ואם הוא מן היבש יקרה אלו יובש הלשון ושלשול מועט וקשה והשתן אדום ורק והנף ה' חמישמן בשרו המרה היא כים המרה הירוקה וביה' גוטה לזון אדום וידיה הר' וטנ' מר והיא מנה בכבד בעמקו למשך ממנו המותר ההוא שישאר בפסולת הדם לאחר שיווט האיסרים מהסלת שבו * גם היא מושכת הדם שאיש ראוי לזון את האיסרים ולפיכך אם נמלית המרה יפסד דמות האגד' מגני שאינו ההלק מהדם יתפור על האיסרים נמצא שהוא גרמא לכריאות ולחוגי כמקרה * ויש לה שני דרכים אחד מהם מתחבר בעונק הכבד והאחר ישרג במעים העליונים ובתחתית האצטומכא כדי לעבור ולהחד הכה הדוח' והמעכל שבאצטומכא ובמעים רוב הדוד המרה שהיא תרה ותרפה * וזהו לפי

אל כלולה. מיאם הדראה הכלבית
הוא רוצה ולא רוצה. ורפואת זה היין
הלבן המזוג וברקת פאנד זשתית הכב
העזים עם הדבש והרחיצה במים הרמים.
ואל ורם באצטומכא יפול עליו אהר
מהמקרים ויהיה מקום או מקור ומרמב צו
מיובש. הכרת אלודס ההם הוא המיכות
ורוב צמאון והליהוב. ורפואת זה לקרת
מרקת הספרגלי אל סאדג. ומשקה
התפוחים ומשוח בשמנים הקרים הקובצו
כמו שהן הורדים ושמן פרהי הכרם ושמן
אל כאדי והאל ורם הקר יורה עליו עצלות
האיברים והתהפך האיברים לירקרות
מעורב עם לובן ורפואת זה המרקדו ההם
כמו מרקת הדאר ציני ומרקת הזנבל
והדומים לאלו. ומשוח בשמנים הטובים
כמו דהן אל נאדירין על מקום האל ורם
מכחול והכרת האל ורם היבש כמו הספרג
נפיתת האצטומכא ושחור הגוף וזה הדרי
צריך שמור גדול ויא' כי זה האל ורם לא
יבריא אבל לעשות בו כפי הכח כדי שרא
ופשע בו יעשה לו משק מרקת האלפאנד
ולתת עליו משיחה הע שויה מרגר
החבושים הוא הנקרא דהן חב אל ספרגל
וכא אל מרחץ אל מים פורשין. והדברות
והיציאות יקרו באצטומכא מן הכר הירוק
המחדשת הלחה הלבנה הנטיט והכרת
הדברות באצטומכא לרשול המיזי וכו
קליפ ות טפות דם. ואם היתה כבת זה
המרת יהיה לחולה המימו וצמאון ועלפון
עשני. ואם היתה כבת זה לידה מלידה
הכרתו השלישול הלבן וכליהו כפה וצמאון
ויכבר עליו שתיית המי ורפוא' זה שתיית
מי הדבש עד שתנקה החבורה ואהר מן
ספוף אל טיץ והענינים הקובצים כמו רוב
ההדם ורוב הספרגל. ורוב התפוחים
ואקראץ אל ג'נאר. והפצעים יקרו
באצטומכא פהלם טשך כמו הכר הירוקה
והריתת

המושך והרחת והמחזיק והמעכל.
ויס מוספיין עוד שני הכוח והן יכול אלה
הפעולות הם הפכים כי המושך הוא הפך
הדוחה. והמחזיק הוא הפך המעכל והם
כלם פועלים יחד בזמן אחד ולכן יצטרכו
לשני טיפאים כי שני הפכים לא יתחברו
בנושא אחד בזמן אחד ולכן הוצרכו הלוף
העורר כי בעור שהולכין הוטיו בבורך הוא
מושך המאכל אליו ובעור שחוטיו נמשכו
ברוח הוא מחזיק. ובעור שהולכין הוטיו
באלכסון הוא דוחה המאכל למעים.
ויקרה לאצטומכא שלשה מינין מן
התחלואים והם רוע מזג. ואלודס ויציאות
ובועותו רוע המזג ההם עליו חמימות
וצמאון וקיא מר ורפואתו שתיית המשיקי
הקרים אהר ניקור האצטומכא בהבאל
בנפט ואל כשוחא. והמשקים הם משקה
הורדים ומשיקה התפוחים הככרים. ורוע
המזג הקר יקרה ממנו אל פואק והעדר
התאווה מהאכילה והשתיה. ורפואתו
ליקח מרקת הכמון וברקת הדאר ציני
ודומיהם. וישתה שקל ורדים שהוק' ביין
ישן. או מים שנתבשל בו רודא עם אוקיה
דבש. או משקל שקל כמון. או יקח מיץ
רמונים המוצי' עם בשרם הפנימי ד ליטר.
יין רחני ד ליטרין יבשלו עד שיחזור
לשליש ויסוננו. וישם סוכר ג ליטרין
ויבשל עד שיעשה שרוב וינתנו בכלי
זכוכית לשמש ארבע ימים ואהרי כן ישתה
אוקיה אחת ביום. ורוע המזג הרטוב ר'ל
שהאצטומכא מליאה מלידות רבו ויקרה
מזה ההעלפות ורוב הרקיקה ומיעוט תאו
האכילה. רפואתו לקחת משקה הסכב
בין הבזורי ר'ל העשוי עם השרשים ועם
הזרעים וחומץ הענצול. וישתה מזה
אוקיא עם ג אוקיאות ממים חמים.
ומרקת האלאנגדאן ומרקת כמון העשוי
באל בורק. ורוע מזג היבש יקרה כהרת

שרשי זרעני שנותנין בו שרשי עשבים
וזרעני עשבים. יוקח שרשי שומר ושרשי
כרפס ושרשי סרים ומזרע השומר ומזרע
אל סרים מכל ארד ג' אוקיות ויתן הכל
בעשר ליטרין מים עם ג' אוקיות חומין
ענצל וישרה ג' ימים אחר כן יבושל על אש
נחה עד שיחסר השליש וינוק' ונוכף עליו
משקלו רביש טוב ויבושל שני' עד שישוב
כשאר המשיקין וישרה ממנו לפה שיזכרנו
מתחלואי האצטובכא אוקיה עם שלש
אוקיה מים חמין. משקה אל אנדאן
יוקח מן אל אנדאן הוא עלי התלתית ומן
הנאנבה וזרע מקרונם וזרע שומר דאר
ציני זנגביל כולנאן דאר פלפל מן כל
אחד אוקיה ומן כרכם רביע אוקיה וידק
ויטפה ויולש ברבש שהוסר קצצו ויוקח
ממנו לד' רהם בבקר קודם אכילה. ונאריש
הפאניד יוק' כן אל עוד הטוב ומן הקרנפל
צנדל מקאצירי פלפל הנדי זרע שומ' כמון
כרמאני מכל אחד אוקיה פאניד כמשקל
הכל יודק רכל ויטפה ויתוך הפאניד במעט
מים על האש עד שישוב כמו הדבש ויולש
בו הכרקת ויוקח ממנו ד' דרהם במים
המין. מרקחת הספרגל ויוקח מן
הספרגל הטוב המבושל באילנע ויהתכנו
מירובע ר"ל לארבעה ראשיים אחר קרוף
נקוי כן הזרע. הקה כמעט כפי רצונך
אם מעט ואם הרבה ויבושל במים ביטול
טוב אחריו כן ייבש החת הצל ויכרוש
אותו עד שישוב כמותו ויוקח רכל ליטרא
ממנו ג' ליטרין מרביש טוב כנזק הבשל
הכל על אש נדה עד שיהעבה והתן
במבושל ההוא ר"ל הדבש המבושל ויבושה
הכל עד שישוב גוף אחד ויושם בו לכל
ליטרא וליטרא ממנו בארבע הבשמים דאר
ציני זנגביל כולנאן דאר פלפל כרכם
מכל אחד שקל יודק וינופח ויעורכו הכל
הלקיחה מהם דרהם.

והליחה המלוחה והברת זה מה שזכרנו
לבעלה ויקרה עוד זה מהתמרת שתיות
היון ואכילת הדברים הרמים ורפואת זה
אקראן אל כהרבא וספוף אל טין. והנני
סבאר רפואות האצטובכא שכתבתי.
הכונת משקה הבנפסג. יוקח אוקיה זהר
בנפסג ויוקח בליטרא מים המין יום ולילה
ואחריו כן יומרח ויסנ' ויוסף עליו כמשקלו
סכר טברזד ויבושל כאש נדה עד שיהיה
כשאר המשיקין וישרה ממנו אוקיה בכל
יום עם ג' אוקיות מים קרים וזה גם יועיל
לשעול המעורב ברס. הכונת משקה
הורדים יוקח ליטרא מן הורדים הלה ויתן
עליהם ג' ליטרין ממים המין וישרה יום
ולילה ואחר כך יומרח ויסנ' ונוכף על
המסונן כמשקלו סכר טברזד ויבושל על
אש נחה עד שישוב כשאר המשיקין וישרה
אוקיה בג' אוקיות מים פושרין.
הכונת משקה החבואים סוכר. יוקח ממין
התפוחים החמוץ ליטרא ויתן עליו ליטר
סכר טברזד ויקפ' על אש נדה בכל המשיק'
והבשם בארבעה דרהם צנדל ושני דרהם
עוד טיב מודק ויפוזר על המשיקה וישרה
הכונת נואריש אל כמון הנס הלכן המתוק
ליטרא וישר' אורה כחומין יום ולילה וייבש
ויקלה אותו על מחבת היטב ויוקח ממנו
ליטר ומזנגביל כולנאן דאר ציני זעפראן
דאר פלפל ופלפל עאקר קרהא ככל אחד
אוקיה. קרנפל נז' בוא. בסבאסה מכל
אחד רביע אוקיה. בורק שני דרהם סכר
אוקיה יודק ויושר שבנו ויולת ברב' שהוסר
קצצו ויוקח ממנו בכר יום משקל ד' דרהם
תכונת נואריש אל דאר ציני יוקח מן אל
דאר ציני זנגביל כולנאן דאר פלפל נז'
בוא מכל אח' אוקיה נאנכו אנכוכן זעפראן
מכל אחרביע אוקיה יודק ויוס' הבנו ויולש
ברבש שהוסר קצצו ויוקח ממנו בכל יו' ד'
דרהם. משקה כננבין אצורי כזורי ר"ל

מקחת התפוחים כמו מלאכת מרקת
הספרגל שזה בשות *

הטחול

הוא אבר עב לחמי שחור
המראה וארוך *

וכראשו עבה ומדקדק

מחציו ולמטה * והוא מונח בצד

שמאל מהוטר לאצטומכא וקשור בה

בקשרים ומקשרים בקרוב שעליו

מהצד האחד למזוג הדם הבא אליה מן

הכבד * ומהצד האחר הוא מחובר לצלעות

הגב ויוצא ממנו שני צנורין האח' מהחבר

בפי האצטומכ' להביא אליה מן השחרות

ההוא כי הוא משכן המרה השחורה וזה

יעורר חפץ האכילה מפני טעם החמוץ

שבו שזו דרך הדברים החמוצים לעורר

חפץ האכילה * והצטור האחר דבוק בכבד

אצל עמק למשוך העכירות השחור *

והפסולת משם כדי שיהא הדם שישאר

שם זך ונקי * וכזה נילאן כי כלי השחוק

הם הלב והמוח לפי ששולטנות הנפש

בהם * כי השחוק הוא רעיש יעיש

שיקרה למשהק כשיגיע לחשקו מהשמת'

והששון מגידי איברי החזה בריתת הדם

והתגברו ולכחו בין דושי בשר החזה ל

להרגשת הטבע בהנועת הנפש למוצאה

ערבות במה שישמרה * אמנם רזל אברו

טחול שחוק ולכן כל מי שיש לו כאב

בטחול הוא נאנח מאד וכשיסריא ישמח

וזה הוא משני טעמי האחד לפי שהטחול

הוא מקטר המרה השחורה שהיא מולדת

השטות והשחוק הו' אחי השטות כי סימן

השטות גלוי השנים * ועוד לפי שהטחול

מאסף אליו כל מרה שחורה אשר בגוף

המילדת היגון והאנחה * וכאשר יחלש

כח הטחול המושך שברי הדם ועכירותו

ונשארו השמרים ההם בדם אזי יקנהו

חשך ושחרות ותלך המרה השחורה אל

כל הגוף ויהיה צבע הגוף כלו משהנה

שחור * אבל אם ימשוך הטחול שברי

הדם ועכירותו ומה שיהיה בו מסת המל'

השחורה אזי יודרך עצם הדם ויהיה כה

שיחפשת ויצמח סבט בכל הגוף טוב

שזה מוכתר העצם וכשיהיה הדם בענין

זה תחפשת הנפש ותשתלה ויראה ממנה

גילה ושמחה כי ישאר כל הגוף נקי

מהשחורה ולכן יתאזהר לשהוק ולשמח *

אמנם כשיגדל הטחול ירזה הגוף לפי

שגדלו הוא מפני צמח קשה שבו ולכן

יתלש מלמשוך היתרון ההוא ויתערב בדם

וישנאוהו האיברים וירוו * ופואתו

שישכים וירד ויעלה ממקום גבוה לנמוך

ומנמוך לגבוה וירוז בכל כחו ואחר ילך

למרחץ ויתעכב שם הרבה כפי כחו עד

שימלא זיעה * ויכלול זרע הדרל שחוק

מאד בדבש השוכ עד שיעש' כמין מרקם

וימשת בה הטחול החת הצלעות כבעלה

למטה וממטה למעלה היטב * וישיה

מהמים שהנפחים מצננים בו הברזל זימ'

ב'אוקיאות בכל יום אליבא ריקנא * או

ישתה מין עלי תמרים בין מזונים במים *

או יכלול אפר ורדים עם שמן ורדים וחומץ

ורודא ויעשה מהכל תחבושת וישיב על

הטחול * או ידוק' שיה ארבע

והתאנים היבשים ויבשלם בחומץ חזק

עד שישוב עב וישימנו על הטחול לא

חס ולא קר * או תשחוט על שם

החולה שה או תיש אם הוא זכר *

או רחל או עז אם היא נקבה * והקח

ממנה הטחול ותכנים בו נאה קוצים

מעץ הרמונים ותשימנו להמה ויבט

ואז ירפא החולה * ומה שישתה

מהיון או מהמים יהיה בכלי עץ תמרים

וכפותיו וקערותיו וכבה גאלינוס כי קליפי

שרשי הפרפס והסקולופנדריון הם טובים

לטהול *

המעשים

הם מחוברים משתי עורות וחוטיתן נמשכין ברוחב בלבד * כי כח הדוחה חזק בהם ולכן צריך למשך הרוחב ואין כח המושך רב בהם כי שפע המזון שבאצטומכא נדח' בהכרח אל המעים לרוב כבדותו * ולרזוק כח הדוחה שבאצטומכא מהעור הפנימי יש בו ליתח' דבקה ונקראת פניד' והיא מחזק' כל החלל הפנימי כי היא כמו הטיח בקיר הבנין * גם מפני חלקות הליחה ההיא יצא' המאכל משם מהרה כי הוא נחלק בה * גם הליחה ההיא היא מגיעה על המעים שלא יאכלום המרידות כשיעברו בהם וזאת הליח' אינה בשלשת המעים הראשונים שהם הדקים לקרבתם לחום האצטומכא ואותו החום יתיך הליחה ההיא ולא תוכל להתעכב שם * במספר המעים הם ששה * השלישה מהם הדקים והם העליונים ושלישה מהן גסין והם התחתונים ועומדין ערבים בעיגול כדי שיתעכב שם המזון עד שיקח מהן הכבד מזון דרך הנדון הדקים ש' שביארתי למעלה שנדבקים בהם מהכבד שבהן מושך הכבד מזון * והמע' הראשון מהדקי' הוא המתחבר לאצטומכ' ונקרא המעי השנים עשר כי בן מדתו בכל איש ואיש כמדת אצבעותיו אם דקים אם גסים * והמע' השני הוא המעי הצם ונקרא בן לפי שפרוב הוא רק מבלי אוכל לפי שמושך ממנו הכבד יותר ממה ש' שמושך מכולו לפי שיש בו נידון שהן מדובקים בו שבהם משהם כח המאכל לכבד יותר מכולו * ושני המעים הלאה הם עומדים ישרים והאחרים הם עגולים * והמע' השלישי הוא המעי הדק ונקרא בן לפי שאין במעים דק ממנו ואף כי שני המעים הראשונים הם דקים אמנם זה המעי הוא דק מכלם ועגול וגדול

כמו הדרא דכנתא * אלה הם שלשת המעים הדקים * והמע' הרביעי הוא המעי הראשון שבמעים העבים ונקרא המעי הסומא לפי שאין לו כי אם פה אחד והוא דומה לשק ונכנס בו המזון ויצא אחרי כן בדרך אשר בא שריו אין לו מוצא אחר * וזה המעי הוא מונח בצד הימין אבל שאר המעים הם כלם נוטים צד השמאלי * והמע' החמישי נק' המעי הקולון על שם המכאוב אשר מתחדש בו ששמו קולונ' בלשון ערב * וזו המחלה תתחדש משבע סבות שמעכבות המותר לצאת ממנו הסבה האחת הוא שתתערה בו הליח' הלבנ' לכרכו בו סתום פיו ומונעו מלהוציא המותר ההוא * והאחת על זה אפיסת הצמא ואיחור תנועת הרפך ואורך זמן החולי * ויהיה הכאב הידודו יותר קטן וקשיו יותר מעט ויהיה עמו כבדות חזק ויהיה הכבדות והכאב קיים במקום אחד לא יעתק ופעמים שיראה בובלו ליתח' זכוכית ויקיא לחת לבנה * והסבה השנית הוא שיהי' מיבשות שיכש המאכל ונעצר בעצמו ומונע יציאת * ה' התוצאות * והאחת על זה שירגיש החולה כאב וכבדות במעים השפלים כמו דבר כבד שילחץ המעים עד שידמה לו כאלו הוא יבקע * והסבה השלישית מאפיסת הרגש המעי ההוא * והסבה הרביעית מנע או מורסא שנולד בו ומונע המותר לצאת * והאחת על זה נראה לעין במשוש כי כשתקרה המורסא בענין היה נכרת לחוץ ככשר הבטן * וכאשר היהיה המורסא ההיא תחת היד חמה והיה מראהו אדום ויהיה לחולה קדחת וצמא וניחור בלשון עם כאב חזק הנה זה אות כי המורסא חמה * מתלהבת * וכאשר תהיה המורסא קרה במשוש ולא תהי' עמה צמא ולא קדח ולא

ויהיה ממרה אדומה שיהיו ממנה * והם על שני מינין מהן מה שיהיו במעם הדקים העליונים ואחרם הם ארוכים ויכן נקראים גרשים * ומהן מה שיהיו במע' העבים אשר למטה מן הטבור ואם קטנים ונקראו גרעיני הקרא * לפי שדומין לגרעיני דרועין * ובעל המין הזה יאכל אכילה גדולה ויפליג בהאות המאכל והם לא יאכל ועיקצו אורו וימצא משיכרים ועיצור ועיצה וכאב הדת הטבור וכבטנו ואם ינחו אותם עד שיגדלו יקרה לו ה השיתוק וערוב השכל והקדחת ופעמים יחדש לו דריקת השנים בשינה וכר שכן בעת המניעה מן המזון * ואפשר שיצטער בשינה ויעור משנתו בבהלה ובפרד * ופעמים שיצא לשונו מפיו ויראה כאלו הוא לועס דבר ואין בפיו דבר *

וראו להשהדל להוציא כאשר נראו אלה האורות אשר זכרנו כי כאשר יאריך עמידתם יפסדו הבט מעי וישחיתו הנוק ויורם האברים וראוי להמיהם בכמים דברים ואז יצאו עם הצואה אבל כל זמן שהם חיים נאחזים במעים ולא יצאו * אמנם פעמים יצאו עם הצואה והם חיים כאשר ישוכנו ויהיו בענין שיהיה בהם דומה למיהה * ומה שימיתו הנחשים ה' הרודא * או יקה מיין שומים ומיין קלפת רמונים המצוים וערבם עם פלפל שהוק וימשה הבטן בהם * והוא גרעיני הקרא יצטרמי רפואות חזקות יותר מהרודא * ככו פלורי ולענה ואכילת הרמובים מרים או שתית המים שגשרו בהם כי מרירותם ימית ה' התולעים ויוצאים מן הנוק * וכן התיים שכשלו בהן התרמובים כושיהט * גם הודא ופלפל או עם זרע כרוב ינקת המעים נקוי טוב * וכתב גאלינוס כי מסולת קלפת שורש רמון שיבושל ביין וישתנו או אפר קרן איל בתמץ חזק * או מיין הרמון הדומין

כאב חזק חנה זה אות כי המורסא קרה * והסבה החמישית מהולעל שנתרנו בבטן האצטומאס מהביטול וחולשת הכבד * או יהיה המאכל עצמו מליד רוחות * מנפח וירכה ויהיו ממנו נפח ורוחות והאות על זה העתק הכאב ממקו אל מקו והרעם והנפח בבטן עם הצמח והסבה השביעית מ' זם אשי כרכופי ר' ממרה כרכומית שירכה על המעי הזה ויגנב להוית עד שיכבש והאצק ויפתק ויגנע מרדה * והאות על זה צמח מתחדת וקיא מרה כרכומית וחידוד וכאב וחזקתו עד שימצא החולה יעקצו בבטנו במהמים ויהיה זמן החולי קצר רב הסכנה וזה יקרה לבהורים בזמן הקיץ עד המצ' שאר האותות המורות על מ'ז בעלי אדומה * אלה הם סבות מ' לת הקולנג' והאותות אשר יבדילו ביניה * הדנה ישנו רבים מן הרפואים בקולנג' וכאב הכליות וזה לצוץ להתחדש המקרי * ש' צניהם והחמורם ויהשכו לרפואת ה' הכרית כמה שירפאו הקולנג' וירטאו בזה * וכבר זכר גאלינוס ההבדל אשר בין כאב הקולנג' הפשוט וכאב הכרית * ואמר כי כאב הקולנג' יעתק בצדדי הבטן מיין השמאל פנים ואחור * אמנם כאב הכליות לא יעתק אבל הוא קיים במקומותם ועמו הטפה והשתן והקיא ינוע עם הכאב * והולי הקולנג' אין עמו חולי בשתן והקיא לא יפרד מכעליו כלום * והמעי השישי הוא הנקר' כלשון מקדו לקוקסמיס ובלשון ערב נקרא המעי הישר והוא הרלוהלת ואחור בירכתי היריכים בין שני הכסלים ויש לו חלל גדול ורחב ועליו עצב אחד לכל תצא היצוא פתאום עד שיהפוך ואז יפירה רצא * פעמים יתלדו במעים תולעים מהמשך הפסד המאכ' באצטומאס ממאכלי עוצרי מעופשים שיתקבץ מהם לחה נאה במעים וכאשר יגבר עליהם יבשל אותה

אמנם כשיחלש יתמעט דמו ולכן יהא כחוש * והחי שיש בו שומן הרבה הוא נכון לקבל ההחלואים והזקנה ויתמעט הרגשו ויוריד מעט כי יתמעט הזרע שלו למשוש זה ההיריון נדבדב ויבר עליו הקור והרטיבות לפי שהשומן בעברו גדול וגוברתו על הבשר וישוך אליו הבשר הדבר הנכון לומרם והוא היותר חס וחס ושאריתו והוא הנוטה לקרירות יזון חנוף ויקרה נפח כבטן וראוי לו שישהה מים חמין עם סוכר * או מי זיתים * או יאכל זרע צנון * שמרי שמן זית * וילבן באש פסולת כחל ויכבנו בשקה שלו וישאש ג' ימים בבקר * וישים על בטנו תרבושת מקמח שעורים שנתבשל במים עם עשב הנקרא לשון השור * ולכאב הבטן יאכל שומים וחנביל * ולכאב הטבור ירחצנו בשאור ושמן זית יחד *

הכליות הם איברים בשריים עצביים ומנוהות אצל צדי הוליות השדרה קרובות זו לזו וקרובות לכבד * והכוליא הימנית שהיא יצד הכבד שהוא דם היא גבוהה מהשמאלית כי החום טבעו לעלות * ולכל אחת מהן יש לה שני צוארים הלולים האחד מהם מתחב' בגיד הגדול העולה מעומק הכבד שבו מושך המימי שבכבד והכליות ניזונות ממעט ארמימות שייש באותו המימי שמושכות * והשאר דוהים למקוה השתן דרך הני האתר שיוצא מהם והוא הולך למטה עד שיתחבר במקוה השתן הכבד הזק מאד * ויש בין הכליות ומקוה השתן מכסה מעצב דומה לקריפה דקה והוא נפרח בעת שיכנס שם השתן ואריון יסגר מיד כדי שרא ישוב מהשתן ההוא לכליות * ויש על הכליות הלב יותר מעל שאר האיברים מנני שהדם המושכת הוא יותר חם ולח ומה יהא החלב והשומן * ועוד לפי מהם

הזמין מבושל ביין יוצי' כל מיני תולעי' מן הבטן * או יאכל עקב הבק' שרוק מעורב עם דבש אם פת עם דרדר או בשר מלוח צלוי עם חומץ * או מיץ עלי אפרסקין * או שיפון מבושל * או אפונים שריוס כדומין * או ישים על בטנו הרבושת מעלי אפרסקין עם מירית בקר * או כמין שעורים וסרת שעורים וסרת של הזיר * ופעמים יהולד במעים שלשול * ורפואתו שיאכל ביצה כבושלת כדומין או מעורבת עם גרירת קרן איל וישהה המים שנתבשל בהם קרפי השקדים הקרים * או יין אדום שנתבשל בו פרפל ואל יתנועע אדר האכילה אלא יישן מעט ויכבול הצמאה וירחץ במרחץ * ואלה הם הדברים העוזרים לחושים ותו' והפח הכוין ורמון הכוין וגבינה ישנה ואורז * וכל הלב הכף שדולבין אותו * ועדשים מבושלים בקליפתם * וכתב ארסטו כל דבר רמון הוא טוב לשלשול ורע לשעול וכל דבר מתוק טוב לשעול ורע לשלשול * ומי שהוא עצור יזרר מאלה הדברים שכתבתי וישהה מרדת שור במים פושרין או דבש שנתבשל עם מים דם * או מיץ עלי ההציר והעולשין עם דבש * או צואת עכברים עם מים * או מרק דגים * או יין טוב שנתבשל בו ג' דהם מעפצים * או ישים על בטנו הרבושת ממלח שרוק היטב מעורב עם דבש מרוחה * או מפרפת הפת כורככת בשמן במרדת ויש' על בטנו בצמר לא כובס לא דם ולא קר וישהה * החלב המכסה את הקרב הו' מהם האצטומכא והמעים וכמו שהלירה הלכנה היא ממחר הדם שאינו מבושל כן החלב הוא ממחר הדם המבושל ביותר שיתגבר עזיו הדמימות והרטיבו לפי שהם נאותין לחיות יותר משאר האכיות * ולא ימצא רוב החלב אלא במי שהוא בריא כי לפי שמוצו טוב יש בו הרבה דם

הנתיב הרביעי

שנפץ ארמיו לפיכך חזן בחלב הארמיו
 מהרס ויערף מושבו ויעשה חלב *
 ותועלתו הוא לחסם הכליות ולהניח עליהם
 מהקור לפי שהם בסוף איברי הגוף מקום
 שאין שם בשר * ולכן צריכות לחסימות
 ושמידה * והימנית פחותה חלב מהשמאל
 לפי שהאיברים הימניים יותר חמים
 ומתנענעין * וכח הכליות הוא בוער
 כאש ולולי החום ההוא לא היה הגוף עומד
 מפני קרירות גבל מקור השחן * ולולי
 הקרירות ההוא של גבל מקור השתן לא
 היה הגוף עומד מפני חמימות הכליות ולכן
 נסמכו זה לעומת זה להעמיד הגוף בשווה *
 אבן רשד כתב מכאוב הכליות קשה
 להתיר בסבת עובי גופם ויקרה בהם מאחד
 משרש סבות * האחד שיפסד מזניהם
 מאחד משני מיני שנוי המזג הנפרדים או
 מורכבים * והשני חולי הכלי כמו המורסות
 והסתומים * והשלישי פירוד החבור כמו
 התחוך או הננע ודומיהם * ואי זה מין
 סמיני אלו החללים יקרה בכליות יתעורר
 כחולה מפני זה כאב חזק דומה לכאב ה
 הקולנג' אלא שבאב הכליות עומד במקומו
 ולא יתקן * וכאב הקולנג' יתקן בכסן ימין
 ושמאל פנים ואחור ויעלה וירד כמו
 שכחתי למעלה * גם כאב הקולנג'
 יותר חזק מכאב הכליות * וגם כן בעלי
 כאב הכליות תתחדש להם תדמיה ברגל
 אשר כנגד הכולא בסבת שתוף הכליות עם
 הרגלים בעורקים הדופקים וכלתי דופקים
 המונחי' על הגב * ואולם תתחדש התדרמה
 סכלתי כאב למיעוט הרגשת העורקים
 ההם * ואם יהיה כאב הכליות
 וחולשתם מפני שנוי מזגם נעוין אם
 יהיה זה מפני חום ויהיה ממנו שריפת
 הזרע ודקוהו וימעט שמנוניותו או יהיה
 שתן החולה אדום או כרומי ואז נאות
 לו לשמות חלב האתון בדרנגן או חלב

עזים בדרנגן * או מיץ חלב ואבכל
 קרא וחלגלנות * ויקלחו לו מלמטה
 במים חמים עם שמן שומשמן * או
 במים חמים ושמן ויאלה * או יקלדהו
 במיץ גרירת קרא או חלגלנות * או במי
 שעור * או במי בישול פרת ויאלש *
 או שמן שקדים מהוקים * ואם יהיה
 הפסד מזגם מתגברות קור ימשיך אחריו
 העדר האות המושל והולשת הגב *
 והבטן והירכיים כמו שיקרה לזקנים
 ויהיה השתן לבן * ורפואת זה הוא
 בשמנים חמים מרככים ותחבושות
 מתיכות והקלוחים * וכל שבן קלוח
 השמנים כמו שמן לווארוש ושמן אניס
 ושמן קמומילא ושמן שקדים ויעשה לו
 אלו השמנים עם שומן של בקר או במימר
 הירקות המתכות במיץ סלקא ומיץ כרפס
 ומי קמומילא ודומיהם * וכתב ג' אלטס
 רפואות בעל הכליות הרברים הכוללים
 התעמלות והרחק מלוי המאכל ושתיית
 רפואות מגירות השתן ועשות שידקק ויזכך
 וירכך * ואולם מה שיתחדש לרבורים
 ולזקנים מהרפואה הקזת העורק מתוך
 הארכובה ושתיית רפואה משרשלת חזק *
 אמנם מי שנתיישן עליו לא יקוהו אבל
 יסתפק על ההנהגה ההיא אשר זכר נאריטס
 וזה כי כאשר יועילם ההתעמלות שהו יריק
 המתירות מהגוף ויבשל הליחות שכוליות
 הליחה הלבנה וידקדקו ויחזק איברי הגוף
 כלם * וכאשר יועילם הנקוי בדברים מגידים
 השתן שהם נקוי הדברים העבים הדבקים
 המסתכבים ונקשרים בכליות *
 וכתב אבוקרט כשיקרה כאב הכליות
 למי שעבר חמשים שנה לא ינצל ממנו
 כי חזק החלאים העשנים כשיקרו
 לזקנים ישארו בהם כל ימיהם *
 והחצץ הנולד בכליות וכבים השתן מתולד
 מליחה עבה שתקש או אחר או עד שתתקבץ
 ויעשה

ובשוקים וכבוד באצטומכא ויובש בבטן
ונאות להושיבו בעריבה מלאה מים חמים
שבושל בהן עלי הכרוב והחולבה ואכל
אבטיחים בקין והזרע שלהם בחורף.
או ישתה שבץ שקדים כרים. או
שתן של המור. או של חזיר. או
לבונה וצואת עכבר שחוקים ומעורבים
במים או ביין. או אזוב ששרה במים
שלשה ימים. או ישהוק זרע גר זרע
שומר זרע צלנות וילושם ברכש ויאכרם
אליבא ריקנא. וישתה מהםמים המגרים
השתן. ותמרח זקן התחתון בשמן
העקרים. ומאכלו יהיה מי אפונים
וקליות ויזיר מן החלבומן הגבינה.
ומשאר מאכלים העבים. ואם תרד
האבן לאמה ירחצה במים חמים עד
שתתאדם ויטף בה שמן חם ותמצוץ בה.
ואם האבן גדולה עד שהסרום פי המקוה
יכניס באמה מכוול וידחה אותה ממקומה
או ישכיבה על ערפו וגבינה רגליו והיא
תפול.

מקוה השתן הוא בין הטבעת
והזקן התחתון
והוא מהובר משני עורות באחד כח המושך
ובאחד כח הדוחה. והשתן יבא אליו
מן הכליות דרך שני שבילים שהם
מהלכי השתן ונקראים האליבין והולכין
מהכליות באלכסון עד שנבנסים למקוה
השתן.
עצירת השתן
יקרה מאכילת רבוי חלב וגבינה ויין
ומים עכורים והכרעים והעורות ו
וממיעוט היגיעה והמשגל. ונאות לו
שיאכל אוריגא או זרע אבטיחים עם
סוכר וקשואין ויין ומאכלים החמים
ופרשיל ותותים ולוט. או ישהוק זרע
גרעיני הנוודגניות היטב ויערבט במים
וישתת. או ישתה כסף חי מעורב
ביין חם. או מין כרפס במים
חמים.

ועשה כמו אבן. גם יתילד מעובי
המאכלים ודבקותם וכשביל הולשת
כח הכליות יהיה התילד התצץ בה הרבה
בשביל החיית הליחה אליהם הרבה ובפני
זה הוא מתקבץ שם מעט מעט ומתקשה
ויקשה על הטבע לבשלו וידחהו.
וחצץ הכליות אינו כמו חצץ כים השתן
בקושי. ואינו מתילד בכליות כחללם כמו
שמתילד בכים השתן. אבל נולד בנופו
משוקע. וההצץ המתילד בכים השתן
אמנם התילדו יהיה כחללו ולפיכך נמצא
כאב חזק בחצץ הכליות מתחללו חזק
והוא הולך וחזק עד שידחה ואחר שידחה
ישאר בכליות מכה והרגשה בכאב. אבל
כאב חצץ כים השתן לא ירגישו בכאבו
הרבה עד שמתנועע. ועוד יש הפרש אחר
ביניהם כי חצץ הכליות אינו קשה ולא
סתום ולא עבה ולא יבש כחצץ כים השתן.
זה לפי שהכליות הם בעלי בשר רכן החול
והאבנים הנולדים שם הם רכים. והמקוה
בהיותו בעל גידים יוליד אבנים והולך קשים
וההצץ הקטן שבכים השתן גדול מחצץ
הכליות. גם חצץ הכליות הוא במהרה
מתפרך ונשבר אבל של כים השתן לא
ישבר במהרה. והאבן לבחורים תמיד
בכליות. ולנערים במקוה אשר צוארה
קצר בהם ומינעת הליחה לצאת ותשאר
שם ונעשית אבן. והאבן אשר להם
חמה. והסבה הגדולה מהאבן היא
גסות השתן שהוא גם בתולדתו ודבק
בגסותו. וכנשים טולדת האבן מעט
כי הטבע כאשר טולדת האבן אינו מקובץ
בנשים כסכו. רבות כי צואר המקוה שלהם
הוא קצר ונקביה הם רחבים. וכה
נאליטס כשתראה האדם מהך האמה
ומצחק בה תמיד ויצא השתן בעיצור
וכאב דע שהאבנים בכליות שלו
ויסצא עם עיצור השתן כאב חזק כחליות

הנתיב הרביעי

שיעצר לגמרי יהיה מהדברים אשר יהיה מהם העצרו לגמרי כשיהיה שעורו מעט' ואם נרצה לרפוא העצר השתן נעין שאם יהיה מפני הולשת הכת הדוהה שבמקום נצוה החולה להשתקע במים הרמים הישרים וישב בהם ישר שיהיה צואר המקוה נטוה למטה ויתפף סביב הערוה בידו ולדחות מה שתחת היד אל צואר המקוה. וישנה הרפואות הנכונות טובות הרית ויתמיד להכנס' במרחץ ולהזיע בו' ואם יהיה עצירת השתן מפני דם קרוש או מוגלא או שריון יתמיד החולה לישב במים חמים ולהחשיש בשנים מתיכים ולקח אמרו סהלב אשה ושמן ויאולד וזרע אבטית'. ואם היה הדולי כבר נגמר ונשלם הנה ראוי שנקי הדולה אחר זמן העורקים איש' אצל הכבד ויחביש המקום באספונטכול בני' ביסול קמוילא ואניט וזרע פשתן ומה שדומה לזה מן הסמים המתיכים ויקולת החולה סהלב אשה או במי שעורים ויטוח המקום באספולני' עשויה משעור' ואיווף וישתן משתק ויקולת בקרוח עשוי ממלני קל ושמן ויאולד ושוכן אוח ושוכן תרנגולת וישב אחרי זה באבטית מלאה מים חמים וישתין בהם' וכשהפתח המורסא ישתה דרגון וזרע אבטיתים וזרע קשואים ונרפאהו בדרך מה שטרפא גנע הכליות והמורסא התווה בהם' ולא ישכח משבת במים חמין וממשות במשיחות ה' המתיכות'. ויקרה פעמים שלא יוכל אדם לסבול עכוב השתן וישתן בהמרה טפה טפה וכאין הרגש'. ויהיה לארד משתי סבות'. האחת בעבור שהמקוה לא יכלה לסבול איכות השתן בהיותו מחדל וחרף וקוקץ והאות על זה שימשך אחריו שריפה חזקה ועקיצה במקוה'. חה יהיה מדולי הכליות'. או על דרך הנקיין שהטבע ידחה הרומ' אשר ממנו היה החולי ויהיה

חמים' או אזור שריון' או זרע שחלים בדבש' או יסוך טבורו בשומן נהש' או ימשח השחי שלו בשומן ארנב' יאו יקח ב' דהם קליפת ביצה מנוקה מהקרים הרבוק בה וישחקנה היטב ויערבנה עם משקלם מסוכר וישתנו בבקר'. או יכניס ב' או ג' כניס בגיד'. וכתב אריסטו עצירת השתן יקרה אם בסבת הכליות'. ואם בסבת המקות'. ויקרה לבחורים לבד מכליהם לחוס מזגם'. ויקרה לנערים במקוה לרוע ההנהגה שלהם ואכלם מאכלי' בזולת עתם וכשיהיה זה בסבת המקוה פעמים יעצר לגמרי' ופעמים ימנע מפני דבר יעיקרו'. אבל לא יעצר לגמרי' ואיחור השתן יהיה אם מפני מות הכת הדוהה איש' במקוה' ומפני זה שלא ימצ' החולה במקוה הרגש כאב ולא צער'. ואם במצוקת המעבר איש' יצא בו ממנה ואם מפני שניהם יחד כמו שיקרה לסי' שהחזיק שנתו לסבה מן הסב' זמן ארוך ואחרי כן לא יוכל להשתן וצרות המעבר אשר יצא בו השתן יהיה אם מפני סתום בו' כמו האבן או דם קרוש או ליתת עבה או רוח גדולה או דבר יצמח בו כמו יבלת וכשר נוכף'. ואם מסתום מעבר המקוה כגון שתתחדש בו מורסא כמו המורסא הנקראת פלגמוני והמורסא הקשה או המורסא הרפה'. ואם תהיה המורסא בצואר המקוה ימצ' החולה כבדות במקום ההוא וכאב וקדחות מלהבות ויקיצה חזקה ואיסור השתן ויהיה למעלה מהמקוה קרוש וימצא בעריו כאב ודפיקה והוא ימות מהר אם לא ימירו רפואתו'. ואם יהיה מפני סתום במעבר ויורנו על זה קדימות החולי בכליות והמקוה כי כאשר היה החולה משתין הרס והמוגלא או היה במקוה רוב ואחר כך נעצר שנתו ידענו כי הרס ההו' והמוגלא נקדשו ונקפאו והפסידו מעבר השתן' ואולם מניעת השתן מבלת'

בו פעם אחת כף וגם פעם שלישית לראש
אם יישאר בעינו כמו שהיה בראשונה
זה לפי שיש מי שמשתיק דק וישאר דק
ויש משתיק עב וישאר עב * ויש משתיק דק
ואחרי כן יתעב וישאר בעבותו * ויש משתיק
עב וידקק וישאר בדקתו * ויש משתיק דק
ויתעבה ואחרי כן יחזור דק * ויש משתיק עב
וידקק ואחרי כן יחזור לעבור *

הרחם הוא מונח בין מקוה השתן ובין
החלולת שהוא המעי הישר
אלא שהוא נפרד מהם מעט כלפי מעלה *
והרגשו הזקק מאד לרוכ מה שבא אליו
מהגידים והוא מבשר דומה לעצב וקשור
בקשרים עצבים חזקים והלקי שהם מונחים
שם להתרחב ולהסתח בשעת הצורך כפני
הלקלקותו ולהתקבץ כשאט צריך ולכן
נבוא מבשר עצמי כי בתהלת ההיריון רחם
האש יתקבץ לעצמו וכמש וכל מה שיטול
העובר יתרחב הרחם עד שגיע לשיעור
גדלו ואז יתרחב פה הרחם עד שיצא העובר *
ויש לרחם שלשה חדרים יגיעו אל פה אחד
ובכל אחד מהם יש מקובות עקובים והם
פיות הגידים שבהם הורג הוסל אל הרחם
וצואר הרחם יגיע אל התורף * ויש לתורף
שתי חתירות שומרות אותו מהקור * ופי
הרחם של בתולה סרום וכאלו נארגו בין
צדדיו מזה לזה גידים דקים * וכשיבעלו
תקרע אותה הארבעה ותשרי ויצא מהם דם
והם הבתולים ואז יתרחב פי הרחם * ולא
יתעברו הנשים עד שיצאו הבתולים כאשר
לא יגדל הדמי עד שיפול הפרט שלו וסמוך
לדרם הם שני ביצי האשה שהם מקו * זרע
לאיש כמו ביצי הזכר לאיש והם דומין להם
אלא שהם יותר קטנים ויותר פשוטי מהם
ומהם ישפך זרע האשה להלל הרחם דרך
גורנו כי כאשר יוצק זרע הזכר ברחם יצא
גם כן זרע מאותם ביצי האש וישתתף עם
הזרע הזרע של הזכר * ואז יולד מהם סה

ויהיה מהלכו במקוה ובכליות * ונאות לו
שישתה דברי קרים מכבין כמו זרע שלים
בטמן ודרים ומים קרים * או יקח דרגן
ולב קישאים דרהם מכל אחד וישתה אותו
במים קרים ומין רמונים ויטוף באמתו שכן
ודרים עם חלב אשה אם בת * ויקולח בשכן
גדים עם לובן כיצח ויהיה מונו הלולונו
וקרא וחסא ודוסיהם * * והבשילים לבנים
כלי ורקת ויתר ממאכלים מלוחי וחרפים
והסבה השנית היא מפני חולשת המקוה
מאפים כחו ועל כן יעסם טרם שיקבץ שם
השתן ואם היה שיעורו מעט * או מפני
לחות המזג והי יסבלו הנער * בכוכר שרגם
וברכוי לחותם * ופעמי בעת גדולם כאשר
חבורם לח ויותר יקרה לזקנים אשר המקוה
שלהם רכה בלחות הגוף * ולא ישר לו זו
המהלה נאות לו להתמיד לעשות מרקדות
המות מבושלות * וישתה יין חם וישים
כמונו בשמים חמים ויעשה רפואות אשר
יעצרו השתן וימשיח הערות בשמן קטן *
או ישרוק רודא יבשה וילושנ' בדבש וישתנ'
במים * או יבשל מוח של ארבעה בין
וישתנו * או אפר מקות של עז או של שור
אוקיה כרומין ומים * או אפר ערלת תיש *
או יקשור שער של גמל ביד שמאלו *

והשתן הוא מימית הרם והמצית החלטים
ומורה על פעולת הטבע * והסבה שהשתן
של הלילה הוא אמתי יותר משתן היו לפי
שהטבע יכנס החום הטבעי בתוך הגוף אז
מדת השניה ומחמת קרירות הלילה יותר
והזק פעולתו בעיכול כמו שאבאר בנתיב
הרביעי * ולכן נצוה ליקח השתן בעלות
השחר בהשלמת השניה והיא ככלי זכוכי
זך ויראה אותו הרופא מיד כשיצא קודם
שיתקרר ואם אי אפשר זה ישמרנו מהקריח
ומהנענוע כדי שלא תאבד הוראתו ויראהו
במקום מאיר זך האור וינגענו כנעטע חזק
לראות זכותו ויטהרו ואחרי כן יחזור לעיין

וילכו וידעה אותו בזמנים ידועים * וזכרון
ידעה בסוף דדים הלכנה לפי שאותו הזמן
יותר קר משאר הדדש בעת קבון המאורות
כמו שהוא דם בעת נכרת לפי שאור הירח
שילם אז והמצא שהנשים הם קצרות קומה
מהאנשים ברוב והיא הסבה לרוב שצע
הזיכה שבהם * לפי שהמותר ההוא היה
ראוי לגדל הנוף והוא יוצא בזיכה * גם
הנשים הקצרות כערכם הם ממהרות ל
להעבר * והמעוברת אינן זכות כי הדם
ההוא הוא חומר העובר ומוזנו והכות ממנו
יעלה אל השדים דרך גידים הלולי שרבוין
בהן ושם נעשה חלב * ולכן המניקות לא
יתעברו על הרוב כי יצטרך הדם ההו למזון
הילד * וכאשר יצאו דמי הוסף כפי דראוי
בכמות ובעת אזי נטהרות הליחו משפעתם
אמנם אם יקרה ההפך בכמות ובעת או ש
שנעדר מהכלל אזי יולדו משם תולואים
משפעתם והעדרם הוא הולדי או אין הולדי *
התולדי הוא כי יקרה נשים אחר המשים
שנה ולקצתם כמס ולקצתה בלה ויותר אל
השמנות מאד ובערות בשר * ואז תפסק
הלידה כמו שהפסק באנשים כשיפס' הזרע
והעדרת הקרית היא או מכה או מן ה
האורניניש או הטבעי מכה אם דבורים
רעים ימשלו בו על האברים בתולדת או
במקרה מן האורניניש מעצר הררם או
ממקורה מעצר הררם הוא אם היא נכה
והדבקה בתולדת או במקרה * מעצר
המקורות הוא אם הם קצרים בתולדת כמו
שיקרה אל השמנות ואשר פי המקורות
קצר * או במקרה כמו בהסתימה הטולדת
מצות' הליחות עצמם נקות ודבקות מהטבע
כפי כמות או איכות או מתנועם מכמות
הוא בקטנות * והקטנות היא ממאמנים
דקים או מרוב תנועה ועמל * גם כי הנשים
המיגיעות עצמם והמרות לגוע אין דם
נדות רב * אמנם העוסדות במנות

והזכרות

שוילד כאלפס הרותחת כאש' ישריו שם
בצק שיצא ממנה קליפה תקיף אותה מכל
סביבה כן יולד על הטפה ההיא והיא
הנקראת שליא * ואחרי כן יולד משניהם
כמין שעור' ארומה ודקה ואז יסגור הררם
כעד הזרע ההו' ארבעים יום לומר ולנקבה
ואז יברא לפי עלותו במהשכת אם זכר אם
נקבה * וכתב אפלאטון כי שכל אלהי יש
בעובר שמהוהו * ולפי שהרב הוא מלך
ושר האברים כמו שביארתי למעלה לכן
הוא נברא תהלה מהטוב והזך שבווע
ומהשאר שאינו כל כך זך מצטיירים שאר
האברים כל אבר ואבר בראוי לו עד
שנברא מהעובר שבווע העצבו והצפרני'
ושרשי הזרע והעצמות והגידים נבראים
במלאת השעים יום ואחרי כן יקרום עליו
קרומ מלמעלה ויצמח לו שער לקין כאה
ושבעת ימים וכשנברא ידקו בו מן הגידים
הנרקבים בדרם ומביאין לו מזונותיו כל
ימי חייתו בבטן אמו וכשימלאו ימי ההריון
לא יספיק לו המזון הכביאי לו ולכן יתנענע
או תנועות עד שישתכרו אותם הקטרים
שקושרין הררם ומיד תלד המעוברת
במאמר הבורא * וסבת אנדרוניס הוא
לחזק שני הזרעים או הוא יתרן החומרי
במקום ההולדה כמו שישפ' החומר וכמותו
סבה גם כן ביותיו האצבעות או בתולדת
תאומים * והררם הוא מהחור מעורות רבים
מקצתם הולכין החוטיין לאורך כפני הכח
המוטף הזרע ומקצתם הולכין ברוב * ל
לרחותו לחץ * ויש בו שבעה חתרים שלשה
מימין וד' משמאל ואם תפנה האשה לצד
ימין מעט אחר הבעילה תלד נקבה * ואם
צד שמאל תלד זכר וסימניך גזן טז ימין
נקבה * והררם דרך למוחיות הנשים
שהו דם הוסף והוא הררם שאינו מבושל כי
ספני רוב הליחות אשר בהן ומיעוט ההוסף
לא יוכל הטבע לבשלו עם דם מזון האברי'

גם ראוי לתת לה דברים המעוררים השת' ותשתה מין עלי כרפס מבושל בדבש' או עלי של הדס כתוש מעורב ביין' או שאור שריו ומבושל במים' או קנה בושם מבושל ביין' ותשחוק לב תאנים היטב ותלוטטו בחלמון ביצה ותכניסנו ברחם' או מין קישואים מרים מעורב בדבש' או שקדים קלופים כתושים' או עלי פולין או מררת בקרי' או הקבל ברחם עשן השחללי' או חטף ברחם שמן שושן' וצריכה למטוח הדרס בשמן ודרים קודם שתבנים בו הרפואות שכתבתי כדי שלא יזיקו לדרס ויועיל לה התמדת המרחץ' ופעמים תילד לנשים מדות הפך זה שבוארת' והוא הזלת דם הוסת יותר כדי או מן האורניגיש פתוחות או מן המקורות ונקעות ברחם ואז הדם יוצא בצבע אדום ויך' או מן הטבע איש' כמותו נזול כרום המטה' וכרום המאכל' או מן האיסות כמו אם הוא מחודד ואדום מן האדומה או מליח מן הלבנה או מחודד הדם אשר לא יוכל הדרס להחזיק בו וכמהר לגרש אותו לחוץ' ואם הטבע כן האדומה יהיה הדם מכורכס ואם הוא מהלבנה הטבע יהיה לבן ואם הטבע כן הדם יהיה הצבע אדום' וזה נעשה כאשר דם כל הזוף נשחת והוא בידתו אל הדרס ודריה נזול כי איברי הזוף אינם יכולין יתר לסבול ב בדישתת עצמו ובריע אימתו' ואם ההזלה הזאת תגדל ולא תעמוד אז סובלת האשה חלופי צבעים והאסתניסות והרוזן ויתקרב כזה הכבד ופעלו יהיה אדם' ולכן צריך לעזור לרה ולהקיצור בחלקים העליונים כדי שיהיה הטבע נמשך ל למעלה' ואחריו כן ינקת החלט שמכבב הרולי והאכל דברי המוצ' והשתה צואה כלב שרקה מעורבת במים' או עלה האטה שהוק מעורב ביין טוב אדום' או קליפת

והמרבות לאכל ואשר חייהן כנחתאלי' להם כבוס רב מגדותם' וצאם יקרה העדר הגדות מאיכו' הטב' יהיה או מנסותו או מהרבותו או מהקדירות או מהזיבש והדם הנס' שובר הדרס' ואינו יוצא בנקל' וכן בהיות הדם מתקרב או מתיבש אינו רץ מהר כבקורות ומתנוע' הטבע הוא אשר יניע עצמו בשאר האיברים כמו למס' בנקב ונקר' אימירואידש' או כנחירים' ועוד מהם מרגיש דם הדם ומהם מרגש' מן האימורואידש או כן החזה או דם רב מהמקורות ונקעו שם' אלה וכל הדומים להם נדות יורד' ועוד כי הגדל נעדר ונשחת מהתמדת יגון ואטהה ומפחד ומרעס ומשאר תהלוואי הנפס' וכאשר יתארך העדרו בארוכה אזי הס סוכלות הולי באצטורכא כמו אפיסת החפץ לאכל ותיעובו' והם תאבות במאכלים הרע' כמו עפר ופחם ודומיהם' ועוד יחול מזה חולי אחר גדול כמו קדירות וכאב הצוא' והשדרה והראש והעינים והשתן נוטה לאדום או לשהרות כמו רחיצת בשר הדש והכלל כי כל גופם מוזמן למדוים רבים מהרב' פינין' ולכן צריך לעזור להן המיד ותהלה צריך להקט אותם מן המקור האמצעי' ויש אומרים בגל בעורק טאצל העקב בצד האטמי הוא הנקרא אל צאנ' כי ההקזה מן הגל עם היות שהוא בלתי כושך דם הנרות אל הפך הצד אשר יטה אליו הנה יעזור להורידו' וזה ההקזה ראוי להעשות ביום שלישי ורביעי מוסת האשה' והנה יעמוד תשומת כלי המציצה אצל העקב איש' באחת משני החליים' וכרב גאלינוס שראה אשה שנפסקו פרמיה ארבע חדשים ונרזו פניה מאד והפסידה הפך המאכל' והוציא לה מהדם שרשה ימים' בראשון הוציא לה ליטרא וחצי' ובשני ליטרא' ובשלישי שמונה אוקיאות ואז כשיעור מועט שבה צורתה לשתכונת'

חנניה הרביעי

הנרון ועם כלי הקול יקרה זה המולק
משם כמו שביארתי * ורפואת המחלה
היא קשת מאד * והנאות לעשות לה הוא
שתמרת תגילה מירוח טוב חזק ותקשרים
ותתן על הזקן התהתון בושבות גדולות ותקן
ברגלים ותשיף ותקטיר פי הדרם במשיחה
קרה כמו דהן אל כרוק אל בליקה * או
בשמים שריים טוב כדי שימשיך הזרע
למטה ויראהצטנו ברענה וכשבת הוא אניס
ויעשנוהו בריהנים כמו עין אלואי והמסקו
והקוסטו * ויקראו באזניה הקולו ולא תריח
בשמים בי יתקו לה * אמנם הקטיר הדרם
בהם ותריה הריח המבאיש נכסרמטין
שדופן וגפרית ועטר * וינשנו לה כלי
המציצה על מבסה הבטן ומקן התחתון
וימנעו מברתי שריטה ותשתה מרקת כמו
כמין כרס או זפת ליהה בביצה מנוולת
והדברי שממעי' הד' ותתן לתת לה איש
גם תכין עצמ' כדברי המשמח' הלב * פעמי'
תתירד המורסא ברח' לפני כי ה' מוכן ורואי
בשביל לקומו שהוא למטה ועוד שה' קבוצ'
המותר ברחם והם בסבות רבות כי בהם
שתתילד מהשפך מותר ברכומי ברח' ותהיה
מורסא חמה כמנו * ומהם מה שתתילד
ממותר עב ממרה שחורה * ומהם שתתילד
מרוח עבוקשה להריק ומהם שתתילד מדם
הנרות ופעמים תתילד משהכאה * ופעמים
שיקרה מרפואה הדא ששתתה האשה או
מהפלת העובר * ואם היה הדוש המורסא
בקודם מן הדרם ימשיך אחר זה כאב הזק
באצטומכא עם אדמיכו' השקן * ואם היה
המורסא בפי הדרם ימשיך אחר זה כאב
בכשרו ובפי הטבעת ופי הדרם יהיה סגור
וקשה * ואם תהיה המורסא בצד הדרם
המיורד ימשיך אחר זה כאב הזק כעב ועוצר
הבטן וכאב במה שליטה מן ההיצים *
ואם תהיה המורסא מתולדת ממותר דם
ברכומי או דאי' יהיה עם מה שהקדמט
קדחת

קליפת אנה * או בוצים מבושלים בדישין
חזק * או תעשה פחילה בעפץ ולבונה
מעורב בחומץ ותקבל ברחם עישון מפלפל
ולבונה ותשב האשה במים שבוטל
בהם קליפות רמונים ועפצים והדסים
וורדים * ויקרה לנשים המך ברחם
ומצוקת האם וכו' יאפס הבט בהם *
ומתולדות המיד וזנות וזופס יתקרה והדפק
דק קטן מאד ותלוש ולפעמים אפס מאד *
ולפעמים יארע להם מזה בראשם כווד
עד שיכופו אותו על ברכיהם וכאב הכיס
שהוא מקום הזקן התחתון ותרגיש כאלו
דבר ימשיך באותו המקום רצד מערה *
ושמא יארע להם אחר כל אלו כגני הלב
ותכרע האשה כסתה עד שלא יהיה לה
נשימה אלא הכאת גידים ושמא תסמסם
ותמות * ואמר אחד מהחכמים שראה
אשה שמבלה זה החולי והפסידה הנשימה
והדפק כאלו סתה ולא האריכה אם לא
שהיתה מעט חמה באמצע הגוף *
וכסת זו המחלה היא מפני שנעצר דם
הנרות זמן אורך שיוזק בגוף כמו שביארתי
למעלה וכל שבן בחורף או בסתו * או
מפני רוע זרע האשה בהעדרה משיכמי
זכר זה ימים ולכן יתרבה הזרע וישתה *
ויעלה ממנו עישן קר אל חצר הכבד
וידבק בו ובגלי הקול ולכן יקרה להם
החנק * וכתב גאליטס שהזרע
יכבה וישתה ויעשה כמו ארס * וזה
יקרה לנחורות בהגיעם לבגר ואינן נ
נבעלות בו הזרע נאסף בהם והיתה הערש'
צריכה להם כמו לזכרים * ויותר
יקרה זה לאלמנות ולמוקדמות להבעל
ומלידות המיד בי עשיית התועלת ופעולתו
דורש זה * וכאשר נמנעות מזכר ונאסף
הזרע בס' או העשן הקר עולה מן הזרע
לאצטומכא כי היא והרחם מחוברים
עד ובעבור שהאצטומכא מחוברת עם

קדחת חמה ושריף בדרם עם כח הכאב בצד אשר תהיה המורסא וימשך אחר זה צמא והסתערות ואז ראוי להקיזה מניד התרחותן וכן כתב גאלינוס כי יועיל לנשים אשר בהם מורסות ביהם הקזת העורק ויהר מכולהו וזה כי הוא הושב כי הקזת העורק אשר בין אצבעות היד בחלי הדרם ירדש הולירע והוא כי יעצור דם הנדות במשנו הדרם אל הפך הצד אשר יצטרך שיצא ממנו לצד עליון הגוף. ואם הייתה האשה הזקנה נוציא ממנה מן הדרם שתי פעמים כיום לקר וערב. ואם הייתה הלוש יוציא ממנה דם פעם ארת כיום עוד שנית למחרתו. ותדבש הדרם בכמים משככים סהזקים האבר כמו לגלגות ושליו עם שמן ורדים או בקמח חטה שנילוש בשומן אוחי או הבהוש בדבש כתישה טובה ויערב עם שעווה שהוהכה בשמן ורדים ושומן אוחי ותחבוש חרה או בקמ' עדשי וקמח שעורי שנילושו במין אשקריורה ושמן ורדי או לובן ביצ' ושמן ורדי ושמן הרנוולת הטוף יחד סדה או הטוף שמן ורד או שמן נפסג בעלי כרוב בתוש ותכניסנו בדרם בכיון ותשתה בשול קשואים או בשול ענאב וערק סוס ודומיהם או בתירה זרע לגלוג' במים קרים ותעשה חוקנה בשמן ורד ותשב במים שנחשלו בהם עלי הדרם ועלי ורדים ועדשים וקליפת רמונים.

ואם הייתה המורסא מפני מותר עב וקר תהיה המורסא קשה ועבה ויהיה הכבדות בה ית' חוק מן הכאב וימשך אחר זה קוץ ונכדו במתנים וכיריכי' תבשל הלכה זרע פשתן ואכליל אל מלך ותטוף מימיהם בדרם או תחבוש בדרם ותזון במזונות דקים שלא יולידו מתרות בגוף ותחבוש הדרם בהלב תאנים מעורב בהלמן ביצה כי ינקה הדח ויגיר דם הנדות וירכך הדרם ויפתח סתימתו ויכאא ידע מ כי המורסא

קבצה מוגלא הנה ראוי לעשות עם אלה הרפואות שזכרנו רפואות שיבשלו המורס' ויפתרו אותה כמו תדבשת עשויה מהלב' וזרע פשתן וקמח שעורי וקמח חטה וערב עם אלו זבל יונים ותאנים כבושלים ועשה מהכל אספלטית. וכאשר נפירה המורסא אם תלך המוגלא אל רמקנה חשתה הלב איהן או הלב עזים עם לב זרע קשואים או לב זרע אבטיהים ודומיהם ותצא המוגלא לחוץ. ואחר שינקה מן המוגלא תעשה חוקנה מהמים המיבשים מעורבים עם דבש. לרם מכה השותת מן הדרם תשה עשרה שקלים מקרן צמי שרוק במעט מים. או הצי דהם מר שרוק בביתה וועדת בכקר. ופעמים יקרה לדרם רפיון מכני תנכורת הלידות שעליו או בסבת המלטה הזקנה או מפני התמדת ישיבתה על דברים קרים ולכן יבלט הדרם ויצא כמו שאבאר לפני' שיקרה בהלוהית' וראוי להטעיש ראשה כי אולי זה ימשוך הדרם וישיכרו אל מקומו ותמשח הדרם בשמן ורדים או בשמן הדס אדר תחבשל בו הדרם וקליפת רמונים ועפציל' במים ותשב בהם ותטבול בהם תחיצת בגד פשתן ותשים אותו על הדרם ותשיב אותו תשבה רכה עד שיישוב הדרם למקומו ואז תדבין ארכובותיה אתה אל ארתה ותישן על גבה ואז תמשח בשמים שכתבתי וגם תתעשן בזבל בקר. ותתפא רפואות שאבאר בשביל הטלישי כרפיון פי הטבע ויצאיתו לאשה שאינו עומד זרע ברחמה הנניס בתוכו אפר מעור של איל. פעמים יקרה הדרם בעת האונס לתשמיש בעוד בתולה או בעת הלידה. ואם היה בתחלת מה שאירע צוה לאשה שתאסוף שוקיה וליא הלך ואפשר שידבק ברהם. אמנם אחר שנתנישן ונולד בה מוגלא והבריאה התבורה חתוך מקום היתוך כצפרנים או

נברא

התניב הרביעי

השכיל השלישי באיברי הנוף

ההיצונים
הצואר יש בו שבע חוליות והוא בין החזה והראש לכל תשחת הנפש האלהית אשר יסוד ושרשה כמות מקוטורי הלב ופעשטו שאם היה הראש קרוב מאד לחזה ולא יהיה דבר מפסיק ביניהם יהיה קיטור הלב ועשטו עולה הם מאד ועבה וישרוף המוח ולכן הצוא מרחיקה זה מזה והחוש מהקדור מעט מעט וימוג ברוחק המקום גם נמצא תועלת אחרת בצואר להוצאת הקול כי לא היה נשמע הקול בנעימות זולתו כי נמצא שהבעלי היום שצוארם ארוך גורם להם הידור הקול וצורתו כסין האוזן והענור ובעלי היום שאין להם צואר קלים עבה בדים עוד יש בצואר תועלת שלישית כי הוא מקום שאיפת האויר הקר לריאה וללב כמו שכתבתי למעלה ולולי הצואר היה נכנס בריאה וכלב האויר הקר מאד ויזיקם ולכן נברא הצוא כדי שיהיה הדרך ביניהם וימוג האויר ההוא ויהיה פושר ויזיל ולא זיק ולכן לא נברא הצואר אלא כדי שיש לו ריאה אבל בחיה ממין שאין לו ריאה כמו הדג חולתו ל למיעוט צרכם לינפש ויש להם חלף ממנה החוטמת שבצד פיו ומהם יעלה לו הבל מעט מהמים זולתי המים עצמן כהב אפלאטון כי שצוארו קצר הוא רמאי ולכל איש איוב צר ואם הוא ארוך יהיה חליש ושוטה ואם הוא חזק ועב יהיה בעל אף ורוצח ופעמים יקרה חולי בערן מהליחות היורדות לו כן הראש ובסכתו התעכב הנשימה והיא האסכרה שאמר רז"ל שנבראת ביום רביעי וחכמי הרבנות קראוהו בלעז שיונא והוא סכוכן הרבה עד מאד כי פעמים בעבור שהוא מהודד מאד יתנק האדם ההוא וימות פתאום בו ביום או בשני בגלל היותו כי הוא מציק מעבור

בברזל ותפרים בחושי משי שאינו מכוסל וזרה עליה מן הסמים המרכים והחיותים כמו אישנן עם ציץ הורדו שקחיו ונילושו במי שושנת הרמונים או יבשות יושחקו ויוסגנו וזרה עליו מן הסמים על מקום התפירה פעם אחר פעם כי חטי התפירה אינם מרעפשים כי אם אחר שהדבק פי החבורה ויסתום כאשר אישה רוצה לאסור לבעלה שלא ישמש עם זולתה תקח מחט ושהירו בה הכריכי המת לכד והכוף הודה הוך פי המחט ותשים אורו בחגור אבנטו או תקח רצועה מעור של איל או של חמור וכשישמש עמה הקיטור אותה עליו שני קשרים וכל זמן שיהיו קיימים לא יוכל לשמש עם זולתה פעמים יתילדו תולעים תוך הרהם ותרגיש בו האישה חכך ותאזה גדולה מאד לתשמיש ורפואתה הוא שהקטנס זכר שלא רכבה עליו שום נקבה הן גדולה הן קטנה ולעת ערב ירכב עליו בחור ויריענו הרבה עד שיזיע גופו ויהיו ביצים מלאים זיעה ואז יקח בגד פשתן דק וילקט בה כל זיעת הביצים לחרם עד שיהא הבגד מלא זיעה וארר יכניסוהו בעריתה ויעמוד שם עד הבקר והתולעים שבה כשיריתו זיעת הבגד יאחזו בה ותמצאנה מלא תולעים אמר תתלה האשה עליה עינו של דוכיפת תמצא חן גדול בעיני בעלה או תקח מהזיעה שתחת אצילי ידיה ותשים בין כתפי בעלה ויאחבנה או תתן לו לאכל בדם נרותה כהב אפלאטון שהנקבה בכל דבר נפש חלישה ועור חלק ומבהרת לבעוס ולהתפתות ולהשתוקק ובעלת קולית ומרמה ודון וראשה קטן ופניה רכים וצווארה רקיק הגולה צר וכהפיה ופתות צלעות וגדול ירך ורב בשר בכרכים ורקיק השוקי ורגל קטן וכף קטן והי לעול דעת מעללים סן הזכר בגל מיני המיזוג

ויפלוט ' וישים עליו שאור ושמן ויאורש או ילדש קמה עם דמאה המה וישים עליו ' .
 הידים הועלתן ידועה לעשות פעולות רבות בתחלפות הצריכות למין האדם ולזה נחלק חיד לאצבעות ונהלקים לרמשי' כנגד המטה רמשי' שבארם וכל אחד מהאצבעו' הו' משיית לרמשי' ארד' רל' לעבד הנשי' ההוש' ההוא לפי שיש לו שכו' טבע כינו לבינו ולכן בלא כוונה הולך כל אצבע ואצבע לטבע שלו ' כיצד טבע הוודל הוא לשרת הפה שמקנה בו הפה שהוא רומה הטעם ' שהוא מיתרי הליחה הלבנה והוא עב מהאחרי' כדי שיק' היטב ' ובאצבע הו' מנק' החוטם שהו' הוש' הריח שבו יורד מות' הרם' באמה הוא ממיש' והו' הוש' המשוש' ולכן הוא ארוך מהאחרי' כדי שיגיע למיש' למק' רחוק יותר ' בקמיצ' מקנה העין שהו' הוש' הראות שבו יוצא מיתר הכר' השרור' ברמ' ולכן הורחב מעט יותר מהאמה כדי שיקנה יות' בטוב ' באצב' קטנה מנק' תוך האוזן שהוא הוש' השמע ' . ולכן הוא דק מהאחרים כדי שיכנס' לפני' ויקנה היטב השעוה שבו שהוא ביתר המרה היוזקה ' והוצאת המיתר' מהזון ברועלת הם עשרה כנגד עשרה אצבעות ורם השער ורמ' העינים כשהוא בחפץ' וזהמת האזני' ורוק הנתי' ו'ורוק הפה' והצפרנים והזרע והזיע והציצ' והשקן וכל אלו אם ידבו או ימעט' מרדת יורה חולי' ועבראו גל' באדם 'פועלי' כנג' לאצבעו' ידיו ואלו הן הקל' לקול הווש' למזון הכבו' לכעיס' הריא' לשתות רל' שהי' שואב ממימי המשקין ' המר' לקנא' הקיב' לשא' ' המסס טוה'ן הסחול שוחק' הכלי' יועצות' הרב' נומ' ונכראו האצבעו' מפרקי' וחליו' כדי שי' כל' כוף אותם ולהעמיד' ביותר כאשר ירצה ואינם שיוין באורך כדי שישוו ראשיהן כשיאגדו על דברי' והציפרנים שבהם הם מהומרי' שיוילדס הטבע וירחם הין

מעבור דנשים' עד שהמכול לא יוכל לשהו' ונשימת הסובלים זה הדולי הוא בתחלה בארוכה כי רוצה הערן הו' סבה אל האורך ואחר שיכשל כהו' לבלתי משוך לעצמו מהאזיר ברע' די ספקו יתעכב למלא' מינו אם כן הנשים' הקצרה הוא אות טוב ביוכי וזו המחלה לא תתילד מהשחורה' כי היא כועלת אחר זמן ארוך וזו המחלה היא מזהרת לעלות בחדור ' אמנם תהיה ממשלת הרם או האדומה או הלבנה ' אם הוא כדס יתכן שהיה רגיל לאכל מאכלים מולידים דם ויתראה הדולה מלא' בנופו ויתאדמו פניו ומקורותיו מלא' והדפק מלא' והנפח הם ומתאדם והוא טועם מאדו טעם יין בטרות ' ויאות להקיזו מהספליקא ' ואם הוא מהאדומה יחירה הכאב והמזוק רב והחם והצמאון והעשן רב בטרותו והדפק דק וחזק ' ואם הוא מהלידה הלבנה אין הכאב רב כל כך והאותות הנזכרי' לא יראו בו והלשון הערה נפח' והרכך והכאב קצת ואולי יטעם בטרותו כטעם מלח מר וקולו בקול כליב קטן ' וראוי להולה לנקות תחלה הירט' שמסבב החולי ואז יתן לו לאכל במדה מועטת מאי זה מרק ואבטימים עם שמן שקדים וימיש' החלקים הפנימיים מן הפה עם נוצה בצואת' כלב' כתושרה היטב ומוזג' כדבש ובמים שנתבטלו בהם תאנים יבשים ' וכתב גאלינוס כי מרת הפר יועיל ויעזור למצוקת הטפל וכן מרת הבטישה ודישן שרשי הכרוב כדבש ' לחזור' שבצואר יאכל שקל מצרכקוטי' בכל יום או ויסק' עד ג' אוקיאות וכשיפתחו תלוש האפ' של מרת השו' בשמן ותמישם או יגע להם יד איש מת זכר לזכר ונקברה לנקבה ' או ינשכו החיזיר' ואחריו כן יתבוש עליהם רטיח מעלי' זית ושמן והומץ יחד לאחר שניתהו יחד וכן יעשה עד שירפאו ' לנפח הצוא יבש לארוכ' ודבש יחד ויגרנו

מעורב עם קמח שעורים או בירה וכלה
כתושים יחד. ולרוע הנפוח כהקנה
יש עליו סלת ודבש מעורב עם הלבענים.
החזח יש בו גידים רבים והעצמות
שבו הם עבים כדי לשמור
הלב שהוא הדתיו וכדי שיקרו מרום
הלב אין עליהם בשר שהבשר היה מחסם
אותם. אמנם כדי שלא יהיו קדים יותר
מדי יש עליהם רוב שומן ולכן הוא קשה
לאטום. והשערות שעליו יוצאים מרום
הלב ורבים יורה על הטבע הבהמית
ומיעוט הכוונה ואהבת הסקר. והזה
האדם הוא רחב כישאר החי לפי שאחזקו
האדם מונחין בצריו והם כישאר החי כראש
החזה כדי לילך ולפיכך צרו הזנים שלהם
והזה העוף חד כדי לקרוע האוויר שיקל
לעוף כמו שעושים תחתית הספינה חד כדי
שיקרע המים. והצלעות הם עשירים
וארבע יב מכל צד לאהל על האצבעים
כשרים. ודע כי הלל הבטן כלו מלמעלה
עד עצם הכסלים נחלק לשני חלקים.
האחד מלמעלה והוא הופק ומכסה הריאה
והלב. והחלל השני הוא מתחת והופק על
הבכר והמרה והאצטומכ והמעים והטחול
והכליות ומקוה השתן והרחם. ויפסק
בין שני החלקים האלה אבר אחד הנקרא
טרפס והוא מתחיל מראש החזה והולך
בארכסון למטה עד שיגיע בהוליות השדר
אצל חוליות השתים עשרה והוא רועץ
ומכיל בין הלל התחתון והעליון רצולות
בין האצבעים הששים ובין האצבעים שהם
כלי המזון. ותועלת המהיצה ההיא כדי
שלא יכנס חום מכלי המזון בעת הבשול
אל האצבעים הששים שאין להם החום
ההוא. ועוד כי בהניע החזה הנפישת
ובאמצע הטרפסא מעט בשר בעבור רוב
העצב המניע ישם ממות הראש. ולכן
יהלה השכל בהליו כי כאשר יקרה בו רצון
לובד

חץ לנוף דהיינו מדבקת ותועלתם לשמור
ולחוק ראשי האצבעות ונס כדי לחכך בהם
הראש והנוף ואין בהם הרגש כמו שאין
בשער לפי שנבר עליהם העפר גבורה
גדולה וכל דבר שיגבר עליו העפר נבר
גדולה אין בו אחד כן ההרגשים.
ויתנועע היר היסין יותר מהשמאל ל
לשתי סבות האחת מפני עוזר חום הכבד
שהוא לצד ימין ועוררתו להתנועע.
אבל צד שמאל הוא קרן בשכנות הטחול
ועוד מפני שהלב נוטה לצד שמאל כ
כמו שכתבתי למעלה ולכן אין הטבע חפץ
שיתנועע היר השמאלי כל כך כדי שיגין
על הלב. ולכן כשהאדם יתפחד מהכאה
מנין על הלב בורע השמאלי. לנפח
ולגרם הנולדים באצבעות בחורף תרחצם
במים חמים ותתן עליהם חרדון שלוקין
ותשימש בשמן אפרסמון והרומין לו
מהשמים. פעמים ישנה נוו הצפרנים
למראים הדבת ואם ישנה ללובן יתמיד
לשים עליהם שיעור זרע פשתן מעורב עם
דבש או אגים מעורב במים או קמח וכדו
נרעיני החמים מעורבים בשומן או תאנים
כתושים עם קליפת רמונים או שן פיל
כתוש. ואם נישנה מראיתם למראה
כרומי יתמיד לשים עליהם זרע אורונה
שידוקה מעורב במררת בקר או במים.
ואם נישנה מראיתם לידקות יתבטט בצלב
צאן וישמן בט ושם זך מעורבים יחד.
ואם נישנה מראיתם לשתיות ורונה
להפילם יתבוש אותם בשמרי יין שרוף
ולסדיקת הצפון יתבוש אותם בזרע פשתן
והוללה כתושים שנילושו במי ענבים.
ולצמח הצפון ירכשם במררת השור
ואולי הבש' הצומח בשרשי הצפון הנקרא
דאסם יתשנו בכליוד האוזן או בעצמים
שזקקים שנילושו בדבש או בקמח
התמוסים שנילושו במים או בזבל יונים

לוח' בטי'שא מורסא המה על הרוב ההי' מלידה נוטה לירקות ויתלד ממנה ישעול מתמיד בא זה אחר זה וכאם נמשך באורך וערוב, הדעת וקדחת חדה והדפק יהיה כמו נסירת הסכור בשביל עצם המורסא וראוי להקניא באל אבהל כפי השני והמזג והזמן והמדינה וירפה מעיו ויתרחק מ המזונות העבות' ובשביל השני בריאה ביארתי מיני המחלה הזאת והפואתה' פנימים יתלדו בחזה המורסות וכל מה שיהיו מהם בקרום שבצד החזה הפנימי נקרא שונא' הוא פלוריש' ומתילד מליחה אחת מן הליחות או מיותר מליחה אחת נמשך הרבה' והפוארו שיקוז באל כחל מהזרע של הצד האח' שיש בו הכאב רצו לומר שאם היתה המורסא בצד ימין יקוז מצד שמאל הצ' והפך' ויסוך המקום בהחלת הדבר בשמן ורד ואחר שלישה ימי' בשמן ורד עם שמן שבת הוא אנטו מכל אחד כשות' ויטנע מאכילת לרם הטח וכל מיני בשר' אלא מזונ' יהיה שרף הסובין' וזה מעשה וישרה הכובין במים יום או יומים עד שישתנו כו'איתם' ואז יכטלנו עד שיהיה שרף דק מאוד וישתרה כמט שיעור בינוני ואחרי כן יעתיקו ל לאכילת שרף לב הפת וישאר על אכילת זה המזון לפחות שמונה ימי' ואחר כך יאכל' הדרם ההמק' בתבשיל מכנפי תרנגול קטן מבושל תפוא' והירקו הפשוטות כמו תרדן וקטף ה' ארמבול וא' ראוי להאכילו תרנגול אפילו קטן עד לאחד הימי' מתחלת חליו'.

השדים של הזכר נבראו כדי לחסם פועט וגם כדי לשמור הלב ממק' רע כמו הבא' או כויה' זאמנס השדי' של הנקבה תועלתם ידועה שכולידי' ההלב מרם הגדול לזון הולד' כי כמו שהכב מהפך המזון לרם מאד כימיתו' כן השדי' שהם

הנהיג הרביעי

הישיבת והשיכבה על המצעים הקרים *
ויתרחק מן המזנוג הדמים וכמשקן הדמי *
וכן פעמים יקרה שיוצא הזרע ברא זקיפה
ובלא הפץ התאווה וההענוג והיה נאפסת
הכח המחזיק העומד בכלי הזרע או גדולי
כלי הזרע אשר נכבדת הדבר ההוא הכח
הדוחף לעורר לזרזות הזרע להזין * או יקרה
מכמות הזרע ישנו דם בריכוז וגידול ולכן
יתמלאו הכלים שבהם הזרע * או שהו
מתהלך באיבריו ביום ובחילה ובכמיות *
ויאזר להעמידו במאכלים קרים ויהיו
ומחזיקין הכטן ויפתה קור הבעילה וימשה
השדרה והאמה בדברים קרים כמו שמן
ורד ושמן הנאדון והדומה להם ויהיה
משכמו במקום קר והעשבים הקרים ישמו
בביתו * ודע כי הדמוס והלחות הם הנורמלי
המשגל * ולכן מניעת המשגל לא מניעם
הזרע יבא מאכילת דברים קרים כמו כסדר
רטוב ותזונה וכל דבר שהוא בזה ועוצר
כמו רוב המין וכושר ורמונים המוצים והלב
וכל כיוצא בזה ומהזיעה במרהץ * ורפואתו
שיאכל דברים חמים והדברים המפננים
ביותר כמו כשר' כבש' שמן מבושל כלפחות
וראשי הצפרים השחורים ואפרוחי התנגים
מבושלים בבעלים ופולים * ואם הראש * ומה
העצמות וכטנים ומי אפונים שחורי דגים *
קטנים ובשר יונים וציצים צליות והענענע
וכרכס זרע פשה' כפי' בדבש עב' כעט
פלפל ויין טוב מבושם ויותר כשקבו בו אש
מלוח והחלב וענבים וקדר וזנגביל וארז
ואשפרגוש * ויטש פרקדן על ערפו כי
בהתחמם השדרה אשר בה כל המקורות *
והגידים יתחממו גם הם ומהחום ההוא יבא
אל האמרה ויעורר אורה לראות המשגל
ויבא לה הזר' ולכן כל אלה הדברים מעוררי
קטיו האבר ומרבים הזרע ויוכל לשמש * *
וימשה האמרה בשמן כנפס ושמן טהור
קר' וזהו כשהאד האב לתשמי' אלא שאינה
יכול

ציאתו * וכשהיה מזג הביצים לא ירבה
רע כי יטו הגוף אל הלחות * וירבה בהם
ויתולד מן הזר' לרב החומ' זה שירוב
הגידים דופקים וכלתי דופקים ועצבים
לילרבים יביאו אליהם הרוח והדם ושאר
החות ויכשלו הדם ויהפכוהו זרע ויהקע
בזר המוליד ושאר הכחות * ונחלקו חכמי
נחקר בתולדת הזרע * אפלאטון כתב
הזרע יוצא מן המוח דרך הוט השדרה
הגידים הסובבי הביצים שהם כלי הזרע
ס' תולד ויתלבן * והראיה על זה שהרי
וב השדרה יתרפא פעמים בהרפת הזרע
מי שנפסק דוט השדרה אינו מוליד *
גם אבוקרט רואה כי הזרע הוא גידול
רי האדם והחמאה שלהם ולכן הו' לבן
אשר יתאוו האדם להשמיש' אזי ישלחו
ותו דרך הגידין המזומנים לאורו דבר
ליכין אותם לביצי ויתבשל שם ומההוה
ז' שנעשה הקצף בפיות הסוסים הרצים
אות המשגל הבא מהכליות * ויש אומר
וכבר * וכאשר תגדל התאווה ההיא אזי
עורר מן הלב רוח כי הוא השולה רוח
יוני אל הגוף * ואז יצא פתאום אל הגיד
ורק' המדובקים בו מן הלב ויכנס הרוח
ואז בעצב הגיד החלול וימתחו הגידים
ז' וימתח הוא ויתקשה הגיד ויקנס ויעט'
ולחו הטבע בזה המוסגל בו והו' לזרזות
יע' ולצוק אורה בדם * ופעמים יקרה
קשה האבר ויתעבה וזה יהיה משני
ס' אם שתהיה עמידתו מפני שיתמלאו
ידי' והעצבים אשר באמה רוח ואז יהיה
עוררותה ושקטות' מהר * או יהיה מפני
ורח' ואז לא יהיה השתנותו מהר כמו
גני' המתחות מן הרוח * וכתב גאלניוס
הרפואות אש' יעירו המשגל מזיקות
ולו זה * ונאות לו לאכל אבק זרע רורא
זרע קסא או זרע לוגלוגות וישנה מין
זר' ויקשור על גבי רקועי עופר ויתמיד

צבע הצמח אדום או מכורכב עם מוקר
וכאב ודפק. ואם הטבע יהיה קר אזי יהיה
צבע הצמח כצבע הנוף וכלא כאב. ונאות
לו לרחצו במיין כסבור ויולש אפר כרוב
בחלמון ביצה וישים עליה יא קבץ שעוריו
עם חלמון ביצה ושמן ורד. או פולין
שנתבשלו ביין. או כמון שחוק מעורב עם
שמן וישעוה. או כסבור רטוב שחוק מעורב
עם שמן ורביש. או יקח פולים קלופים
שנתבשלו בשמן ורד ומים וישים בכגד נקי
ויטיף עליהם. או יקח ממשקוף התנור
הנשרף שחוק היטב ויערבנו במעט שמן
וישים על המורסא. ואם תהיה המורסא
בכבת קור יכתוש צמוקי שהוכרו גרעיניהם
וכמון ופולין בד כבד וילושם בשמן ורד
ויחבוש על המורסא. או קמח תרמוס
שנילוש בעמץ ורד פעמים תתילד בקיעה
ביריעו אשר בבטן ופה שידבק מהם בביצי
ולא ימלט התחדשם היות אם מתנועה
הזק כמו משא כבד או שעול חזק או צעקה
הזקה או משגל או התאבקות אחר מלא
מהמאכל או שיהיה מליה נדבקת שעוב
מקומה ולקחה מקום אחר שאינו לה וקרע
המסך המכדיל בינו בין בקיעת המסך ולא
ידבק כי כל מה שיבקע מעצבו או מה שבו
רבו עצבים ישאר כך ולא יתדבק אבל כי
מן הבקיעות מה שהיא קלה ישכנה הכויה
ולא תוסיף ובעבור התקבץ קצות העצבים
והיריעות וכש בנערים. ואם תהיה הבקיע
במי שעלה בשני'הנה ראוי שירחיק הכלוי
מהמאכל והמשגל והיגיע והתנועו החזק
ותמיד המנוחה וההשקט ויסתמו הבקיע
בעופר חלולה כחלל הכף שמשמשין בה
בקדר וידביק שם תמיד במצפות או בשיקים
מלא מוך יקשור אותם עליה בחגורו כי זה
ימנעם מהוסיף ויסתוב הבקיע תחת העופר
בטיחות קובצו ויהיה בהם מעט כח לחתיך
הרוחות אשר יטו אליה אח'ע' והו' כמו

עול להזרי. אמנם כשאנו תאב לתשמיש
יקח שעורה אחת מזנב החמור בשערה
שמשמש ויתלהו עליו. ויאכל שומשמן
קלויים עם ורע כשבאש. וישהה אפר קרן
צבי או אפר אבר צבי ביין לבן בבקר אליבא
ריקנא ולדילה כשירצ' לשמש ימשה האמ'
בשומן ארנבת או במוח עורב שחור. או
ירחצנה בשתן הכלב או באפר מאבר שור
מעורב עם יין ישן. או יבלול מררת השור
עם דבש שהוסר קצפו וימשהה. או ידוק
היטב בורק ויערבנו בדבש שהוסר קצפו
וימשה בו האמה והירכים והזקן התחתון
והביצי וזה יוליד הקשוי והתאווה למשגל.
ואם הוא מכושף יתעשן בעשן של מת.
ואם לא נודע מי מונע ההריון הזכר או
הנקבה ישתין כל אחד מהם בכלי שיהא
בו טובין ויניח כן שלשת ימי' ואותו שירוס
תולעים לו היא הסכה. או ישתין כל אחד
על עלה חסא ואי זה שיבש מהם תחלה
לו היא הסכה. או ישתין כל אחד מהם
בקדרה חדשה שיהיו בה שעורים וישארו
כן טיפים ואותו שרא יתלע לו הסכה.
לדע מהאיש אם יזריע אם לאו השים
מהזרע שלו בקערה מלאה מים אם יצוף
לא יזריע. ואם ישקיע יזריע. אם תמיש
האבר במרה של טלה יניק מעורב עם יין
ותשמש מיד. או אם תשרוף שער האשה
או מוקן התחתון שלה ותזרח באבר שלך
ותשמש עמה מיד לא תזקק לזולתך. ואם
תרצה להתיר שרוף שערך וזרה על האבר
ותשמש עמה מיד לא יוכל שבבצים ישים
עליהם ערוקה שתתמצנו. ולנפח ולכאב
אטיילדו בהם ימשהם במררת שור ויחבוש
עליה העדשי הנמצאים על המים מעורבין
עם שמן וקמח. או פולין קלופים מבושלים
במים היטב. ולצמח וננעים או אבעבועות
המתולדות בהם יהיו מליחות היורדות להם
מהנוף ואם תהינה מתורדו והמות אזי יהי'

ונבולר רפואתם קשה ורחוקה * אמנם ראוי לו להחמיד לאכל דברים משמנים כמו תרנגולת שמנה ובשר כבש כן שנהג והלמון ביצה ופי אפונים ואור ישתדל ברפואתם לנקות הדומר הפועל אותם ולטהר הגוף כהם * ואם נתילדו בפני מותרות הדת וזרה עליהם האות שזכרנו אזי ראוי לחבר הדומם להקט נד התהות מהזרע או הקת העורק אשר אצל העקב משני רגליו זה אם יעזור הזמן והכח * ואם לאו נצווה לשים כלי המציצה בשהי שוקיו ואחרי כן ירפאם מחוץ בסמים אשר ינגבו אותם כגון שידוק הלוד ברזל ועופרת שחפרה בד בכר שחיקה טובה וזרה על הטחורים או אפר ערשים וירדס במים מתוקים פושרין * וימשהם בדם עורב יבש או בחלמון ביצה מעורב עם שמן ודד או במרת שור מעורבת בדבש * או יחבשם בכרתי שלוק * או בעלין הגמצאים בקוצים שגדלין סביב הכרמים אחר שכתבשם במכתשת של עופרת ולשם בחרב חזיר בלא מלוח * ויקבל בהם עישון צפירי החמור יאז עישון סגדום חרע כרתי וגרגיר צפר נפץ וגרגיר כלם שרופים יחד בד בנד * או עישון גלגאר שרוק שנילוש בשומן תרנגולת שהורה * או יאסור בלבוש עשב הנקרא פניורא * ואם הם מבחין יתן עליה דם ארנבת הם הכף מיתתה * או מרת ארנבת או שמן כארנגאן * ואם כואבים לו ישים עליהם עצמות חזירים שדוקים או בצלים לבנים אחר שהוסרה קליפתם שנהבשלו במים היטב ומעורבים בריאת בקר עד שיתרכבו או יער הלכין צלוה עץ שמן בנפסג וימשהם בו ואם יזוב כהם דם עב בלא כאב זה ירפא מהלא ירכי ואין ראוי שיפסקנו * אמנם אם כואב לו ישהוק לבוש ופ בד בנד ויבשיו במי וימשהו כה נארינום הייש על עור אדני ועיל לו לטהרו ולנקות * רפוי

הנעש מצבר ומר ולבול זכה וברכ' ורומיה * ואם גדלה הבקיע ונטו אליה קצת הקרבים יהיה זה כבד וקשה לבעליו עד שלא יוכל להנפש ולהתנווע שום תנועה כי אם מעט ורפואתה קשה אז * ונאות לו להשקותו רפוא * ירכבו הטבע ויתכין הדורות מהבטן כאש הם מיטבות כמו גרגיר דליוס או אבק הזרעים או מרקחת הבשמים או מרקחת הכבון ורומיהם * וטוח אותם בטווה עוצר * וקובצות * וימנע ממוזנות עבות מולדות * ולבקיעה שתקר לנערים השרה דליוס בין מבישל וכתשהו וטח אותו על הביצ' וירפא * **הכתנים** הם מסעד לצדי הגוף ומשען לצלעות * והזיעה הקרה והפליצית והסערה הבאים מהקדחות יבא משם ויתילדו בהם הסחרים והוא פתירות פיות העורקים אשר כפי הטבעת עד שיגור מהם דם * ויקרה ברוב מהמרה שהורה * או מפני מותרות עבות דבקות שההיינה במעי * ויתעבה ויתעבר וימאמוהו האיברי ויתשלישם הכת הדורה הטבעית מאבר לאבר עד שתוציאם להתחית הגוף לכבדותם ועובי המרס והגיעם אל פי הטבעת וימשיכו ויתרחבו וישיגו חום המקומות ולהורה ויתילדו התוספות הם ויהיה מזה סדורים ומורסות ונגעים * ופעמים יתילדו גם כן ממותרות הדת הרפות * או משהיות רפואות חזקות אשר יפליגו בשלשול ויביאו לחה נפסדת אל פי הטבעת ויתילדו מזה הטחורים * גם יתילדו מהמרת אכילה הלחם הקר הישן ומיני חבין קדרא ופולין וערשים וכבד ובשר מלוח הזמן והאגים ובשר בקר ועז * ואם יהיה התילדס ממותרות עבות דבקות אזי ירגיש נפח גדול וקרקור ורעש רב בטן * ואם יהיה התייחס ממותרות הדות נושבות אזי ירגיש חכוך בפי הטבעת עם כאב ועצור עד שיהישוב ההולה כי הוא צריך לצאת ואינו כן *

הרגל ויעמוד יות' בחזקה גם בעלותו למקום
משופע הרבה יתחזק בראשי אצבעותיו ולא
יפול * והצפרנים שבהם כדי להזק ראשי
האצבעות ולשחרם כדי שאם יכה מרגלו
בדבר קשה שלא יזיק לו כל כך * וכפות
הרגלים אינם שטוחים אלא הלולים מעט
כפני כדורית הארץ שתכנס בהלל ההוא
ולא יזקזק בו הרגל * ורוב הכשר בריכים
יורה על הלישנות הכת והרפיון * ויתילד
פעמים חולי בניד הנשה משפכת הליחות
בעצב הנס הנקרא אל חגבי אשר יקרא גיד
הנשה והוא ממית הירך ורוב מה שיתילד
מליח' לבנה דבקה כאשר הצלול בכף הירך
ופעמים יהיה משפכת לחות הדם מעורבת
במרה ברכומית הצלול והסתרר בכף הירך
ויקרה מזה רכאב מיד ופעמים ימשך אל
הזק השוק והעק ויד אל האצבע מן הרגל
ופעמים יהיה בשני הצדדין ורוב יקרה
החולי הזה בירך השמאלי * והיותר חזק
על החולה הוא כשיקרה בצד הימני *
ואם יהיה התילדות זה החולי מליח' לבנה
ימשך אחריו כאב עם כבדות כף הירך בלא
דפיקה ורוב מה שיקרה זה בזקני ובישיש'
אמנם אם יהיה התילדות החולי הזה מליח'
דמיית שתתמוז עמה מרה ברכומית ימשך
אחר זה כאב בדפיקה מרמדת ישראל *
והתלהבות ורוב מה שיקרה זה בנחורים *
זאם הרבאר לנו כי החולי מליח' חכה יקוז
העורק אשר אצל העקב מן הצד האגוני
מן הרגל ההוא * ואם יהיה החולי משני
הצדדין יחד יקוז העורקים משני הצדדין *
והנה זכר גאריטוס שהוא מגיע מהועילת
הרקת הדם בדולי הזה העורק האמצעי מן
הזרוע מצד החולי וכי שכן בהתחלה וזרה
אם יעזרו הזקן והשנים והמנהג והחכ *
עוד ישנה אחר מרפאות אשר ישלשלו
מרה ברכומית ויקה קלותים רבים ויזון ב
במוטת הדם וההדוד * ויתמיד המרדח
שמימי

רפיון פי הטבעת והוא שיצא פי הטבעת
מפיון המותר המניע התנועה הרצונית
המכסה אותו ויוצא הזבל מן החלולה בלא
כונה ובלא רצון בו ובלא צער * ופעמים
יהיה בעבור הטחורים שיקח בפי טבעת
יכאב מהם פי הטבעת וידבר החלולה בעבור
החולי הזה אל המרוע ממה שימצא מן
הכאב * וכשהוא מזה הסבה אזי ימצא
החלולה עם העצור כאב חזק * וראוי שירפא
הסבה המעוררת החולי * וישימחהו במי
כישול הסמים הקובצים כמו עפצים וכומק
וקרית רבון והדם ומה שדומה לו * ויבטל
עפצים כמים או ביין עד שיתרכבו ויצוק
עליהם שמן ורדים וישחה בו פי הטבעת *
או יבטל עדשים וקרית רבון' במים ויערב
בהם שמן ורדים וירחץ בהם פי הטבעת *
ויקרה פעמים שיצא מצי מפי הטבעת או
הדרם ואינו טפח וכשיבא אותו יבא ורפואתו
שיקח קליפת עץ תותים בחבור הירח * ו
וישחקו ויבשרו בין וישרה מבט שלש'
כפות כים * ויקח גלגל ואספיראג העופרת
וצריך וכוזל שדור בד כבד וישחוק הכל עד
שהירח כאבק וימרחו בשמן ויד שלש'
נהבשל כל צרכו והזרה עליו מבט ותכניסו
והקשור עליו ויהיה זה אחר שיפנה החולה
כדי שלא יצטרך להסיר אותו מהרה *
ותקח עפץ וגלגל וקליפי אלונים ועלי הדם
ותבשלם עד שיארכו המים וירחין בהם
וישכ בהם * וכשלא יבא המעי והוא נופח
ישב החולה במים חמים פעמים וימרחו
בשעור ושמן באבוג' ושמן שלש' עד שיבא
ואז ירפאו כמו שזכרנו ויתמיד המשכב
עם נשיאת הירכים למעלה ככר או בכסת
שיתה התתיו *

הרגלים
נבראו גדולים ורחבים כדי
שיוכל לעמוד בארץ
בחזקה * ולחקוע כפס בארץ ולסבול משא
ולכן נבראו בהם האצבעות כדי שיתרדב
אליהם * *אמר בלע*

הנתיב הרביעי

אל מלך ומיורנה ועלה לבריר ודומיהם מן
הסמים המתיכים ויבשל קמח תרמוסים
בחומץ מזוג במים אם יהיה ברולי הום ואם
יהיה קר עם הומץ ודבש וידבש המוקס
ההוא * או יכתוש שורש איריאוש ויבלרנו
בחומץ היטב ויטוח המקום בו * וימשלנו
בשמן קשואים מרים ושמן קשט ושמן בנר
ושאר שיקודא ודומיהם מהשכני המתיכי *
לנפח החלצי ישנה ד' אוקיות סמין שומר
עם שני שקלים קשיא פיטטולא *
וישים עליו שמן שקדים מתוקים * כתב
ארסטו אם תמשה ארכובה שנכאבה בדבש
היטב כנגד האש ואדרי כן תפזר עליה סלח
שחוק ויחבוש אותה ירפא * או ביציאת
הבקר מיד כשיצא הם או יכתשנה בחומץ *
וכעוד שהוא חם יתנו בארכובה * או
ירתיח צואת יונים וצואת בקר וזרע פשתן
בחומץ וישל על הארכוב הנכאבת ולשתין
הצומח אחרי הארכוב ימשתנו במקד לשמש
בעטר ואדרי כן יפזר עליו צואת כלבי יבשה
שחוקה * לחינוך הנעשה באצטקות
הרגלים וגם לנפרס יצוק עליה מים מלוחים
חמים * או יכא למרחץ וימרחם בשמן ורר *
או בהנה שגילוישה במי כוסברה * או ירחצם
במי ביטול תרדון * או ביטול תרדל *
ואם יהיה החכוך חזק תתן עליו האנים
בתושים עם שמן זית * או מי בצלים עם
יין * פעמים יקרה כאב מיוחד ברגלים
חזק מזיק יתחבר עכו בעצבי משיח ודפיקה
ונקרא בלשון ערב נקס * ויתילך מפני
שנשפכה ליחה רעה אל הרגלים ואם היתה
הליחה ההיא חמה יתילך ממנה כאב חזק
ודפיקה מהכרת ושריפה והתלהבו ברגלים *
ואם היתה הליחה ההיא קרה עטר יתילך
ממנה כבדות חזק ומשיכה ברגלים ונפיתה
בלא כאב ובלא דפיקה * ואולם היו מדידות
הנקרס והפרקים בלתי עשורת מוגלא כי
המוגלא מתחדשת באיברים אשר בהם דם

הרבה

שמימיו עיכים וישת' נרגרי משטק ואלואי *
וימשה בשמנים קרים טובי המזג * ואם
יהיה התולדות החולי הזה מפני ליחה לבנ'
דבקה או כושרות קרות נשקהו הרפואות
אשר ישלשלו הליחה ההיא הקרה בדקות
ורכות כמו נרגרי * ארמודקטיל או נרגרי
קכסאי או הנרגרים הכרוחים * או נרגרי
אסקומטיקון או נרגרי אל צבאני או נרגרי
תודוריטון ודומיהם מן הרפוא' המשלשלו'
לידות קרות ועבות וזוג במזגו אשר יולידו
לחם טובה וירחיק המלוא מן המאכלים
והמשתה * גם ירחיק מזונות ומשקים
עבים מתאחר' להעכל ואל יקרב למשגל
וכל שבן אחר המלוא מן המאכל וכאשר
עשינו רפואות משלשלות והרקט ההולרה
בקליהים ובכניסת המרחץ אזי נשוב אל
טיחות ומשיחות מרוץ * והנה זכר קשטא
בן לוקה בספרו בשמיר' כי כל מיר' או טיח'
או תחבושת שיעשה על אבר מאיברי הנוף
יבזין לו לחממו או להתיך הומר עב * כמו
הנה ראוי תהלה שיקרים הרקת כל הנוף
בשלשול והקזה * וכאשר יתנקה הנוף
ויראה אריה מבוארת כי החולי הוא כאבר
לבדו מהומר הגיע בו אין לו מה שימשך לו
פישאר הנוף אזי יעשה לו אלו הטיחות
זהתחבושות והשמנים * ואולם בעוד שהוא
הנוף מלא הנה ראוי שיעמוד וישמר וזהר
מהם בתכלית השמירה והזהרה כי הם
ימשכו אז אל האסר החולה יותר ממנה
שיתקו ממנו * ואמר דיאשקורידוש
שאם ילקח זבל בקר ויעשהו בעלה וישם
על האפר הם ויסיר העלה ממנו וישמיהו
על גיד הנשה בחימומו יועיל תועלת
מבוארת * ונישקה לחלה רפואות מתיכות
כמו תריאק פלונירא אשכאמיר ונרגרי
דיליוס ומקצת פלפלין ודומיהם *
ויטמול מקום החולי במים חמים שנתכשלו
בהם באכונג ופוליו ואנים ומנגיט ואכליל

הרבה והפרקים מזונם לרות דנק קר ורם
 עם זה ערומים מן הבשר ואי אפשר שיהיה
 בהם מוגלא * ורוב מה שיתחדש זה החולי
 הוא כשהחמיד החולרה המנוחה והרפיון
 ועיוות ההתעמל * עם רבוי מאכל ומשהה
 וזה כי אליו הדברים יולדו מהם מותרו רבות
 בנו יואם יהיו הרגלי הלוישי יושבמו המותרו
 ההם אליהם כי האבר ההוא החלוש לא
 יוכל לדחית מכני המותר הננוף החולשת
 כהו * וכעבור מה שזכרנו רוב מה שיקרה
 הוא למליכים ולבעלי המנוחה והנומרת
 הלהים וכל שכן מי שירטה המשגל ואף
 אחר המלוא מן המאכל * וזה כי הפרקים
 יתחכמו עם התנוע במשגל ומשבו המותרו
 ברגועה אליהם וההפלגה במשגל יזיק
 בעצבים ויפסידם והרגלים הם איברי עצבי
 ולזאת הסבה לא יקרה לסריס כאב הנקרם
 בעבור שהם לא יעשו המשגל * אמנם אם
 יקר לא מהם יהיה מרובו כיתור שיתקצו
 בנפוחם רוב ערכוב מאכלים ומיעוט ה
 השמירה והמשגם אחר תאותם במאכלים
 כמו שיעשו הנערים * וזה כי הנערים לא
 יקרה להם הנקרם בעבור שאינן עושים
 משגל * ואם יקרה להם זה יהיה מפני
 ערכוב מאכלם * והגשים לא יקרה להם
 הנקרם כלל לפי שאינן מתעמלות במשגל
 כעמל האיש וגם לפי שהם מוריקו המותרות
 מגופם ככל חרש בדם הנדות * וכתב
 גאליטוס כי הנקרם כשיתחיל בסתו או בקיץ
 יתפא בארבעים יום או מעט פחות אמנם
 כשיתחיל בחור עד הכנס הסתו אזי רפואתו
 קשה * וראוי לנו שנתחיל ברפואת מי
 שקרה לו כאב הנקרם בהדיוק גופו תחלה
 בהקזה אם יהיה הדם הרבה בגופו ותהיה
 ההקזה מהעורק אשר ביד הנקרא מאבץ
 כדי שיצא החומר אשר נראה ממנו שמה
 ישפוך אל זה האבר * וזה כשיהיה החולי
 פרס חם או סליה * אמנם אם יהיה ממותר

ליחה לבנה אזי ניקרהו ברפואת מורידות
 להיות רעורת כמו גרגרי קסכיא או גרגרי
 ארמודקטילון או גרגרי אל צבאני או גרגרי
 אכטומטיקון או גרגרי סכפי ודומיהם *
 וכאשר נדע כי הומר המותרות הנפסדות
 כבר מיו או דפרו אזי נרפא הרגלים * כ
 בתחבשות ושמינים ורחיצות וטבילות ונשי
 מה שרפא בו מזה בתחלת הענין רפואות
 משכמות ומונעות מן הרגלים מה שישתפרך
 אליהם * ואם יהיה התולדות החולי בסכת
 הום נרפאה בשליש ושמך ורדום עם לבון
 ביצה ומוין כורילא ומוין לוגולות וקמח
 שעורים ועדש תמים וקליפת דלעת וכספר
 לח ועלי הסא ושני מיני הצלזלש ועלי
 ורדים וכאפור מולש בריר שליום או במיץ
 איסקוילא ודומיה * או משכש עם הלב וזון
 במזונות קרים וממרי להתעכל * ואם יהיה
 מסב קרה נרפאה במיץ כרוב מעלי ארקינה
 ושיקודה ומנגיטה * או בשום מדבר עם
 חומץ או רורא כרושה עם צמוקים מנוקים
 מרגיעניהם * או שורש קשואים מרומבטל
 בחומץ או עירב פלפל שהוק עם מיץ בצלים
 וימשח בו הרגלי קרוב לאש * או ישרה סוג
 ביו לבן שנתבשל בו כמון וישימהו על הכאב
 דם כאש יסכולי או יקה ארבור שחק היטב
 ושומים קלופים ושמן זית ושעורה בתורה
 ויכשלם יחד היט עד שישחררו השומי מאד
 שלא יסאר מהם מאומא ואחר יכלול השעות
 בסיד וימשח הרגלים * וזה יועיל גם לשהין
 ויתמי לאב הדור וזון במזונות ממהירו להתעכ
 ועושו ליה טוב ויתעמל התעמלו ממוצע *
 לנפיה שוקי או ירך או ארכוב יחמשל בכרוב
 מביטל היטב או באף שורש כרוב או בכמון
 שהוק * ויתילדו ברגלי ובידי מדיקות ממרה
 שחור עבה או מרה כרכמי מחודר שנתערב
 עם דם המזון מפני שנתגב היובש עליו אבל
 ההפרש ביניהם הוא כי המרה השדורת
 לכברות ועביה תצלול ותוליד הסדיוק בשגל
 הרגלים

בגל
 114
 256
 271
 272
 273

יחבם עלי כרוב במחבת בלי מים ויהיבם עליהם * לכאב הפרקים ישים עליה פורץ שנהבשלו בשמרי זית * או קמה הטף שנילוש בתומץ ובעצירת הברוכ * הנה נשלם השביל השלישי ובהשלמתו נשלים הנתיב הרביעי *

והנה אבאר הסגולות אשר יערת לי *

אם תמשח פניך בחלב הדוב תהבם * אם תשא מעט מביצת החכיפ ומלשונת הצריח בברכך * גס כפולא לטבתה * אם תיבם עין זאב בשמש ותשימהו בעור או בכנף ותחלט עליו לא תירא מבשף ולא ממזיקן ורא רפוע רע וכל אשר הפג השביל ויפלו אויבך תהיך וימצא דן כעני כל רואך * אם תשים לב ארנבת או לב הכלב באכנטיך לא יזיקך בשוף * אם תהלך רגל עורב על נער שיש לו שעול יבריא * אם תשים זרע ברחי בהומץ יסיר חומצו * אם תשים אפר הנפנים בין שהחמין ישוב לקדמותו * אם תשים שלג או אתרוג כרכש לא ישתנה לעולם * אם תשים רגליה במטה שתישן בה לא תקרה ולא תחלוש * אם תשתין ט הישכמות בעקב לא יישלטו כך בשפים * ואם סרו כבר יסורו מיד * אם תשים זרע חזרת בקדרה כשהיא מתבשלת יראה התבשיל בלא תולעים * ואם תיבש ריאה ותשחקנה ראבוב ותשים מעט מבנה בקערה רותחת יראה כארו היא מראה תולעים * אם תאמר בכל יום לפעמים טר לרגלי דברך ואור לנתיבתי תהיה זכרן * אם תשים אפר הפתילה בין ותשתה תהיה שמור או מזהיר אשר על אופן העגלה * או מעט הרמל שחוק או מעט כרכם * ואם תרצה לשרות הרבה יין ולא תשתכר תשתה מעט מים קודם שתשתה יין *

והמרה הכרכומים לקלותה רוב מה שתוליד הסדיקות בידים * וראוי להתהיל תהלה בדרך הליהרה הנעברת ברפאות המיוהרות להורידה לפי מה שזכרנו פעמים רבות בנתיב הזה ואחר כן נעשה טיהור על הסדיק * מהן ומה שיקח שעה לבנה ושמן כנפס * ויחיד ויטוח בו * או יחיד שעה לבנה ומות עצם שוק הבקר בד בכר יחד יתיב בשמן שמיים ויערב עמו מעט מין מירנה ויטוח בו הסדיקות * ואם הסדיקות מקור יחיד שעה בשמן חוליבה ויטוח עליהם * או יערב תאנים שרופים עם שעה מתכת בשמן זית ויטוח עליהם * או שעה מתכת בשמן שומשמן * או יחפור בלפת גדול תפירה וימלאנה בשמן ושעורה ויטימנה על אפר חם עד שתתבשל שם ואז ימיש בו הסדיקות * לכאב השוקים יכניסם בעור כבש חם תכף שנפישט וישא שם יעה * לגידים שנקצרו ונגעו ואינו יכול לילך כתוש יפיר ארזולא מן הכבשן ובשל עם דבש וחבוש על הכאב * או לחם לבן ורום * יין חזק וטח על בנך צמר לכן וחבוש עליו * פעמים יתחדש ברגלים נגע מצדות הנעל קשר הנקר * או לאנסי אם יהיו עמו נפח הנה ראוי שיהבו המקום בריאת כבש או של טלה או של שועל * ואם יהיה המרמרות בלתי נפח ומורס קח מסול של נעל ושרפהו ושחקו ומשה המקום בשמן ורד חרה עליו מזה האבק * או עצים שרופים שחוקים * או קליפת רמון או סומאק ישחק היטב אי זה שזדמן קהם ויזרה על הרגל * ואם נדרס הרגל * יטוח המקום בשמן ורד עם מעט ארסניק * או יתבשנו במרת כבש או מרת עז אחד שיריק מה שבה * לכאב כפות הרגלים הנקרא פלנטש יקח דם באמצע הבק כשנשואה או בגנטוח וישחקו כמון היטב ויערבנו עם שמן וישיהם בו * או

מים ואם אין עליו טפות אין בו מים ' ואם תרצה להרחיב אדם במים או בהפירה קח קנה ארוך כפי הצורך ונקברו מראשו ועד סופו וישים האיש ההוא ראש הקנה האחד בפיו ויכנס תחת המי' או בתוך העפר וראש הקנה האחר יהיה מלמעלה כדי שיתנשם ויחיה ' אם הקטר ורד אדום בגפרית יהלכן ' ואם אחרי כן תשימהו במים המין יחזור לקדמותו ' אם תשרה בנד פשתן בחומץ ויבישהו לפני האש ותעשה כן ג' פעמי' ואחרי כן תקשו בו ביצ' והצלנה בו לא ישרף הבגד ' אם תשים שן אדם על מפתן הפתח מלמעלה ישנו כל בני הב' אם תשים סיד תחת קר' שעל האש יתבשל הבשר מהרה ' ואם תשים בקדרת חתיכת זכוכית תהאחר להרבישל ' אם תשיכל שהו מחלב זאב על גרון האשה בשבוא ישנה הודיעך כל מה שכליבה ' אם תשא ער' לשון עטף או עין מיין של נחש או של זאב לא ישלטו עליו שונאך ' אם תערב דם ינשוף בשמן ותעשה פתילה ותטבלנה בו ותדליקנה כל הרואה אותה דלוקה ישחוק כך כמו שיהיה ' אם תיבש ביצי גמלים ותשהקם ותערב' ביין או במים ותשהה אותו תתעטש מלכטה ' ואם תרבה ממנו ינפח הבטן ' ואם תרצה להתרפאות ממנו תשהה ששן זית ' אם תרצה לחתוך עצם בלא ברזל ובלא סם הקח חוט ממוך עב והישרה במים של אפר ו ותמשוך על העצ' ותהיה מוליך ומבי' ותזרח המיד עליו אפר בלא מים ויהיה העצם ' אם תשים כסף חי במעי ותקשו שני ראשיו היטב ותתננו בבית הכרחץ ירוץ לשם כנחש ' אם ישנה אדם שתנו יגרש כס' המות ' ואם ישנה דם קוף יאליס ' ואם יאכל מוח של נשר או ישת' דם זאב ישתג' ' אם יפול דוק הצמא או הרעב על עקרב או על חיה רעה ימותו ' אם תקשו ראש עטף

או תאכל חמא או טרוב כאמצע השתיה ' או חבושים אדר השתיה ' אם תשים ביצה בחומץ הזק' ימים תהרדך ותהיה בעיסה הכניסטה בעששית ומלאנה מים וזא התקשה ותחזור כבתולה ואם תרצו להוציאה תשים בעששית חומץ ותתרכך כבתולה ותוציאנה ' אם ישנה החפוס שום משיקה אפי' ממי גליו קוד' טיושיבוהו בבית הסוהר לא יתעכב שם ' אם תרצה לכתו בזהב תטריף לוכן ביצה היטב ותתוך בו צמנ ערבי ואבקת האס' השחורה שמנסין בו הצורפים המהבט ' ואחר הכתיבה תבישנה ואחר תעביר עליה טבעית כסף או זהב או אי זה צבע שתצצה וישאר הירט ' אם בקטת לרוש בריס אמור דבקה לעפר נגשו עד כי תהיה לבן עשר פעמים ' אם ידורה לבן רע אמור הורני ' רדך חוקך עד בצדקתך הייני ' אם תמשך ידך בחלב כלבית תתפש בידך ברזל דם ולא תהיה ' ואם תמשהם בשמן צננות ותתפש נחש ישוב בעין ולא יזיקך ' אם תקח שעורה בחולה ונפרית תצר של קורה הרקובה שהרקבוה תורע' ותעשה מהכל נר והדליקנה לא יכבה ' אם תדליק שורש שקדים עם שמן אגוזים כל מי שיכית לאותו הנר הבא עליו הרדם ' אם תרחץ בלי זכוכית מזהם במי תרדן יהא זקן ' אם תמשח בית השחי ובית הידירה של היתק קודם שרארה קרי בדם עטף לא יגדלו בהן שערות ' וכן אם תמשח דדי הנערה בחלב חזיר קודם שתדע זכר לא יגדלו יתר ' אם תטוח הכטה במדת שור מעורבת בחומץ יכרחו ' מכנה הפששין ' אם יגולת זקן עז לא יצמח ' אם תרצה להבין אם יש בים כיון או בחומץ תמשה תפות בשמן ואחר תנעוץ בו עין ותכניסיה כיון או בחומץ ו תרציאנה אם תמצא עליו טפות רע שיש בו

הנתיב הרביעי

בקצה כנפי התרנגול יש שני עצם שנקראו
כנקובים אם תחלה תימין על בעל קדחת
המידית ירפא ואם תחלה השמאלי על
בעל קדחת רביעית ירפא זכר וזכר נקבה
לנקבה בוקיך ממטקך אמור ט'
פעמים מיכאל השם הגדול בישחקך
ללמוד אמור חלקי יי אברה נפשי ונוכר ה'
פעמי' בבואך לדין זכור אוריאל והצניח
בבאך לאכל זכור רפאל בדואיך אויבך
אמור אוראל ז' פעמים בנשימה ארת יאו
נוריאל היבלת ברשון ערב הוואיל
ובלעז ברנא ונחא בשר העונף על העור
יצאו ככל הגוף ויותר בידים וברגלים והם
מישני מינין או רכה בלא כאב ואז הי' מליח
הלבנה ומה יהיה ככת קשה נסדק ואז
היא מכרה שחורה וראוי תחילה להדיק
הגוף מהליחה הנורמת אותה ואחרי כן
נטות אותה מהוץ ברפואות ייבשם ההרה
ואם לא סרו יטוחם ברפואות הדות כי הם
יעצמום ויהרמום ואולם הרפואה המביטית
כגון שימישהם בשמן הדם או בשמן זרד
ואחר כך יפזר עליהם אפר מצרני פרסית
הבהמות שדוק או אפר שריגי הופנים
שרוקים היטב וילוישו בחומץ וישים על
היבלת או עלי זית מבושלים בחומץ
וכתושים היטב או אפר קצף היטב שטלוש
ברבש או ישים סביבה או ערית הרב של
חמט מעורב עם חלב כריות בהבה'
או ימישהו בכבד של הרנגולת היטב ואחרי
כן יטמן הכבד באשפה ובשיכורה הכבד
תכלה היבלת או ימשהו במי הגנן
הבויער או כמעט צבר או בדם היוג דם מיד
כשישרטנה או בקמה שעורים שטלוש
ברומין החלב היוצא מהאגנה
כשאגנה מבושלת יועיל לעקצ' עקרב ויש
בו כח להקפיא ההרב ואם הכרוכ בו
על הביצה והצורה יראה הכתב בחלומן
הרצועה לתת מריטה בין כני הבית יפזר על
הבית

על זרועך בבגד שריר או תחלה שן של
שוניל חי בצוארך לא תישן כל זמן שיהא
עליך אם תתלה עריך שן כרב לא
תדבר בהיותך ישן אם התן מדם של
אצבע קמיעה שך של ימין דמי שתצצה
באכילה שהוא אוכל או ג' טפין אחרונים
מהשתנתך או ג' ביצים שטולדו בול חמישי
או אפר צפרנד בלא ידיעתו או אם הרחץ
דיך ביוג ותתן לו לישחות יאהב אות' אהבה
רבה או תקח מנוצת שני תרנגולים בשעה
שנוקקין זה לזה ותנע בהם למי שתצצה
שיאהב אותך או חירוף כסף ה' והאמר
כשם שהכסף חי הזה נשרף כן ישרף לב
פיוני בן פרוני עלי' או תשים לשון ארנבת
חתת לשונך ונשק לו או הנע בו בעצם
שרוף של תליו או של הרג' או כרוכ שמך
ושמו ובחקהו לתו' כוס ושרו שנה' ותאהבו
זה את זה וכן אם תמיש ערוך במרת
אוח או של זאב מעורב בשמן ותשמש עם
האשה תאהב אותך ואם תרצה שישנאך
אדם הן לו לשתות מים משבע מעייטת
או תקח השעורים שטופלים מפי הכוס קודם
שיפלו לארץ ותשליכ' בינך לבינו או צואה
של זאב או אם תרצה אכול מצואתו והן
לו לאכל מצואתך ותשנאו זה לזה או
תשים מצואה של זה במנעל של זה אם
תקח משערות אדם ותשליך בצואת אדם
יהיה שנוא לכל אם תסר העכבר
ימית העכברים שימצא אם תשים בחורי
הנמלים עטרן או גפרית או חרית יכורו
ואם תתנום סביבות לא יצאו אם
תקשור אבן בזבז של חמור לא ינהק
אם תכתוש היטב תורעים שבעפר ותחבטם
ג' מ' בנידי שנכרתו או בעץ שגשג יתדבקו
ויתרפאו בעץ אם תתעש ברב דג חי תנצל
ממזיקין אם תוליד בידך זנב הולדה או
מלקחים של נפת או שן כלב גדול או תשי'
באבנטך צרני ארנבת לא ינבח לך כלב

הנמצא בקירות * והמין השלישי הוא המין הלבן והיותו אם יהיה עמו רכוש יהיה מליחה עבה מלוחה * ואם יהיה לבן מאוד הוא מליחה עבה דבקה * והנאו לו להתמיד הקיא בכל חרש והמרחץ כהיותו צם ויותר מהמוזנות רעות הליחה מתאדרי' להתכשל ובכלל אומר כי לכל אלה המינים לא יועיל הוצאת הדם כי הם יתילדו מחומר שאיכותו רע וררוק מעצם הדם השוה * השחין סכתו הוא כי כרוב ידחור הטבע הליחה הרעה אל הגולה מן הגוף כדי שינקה ממנו תוכו * וכשתהיה הליחה רכה בתכונתה דקה יתיכח בזיעה או בעשן נסתר *

וכשתהיה עבה יאסר ויסתבך בעור כי העור יותר עב מולדו ויותר חלוש * ואם היה הכנות החומר הנדחה אל העור רק דק יחדש חכוך * ואם יהיה עב יחדש גרב ואם היה הערב כהוש יכש אל להותכו כלל והיה עם זה איכול ועקיצה וסריקה הנה זה אות על ליחה כרכומית נשרפת ואם היה עם הערב שרף ועובי בשמת הגוף ואיכול בלתי מופלג ויתקף מן העור מיר שיתחת קליפת לכנות הנה זה אות על לחות מלידה לבנה מליחה מוגזת שרופת * ורוב מה שיקרה זה הערב לזקני לרובי הלחן המלוח בס וחולשת עורם * ואולם הערב הלח אשר בו מוגלא וימצא בעליו לאיכולו ורדודו הנאה הנה זה אות על דם נשרף עם מרה כרכומית * ואם תהיה המוגלא בלויח הנה זה אות שהדם גובר * ואם תהיה רכה כמו רוק או כמו מיני כרכומים הנה זה מפני המזגות דם עם מרה כרכומית * וכאשר התבאר לנו כאותו שזכרנו כי הערב מתילד מפני דם נשרף או מרה כרכומית אי יקח העיד האמצעי אם יעזרו השני והבח והזמן ואם אי זה מנע מההקזה טריקו כבשול כיאר שנב' ודומ' לו מהדבר * אשר יורדו מיה כרכומית נשרפת ויקררו ההוס וירקקו הדם ויתמ' להוציע במרחץ ואל יח ב 18 11 ימשח

הבית מלח הרבה או ימור על האש והדם ופולים שהוקים * הצורה שתצויר על הבניצה תראה על האפרוח היוצא ממנה * השתיירה בכלי העופרת או הסדיל יועיל לצמאה * או יקח ראשי ורדים שזקקים שנולושו בשמן שקר' סרים וחסוד הצמא * הארי יא מתרגל לבן * התופר גוף נחש שלם באבנטו לא יזיקט חרב אלא כדקירה * הרוצה שלא יתקלקל היין ישים על פי ההב' כלי הרס חרש מלא מי' הבהרת והבהק אחד ודפואת שניהם גם כן אחד וזה כי הבהרת הוא הפסד הדם אשר יזון ממנו עור הגוף הגולה מבלתי שיהיה מעורב עם מה שתחתיו * וזה ההבדל אשר בין הבהרת והבהק והיותן בכלל מהלשת הכח המשנה אם מהפסד מזג או רוע המזון או חומר רע * וזה כי הכח המשנה בשחלה ויהלש יפסד הרס וכאשר הניע אל רעור לזון אורו יתילדו בו חליים בשיעור השורש אשר הפסיד חומר המזון * ואם יהיה החומר שילטת בו ליחה לבנה יתחדש מהז כדורת או בוחק לבן * ואם שולט בו ליחה שחורה יתחדש ממנו צרעות או בוחק שחור *

וההבדל בין הצרעות והבהק השחור יהיה באבר אחד * ומיני הבהק * האחד מהם והוא היותר הלש הוא אשר במראה הכלת הוא אל גרב בערבי והיותו מחומר כרכומי או דם מריר * ואם יהיה המותר מתנגע יהיה עמו חכוך הה המין יתרפא במהירות ורוב מה שיקרה בקיץ * והנה ראוי בהוציא מעט ממה כרכומית ויזון במזונות נטיס אל קיר ולחות וישולידו דם טוב * והמין השני הוא השחור והיותו מדם שחור מעט הכמית וההפסד ופעמים שיתחיל מעצמו ופעמים שיעיק מן המין הראשון * והנאות שישים עליהם חרב האטה או זרע פשתן כחוש מעורב בהומין * או ישיטטט צריטות קטנות וימרח עליהם בפיח ישר

הנתיב הרביעי

ימשח גופו בדבר מהשמים כי הם ימנעו
ההתכה ברבקותם וסתכו נקבי הנוף ואולם
מעט משמן ורדים לא יזיק * ואם יעורב
בו הסמים אשר יטוח בו יהיה טוב וזה כי
הוא בלתי מונע ההתכה * ואם יתילד ההכוך
מפני ליחה מלווה נצוהו להרקיף בבשול
אפתימון ואנאריקון ודומיהם כן הרפואות
המשלשלות לירה לבנה נשרפת * ויתמיד
המרחץ ולהזיע בו וימשה גופו כמין כרפס
זכמין פוליגא * ואחר שיצאו המותרות
מגופו במה שזכרנו יעשה טיהות מבחון *
וכבר זכר גאלינוס כי סיג כסף מעורב עם
שמץ זית יועיל לגרב תועלת גלויה * גם
יועילה נפט שחור ונפרית עם אפר * או
נפרית מעורב בחומץ * או מרחץ שחוק
מעורב בחומץ ושמץ זית * או קח שיפון
מעורב עם אפר * או הלב כבש מעורב עם
דבש * ויתרחץ במי נפרית או במים מלוחים
או במי זיתים או בחומץ ומים שבשלו בהם
עלי זית * ולשחין של תינוקית העטפם
בעור גדי חם מי שנשפט וינוחו בו יולילה
סכוסים בערסתו כדי שיזיעו בו ואחריו כן
המצא כל המאכלות בעור * והעור
הנפיש מהשרי מיד חם אם תשימו על
גרב והכוך ונגעים הרעים ירפא *
הדברים המושגי במורסות יתכן להיות להם
חמימות והכנסה לעבור מהם בדקות בחלקי
הנוף כמו פרשיל ונפרית ושורש קנים *
והעוצרים הם קרים ועצמם גם ועכ אשר
ברוב גסותם יתעבו החלקים וידביקו וימנעו
ברוב גסותם מעבר דרך מוצאיהם *
ואלה יעצרו הרס * דם יוניס ודם פרה
וצואת חמור וקרני פרה * ושער ארנבת
דיוק * והלבושה גם היא מגדלת בשר
טוב * הדברים המבשלים הם זרע
פשתן זרע שומר ושאר עם מלח ושמץ *
חזית האדם הנלקטת ארץ יגיעה * רוק
האדם הצמ מעורב בשאר ושומץ חזיר

וזה

ואחר שיקום תתלה אותם בצוארו * או
תקח עוף הנקרא בלשון ערב פרד * ובריעו
פלומינו לבן כשלג כלו ולא יהיה בו אפירו
נוצה אחת ממרא אדר וירעיבהו יום ולילה
שלא יאכל שום דבר העוף ההוא ולמהרתו
תאכילנו פלפל לבד כל היום ההוא עד 1
ימים ואותם הג' ימים יאכל הנבכה יציאר
של העוף ההוא ויהרר החולה שלא יסעום
כל דבר הבא מחלב ולא רגים תוך שנתים *
או יתלה עליו חתיכ' עור ממצח או מצפורן
של חמור * או רגל זאב * או משער כלב
שמלו שחור * לשרפת מים חמוץ ואיש
וסיד קודם שיעשה אבנעבור ימשהו
בריאות מקררות כמו שמן זית קר * או
יתוש אפר עלה הדם ויערבנו עם שעורה
ושמן ורדים מוחכים ויטוח המקום או ב
בצמנ ערבי שחוק ומנופר ונילוש בלובן
ביצה או בלובן ביצה מעורב בשעורה או
בשמן ורדים * או בסוג כסף מעורב בשמן
ורד או בערשם קלופים כתושים * ומעורבים
בקמח וביצה בלתי מבושלת * ואם עשתה
המכה אבנעבורות יזלפה בין * או בחלב
עז * או בכורית ויהכשנ בלוגלונות כתושים
או כפתם שבתור שחוק ומעורב בשעורה
ושמן ורד או בשמן אגוזים כלול במים או
באפר צמר נפץ ישן שנילוש בחמאה היטב *
או בחלב חזיר * או באפר של שעורים ושל
מטלית של פשתן ומעורבין בשמן * או
בעלה הדם שחוק מעורב עם שעורה * או
במלח שחוק מעורב בלובן ביצ' או בחלפון
ביצה מעורב בשמן ורד או יורה עליה עלי
הדם שחוק * או אפר צואת הסוס *
או אפר תאנה שרורה שחוקה היטב *
או בגללי רצאן שחוק ומנופר ונילוש
בשמן זית * או בעיקרי חבצלת שחוק
ומעורב בשמן ורד * לירע מהחולה
אם יחיה אם לאו * ישים בשתן שלו חלב
אשה אם ישקע החלב ימות * ואם יצוף
עזיה

זה יעשה לעצם הנשטר * או יקח שומן
חזיר מהותך ושמן האיש ומלח ופלפל הדק
ונפה וערב על אש נוח וישרה בו צמר לא
בזבם ובעודו חם יפה ירחץ בו הגדים יום
אחד ואחר ישים בו קמח חטים ויערבנו יחד
עד חמשה ימים * וכשתראה שהגדים
מתוקנים ויבא הכשר הטוב ישים שם מעט
מלח שחוק ואפר נוצת אוז אצל' טובכנפיה
ראשונה מכלם * ויחכשנו בו ובה יחזרו
הגדים למקומם זה יעשה ה' ימים ואחרי
כן ימשהו במשיחות הנאותים לכל מכה *
ותמיד יתפוס המכה בידו קנה עבה קל או
עץ עגול ויתלה ידו בצוארו * ולשכירת
עצם יחכשנו בצואת כבשים חם או בזפת
וכרס ושעורה שנתכשלו בשמן * וילעצם
שנשטט ביד או בדגל שחוק סגור לאפר
וילושנו בשמן ויחכשנו עליו חם כל מכה
שיוכל * הדבורים והצרעה ארסם הוא
הם חד ובעבור זה יקרה ממנו כאב חזק
והתלכח ונקודות קטנות שחורות *
וראוי לו להטוף על המקום חלב האגים
או ריר נחיריו * או בעפר שנילוש בהומץ *
או יחכשנו בצואת בקר * למכרה יחכשנו
בדמל כתוש שנילוש בהומץ * או במוסין
כתוש * או בעלי קנים רטוב או במרת
בקר * או במגרה כרשה מעורבת בין או
בהומץ או במי ורדים * לנכפה ישהה ט'
פעמים אפר של שלים מולד ראשון מוכר
לזכר ומנקטה לנקבה בלול בין לבן *
ויאכל כסף חי * או אפר מכבד של זאב *
או יקה המוח הנמצא ברוח הימין בין החמור
וישמהו בתוך כנר לדם חמוצה בשעה
שתצא מן החמור ויאכלנה החולה והוא לא
ידע * ולא ישהה עליו ואם נגד עליו
הצמאון ישרה מעט יין טוב דן יא יטוף
בתוך פיו בשעת נפלו מרת כלב זכר לזכר
ונקבה לנקבה * או הראה לו אז בכפך
שלוש צרעני רודא ושי' לפניו בצנץ שראם

יגיע לו * ביום השני תעשה בו חתוכ' קטנה והפוך תחתיה למעלה ושים עליה כעט מלח אם הדם יצבע ויתלכן סביב הסלח וחמלח ישקע ולא יצבע ימות בשנה ההיא * ואם יצבע המלח וישקע יחיה כל השנה * לסרטן נקר' כן לפי שהחיה הנקרא' סרטן יש לו רגלי הרב * וזו היציא' יש לה כביבה גדול' מלאים מן התערובות המילדות אותה והם שמרי המרה השחורה ואם יתפשט ביותר לא ירפ' ולכן נאות למה ברפואתו כשיחמלח כדי שיעמוד תחתיו ולא יתפשט * ואם תחילד בו חבור הוא רע מאד ושמא יתחיל כגודל אפוג או כפול ויוסף ויגדל עד שיעש כגודל אכסיה ושמא גדול ממנו * ופעמים יתפשט ויצא על הגרון ובמקום הנשיכה והבליעה ויחנק ברוב העדים * ונאות לו להזיר מהדבר' החמ' והעבים שהם מלודי' השחורה * ויאכל מאכלי הזנים הרבה *

ויהבוש היציאה בעשבים הקרים כתושים או כנבנה לבנה לחה מחלב של עז * או בזרע האדם כשהוא יוצא חם * לב האריה יסרית החיות * להסרית כל השרצי' הקטירי המקום בקרן איל ובפרסות העצים ובפריית ובשער האדם * ולהסרית העכברים יעשן הבית בעור של זאב * הדבורים והפוששין והצרעין ויתושי' יעשן המקום בהאט' וצפיעי בקר או זאג' * ראסוף הצרעושים במקום אחד תכנים בגוף חלב של עז לכן * או עשב אנשי הוא שברת מעורב בחלב חמורה והם יתקבצו ויכנסו שם * או ימשה עץ אל בלוט בחלב שועל וישימהו באמצע הבית ויתקבצו שם * לאכול בשר רע כמנעל רעים יורה עליו ריאה יבשה שדוקה היטב ומנופה יאו' ישחוק פלפל ופרית טהור וזרנג' * בד בכד וינפה וילושש בופרת לרה היטב וישים על הבשר * וצריך לשים סביבו עיסה מחטים או משעורים כדי שלא יאכל הכס' החי הטוב או יתך על האש זגנא' ושעות

יחנק

יחיה * או ירוק בכלי שיש בו מים המין אם יצוף ימות * או המשת רגליו בחלב חזירה ושאריתו השלך לכלב אם יאכלנו יחיה * או יערב חלב חזר' בלחם וימשה בהם כפות רגלי החולדה והגותר בידך השלך לכלב אם יאכלנו מיד יחיה * או תשים שורש חזרת בשתן שלו ג'מים אם יבש השורש ההוא ימות מאורו החוליו ואם לא ירפא * או תקח כנה מראשו ותשימן' על אסקופת הבית אם תכנס הכנה לפני ירפא ואם תצא לחוץ ימות * או בכניסתך לבית אמור גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכרתו ימים יוצרו ולא אחד בהם * ותשב לפניו מיד כשתכנס אם יחזיר פניו וידבר עמך ירפא * ואם לא שלום על ישראל * להביא זיעה להולה יחבוש בסנו בשעורים מבושלים היטב *

או יבשל היטב מאד שום ומלח שהוקים ומעורבים בשמן זית ויסוך בו כפות רגליו ופניו וזרועותיו וכסנו יפה ומיד יזיע * או יבשל שומן אגוזי' בחלב מינקת זכר וימשה בהם כל גופו של חולרה וכסנו היטב ויזיע מהרה * לראות ברם הקזה עתידות נקה כלי מכל טנוף והעמידנו בשורה ותקו' בו והנחתו עד שישקע הרם ואל תניעהו עד שיקרוש והבט בו ואם שפת הדם סביב גבוה ובאמצע נמוך יראא מהפסד * ואם הוא סביב גבוה ויבש ריוח גדול והיום יהיה לו * ואם באמצע גבוה ומשופע ירוח * ואם אבעבעות סביב לרופן יריב עם בני אדם לאלתר מריבה גדולה * ואם יהיה באמצע אבעבעות יצפה לרונז אבל לא לאלתר * ואם סביב הקרוש מים סימן חיים לו * ואם יהיה באמצע שרטוט מקצה אל קצה עמוק בלא שבוש דרך מזובת לו * ואם משובש לא יוכל לילך * ואם השרטוט נפסק מאליו ישוב מדרבו * ואם עפר בדם סימן לתחתית הדם בקערה דאנה יהיה לו ואם תחתית הדם בקער' נקי בלא עפר חיים

ש'רף כנדי פ'שן כל' יו' לכנ' ותרתי' הווא
 ביין מוכר וישימ' חמים על המכה *
 לס'תוק השתי ומשח' במרח' שהוק מעול'
 במי' או במי' ורד' * או בורד' שהוקי' מעורב'
 במים * או בשב' מיתך במים * להפסק' דס'
 מ'ם תשחוק גפרית שני חלקים וזאג' חלק
 ונפה ומלא המקים ממנו ותחבוש מלמעלה
 לזבן ביצ' בשע' ארנבת ועל הכל יקשו' בגד
 שריו בחומץ' הזק ויקשירו היטב יחדחוק
 אותו ביד שעה' או אפר של קרן אן נוצ' של
 תרנגולת שמנה * או כחוש זבל של כרב
 היטב וערבנו בדבש ובשל הכל על האש
 ויחבוש בו המקו' וזאג' הדס יוד' מוריד' יפזר
 עליו אפר זאג' שחק' * למכת הבטן שיוצאה
 האצטומכ' חוצה * הסר צפרני' ומשח' ידיך
 והאצטומכ' בשומן תרנגולת ואח' כן תרחיב
 המכ' בתער מעט עד כדי שתכנ' האצטומכ'
 בקל * ואחרי' כן תקח תרנגולת חיה ובהרטה
 לשני' ושימטה על האצטומכ' עד שתחמם
 ואז מיד תחזיר' למקומה מהרה ומיד תפזר
 המכ' והנה מקו' לפתילה במקו' מרדן שתצא
 המגלא ושי' שם פתילה במשיח עד שיחסר
 הדם הנשאר בבטן כמנענים וישיבב' המוכה
 פרקין שעה אחת * וקח יין טוב והשלך
 בפני' ויטה לצד האחר שיצא המגלא וזכה
 העשה לכל הדומה לזאת המכה וירפא *
 לצמת לפתחו תחבשנו באונה של בהמה
 דקה חמה מיד כשתצא מהבהמה' או סלת
 ודבש והלמון ביצה * או חלמון ביצה
 והלב הזיר ומלח בד בבד * לנשיכת כלב
 שוטה יפתחו הנגע עם אוחמיל וישימו עליו
 כוס המציצ' וקר' לו יניחו העלוק' ויחבשנו
 בשו' ומלח שר' שנילושו בדב' או שום שהוק
 ונילוש בחמ' וזכומץ' הזק * או האני' ומלח
 ושמן שחוקים יחד * או חרדל שחוק ונילוש
 כחמ' או אנו ומלח כחשי' שנילושו בדבש
 או ידוק עלי' הקישוא' עם יין מבוש' או יכתו'
 אפר עצם עגל וילושנו בדבש ויחבשנו בו *

ואם

ידוק' בד בבד במחציתו משמן ורד ויחבשנו
 בו. למכר או לקין שבכש' ואינו יכול לצא'
 יחבשנו בהלב ארנבת שנילוש בפרח של
 פולין * או ישחוק האבן המושכת הברזל
 וילושנה כרשינה וישי' עליו ואחר שיצ' קוד'
 שתתילד במקו' מוגלא יחבשנה בהלב כבש
 כחוש עם בצלים * ואם נתילד' שם מורסא
 יכתוש האנים וצמוקים וכוסר אדום ואפר
 הנפנים ושאר וילוש הכל בד בבד ביין
 שהחמין ויחבוש בו גס יחבוש אותו בדברי'
 המושכ' ויחבוש בו גס יחבוש אותו בדברי'
 המורס' יפזר על המקו' קליפ' ביצ' שחוק או
 אפר שער ארנבת כי אלה הדברים ידביקו *
 הנפה הו' אויר בלתי מבושל קר עם שיתילד
 אם מליח טאה או שחור' וההכדל ביניה' כי
 הנפ' המתחר' מליח טאה הוא להזהמהחדש
 משהורה הוא נגזב יבש * וראוי לו שיקח
 סבי' המי' ומדקקי' שהם יתיכו דרוחו מהגוף
 ויפזרו זה נמצ' בכמון מבושל בשמן זית *
 ואם תרצה לרכבו ורפתרו תחבוש הנפח
 בקמח טהה מבושלת בשמן או בדרוב כחוש
 מרורח בשמן זית * או בזבל הבלב שחוק
 שנילוש בדבש ובחלמון ביצה או בקמח
 טעורי' מעורב עם פרחי' הנפסג' וכשיפתח
 תחבשנו בדברי' המושכ' שביארת' למעלה
 או בשמן ושעור ורשיט' בד בבד חבשל
 היטב ותערב יחד וכשיקרו' תחבשנו בו *
 וכה העש' לצמת פתוח * ואם תרצה להסיר
 הנפה תחבשנו בפרש' מבוש' לא בעדש'
 שנתבשלו היטב ביין לבן * או בכמון כחוש
 ומורח עם שעור בחולה' או אפר של מלח
 מעורב בדבש * למכה שנפחתה ותרצה
 לפתחה יחבשנה באפר של קרן צבי * או
 בזבל עזים כחוש עם דבש * או אפר ומלח
 שנילושו בחומץ' או הזי' מביש' * או ארונא
 עם שמן ועם חומץ' חם * וליטות הכאה
 ולהצמית בשר' תחבשנו בצמר ולזבן ביצה
 ושער ארנבת ולכונה בד בבד * ויכאב מכה

הפ' תרומה

על הכלב ולשפעתה התנבר עליו ויתאעפש
ותכלול הפסדרה כל גופו ויוציאותו זה אל
שטות ורוב מה שיקר לו זה בהורף ובאביב
ויעץ כי זאת המהלך מנהגה להתפשט עד
מלאת לו שנה לפעמים ולכן ראוי לו לכבם
ד' פעמים בשנה * לנפח מנשיכה תחבשנו
בצואת שור שנתבשרה בחלב שור או במי
נעור של פשתן שריו במיץ הברוב יעני לכל
מיני גרב ושתין הצומח ככות וסרחין * ולכל
נפח ולידו ולשוקו שנתבקעו ויעביר ריח רע
מכל שתין וכאב והיכרת והילפת והצרעת
והחזיון לכל רושם אם יכתחנו עליו יסירנו
אם יביאו אנשים להמיתך ותריצה שלא דאוך קח עפר מן הארץ ז' פ
ותאמר ז' אליו השימות ונודיא כב וחיסא חסית אילנא אריכך

ואם עשתה הנשיב מוגלא יחבשנ' בעדשים
מכושלים * או בחטה לעוסה * או באפר
שערות אדם ונילוש בחומץ * או בסוכרי
ובצל ומלח ודבש שנילושו יחר בר בבר *
או בבצל כתוש במלח וחומץ * או בחלב
האנה פגה * או במיץ כרוב מעורב ביין *
או ברע הכרוב שחוק ומעורב בחומץ *
ירחיף הנשיכה במי רגלים או ישים עליה
עלוקות או יכונה * והחולה כיום ד' יקוז
וביום השלישי להקזה יעשה מרחץ *
וראוי לזונן במזונ' דקות ומשלשלות המרה
השחורה כי המרה השחורה היא המושלת
אם יביאו אנשים להמיתך ותריצה שלא דאוך קח עפר מן הארץ ז' פ
ותאמר ז' אליו השימות ונודיא כב וחיסא חסית אילנא אריכך

הנתיב החמישי

הנתיב החמישי

לכל יבא לידו ניגוף

בהנהגת בריאות הגוף

מבואר

הוא בעיני כל בעל
שכל כי התורה
הקדוש והטהורה
שניתנה לנו מפי הגבורה על ידי נביא רבי
ע"ה * ניתנה לנו לשלימות הנפש והגוף
שחלקיה משתרגים שיש בה שפה מצות
לא תעשה כמנין ימות החמה ורמ"ח מצות
עשה כנגד איבריו של אדם * שכלל כלם
תרי"ח מצות * אמנם כלן נכללין בשתי
כוונות והם הנהגת בריאות הגוף והנהגת
בריאות הנפש * רצו לומר תיקון הגוף ותיקון
הנפש * תיקון הגוף יהיה בתיקון ענייני
ס זיתו ולהנהיג גופו בהטהרת הבריאות
וי שחרל בענין שלא יבא לידו מחלה *
ו זולם תיקון הנפש הוא לעבוד בוראו יתברך
ו להתעסק בחכמות שכליות שיהא משכיל
בפועל ולידע דרך אמונתו כי ילך נהנה בו
נשמתו ותיקון הגוף הוא קודם בזמן ובטבע

לתיקון הנפש * והם מחמשים הקדמו' הנודעות
אצל רבני המזקר שכתבו שההקדמות
נחלקו להמשה מינין והם קודם בזמן וקודם
בטבע וקודם במעלה * וקודם בסדר * וקודם
בעלה * ואולם קודם בזמן הוא הדבר שקדם
מציאותו לזמן מציאות דבר אחר * כאלו
תאמר שראובן הוא קודם * בזמן לשמעון
אחיו זה מבואר * קודם בטבע הוא הדבר
שטבעו צריך אל חברו ואין טבע חברו צריך
לו אף על פי שלא יקדים לו בזמן נקרא קוד'
לו בטבעי כאשר תאמר שהאחד קודם
בטבע לשנים שלא יתכן מציאות השנים
מכלתי האחד אפילו שיקדים השני' לאחד
בזמן * קודם במעלה הוא כל דבר שמעלתו
נכבדת ממעלת חברו כאלו תאמר ששמעון
קודם במעלה לראובן אחיו לפי שהוא חכם
יותר ואף על פי שראובן יקדים לו בזמן *
קודם בסדר הוא הדבר שאינו מסודר לבקו'
מכון

הכריזו כי בה יהיו כלי הגוף בריאוי ויכולין לעשות עסקיהן הראויין כי בשתמצאם הגוף בריאים והזקיק אז תוכל הגוף לעשות מעשית ולעבוד עבודתה ולקנות המדות הטובות כמו שביארתי וכשיסתכל המשכיל בענין הזה אזי ישכיל וידע כי כן צריך האדם לשמור חוקי בריאות הגוף ודרכי רפואתיו כמו חוקי בריאות הגוף שהם המצות וכל דמות הבורא יתבדך כי היא התורה והמצות כי לא יתקיימו המצות אלא בבריאות הגוף כמו שנתבאר היטב *
וכן דרשו ר"ל והנה טוב מאד זו שיטה וכי שיטה טובה היא מתוך שהוא יסוד קמעא הוא עומד ועוסק בתורה יתכוין בכל צרכי הגוף למקרא שכתוב אהללה יי בחיי הנה נתבאר כי הגוף הוא כלי הגוף ולכן צריך האדם לשום כונת כל עניניו לצורך בריאות הגוף ולהנמיכו לצורך העלת הגוף ובריאותה *
הרפואה גדולה כי בה ישיג האדם המדות הנכבדות * וכשיהיה גופו בריא והזק ונפשו בריאה אזי הוא נוהל העולם הזה והעולם הבא * אמנם אם לא ישים מגמתו להנהיג בריאות גופו אזי יביא עליו נזק גדול כי הוא סבת החולי והנזקים שיבאו עליו ואז תחלש הגוף ההכמה כי כליה בטלים ונחלים ולא יוכל לקנות שום מדה טובה ויהיה נהשך כבדמו * ולא עוד אלא שיהיה לבהמה מעלה ויתרון עליו כי בהמות יברחו מהזיקים והוא ירדף אחרי נזק כשלא ידע מנהג בריאותו הנה ידעתי כי בריאות הגוף ושלימותו מן החלאים היא עבודה מעטרת הבורא יתבדך כי בשלום הגוף תהיה הגוף לעשות מעשית ולקנות המדות הנכבדות ולא יתכן כל זה כי אם בבריאות הגוף *
ולכן ראיתי לרבר הנתיב הזה בהנהגת הבריאות ותלפיתו לשני פרקים *

מכון לו לפני חברו כאלו האמר שמעון היושב שני למלך הוא קודם ליעקב אביו היושב שלישי לו ואע"פ שיעקב אביו קודם לו בזמן ובטבע ובמעלה * קודם בעלה הוא כל שהוא עלת חברו ואי אפשר להמצא העלה בלתי העלול ולא העלול בלתי העלה כמו שתאמר השמש קודם לאור לפי שה' אפרש לאור ואי אפשר מבלי האור כמו שאי אפשר לאור מבלי השמש והמצאם בזמן אחד אלא שהשמש קודם בעלה * אלה הם המצות מיני ההקדמות ונתבאר כי עם היות שתקון הגוף קודם במעלה אמנם תיקון הגוף הוא קודם בטבע ובזמן * כי האדם אי אפשר לו שיצטר מושכלות ואפילו ילמדוהו אליו וכל שכן שיתעורר לו מעצמו בעוד שיש בו כאב או חום או קור חזק או רעב או צמא * אבל אחר הניע השלימו הראשון אזי אפשר לו להניע אל השלימות האחרון איש ואם נכבד ממנו בלא ספק יולכן ראיתי אני המהבר לחבר הנתיב הזה ולהורות בו הנהגת בריאות הגוף והקדמתו בסדר להנהיג בריאות הגוף כי כן הוא ראוי כמו שביארתי * וגם כדי לסמך ביאור הגוף לבריאותו * עוד אומר מבורא הוא בעיני כל בעל שכל שאין ראוי לאדם לשום מנסתו וכונתו זולתי להשיג דעת הבורא יתבר' כפי יכולת האדם ולעשות מה שחייב מן השכל והמדע * ולכן צריך האדם לשום פעולותיו והנעויות וכל מחשבותיו כנגד הענין שהוא ולא יהיה לו תנועה ולא עסק ולא מחשבה זולתו * ואמין כי כל מעשה אשר נעשה לזולת הענין הזה הוא אפס והוא *
ואין ראוי לשום אדם רעיונותו וצריך לרדוק מכל ועל כן צריך להיות כעת האדם בכל מעשיו במאכליו ובמשתיו והנמסו והקיצו וכל תנועותיו כדי לקיים בריאות הגוף לעבודת בוראו והשוב כי קיום הגוף לעבודת ר' יי ויתעלה והגוף אין לו קיום כי אם בהנהגת

כתב נאליטוס צריכה האשה שלא תתנועץ
 תכף שקבלה הזרע כי זה יפסיד העובר לפי
 שמתבטל הזרע * והטעם הוא לפי
 שדבקת העובר וקשורו ברחם דומה לרחור
 הפרי באילן כי כמו שהפרי בתהלת יציאתו
 היה חבורו באילן חלש ועל זה יפול ברוח
 סערה במהרה * וכשיהא נשלים גדולו יהיה
 חבורו באילן יותר חזק קוד' שיהיה מבוטל
 היטב ואז יהא נקשר יותר וניצל מאימת
 נפילה וכשישירם בשולו היטב אזי יפול
 מאליז מבלתי שיגיעו * כמו כן הוא
 העובר בתהלת יצירתו משיפול הזרע ועד
 תשלים ארבעה חדשים יהיה חבורו חלש
 ולכן אם יקרה אז לאשה טום תנועת הזקה
 מתנועת הנקף אזי יפול העובר במהרה *
 ולאחר ארבעה חדשים עד עובר שבעה
 חדשים שהוא הזמן המסופק יהיה חבורו
 חזק ולכן באותו הזמן אם ירחיו ליהרות
 מתעוררות בנופה ראוי להשקותה רפואה
 משלשלת כי אז יוכל העובר לכוכל הנועה
 חזקה קצת וכלבר שלא יהיה המשקה כי
 אם דבר נקל וכטוח * וכשיהא נשלים
 גדולו שהוא לאחר שבעה חדשים אזי הוא
 כמו הפרי שנשלם בשולו ויפול בהרה
 בתנועת הזקה * וגם האדם בעולם הזה
 דומה לפרי האילן אם לא יפסד באחד
 הפגעים כאשר יכשל יבול * ובאותו הזמן
 רצו' לומר משבעה חדשים ואילך אין ראוי
 ליתן לה דבר משלש' לפי שהולד עומד
 אז בחרי השליים מרוב כובד גדלו ושמא
 תחתך השליים ויפול הולד אז לפחות
 יחלש * והמעוברת יקרה לה בתהלת
 עיבורה חלישות האצטומכא עד שהקיא
 מאכלה ותתאווה תאוה בלתי טבעית *
 ויותר למי שהיה מזנה קר וזה יהיה לפי
 שהדם שהיה יורד ממנה בשעת הטוה
 נעצר ממנה בשעת ההריון ונעשה ליתר
 רעה מעובשת נשפכת ונדבקת באצטומכא
 ולכן

הפרק הראשון	בביאור הנהגת הבריאות *
הפרק השני	בביאור טבע קצת ממיני רפירות והמאכלים דרך אלפא ביתא * ואבאר סגולתם יען כי גם הוא צריך להנהגת הבריאות * ואשר אמצא לו לשון הקדש אכתבנו * ואשר דא' אמצא לו לשון הקדש אצטרך להעביר לשון זר בתוכם *
הפרק הראשון	בהנהגת הבריאות *
הפרק הזה נחלק לעשרה שבילים *	
השביל הראשון	בהנהגת המעבור *
השביל השני	בהנהגת הילוד *
השביל השלישי	בהנהגת האבילה *
השביל הרביעי	בהנהגת השיזיה *
השביל החמישי	בהנהגת הזיעה וההשקט *
השביל הששי	בהנהגת השינה *
השביל השביעי	בהנהגת הריחה *
השביל השמיני	בהנהגת השיגל *
השביל התשיעי	בתנועות הנפשיות *
השביל העשירי	בהנהגת הזקנים *
השביל הראשון	בהנהגת המעבור *

דקי' ושמני' ומרכבי' הטבע' במרק' התרנגלים
 הקטנים והקרא ודני' כנפיר' במרק' טוב'
 ולא תאכל מאכלי' הדעים המרכים תעורבו'
 ולא העוצרים והקובצים כדי שלא תצטרך
 לשלשל על ידי משקה' וכסב ארסכו'
 המעוורת הממדת לאכל כרפס היא סבה
 להוליד בעובר גרב ואבעבועות' ואין
 להקיזה כלל לפי שהדם ההוא צריך לכוון
 העוב' ולכן אין ראוי לתת לה לאכל מאכלי'
 חריפים ומורידים הנדורת והשתן ותזהר
 בתנועות הנפשו' שאבאר בשביל התשיעי
 גם בכל ענייניה צריכה לנהוג בהנהגת
 הבריאות כמו שאבאר בזה הפרק' גם
 תזהר מלדוג שלא יקרה לה מכה בבטנה
 ואם תתחדש בו כאב תרחיץ מצטנני' ודכש
 על האש ותאכלנו' ואם מרגישה צער
 גדול מאד והיא רוצה להפיר תשתה חלב
 כלבזא בפיס' ודבש' או מרה' או עצמות
 תמרים שחוקים שנילושו בשמן זית' או
 תאכל ריביא' או תשחוק היטב שורש
 קשוואין המרים ותפנסם ותשימם במחבת
 על האש עד שיקף הכל ותקח ממנו משקל
 דרהם' או תתעשני בצואת המור שהור'
 או בזבל יונים' או הלויש פלפל שחוק
 עם קטראץ ותעשי ממנו גרעינים ותכניסם
 המעוורת ברהמה והפיל' ואם אינה
 רוצה להפיל רחנור רשרת של משי על
 בטנה' או סיב דלעת תתלה עליה או
 צואת ארנבת ולא תלד עד שהמורט' או
 הלויש קמח שעירי' או שעוה עם חלב סוסיא
 והרתיחנה על האש ותקטרגנה על בטנ' בעור
 של צבוי' לאשה שאינ' רוצ' להתעבר תתלה
 עלי' לב או רגל של ארנבת או מצואתה' או
 לב עכבר' או המשחת רחמה בעטרן בשעת
 ביאה' או האיש ישמש בו ערותו ואם יתמי'
 האיש לעשו זה יהיה עקר' וכסב אבוקרט
 תתבישת מקמח תריכופוס שחוק עם פרחי
 הגרוב אם הכניסהו האש ברהם ימנע הזר'
 יט ב 19 11 מהקפאי

אלכן תתהלך התאוה לכמו אלו הטעמים
 לפי מה שקרה מאיכות הליחה המתקבצת
 באצטומכא זאת המחלה תקרא כלשון יון
 פרטא' ורוב שתתאוה בו הוא כל דבר
 חמוץ וחריף ועפיץ' ואלה הדברים יקרה
 לחונן עד ההדש השני ושמא עד ההדש
 השלישי ואדרי כן בדרם הרביעי תנוח
 לפי שהלק מאורו רהלם הרע הרוק
 בקיא' והחלק האחר ממנו התבשר
 לאורך הזמן כשיתמעט מאכל המעוורת
 בסבת מה שיקרה לה מהעדר התאוה'
 גם יורק כמו כן הלק מהמלוי אשר בנוף כי
 העובר בחדשים הראשונים לא ימשוך אליו
 מהדם כי אם שיעור מועט מאד כי באותו
 העת הוא קטן מאד והוא העת אשר לא
 יאות שיקרא אז עובר אלא הריון עד ש
 שתרופק וגדל ואז יקח מהזון שיעור רב
 ולא ימשוך הדבר הטוב לבד ממה שבגידל'
 כי לצרכו אל רוב המזון ימשוך ויביא אליו
 עם הדבר הטוב הדבר הרע אשר בגידים
 ויתביש בזה כל מה שבנוף שהמלוי וימעט
 מה שבו מהחלט הרע' ולכן כשיקרה
 למעובר המחלה הזאת נאות לה להתמיד
 שהיית מי בישול אלוש בדבש כדי שיהיה
 נקל בזה לרדת היווצה רמהקבצת
 באצטומכא' ותאכל דג לה ולחם טוב
 עם מרק עוף וקליפת האתרוג' ומאכל
 פוזג ותשתה יין ריחני וינוע אותה תנועה
 נחה' וכאשר תתאוה לאכל עפר יתן
 לה זרעונים או חטים קלים ותאכל דברים
 המחזקים האצטומכא ומעוררין התאווה
 כמו המאכל החמוץ' וישימו על חזיתה
 חובט' כסטי' ודרבה צריכה המעוורת
 שטעום כל מה שתתאוה כי העובר הוא
 מתאוה ואם לא תאכלנו שסא תפיל ולכן
 צריך להזהר מלהזכיר לפניו וללהראות
 לה מאכלים שאינם נמצאים בעת ההיא
 כדי שלא תתאוס' ומאכליה יהיו מאכלים

יהסר יקרה למעוברת ההרהרה והתנועע
העובר התנועע יותר חזקה שבתנועות בסבת
מיעוט מזונת כמו שביארתי למעלה ויורה
הרחם בעבוד ההרהרה היא ובסת הזוהרה
שבו ידחה הולד ויצא מהשליא' אמנם
פעמים יקרה לנשים קושי הלידה ויהיה זה
בסבות רבות או מפני יגון ואכל שקדים
למעוברת או יהיה מפני קטגוריה או מפני
צרות מעברי הרחם שיה' או מנשמת
הולד שלא יעזור להתנועע בעת יציאתו'
או מפני פ' הסתובב האויר אז קר וקרירותו
יעזור דרכי הררס' או מפני פרק הקיץ
שהם האו' יתק' הכח הרגיל לעזור ליציא'
העובר' וראוי כשיקרה למעוברת קושי
הלידה שתבנס במ' שנתכשלו בהם חורבה
או מלבא וזרע פשיק' ושעור' קרופ' וירדה
ידיה על שני צדדיה וחרציה ותשטח ירכה
ושפל הגוף בשמני רכים כרטיבים ומחזקים
כפו שכן שמש או שכן זאנברו ודומיהם'
ויעשו לה עטוש בלבוש ויהלך בנחת במקום
מורד ומדרון' ותשתה כרכס שהוק ומזוג
במים' או חלב כלבא' או שמן
בטנים במים חמים' או מים חמים
לבדם' או מיץ כרישין ושאריתו יטבול
בו צמר לא כוכס ויכניסנו ברחמה'
והמיש בין שניה קרן איל או קרן צבי או
של עז' או אבן המושכת הכרזל או אבן
שיוצא ממנה האש' ואם עת לולדה הוך
מעה תשתה חלב כלבא' עם כמון'
או יציאת החמור' או עצירת צלדים'
או תתעשן בצואת חמור או בנפרית'
וכתב ארסטו' אם תכניס האשה ברחם
הרמוסים מרים שהוקים מעורבים'
כדכש יגיר דם הרות ויוציא העובר'
וכן אם תכניס גלגל ברחמה ותתעשן
בו' ואם הוא חלש ואינו מתנועע
האכל תכריס שנצלו בלי גרעין ו
ומלאים מצטבי' ואם יצא הולד

ונשיאה

מהקפיא' ואם תשתה שרץ כבש לא
תתעבר לעולם' להכיר בשתן ההרה קח'
משתנס ושיכנו בקער' מעץ והקע בה מחט
וישהה שם מעט אם יעלו השמרים סביבות
המחט בעמוד ענן הרה הוא מזכר' ואם
השמרים לא יעלו רק יעמדו סביב המחט
בתחתית הבלי היא הרה מנקבה' ואם
השמרים נפרדים לכל צד אינה הרה אלא
הולה' כתב ארסטו' כי כשנכוד העובר או
התהלת התנועה הוא בצד ימין הוא זכר
להיות הצד ההוא חם ולשמאל היא נקבה'
או תשר' תחיבת לחם בדם נדחה ותאכלנו
לכלב אם יאכלנו הלד זכר' וכתב אבוקרט
כי המעוברת מנקבה דדה של שמאל עבה
משל ימין ואם מזכר ה' להפך' גם כשהיא
מעוברת מזכר פניה צהובים ומנקבה
זעזעים' גם כשתנס מחלה בבלי של
מים וישקע הוא זכר' ואם יצוף למעלה ה'
נקבה' גם הזכר יחליש האש' יותר כי הוא
ימשוך יותר מדמה' ועוד כי טבע הזכר הוא
חזק מטבעה' אמנם תהיה יותר חמה וקלה
לחום הזכר וקלתו ולכן צריכה שימור רב
מהקרים בזכר יותר מנקבה' אם יקרה
למעוברת נפח הרגלים המרחם בשכן ורד'
מעורב בחומץ והטבלס בחומץ מזוג במים'
וצריכה המעוברת לזון במזונות המתזקות
הנפש כמו התרגילו והגדילו הקל מהמאכל'
וכתב גאלינוס כי כל מה שהיה העובר גדול
יעטרך שיעור יותר מהמזון' ותשתה על
הצום מעיסים המגדים החמוצים ותתמיד
השינה והמיש' והבשמים והמרחה' וישטפו
שם איבריה בשטיפה קלה במים חמים
מתוקים והסוך בטנה ואחוריה ומקו' התורף
בסיכה חמה ולחה כגון שכן פשתן ושומן
אוו' ושומ' הרגולות בלא מלח ושמן שקד'
מתוקים' גם יסוך כל גופה בדברי' מרטיבים
כדי להקל מעליה מצעד הלידה' וכשתגיע
עת הלידה הטבעית אשר שער איתה הבו'

זנעמאר שם השליא תתע'ן בעין דג מלוח
או בצרמי סוסים או בזבל כלבים או בהרדל
או תשרה חלב אשה שילדה זכר אם הוא
זכר או חלב של נקבה אם היא נקבה
או התעטש בדגים מלוחים¹ ואם הוצי'
הייד ראצו ונרנא רבישיל צמר גפן בשמן
זית ותכין כבים גרונז של הייד ויצא
מיד² וכרב גאליטוס כי עיבור ימי האשה
הוא תשעה חדשים שרימי לספר ימי הייד
שלישים יום והימים לד' שעות³ נמצא מכפר
הימים מאתים ושבעים ואחד יום⁴ ומספר
השעות ששת אלפים וח' וארבע שעות⁵
ותמצא שהזכר יוצא פניו למטה והנקבה
פניה למעלה כי זהו דרך השמישו בא
זה דרך השמישו בא⁶ גם כי הזכר
מכים בעפר שממנו נברא⁷ והנקבה
מבטרת בצדע שממנו נבראת שחוא
למעלה⁸
השביל השני בהנחת הילוד
בתורה כשיצא הילוד
מבטן אמו יתחבו טמיו למעלה כדי אצקעו⁹
ואם יתהוו לתרנגול לאכל מה שיוול אחריו
יהיה זכר ואם לתרנגולת תריו נקבה¹⁰
ויקשרט בצמר נקי שהופתל פתילות וישים
עליו חתיכה טבולה בשמן ואחר יוכוהו הילד
בשמינים הקבצים¹¹ וכרב גאליטוס
נאו' לילוח כשיש במלח שהוק או במי מלח
לפי שאז הוא עיוני דך ואם יגע בו דבר יזיק
לו ובוה יתקשה קצת עורו ויהקו גידו¹²
אמנם תוהר שלא רחל אפו ופיו¹³ ויתחלו
גפיו בנה כדי שלא יתעוו ויאכריו וידרצוהו
בכל יום כלים פשרין באורי כמנוע כדי
שלא ייעד גפו בצאתו פהמים הוא דרהיצה
צריך להיו' אחר השינו שאז אין באצטוסכתו
חלב לפי שפריחצה יתפשט המזון באיבריו
ולכן אין ראוי לרחצו כשיש חלב ב
באצטוסכתו כדי שלא יתפשט המזון באיבריו
בלתי כממשל¹⁴ וינקו טריו' חמדי באצבעות
הישינה

והזכר הצפרנים דקים בראשם ועינו יקדוהו
ויטהרו בדבר דך כמז משי¹⁵ וס השיב
אצבעה הקטן כפי טבעתו כדי שתפתחו¹⁶
ומזונו יהיה חלב ברבר עד שתי שנים לפי
שהוא דומה למזג העובר והו' המזון שהכין
לו הטבע ואם יאכילוהו אז מזון אחר יביאו
עליו חלים גדולים לפי שהחלב הטבעי שבו
אינו חזק כל כך לעכל שום מאכל זולתי
החלב לבד¹⁷ וצריך שיבדלו לו מינקת
שתהא נקרה ביטנית מכה שנה עד חמישה
ושלשים ויהיה בריאה ואיבריה שלימים
מכל מיני החלואים וטובת סרארה לבטת
אומדנת רחבת הנחוק חזקת הצואר וששנה
קצת ולא זהו ולא אש' כסילו ולא כעסנית
ולא דואנת לפי שדוע חלב ה' סבה להפד
החלב ולכן צריכה להיות בעלת כדורת
טובות ולא תהיה דטה כן הליד ולא דחוקה
מימי לידתה אלא שיהא בינה לבינו כשני
חדשים ויהיו דדיה קשים וגדולים¹⁸ אמנם
אם היא יכולה להניקו זהו הטוב והסועיל
יותר לילד לפי שהרב האם הוא דומה משם
למזג הילד כי הוא המזון שהיה גזון בו
ברדם ונצה לומ' הנדות שהיה מזונו ברחם
שתהפ' לחלב כמו שביארתו בנתיב הרביעי
ולכן הוא בטבעו וכמזונו משי¹⁹ אמנם
בתולדת הילד לא תניק צומו אמו עד
שיעברו מיום הלידה כשיבונה או עשרה
ימים כי אז יתיישר מזגה ויהיה חלב סמוצע
וטוב²⁰ ומזון המינקת יהיה המזון המרבה
החלב כיון נכונה כבישלת במים והגדים
והטלאים והאזוז והדג הריטוב והדברים
המתוקים והשמינים ושקדים והחומר
להם מהמאכלים הרטובים שהם כמעכין
כדורה²¹ וכרב גאליטוס כי לולי הנפץ
ויעליו מבשלים בחלב של עזים ירבה החלב
וכן אם השתו' אפר מרוד של פדה ותשהט
ביין שרישה ימים²² וגם החזרת מרבר
החלב אסעב אל הרבה ממנה כי היא מרבה
השינה

השביל השני בהנחת הילוד
בתורה כשיצא הילוד
מבטן אמו יתחבו טמיו למעלה כדי אצקעו²³
ואם יתהוו לתרנגול לאכל מה שיוול אחריו
יהיה זכר ואם לתרנגולת תריו נקבה²⁴
ויקשרט בצמר נקי שהופתל פתילות וישים
עליו חתיכה טבולה בשמן ואחר יוכוהו הילד
בשמינים הקבצים²⁵ וכרב גאליטוס
נאו' לילוח כשיש במלח שהוק או במי מלח
לפי שאז הוא עיוני דך ואם יגע בו דבר יזיק
לו ובוה יתקשה קצת עורו ויהקו גידו²⁶
אמנם תוהר שלא רחל אפו ופיו²⁷ ויתחלו
גפיו בנה כדי שלא יתעוו ויאכריו וידרצוהו
בכל יום כלים פשרין באורי כמנוע כדי
שלא ייעד גפו בצאתו פהמים הוא דרהיצה
צריך להיו' אחר השינו שאז אין באצטוסכתו
חלב לפי שפריחצה יתפשט המזון באיבריו
ולכן אין ראוי לרחצו כשיש חלב ב
באצטוסכתו כדי שלא יתפשט המזון באיבריו
בלתי כממשל²⁸ וינקו טריו' חמדי באצבעות
הישינה

השינה ותגורם לנער לישן יותר מדי. גם
אולי תגורם לו חולי ההפכאה ולכן צריכה
להזהר מהמאכלים המרבים שינה כגון
מאכלים עשניים. גם תזהר מהדברים
המלווים והחורפים והמוצים והתבלה היבשי
והכרתי והבצלים והשומים והכרפס לפי
שכל אלה המאכלים אינם ראויים לה כלל.
גם תזהר מהמשגל כי הוא יעורר דם הדנות
וישנה מעט ההלב. וטעם החלב הטוב
הוא המתוק ויהא לו ריח טוב ומראה לבן.
ואם תרצה להבחינו תשים מעט מכוני על
הצפורן אם יהיה ניזור במהירות הוא דק.
ואם יעמוד הוא עבה והמובחר הוא המצוץ.
ואין להניק לילוד הרב כי לא יוכל להתעכל
ויפסיד אצטומכתו גם אל יניקוהו פדות
מכשיעור כדי שלא יכחש אלא ממוצע לפי
כח הילד וכשיעור שיוכל להתעכל.
הצריכה המינקת לעשות לילד תמיד דברים
המשמחי אותו והסיר ממנו הדברי המכבים
אותו והאמר לו ננוני לשמח ולחבאו לידי
שינה לפי שהשינה הממוצעת מועלת לו
מאד וכלכד שיאה ראשו במסתו עליון יותר
מנפו ויהיה בקרבו חשק וירגילוהו לראות
האור והמכבים וימיני הגוונים כדי שיתחזקו
העינים לראות. בי האב כשירגילוהו לעשות
פעולות יתחלק ולכן ירגילוהו גם כן לישמוע
ולדבר לפי שהנערים דרכם מחכים המדבר
להם כמו שעושה הצפור. וכשיגיע זמן
גדלת שני ימרו בושר השנים במאכה או
בחלב הרנגולת או תתלה בצוארו שן סוס
או שן כלב. וימירו ערפו ורגליו בשמן
מירוח טוב. ויצאו שניו בלי כאב.
ואם ישתלשל הילוד תאכל המינקת דברים
המחזקים הבטן וישימו על בטנו כמון וחרד
שחוקים ונילושו במעט חומץ ומים פושרין.
ואם יעצר בטנו תאכל מינקתו דברים דשני
ומתוקים ותזהר מההמוצים ויעשו לילוד
פתילה מלוח או מצואת עכברים.

וכתב ארסטו אם תשרוף בטנים לאפי
ותלושנו בין מבושל ותרכיט כראש
הנער יצמיח שער יפה גם יועיל לו לפילת
שער גבורת עיניו. ולדולי השעול.
ואם תתלה על הנער דמהפחד סקנקור
ירפא. ואם תהדוך הנקב של
התרנוולת סביב כמו טבעת לשם
התינוק ותתלנו בצוארו ישמר מעין הרע.
וכשיגדל מעט ולעיסוהו הדברים המתוקים
כי ינקר המוח ויעזור לו לצמיחת שני
ויעיל לכלי השומה. וכשיגמל
ויוכל לאכל יעשו לו עוגות מקשה סלת
ומפוכר יעשו לו כמין רקיק ויהנחו בו
כדי שילכהו ויאכילוהו מאכלים הקלים
ויעתיקוהו מעט מעט במאכלים וכלכד
שיהא כאכלו תמיד דם ורטוב כי זה
יגדל גופו לפי שהוא חומר למזון
ולטבעו. ותמצא שהאדם מתעכב לילך
משאר בעלי חיים לפי שיהלש ביציאתו
לאויר העולם לצרות הכלי והמקום שיצא
ממנו וכמה שנצטערה האם ויוצא בקולי
קולות. ועוד לדולת ראשם על זולתם
מהבעלי חיים לפי כמותם ולכבודו מרוב
לחות המוח לא יוכלו הקטנים להרימו.
ועוד להיות רוב הרכב המוח שלו מהיסודות
הקלים שהם האויר והאש כי בעבור
זה הוא נצב הקומה ולרוב קולותם
וזכותם אינם חזקים כאותם שהורגו
מן הכבדים ולכן יתעכבו לילך.
וממה שצריך להשתדל הנער מתחלתו
בבריאות גופו ותקון מוחיו. וכתב
גאלינוס אין ראוי להשקות לנער יין עד
עבור עליו עשרים שנה. וכחך זה
הזמן אין ראוי להקזו ולא לשלשו ולא
ירבה לאכל הפירות והגבירה והחלב
והמאכלים כדי שלא יתילדו להם אבנים
בכליותיהם. ויהמידו להשקותו מזרע
אבטיהים הקלוף מעורב עם סוכר כדי
לנקות

מיני התצבצוב והגדרי הוא שמראהו בעי' ציץ
הנפסג' הלה' ואם תראה שהגדרי
וההצבצוב שמראהו קשים רצאת' ו
ולהתבשל וגם הקדחת והזעף לא סרו
ולא קלו והתגבר עמהם כמין הלב ונדנדו
דע שהדולרה ימות מאותו הול' ואם
יסרה לצאת ולהתבשל וסרה הקדחת
והתסימות ירפא וינצל' וההפרש
אשר בין הגדרי ואל הצבצוב שהלחיה
אשר יהיה ממנה אל גדרי היא עבה'
והלחיה שזמנה אל הצבצוב דקה ויבשה
וצו הרופאים שלא להשקות למי שארע
אל גדרי סם משלשל שלא תשוב הלחיה
הרעה' ולא יאכל בשר ולא מזון כי
אם עדשים מבושלים ברומין לבדם'
או הזרת מבושלת ברומין ולב קשואין
ומלפפונות ומימיהם ומי השעורים או
קרא שלוקה היטב' או מזה עצמות
השורים והצבאים' ולפי שהגדרי
פעמים ידחה ממנו לעין ויהיה זה סבה
להפסד העין ראוי להטיף בו מי ורדים
כמו שביארתי'

השביל השלישי בהנהגת האכילה
דע כי אין לנפש
הצומחת בכל צמח ובכל חי מעמד כי אם
במאכל ואם יהיה להם מאכל תפס' ותשמד
הנפש מהם ותאבד ובהשמד הנפש ישמדו
ובאבדה יאבדו ובעבדה יעמדו כי לא יוכלו
לעמוד בלי מאכל מפני שימם יסודם
ותנתק יום יום גויהם ימי עולם וזה
חמס הנזירה אם בזירה אם במימי רגלים
והנשאר יצא מן המעים ולפי שידבר
מהנזירה דבר יום ביומו יוסף עליה המאכל
להעמידו ולהקיסו' וככתב גאלינוס
צריך האדם קודם אכילתו שלא יגיע
הרבה כי זה יחליש כחות הגוף והעצבים
ויבש רטיבות האברים אלא יגיע מעט
כדי שיתחממו מעיו ואיכרו ובוה יחזקו
האיברים

לנקות בלי השתן והמלכים ולא יתולדו
להם האבנים' ואם יקרה נפח באצטומכתם
ימשחזת בדבש ויפזר עליו כמון ומצטכי
סחוקים ויקשרנו בכנר' ולשליטולו
התבוש טבורו בצואת כלב מבושלת ביון'
ויתולד לידים הנרג והאיכול ממנה
שיהיה מן הדם הנפסד הרע רוצה לומר
דס הנדות שניזון ממנו בכטן אמו'
וראו למשהו בחמאה שטלושה בחנה'
ויקרה לנערים הצבצוב על הגוף והם
נקודות כמין נשיכת הפרעונים או גדרי
והוא כמין פלפלין ובהתהלכת יקרה להם
קדחת חמה מתפשטת ויהיה עמה
כאב באזרי הגוף וחוכך באף ופתד בשיניה
וזכור בראש וארמימות בעינים וקין הגוף
ואם השיגהו עד שלא נתגברו עליו ה
המארעויות האלו יקוזהו או יתנו עליו
המישנות וירבה להוציא הדם' ואחרי
כן יסקוהו הטבאשיר במין הרמונים
החמוצים ויתמיד עליו מי השעורים ערב
ובקר והאכילתו עדשים קלופים עשויין
במעט חומין' והשתית הנעשים בסוסר
ונשא ושמן שקדים והירקות הקרות אי
זה מהם שתמצא והשקה עסיסי המגדים
החמוצים והאמוצים' ובשול התאנים
והצמוקים והעדשים הקלופים וכסחו
היטב כדי שתעשה בו חמיד להלחיה
זיעה' והטף בעיט פעמים רבות ביום
מי ורד שהזירה בו כומאק או סחית
הלב הרמונים החמוצים ויגדג בפיו
מים קרים מזוגים ברומין כדי שלא
יצאו מהם ביוטמו ובגורנו' ואחר
שיצאו ויתבשל החולי השכיח על עלי
הבלאף ויזרה על יצועו ורד שחוק'
וכשתיכשו כל צרכם תעלה עליהם
קלף מכוער עכ כמין ילפת מרהו בשמן
הם בצמר גפן פעמים רבות בכל יום
וכשפלו תמיד הצחצח' והרע שכל

אמנם אם מזנו שזה יאכל הדב' הנא' למזנו
רוצה לומר אם מזנו חס יאכל דברי' הדב'ים
ואם הוא קר יאכל דברים הקרים' כי האדם
יקרה לו מקרים מהראש' שמונים כה שאל
יקרה לוולחו מבעלי חיים' יתקנה להיומו
מהומר קל ותפעל וישתנה יותר במהרה
ויקבל שגנו האור ועפושו והוס מקרי או קור
מקרי או מהלוק מזונות' שהם חמים או
קרים' כתב בן רשד צריך האדם להזהר
מהמאכלים שהם נסים ועבים כגון כל מיני
קטניות ובשר העז והבקר והגבירה הישנה
לפי שסותמין שבילי העורקים ובה יתולד
בנוף מותרים והרטים רעים' ויש מאכלים
שהם הדום ורעים כגון השומים והבצלים
והחרדל שהם שורפים הדם ומולידים המרה
הירוקה' וצריך האדם לשנות מאכלו לפי
הזמן ורצוה לומר שיאכל בקיץ הדברים
הקרים והרטובים והמאכל החמים כדי לנצח
חום האור' וכזמן הקור יטהו הפך זה
המנהג ורצוה לומר שיאכל בו המאכלים
החמים לנצח קרירות האור' וכן בארבע
התקופות שביארתי בהקדמ' הנתיב הרביעי
זה שבתקופת ניסן' יועיל בו כל דבר ישר
כמו התרנגולים הקטני' והבצלים המבושלים
במים והחזרת והגדא ותלב העזים והזמן
ההוא זמן ההקיה' ובתקופת חמוץ יאכל
דבר קר כמו בשר העגלים בחומץ והדלעות
ומהפירות התפוחים החמוצים והאוסים
והרמונים' החמוצים ויותר מהתבלין
ומהמלוח ומההקזה ומהמרחץ' ובתקופת
השרי יאכל כל דבר חס ולח כמו העגבים
המרוקים והיין הרקיק הישן וירחיק כל
מה שיוולד המרה השחורה ומכל מאכל
קר ויבש' ובתקופת טבת יאכל המאכלים
החמים כמו כבש בן שנתו והצלי והתבלין
והתאנים והאגוזים והיין הזך האדום וגזלי
היונים' ויותר תמיד מהמזון שמעלה
עשן לראש כי יסלח הטות כמותות
וזהו

אמורים וימסו הליחות אשר בהם ויזנו
ויתחזק הדום התולדי ויעזר לטחון המאכל
להוריד השמרים מן הבטן אל המעים
ותפסם הגוף ויתחזק ואני אומ' כי בהורהינו
הקדושה נרמז לנו זה באמרו כזעת אפך
תאכל לחם ל' כי בזיעת הגוף יטב אכילת
הלחם כמו שביארתי וכדי לבאר עניני
האכילה בביאור אחלק השביל הזה
לארבעה חלקים:

החלק הראשון	בעת האכילה
החלק השני	במהות המאכל
החלק השלישי	בסדר האכילה
החלק הרביעי	בבמות המאכל

החלק הראשון
בעת האכילה
כתב ארסטו יש
אנשים סכלים ששמים עת אכילתם שעה
ידועה כשעת התפלה ואף על פי שלא יצא
המזון הראשון מאצטומכתם וכמה הסבילו
עשה' וכתב גאלטוס יש מי שאוכל
פעמים ושלש ביום זה זיקל לבעלי הגויות
הבריאות' ויש מי שאינו אוכל כי אם פעם
אחת ביום זה זיקל לגויות היבשות' והטוב
והממוצע לכל אדם הוא האוכל ג' פעמים
בשני ימים והטעם הוא לפי שהעיכול יהיה
נשלם בשישה עשר שעות וכשיאכל שלש'
פעמים בשני ימי יעברו בין אכילה לאכילה
שישה עשר שעות ואז נשלם כבוד המאכל
הראשון ויצא מהאצטומכא ותהיה נקייה
והאהה לאכילה' וכתב אבוקראט לא ניקן
שעה ידועה לאכילה אלא המשכיל לא
יאכל אלא כשירעב והעני כשיש לו'

החלק השני
במהות המאכל
כת אפלאטון השמיר
שנים כללית ופרטית' ואולם הכללית
מרא יאכל אלא בתאהה' והפרטית שיעיין
היסוד הנזכר עליו ויעמוד בנגדו בהפכו'

בזמן החום לפי שאז הוא העיכול בו חלש
להלישות חום הטבעי שבנוף לפי שחום
האור מושך אליו החום הטבעי מהנוף
אבל בזמן הקור יוכל להרבות קצת בכמות
מאכלו לפי שהחום הטבעי שבו בורח משטח
הנוף מחמת הקור כי כל דבר יברח מהפכו
ואז יראה חום הטבעי חזק בנוף ולכן יתחזק
בו העיכול ' וכתב אריסטו יש אנשים סכלי
שעושים עצמן כבהמה הפעלה גרה כי
ממלאים עצמם במתם עד שישבו המאכל
לפיהם וכמה חלאים רעים מביאים לזנפם
בה לפי שהעצמות כשנים בה מאכל יותר
מדאי תהינע הרבה לעכל המאכל ההוא
עד שתהיה מכובד המאכל כמו בגד כלוי
ותהליש ולכן לא תוכל לעכל כי אם עכול
רע ובשהעכל העצומכא עכול רע יתחייב
בהרבה שיהיה העכול השני שהוא בכבד
עיכול רע וכמו כן עיכולו השלישי שהוא
באיברים יהא עיכול רע וזה יהיה סבה לכל
מיני התחלואים ' ואחר שהדבר כן צריך
האדם לשער אכילתו כדי חיוו וזה יספיק לו
לשמור בריאותו ' ולכן אין לו לאכל שני
מיני פאכל זה אחר זה לפי שהתאו מתאוה
לכל מין ומין ויהיה ככה שירצה בשיעור
המאכל ' אבל בשיאכל מין אחד לבד
תשקוט התאוה ולא ירצה בשיעור האכילה
וכשיעור זה אינו לא יהיה רוע עיכול '
חבר גאליטס כי בריאות העיכול לבד יוליד
הריחה הטובה ואפילו ממזונות רעים אבל
רוע העיכול יוליד לידה רעה ואפי' ממזונות
טובים ' א"ב יותר יזיק רבוי אכילת דבר טוב
ממה שיזיק אכילת המועט מדבר רע ' וזה
לפי שכל דבר שיקשה עיכולו בעוד שהוא
מתאחד באצטומכא יעלה ממנו קיסודי
הבישול למוח ויהמלא ממנו המוח ויכבד
ויהרש ' וכתב גאליטס כי כמות מאכל
הנערים צריך להיות יותר מבמית פאכל
שאר בני אדם לרוב ההימיות שבהם וזה
כ א 20 I לפי

ויזלו כטל אל הריאה ושכיל חלליהם ויבא
לידי שהפת '

החלק השלישי
בסדר האכילה '
בז' נחלקו אריסטו
וגאליטס אריסטו כתב שצריך האדם להקדים
המאכל שהוא משרשל והמאכל הרק
ואקל ' ויאחר בה שהוא עוצר וכמו כן יאחר
המאכל העביר והכבד לפי שהמוזן הרק
והקל יתעכל מהרה ואם יקדים הכבד והעביר
ויאחר הקל והרק יתעכל מהרה הקל והרק
ולא יהיה לו דרך ליד כי הכבד והעל שהוא
תחתיו הוא קשה להתעכל ולכן יצוץ הרק
והקל ההוא על העביר ויתעפס ויפסיד ה
המאכל שתחתיו ולזה הסכים הר"ם במ"ל '
אמנם גאליטס כתב שיקדים האדם הכבד
והעביר מן הקל והרק לפי שחסימות
האצטומכא הוא בתחתיה ושם הוא החק
העיכול ' ולכן אם יקדים לאכל המאכל
הכבד והעביר יהיה בתחתיה האצטומכא
יתעכל בטוב ' והקל יהיה ברא' האצטומכא
שהוא קר מפני הנדדים שבו ולכן לא יסתר
כל כך להתעכל ' וכיון שהוא מחלוקת
בין אלה החכמים ראוי למו שרצה לשמור
בריאותו לצא ידו שניהם ויעס' כמו שאבאר
בחלק הרביעי שלא יאכל כי אם מאכל אחד
לבד ושיהיה רק וממחר להתעכל ' כתב
גאליטס אכילת החבושי' צריכי אחר המזון
כסיר העצלה ומשטח '
החלק הרביעי
בכמות המאכל '
כתב אמברקאט

התמדת הבריאות היא השמירה מהשומע
כי השומע הוא סבת רוע העיכול ' ואלו
היה האדם מנהיג עצמו בכמה המאכל כמו
שמנהיג לבהמתו היה נציל מחלאים רעיו '
כי לא המצא אדם שיקן מספוא לבהמתו עד
שישער אותה כפי סה שתוכל לסבול לבד
אבל כשהוא אוכל אינו עושה כן ' וכתב בן
קינא צריך האדם ליעט מבמות ' מאכלו

הנהגת החמישי

מכני מעט' אבל המרה בשתייתו יכבד
 דוס הטבעי כאשר הכנה האש כשהשי בה
 עיצוב הרבה ויפסיד המוח והמהשכר רפי
 שמרוב חסיוסו מילה עשנים ואדים עבים
 ונאים בלתי מבוססלי' המוח ומהשיכון אור
 השכל כמו שמהשיך השמש אור העינים'
 ומפסל מזג הכבד ומהליש העצב ומתירידים
 ממנו הרעש ומשיך העצב והיתר' והבהרה
 והרממה והמרה השחורה' וכבר גאליטס
 ב'השכרות נזיר מעשן גם כי בעלותו אל
 המוח ימלא הנידים אשר בקרב המוח עשן
 מהשי' העיני' ואור השכל השכון עליו עננה
 ויכסהו כמו שהענן מכס' השמש כן העשן
 ההו' מכס' המהשכ' ומא' הדע ולכן נהליש'
 כל האיברים ומתדככים בי תהליש' המימות
 היסודו' ותכב' ויתעורר כל מיני דולי' השתוקק
 והפילוג וההרדה ורעישת' היר' ויוכש הנדיר'
 פהע פהעו' ולש' אם ירגילוהו מי שטבעו דסי
 ואין ראוי לשרו' היין קוד' אכילה בעת הצום
 לפי שאז יזיק לעצבים ויהליש' האיברו' ולא
 בשעת הרעבון ולא ביציאתו מהסרדן ולא
 לאחר הבעילה וההגיעה ולא ישתד' ברוך
 האכילה כי אם מעט לשרות המאכל אבל
 לא הרב כי יציף המאכל על פי האצטומכא
 ולא ינחמו לירד לעמקה שהוא המק' הדם
 כמו שכתבתי למעלה' ואל ישתהו על
 מאכל הרף ולא הכף המאכל מיד אגא
 לאחר שיהיה להעכל' ויש שני מיני יין
 שחור ולבן היסוד יזוגו בו האיברים יותר
 ומשימין הגוף אמנם יוליד דם שחור עבה
 וסרוס בשמיר' ואם הוא ישן יאזת לבעלי
 המזג הקר' והיין הרבן הו' נאות למי שמוזג
 דם ומנקה העורקים' וכפ' השני אבאר יותר
 טבע היין' והמזוג במ' מועיל למי שיש לו
 כאבר ראש חז' או לשכנ' אכנ' יולי' נח בבטן'
 החלק השני בשתיית המים' המים
 מאדומו' המרא' כי ימנעו
 עמיש הדם מהגידים שמחזירין המזון דק
 ומעבירין

לפי שאז גדלים איבריהם' ואחריהם
 הברורים' ואחריהם הממוצעים שאינם לא
 בחורים ולא זקנים' ומה שהן צריכין פחות
 מהמזון הם הזקנים לפי שהחסימות בהם
 מועט ולכן יהיה העיכול בהם רע' כהב
 אבוקראט שהתגדנות מה שיש בו מהם
 קבון' במיצוע לא בתגבורת כמו הרמונים
 המתוקים גם הרמונים מציצם אח' אכילה
 מועיל למי שמאכל נפסד באצטומכא' ו
 ומתעפש מלמעלה עיפוש הדוכרה לרית
 ביצים מעופש' או עיפוש עשני ריחו דוכה
 לרית העשן' אבל מי שנפסד מאכלו
 באצטומכ' ומתעפש מלמעלה עיפוש חמוץ
 אין לו לטעום רמונים חמוצים לא המתוק'
 לבד' והצמקים אהובי הבגד בי ישמינו
 אותו וכבר יאו הכבד כריאותנו וראוי לאכלם
 בסוף האכילה לפי שהם עוזרים ולכן יסירו
 פה האצטומכא על המאכל ויתעכל מהרה'

השביל הרביעי בהנהגת השתייה
 השביל הזה נחלק

לשני חלקים'
החלק הראשון בשתיית היין'
החלק השני בשתיית המים'

החלק הראשון בשתיית היין'

היין הוא מרגל
 החום הטבעי ומטיב העיכול ומחזקו לפי
 שהוא עובר במהירות אל הכבד ומעביר
 המזון אל העורקים' ומוציא המותרו בויצה
 וכשתן ויוזג בו האיברים במהרה וישמין
 הגוף ויתיר' נפית הכטן ויריש הרורה והליתו'
 ואמר החכם היין צרי הגוף ומכסל' מיגונות
 ומשמח הלב ומסערו ומטיב מראה הפנים
 ושומר הכריאו' עד שאין דבר שיוכל להשיג
 כל אלה הפעולו' בלתי' ואמר רופש החכם
 כי היין רפואה חזקה לנאנקים ולנאנחים
 ולמתפתחים ולחושקי' וכל זה הו' בששתיה

או יהיה מקור גובר על האצטומכ' ואז ראוי לחממה ברפואות המות ומקדות כבושמי' ומזונות המים * או יהיה לפני ביטול הכח המרגיש אשר באצטומכא והיה זה אות רע על המיתה *

השביל החמישי בהנהגת היגיעה *

וההשק' שהיגיעה וההנועה מועלת קוד' האכילה באש' ביארתי למעלה בן ההשקט והמנוחה מועלת אחר האכילה * אלנם גאלינוס כתב כי מיד תכף האכילה ראוי לאדם להתנועע מעט כשיעו' שיתישב המאכל בתחת' האצטומכא ואחרי כן יקטין וינח כדי שלא יצ' המאכל מהאצטומכ' בלתי מעוכל ואחר שינוח שעה גדולה אז ילך וינע עצמו מעט כי המרגיל עצמו תמיד בהשקט ובמנוחה ובעזיבת היגיעה יזיק לו הרבה לפי שבמית החום הטבעי ומכבה אותו ומקבץ הכוחות בנוף ומעכב עיכול המאכל לפי שהחלטים ב כשישארו בנו' לא יצאו לא תתעורר התאווה לאכל ויתקדר הנוף * אלנם מי שרוא כדוש אין צריך להתייעץ לפי שיוסף בההבת גופו וכל אדם אין לו להתנועע בזמן החום כי אם מעט מיער לפי שאז לרוב המימות האוויר יורד באדם רוב ליהות בזיעה מוצאה מגופו ומיבשת רטיבותו * אבל בזמן הסתיו צריך להתייעץ יותר לפי שבאותו הזמן לרוב קרירות האוויר הוא ההוה הטבעי שקוע בתוך רדנוף כי יכרח מהפכו ויכן יתקדר הנוף ולכן נאות לו להתייעץ כדי לחמכו' השביל השישי בהנהגת השינה *

מהו הנורם השינה ומה הוא מועלתה *

כתב ארסטו' השינה הבא בסבת הקור והלחות ולכן הדברים הקרים ולחים גורמין השינה כמו החזרת חולתה *

והדברים הנורמים היקיצה הם הדברים החמים והיבשים גם לו נמצא הלילה שהו' זמן

ומעבירין אותו בעורקים וממקרים להוציא הפסולה מהגוף גם הם שומרים הרטיבות העיקרית בנוף ומנעו הלהבות האצטומכא והלב ומכשלים המזון כי לולי המים ישרף המזון בנוף ולא יתבשל * והראיה על זה שהאדם יצא כשהמזון מתבשל ומי שאינו מרוא צמאנו ומקצר משיעורו משתיו' המי' יתיבש וגפו ויהלש ראותו ויתמה' התמסכו' גופו * וגם המרבה בשתייתו יותר משיעורו גורם שירפ' גופו ויקרר העצבי' ויוריש לעצמו השכחה ושאר ההוליים הקרים וכש לבעלי המזון הקר' ולכן ההושש חלישו' באצטומכ' או בכבד או בעצב יזיר מהמים הקר' * אבל המרגיש להט ולהבה באצטומכא נאות לו לשתייה על הצום אבל אחר אין לו לשתייה המים על הצום כי יקרר האצטומכא וגם לא ישתה בתוך האכילה כי יפריש בין ה האצטומכ' והמאכל ויצוף ולא יתעכל מהרה גם אין ראוי לשתייה קודם אכילה כי מוליד' הלאים קשים ושתייתם תוך הסעודה נזקם לסטה מן הקוד' אבל מזיק כבשול המאכל גם רא יקחם תכף האכילה עד שיתחיל המאכל להתעכל * גם אין צריך לשתייה כיצאתו מהמרחץ ולא אחר הזיע' מן היגיע' והריצה * וכן אל ישתה אותם בלילה אלא מעט * וכתב גאלינוס תיקון המי' הו' שידתיה אותם מעט בקדרה הרשה לטושה * והרם במלך כתב רתיחות הרבה ואז ישים בהם סעט מצטכי וינחם להתקדר ואז יהיו המי' טובים בתכלית ויחזקו האברים הפנימיים ויהקט האצטומכא וכל שכן לבעלי המזון הקר' * וכפרק השני אבאר טבע המים בבאיור * ופעמים יקרה בתאות השתייה ביטול ויהיה מאהר משלשה פנים והוא אם מחמת שיש באצטומכא לחות רב ואז טוב להריק הלירה הה' בקיא או בשלשול ויקח מן המאכלים והשקטים והרפואות מה שבו כח לגבב אתם הלית' ורעו' ולתקן אכיות *

הנהיג חרבישי

לרצוא מוזן לאיברים להרליף כה שיותר
 מהם אזי יתקן כן הגוף עצמו וכשיגבר
 החום הטבעי להתקין מגופם יעלה ש' הראש
 עשן הדבר הנהיג מהם ויגרום השיל' וזה
 יהל' נזנח ויזרח' וזו היא גם כן סבת השינה
 בקצת ההלאים כי הקדחת סבתה חום מקרי
 נכנס לגוף ומעפיש הליחות ומוציא החום
 הטבעי ממנו וברבות הרום הדול' יתקן בשרו
 ויוציא לחותו ממנו ויערה עשן הלידה ההוא
 אל הראש' וס' נמצא בלדים שהם
 ישנים מאד יותר מן הגדולים מפני שמאכלם
 שהוא החלב הוא דק ומבושל היטב ועורו
 פתאום אל ראשם עם עשן דוח הטבעי
 הגובר בהם' והראיה שמזון היונקים עולה
 מהר אל ראשם כה שנראה לעין שכח
 המגדל יפעול לזלזל ראשם בשיעור גדול
 יותר משאר האיברים' ומפני הטעם הזה
 עצמו יקרה שקצתם ישנים יותר מקצתם
 לפי שמקורותיהם צרים ודקים והעשן עולה
 מעט מעט ומדי עליותו מביא להם השינה
 ואשר מקורותיהם רחבים הדבר בהפך'
 והננסים הם גם כן אוהבים לנום מפני גודל
 ראשם' ומזאת שהמזון הגדול מקרר יותר
 העשן מכוח קטן ובינוני' ובעלי המרה
 השחורה אינם ישנים כי אם מעט לפי שהם
 קרי' ויבש' ולכן לא יעלה עשן גדל ממאכלם
 ואולם בשינוי נמצא בה תועל' להעמי' הבריאו'
 ולעכל המאכל כי עם דדת החום הטבעי
 בעומק הגוף יחזרו הכחות הנפשיות לתוכו
 ולכן יעברו פעולותיו בארבע הכחות שהם
 המושכ' והמחזקת והמעכלת והדורה' ואז
 יתהל' העיכול' ובהקצ' יהלשן הכד' הארבעה
 בראוהם הדום ויצא לעצת הגוף ואז יחזק
 החושי' ועוד יש תועלת בשינוי לפי שבהקצ'
 יתנועע האדם הטעה יגיעה ועייפות יצטרך
 שיטח בעת מן העתים כדי שיתענג ויהיה
 לו מנוחה ולא הכבד עליו אחרי כן היגיעה
 וע'ב היתה השינוי צורך גדול לכל הסלימי כי
 לולי

קר ולח הוא עת השינה הטבעי לאדם'
 ועל כן גזרו הרופאים כי השינה אינה טובה
 ביום לפי שהיא יוצאה מהקוש הטבעי'
 ועוד כי נמצ' בבקר בעת עלות השחר שהוא
 קר יותר מכל שעות הלילה מפני שהשמש
 הוא הפכו מתחיל לעלות ואז הקור מתחזק
 יותר לעמד כנגדו כמשפט שני הפכ' ומפני
 זה ירד הטל בבק' כי אז יתקרר ויקפין ובזמן
 ההוא ישן האדם יותר והערב לו שנתו מכל
 הלילה אם כן זה יורה שהשינה היא בסבת
 הקור והלחות' וזה בעבור שהשינה
 ובטחה כלהלחין כמו שהיקוצה וההנועה
 מיבשין ולכן כשהטבע יתכוון לשינה
 יאסוף החום אליו בעומק הלב והוא החום
 היסודי כי בורח מן הלחות לפי שהוא הפכו
 ונכנס בעומק הלב שהוא שר האיברים
 לשמרו ולחזקו כמו שיקרה לאנשי הצבא
 כשיבא עליהם דבר רע כמלהמרה או פגע
 במקרה ישובו אל שר הצבא לשמר' ואז
 ירפה הגוף ויתקרר באשר נראה שיתכסה
 האדם בשישן ואפילו בקיץ' ואבוקראט
 כתב כי הדב' הגורם שינה הוא העשן היוצ'
 מהאצטוסמא בבשול ראשון שהוא הורף
 אל הלב ודום הלב מעלהו אל הראש ושם
 יגיע לתכלית עליותו ויתעבה וירד לאיברי
 החושים וכבטל הרגשותם כי הוא יסגור
 סלוליו החום הטבעי בעורקים וכעצבים
 ויסתום דרכי המקורו שהם דרך וטבול לרוח
 היתה ודוחה מהם החום הטבעי ורוח היתה
 שהיא סבת הרגשתו ובהעדר ההרגשה אזי
 היתה השינה' והמופת בזה שהעשן
 העולה אל הראש הוא סבת השינה כי כל
 מזון גם כטבעו ומזון עשני סכב' את הראש
 ומביא השינה כמו היון החזק חי וסמן
 ודומיהם' גם היגיעה גורמת השינה
 כי היא תבטל המזון קודם זמנו ויעשה העשן
 פתאום סהר' ואם בעת היגיעה יהיה הגוף
 רעב וצמא ולא ימצא חום הטבעי דמי

חללה המורגשות שמכרין אל ההרגש
השיתוף לזאת הכח הרמיונית * אבל בשינה
בהפך מזה תעשה רוצ' לומר כי ההתחלה
ההיא מהכח הרמיונית כמה שעלה לח
מצורת הענין שלקחתו מבהין * או מהכח
הזכרני ואז תתו והנענע ההרגש השורף
בתחו הפיסיים ויקרה לאיש להשיג * ה
המורגשות ולכן ירגיש כאלו הוא ראה
ושמע וספח וטעם * וכמש' ואף על פי
טאון לה המורגשות נמצאות מבהין לפי
שהענינים כבר נעשו ככלי ההרגשים ואין
הפרט בין שהיו אלה הענינים מבהין בין
מבפנים * ונמצא מקצת בני אדם בעת
השינה שיקומו ממטתם וילכו בבית או
בהין ויקדו כליו זינם ממקומם המיוחד להם
ויעשו פעולתם * ולזה נמצא שתי סבות
האחת הוא מה שביאירי * כי מפני דיוק
כח הדמיון שנתחזק בעת הרגש החושים
הפעולות ועצר אותם אצלו בפנימית או
שדומה אותם בכח הדמיון בעת היקיצה
בלא הרגש חיצון אך בפנימי כי הדברים
שארם מתאוו ביותר והושק בהם מדמה
אותן בדמיונו כמו שהרגיש ואירי כן בעת
השינה מדמה אותם * והכח השנית הוא
מפני אידים זרים עליו אל ראשו והכיאותו
לקצת טירוף הדעת ואלו היה נעור היה
מטורף מכל וכל * וכל מי שזמנו קר ויבש
חלובותיו צודקים יותר בעבור קיום הכח
הרמיונית בו יותר ומיעוט הנענעת לפיכך
יתחזקו בו הדברים יותר * . ונע מפני שה
העירוב השחור יעלה ממנו הכלים יותר *
וראית הקרי בחלום הוא לכח המדמה
שמתחזק בעת השינה כמו שביאירי ויהיה
זה לאחד משתי סבות האחרת לפי שכבר
ראה בהקין אישה שתרד בה ומרתאורה
שנתאורה ממנה כח הכדמה מצויר אותה
בשינה כאלו היא שכנה אליו מכה החשק
ולכן יוציא הזרע שהוא * או יהיה לשפע
אצלו

לזלי השינה היו נפסדות ההרגשות מרוב
השתמשם בהם וכשיפסדו ההרגשות יפסדו
החיים מאשר נראה שאותם שאינן יכולין
לישן יהיו פניה ירוקין ויתקלקלו פעולותיה
והרגשותיהם ולכן ראוי להם להשתדל
בדברים שיביאו להם השינה והוא שימטח
פניו ורגליו במין אפיון וכזבחה *
או ישתה זרע הזרע שרובה ומסוננת במים
המים * או יהלה בצוארו סין של שתל
מת * או ישימו תחת מראשותיו כלתי
ידיעו קרן עץ * או יקחו על שכו עפר
ממראשותיו סל מר ויקשרוהו בסמרטוט
וישימוהו תחת מראשותיו בלי ידיעו וישיג
ואם השיג על שינוי משעו אמן בלב לא
יעור * ואם תשבור ביצה הוד פיו ייקין *
ואם תשיגן סוס או אחד מסתלענות תחת
מראשות המנשן טימות * ודלור הוד
שנו לא יעשה כן יותר כל זמן שהיה
החית מראשותיו אם שמת אותו בלא
ידיעו * ואמנם כאשר יגות רוח החיים
בשינה הנפש היא עומדת בכח הדמיון
להרהר ענינים והן ההלומות ותתחזק אז
הכח הרמיונית לשתי סבות * האחת לפי
ענינה בקשר רב המהיבית ויצאה
משלשונה והולשת זו הכח המהיבית
כחלה וסריא והחזק הכח הרמיונית הוא
הגורם להם שתתחזק פעולת הרמיונית
ותתו ותנענע מה שהיה בעבור מהנענעת
והוא ההרג השורף * והסבה האחרת לפי
שהטבע כשישמש לכח מן הברורות
יחלש לשמש האחרות וכשישומר פעל
כח אחד יתחזק כח השאר ותשמש הכח
הנשבת בעור זו המתנענעת והיה הנפש
נשבת בעת השינה ונסתה אל ההרגש
הרמיוני לפיכך נרחיב שתתחזק הכח
הרמיונית כאותו עת ולכן מדמה אז דמיונו
והם ההלומות כי היא עושה בשינה בהפך
סבה שתעשרת בקיצה כי בקיצה תנענע

ישן האדם במקו' שהוא הם ביותר כדי שלא הרבה זיעת גופו ולא במקומו הקרים ביותר כדי שלא יפוצצו הגוף לא יישן במקו' כפוצ' ויהיו מראשותיו גבוהים כדי שיתעטט מרוב הראש מעינים * וככתב בן סינא שיתחיל לישן על ימין ואחרי כן יהא נעקק אל השמאל * אמנם בן רשד כת' שיישן תחלה על צד שמאל כדי שיהא הכבד שהוא בצד ימין על האצטומכ' ויהיו אותו בהקמיותו וימחר עכול המאכל * ואם יישן על בטנו יוסיף גם כן בעיכול מפני שיכנים מן ההום היסודי ויכלא אותו ויהרהר * ואמנם הישן על ערפו היא שיטה רעה מוכנת להוליים רבים * גם אין לו ליהפך מצדו אל צדו כי אז יתאחר העיכול ויוליד הנפת והרדות * והשינה ביום מזקת כי היא סבה להוליד חליים רטובים בגוף וירפא העצבים ויוריש הטחול והמזרסות ויהליש תאות האכילה ויביא הטבע ליד עצלה ומי שהרגיל בזה אין ראוי להרחיקם פתאום ברא מדרגה * אמנם השינה הטבעית היא שינה הלילה שבה ינורו החושים ורטב הגוף ויגדל חמימותו ויחזקו כחותיו לעשות פעולותיהם כראוי ומר * מאד היא מועילה לזקנים כי ישמור בהם הלהות * אמנם רבי השינה מזקת לפי שתמלא הראש מחלטי ומחלשת הגוף ומרפה אורו ומקדדת אורו כי מכבה חום הטבעי ומרבה הליחות ויותר לגופות הבריאות * וכמו כן רבוי ההקצה מיבשת רטיבות הגוף והמוח עד שישתגע האדם ומרבה החמימות ומפסדת מראה הפנים כי היא מכערת התואר ומגברת המ' האדומה ויותר לגופות היבשות אמנם ההקצה הממוצע כשיעור הראוי מועילה לגוף מאד ומנקה אותו מהמותרות * והמצא כי הראנה היא גורמת השינ' לפי שה' מחשב' שמחשב על מה שעב' בענין שנפחד מכני והעצב הוא גורם נרוד השינה לפי שאין בו מחשבה

המות' ולפי שנתרבה ברתיתה בתוך השינה ידחהו הטבע ויוציאוהו לחוץ שאם היה פדק כאש יזיקו שאר המותרות כשיתקבצו בגוף וכאש' ידחס הטבע כן דוחה זה המות' ואם ישאל שואל ויאמר מדוע נראה כאשר יחלום האדם שישכב עם אשה שהצ' ממנו שכבת זרע בעל כרחו * ואם יחלום שמסך רגליו לא יצא ממנו השתן עם היו' שהשתן רב מאד מן הזרע ויות' חרוד ממנו במוצאו קרוב * נשיב ונאמר ידוע הוא כי טבע כל אדם מנהיג את עצמו בהקין ובהרדס כי אפי' כשיישן האדם אמנם הטבע ההוא שומר כל הגוף לכלתי יצא דבר מנקביו כי אם ברצונו * וכאשר יחלום החולם ששוכב עם אשה אזי כל האיברים רוצים להוציאה הזרע לרוב הנאתם ברצון הטבע והתאורה חמשתו מיד מכל האיברי' וכל שכן לדעת האומ' שהזרע מוזק' בביצים כי שם יתילדי אבל השתן אין הנא לכל האיברי' בוציאתו ולכן מונעו הטבע מלצאת * אמנם העוללים שטבעם חלוש ואין בו יכולת למנוע השתן מלצאת לכן ישתנו בשינה' הנה בראית מה הו' הגורם השיל והועלתה ונמישכתי לכבד מה גורם החלומות * והנה אחזור לעניינן ואבאר הנהגת בריאות השינה * ראוי לאדם ליהרר שלא יישן כשהו' רעב לפי שיעלה למות עשן מהיציא החלטים שבגוף כי החום הטבעי הנכנס למקורו בשינה' כשלא ימצא מזון יפעול בצואה ובחלטים ויתילד ממנו עשן נפסד שזיק למוח * גם לא יישן חפץ האכילה פיד כי אז ימלא המוח מעיני' אלא ישהה בין האכילה והשינה כשלוש שעות כי אז ירד המאכל מפי האצטומכא לתוכה וסר ממנו נפחו ועכיו והשינ' תעזור על העיכול ויתבשל מה שנשאר ממותרות האצטומכ' והטבע ישער השינה מה שיצטרך ממנה לגוף כשהוא בטובה שבתכונות * ואל

דומ' לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו
למים יוכל זה אינו כי אם בנוף אבל הראש
אם ידרוך אותו במים פושרין יקר המוח
והעצבים כלם לפי שהוא התהלךם וירפחו
ויעצור בו המותרות ויחליש התנועות
והחושים כלם ולכן צריך האדם לזהר
הרבה בזה וידרוץ ראשו במים חמים שהם
בתכלית החמימות עד שיהא נכוה בהם
עור הראש ואז יתחזק העור והרושים כלם
וייטיב בו פעולותיו ויחיה המתורות *

ואחר הרחיצה ימרח גופו בשמים וימשוך
איבריו כלם בנחת ואל יתעבב במרחץ הרב
כי יתך הדום הטבעי וירפה הוץ וישפוך
המתורות על האיברים בקלות וכל שכן
לגופים החלולים ויזיק בעצבים ויעכר
האות המון ויחליש כח התשמיש *

ובציאתו יכסה ראשו היטב שאם יתקרר
יכא לידו שעול ויזל מהראש אל הראיה
מהרה ויתמלא הללה פתאום לרוב החלט
הנוזל והלישות המקבל ויחליש כח הדודה
מלהוציא זה בישעול ואולי יתק האדם
אמנם אדר שיתקרר יסרקנו במסרק ובה
יצאו הקיטורים ויחזק האות העינים *

וכתב גאלינוס אין לך דבר יותר נאות
בהפלגה להחזיק החלטי הרעים כמו השינ
הקף המרהץ לאח שנתקרר קצת מהמינות
המרחץ וכתב הרב רבינו משה בר מייכוני
זל כי כשידע זה לא היה נכנס למרחץ לא
בהערב שמש כדי שישן ביציאתו משם
שינת הלילה שהיא שינה טבעית *

אמנם השינה במרחץ כזקת מאד ויותר
האדם ביציאתו מהמרחץ מלשות מים
קרים כי יעצרו באיברים הראשים ויקררו
אותם ויתילד מה השחפת וכרב ארסטו
אין לאדם להתמיד בנחת המרחץ כי בזה
יתעפשו החלטים אלא בזמן הקיץ יכנס
למרחץ לאחר חמשה עשר יום ובזמן
החורף לאחר חדש :

השכיל

מחשב אך הוא שממון הלב על מה שיפחד
ממה שיהיה עליו להבא והוא מבקש במה
שיפלט ממנו ולכן הדד שנה מעינו *

השכיל השביעי בהנהגת הרחיצ

הרחיצה עירא * רמאני מהיין
לידי שעמיתא דווא מריא לידי שיהנא
פיר המניח שער ראשו להתערבב ואינו
רוחצו ולא סורקו במסרק מבחיש מאור
עיניו * ומי שאינו מכנס בגדיו יכא לידו
שעמוס * ומי שאינו רוחץ גופו יכא לידו
שחין שיתילד בגופו וזה לפי שהמרחץ
יתך הלידות ויעדן הגוף וירטיבו וילחלח
האיברים כי הוא מנקח הזיעה שהוא מותר
העיכול השני שהו בהם וישקט המכאוב
וירכך העור ויסיר הרחה והולי כוץ הגידים
ועורר על העיכול ופתח בקורות השער
ומנקח הזוהמא הטבבת בהם * ולכן הוא
דוחה קצת מהתחלואים * וחאר הרחיצה
במרחץ הוא כן * תחלה יניע בהליכה או
בעסק כדי שיהיו ניתכין הלידות אשר בו
ואז יכנס למרחץ * וכתב ארסטו כי הבית
הראשון בקרר מלחלה * והשני מרמס
ומרטיב * והשלישי מתמס ומביש * וקודם
שירחץ גופו יזיע תחלה וינקח הזיע' בבגד
פשתן ואחרי כן יטוף כל גופו בבית אחת
וזה יתך המתורות מהגוף כשזה * ואז
ירחץ גופו במים חמים קצת ואחרי כן יסר
מהמיתרים מעט מעט עד שיהיו המים
באחרונה פושרין כמו שהזכרנו לשמש *

ואם ירחץ גופו במים חמים הרבה יכחישנו
ויהלישנו לפי שבהם המרחץ יפתחו נקבי
הגוף וסתיכותיו ותצא כחם הזיעה ודום
הגוף ולכן ראוי לשפוך עליו לאחר הרחיצה
מים קרים קצת כדי שיוסרו ויסתמו הנקבי
ההם ולא יצא מחום הגוף יותר ויתחזק
ורכן ארזל רחץ בחמין ולא נשתקף כצונן

הנתיב החמישי

מאד ולא קר מאד ולא חם מאד ולא שער
השווי ביושב ולא בלחות ואם יטעה
העושה לו בעשייתו צריך שהיה הטעות
קטן ושיעשה המשגל וכבר הודם הוא טוב
משיעשהו וכבר הוקר וכשיעשהו והוא
מלא טוב משיעשהו והוא רק ושיעשהו
והוא לח טוב משיעשהו והוא יבש
ולכן מי שמזגו יבש או הנרץ מחליו בעורו
חלש וכחוש יותר מאד מהתשמיש כי יולד
לו הקדחת והשזפת ויתיש כחו ויכלה גופו
ויכחש עינו ויפלו שיניו ויכבה חום הטבעי
אשר בו ויכער הרום הנברי ואז יחלשו
המפעלים הטבעיים ויתחזקו המפעלים
המקרים וזכרו הרופאים כי מה שמחליש
המשגל בסגולתו הוא בעילת הבתולה או
קטנת שלא בנה או אישה שנמנעה שנים
רבות מהבעילה או נדה או הולה או זקנה
ויותר מכל אלה בעילת השנואה מפני
שתעסק האדם בזה עסק טפל שהטבע
ירגיל וינהיג העצלה בתעשה לזה הענין
ותכצא ברוב הכהורים הילדים וילידו בנות
ואם יהיו זכרים יהיו הלשים וכמו כן הזקנה
לפי שהחום בבחורים אינו שלם וכן
הזקנים כבר נתמעט ולכן זיקן לזקנים
המשגל לפי שהם צריכים לרטב גופם ולגדל
החום הטבעי שבהם ובמשגל יתיבש גופם
ותכבה חמיותם ובכלל אומר כי אפילו
הצריך למשגל אל ירבה בו כי עם הזמן
שהוא מותר אמנם הוא נכבד נפשו כי
הוא מבחר הדם וכת הגויה ולכן בהכרח
יוציא עמו לחות שרשיי שבהם קיום החום
הטבעי יצאכרים השרשיים ובה יתיבש
האכרים החם ומפסיד כח האדם ומראה
האכרים ומוריש הכליון במהירות ומחליש
המות ומוריש השבת ומקצר ההיו והראיה
על זה שהרי מיני העשבים כשנוחנים זרע
מתיבשים ולכן הסריסים ברוב מאריכין
ימים יותר מזולתם ודע כי הפועל הזה

השגל השמיני בהנהגת המשגל
דע כי מין האדם
לחוקף ההום ישנו אין לו זמן מיוחד אל
החבור כמו שהו לזולתו עת מיוחד יתעורר
החום בהם ויתחברו ואולם הנערים יען
כי מקורותם קצרים ומלאות לירות וחוםם
אינו שלם הם אז לכן אין להם זרע
וכשיגדלו שחוםם יתרבה ונשלם יותר
ומקורותיהם טרחים אז יוליד להם טבע
הזרע והוא מותר שהכין הטבע להורותו
כשאר המותרות ולכן ינע התולדה
לגרשו לחזק ואם יתקבץ בנופם זיקן להם
ולכן צריכים למשגל וכן מי שנברה
עליו המרה השחורה או שגוען יועיל לו
המשגל כי ינקח המרה השחורה ומסור
האף והרעיון הרע ומשמח הנפש וכמו
כן אם ימצא אדם גופו בריא וחזק וגידיו
רחבים ואדומים וכשרו חם והוא בתקשרה
מאליו שלא לדעתו וימצא כובד ממנו
ולמטה וכאלו חוטי הכיצים נמשכין
אזי אם לא יוציא הזרע בתשמיש יתקבץ
בנוף ויעצר בו ויוליד קיטורים רעים יעלו
אל הלב והמות והאצטומכ ויפסיד הבריאו
ויוליד חליים רעים ממתים כמו שיקרה
לאנשי שנהגו המשגל והניחוהו זמן ארוך
ומתו פתאום ולכן יועיל לו מאד המשגל
כי ינקח גופו מהמלוא ויקל כובד הראש
ויאיר לו העינים אמנם אל יפעלנו תקף
יציאת המרחץ ולא תקף היגיעה ולא תקף
ההקזה עד שיעבור יום או יומים ולא
בשהוא רעב ולא תקף האכילה מיד לפי
שיצא המאכל בלתי מכויש ויוליד סתום
באכרים ומזה יתולד חולי פקי הרגלים
והטוב שבעתים לזה הוא כשהיה קרוב
מהשלמת העיסוק והוא כשיצא המאכל מן
האצטומכ קודם שירעב ונאות שהוא
הנוף מסועע בין הענינים המתחדשים
סחוק עד שלא יהיה מלא מאד ולא רק

החומץ * וכן הרברים החמים ויבשים יגבנו
הזרע ויחלישו המשגל וכל שכן מר שבו
גרשת הרוחות כמו הרודא והכמון והפלפל
והכראווה והחרדל ודומיהם * והתבלין
המועילים הם פלפל ארוך וזנביל וקטילא
וגירופלי * וישיה מי הכרזל לעת הצורך
ואם היה אפשר שיהיה כל מאכל שיוכל
שיהיה מרק שלו ממי הבשר יחזק הקושי *
וכן אם ישליך מעט מלשון שור ביין
ויניהוהו בו עד שיצא כרו יוסף בשמחה
מאד על המשגל ויחזק אותו * או יבשל
בליטרא הלב ד דרהם עד שיתעבה וישים
בו רביע דרהם גירופלי ויקח ממנו ככל יום
שליש ליטרא * והחשק מן החליים
המתלדים במנה והוא תנבורת חשוקה עם
מחשבתה ותאווה ולכן ימשיך אדריו היותר
גדול שבכאבי הנפש רצוני לומר ה
המחשבת והתעורה ולכן החשק הוא שם
למה שיהי' יותר מן האהבה וכמו שהניצוח
הפלגת הזריוות כן החשק הפלגת האהבה
ובלרת חשק תורה על זה שהוא מלשון
וחשוקיהם כסף כל' שנקש' לבו בלבה קשר
אמין טאינו נפרד כל' * וכתב אפלאטון
צריך האד' להתרחק מההשק כי הוא תקוה
מתעוררת בלב ויתקבצו בו כחות מן התאוה
וכל אשר יוסף להתחזק יוסף בעליו לדאוג
ולרעצב ולהגיד שגרו וישקף דמו ויתחפך
למרה שחור ולבער המרה הימורה ותשתנ'
אל המרה השחורה ומתנבורת המרה
השחורה תשחרר המחשבת ובהשחורת
המחשב' יהיה הסרין השגל ובלכול הדעת
ויערום לעצמו השנעון והיו עיניו עבוקים
מהירי התנוע' בעבור סעד הנפש במחשבת
ותשוקתה להשיג מה שישתוקק אליו והיו
עפעפיו ככדות ומראו ברבובי לתנבורת
המרה השחורה ויהיה דפק עורקיו הזק לא
יסצ' בו התפשטות הדבק הטבעי ולא ישגל
הכאתו וכאש' תעמיק הנפש במחשב' ופסור

רצו לומר המשגל אינו פועל טבעי לכד רל
אינו בדרך פועל על החזנה או הגדול אשר
אין לנפש החיוני' מכוח בזה אבל הוא פועל
חיוני גם כן והוא בנפש החיונית ולכן יזיק
בענין זה המקרים הנפשיים או יעילו רל
השמחה והשעשוע והשתוק והמשגל
והשיגור הזולתי מופלגת תועיל למשגל
והנצי' אליו יזיק רל האכל והיגון והאנחה
והמירות השתוקה והיגיע והעמל והתעורה
כל אלו מבטלים הקושי ומבישים הזרע *
וכן רבי המחשבת בו חכרון ענין המשגל
והספור בו יעזור על רבי המשגל וכן כל
המזון המוליד דם משובת יועיל למשגל
כגון בשר כבש ובני היונה וכמהות הראשי'
הזכרים ובסגולה מהותית התדגול והלמון
ביצת התרנגולות ויונים וכיניהם והעופות
וכן מוח העצמות והחלב כיצאיהו מן היד
ומן הצמחים הלפת והששטנגש והבצלים
ובסגולה הלבן ממנו ויותר הצלוי והשובים
והנענע והאפונים והפולים והשמשמין
והתליון * ומפירות האילנות השקדים
היבשים קליפים והלחים והענקים והפסקה
חרע הבטנים הגדולים וצמר אל' כלם
מועילי למשגל כי יעזרו אל הקושי ויוסיפו
בזרע ודע כי כל מאכל שיהיה יורטיב ויהיה
יועיל למשגל וכן שתית מי הרבש והוורר
מועיל למשגל מכל המזון הוא היין כי הדם
המתילד ממש חם ורטוב ויחזיק הנפש
ויתר אל המשגל מאד בסגולה וימלא את
העורקים איד רטוב ולכן יגיע הקושי וכש
כשיוקח ממנו בכונה ואחר המאכל ועם
היצאה מן המרחץ כי פעולתו בזה פעולה
יותר גדולה מכל מר שהוא זולתו ואולם
מה שזיק למשגל הוא מה שיקר או יגב
או יכלה הרחות כגון הערשים והנלכאן
והזיקות הקרות כגון הארימולש והאספנד
וכל שכן ההכא והמאכלים החמזים ויותר

לחב הנפש בבירה מזה שייצגיהו ויזיק
בה * ולכן אין ראוי למשכיל דאגה על מה
שאמר ממנו כי לא הועיל לו דאגתו כי לא
ישוב לו במשכיל זאת הדאגה המבוקש שאמר
למנו או גל אם מת לו מת לא יוכל להחיותו
כמאמר דוד על בנו ועתה מת למה אני צם
האוכל להשיכו וגו' * וגם אין לאדם לדאוג
על מה שיש לו עתה כי כשעריך אותה
הרעה בשעת מיתה ימצא שהיא אותה
הרעה טובה כיתה * שעת מיתה רעה
ממנה * והדואג על מה שעתיד להיות
עושה סכלות כי מי יודע אם ימות קודם
שיבא אותו הדבר כמו שאמר בן מירא אל
הדאג לצרית מחר כי לא תדע מה ילד יום
אולי יום מחר יבא ואיננו נמצאת דואג על
עולם שאינו שלך * ואמר החכם הדואג
אשר לא יתן יוגנו מי שמבקש יותר מדי
ספקו * והכם ראה לאדם דואג אמר לו אם
דאגתך על העולם הזה ינח לך הלאה ממנו
ואם דאגתך על הבא חלהים יוכף לך
דאגה * ואמר זל שלשה מביאין לאדם ליד
דאגה גדול שיער וגדול צערני וכגדלי פציעה *
עוד אמר החכם ששה לא יחסר מהם דאגה
ואלו הן המקנא * וההומד * והעשיר *
המפחד מן הרש * והיושב עם בני מוסר
ואינו מהם * ומי שיש לו זמן מועט עדין
שהעשיר לפי שהוא מפחד על ממונו *
והמבקש מעלה שהוא פחות ממנו * ואמר
החכם הרזון להאריך ימים וימין למקרים
לב אמיץ * וכתב ארסטו כאשר תראה האדם
בעצמות המחמדת שאין לה סבה ידועה
וגמיכות הרוח ועצילות הנפש עם יאוש
מטוב העולם זה יבא מרוב השחורה ורוב
ראוי לו לנקותה וירית ההדם והחבק שהם
משמחים לב הדואג * והשמחה הממוצעת
תגדל החוס הטבעי ויתחזקו כחות האיברים
לפעול פעולותיהם כראוי ויתעכל המזון
עיכול טוב נקלות וישיב מראה הפני ויחזק

פעולות הנפש ופעולות הגוף יחד * ב
כי הגוף נמשך אחרי הנפש בפעולותיה
והנפש נמשך אחרי הגוף גם בן בהתחדשו *
ורפואתו בהמלת הכורא ית * כי לא מצאתי
לו רגואה אמנם הנאות לו להוציא מלבו
מחשבתו ולהרחיקו מהמשך במחשבה
וישמחוהו בהשמעת השיר ובכל מיני שמח
ויתמיד הבט המי והירקות והפני הנעימים
השכיל התשיעי * בתנועות הנפש
צריך האדם לידע
אותם ולהזהר בהם ואלו הן הכעס והפחד
והדאגה והשמחה שהם פעולות הנפש *
הכעס הוא תנועת הרוח מתוך הגוף לחוצ'
לו עם הדם מבקש להבצר ולכן דפק לבו
קטן וחלוש מאד והנה לא ימו ממנו האדם *
אמנם יעורר חמימות הגוף ומחממו חמומו
גדול ומודיש קדחת יבית וקדחת עפושת
כי יתעוררו ההלטים וכתב אפלאטון כאשר
השיחין מחולי הגוף בן הכעס הוא מדולי
הנפש * עוד כתב יאות לאדם לדעת שיעור
הכעס ואל יהי כעסו חזק וארוך ולא הלש
וקצר כי האחת ממדות זאבי היערים *
והשנית ממדות הנערים * ואולם הפחד
יוריש לגוף רעדה וקרירות כי הלב מפחדו
ימשוך אליו הדם הטבעי * ולכן יהא דפק
לבו גדול מאד ויצטנו אצבעות ידיו ורגליו
והדאגה תפעל בנפש פעולת הפחד ארז
שפעולת הפחד תהיה בבת אחת * והדאגה
תפעל בזמן ועל זה יתכן להמירה הפחד
כשיתחזק ויהיה האדם מוכן בכנינו וטבעו
רפה הלב ולזה תפסר הנפש כשירפה רפיון
רב אחרי כן תצא לחוצ' * והדאגה תמס
הלב * ואמר גאלנוס שתיית סם המות קל
מהדאגה כי הדאגה היא מות טבעית לפי
שמיבשת רטיבות הגוף ותפיל לאר' בקדחת
היוכש ומחלישת כח האדם ומפלת תאות
המאכל ומשכן בשרו ירזה כי היא תקבץ
תנועת הדם והרוח הטבעי * ונחם כשיכב

לא יוכל להתיישר ואפילו יהיה יושב ולפי שחכם הטבעי הוא בהם חלש ולא יוכל לעכל המזון כי אם בעכוב לכן צריכין לזון במזון קל וזן הרבה והיה מעט באיכותו ויחלקוהו לשלשה חלקים ויאכלו ג' פעמים ביום גם המאכל המתוק והאגסים וחלב העצים והמאכלים החמים והרטובים יעילו להם גם השינ' תועיל להם שמרטבת גופם ועוזרת לעכל מאכלם * וכתב ג' נאלינו כי הוא בא בימים ולא היה יכול לישן והיה אוכל חזרת מתוקנת בתבלון * החזרת לפי שמביאה השיטה והתבלין לפי שהן חמיץ והיו מחממין אצטומכתו וזה עזר לו הרבה כי עזר לו על העיכול * והיין הישן יחזק גופם ויעזור גם הוא בעיכול מאכלם ולכן ארזל יפה יין לזקנים כחלב לתינוק * אבל היין החדש ימלא מוחם מעשנים ולכן צריכין ליזהר ממנו ומהדגים ומהמאכלים הקרים שמילדים הליהות וממאכלי החמים ויבשים שמילדים הטרם * והמהצאות יעילו להם להוציא הליה' הלכב' מאצטומכת מדרך המעי' והשלפוחית ואחרי כן ימרחוהו בשמן וזה יעזור הכב' החיונית * ונאות להם שירגילו הסמים שהם בעלי ריח וחזק כדאד וכש' החמים באמצעות * וכתב ארכטו כי התמרת משיחת חוט השדרה בשמן שומשמן או בשמן זית הרחוק כשתון מכפית הקומרה אשר תכא חקנה ויותר טוב הוא שמן שקדים לפי שצמחו יותר דק * עוד כתב לבישת עור הארנבים יחזקו גופות הזקנים וגם של הבחורים * וכתב אבוקראט השוכנים בארצו להים וחמים מאריכין יותר משוכני הקרים ויבשים * ולכן שוכני האיים מאריכין יותר מזולתם והחי הימי מאריך יותר מהמדברי והנהרי והימי יותר שמן מהמדברי * :

הפרק השני

בביאור טבע קצת

ממיני הפירות

כא כ כ 21 11 והמאכלי

אור העינים וכל ההרגשות ויתחזק אור השכל * ולכן ראוי לאדם לשמח בחלקו בימי הבול ולא יבקש יתרונות * וצוה פילוסוף לתלמידו ואמר לו די לך מז' העולם הזה מה שיטריף לך חזק ומה שירצה צמאונך ומה שיסתיר ערותך ודי לך במקום שיהא לך בו מהסס מזדס צל מחורב והיה משרת נשמך ותצליח ותעשיר ושים הארץ ערשך והנכבד' נדך והחכם בקשתך ולמוד ורעה מהתורה עסקך ותהיה סבה אנשי ערך ותשיג למעלות המשובחים מאחך והזהר מדדשת הפרושה על הארץ כאהבת האנשים לגשים כי היא משחתת הרבמה והנפש והמסירה האימה ומעוררת השנאה * אמנם רבוי השמחה יזיק הרבה ואולי אם יהי חלש בבניינו תמיתנו כי יצא הדום הטבעי לשטח הגוף ויתקרב הלב פתאום * :

השביל העשירי

בהתנת הזקנים

כתב ארכטו כי

הזקן נקרא אדם נפסד לפי שהוא בדרך ההפסד שבכל יום הוא הולך וחסר וכלה מאליו * כי חומן הטבעי כלה וכבה ותשת קומתו וכל מה שיוסיף להחסר חוכו ידכר וישח בהכבו הדום הטבעי בנפילת קומתו לארץ * ואם יאמר אדם למה הכחשת עזות קומת הזקן מפני חולשת גופו לעמוד בקומה זקופה ורא' לעובי הדום הטבעי ורב צלו וחשכתו * נשיבתו אלו היה כן הדבר אז הקמים מחלי יותר ראויים לשח מהזקנים בעבור שגופותם יותר חלושי ואין את מוצאין כן אבל אנחנו מוצאין הנרפאי מהחולי שרא' יוכלו לעמ' על רגליהם מרוב חולשתם וכשישען אחד מהם על דבר נחירה קומתו אע"פ שבלכתו חלוש יותר מחולשת גופי הזקנים אמנם הזקנים אינם כך כי אנו נמצא מהם מי שלא יצטרך להשען על דבר להזקן גופו וגו' שח ושפל

והמאכלים דרך אלפא ביתא :

אבטי'חים טבעס קר ולח ונטיה

אל הליחור הלבנה

ונאות לאכל אחריהם מאכל אחר וזרעם

יעורר השתן ומטהר הכליות והמקור

מחול האבנים :

אגסים טבעס קר ולח וכשאינו מבושל

הוא קובץ קודם המאכל :

והמבושל ירפה האצטומכא וישלשל המר

הירוקה והמשקרה העשוי מהם משלשל

ומשבר כח הדם והאדומה :

אגוזים טבעס הם ויבש והלחים מהם

טובי'אח' המאכל ואם יבשלוהו

ברבש ירבה הרעור ויפתח הלב ויעיל

לאצטומכא הקרה אבל לא לחמה ויעיל

לזקנים והמרה לאכל ממנו יכבד הלשון

והיבשים קשים לאצטומכא ועושים חבור'

כפה ומכאיבים הראש ומולידים הצמאה

ושמנו כחו הם ולח ויעיל ללב ולכליות

ולשתין ולטחורים ויעביר כאב החלצים

ויפוצץ חאבן וירבה הזרע ויערה הבשר

וישמין הרזים : ואם יתבך שניו בעיקר

האנו פסע בחמשה ימי' נקה הראש ויחדר

השכל ויצלצל ההרגשות :

אורז טבעו אמצעי בין הקור ובין החום

ויש אומ' הם ויבש יותר מן החטה

ויותר'אם יבשלוהו בשומן או בחלב או בשמן

שקדים ואז יזון זיון טוב ויוסיף ברם וירבה

הזר' אם יאכלוהו עם סוכר ולא יעצור אבל

אם יבשלוהו לבדו יעצור ויליד חולי הקולנ'

וההדרוקן :

אוזן טבעו לח ויש בו מתי'ר רבות והוא

גס וקשה להתעכל והדס המתילד

מפנו רע ממחר אל העיפוש ומה שה' יותר

קל מבשרו הם הכנפים והקרקבן והרגלים

ושאריותו רע ובכלל כל עוף המתמל' לשכון

במים מילד תערובות עבים ואינו זן בחזקת

זיון ולו המיסות חזקה :

אורגא הם ולח ואם יאכלוהו לבד' חולי'

כאב הראש ורוח ונפח והום

משחית כח הבשול ומיבשת לחות הרע

ומחליש כח המשגל ואם טאכלת מבושלת

תגדיל הזרע ותרכה הזמה ויותר' אל הקרים

בטבעס כי תעזו להם לכה הבשול ויהלחלח

בטנם ותעורר השתן : ואולם בעלי האדום'

והדס צריכין להשבר מכתה מאד :

אזוב טבעו הם ויבש והו' טוב לאצטומכ'

ומוציא הרורות ומעורר האות

המאכל ועזר לעיכול ומעיל בין לבעלי

הקריחות בין לבעלי החמימות :

אפונים יש בהן שני מיני' לבן ושהור

וטבע הלבן הם ויבש ויש בו נפח

ומזנו טוב וחזק ממזן הפולין ומאדימין

מראה הפנים וינקה הרטומים ויוסיף כח

הקשיו ומרבה הזרע לאנשים וההלב לנשי'

ויזיל השתן וראוי לאכלם באמצעי' המאכל

ואם יאכל אותם כשהם רטומים יולידו

כאצטומכא וכבעים מותרות לדות :

והקלויים פחות הזק והשהור חזק מהלבן :

אפרסקים טבעס קר ולח וכשאינו

מבושל קובץ וכשהוא

מבושל ישלשל ויעיל לאצטומכא ויעורר

תאות המאכל ונאות לאכל קודם הקאכל

אבל לא את המאכל כי הו' ממרר להחמץ

ויפסד ויפסיד כח שתתניו :

אתרוג קליפתו החיצו' חמה ויבשה

ומחזקת הנפש והלב אמנם

עיכולו קשה ואם יתנוהו בין תשחית כח

המית בחזקה : ובשרה קר ולח אבל קרות

גדול בו יותר מן הלחות ולכן יקרה ח

האצטומכא ונאות לאכלו לפני האכילה

כדבש או בסוכר אבל לא באמצע האכילה

ולא כסופה : והמבושל ברבש טוב :

והגרעין הם ולח כשבר תדור רוע דאריסים

אם ישהוהו בין ואינו טוב לאכל :

אך כפי הרפואה הוא מרתיב ומתיר כל

נפח :

הצלילה היא רעה וקטרה להתעכל אבל הטמונה באפר היא יותר טובה לפי ש שמח בשלל ככל חלקיה והטרופה במים ובשמן כישול ביוני היא יותר טובה מכל שיהם קלים לבשל באצטומכ' ואם נחשלו עד שיתקשו הם קשים לבשל באצטומכא' ושמן הביצ' כהם הם ויבש יעצ' דם השוח' מן המעים אם ישהה' וייעיל למשוח השחין שבראשי הילדים וכדי הנשים או בכל מקום יסור כל שחין רע והטחורים (וצמח השער)

כצל חס ולח לא חס ויבש' ויש בו שני מינין לבן ואדום והאדום יותר חריף מן הלבן והיבש מן הרטוב והנא מן הצלוי' והוא מדיח ומחךך ופותח הסתומים בחזק ויהוק האצטומכ' ההלושה ובושך הדם הוי' לגוף ולכן הוא מאדם העור וידחה סמי המות ויעורר הקשוי והראור' ופותח פיות הטחורים ויחדד הראות' וייעיל לכבדות האוזן והמוגלא וצלילות המתחרש באזנים' והמרכה לאכל ממנו יפסיד המוח ויכלכל הדעת כי יעלה ממנו עשן מזיק ומכאוב הראש ויוליד בחדותו ולחותו ליחות רעות באצטומכא ונותן צמא ונפת נוח :

בקר בשרו קר ויבש ומוזנו עברה והרהם ויוליד דם עב והחלט השחור ולכן יזיק לרגלים בחלאי השחורה וכן למעוננים אבל לבעלי הניעה יועיל' והמוסדר מזה המין הם העגלים היונקים והקרום מן היניקה הוא פחות לח מן היונק ויותר קשה לבשל באצטומכא ואולם הדם הנולד ממנו הוא טוב בחזקת חומו הטבעי' ובהיותו קרוב מן החלב וברכות בשרו ועל כן אם המרק שלו ירוקת בחומו יחזק ה האצטומכא והמעים וייעיל לסוכלי גרישת האדומה' ובהתרחקו יותר מן הילידה הכר בו הלאות שמהם בו מקרבת דההם וההלב

נפת' זהמה הוא דק ומימי קר ויבש שומר ומרק ומקרר ולכן יכבה הום האדומה והכבר והצמאון ומחזק האצטומכא ומעורר הפץ האכילה גם מסי' הינון והאנה הנולד' מן החולי הנקרא קריאקת ועוצר הנריטה והקיא הבא מן האדומה ומסיר כל הכתמי' בהתגר הכשר בו והי יעיד כי הבגד אשר נכתמו אם יתגדדו בו ישינם בצבעם הראשון והעסים הנעשה ממנו מהי' הבטן ומסיר הצמא ומשכר כח הדם והאדומה ביותר :

אות הכית בוסר הוא קר ויטוב כח המרה הירוקה ומכבה הום הדם ומחזק האצטומכא ועוצר הבטן ומעורר הראה' בטנים הם ורטוב ומהם שני ענייני זכרים והם הקטנים והנקבות והם הגדולי' והנקבות כדם רב מן הזכרים וייעילו לכל סמי המות' ושמן מועיל מן הנגחות וכאב הכליות והחזרה והריאה ולנשיכת עקרב :

ביצה היא ממוצעת והחלבון נוטה א הקרירות והחלבון א החמימו' והוא טוב מהחלבון' וכל הביצים ככלל פוט'ין בורע תוסף גדולה ומעירין התאווה' ואולם הטוב שבביצי' היא ביצת ההרגנולת וכבר טרא ישהה עליה מים' אבל ביצת האוזן והבט הם רעות ביותר וביצת טאר העופות אינן ראויים למעובצה אלא לרפואה יודע כי כל מזון טעול מהביצה הוא תרכה יחזק לפי שגרמו יתהפך לדם טוב מחזקת האברים והום הטבעי ככשר ומועלת לחזה ולכלי הנשימה ולריאה ולקיקת הדם ולעמידת הקול' והביצה המגולגלת במהרה היא קשה ורעה וממהרת להתהפך בשמן וכליות אדומות וכליות ועל כן היא סבה לאסתניכות כי בהתהפכם לרב בלוי יכלו כל הנמצא באצטומכא וכן הביצה

כחו חזק יותר מביבור הקרובים לו *
והרגלים טובים ומועילים כפי הפואר
כי יחליקו נהור החזרה ודריאר וטובים
לשקול יבש ועוזרים לנגעים ולהכבדות
הגולדים במקוה גם ירפאו נגעי המעים *
והרגלים הראשונים טובים כן האדונים
בקרבת החום הטבעי מהם * והלב טבעו
הם מתאחר העיכול וקטנה וחשל הזיון
וכל בני המעים בכלל קשים להתעכל :

אות הגימל גבינה

דרטוב

הוא קר ולח וזיון הרבה וישמין אם יאכל
אדניו הדבש והוא טוב לאצטומכא *
אבל אם ירבה לאכלו יוליד אבן בבעור
ובכליות * והישן הוא הם ויבש הוא קשה
להתעכל ויוליד חרט מריר והחריף הוא רע
המזון אמנם אם יאכלוהו אחר המזון יהזק
פי האצטומכא לפי אמצתו :

גדי רטוב וממוצע במזנו בין
העובי והזכרות והחמימות
והקירור ויוליד דם טוב ונקי וממחר
להתעכל וכו' מיעוט מותרות וזיונו חזק
מפני שאין לו עובי ולכן הוא נאות
ומובחר לבעלי התענוג והמטרה ולא
לבעלי היגיעה :

גולאב הוא הנעשה ממי הירד
וסוכר וטבעו הוא שזה בין
הקור ובין החום והוא מסיר הצמי והחמימות
החזקה * ולכן יועיל לאצטומכא החמה
ולגרוץ :

גזאר חם ורטוב וקשה להתעכל
ועוזר למשגל ואם יבשלוהו
עם דבש יתעכל יותר מהררה ויוסיק
לנפח הכטן ולקשוי האבר ויחמם הכליות
ויזיל השתן :

אות הדלת דבש

חם ויבש

מנקת ומתקת ומנוע העיפוש ומהרר הראות

ואם

והחלב אך הישן הוא רע מאד ברוכ יבשות
אפסית חמום על כן בשרו קשה מאד לבשל
יוליד דם גס ועבה והמרק שלו עם דומץ
ובסבור לשלש המררי ויפסיקנו * והעת
שהוא מובחר יותר הוא זמן החום בתהלת
הקיץ * והמתמיד לאכל אותו יוליד הצרעת
חולי השנעון :

בשר הוא מחזק הגוף והוא מזו קרוב
אליו משאר המזונים ותכף
שחיטתו טוב מאד ומועיל אבל כשהוא ישן
הוא מחומרי החלאים * אמנם בשר בעלי
חיים הקשר כמו התורים והגדוא אכילהם
תהיה אחר יב שעות מזמן שהיטתם בחורף
אבל בקיץ לאחר שבע שעות * ובשר
הבהמות והחיות המזקנות בשרם יבש
וקשה כי חומם הטבעי אפס ונחלש מאד
וקרוב לכבות וכחם אפס וקשים באצטומכא
וכבדים וסתאחרים ומולידים לחור
רעות גם הלבנה הדבקה * ובשר השליל
רעים ואינן ראויים למאכל וכל מה
שהבהמות והחיות יותר קטנים בשרם
יהיה יותר רטוב ועבה וכבר * והזכר
מכל בעלי חיים הוא חם ויבש ודק וממחר
להתעכל ומשובח יותר מהנקבה זולתי
בשר העז שהנקבה טובה מן הזכר בטבע *
והסריסים אלופי אשר בלחותם הם קרובים
אל הנקבות יש להם חום מנוער כי חומם
מזוג בטבע וממוצע בין שניהם * והבשר
העב הקשה אינו ראוי אלא לבעלי היגיעה
והרך והרטוב בהפכם * וטבע מיני הבהמות
ורוב איבריהם אבאר כזה הפרק בעה *
ואולם הלשון מזוג קל אם יאכלוהו בחומץ
וחרדל והשוטן מן האיברים אינו מתבשל
היטב באצטומכא ויורד מרר ממש וברדתו
ילחלח הכטן ומהר ישוב למשתתה ומוליד
ליחה לבנה ודבקה * ואיברי הצד הימיני

הם יותר טובים מן הצד השמאלי בשכונת
הבשר שהוא יסוד מן החיים הטבעי כי

הדס

אות ההא

קר ויבש

יעצור השלשל המררי וישחיר השער
ומחזקן ויעיל לכאב הריאה ובישולו
טוב לכאב הכינים :

הליון

בלעץ אשפרגוש הוא
ממוצע בין הודם וקור :

יפחח סתומי הכבר והבליות ויזיל השתן
ודם הנרות ויוסף בקטני האבר ובורע ויסיר
הזיקון ומפסיד האצטומכא אבל הוא כוריד
המאכל ממנה :

ורד

אות הוא

קר ויבש

יעיל לצמחים החמים והקשים אם יחבשום
בו וימנע תאות המטגל לישן עליו :
והמבושל ברבש יחזק האצטומכא ומי
הורד קר מרטב יועיל לכסוי הלב ולכאב
הראש התם ולשכרון ולעיינים שחלו
בסבת הקיץ ויהיו מונבחים מלגניא
אמנם יכבד האצטומכא והמרכה
לנמוע מבט ילכין שער ושמן וורד
יעיל לכאב הראש ויכבד התלבוות
האצטומכא :

זתים

אות הזין

הפנים הם

קרים והמבושלים הם חמים
יעשו כאב הראש ויעוררו תאות האכילה
ומנערין רשיטה ומחזקין האצטומכא
ועוצרין ויטרו הדם ויוציאו התולעים
מן הגוף ושמן ישמין רכבר
ומשלשל והוא נאות לכל אדם ויותר
למי שהוא כחוש שמונו קר ואינו
מפסיד האצטומכא בשאר השמנים
אמנם הלחם הנלוש בו מקלקל
האצטומכא לפי שבשעת בשולו ישרף
בו השמן :

זנגביל

הם ורטוב מחם רכבר
ומרכ הבטן וסעכל המזל ומחזקן
האצטומכא :

ואם יאכלוהו חי יוליד רוח ונפח וניחור החזה
ויעורר הקיא כדורו ויזיק לבעלי הירוקה
והשכר הנעשה ממנו הוא חזק החום ויועיל
לבעלי הגויות הקרים ומי הדבש מהזק
האצטומכא ואם יהיה מבושל יזיל השתן
והמבוכר שכרבש הוא הסתוק שיש לו
רית טוב ונוטה אל החריפות והארמימות
והקשה שאינו מתדבק והנלקט בקיץ
אכל הנלקט בסתו הוא קר ורע
והדבש המבושל בתבלין הוא חזק החום
ומחם העצב והאצטומכא ומנקרה אותה
ומחזק האדובה :

דג

הלח ממנו הוא קר ולח ואם
יוליד דם הקיץ ויועיל ל
לאצטומכא החמה ולבעלי האדומה ואל
הדיום בעת הקיץ ולהעומדים בארץ חמה
ויוריד הליחה הלבנה וירבה הזרע אמנם
הוא קשה להתעכל ומרפה העצבים ומזיק
רקולג' ולדורקן ולבעלי החללים הקרים
והמלוות הם ויבש מאבר העיני העורר מן
האצטומכא ומתאחר להתעכל והטוב
שכרנים הוא הממוצע מה שאינו גדול מאד
וצא קטן מאד ולא קשה ולא יבש ולא כחוש
ולא שמן ומן המינים המבדדים הוא הדג
שנקרא אלברי והתיקון הטוב לו הוא
כחוש לסי שמונו חם ולמי שמונו קר בסיני
תבלין ויאכל אחריהם דבש ואל ישתה
מים ומרק הדג משלשל והצליז
יוון ביותר וטוב מהקלוי שהוא מתאחר
להתעכל :

דלועין

קר ולח יועיל לצמחון
ולבעלי השחורה ומרבה
קוח הראש והוא עבה ואם יבשלוהו
בחוץ יחסר מעובי גרמו ואם
יבשלוהו עם כשר שמן יזון מזון טוב
אם יאכלו בבוסר אלא שסרבן ליחות
באצטומכא ולכן הוא מנטל התאורה
ומפסיד העכול :

הנתיב החמישי

בן נקבי' רובות לאספ' הים זה יוליד עיבורו
ויוליד דם טוב ונקי * ויתן כח בנפ' איברי
הנפ' ויוסף מזרע ויפסיד הנגעים שבכליות
ותמונת הלחם הוא בשלישה עניים גדול או
קטן או כמוצ' * הגדול קליפתו דקה וקשה
וחלושה לגדל הנופנים בהיותו קשה לבשל
ומיכש ליחות הגרישה ולכן יעצור הבטן *
והמות רוצה לומר הפנימי הוא גם ודבק ולא
ולכן נופת ומוליד ליחה לבנה ודבקה וזהו
רב לגדל ומרחיב הפטן * והפת הקטן והדק
מותו מועט והוא הלש לגדל ומתאחר לצא
ועוצר הבטן * והאמצעי גם ממשלתו
ממוצעת כפי היותו * והזמן הטוב לאכרו
הוא מה שנאפה ביומו ונתקרה רובו אכל
אם יאכלו בעודו חם ישקיע החמימה האשי
באצטומכא ויפסידה לפי שגור עלי ויקשה
לו זה מאד מפני שאין עיכול המזון כאשר
הושבים הסכלים שאומרים כי כל המימות
מסייע על העיכול * ואינו כן אמנם יתעבל
המזון כחום הטבעי העיקרית שמשגר אותו
הכבד לאיברים ומחלקו בצדק כפי צורך כל
אבר ואבר כמו שביארתי בנתיב הרביעי *
וכמו כן הלחם שנשרה יום אחד אפי' יתחיל
להשתנות ויסור ממנו יותר מזג * וכל מה
שישתהה וישאר יותר קשה יקשה עיכולו
ויוסף יבשותו ויוליד ליחות יבשות ועבות *
ופירוריו כשישילקוהו או ירחצוהו פעמים
במים חמים יתעבל מהרה ויוליד מזון מועט
אמנם הוא קל בתכלית הקלות * ולחם
המצות הוא רע ומתאחר להתעכל אבל הוא
טוב מאד לבעלי היגיע' ויתן בהם כח ונבירה
ובלבד שלא יאכלוהו אלא אחר זמן *
ולחם ההטה החדשה ישמין הנפ' במהרה *
ומיני חבין קודרא העישוין עם הקמח
יועילו למיני הביתור אמנם לזולתם
הם עבים ורעים מרחבקים וסותמין
הנקבים * וכן כל דבר שלשין עם הקמח
זולתי המים יזיק :

חלב

האצטומכא והעניים שנחשבו מחמ' רטיבות
אם יבחרו בו שחוק ומנופה יתפרא :

אות החית הבושים

קר ויבש מחזק

האצטומכא וקובץ ומנפח * ואם יאכלם
אחר המזון ישלשלו * והמכושל הוא
מוכר * והאובלים צלוי' אחר המזון יסירו
העצלה וישמחו * והמשקה העשוי ממע
הנקרא מיכה יסיר הצמא ויועיל להתעלפל
הלב ויחזק האצטומכא והבטן והתאו מאד *
והשמן העשוי מהתבושים כך מעשהו
יתחכהו תיכות קטנות ויבשלם במחב' עם
שמן ויועיל לרוב הנחירים ורוק ודמע ושחן
ויחזק כל איברי הנפ' ויפטמו ויוסף בלחותו
וימנע הראבון ויעצור הזיעה וישמח הנפש
ויועיל ממסית רוצה לומר סן 4 סל חולת'
אם יזיעו :

חומץ

קר ורטוב ממעי' האדומה
והדם והזרע ומחשל הבשר
וכח הנפ' ומרכז התכשיל הנעשה ממנו *
אמנם ביושלו יחסר מקרירותו והוא מיבש
בכח והוא הפך הליחה ויעצור התאו ויעצור
על העיכול לפי שהו' מחזק את האצטומכא *
אמנם אם יתמיד לאכלו יביא לידי נפח
הנקרא אלא סחסקא :

חורף

חם ויבש יחזק השער הנפול
ויועיל לרוב ולשחין ולגיד
הנשה אם יחבשים עם חומץ וקמח שעורים
ויוסף בתאות המשיגל ויוצרי התולעים
ויפיל העובר :

חטה

חם ורח והלחם הנעשה ממנה
הוא נאור וחץ יותר מהלחם
הנעשה משאר מיני זרעונים * והמבוחר
בלחם החטה הוא אותו שיש בו מעט כובין
ולא הוסרה קליפתו מכל וכל ושיה' בו מעט
סאור וילושו אותו במים הרבה ויכסוהו
בבגדים עד שיחמין ונאפה בתנור היטב
סיד תכף לחמיצו בענין שיה' קל ורפוי ויהא

לנתק ולכל קור וצנה שבראש וכלל הולו
שיקרה בו. ולאבן הכליות ולכאב הכרכים
והשוקים :

אות הסית טחול

רע הזיון
משבע מהרה וקשר להתעכל ומפרה
האצטומכא ומתאחר להתגרש מכה.
והדם המתילד ממנו הוא נשחרת עבה
וענור ושחור. ובהיותו קלוי באש יחזק
השנים :

טלה
רטוב מאד וקר ומתדבק ומזיק
לבעלי הליחה יש בו הרבה
מיתרות. וכל הרפואים הסביבו שהוא
מזון רע אלא שאמרו שהצליז מבשר
הטלה הוא יותר טוב מהמבושל למיעוט
רטיבותו :

אות היוד כסר ביארתו . ין

למעלה בשביל הרביעי טובורת היין
וסגולותיו והועלתו אינו לגוף לבד אלא
לגוף ולנפש כי משמת לב החכם ומחזק
הנפש הרבמה בדבמה ובתבונה אשר בהם
הנפש שמה ומתעדנת ערי פיירה במה
שנאצל מאור השכל הפועל. ואמרו חכמי
כדי ופרס כי בריצותם להעמיק בדברים
עמוקים הרגילו לשנות היין והכירו כי הוא
מחזק דעתם ומרדד שכלם בהיות מקובל
כראוי. והיין השחור יזון יותר מהלבן כי
הלבן יזון מעט אמנם הוא טוב לרפואה לפי
שאינו כל כך כבד כאדום אבל בהיותו עסיס
ומתוק יקר הבטן ומטפיהו ויליד הלאים
רעים. אלא כשיסוף מתיקתו ממלא הגידים
ומכבה הדם בסבה שהוא נוטה אל קרירות
ולחות ועל כן יגדיל ביותר ובשפעת לוחותיו
ומיעוט חומי ובריתותיו וכלולו יולי' ותמלי'
לידות רפות והלכות רעות ויליד נפת' ו
נאפתנסות ורות באצטומכא וכמעים וגם
יליד סתים' לדרכי השתן והיין שריתו נוהף
כב א 22 I יעלה

חלב

הוא קר ויבש והוא בתכלית
הזכות והתעכל מהרה.

והמוכר שבמיני החלבים הוא חלב האשה
כי הוא נאות למזן האדם. ואחריו חלב
האחין. ואחריו חלב העז. והמוכר
שבהלב הוא הלבן ושיעמוד בצמון ולא יגר
ושיקחנו הכף שהולבין אורו כשהוא חם
קודם שיתפך וכבקר ואל יאכל ארזיו שום
מאכל עד שירד מהאצטומכא והזמן שהוא
מוכר הוא זמן הדם משני טעמים האד
בעבור כי זמן הדם הוא יותר מזון משאר
העצים והוא אמצעי בין ארבעת האכיות
ועוד בתולדת החלב אשר בזמן הדם הוא
קרוב לעת ילדת הבהמות ואז יוליד דם
מבוצע וחזק הגוף ויחזק המיתרות ויעיל
לקשוי האבר. ומין החלב משלשל

האדומה ויעיל למי שהזיקו יין והירקון
והערב ולבוהק ולחבורות ולחטטים והיבש
והחם ורטוב מבשל ומפרה
הגוף ומשמינו ומפיל תאות
המאכל. והמוכר שבהמאת היא חמאת
הבקר.

חמא
קר ורטוב והדם הנולד ממנו
הוא יותר טוב מהדם הנולד
משאר הירקות. והמבושל יזון יותר והוא
ממה להתעכל ומביא לירי שיקר ומסיר
ההקצה נא או שלוק. ומוסף בחלב האשה
ומיבש הזרע ומשקט תאות המישגל ומסיר
הירקון וכאב הראש הבא מאדומה ומרס
ובקרות דמיות הדם והמימות האצטומכא
ואם יאכלנה עם התומין יעורר התאווה והו
כשהוא בלא חלב וכשהיא בחלב מביארה
מחשך העינים :

חרדל
חם מאד הרף מנקה הליחה
ומחמם הכבד והאצטומכא
ואינו ראוי להתמידו כפני הזקת חומי ולא
לאכלו לבדו אלא בדרכים רטובים
עבים. ושכנו הוא חם מאד מיבש ומועיל

הנתיב החמישי

ישתהו כיומין מזוג במים יועיל לעורר
הנשימה :

כמהין יתהוה כזבל וחלל והוא מנוף ^{מנוף}

ארצי ' והארומים מהם
רעים ' והטוב ממנו הוא הרבן הנדר כדל
שאין בו ריח רע ואין בו הלט עבה ' ומזוג
קר ורטוב וקש להתעכל ועצר השתן אכנס
המרכה ממנו יוליד הררוקן ונאות לשלוק
אוהו בתבלין ואז לא יזיק כל כך :

כסבור הדיך ממנו ה' קר ויבש יביא
לירי שינ' ויועיל לכאב העין
ולהתעלפות הלב והיבש נוטה קצת אל
החמימות ישבור כח הקשיו ומיבש הרע
והמרכ לאכלו הן רך הן יב' ישבש הרעתי

כרוב חם ויבש ' והוא רע לאצטומכא
וקשה להתעכל והרם העלד
ממנו עבה ושחור ומשחית ראות העינים :

והמר' שלו ילהלח הבטן ויעורר השת' ועצמו
יבש ועוצר ' ויועיל לעכירות הקול ואם
יבשלוהו במים שניים בבשר שמן לא יזיק
כל כך ובזמן הסתיו הוא ית' טוב לפי שיווד
הכפור עליו ויסיר הרפפותו וירטבוהו ואז לא
יוליד חלם שחורכמו שיוליכקין שהו' חרקי :

כרתי חם ויבש יעורר תאות המשתל
וירבה הזרע ויועיל לכעלי
הארס ' אמנם יש בו נפח והו' רע לאצטומכ'
לפי שהוא קשה להתעכל ומכאיב הראש
ומראה חלומות קשים ' ואם ישלקוהו
פעמים במים יסור נזקו :

כרכם חם ויבש קובץ ומכשל ומחוק
ויסיר ריח הפה ויטיב מראה
הפנים ויחדד הראות ומשחח הלב ומחזקו
וטוב לטהול ולקושי הרחם ויזיל השתן
ויעורר תאות המשתל ' אמנם מכביד הראש
ויזיק לאצטומכא ומכבידה כי יפיל תאורת
המאכל ויראוי להמ' ממנו המניקו והנשקף
מן העקרב וכעלי השנעון :

כרפס

יעלה קיטורו אל הרא' ויכאיבו ' והיין היישן
שעברו עליו שבע שנים או יותר מבחיש
הנוף וגדולו מעד ומבחר לעלות אל הראש
ויעיל החו' חוץ מן המזג ומזיק למוח וצריך
ליזהר ממנו מי שאיבדו ועצביו דלוישים ' ^{דלוישים}
והיין המבושל הנקר' אל רוב יש ממנו שני
מינין מתוק וחמוץ והמתוק חם ולח וטוב
מן החמוץ מהתעכב באצטומכא ומרבה
השהורה ומתליע הרם ' והחמוץ קר ויבש
יעביר הצמאון והחמימו' ושני המינין יועילו
למיני הביהות ולכל חולי הגרון :

אות הקפ

כבש טבעו חם ולח

והוא יותר נאות לכל בני אדם מישאר
הבהמות והוא טובחר מכולם והטבע בוחר
בו לפי שהוא מחזקו ומוליד דם בריומשמין
את האדם ויותר אם הוא סריס כי אז הומנו
ולחותו מזוג וטבעו הטוב הוא בהיותו קטן
עד שלשה שנים אמנם בהיותו זקן הוא רע
וכל שכן אם אינו סריס ' אמנם המתמיד
לאכלו מילד לו המלוי בנידים וצריך הקזה
וכל שכן אם יתמיד עמו היין :

כבד חם חזק הזיון כי יעשרה גדול
טוב והוא קשה העיכול וגם
מכל האיכרים וכבד היונקים הוא טוב
מהאחרים ' והמוכר הוא כבד התרנגול
והבט ' ותיקו מאכלו שיצלהו במורים ומיני
תבלין ואז יתילד ממנו דם טוב :

כחל קר ויבש בסבת העצבים שבו
ומזוג עבה וחל ומתעכל כהרה
והמוכר שבו ה' אותו שיש בו חלב ותיקונו
שיתקנוהו בתבלין חמין :

כליות הם ממוצעים נוטים אל היוב'
והם קשי' להתעכל ומזוג מעט
ויולידו דם עכור וגם והלט רע מאד :

כמון חם ויבש עוזר על העיכול
ויסירי הרות וסיבש ה
הרטיבות ומועיל לכל מיני הנפח ואם

כרפס

ישקיט הנפח והרדורת וריח
הפה ויחיד הליחה ויפסי' הלב
המיניקת ואם יאכלנו עם חסא אח' המאכל
ייעיל לאצטומכא :

אות הלמד לזנים

בלעז אבליאנש' הם ויכש מוסף כמות
וקובץ ומוליד רוחות בבטן התחתון ומזונו
יותר מן האנו' ושמנו יועיל לשרי' סם
המזר' ולנשיכרת נחש ועקרב ולכל נגע
שבקרבים ובכבד ובמע' ובכליות ולנכשלים
במשגל ויטיב השע' ויארסו ויחז' לנמשח
בו עד יום מותו :

לילוט

קר ויכש קובץ ויזיל השרץ ומהזק
האיברים וימנע ערופת הדם' :
לולו יחזק העין שיש בו רטיבות והכבד
ויסיר כאבו והראנה :

לחם

כבד כהכתי למעלה כי לחם הדמ'
הוא המזכר' ולהם הסולת יזון
הרבה אבל הוא מתאחר להתעכל' וכתב
נאלינוס כל מה שיעשם מהסולת מוליד
ליחה גסה וישהה בירידה וסותם שבילי
המזון מהכבד ויתעכ' בו הטחול החלש ויגדל
ויוליד אבנים בכליות' והלחם שיש בו הרב'
סובין הוא ממחר להתעכל ולעסוד אבל הוא
מזונו מועט כי האיברים מקבלי' ממנו כמות
מזיג' רחוק הסובין שיש בו דוחין אותו
מהר' אבל אם אין בו כל כך סובין יהא
מזונו יותר ויוסף' כח לגדל הגוף ולכן יהא
קשה להתעכל כי לפי שהאיברים שואבין
כמות רב ממה מהעכבין ומתאדריס לבשלו
באצטומכא ועוד למיעוט הסובין שבו מכבד
הקשה עיכולי' ולחם השעורים הוא נוטה
לקרירות ולכן הוא טוב קצת בימי הקיץ
ולבעלי חממיות והקדחות :

לימין

קר קובץ ויחזק האצטומכא
ויועיל בכל ענין שיאכלוהו :

לבחות

הם ולח ועיכודם קשה' ויקונ'

הוא לבשל מעט ולשפוך המים ההם'
ואחרי כן ישרקם במים אחר' עם בשר שמן
ותבלין ומעט דבש או אלרוב וישרה עליה'
יין ואז יזונו מזון הרב' ועבה וישמינו ויחדרו
ויהזקו הראוי' וירטיבו הגרון והנחון ויש בהם
נפח ומעוררין בקשוי' ומסיפין בזר' ומחממין
הגוף והכליות במיצוע' אמנם יזיקו לבעלי
המזג הקר' אם ירבו מהם' כי יולידו להם
ליחה נאה' והשרויין בדומץ טבעס קר
ומשבר כח האדומה ואינו מנפח :

אות המס מאכלים

המפסטים

הם הדשני' והזנים יזון רב כמו החט' והאורז
והפול והחלב והגבינה הלה' ושרקדים
וערמונים ובטנים והענבים המרורים
הלחים ובשר הכבשים והתרנגול' והבזים
השלוקין והבשילין ישאון בהן ירק' :

מאכל המתוק דם קצ' והתמרה מרבה
האדומה והדס והלידה

ומעורר החלאים ההווים מהם' ומלידים
סתימה ומורסא בכבד ובטחול ובתור' ומרפה
האצטומכא אמר' נאות לחזה ולריא' וישבין
הגוף וירבה הזרע :

הרמוץ קר ויכש משקיע האדומה

והדס לקרר הגוף ומבישו
ועוצר הבטן אם יהיו האצטומכא והמיעים
נקיים ויתירם אם יהיו בהם ליחות רבות
לבנות' ומקרר ומחליש כח העיכול מהכבד
ומזיק העצבי' אמר' המעורר ומקיץ' ההוא' :
הדשן הם ולח מלא מקורו הדס ובתור'
ומר' הבטן ומשיביע מהר' מהמס'
ומלהלח הגוף ומרככו ומוסף בלידה הרב'
ומעצר ומרבה השינה :

הדררף הם ויכש מהמס היסוד רב

מאד ויכן הוא מעורר הדום
ומלהיב הגוף כהרה ושורף אותו ומגבנו
ומטהו אל האדומה תהלה ואדרי' כן אל
השהורה וימנע הליחה והזרע וכל אלה
כא ב 22 11 הדברים

הרברים הוא כשירבה מאכלו מהם :

מוח

קר ורטוב כי הוא חם הום טבעי וקר קרירות מקרי ולכן הוא לח גם ודבק ומעורר אסתטיות ומשחירת חפץ האכילה ומפר האצטומכ' ומתאח' להתעכל ומוליד דם קר ומתהפך כי נהפך מהר לבלות ויותר אם נאכל ארז אכילה וראוי לאש' הם להים בטבעם ואשר אצטומכ'ם חלושה להישמר ממנו מאד אך בעלי האצטומכא החזקה לא יזיק' והמובחר הוא מוח העגל ואחריו מוח השור ואחריו של העז' ושל הבכש' ולא יתכן לאכלו קוד' שאר המאכלו' אלא מי שצריך לקיאה' והרוצה לאכלו יאכלנו עם חרדל וחומץ ועם מיני תבלין ואז יהיה מזונו הרבה כשיתעכל והוא ראוי לבעלי המזג החם ואינו ראוי לרגילי כהלאי' הקרים' ומוח השדרה הוא כמו מוח הראש ואולם יותר קשה ופחות לח כי אם יתבשל היטב באצטומכא יהיה כח גדולו גם ועבה יותר ממוח הראש' ואולם עוט העצמות סרפה האצטומכא וממחר להתעכל יותר וממוצע במזגו וישמין יותר :

כיס

כבר ביארתי בשביל הרביעי תועלות המים וכי הו' הי' הגוף זהקל במשקל מן המים הוא הטוב' והמים הקרים מאד מועילים לבעלי המזג' הרמים והגופות הבריאות ויחזקו אצטומכ'ם ויעזרו להם בעיכול' אבל יזיקו לגידי החזה ובכל המקומות יולידו בקעים וחבורות והמרגיל לשתותם יפול בחולי אשפ'ט' ויפול תרדמת האיברים' וכן יזיקו לזקנים ולבעלי המזג הקר' והמים החמי' מסירי היגיעה ושברון הגוף מן היגיעה ומחליצין העצמו' ומרטיבין היתרות והחבורות היוצאו' על הגוף ומרפינ' הכאבו' ומפטימין הגוף ומרירי' השתן אמנם הם מרפינ' הגוף ומחלישין הכח ומסופינ' בתגבורת הדם' ומי המטר קלים ויורדים במהירות מן האצטומכא ומסהרי' להתעפש

בחורף אבל בקיץ הם טובים' והמליצבורי' מחדשין הטמטום בכבד והאבן בכליות' והמלוחים ישלשלו הבטן החלה ואחרי כן מחזיקין אותו אם יתמיד האדם לשתותם ומיכשין הגוף ויולידו בו הרב והסריקות' והמים שכבו בהן הרבול עוצרין ומחזיקין האיברים ומועילין לרקיקת הדם' והמים העומדים במקום אחד שאינן נעזין ולא נובעין מפסידון המזג ומיולדים הקדחות ועובי הטחול אם לא יבשלוס ביין' והמובחר שבמים הם מי הנהרות הגדולים לפי שהן מגולין לשמש :

מוסך

הם ויבש מכאוב הראש לבעלי' החמימות ומועיל להלאי הקרל ולהלישות הלב והכת :

מלח

דם ויבש מסיר זוהמת הרבשיל ומרטיבו' ומה שהוא מר הוא יותר חם וקובץ ומיבש ויטריד הרודו' ועובי החלטים ומרכז הבשר ומנוב הריטבות ועוזר אל הקיא ויועיל לכאב האצטומכא הקרה וימחר להוציא ולשלשל הפסולת מן הבטן ולהוריד המאכל והמרה והחזקה והליחה המעופפת :

מלופפונות בערכי כיאר' קרולח

ישקטו התלחבות ה האצטומכ' ויטריד הצמא' וחרע' יול השתן אבל גרמו קש' להרעע' ועובי בעורקי' כשהוא נא ויוליד קדחות ארוכות וזהו לבעלי המזג הקר אבל למי שהוא חם המזג לא יזיק :

אות הגוף

נענע

הוא מנטא

הם ויבש ובו רטיבות מותרו והוא יותר רקיק משאר הירקות ואם ישתה עצירתו בחוקץ יפסיק נזילת הדם מן הבטן והירקק ותנועת הלב ויעזור המשגל וימית התולעים ויועיל לנשיכת בלב שוטה' ואם ילושו עמו קמח שיעורים יחזק האצטומכא ויהמכה וישקט הפיתוק וימנע הקיא שהוא מלירה :

אות

והזרע והשתן * ואם יבשלום בקליפתם
עם שמן ומלח ישרשלו ובלא קליפה יעצרו
כי בקליפה יש כח תחודר ירחיב הבטן
והמוח יעצור * ואם יבשלום בחומץ יכבו
התלהבות הדם ויעילו דבעלי הגדר *
ואם יבשלום עם שעורים יהיה מזונם יותר
טוב והקליוס פחות הנפח ויותר הויבש *

וכל החכמים מודים שמזיקין יותר משאר
מיני ההבואות * והנאכלים עם שמן וחומץ
כחם מועד לגדל * ועם בשר חדש כחם רב
לגדל * ועם בשר יבש מליח הוא מאכל
רע מאד :

עץ בשרי יבש וקשה להתעכל יותר
מבשר הכבשים והזכרים רעים
מהנקבות כי הנקבות יש להם פחות דוד
ויבשות מהזכרים והוא מזון רע כי יוליד
הפסד בתלמי ומיני חשנעון והכפוי והגרב
וכאב בכני מעים וירכה השחורה * והסרים
הוא יותר טוב בעבור שיש לו פחות דוד
ויבשות מזון * ואם יכשילוהו עם לפתות
יועיל לקשוי האבר :

ענבים הם חמים ולחים
במיצוץ והמהרקים
טובים מהאמוצים והלבנים טובים
מהשחורים ישימינו הגוף וישרשלו ומרבים
הזרע אמנם יתילד מהם רוחות במקומות
העיכול וזהו בענבים הלוקוטים באות שעה
אבל הלוקוטים מקודם יומים או שלש הם
טובים ולא יולידו רוחות אבל אותם שנקלטו
מקודם זמן שנכבשו קליפתם הם מזון טוב
ויאותו אל האוכלים מאכלים דקים אבל
יכחישו הגוף * והעמים שנעשו מהבוכר
שלו משכר כח האדומה והדם גוברים על
האצטומכא ועל הגוף ומסיר הצמא ועוצר
ומנע הקיאה :

ערמונים בלעץ קשטני * בערבי
שמה בלוט * קר ויבש
במיצוץ אמנם טעים מעט אל ההמימות
למתיקות

אות הסמך הוא דומה לזרד אלא

שהוא לבן * והוא חם ויבש ויעיל לכל
מיני הכאב והעיפוש וינקה הנתק ורשומי
הגוף * ואם ידוקנו ירפא הצמחים מליחת
וההומרה * וישרשו ויעיל לשריפת המים
הרמין ובשול שרשו ויעיל לקוצר הנשימה
ולטחול ולכאב האזן אם יזמץ בו * ופתוח
ומרכך קושי הרהם וגם יועיל לכל חולי
שיקרה בו ויוציא העובר :

סוככא הוא תבשיל נעשה מבשר
וחומץ וכרכם אינו ראוי למי
שהוא חושש בטרנו ולא לחלושי העצב
ולבעלי הנויות החלושות שצריכין חזק
ופטום כי הוא מייבש ומקרר אמנם הוא
נאות למעלי הקיבות והכבדים והחמים
ולירקון ולקדחות ולמקיאין ולבעלי בשר
ולבעלי המזג החם ולמי שהוא חולה
מתגברת הדם והאדומה הוא שובר כרס
סכנגבין הוא הנעשה מדבש וחומץ
או מסוכר וחומץ וטבעו
הוא קר מסיר הצמא וההמימו וכח האדום
והדם אם יהיה חמין כל צרכו וגם הוא
מהך הליחה ומורידה ומנקיה ומפתח
הטמטום ומוריד השתן אמנם עוש' בנרת
ובגדון עובי כפני הומצתו ומזיק לבעלי
העצב החלש ולבעלי השלשול הנעשה
בכאב ולבעלי האצטומכא הקרה והכבדים
הקרים :

אות העין הם ממתעים

בהמימות ויובש אלא שהם קצת קרים
ויבשים הם מאכל נכ וקשים להתעכל
ורעים לאצטומכא ולריאה ולקרב
העליון ולדיעות המוח וגיד העינים ולכן
יוליד חשבת העינים כי מיבשים ר
רטיבותם וגנעים רבים ומנפחים ומיבשים
הגוף ומולידים חלם שחור ויסעטו הקשוי

הנתיב החמישי

ונפח מהבטן ויעורר השתן וידקק המאכל
ורכן יאות לבעלי המזג הקר ואם ילעסוהו
בצמוקים ינקה הריאה וישלשל הליחה
העבה הנדבקת :

פרשיל הם יוכש שומר כל הליחות **ספר**
ויעורר השתן :

אות הציר **צבי**

בשרי
טוב מכל בשר הציר והדם המתילד
מכנו אין בו הערובת עבים אמנם הוא
יכש ונוטה אל השחורה :

צמוקים הם חמים וממוצעים בין
הרטיבות והיובש מחזקים

האצטומכא חזין זיון טוב וישמיט הכבד
והיין הנעשה מהם ויש לו חסון יהיה כמו
מזער לגדל וחלי יותר קר ופחול מחמק :

צנובר מחממין הנוף ומועילים לבי
שיש לו רעיש נפ באצטומכ'
ומרבים הזרע :

צנון חם וולח מועיל לחולי הירקון
וכרטה ההשתנה ומעורר

חאות האבילה ומרבה הזרע ומסיר ניהור
הקול ומחזק הליחה אמנם הוא רע

לאצטומכ' יעורר הקיא ויצוף המאכל בזה
האצטומכ' משאכלו קודם האכילה כי הוא

מתאחר העיכול ומקלקל השינים ועשטתו
מפסיד ראיות העינים ואם יאכלנו אחר

האכילה יעכל ושמנו ישמין ויהיה הכוח
והזרע ויהזק הכבד ויהם הכליות ופוצין

האבן מהם ויסיר העצלו ויחזק קצת המעי'
ויעיל לנשיכ כלבים ושדצי ולכאב הרגלים

הנמקדות וישיב הזקנים לכת הנערות
והבחרות :

אות הקוף **קובים**
בערבי
זאנ'חם ויכש יועיל לגרם הרטוב וימנע

איכול הפה והשנים ויהזקם וימנע רטיבות
הריא המעט ממש ויעיל לקושי גב' העיני'
קורא

למתקנות והם עוצרים וקשים להתעכל
ויולידו נפח וכשהם צלויים הם יותר טובים
ומזונם יותר טוב מהלוט :

אות הפא **פולין** **הלחים**

מחם בתולדתם הם קרים ולחים ומולידים
ליחות גסות ועבות מאד ונפח ורוח בגבוה

הבטן ולכן יזיקו מאד לאצטומכא ואשר
הם יכשים ונגמרי בעתם הם קרים ויכשים

וקשים להתעכל יזיקו מאד לאצטומכא
ונפחין הבשר ומאריכין אותו ופועלין בו

כפעולת החמין בקמה ומולידים נפח ורעם
הרבה בבטן ועולה עשנו הראש ומכבדו

ויזיק למות ויליד חלומ' מבוהלים ויטמס
מהלכי הנוף ומולידים ליהות גסות ועבות

והמבושלים טובים מן הצלויים ובלא
קליפה יחסר ממנו רוב הרוח ואם ישרו

אוהם ויכשלום היטב ויאכילום עם פלפל
לא יזיק כל כך ואם יחושש מקמחם על

העדישי הנולדים בפנים או על הנפה הנולד
בדדים או בכיזים ירפאו בעה :

פורקדן **בערבי** גלבאן קר ויכש
ומזונ' מועט ומוליד דם רע

החלט השחור שמזיק לעצבים ולהלושים
ואם יכשלום עם בשר שמן ורבלין לא

יזיק כל כך :

פלפסין בלעץ בארגנאן חם ויכש חזק
החום ישרפו הדם מולידים

החלט השחור נכסומים בכבד והירקון
ויפסקו הגדון והיותר מוק' שבהם הם

הצלויים והנעשים במרהשת והשמין
העשוי מהם כך תכונתו ויחזק הפלפסין

הירקות לחתיכות קטנות וישננם בשמן עד
שיקרב לישוף ויסננהו וזה יועיל לטחורים
וליבלת ואם תערבנו בישועה ותכשה בו
הסדקים הנעשים בגלים ירפאו :

פלפל חם ויכש מעכל המאכל כי מחמם
האצטומכא והדם וטורד הרוחות

הלשון והשפתים והאזנים יותר קלים וממהרים להתעכל :

ריאה קשה להתעכל ומזונה מעט ומיילדת דם רטוב קרוב ללית' הלבנה ויותר כשהיא מבושלת * ותיקונה הוא שתשיה ברומץ ותצלנה * וריאת הנד * והטלה יותר טובה מזולתה :

רמונים עבולם קשה ויעילו ללכפקא * ויש מהם שני מינין מתוקים וחמוצים * המתוקים המים ולחים מועילים לחזה ולריאה וללב ולגרון ולבעלי הירוקה ואם ישת' מעצורם במי מטר ויעיל לרקקת הדם * והחמוצים קרים ויבשים ישברו בה דם והמהרה הירוקה ויורידה ויתך הלידה ויזיל השתן יותר מהמתוק * והעסים העשו מהם והוא אל רוב עוצר ומסיר השכרות וכאב הראש שהוא מחמימור נכס מסיר כוכר האצטומכא ומהוקה :

אות השין שומים

הם חמים ויבשים * מהממים הנוף המום חזק ולכן אינם טובים בארצות החמים וכימי החום ולבעלי המזג הדום כי יולידו חלם מררי באצטומכ' כמו הכרתי * ומועילים לבעלי המזג הקר ומרוב חמימותם מרבי ראות העיני * ויסרחו הרוחות ויורידו השתן ודם הנדות ויסירה הצמא ויצללו הקול והם צרי מן הארוסין הקטני ואמרבותינו אל חמשה דברי נאמרו בשום משביע ומצהיל הפנים והורג כטר טבבני מעים ומרכה ארע הזרע ומכנים אהבה ומציא קנאה :

שומן הוא בשיני ענינים האחד הוא השמן המעורב בכש' ובעצמו * וטבעו חם ולח * והאחר הוא השומן הנפרד מן הבשר כמו שומן הכליות וטבעו קר ולח והוא גם ועבה וקשה להתעכל ויוליד ליחה לבנה וסוחם יותר מהשומן המעורב בכשר ויותר מרחיב ושניה מרכיבין ומלהלחין חפץ האוכל

קורא הנקרא חנל הוא העוף המשובח מאד שהוא מחזק האצטומכא :

קמח כבר כתבתי למעלה כי קמח ההטה הנו מוכר וטוב מזולתו * ושנוי הקמח כפי העת הוא בשלש ענינים * האחד הוא הקרוב מזמן הטחינה * וזה יהם הנוף ויעצור את הבטן בהיות בו עדין חום הטחינה ולכן מהם האצטומכ' ומיבש להיות הנריש * והשני הוא הרחוק מהטחינה * יהם מעט וממהר לרש מהאצטומכא * והשלישי הוא הממוצע והו' מזוג בין שניה * והקמח החי הוא רע מאד מגדל הולעים ומרבה אותם * והקמח הקרוי הוא חם ויבש מנפח האצטומכ' ומפסידה והעשו במחבת עס שמן הוא מאכל עבה וגם ביזק לכבד ולטחול ולכליות בסבת הדבקות השמן והקמח ויוליד ליחה לבנה נסר * ודביקה וסוחם דרכי המקורות והכבד ואם יאכלהו עס רבש יקל מעט מטנו :

קנה בשם בערכו קצב אל דירה * רם ויבש יועיל לצמחים ויחדד הראות :

קרפה היא קליפת הדאציני * הם ויבש יחזק האצטומכ' ויעכל המאכל ויחזק האיברים הראשים :

קרנפל הם ויבש יחזק האצטומכא והכבד ויחדד הראות ויסיר ריח הפה :

אות הריש של כל

בהמות בכלל מזוגי הרבה ודם ועב ורטוב ומחזק הנוף החלש ומוסיף בתאות הכשל וצרכה הזרע והדם ואינו נאות לבעל האצטומכא החלושה ואינו ראוי אלא כימי הקור והוא מילד הקדרות והדחוק * והענינים הם יותר שמנים ורטובים וממהרי לרדת מן האצטומכא * והלחיים טבעם קר אים זין חזק ועב והם קשים להתעכל אבל

ויבש
ויבש
ויבש

ומכבם ומגדל גדול רב במקרה במהירותו
לבשל ובקלותו להרחיב האטרים והוא
מיבש יותר מהפולים' וכבש נאליטס כי
השעור מרוקח עם דונג ושמן ופלפל מאד
מועיל במשיחות ומינו תרבושת' והמסקה
הנעשה ממנו מכבה הצמא ומוריד השתן
ומסיר כח היין מהשכור ומקרר האצטומכא
והכבד בימי הקיץ ומלהלח הגוף' אמנם
מזיק לעצבים ומכאיב הראש ומנפח'
והנעשה מן האורז קרוב ממנו אלא
שאינו מנפח :

אות התיו תאנים הרטובים

טבעם חם וולח' והיבשים הם ויבש' והם
יותר טובים מהלחים וזנים' זיון טוב כי
מטהרות הגוף והריאה והכליות והמקור
והחזה מליחות רעות וכוליות דם טוב
ומעוררות השתן גם הן ומרכבין הצמח שא
שמולידים הכנים אם יתמיד לאכלם לפי
שיולידו דם רע ומזיק בכבד ובטחול ואם
יאכלם עם אגוזים יהיה מזונם יותר טוב
והמשובח' שבהם הם הלבנים ואחריהם
האדומים ואחריהם השחורים והמבושלים
היטב הם יותר טובים ורחוקים מהנזק
מהפנים :

תבשיל הלכץ נקרא כן כשאין בו
יקרות טבעו חם ונאות
בימות הנשמים וזן זיון טוב ומחזק הגוף
ומרטבו ומפטמו ומצחיל הפנים ומרבה
הדם והזרע וישתנה בריבוי נהיית התכלין
החמים ובמיעוטם אמנם בימי החמה מזיק
כי יחמם מאד ומילד הקדחות :

תותים המתוקים חמים שונים מקלקלין
האצטומכא כאשר ימצאו שם
מזון אבל במוצאם אותה בלא מזון אז
ירבטלו שם היטב וימחרו לצאת
מהאצטומכא וירחיבו הבטן ויעוררו השתן
אך כחם מוער לגדל' ואם יאכלום קודם
אכילה

האוכל גם לפני האצטומכא והם צפין על
פיו ומשיבין המאכל גם ודבק באין יכולת
לבשל שם' ומולידים בנוף שובע מכבש'
ואולם הכח לגדל הנופים נתון בשומן
שהנפרד דבק כי הוא טוב והנפרד לפי
העשה דבק וגם קשה לבשל באצטומכא
ומצטרף לכולות ולכן נאסר לנו בתורה :

שום שמיץ חם ולח מרפה האצטומכא
ומילד ריח הזה ומרכך כי
יש בו שמיניות הרבה ושמןו מרכך המעים
ויועיל לרדמי הנשים ולהעביר מצוקי נגעי
המרה השחורה ואם יבללוהו עם שמץ ורד
יועיל לצמח העין ולכבא הראש אם ישפיע
בנחירים :

סמן זרע פשתן' יועיל לכל הנשרפי'
בכשרים ולנכשלי' בכחם ולכבא
הכליות והכבד ולכל שחין הנמשח בו ויחזק
הבשר וידען העצם ויגדל השער ויבהיק
הפנים' והאוכלו לא במהרה יחלה :

שקדים המתוקים' הם חמיו'רטובי'
במיעוט קשים להתעכל
ומפתחים הטמטום מהכבד והטחול ומסירי'
שריפת השתן ומועילים לגרון ולמזונם מזון
טוב מעט והחלט המתילד מהם הוא טוב
וירטבו הגוף ומוסיפין במוח ומביאין לידי
שינה ממוצעת' ואם יאכלום לחים עם
קליפתם ינקו רטיבות האצטומכא ויחזקו
אותה' והשמן העשוי מהם מתוקי הוא
שזה הטוב לגרון ולכבא האזנים ולריאה
והלחולת ולכליות ולהלטיץ ולילפת' :

אמנ' ה' קשה להתעכל ומפסיד האצטומכא'
ושמן השקדים המרים חם ויבש ועז מאד
יועיל לכל מיני חלאים ולכבא הראש
ולשעול ולנשימה ולריאה ולכליות ויפוצץ
האבן ויחמם הקרה ויוסיף בתאורת המשגל
וירפא כל נגעי הרהם וכל הלאי'וליתיר
שמן ונדות :

שעורים טבעם קר ויבש' מטהר

יוליד ליהא וקדחת ולוחות בעולקים וכאב בעצלים * והרועה לאכלו יבשרנו במים כדי ללחלדו או יתלנו על עשן מים רותחין או יצלנו בטחלי * והרוב העשוי מהחמוצים יועיל להנעו הלב והכבד ודום האצטומכ * והכבד שבה :

תרמוס * דם ויבש ממית הרולעים וקמחו יפתח הטחורי וינעיל למיני השחין ומזנו הוא עבה ורע וקשה להתעכל :

תרנגולת * בשרה ממוצע בין הרטיבות והיובש ומזונה יותר טוב ומובחר ממזון שאר העופות והמרק שלה מועיל מאד ומרטיב האיברים ומוחם ויוסיף בעצם המוח * ובשרה יוליד דם טוב הרבה וישמין מאד ויטיב מראה הפנים ויוסיף בזרע * ושמןה ידבק הצמח * והחשובה שבהם היא השמנה במיצעו ושלא ילדה ביצה * והברבורים רבים הלידו ומופסדיהם והמשונות שבעופ * הם התרנגולו והתרנגולי ויותר הסיסים שמולידים דם טוב * וכן הקורא וההורים ושהיו בשומן ממוצעים לא שמנים הרבה ואז יהיו פרות ליהא * ואלה עופות למשגל ובריאם :

אכילה לאח שנתקרוו במי קרים או בשלג אזי יכבו שלהבת החום ויסירו הצמאה * והחמוצים שלא נהבשלו היטב הם קרים ויבשי ועוצרים ומחזקים האצטומכא והמע' ומחלי המרה :

תמרים * הם ולח בישראל קשה ויולידו דם וס עבה ועכור וסחומים בכבד ועוזי בכסלים והפסד בשינים * וכנאבים הראש * אמנם זנין זיון הרבה ומרבים הזרע והדם * והיבשים משובחים מהרטיבים * ודבשם והשכר הנעשה מהם עכ מילדים סמטום בכסלים ודם קרוב לשחורה וכל שכן אם יהיה הרש ומתוק * אמנם מפסד הגוף ומרבה הזרע :

תפותים * ריחם מחזק המוח והלב * וכל מה שהם הנוצים רל שאינן מבושלין הם קרים ומחזקים פרה האצטומכא אלא שממלאין אותה רטיבות ומולידים בה כאב ובצארים מבני לא יעבורו במקורית כראוי והמחמיר לאכלם יולידו בו קדחת תמידית הקשה להרפאות וחרה הכלל לכל הצירות שאינן מבושלין * וכתב בן זר אכילה התפוח מזיק מאד כי

הנתיב השישי

והשכל אשר הוא צורתה *

לכאר הנפש ופעולתה

מעוות * אשר עשה לו את הנפש הזאת ולכן כל חכם לב צריך * לרקור על הנפש אשר בביאורה אצריך * ואשרי הנפש הנבשרת * אשר היא באדם נקשרת * אם סודה חוקרת * בכל לשון אשר בה מרבית * אשר היא לכדה לשם נמסרת * והיא

ראוי

לכל אדם נבוא * לשבח לבראו שנתן לו חכמה יתירה * בתרו בו הנפש הטהורה * ומחוייב הוא להודות במקלהים כל ימי צבאו * את כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו * ולהקור ולהזות * לאלהי

הנתיב הששי

והיא הנפש הנשארת * ולעד נשמרת יען
היותה מכרת * כי ל"י הגדולה והגבורה
והתפארת ותהיה לו לשפחה נמכרת *

כי בן הדין נותן לכל אשר בשמו נקרא *
כאשר תמצא בטעמי המקרא * ובסתרי
התורה * אשר מורים הדרך הישרה לכל
בעל מדה יקרה * דורש את השם הנכבד
והטרא * למען ימצאנו וידענו * ובכל לבבו
ובכל נפשו יעבדנו * ויקבל תענוג ממנו *
אשר רעה יחרוש * את דמו לנפשו יחרוש *
כאשר אבאר בנתיב התשיעי * בנמול בעזר
מושיעי * ולכן כל ערום יעשה ברעת *
ויהיה לו עין רואה ואזן שומעת * ונפש
הכמה לדעת * ויחקור תמיד לידענה *

ומהכח אל הפועל יוציאנה * ואז לא יהיה
לה מחיצ' מונעת * ועד כסא הכבוד מגעת *
ואם לא טהרה מזוהב' בדם תהיה ועצובה *
וליהט אותה היום רבא * כי מחוץ למהנה
מושבה * כל ימי אשר הנגע בה * וכאשר
הגוף הולך למות * גם הנפש החוטאת היא
תמות * ואם טהרה מזוהב' * הבת השוכב' *
לא יאמר לה עוד עזובה * ותחזור למקום
אשר ממנו נחצבה * על בן הערני לבבי *

לכבוד אלהי אבי אשר שם רוחו בקרבי *
ורוח י"דבר בי * לחבר זה הנתיב בביאור
הנפש וכל כחותיה * וכלליה ופרטיה *

והשכל אשר בה היא משכלת * אשר עליו
התקן והתוחלת יוכאש' לבי גם * אחל ואומ' *

כאש' נחפץ להשיג ולידע הנפש אשר בנו
ובל ענייניה על הכוונה כפי שיש' לשכל
שהוא בחומר אזי ראוי לחקור עליה על
דרך אלה עשר שאלות *

השאלה הראשונה

אם יש נפש
בבעלי חיים *
אם נפשו' כל בעלי
חיים שוות *

השאלה השנית

שאלה השלישית

אם יש באדם נפש

אחת או יותר *

השאלה הרביעית

מה נכל להשיג

ממהויה במקום *

השאלה החמישית

אם היא קדומה

או נבראת *

השאלה הששית

אם נבראת מאת

הבורא ית' על ידי

אמצעי' אם לאו *

השאלה השביעית

אם בכל יו' נבראו

נפשות חדשות

מוצקות בנפשות המתהוות או אם נבראו

בכר בבריאת העולם *

השאלה השמינית

אם נפשות אישי

העולם כולו

נפש אחת בסוג או אם הם רבות כפי הגופו'

שהם מוצקות בהנה *

השאלה התשיעית

באיזה ענין היא

תנועה *

השאלה העשירית

לבאר כחותיה *

ואולם

מענה השאלה הראשונה

זה הוא מבוזר לעין כל

כאשר יקרה כשנראה עשן עולה נע ונד

שנאמין שהוא מתעשן מאש בוערה *

וכשנשמ' קול צוות נדע שהו' מקול הצווק

כן נדע ונאמין שיש בבעלי חיים נפש ואנו

מודים באמת' מעשי' ואף על פי שלא

נראה אותה זה הוא לרוב זכוה' ודקות' *

ועוד נאמין שיש בבעלי חיים נפש מאשר

נראם גוף מתנועע ברוצץ וברגיש וזה יהיה

להם מצד שהם גוף או לאו' * ואם יהיה

להם מצד שהם גוף יהיו כל הגופות שנים

בזה ואנחנו רואים גופים רבים שאין להם

תנועה וחרגש כמו הדומים והצמחים אם

כן יראה שאין חתנועה וההרגש אשר

לבעלי חיים מצד שהם גוף לא מצד הנפש

אשר הם *

וואולם יוהר' דע כי נפש האדם היא נפש ארת
לכד ויש לה פעולות רבות הלוקות *
וחכמי המתקד קראום חלקי הנפש ואין רל
שהיא מתחלקת בהחלק הנוף אבל הם
מוני פעולותיה הדלוקו שהם בכלל הנפש
וכן יקראו הפעולות ההם נפשו ואל יהשוב
אדם עמור זה שיש לאדם נפשו רבות כמו
שחשב ראש הרופאי עד שיש פתח ספרו
שהנפשות ג' והם טבעית וחיונית ונפשית:
ואולם מענה השאלה הרביעית
מה נוכל להשיג ממחזקה

ומקומה * כתב אריסטו בתהלת ספר הנפש
כל בני אדם הם שוים בנפש ובנוף אבל אין
כלם יודעים אמרת הנפש כאשר יודעין
אמת הנוף וזהו אינו פלא כי הנוף מושג
ברושים והנפש אינה מושגת כי אם בשכל
לכד ועל זה המון בני אדם שאינם משיגים
כי אם דבר מוחש אינם מאמינים בהיות
הנפש או יאמרו שהיא מתפשטת בכל
מקומות הנוף מפני שהיא מתנועת אבל
מהותה או ענינה ישויה הם מאמינים
בדרך קבלה ומעטי הם ששיגו זה בשכל *
ואין ראוי ונכון שלא ידע האדם חלקו אשר
בו ישכיל אלהיו הואיל וחלקו ההוא דומה
לאלוה כמו שיתבאר וילכן ראוי לנו לחקור
ולבקש בדרך הכושר לידע ישויה נפשו
ונחקור תחלה אם היא גוף או בנף או חוץ
לגוף * ונאמר תחלה צד להאמין בהכרח
שאינל גוף שאלו היתה גוף לא היתה מניע
פעולתה לא יקדום מניע כמו שהנוף לא
יגיע פעולתו לרחוק ממנו * ועוד כל גשם
מתנועע או אש לו זולתי אחר משני פני *
או שיגיע לו גשם * או מה שאינו גשם *
ואמנם אם יהיה המניע לו גשם יתחייב
שהיה הגשם ההוא מתנועע ויתחייב לו
המניע והנה לא יכלת הענין אם שילך אל
לא תכלית וזה שקר * או שיגיע אל מניע
שאינו גשם הנה אם כן התחייב המניע

מענה השאלה השנית והוא
אם נפשיות כל בעלי חיים
שוין * דע כי נפש נאמרת על מינין רבים
כי אנו אומרים שיש לגלגלים נפש וקוראין
לה הנפש החכמה * כמו שביארתי בסוף
הנתיב השני * ויש לבעלי חיים המדברים
נפש וקוראים לה הנפש המדברת * ויש
לבעלי חיים שאינם מדברים נפש וקוראים
לה הנפש המרגשת שכתבי חכמי היונים
שהיא ניצוץ שיצא מזו וזה צח מאד
סתמנצין מן השכל הפועל * ויש לדברים
הצומחים נפש וקראוה הנפש הצומחת *

ועתה יש לדעת כי זה שכל נפש שנאמר
בכל אלה הדברים אינו כי אם כשהנוף השם
לכד ולא שהענין אחד בעצמו הוא אשר
במין האחר * וכן יאמר על האדם ועל כל
בעלי חיים מרגישים כשתנוף השם לכד לא
שההרגש שבאדם הוא ההרגש עצמו אשר
בשאר בעלי חיים ולא ההרגש אשר בזה
המין הוא ההרגש עצמו אשר במין האחר
אבל כל מין מאשר יש לו נפש יש לו נפש
אחרת בלתי הנפש אשר לאחר ויתחייב
מנפש זה פעולו ומנפש זה פעולות אחרות
דבר אחר בעצמו שאינם דומות לפעולות
של הנפש האחרת כלל * והמשל בזה
שלישה מקומות חשיכים האחד מהם זרחה
עליו השמש והאיר * והשני האירה עליו
הלבנה והאיר * והשלישי הודלק בו הנר
והאיר * הנה כל אחד מהם נמצא בו האור
ונקרא מאיר אף על פי שאינם שוים באורם
כי סבת זה האור ופעלו השמש * ופעלו
האור הירח * ופעלו האור האש * כן
הם מתחלקות פעולות הנפשות שאף על
פי שכלם שוין בשם ונקראות נפש אמנם
אינן שוין בפעולתם ואי להם ענין שיקבצם
אלא שיתנוף השם בלבד *

ואולם מענה השאלה השלישית
והוא אם יש באדם נפש אחת

הנתיב חששי

שאינו נשם * ואמנם איך הוא שיש באדם חי בכבו זה המניע כי היה גם המתנועעים יגיעו בהכרח ל' מתנועע ראשון והמתנועע הראשון הוא שלא יתנועע בפאת דבר חוץ ממנו ולא ימירם אם שיש לו מניע בו או לא * ואם לא הנה יהיה מתנועע מבלתי מניע ואם יהיה לו מניע והי' נשם ישתלשל הענין אל לא תכלית * ואם אי אפשר מבלתי שהי' במתנועע הראשון מני' בלתי נשם הוא אשר יניעהו וזה המניע הו' אשר גורה עליו בשם נפש ועוד כי כל גוף יש לו איכו' מוחש מן המוחש ואיכו' הנפש לא ישיגו' החושי' אם כן איך הנפש גוף * ועוד כי הדבר שאינו חי לא יחיה דבר אחר ואנו רואים שהנפש תחיה את הגוף כי כסורה ממנו הוא מת * אם כן הנפש איננה גוף * ואין לומר שהיא גוף נפשי שאם כן היא נפשית מנפש אחרת וכן יאמר על האהרת זה ילך אל לא הכלית אם כן איננה גוף נפשי * ודע כי החושבים שהנפש היא גוף עם היות שאין זאת המהשבה כל כך רבת ההוק מצד עצמה * אמנם היא רבת ההוק מצד מה שאפשר להמשיך אחריה שאר אמונות נפסדות מאבדות בעבור כי חקק ציורינו בציורי השכל שהנפש היא גוף יהיה זה שיהיה או דק מאד או מאד או מזדויר כשמש לאלתר וביאנו ההכרה לציור שיש למעלה בעולם העליון גופים ובקומות מונבלים עם מרה שיהקבל אצל כל אדם שהנפש ניתנה למעלה ובציורו שיש גופים בעולם העליון לאלתר וביאנו זה הציור שהמלאכי גופים * וכבר התאמת אצל ההמון שהמלאכים הם אצולים מהוד הנורא ויתברך שבו ויתעלה זכרו * וידוע הוא שהמלאכי לא יאציל ראשונה אלא ברומה לו * אם כן מזה יגזור שהמלא ית' שמו שהוא גוף והרי החושב המחשבה הזאת כבר בעיקר * ראה גם ראה מה קרה

לאשר חשב שהנפש היא גוף * הנה הוכחנו ביאר היטב שהנפש איננה גוף * ואם כן צריך להאמין שאיננה בתוך הגוף לפי שאין דבר שיהיה בתוך דבר אחר למלאת חללו אי'א גוף כמו המים בתוך הגור והשמן בתוך הצלוחית * ועוד שאם האמר שיהיה הגוף מקום לנפש והיה חנפש בחובו לא ימלט מאחד משני פנים או שהיה הנפש במקום אחד מן הגוף * או בגוף כלו בשוה ואם תהיה במקום אחד מן הגוף היה שאר הגוף מת * ואם תהיה בגוף כלו בשוה הי' חסר מן הנפש כפי מה שיחסר מן הגוף * אך איננה בתוך הגוף * גם אין בגוף כולו בשוה * וגם אינה חוץ לגוף שאם היה חוץ לגוף לא ימלט או שהיה קרובה לגוף או רחוקה ממנו אם תהיה רחוקה מן הגוף אזי יהיה הגוף אפס התועלת מהנפש וישתת האדם ואם היא קרובה לגוף מעבר אחד העבר ההוא בלבד ישיג התועלת ושאר הגוף לא ישיג * ואם היא קרובה לגוף מכל עבר אזי תהיה מקופלת על הגוף מקופלת אותו ותהיה כמו שק לגוף ויהזור הדבר לקושי' הראשונה שהיא גוף שאם תמצא מקום או שתהיה כמו שק לגוף מכלל מקום תהיה הגוף משני פנים * הנה נתבאר מפה שאמרנו שאיננה גוף ולא בתוך הגוף ולא רוצה לו אם כן צריך לומר שהיא מדרגה אחד משע דקה מאד וזכה מאד והקפדה לגוף יותר דק מהקפת הגוף עצמו ויותר קרובה ודקרה דבוק דיוקי לגוף מדבוק קרובה איכרי הגוף וחלקיו לגוף ואין לה שום ידס' ועוד עם אבר מיוחד ממנו ואם יראה כזה ואורה במקום אחר יתר מבולתו * וזה כי כאשר תחדר עם הגוף יצא ממנה שלש מרות שהם נקראים רוח חיים והתאזה * והבינה * והכחב קדס רוח * ונפש * ונשמה * רוח הוא חיים וכו' יתנועע ולפי שקיונו

שקיומו הו' באור כי בהעדר האור ה' נאבד
 וזו כי הוא עצמו דומה לאור לכן נקרא
 רוח' וכל הי שיתקף בו' ועיקר כדו הוא
 בלב ועוד בגוף בעורקים הדופקים כמו
 שביארתי בתיב הרביעי' וקרא יכולת
 ההואה כשם נפש' להודיע שיש לאר השק
 נענוע וראיה לדבר כי האור נפשו' וכן
 אומר נפש מאכל האור' וזה הבח עיקרו
 בכד' וכל הי שיתקף בו' וממנו האות
 הכאכל ודבר המישל ונקרא נפש' להויה
 נפשו' המעשים בגוף בהויה מהנעיע
 בהשמישי הגוף או הויה לישן דבר ודבר
 עורף מגור וצאתם ופשתם' והכמו המחקר
 קראוהו הויה הטבעי ועוברת כגוף בעורקי'
 בלתי דופקי' עם הדם כמו שביארתי בתיב
 הרביעי' וקרא הבינה בשם הנשמה על
 דרך הכו' שאם נשמת שר' הבנים' ועיקר
 בדה הוא בכו' הראש ולכן נבדא האדם
 אקוף מכל הנבראים בקומתם לפי שה' גזורה
 מן השמים ולכן נקרא נשמה' או שנקראת
 בן להויה מהנשמת באור' והכדו הוסף
 לה שמי שבות והם יחידה' והיה' יחידה
 לפי שאין לה דמיון הברואים לא בעליונים
 ולא בתרונם' והיה לפי שאינה מהה
 והיא עצם לפי שכל דבר שמקבל הפכים
 ועובד בענין אחד בכנין הוא עצם' והנפש
 היא עומדת אחת בכנין מקבלת ההפכים
 והוא האמת והשקר' שמהה וענין' דכמה
 וככלות' אם כן הנפש היא עצם' ועוד כי
 דבר העצם הוא כל דבר אשר במציאותו
 יקלי דבר ארז וכסודו מבט ופסד ואנו רואים
 נפשו' דבר העצם שהיא באשר תבא תקיים
 אורו והעמידנו כל ימי הויה' בו ובגזורה
 מכתו ופסד אם כן היא עצם' הנה הוכחתי
 שהנפש היא בלתי גוף ולא נובלת מין
 ובלתי מקרה ובלתי סגולה ולא ישיגה אף'
 מהמקרים הלילה אלא היא עצם' צורתי כי
 הוא אור דק וך ביותר' והוא בלתי סתהלק'

ובלתי משתני' והוא אצולה באצילות מאציל
 ונמצאת במציאות סמציא כי היא אצולה
 ונמצאת סמכדו הכורא יתברך באמרו נר' וי'
 נשמת אדם' והמציאה מאין להיות מנדת
 פעולותו ולהורות על מציאותו וה' המרמזת
 אליו כדי שרא יכפור בה שום כופורא ודחה
 אותה שום מדרה כמאמר הכתוב ולכשרי
 אחזה אלוה' וכן דמות רל' למראה יתב'
 באמרם מה הנשמה מלאר' כל הגוף אף
 הכל' מלא כל הארץ כבודו' מה הכל' רואה
 ואינו נראה אף היא רואה ואינה נראית' כה
 הכל' טהור אף הנשמה טהורה' מה הכל'
 יושב ברדרי הדרים אף הנשמה יושב' בהדרי
 חדרים' מה הכל' נושא העולם כלו והוא
 יתברך אינו נושא אף הנשמה נושאת כל
 הגוף ואינה נשאת' ואם הדברים יגיעם
 בעניני הנפש קל ודומי בענין הכורא יתב'
 ויהעלה' והנה מצאנו אמתת הנפש ואין
 מי שיוכל לכפור מציאותה' בו ולא ידע
 הויהה בעצמו ובגופו הואיל ואינה בו כמו
 שביארתי שאין מקומה הגוף אבל הנפש
 מקום לו' ולא נשיג מסת' לא צורה ולא
 דבורא ולא מראה ורא' רוח אף על פי
 שפעולותיה ניכרין בו' וכן השכל שאבארנו
 לפנים שפעולותיו ניכרין לא נשיג לו
 לא דמות ולא צורה ולא מראה נמשילתה
 פרעיונינו' ואמר הפילוסוף בכליצת מטרלו
 ביטורו רשם הנפש שהוא העצם מרמזים
 לגוף טבעי כל' בעל חיות בבת' וענין
 הרשם הזה הוא מעולה כי מה שאמר על
 הנפש שהוא עצם' להבדילה מסקרה' ומה
 שאמר מרמזים רצח' לומר שהעצם הזה הוא
 עולה ממרמזים לאדם הוא וה' כבת לעולם
 הכא הואיל ובליל הטוב הזה נבראנו
 ובעבורו באנו לעולם והגענו להרבתה הגוף
 ולביאת החומר' ואמרו נשם טבעי כל'
 שהוא כל' שמי' רמזי בה הגוף לפי רפצה
 ובנתה הואיל ואין לגוף שום הפץ' וולתה

הנתיב השני

אחד בזמן אחד שוא' ואלו הם כוונות ראשונות שלא יצטרך האדם לאמת' במופת כי בטבע כל אדם לדעת אותם' ומזהו המין הוא אמונת הידיעה שאין הנפ' קדומה אלא נבראת :

ואולם מעט השאלה הששית אם נבראת מאת הבורא יתברך על יד אמצעי אם לאו' כבר הכנימו הכמי המחקר שהנפש נבראת ונמצאה כבוראה יתבר' על ידי שכל הפועל הנתון צורה לכל בעלי צורה ונתון השכל לבעלי שכל כי הנפש היא מתחלה ככת חומר הנוף או ככת המזג המתחדש שממנו יהיה נוצ' הנו' ואחר כך תצא הנפש מן הכח אל הפועל וכל מי שיצ' מן הכח אל הפועל מוציאו זולתו והוא חוץ ממנו בהכרח כמו שהוא מבור' במופת' ועוד אם הנפש נבראת מאת הבורא יתברך בלי אמצעי אינו נמצא שום דבר נכב' ממנ' ואינו כן כי ידוע הוא שהשכלים הנברלים הם נברות יותר ממנה :

ואולם מעט השתי שאלות והם השביעית והשמינית אבאם יחד יען שבשניה' יחד נחלקו דכמי המרק' הוא אם כל הנפשות שבאנשי העולם בו כלנה נפש אח' כסוג כמו אור השמש שהוא כללי מאור אחד רצונם לומר' שן השמש ועם היות שיתנוצצו ממנו על שוכני האר' הילד' מאורים לאין סוף או כמו החום שיוולד חמימיות רבות כפי נושאו ונפעלו ועם כל זה אינו אלא חום אחד לכל כמו כן הם הנפשות או אם הם נפשות העולם רבות במספר כפי הנפשות שהם מוצקות בהנה' וכמו כן נחלקו החכמים ההם אם בכל יום נבראות נפשו' חדשו' מוצק' בנפשו' המתהוו' או אם נבראו כל הנפשו' כבר בברי' העולם ועל זה העיון יש חלוקה בין הכחות' כי כן רשד כרב בפירושו על כפר הנפש כנראות שהנפש היא אחת במספר בכל אנשי העולם

ומפני היותו חסר הופקד עליו להנהיגו עצם שלם שיראה בו שלימות העצם הזה כי הנוף הוא גולם והנפש היא צורתו כמו שהמראה צורה לעין :

ואולם מעט השאלה החמישית אם הנפש קדומה או נבראת' דע כי כל נמצא או יש לו התחלה או אין לו התחלה ואם הנפש היא עצם שאין לה התחלה היא נצחית אם כן היא עצם נצחי' ואם כן היא דומה בנצחותה לבורא ית' ואם יהיה זה היה הבורא יתברך וזולתו נצחיים בשהו זה הוא ישר במיטב ראשון שהיא הידיעה האחרת שביאורים מארבע מיני הידיעות שביאורים דכמי המחקר' ואלה הם ארבע מיני הידיעות' המין הראשון המורגשות והם הנודעות לאדם באחד מחמש חושים וזה המין מבורא אין להאריך בביאורו' המין השני המפורסמות והם והעצו' הנלוות שתתפשטו בכל העולם כמו שנודע לכל אדם שכבוד אב ואם והשבת אברה וכיוצא בהם טוב' והנזילה והנזיבה וכיוצא בהם רע ולא יעמוד המופת על זה כי הכרת המופת יחייב להאמין האמת ולהבחי' השקר לא לעשות הטוב ולהרחיק הרע כמו שאבאר לפני' רק ידע את' בעבור שני' נפש זה רוב האומות ונפלה הסכמת העולם עליה' ואלה הם הנקראו מפורסמות' המין השלישי המקובלות והם הדברים שיצטרך אצל המעינים לאמתם במופת או להכחישם במופת ולא יהיו טרעות אצל זה המקבל מצד המופת כי לא יצא שכלו לפעול רק יסמך בידיעתם בקבלו אותם מנביא אמת או חכם אחר שהוא מרצה אצלו שנתבאר לו במופת' המין הרביעי הם המושכלות ראשונו' ונפול בזה המין האם והשקר רא' טוב ורע כמו שהאמ' הכל גדול מן ההיק וקוטר הכיובע גדול מצלעו אמת' והתקבץ שני ד' כי בנושא

בצורה שצורה פלוג' בה כבת וכל' בצורה הטבעית והמיניית שהם דברים כולה עם הומריה והם בס נמצאו' כבת שהמה שרבי' אל הומריהם כמו צורה האנושי עם האנושי והצמחים עם הצמחי וכן באישי המיני' כמו צור' הרקל כדקל והכרוב לרכוב' אבל בצור' המלאכותית אין הרבר כן' מכל מקום הצורות האלהיות כמן הנפש היא המיד בפועל' עוד אם תאמר שהיא מתרדשת בכל י' לא ימלט זה מארד משני פנים או שהייתה נמצא' מאין או שתמצא' ממצי' הראשון בטר ר'ל המצאם מאין כהמצא נמצא מכלתי נמצא הוא דבר נמנע אם יא על צד הברי' והו' פלא ואין להאמין אם יא לצורך אמונה מברחת על כך' הטני' וס' כן בטר בעבור שזה הנמצ' אשר נמצאו ממנו או בהכרח הומר או צורה כי אין עוראשויות נמצאות וזלת ארה כי ההעדר אין לו מקום בזה בשכבר בשלטי היותה נמצאת מאין' ואם תאמר שאותו הנמצא שנמצאו ממנו הוא הומר זה בטל יותר מן הראשון בעבור שאם כן לפי זה הנה הצורה התהווה מן החומ' נולד מזה שמה שהו' בפועל תהווה ממה שהוא בבת והשלים בעצמו נמצא ונתהווה מן ההסר וכל זה שוא ודבר כוב' ואם תאמר שאותו הנמצא שנמצאו ממנו הו' צורה גם זה בטל כראשון ונמנע בעבור' שאם כן לפי זה הצורה התהווה מצורה ולא אחת מאחת לבד אלא צורות מצורות ללא הכלית' ויוליד מזה שהצורה היתה נמצאת בבת והיותו נפסדות זו לזו המיד' והס' התבאר ההפך מזה ר'ל שהדומ' הו' הוא סבת ההיה וההפסד' והצורה היא בלתי הווה בלתי נפסדת בעצמה מן הצד שה' בו צורה זו היא הקדמה אמיתית יכן כל ל'ה הנתה' הם שוא ונשאר שכל הנפשות הם ארץ בעצם ובמספר הרבה במקרה הטשאי' והיא מדרגה מוצקת על הגושים הנאותים אל קבולתי

גם אם נראים ממנה רמזים במקרה' אמר אלו הנפשות של כל בני העולם אם רגלי' רבות במספר בעצם מציאותם אינימו יוצאו מאחד משני פנים או שהנה מציאו' בפועל' או היתה מהודשות מדי' יום יום ונבראות בההוות הנפשות וכל אחת מוצקת בנף המוח' אליה' ושני הפני' הלה הם נמנעים ובטלים היותם כדנה מצוואות ידרו בפועל תמיד הוא דבר בטל בעבור שאדתי שהנפש היא צורה כמו שביארת' אך ימצאו צורות בפועל בזמן א' לאין תכלית וזה שוא בעבור שהיא צורה מובא' ש' חומר נף אנושי להו' אליו צורה משלמת ובה ימצא צורו מוכחות אל חומר לאין תכלית צריך בהכ' שימצאו עמהם חומרים בפועל ללא הכלית כי א' המצא צורה בלי חומר ודומ' בלי צור' בפועל מן הצור' המתאחד' אל החמר' עומדות כך מקדם תכלי בעבור שאם היו צורות נמצאות בלי חומר היתה מציאותם לבטלה כי לאיו תועלת ולא זה צורך ימצא' כך הואיל ואין אז נמצא החומר אליהם והצורה והרוב' הם במאמר הצירוף ובה ימצא חומרים בפועל ללא הכלית' וזה גם כן שוא כראשו' ויותר שהרי לפי זה יתהייב שהיו מקדם מעולם נפים נמצאים במספר הנפשות עומדות בריאו' כך תמיד ולא נתהוו עוד הנפשות מאז עד היום' אם כן הפנים הראשונים בטלים ומבוטלים' והפנים השניים ר'ל שהמה מתחדשות תמיד מדי' יום יום ונבראות כפי התהוות הנפשות אשר יצקו בהמה גם זה בטל בעבור שכל מתחדש אפירות ודרשו קודם חרוש בימן והוא נמצא בבת' וכבר הוק' בהקדמות אמיתית שהמה צורות היא כולה נמצא' בפועל מצד מציאו' עצמם ואע"פ שתראה שצורה פלוגית היא בחומ' בבת אין זה הכח לה מצד עצמ' לא מצד החומ' שהו' לקבל צורות שונות זו ארד זו' ויאמר בחומר שצורה פלוג' בו בבת אבל לא יאמר

הנתיב השני

באמרו הנה כל הנפשות לי הנה * וכן שומר נפשות הסידי * וכן ליצר על נפשותיכם * וקצת כתובים יורו שבלנה אחת באמרו נתן נשמה לעם עליה משמע אחת לכל בני העולם * עוד אמר צדקה חי יי אשר עשה לנו הנפש הזאת * אמר לנו ואמר זאת * ולא אמר נפשות אלו משמע שכולם הם אחד * אמנם מצאנו בתוכו אחר שיורה יותר על מספר הרבוי בעצם הנפשות מכל שאר הכתובים והוא אמרו כי רוח מלפני יעטוף נשמות אני עשיתי שזר מורה על היונם רבות במספר ובעצם ושהמה נראות מולת מקדם הואיל ואמר עשיתי :

ואולם מענה השאלה החשיפה והוא באי זה ענין היא תנועת הנפש * דע כי התנועה היא סוג לארבעה מאמרות * האחת תנועה בעצם כמו ההווה וההפסד * והשנית התנועה בכמות והיא הצמיחה וההסרן * והשלישית התנועה בכל איכות רוצה לומר השנוי מאיכות לאיכות * והרביעית התנועה באנה רוצה לומר העתק ממקום אל מקום * ומזה המאמר הרביעי היא תנועת הנפש ותנועת את הנוף הוא כמו הציוור שיניע המצויר ואמנם הוא לא הנוף והוא התחלול לדבר המתנועע * כן היא הנפש מניעה הנוף לתאווה ולרצון ולפועל ולשנוי והוא לא התנועה באחת מעניני תנועות הנוף ואף על פי שאין לה בעצמה תנועה עצמית יש לה תנועה מקרית כי בהתנועע הנוף כן הבית לעלירה נעתקה הנפש גם כן אך תנועת הנוף היא בעצם ותנועת הנפש במקרה והנפש הוא המניע הראשון בעצם אלא שכבר התנועה במקרה וכשתנועת הנעת הנפש ינוח המתנועע בעבורה והוא הנוף ובנוח הנוף תסור התנועה המקרית ההווה לנפש כי כר שיתנועע במקרה

ינח

קבלתו כמו משל השמש והילותיו ש שהמשלתי למעלה או כמו הנקודה שהיא אחת ויוציאו ממנה ראשי קיום הרבה * אליה הם הראויות שהביא בן רשד על היות כל הנפשות אחת במין ובמספר * ויש כת אחרת שאומרת שהנפשות המצוקן בנפשות אנשי העולם המה נבראות ומחודשות בכל יום בהתילדות הנפשות והמה רבות בעצם מיוחד לכל אחת כפי מספר הנפשות שיוצקו בהנה שאלו היו כל הנפשות אחת בעצם היה ראוי שידעו אנשי העולם כלם חכמים או ככלים וידע האדיר מהם מה שיר' האדיר ולא נעלם ממנו והיו כלם שווים בנפש כמו משל הילי השמש שהביא בן רשד שכלם שוין כן היה להם להיות נפשות כל בני האדם שוין ואליאנו תאין הדב' כן ואם תהיה הנפ' אחת בכל ובסכל תהיה אם כן הנפש הסכלה והחכמה כח' זה שקר אלא הנפש ההכמה אינה הנפש הסכלה ואין הנפש אחרת בכל הנפשים אבל הם רבות במספר הנפשות המיוחדות בהם :

נאם המחבר בקשתי בספרים פזכמי ישראל אם הבריע בין שתי הכחות האלה * ואמצא שבתב' הל' בן אל שכל נפשות ישראל שהן עתידין לבא מין מעמד הר סיני עד היום האחרון היו במין תורה ואנו נכנסנו ערבים בעבור אבותינו וכנינו בעבורנו וכנינו בננו בעבור עד הדור האחרון שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עז * ע"כ הנה מזה המאמר נבין מענה שתי השאלות שאינן מתחדשות בכל יום אלא שנבראו בבריאת העולם כמו שביארתי בנתיב השני * ושהמה רבות בעצם מיוחד לכל אחד כפי מספר הנפשות שיוצקו בהנה * אמנם פתוך תורה שבכתב לא נוכל להתאמת על זה רוצה לומר אם הם אחת במין או רבות * כי נמצא קצת כתובים יורו שהמה רבות

ויצוי האיברי כמו שבארתי בתהלת הנתיב
הרביעי * וכת מכיר ובורר מה שיכשר לו מן
המוין ובעת הס הזמ' המוגבל להיו העובר
במע' אמו אז יוצאוהו הכה הדו' הכהרם *
וכל אלה הכונו אינם ככונ' ורצון לא בטבע *
ואולם פועלת הנפש המרגשת אשר
כמט הכח המדמה ה' ככונה
ורצון לא בבחירה וטבע * וממנה נפעלים
המשה חושים שהם חוש הראות * והשמע *
והריח * והמע' והמישוש * והשליטה בהם
שהם הרא' והשמע והריח צריכי לביטנות
האור או המים או האש כמו שנאמ' בספר
הנפש * אבל טני רגשים הטעם והמישוש
הביטנות היא נמצא בהם כלי צור לביטנות
מכתין * וחוש הראות הו' החד והדק והנכב'
שככולן ולכן הוא משיג בשיעור יות' משאר
החושים וזה מבואר ונלה שהרי בראותך
אדם מרה' כערך א' חוש הריח * וחוש הריח
גם כן הוא משיג מרחוק בער' א' חוש הטעם
והמישוש שהם חושים נסים ולכן לא ישיגו
מוחשיהם עד הדבקם בהם ופנעם אותם *
וחוש המישוש אין לו אבר מיוחד אך הוא
נמצ' בכל שטח הגוף כי לפי שהרגש המישו'
מצינו בכל חי לבן הוא דאזי להיו לכל מינו
אבר שותף שירגיש בו ולא יהיה מיוחד לאבר
מאבריו המיוחדים אלא ימצא בכל איבריו
ואותו הוא הבשר לפיכך ככש' הוא ההרגש
של מישוש השותף והוא ההתלהב בו *
אמנם גאליעוס רואה כי העצב הוא נושא
בה המישוש ולכן כת' כי הידיכולי המשגל
הם מיוחדו למישוש * וטוב זה ההרגש הוא
סימן ליכוב חכמת הנפש והולשתו הו' סימן
סכלות ולכן מי שבשרו רך הבשר הוא נכון
והקשה אינו נכון וכל אלה החמשה חושים
שבאדם הם בו הזק' כלם יחד יותר מכולתו
משאר בעלי חיים * אמנם נמצ' בקצ' מבעלי
חיים שיש להם חוש אחד חזק יותר מכולתם
כמו הנשר בראות * והעור והזנב והדבור'
כד א 24 ז בריח

ימה הכהר וכשינוע ינוע המהנוע בעבורו *
ואולם מעט השאלה העשירי והוא
לבאר כחות הנפש * דע כי
פעולות הנפש נחלקים להמשה כחות *
והם נפש הצומחת * ונפש המרגשת *
והמדבית * ונפש המתאזרה והיא הצומחת
או המתעוררת * ונפש השכלית : נפש
הצומחת נחלקת ג' לשלש כחות * והם כח
הזן וכח המגדל וכח המוליד בדומה : כיצד
הזן הוא באצטומכא והוא הכח המעמיד
הגוף במצב שווה ומוטק אליו מה שיאות לו
ודוהה כעליו מה שיוקרהו לפי שיש בו כח
המוטק * והמחוק * והמעכל * והדוהה *
המוטק הם יובש על טבע המרה היוקרה *
והוא ככל האיברים השואבי' לחות המאכל
ומוטקין אליהן * והמחוק קר יובש על
טבע המרה השחורה והוא יעצור המאכל
וישטרנו עד ישרים הטבע פעולותיו אשר
יפעל בו * והמעכל הם ולח על טבע הדם
וטוחן ויטנה המאכל עד שידמה אל עצם
הגוף וידבק בו * והדוהה קר ולח על טבע
הליחה הלבנה ודוהה כוהר המאכל ויטרה
הגוף ויוציא הפסולת ממנו * וכל אלה הכחות
נכללים בבח הזן ואינו נעדר מבעלי חיים
עד יום מותם * וכח המגדל הוא בכל הגוף
ומגדלו בכח הרם הנמשך בו וזה הכח נמצ'
בחי עד הניעו להשלמת שיעורו כי כל גוף
יש לו גבול ותכלית ידוע לפי מזה המין ולפי
סוג האצטומכא וכאשר נדל כל צרכו לא
יהא צריך לו ויכן יעדר ממנו * וכח המוליד
בדומ' הוא כמו כן בכל הגוף והוא כח הצור'
להתחדש המין שהוא הכח אשר בספת
הדע' ונמצא באדם עד הניעו לשישים שנה
אם טבעו כינוני ואם הוא חזק יעמו' בו יותר
וכתב הל'מכם כי שבע כחות הזן ימצאו
לכח המוליד כי יש לו כח מושך הטפה וכח
מחזיק שבו שומר העובר * וכח משהג' *
ואז הכח המצייר התחן בטפה יצא לפועל

הנתיב הששי

והם שכל האפסרי המכונה לבן רשד שכל החומרי והוא הכת המדבר * ויטבל הקני * והוא העינוי * ויטבל הפועל שאבארם לפני בסבך * ויטבל החומרי שהוא היטבל המהפך יהיה דמיון החומר והנישא ליטבל הקני הוא היטבל הנקט * ויטבל הנקט דומה בחומר וכונישא ליטבל הפועל * ויטבל הפועל פעולתו ההשגה ככת המדבר והגיע השגתו בתכלית מדרגת השלימות אשר לאדם הוא שישיגו והוא הכלית ההצלת * ונפש המראה היא האוה כבהמה ולכן נקראת נפש הבהמית וממנה נמשכות כל התאוות הרעות בהתנסה על הנוף ובה ישתוקק האדם לדבר אדיר או יאסרו *

ובסבתה נמשכות המחשבות הרעות והכעס והרצון והפחד והגבורה והאכזריו והרחבת והאהבה והשנאה והרבה מאלה המקרים הנפשיים הם בסבתה * והיא הרוטאת כי היא יצר הרע ועליה נאמר והנפש הרוטאת היא הכות * וצרף הירא את דבר השם להלחם עם הנפש הבהמית הזאת בעבור הלה עם אויבו * ובעת עזורה יטפילה ובעת התגברת יהליטנה עד אשר ישוב כבעת ובטלה וימצא שיום לנפש השכרת בענין שאמר שמה עלה האוה נחיה הערב לנפש והועבת כסילים סור ברע * נחיה משור נהייתו ונהייתו והוא על משקל נפש נענה תשכיע * רצונו לומר האוה הנשכרת אחריה הערב לנפש היא נפש היטבלית * והועבת כסילים סור ברע רצונו דומה כי הכסילים התעבו הטוב שהוא סור ברע וברו ברע וראו סרו מאחרי האוה ומאחרי שרירות לבם הרע ומאד שרא נהיה הקבץ המדות המנוגות והמכלי התענוגים הנזכר * הנה הם בהמה על צורת אדם הואיל והנפש השכלית אשר להם לא תשלים פעירתה * והוא מאמר החיוב יודע צדיק נפש בהמה וזמר * רצונו דומה כי הצדיק שובר נפש הבהמית

ברית והאריה בשמע * ושורש אלה החמשה חושים שבאר הוא כמות ואף לדברי ארסטו * שמייתם אורם אל הלב שבת * ישורש ברם הוא הלב וממנו מתפשטים הכחות אלא שהמניעים והמנישי * ברצון יהיו באמצעו * המוח והטבעי באמצעות הכבד * והמולידי באמצעות הוורע * אמנם מודה הוא שהמוח הוא האמצעי ומקבל אורם מן הלב שהוא השורש הראשון * והמות הוא השורש השני תחתיו ישמטו יתפשטו כל אחד ואחד ל המקורו ושם ישובו כלם כמו הנקודה שבאמצע העולה שהיא שורש לכל הקו * היוצאים ממנה לקו היוצא בעיגול כן שורש כל ההרגשות הוא כמות ומשם יצאו ושם יבאו אם כן הם חיצונות והם גם כן פנימי * החיצונות נקראו בכלל ההרגשות הפנימיות דמיון והוא הכת המדומי יאמר זה כי הרגש היוצא כמו הראות והשמע רואה דברים הנראי ושומע קול הנשמע והרגש הפנימי והוא הדמיון משני העניו ומצייר אותו והופס תכונות וכמותו בדמיונו עד שישארו חקוקי שם ולולי זה לא היה מכיר הדבר ירא או הקול ששם בשחור ורואהו או שומע אותו פעם אחר * אך הדמיון אשר צייר העניינים בעת ההרגש והקק תכונותם ושיעורם ועצר אותם בדמיונו על כן הכיר אותם בנפשו האחר * והנפש המדברית כמורא הוא שבהה ברישן והיא הנפש אשר נפתח מוראה יתבר * באדם כאמרו ופת באפי נשמת חיים והיא היתה לו לנפש המדבר כמו שתרסם אנקלוס והי האדם לנפש חית * והוא אדם לרוח מללא * וכן יראה מדברי דול שאמרו רבא ברא גביא שדריה לקמיה דרבי וראו הנה משהני ליה ולא אישתני אמר ליה דמן דבריא את חוב לעצריך * הנה ראוי כי כח המדבר אי אפשר להיותו באדם כי אם מהמורא יתבר * והוא חלק מן השכל כי יש בשכל שרשרת טיפין או תקראם שלשה מדרגות מושכלי *

קרהה ולמה הזהיר הבורא יתברך על יד המלאך לאשת מנוח שלא האכל מנוח היין נצוה על הבן להוירנו נזיר אלהים מן הבטן וכן שמואל הנביא עלה למרה הרה נזיר אלהים' אלא הדבר הוא כמו שביארתי כי בעבור שיש בני אדם שסבורין לקבל ועכשו אינן יכולין לקבל לפיכך מפני אותם הצריך הכתוב מישפט אחד לכל והוא להביא קרבן על שציער עצמו ולא עשה מאהבה' ועל כן נרסין מפני שציער עצמו מן היין ולא נרסין שמינע אלא בעבור שמצטער אי אפשר לו שלא יתנחם בעצמו ולכן יהיה בקרבן כפרה על אותה הנחמה כדי שלא יפסיד שכרו' אבל מי שיזוהה שיצרו מהנזיר עליו שנזיר להיות נזיר ועושה מאהבה ואינו מהנזיר כמה שכרו הרבה מאד כי החליש נפש בהמיותו'

מזה למדנו ישראלי לכל הכבד לב לשום השתדלותו המיד לנהוג עצמו בדרך ה הממוצעת ואז יקרא הסיד כמאמר הכתוב נוכל נפשו איש הסד' אמנם אם יראה שיתגברו עליו ההאוות ימנע מהם כמו שעושה הנזיר או יתענה לעתים רחוקים כדי להמית הבהמיות העורפת בו' אבל אם יראה שיוזק לו לפי חלישות טבעו ירחק ממנו ולא יעטה עצמו יותר מדאי כדי לקצר ימיו כמו שעושים פרושי האומות הססנוס עיצמן ככל מיני סנוף כאלו מוראם ית' טינא הונו ורועיהו לאבדו כי זרה הוא בלי ספק אכזריות גמורה ועליו נאמר ועובר שארז אכזרי' וכי שתגבר עליו הנפש הבהמית הנפש הבהמית הו' כסיל אטום מעט הבנה מסתכל בראויות הפזירות חב מאכלותיה ומשגל והרודות ודומה רטבע הצמחים'

הנפש השכלית עיקר פעולה הוא במוח וממנו נמשכין ההכמרה וההכוננה אל הלב להשוך מחשבות ומשם אל הכליות הוועצות לגמור ההשקפה ולרמיסיה

הבהמית שבו כנו וידוע בהם ארת אנשי סוכות' וכן וידוע חלי' ויש מפרשים וידע צדיק נפש בהמיתו' שהצדיק הוא יודע איכות שיתופה בחומר בהמיותו ומנהיגה בהנאותיה כפי הכמות הראוי לה מהם'

ורחמי רשעים אכזרי רוצה לומר כי מרה שמרסם הרשע והנרעין על נפש הבהמית שלו והוא מענה ומעדרה ומשכינע אותה יותר מצרכה אותה ההכמנות שידמו שהיא החמנות שיעדן ונפו במאכל ובמשקה' ובראותה היא האכזריות עצם כי ההצלחות ההם הנופניות אינם כי אם דמיונות ומקרה הנוף והם בלין בכלור הנוף ולכן מצאנו שהנזיר לפי שמנע עצמו כמקצת מעדני העולם נאמר בו כי נזיר אלהיו על ראשו ודומה לכהן גדול' ואם יקשה עילך מה שארזל ובפר עליו מאשר הכא על הנפש וכי באיזו נפש דטא זה אלא מפני שציער עצמו מן היין קל והומר ומרה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא הוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה' זה אל יקשה עלינו כי פירשו הוא ככו שאמר' דע כי הנזיר הקדיש את עצמו לבורא יתברך ומנע עצמו מן היין ומן ההגלות וסבור כי יכול לקבל ואולי בזמן נזירותו בשקיה רואה חבריו שותים יין' ומהגלהין היה מהנחם בנפשו ונמצא כמו מתהרט ולכן צריך כפרה על הנפש רצוני לומר בעבור שמתהרט בנפשו לפיכך יהיה לו זה הקרבן כפרה על אותה התרה כדי שלא יפסיד כלום שסבור שיעשרה עצמו נזיר' שאם הרצה לומר שיעשה הטא

לפנ' שנזיר היוצא צוהו הבורא יתברך לעשות כך ונלא לעשות כן ומנע אותו מלאכל ענבים להיס ויבשים' ואדרבה היה לו להזהר מתהלה עליו שלא יזור במצוה מבוראו יתברך ויהיה זאת אחת ממצות ירא העשרה כמו לא תהגדודו ולא תשימו

השכל והדברים הנפשיים ואם כן הנפש
החיה שהיא שוכנת בנידים היא סרסור בין
השכל לגוף ולפי שלא יתכן להיות הנפש
החיה בנוף מבלי שיהיה שם נפש צומחת
לכן נקשרת בו נפש הצומחת ההלכה אבל
נמצאת הנפש הצומחת שלישי לשכל והנפש
החיה היא שניה לשכל ודע כי ההשגחה
האנושית שלוש והם הרגש ודמיון ושכל
והחבור המורגש הוא דבור איש ואשרו
והחבור המדומה הוא דבור הצורה והדומה
והחבור המושכל הוא דבור השכל והנפש
והחבור הזה הוא דבור רוחני והנפש פועלת
כל פעולותיה בשכל שהוא צורת כח היא
הנפש צורת הגוף אבל הנה נחבא שהשכל
הוא הו' הצור שבה תפעול הנפש כי השכל
נותן כל הכרות ואפי' החיני והצומח והמרגש
ויהיה השכל צורת הגוף הטבעי באמצעות
הנפש וימצאו הנה לפי זה שהי' צורת הנפש
צורה לגוף והשכל צור לנפש ושתי הצורות
המה כמו דב' א' והראי' שהשכל הלק מנפש
בשנ' כי השכל יהיה נטרד ולא לבד נטרד
לא אפי' נשח' כשיקרו לנפ' ההפעלות נפשיות
כמו כעס ודאגה ודומיה ואם היה עצם נפרד
מנפש לגמרי לא ישת' במקרה הנפש כלל
אבל ירא' שישנהם אחת והשכל אין לו טבע
מחומר מוגבל כפועל ואינו כח בנוף בעבור
שהו' בלתי מעורב לגוף כמו שביארתי מפני
שכח המשיכל הו' מישן הצורות הפשוטות
מן החומר ולכן לא לו שיהיה מעורב בחומרי
תדע שהוא כן שהרי תמצ' כי בחות הנפשיים
הם נחלשי' לסוף עת הבחור אשר הוא סמוך
למ' שנה והכחות המשיכלי' אינם הלקי
הנפ' המשיכלת יהזקו בעת ההי' ועו' כי בחות
הנפשי' כמו החושים בהתמדת מעשיהם או
בהשיג' דברי' עצומי' חזקים כמו אור השמש
העצום והקול החז' והלישו חוש הראות וחוש
השמ' ולא יוכל להשיג' לחוש הדברי' הקלים
והחלושי' אשר היו משיגין קודם לכן ולא כן

אל האיברים ולהוציא המחשבה ל' הפועל
ומי שנכרה עליו זו הנפש שב רוחני אלהיי
מתאזה מאד בדרכי המלאכים כפי יכולת
האנושית ודע כי הנפש החיה הירה לרה
מצד הבוא ית' הנינה ומתווייב סדר טבע
המציאות התחברה בדומה גוף אנושי לתת
לו שלימן והוא השכל והיה זה נאות וראוי
מפני כי כאשר השכל אמצעי בין הבורא
יתברך ובין זולתו מעוליו ובכלל שהוא
המנהיג הראשון תחת מעלת הבורא יתברך
כי השכל ראשון העלולים והוא מניע לכל
שאר העלולים מפני שא' שיהיה הראשון
יתברך ויתע' מניע לכל דבר מהדברי' מאין
אמצעי לא מפני חסרון יכולת בראשון ית'
הלילה והם כי הנה ואפי' כשיהיו האמצעי'
ההם אינם פועלין מבח עצמם אלא מן הכח
שהניע להם מיכולת הראשון ית' ואמנם
היה צורך באמצעיים מפני עוצם יכולת
הראשון יתברך ועוצם עליו על כל עליו עד
שמפני זה לא היה אפשר לכל דבר מן
הדברים שיהיה מקבל יכולת הבורא יתברך
ושפעו בלי אמצעות אמנם השכל היה
אפשר לו זה מפני שהוא תחלת העלולים
ומפני זה נראה בו כח הבורא ית' והדרו ית'
מאשר הוא נראה בשאר הדברים ומפני
שהבאר מעניינו שאינו דבק בגשם ולא
בחומר יתחיי' בהכרח דבר אמצעי בין השכל
והדברים החומרים יחסו ביניהם כמו השכל
בין הראשון ית' ושאר הדברים ונתחיי' כמו
כן כי כמו שהשכל הוא מצד דבק בראשון
יתבר' ומצד דבק בשאר הדברים אשר מפני
דבקו בראשון היה מקבל מן הראשון ית'
ומצד דבקו בשאר הדברים פועל בהם כן
צריך שיהיה האמצעי בין החומר והשכל
מצד אחד דבק בחומר ומצד אחר דבק בשכל
ואין דבר בכל הנמצא' שיהיה כן רק הנפש
החיה כי אנו רואים שהיא תולה בשכל כמו
שאבאר ואם כן היא בהכרח האמצעית בין

והוא פרי הנפש הרבמה כי בעת שגדל האדם ויצא לאור העולם נמצאת נפשו הרבמה ברוך גופו כמו הזרע הזרוע בארץ שלא נודע כהוואם ישקחו בעליו וישמרוהו כפי כדו עד שיתחיל לצמוח וישלח ענפים וינקות אזי יוציא פרח ויצין ציין וכסוף עמול פרוי. ואולם כל עין לא יעשה פרי טוב אך כפי האדמה וטוב השורש וטוב השמירה יהיה טוב הפרי. וכן הנפש כדו הרבמה בתחלת היותה בנוף לא נודע כדו ולא יראו פעולותיה וכתותיה והוא כמו הזרע הנסתר תחת הארץ וכל אשר יגדל האדם תלך היא תלוך וגדל ויראו כתותיה ויוסיפו בכל יום מעט מעט עד שיגיע האדם לזמן הבתירה ואז תדמה הנפש לאילן אשר הוציא פרח ויצין ציין. ובעת יוסף ימים עד ארבעים שנה שהו ראוי לבניה וישתדל להקור בהכמות אזי ישרם שכלו ותדמה נפשו לפרח ולציין אשר נמל פרוי.

ואולם לא כל נפש יש לה שכל טוב אלא כפי יסוד הגוף אשר הוא באדמה וכפי טוב יסוד הנפש אשר היא כזרע וכפי טוב המוסר והרבות התקירה בחכמה אשר היא כשמירה לאילן. כן יהיה טוב השכל אשר הוא הפרי הטוב של הנפש. ודע שזה האנושי יחלק לשכל מעשי ולשכל עיוני. והשכל המעשי הוא אשר יבחר בו האדם הטוב מן הרע וראוי לקרותו דעת או חכמה. והשכל העיוני הוא אשר בו יבחר האדם האמת מן השקר והוא השכל האמתי. ונדבר תחלה על שכל המעשי ונאמר כי הוא על שני פנים האחד נקרא מהשבי. או שמאי. והשני מלאכותי הכחשבי הוא אותו שבו יהי ההשתכלות בדבר אם ראוי שיהיה אם לאו ומבדיל בין הנאות והבלתי נאות בפעולות וכמדות אנושיות והוא מבוא גדול אל הצלחת הנפש כי הוא הוא המנהיג והמנהל את הכח המתעורר

כדו הנפש המושכלת כי כל עוד איש יפליגו להשיג דבר עמוק יוסיפו אוסף להשכיל בדבר עמוק ית' כמעט יואם פעמי' תחילת הכח השכלי הוא מפני שהוא נעזר מכח הציוור ובהחלש האבר הנשוא הכח המצייר ההו' אזי יהיה השכל אכל השכל אינו מעורב בנוף ואף על פי שהוא בנפש והנפש היא פועלת בנוף. ועוד אם היה מעורב בנוף יהיה לו מאת החומר מן הטבעי הנשמים ויהיה לו כרי כמו החוש. ודע כי השכל הוא שפע ממעלה עליונה על האדם וכוה נבדל משאר כל המורכבי' ההווים הנפסדים ומשכלו ומעלה גבוהה מכל הי' שכל ועל המעלה הזאת נקרא האדם האמתי אדם בהיות צורת השכל מנעת לנשמה ובלתי זאת הצורה אין לנשמה צורה ועליה נאמ' נעשה אדם בצרמנו כדמותי. וצלם אינו רוצה לומר על תכונת האיברי' ותכונת האדם ותאריו שהוא צורת העין וההושם והפה אמנם צלם הוא נופל בכל מקום על הצורה הטבעית רצונם לומר על הענין אשר בו נגלה הדבר והיה מה שהוא והוא אמתו מאשר הוא הנמצא ההוא אשר הענין ההוא באדם הוא אשר בעבורו תהיה ההשגה האנושית. ומפני ההשגה הזאת השכלית נאמ' בו כצלם אלהים. ואמנם דמות הוא שם מן דמה ל' דמיון בענין לא בתכונה ותאר בענין אמר דמותי לקאת כדבר לא שדמ' לכנפיה ונוצתה אכל דמה אכלו לאכלת. וכאשר יחד האדם בענין שבו זה מאד מה שאי' כן בדב' מן הנמצאו' שתחת נגלה היות והוא ההשגה השכלית איך לא ישתמש בה הוש' ולא מעשה גוף ולא יד דמה אותה להשגה המורה יתברך אשר אינה כלי ואם אינה דמיון באמרי אבל לראיה מן הדעת תהלה ונאמר באדם מפני זה הענין רצו לו' מפני השכל האלהי המדובק בו שהוא כצלם אלהים ובדמותו

המתעורר על הענינים הרצוניים ומישרהו
 לחזור בטוב בכבוד אב ואם וגמיל' חסדים
 וכיוצא בהם ולמאוס ברע כנטיבה וגזילה
 ורחיצה וכיוצא בהן'. ואמר בכל אלה
 טוב ורע כי הם הסכמיות לא אמת ויסקר
 שהם פעולות השכל העיוני כי לא האמר
 הנגיבה שקר וכבוד הורים אמת'. אמנם
 תאמר הנגיבה רע וכבוד ההורים טוב
 והמלאכותי הוא אותו אשר בו ישתכל
 האדם וישיג מיני המלאכות והאומניות
 וזה הכח כמו כן הוא מיוחד באדם לבד לא
 בשאר בעלי חיים וזה לפי שהאדם צריך
 להבין מזונו ודירתו'. ובעבור אלה שני
 הפנים הוא נקרא מעשיי בעבור שסעד לה
 הוא נערך אל השגת הענינים המובאים
 אל מעשים ואל פעולות ר"ל למד' שדרכו
 שיובא לו פעולה ובפרט האופן השני ממנו
 שהוא המלאכותי'. אמנם עם זה הוא
 גם כן עיוני מצד אחד רוצ' לומר מצד העיון
 וההשתכלות שיש לו להבדיל בין הראוי
 ובלתי ראוי והמועיל והמוזק בכל הענינים
 המובאים אל מעשה ולכן נגדרה המלאכה
 שהיא דס'ן אחד טוב מובא מן הצידוק'.
 אם כן המלאכה עם היות שנים היא נעשית
 בכח הדמיוני אמנם צריך שנאמר שאותו
 הדמיון יהיה מובא מן הצידוק ויהיה אם
 כן לפי זה שההפרש שיש בין העיוני
 שאמאר לזה השכל המעשי הוא דק לפי
 הנבחיים'. ואין הפרש ביניהם בעצם אלא
 במק' הנבחיים כי נבחי העיוני הם האמת
 והשקר לבד'. ונבחי המעשי הם הטוב
 והרע'. ואלה הנבחיים של המעשי שהם
 הטוב והרע הם תיקון והנף לא תיקון
 הנפש'. אמנם השכל העיוני הוא נכבד
 ממנו שהוא תיקון הנפש'. והוא קודם לו
 במעלה אף כי הראשון קודם לו בטבע
 ובזמן'. וזה השכל העיוני הוא אשר בו ידע
 האד' האמת מן השקר וה' נחלק לארבעה

מדרגות'. המדרגה הראשונה': הוא הכח
 אשר בו ישיג האדם המושכלות הראשונות
 והם הדברים שלא יצטרך להם מופת על
 אמיתתם והם מטבע האנושית כמו שנוגע
 לכל אדם שהכל גדול מן החלק וקוטר
 המרובע גדול מצלעיו ושליל' יתקבצו שני
 הפנים בטשא אחד בזמן אחד וכיוצא בהם'
 והמדרגה השנית': היא החכמה שיצטרך
 עליה סופת שבו ידע האד' אמת המציאו'
 כתכונת הגלגלים ומספרם וכיוצא בהם'.
 והמדרגה השלישית': הוא הכח אשר בו
 ישיג התחלת כל הדבר' וצורותם העצמיות
 ויפשיט בשכלו הצורות מן הדומרים
 הנושאי אותם ואז יתאחד שכלו עם הצור'
 המופשט וישוב הוא והיא דבר אחד'.
 והביא ההכנס בכח' הדעת המושל בזה כמו
 הדיות והנחתם וההתווסף שאם יתווסף בדונג
 ויצלול בו ויסבוב כל חלקיו על הראורך
 והרוחב והעומק בכל כללי חלקיו של
 העומק והרוחב ואז יתאחד אותו הדונג
 עם הצורה ויבחרו כמהותו'.
 והמדרגה הרביעית': היא השגת הצורות
 הנפרד' בעיקר מציאותם ואין צריך להפריד
 אותם כי הם בעצמם נפרדות מדומד'. והם
 השכלים הנפרדים ולא יוכל שכל האנושי
 להשיג מהם ר"ל מהצורות הנפרדות רק
 השכל הפועל שהוא אחרון שבשכלים
 הנפרדים והוא המוציא שכל האדם מן הכח
 אל הפועל'. והוא התחלת שכלו מהפעל
 כמו שניצוץ השמש יאו' שאר הדברים
 המאירים מוציאוץ חוש העין מן הכח אל
 הפועל' שאם יעמוד אדם במקו הטיק שנגדר
 ממנו האור יהי' ניצוץ העין הוא בכח והדבר
 הנר' יהיה נר' בכח וכשיופיע אורה שמש או
 יתר הדבר' המאיר' אז יצא ניצוץ העין מן
 הכח אל הפועל ויהיה רואה בפועל והנר' נר'
 בפועל וכבת צאתו מן הכח אל הפועל הוא
 ניצוץ השמש יכן שכל האדם משכיל בכח
 וכשיצא

שישכיל כל המושכלות וכשישכילם אפשר
שישכיל השכל הפועל וכשישכיל השכל
הפועל אזי יהיו שכל בפועל באמת וזה הו'
הכלית שלימות השכל האנושי ואלו
שכל האנושי בין קודם שישכיל בין לאחר
שישכיל הפשוט מהדבק לא קודם שישכיל
הוא פשוט במציאות שאינה שרימה ואחר
שיקבל ציון הדבר והפשוט במציאות שלימה
ואין שלימותו בהשכלו הדברים החמישים
ואמנם שלימותו הו' בהשכלו הדבר הפשוט
מן ההנחה וזה הו' השכל הברור ואז יתחייב
לו בהכרח שהוא ידבק בשכל הפועל וישיגו
מפני ששניהם באופן נצחי בעצמו ובמהו'
ומה שהתחדש לא הליכי אם ציור הענינים
וציור הענינים אינו עושה רושם בו כי אינו
מתפעל מהם ולא הם דבר נוסף עליו כי אין
ציור שום ישות בעצמו כולל אמנם אין
ספק באפשרו דבוקו בשכל הפועל וישיגוהו
העיון והתענוג אשר יש לשכל הפועל כי
השכל הפועל בלי כפק מתענג ומתעדן
במציאות שלימותו אשר קנאה מהציור בא'
יהיה ומהשיג מציאותו ומעלתו לפי האופן
שיוכל עליו נאם המחבר הנה נשלמו מעל
עשר השאלות בביאור הנפש על הכוונה
ודע כי הבורא יתברך נתן הנפש קיום הנוף
והאוויר קיום הרוח והנפש העמוד באויר
ואם נעדר האויר האחד הנפש וברדוד
הנפש יאבד הנוף אמנם הנפש השכלית
לא תכלה בגלות הנוף לפי שאינה צריכה
לנוף ויש אשר חוסף ואמ' כי הכח המדמי'
ישא אחרי המות כמו ההקדש השכלי ברגון
הבורא ית' באמצעות שכל הפועל והאודן
עם הכח השכל והיו את' לקבלת התגלותו
בשבר ובעניש אבל שאר כחות גופניות
כמו הזן והמגדל והמוליד ודומיה' אין להם
זכרון בהשארות ואין אויר כי נכח
המדמי' אין לו זכרון בהשארות כי הוא הווה
ונגסד כמו שביארתי בנתיב הרביעי'
ואולם

וכשיצא מן הכח אל הפועל ישיג הצורות
בפשוט מדומיה' ואח' כן יעלה למדרגת
האדרת וישיג הדבר שהוא כח צארו מן
הכח אל הפועל ההוא והוא שכל הפועל
אשר הוא סבת שכלו המתפעל וזו היא
המדרגת העליונה שבשכל האנושי ר"ל
השגת התהלותו שהוא השכל הפועל לא
שידע כל מהותו כי לא יוכל שום אדם
להשיג כאשר הוא בעודו דבק בהנחה
אמנם מציאותו יוכל להשיג בדרכי המופת
על פי הקדמות צודקות והוא מן המדרגת
השנייה שהזכרנו וכתב אבונצר כי הכח
המדבר אשר בו האדם אדם אינו בעצמו
שכל בפועל ולא יותן בטבע שיהיה שכל
בפועל וישיג שאר הדברים מושכלות בפועל
לכח המדבר וכאשר הגיע הבח המדב' שכל
שכ נס כן זה השכל אשר בו עתה בפועל
דוכה לדברים הנגדירים וישכיל עצמותו
אשר הוא בפועל שכל ובהשכילו עצמו
השכיל שאר הדבר' שעצמו עלה להם כי
הוא ציור ענק הנמצא וישב המושכל ממנו
הוא איש ישכיל ויהיה אז עצם מה שישכיל
יהיה מושכל מצד מה שישכיל ויהיה אז
המושכיל והמושכל והשכל בו דבר אחד
בעיני ובהישוב במדרגת השכל הפועל
והוא המדרגת כאשר גיעת האר' נשירה
הצלחתו והיו אז בפועל ובשליבו בהשכילו
בעלתו ואמנם כל זמן שלא ישכיל בעלתו
אינו שכל בפועל אשר הוא הפועל השכלי
ובפני זה אי' שכלנו שלם עד שגשכל השכל'
הפועל וזה ההקש הוא ככל שכל אלא
שהשכלי הנגדירם לא היה עת שהם יהיו
בו דבר' מושכילי בעלותיהם בפועל מפני
הכלית הברירה מן הדומי' ומפני זה לא הו'
עת שראו שכל בפועל מה שאי' כן בשכל
האנושי בו מפני שהיה לו תליה עם החוב'
היה נמצא מופשט מן הציור בפועל בשום
עת והשכילו השכל הפועל לא יהיה רק את'

הנתיב השני

עצם משלים נוף מבני חי כליו בעל חיות
 בכח * והמות אינו כן נמצא כי הנפש היא
 משלמת והמות מעדרת * ועוד שאנו
 מוצאים שפעולת הנפש יוצאה לדברים
 רחוקים ממנה מבלי שתאבד הפעולה כי
 תחשוב כל הדברים העליונים והתחתונים
 עד הגלגל המקיף העליון ותצייר אותם
 בשכל ותרעמוך על אמתתם מבלתי
 שתקבצם אצלה ואם פועל הנפש יעבור
 חוץ לגופה יוצא ממנו אל רוחק גדול מבלי
 הפסד כל הנפש בעצמה כשלא תצטרך
 לנוף שאם לא כן הנה תהיה פעולת הנפש
 נכבדת מעצמה וזה בטל לפי שהפעולה
 היא מקרה לנפש כי הפעולה באה מאת
 הפועל ואין הפועל בא מחמת הפעולה
 מפני שהפועל עצם והפעולה מקרה וידוע
 הוא כי אין העצם גרוע מן המקרה אבל
 הוא נכבד ממנו * ועוד ידוע הוא שהענינים
 אשר הם בח בנוף יבטלו בהבטל הנוף
 ואשר אינם בח בנוף לא יבטלו בהבטל
 הנוף אף כי יהיו סבת קיומו * והנה נוכחתי
 למעלה שניש השכלית אינה בח בנוף אם
 כן לא תכלה בבלות הנוף * הנה נתבאר
 מכל אלה הראיות שהנפש האנושית רוצ'
 לומר השכלית אשר ברה נבדל האנוש
 משאר בעלי חיים משאר אחרי אבן
 הנוף כי היא אינה צריכה לנוף
 כי אם בעבור שיהיה
 תנאי לחייו כאלו
 הנוף הוא רשת
 שבו צדין מן
 הסבה את
 הנפש :

ואולם הנפש השכלית לבד היא הנשואת
 לקבל והגמול והרענוש שאבאר בנתיב
 השני בעל * וראיה להשארתה הוא
 מה שאמר * ידוע הוא אצל היודעים מה
 שבעצם ומה שבמקרה שהמקרה יחול על
 העצם ויפסד המקרה והעצם יעמוד *
 ואם נפש השכלית היתה אובדת היתה
 מקרה ואם היתה מקרה לא היתה שלימות
 אל הנוף כי אין טום שלימות נמשך מצד
 המקרה * ואין להקשות מן החכמה בנפש
 שהיא ממאמר האיות * שהרי הנפש
 מתעצמת בחכמה ואין החכמה מקרה ליה
 אלא מפני שיעור פרא אדם יוליד * ועם
 כל זה אין הנפש ריקנית ממנה לגמרי
 שהרי המושכל הראשונות שהם התהלות
 אל החכמה העיוניות ימצאו בס מתהלות
 ברייתה * ועוד אם הנפש היתה מקרה
 היתה עוברת לנוף אחר ר"ל היתה נמצאת
 בנופים זולת בעלי חיים כפי מה שנמצא
 שחרות הבושי והעורב שהוא נמצא בנופי
 אחרים ממין אחר כמו בזפת * ועוד אלו
 היתה מקרה היתה אם מקרה נפרד או
 מקרה מדובק ואי זה משניהם שתהיה
 יתחייב בהסרת האחד מהם שיעמוד האחר
 תחתיו בזה שהיו נכללין תחת מאמר אחד
 ואין הדבר כן בנפש האנושית כי הנה
 בהפרדה אין שם מי שיעמוד במקום זולתי
 אבות המתננות אל הנפש והמור אינו
 מקרה הפך הנפש אך הוא הפך מציאות
 הנפש לא הפך לנפש ולו היה הפך לנפש
 יצטרך שיהיו שניהם שוים בגדר כמו שני
 מקרים הפכי אחרים שגור אחד להם ואין
 דבר כן במות ובנפש כי גדר הנפש הוא

הנתיב השביעי

בהנהגת בריאות הנפש • כדי למצוא בסופה תופש :
הדריכני בנתיב מצותיך כי בו
תפצתי :

עודה נרדם	למה תישן	ועבוד את אל	יוצר הרים :
ושמע דברי	כל המורה	אותך דרכי	המישרים :
לשוב אל אל	אל ישראל	סורה הואל	איש תמרורים :
ודבק בשמו	וזכור עצמו	אל תשכח יום	המסורים :
ודעה כי לו	אלף תחיה	סופך לבא	תוך העפרים :
וזכור את יום	דין האיום	אין בו פדיוס	גם כופרים :
וזכור בשתך	בזמן לכתך	לפני הורים	הנבחרים :
לתת חשבון	לפני רבון	העולמים	צור היצורים :
ירקב גופך	רסה תופך	יימר סופך	ממי מרים :
עת נשמהך	הצא מכתך	תשוב אבן	או בצורים :
נתעב נאלח	מופשט נשלח	מהר תובל	שם לקברים :
מכל עמל	תלך אמל	אין לך מנוס	ממאסרים :
ישמיעון לך	רע כפעלך	אוי לך אוי לך	תשמ אומרים :
הבן כי ה	עולם הזה	כפרסודור אל	בתי שרים :
אם את עצמך	תתקן כפרס	דור יכניסוך	אל התדרים :
תשב תדיר	לפני עליין	תשעשע	עם היקרים :
שלום שלום	יאמר לך	סורה הואל	למקום ברים :

ראשית חכמה יראת י' שכל טוב לכל
עושיהם ת הלחו עומדת לעד :

שלשון שכל הוא מיוחד יותר על ההשנות
האמתיות מלשון חכמה כמו שאמ' הנביא
השכל וידוע אותי • וכן בכלל דבריו ביאר
שיראת י' היא המעשי והוא אמרו שכל
טוב לכל עושיהם ר'ל ששכל טוב ימצא
לכל עושי מצות בוראו יחב' כי מן המעשי
יעלה אל העיני • וכנני עושיהם שב אל
פקודי השם הנזכר למעלה באמרו נאמני'
כל פקודיו • אשר כך בא להזכיר הגמול
כה א 25 ו אחר

הדעינו דור ע'ה בזה הכתוב שתחלת
חכמה האמתיות ר'ל העיוניות היא יראת
הבריא יתברך • והיא הרהקת המעשים
המעני' ובחירת המעשים הנאותים כאשר
אמר אדון הנביאים על המצות המעשיות
ויראת מאלהיך אני י' • שעל המעשיות
הוצרך ליראם מהעונש • וחזר המישור
ובכל דבריו במלות שונות והחליף מלות
הכמה במלות שכל בהוספת ביאור לפי

ומה גדול מנשוא עוני ואם בנלך יענישני
מוטב לך לשתלכני ואז מסדרתי הרפאני
ומאפלה לאור הוציאני * ולהיות בניני *
תזכני * כי איך אעלה אל אבני עת יפקדו על
דומי תחלה אמשול יך משרובזה הסיד לא
תשטל ולב' חשיה לדעתי וא' תקון במוכרתי
ואז אם אאריך * כי הכל צריך וכדברי *
החש' כי אנכי ידעתי את מיר' וא' ערף הקש'
ורא תהטי והנ' למשיל לעצבך לאה מהעבד'
אשר למצות אדניהם שוקדים * וישרתנו
יום ולילה * עם היות שלא הטיב לו האדון
תחלה * ולעבודת פרך יצוהו * ודעושת כל
מלאכה קשה יכריחנהו * ולרעוב עצים
ולשאוב מים יצמר לו עשה ולא יתן לו
לו מאומה אם ירצה * ואם יטעמיהו
פרוסה * הוא כדי שיהיה וישרתהו במוצ'
ובכל יום בכל אשר יחפון יעבדו * וכאומ'
לא ישא בעמלו שיוזך בידו * * וכל אשר
יש לו יקח האדון כהאו' לבו * כי מה שקנה
עבד קנה רבו * ואם ירצה האדון להטיב לו
ויניח לו את כל עמלו * אזי יודה לו העבד *
כל ימי חיורו * כי הגדיל עמו הכדו ומוכרו
והנה אהר' אשר בראך בראך * והתן כל
איברך * כאשר בנתיב הרביעי נבאר *
ולתתך עליון נתנה * כך להיות ממואר *
ואהרי כן בכל שעה ושעה * עושה עמך
השועה * ובצריך מכל פנעים * ובכל שעות
ורגעים * לאלפי אלפים ורובי רכבות *
פעמי' הטובות והנה קנאך לו לעבד עולם *
ולעבדו באיברך כיום * ואף כי אם תעבדו
להצלחתך כי יך צדקך לפניך * אם דכמת
חכמת לך * ולצת דבך השא קרונך * כי
אהה תקבל הנמולך אם טוב ואם רע * גפי
מעשיך אם תוסיף וא' תזרע * כי הקצור אש'
תזרע * ואול' הוא מלמדך להועיל ומדריךך
בדרך נכונה * להטיבך באדרונה * והכן
צוץ בחרג' מצות קרות ותמורו * כדי שאם
תקיים האחת * ואם לאו תקיים האחרת *
כמעשה

אחריו השכל האמתי והוא השארותו אחר
כלות הגוף כמו שאבאר בנתיב השביעי *
ובהדבקו בשכל הפועל והיותו קיים לעד *
והוא שאמר תהלתו עומדת לעד * כלו'
הדבר שהוא הכלליה הגוף ושבתו ומבאן
אמ' ר' כל שיראת השאו קודמת לרבתו
חכמתו מהקיימת וכן דוד על' שנה המאמ'
הזה במקומו אחרות כאמרן אשרי איש ירא
את יי' במצותיו חפץ כבוד * עוד אמר מי זה
האיש ירא יי' וירנו בדרך יכרה נפשו כטוב
תלין וגו' כי באמת הירא הוא העיק' כי היא
כוללת כל המצוות שנעשים בפה ובלב
ובמעשה שבהם יעלה האדם למדרגה
העליונה שבעדה נברא כי לא נברא לקנו'
הון שיעזבהו לאחרים ולא לבנות בנינים
ויעזבם לזרים והוא ידור תחת הארץ *
וגם לא להרענן במינו מאכלים ומשקים
שאם ירבה בשר ירב רבה גם ויקון ברובם *
וכן דברי השתוק והשכר' סכלות והוללות *
ואולם נברא לעבודת' בוראו כמו שהוכחתי
בנתיב השלישי' והמשכיל ידע כי ימי חייו
מועטים כי לא ידע האדם את עתו וכיד
בוראו הם רוחו ונשמתו לקחת אותם באש'
יחפון * ולכן ראוי לאדם לירא מבוראו
יתברך ויחל בכל לבבו ובכל נפשו ובכל
מאורו * כי מלא כל הארץ כבודו * והירא
את דבר יי' שפיל קומתו * ויזכור בימי
בחרותו ימי זקנותו * ובימי גבהותו * ימי
שפלותו * ובימי שמחתו * ימי אונתו *
ובימי חופתו * בימי חרפתו * ובימי טובו *
ימי מכאובו * ובימי חונו * ימי אונתו *
ובימי הורו * ימי אידו * ויכנע על עונותיו
ויתחרט על כל פשעיו וזדונותיו * ואני
המתב' טעמי הקיצוני' ומתעמתי העיוני'
ומים התאות אל היבשה העליוני' ושכלי
השיכוני * וכה אמר לי עד כי נצרני * הלא
אלהי מזיו יקח העצמי * ובנוסף המנואל
קשרני * ואתה במעשיך הרעים טמאתני *

אם טרחת בערב שבת בשבת אכלת *
וכאשר שמעתי אני המהבר * את כל אשר
שכלי אלי דבר * ענית לו ואמרתי גם אני
ירעתי * כי הרבה הרשעתי * ודטאתי
ואשמתי * ובשרירות לבי הלכתי * ומחטוא
לא חדלתי * בושתי וגם נבלמתי ובחשבי
אשר מעלתי * זכרתי ונבהלתי * ופחד
ואימה עלי דוספת בכל אשר ספרת * אשר
כל שומעו הצילנה שתי אזוני * ובמה
יהרצה זה א' אדוני * ומערה איד תועיל לי
השובתי * ולמחול לי על כל הטאתי * כי
כמה עברות רבות עשיתי * ומצות אלהי
נשיתי ודרכיו הטובות הטתי * וכל משלאתי
מלאתי * לעשות תאותי * הטאתי והרע
העויתי * ובעינש הראוי לי הריני * כלל לא
הייתי * כל ימי חיותי * ואף כי אחרי מותי *
אוי לי כי נדמתי * אנה אוליד את חרפתי *
כי כבר נתמלאת סאתי * ונמנעה סליחתי *
וישב לאמר לי כזה * אל תמעה בעצמך
לאמר דבר זה * כי בתשובה לא היתה רוחי
שהרי אמרתי החווה * שונו בניס שובבני *
ארפא משיבותיכם * וגם כולי עלמ' מודים *
כי מקום שנעלי חשובה עומדי * אין צדיק'
גמורי עומדים * ולכן הסר ממך עקשות פה'
ולסליחת בוראך צפה * ואז ממכונך
תרפא ולא תספה * ותשבור מצות בוראך
ועבודתו * שבסר אמרו נובדי חרותי הבא
לטהר מסייעין אותו * ולכן ראיתי אני
המהבר להבר הנתיב הזה ממצורת בוראי
כדי להנות בו תמיד ולא אשכח יראת אלו
ואשרה י' לנגדי המיד כי מימיני כל אכוס
כי ראיתי שההצלדות כיון בזווית בערך א'
ההצלחה הנעצית שהיא הצלחת האחרית
ההלוייה בשלימות הנפש ושלימותה הנה
בזכך ובקשט והזכך הוא טהרת הנפש
מן הכדור המגונן וקדושת מן התארי הרע'
והקשט הוא לילך בדרך טובה וישרה כמו
שארל' מנין שלא יאמ' אד' אטב ולא אעש'

במעשה הרמזן הדומל על ידיו * או האב
על בנו יהידו * ולכן תקננו לנו קדמוננו *
לומר בכל יום בתפלתנו * אהבת עולם
אהבתנו * והמלה גדולה המלת עלינו *
אבינו מלכנו * וכן כיד נביאנו שלח לנו
באמרו דנה לעמי שלהתיך * לאמר אהבת
עולם אהבתך * כי בניו קראכם באמרו
בניס אתם ליי' אלהיכם * ועוד לקרואכם
בכורו הוא * באמרו בני בכורי ישראל *
ומה י' שואל מכך * כי אם עשות משפט
ואהבת הסד והצנע לכת עמו * ולתת תמיד
כבוד לשמו * וזה אין בי טורח לדחותו *
כי קרוב אליך הדבר מאד כפיך ובלבבך
לעשותו * ואם החזיר בתשובה * ותעזוב
המשיכה ותפתח הרצונ' מעוה * ותפשוט
בגדי נאות * ותלבש בגדי ענוה * אזי יתן
לך שכר טוב כעמלך * ולקץ הימין הנזח
ותקמוד לגורלך * ואם אתה תרע מזלך *
מידך היתה זאת לך * והוא' אם שטית בדרך
הישרה * ואטמת אזנך משמוע תורה *
ובחרת בקבורת התאוה ובמשא ובתבערה'
והיתה להרפות ולדראון * כאשר הוא לפני
שכר נאון * וזה יען כי מקור מים היי עזבתי
ובשריות לבך היית * וארה בן אדם למה
נרדמת * כי כל שטותיך ישנת * ומהטמתך
לא הקצת * כי המיד לבוראך הכעסת *
ויראו לא זכרת * והורתו לא שמרת *
ומצותיו שכתת * ותקתו מאסת * ואף
יצים לצת * ועל מה נשענת * כי הטאת
ולא שבת * הלא טוב לך מעתה * לשבר
יצרך הרע ולהבניעהו * ויצרך הטוב
הבוהי * ותמיד עליך תמשילוהי * וגם אני
לוק' אעוררהי * וזה תעש' כעורך עלי נסמך'
עד שלא אלקה מעיך * כי את היום כאן
וכבר בקבר * וזו לא יהיה שבר * כי אם
שבר על שבר * ולא תוכל אז לעש' טוב'
כי היתה הפשי מן המצות * ולא תסבא כי
אם המצות * אשר הנה בהם טרחת * כאש'

את האספירגוס לאתר שסתה המשקה
שכתבתי כדי לנקותו מן הליחות אשר
נפסדו בו מחמת העיפוש והם המביאות
כל חולי כן צותה הבור' על יב לענות אדם
נפשו כדי שהפלוט כל הליחות שנתקבצו
בה מתוך התענית הה' עם תשובה ש לימה
ואמרו על אדם אחד שהלך אצל חופא
שהיה חכם ובעל מוסר ומתעסק בעסקי בני
אדם לשם שמים' ויאמר לו אדני החופא
החסיד הגדול נא לי רפואת העונות ואם
מצאתי חן בעיניך עשה לי משקה לרפואת
הנפש ולטהרה מהם כי חולה נפש אני

ויהי אותו הרופ' החכם כשימעו הדברי' האלה
וישק שפתיו למצוא רפואה לאריכות
נפש ומאכלות העינים והאיש משתאה לו
מחריש לדעת רפואת חליו' ויען הרופא
ויאמר חולה תולדה הצועק מחלי העונות
המשכרו' הרוח והבענות קח שרשי הענה
עם עלי התחולת והתקוה והוקף עליהם
הלילה התומה עם ורדי הרבמה ותן הכל
במכתש התשוב' ושתקהו יפה מרוב הבה
ואהב' וגם תצוק בו מי היראה ותתנו שפרור
והוקד תחתיו אש ההודא וכשיהבש שפרורו
בבגד התבונה והנפרו בנפת האם והאמונ'
ושתחו בכוס הרצון ולא תשוב עו' על רשע
ואשמה ולצון' ואז תרפא מכל אסון'
הגה הבאתי טעמים לשם הנתיב הזה
שקראתיו הנהגת בריאת הנפש כאשר הו'
זה החלי לעשות :

אלה הדברים אשר יעשה האדם וחי
בהם תחלה נדבר בתפלה אשר
היא לנו תחת הקרבנות כמאמר הכתוב
ונשלמה פרים שפתינו' ונדבר תחלה קליל
ראשו אשר הוא ראש השבוע וכן יהא דינו
לשבו' כולו' כמוצאי שבת ילך לכה בכרז'
שנבית י'נהלך ברגש' ויכנס באימה
ובירא ובכאו יאס' ואני ברוך חסד' אבא ביתך
וגו' נבוא' למשכנתו נשתחוה להדור' רגל

וישאה

טובה לארעה אלי סור כרע ועשה טוב'
ולכן חברתי הנתיב הזה מעבודת אלהי
יתברך ומיראתו ולכן פתחתי ביראה וכן
אחתום ביראה בע'ה ואתחיל ל'כרוב מליל
ראשון יען כי בו היתרה התהלת הבריאה
כמו שביארתי בנתיב השני' וגם כי הוא
ראש השבוע ואכתום בסדר ובקוצר'

וקראתי הנתיב הזה הנהגת בריאות הנפש
כי כשמו כן הוא שאין חולי גדול כשל
הנפש ולכן אמר דוד ע'ה רפאה נפשי כי
חטאתי לך' ואמר אדון הנביאים והסיד
י'ממך כל חולי ודרשו ר'ל זרה יצר הרע
שהו באמת המביא חולי הגוף וחולי הנפש
וכשם שניתן סדר ההנהגה לבריאת הגוף
כן נתן לנו הבורא יתעלה תורה לבריאות
הנפש ולרפואת חליה כמו שבא בי אני י'
רופאך' כי כמו שצריך האדם לקבל מזון
בכל יום פעמים כן צותה התורה לקרוא
ק'ש פעמים ביום והנמשך אליו מתפללה
ודברי תורה' וכשם שצריך לקצת הנאות
ותענוג' פעם אחת בשבת כן צותה על יום
שבת להתענג בו על י'בידוע דרכי מתוך
השביתה והפנאי וליזהר קרא אותו שבת
קדש' וכשם שצריך להקזה פעמי' ושלש
בשנה כן צותה על הרגלים' וכשם
שצריכין קצת בני אדם הקזה ומשקין קלין
בכל הדש כן צותה על ראשי הדשים שיש
בהן קצת זכרון בקרבן ובתפלה שהן זמן
כפרה לכל תולדות החדשים הכאות בגלל
היצר שהוא האויב והשונא והוא שתקט
בתפלה ראש הדש זכרון לכלם יהיה
ותשועה נפיש מיד שונא' וכשם שהאדם
צריך משקה לרפות מעיו ימים מספר קודם
שיקבל אספרגוס כדי לסקל דרך הרפואה
כן נתן רופא ישראל ימי התשובה מראש
השנה ועד יום הכפורים שהם עשרה ימים
והוא המספר הסובב בתורה כנגד עשרה
רקיעים' וכשם שצריך האדם בכל שנה

או מפקח מניח ידו על פיו עד שיסיים *
 וכשיסיים שמונה עשר יחזור לארדויו שלש
 פסיעות ויעשה שלש הברעות ויאמר שלום
 הראשון לשמאלו שהוא לימין השכינה
 שהוא בנגדו והאחר לימינו שהוא לשמאל
 השכינה ויסיים כל התפילה בכוונת העבור
 ואחרי כן יאמר עליונו לשבח וישתבח מעט
 בין יושעי לואנו משהרדים ויצא בנדרה שלא
 יראה כמערק מישו מעליו * וילך לביתו
 ויעשה סיד הברלה קודם שיעש דבר אחר
 ויזהר בה הדיבה שחיי מצוה גדולה ואם
 אין לו יין לא יטעום דבר הלילה ההוא וגם
 לא יום הבחירה עד שיבדיל אם הוא סבור
 שיהא לו יין להברלה ואם יבדיל במוצאי
 שבת אחרי כן יסד שילגו כדי ללוות השב
 ואפילו אינו צריך אלא לבזית * ואחרי כן
 ילמוד כי כל בית שדברי תורה נשמעין בו
 כלילה שוב אינו חרס * וכשיכלו לישן יושב
 על מטו ויאמר שמע והשכינו ויהי נעם
 וכא' המפיל הכלי שיטה וכו' למנצח בקריא
 ענו וכו' * ויבנס במטה בחלוק ואחרי כן
 יפישטו כדי שלא יראה בשרו ויהא צנוע
 מאד ואפילו הוא בחדרי חדרים * ואל
 יחרהר בעבירה כי מה שיהרהר ירא' בחלום
 שנאמר רעיונך על משכבך סליקו * ואיכות
 השיטה והחלומות ביארתי בנתיב החמישי
 בשביל השיש * כתב הרמב"ם אל אל יישן
 אדם על בטנו ולא על ערפו וישן עד חצי
 הלילה מוטת על צד שמאל ומשם אוילך
 על צד ימין * וטעם זה הוא לפי שהכבד
 מונח לצד ימין וכאשר יטה על צד שמאל
 אזי יהא הכבד על האצטומבא ויחממה
 בחומו ובזר יתעכל המזון מהרה ואחרי
 שנתעכל המזון ראוי לו שיטה על צד ימין
 כדי שתנוח האצטומה וירד פטולה המאכל *
 ולא ירבה אדם שיטה במלה עם אשתו דתנן
 כל המרבה שיטה עם האשה גורם רעה
 לעצמו ובטל מדברי תור' וסופו יורט גיהנם
 באשתו

וישחא מעט ואחרי כן יתפלל עם הצבור
 בכונה * וכשיאמר שמע ישראל יכוין
 את למ לאביו שבשמים * ואם זכה לקבלה
 האמתית יכוין בו להם שראוי לכוין ואין
 ראוי לגלותו כי אם פה אל פה כי כן תקבל
 עד משה רבינו עליו בסיני שקבלו מפי הנבונה
 ויחטוף באלף ואירק מעט בחית אבל בדרת
 ואירק הרבה כדי שיכנס עליו ובשמים
 ובארץ ובכל אשר בהם * וכדי לעורר אז
 הכונה טוב הוא להסיים ידיו על עיניו כדי
 שלא ישרידהו ההכרחלה כשום דבר *
 וצריך ליתן ריוח בין הדברים כגון על לבבך
 והדומה להם * ויתחז בזין של תזכרו שלא
 יראה לישן אטימה כמו ויסברו מעיני תהום
 או לישן שבר ונראה שיצו' על מנת לקבל
 פרס * ואם סיים שמע ואמר ואמת קודם
 שסיימו שליח צבור אין צריך לחזור פעם
 אחרת לאמרו עם שליח צבור * וכשיקום
 להתפלל שמונה עשרה יכוין ארר רגליו
 וישים שתי ידיו על לבו הימין על השמאל
 כעבר כפות לפני אדנו ויכוף ראשו ויתן
 עינו למטה ולבו לאביו שבשמים ויעמוד
 באימה ביראה ברעדה כי כן היה עומד בפני
 מלך בשר ודם רמה ותולעה כל שכן וכל
 שכן בפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר
 שכינתו עומדת לפני המהפלה בכונה *
 והוא כורע באבות תחלה וסוף כשיאמר ברוך
 יכרע מהרה כמקל ויוקוף בשם בנת כנתש
 ראשו למעלה מגבו * וכשיגיע לאתה חונן
 יאמר אתה חוננתנו וכו' * ואם לא אמר אינו
 צריך לחזור * ויכרע בהודאה תחלה וסוף
 כמו שכתבתי באבות * וצריך להשימיע
 לאזנו מה שיוציא בשפתיו ולכוין בכל מלה
 ומלה כי הוא עומד לפני סוהן לבות וכליות
 אשר הוא יזרע תעלומות לב * מי שגזרמן
 לו רוק מצדו בתפלה מבליעו בנגדו * ואם
 הוא אסתנים זורקו לאחוריו או לשמאלו
 אבל לא לפניו ולא לימינו ואם הוא פתק

וּבִכְרָד עָלָיו בִּרְכָתוֹ לֵבֵד כִּי אֵינִי מַעֲבֹבֶת וְאֵם
אֵין לוֹ אֶלָּא תַפְלִין שֶׁל רֹאשׁ רֵבֵד יִנְהַט וְיִבְרַךְ
עָלָיו שְׁתֵּי הַבְּרִכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד וְצִדוֹ
הָאֶדְמִי לְהִזָּה בְּחַן הַרְבֵּה שֶׁהָיָה אֵילֹל פּוֹשְׁעֵי
יִשְׂרָאֵל בְּנוֹפֵן שְׂוִירִין לִנְהַנֵּם וְאֵינִי עוֹלִין
קִרְקֶפֶת דָּלָא מִנְדָּא תַפְלִין וְעוֹד אֲמִירוֹ בִּלְ
הַקּוֹרָא לִשׁ בְּלֹא תַפְלִין כֹּאֲלוֹ מַעֲיֵד עֹדוֹת
שֶׁקֶר כְּעֶצְמוֹ וְאֵל יִסְיָה דַּעְמוֹ מִהֶם וַיִּשִּׁים יְדוֹ
בְּהֶם הַדִּיר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכּוֹר מִמֶּקְוֵם כִּי אֵם
יִסְרוּ צִדוֹ לֵבֵד עֲלֵיהֶם פָּעַם אֶדְרִי כִּשְׂחִיזָה
וְיִלֵּךְ לִבְיַת הַכִּנְסֶת וַיִּתְּפֵל עַם הַצְּבוֹר בְּכוֹל
וּמִשִּׁיתְחִיל לומר בִּידֵךְ שֶׁאֲמַר אֵל יִדְבֵר עַד
שִׁיעֵנָה לַקְדִּישׁ שֶׁל אֶתֶר תַּפְלַת שְׁמֹנֶת עֶשֶׂר
וַיִּנְהַנֵּם בָּהּ כְּמוֹ שֶׁבִּחְבָּתִי לַמַּעֲלָה וַיַּעֲנֶה
אֲמֵן עַל כָּל בְּרִכָּה וּבְרִכָּה וַיֹּאדֶךְ בּוֹ כִּי בִלְ
הַמֶּאֲרִיךְ בְּאֶמֶן מֶאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וְשִׁמְתָיו
וְאֵל יַעֲנֶה אֲמֵן הַטּוֹפֶה וְהוֹ מִי שֶׁחֲנוּף לומר
אֲמֵן קוֹדֶ' שִׁסִּים הַשֵּׁץ הַכִּרְכָּה וְלֹא אֲמֵן
קִטּוּפָה הוּא מִי שֶׁאֲמַר אֲמֵן מִהֲרָה וְאֵינוֹ
מֶאֲרִיךְ בּוֹ וְלֹא אֲמֵן יִהְיֶה וְהוּא מִי שֶׁעוֹנֶה
אֲמֵן וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַכִּרְכָּה וְחָהוּ דוֹק כִּשְׂאִינוֹ
יֹדַע אֵיזוֹ בְּרִכָּה אֲמַר שֵׁץ אֲבָל אֵם יֹדַע אֵי
זוֹ בְּרִכָּ' אֲמַר שֵׁץ אֵלֶּף שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ
יִכּוֹל לַעֲנוֹת אֲמֵן וְאֵין זֹאת אֲמֵן יִתְּמָה כִּיֹּן
שׂוֹדֵעַ עַל אֵי זוֹ בְּרִכָּה עוֹנֶה אֲמֵן וְכֵן הָיוּ
עוֹשִׂין בְּאִלְכֶסְנֵדְרֵי הַכִּרְכָּה מִצֵּד שֶׁלֹּא הָיוּ
יִכּוֹלִין כָּלֵךְ לִשְׁמֹעַ הַכִּרְכָּה מִשֵּׁץ וְכֵן הָיוּ
מְנַיִץ בְּסוֹדֵרִין כְּדֵי לְהוֹדִיעַ לַעֲם שִׁסִּים
הַכִּרְכָּה וְאֵז הָיוּ עוֹנִין אֲמֵן לְפִי שֶׁהָיוּ יוֹדִיעִין
אֵיזוֹ בְּרִכָּה הִיְתָה אֵלֶּף שֶׁלֹּא הָיוּ שׁוֹמְעִין אוֹתָהּ
כִּפִּי הַשֵּׁץ וְכַשִּׁינֵּי שֵׁץ לְמוֹדִים יִשְׁתֶּה עִמּוֹ
וַיֹּאמֶר מוֹדִים דְּרַבְנָן זֶה נִסְתָּו מוֹדִים אֲנַחְנוּ
לָךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֵלֶּה כָּל בְּקִיר
יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרָאשִׁית בְּרִכּוֹת הוֹדָאוֹת לִשְׁכֵךְ
הַגְּדוֹל כֶּסֶם שֶׁהִיְתָה וְקִיַּמְנוּ כֵּן תַּחֲיִיט
וְתַחֲנֹן וְתַקְבְּצֵנוּ וְתַאֲסֹף לְהַצִּירוֹת קִדְשֵׁךְ
וְלַעֲבֹדךָ וְלַעֲשׂוֹת צוֹנֶךָ בְּלִבֶּב טָהוֹר עַל שֶׁאֵנוּ
מוֹדִים לָךְ וְאֶדְרִי שִׁסִּים תַּפְלָתוֹ עַם הַצְּבוֹר
בְּכוֹתָה

כְּאִשְׁרֵי אֲמִירוֹ וְאֵל יִרְבֶּה הַשְּׁמִישׁוֹ עִמָּה
כְּהִרְגָלִים מִפְּנֵי שְׁמוֹק מֵאֵד כְּמוֹ שֶׁבִיאֲרָתִי
בְּנִתִּיב הַהַמְשִׁישׁ וְשֶׁם בִּיאֲרָתִי אֵיךְ יִתְנַהֵג
הָאֶדְם בְּתַשְׁמִישׁ בְּהִנְהַנֵּת הַבְּרִיאוֹת
וּבְנִתִּיב הַשְּׁלִישִׁי בִּיאֲרָתִי זְמַן הַעֲנָה הָרִאשׁוֹ
וּכּוֹנֶנֶת וְאֵל יִשְׁמֵשׁ לִפְנֵי בְנֵי אֶדְם אֲבָל
בְּפְנֵי תִינוֹק שְׂאִינוֹ יוֹדַע לִדְבֵר מוֹתֵר וְכֵן
אֵל יִשְׁמֵשׁ כְּהֵרֵ שִׁישׁ בּוֹ סֶפֶר הַתּוֹרָה אוֹ
תַפְלִין אֵם לֹא יַפְסִיק בֵּינוּ לְבִינֵם בְּמִזְיָצָה
גְּבוּהָה עֲשֶׂרָה אוֹ יִכְנִסֶם בְּתוֹךְ כָּלִי שְׂאִינוֹ
מִיּוֹדֵד לָהֶם וְאֵם יִכּוֹל לְקוֹם בְּסוֹף כָּל
אֲשִׁמּוּרָה לומר וְדוֹוִים וּבְקִשּׁוֹת וְתַהֲנוּגִים
וְלִהְתַּפְּלֵל עַל יְרוּשָׁלַם אֵיזֵי כֹה טוֹב הִלְקוּ
וְאוֹלִם כִּשְׂתִּיחִיל לְהֵאֵי הַיּוֹם יָקוּם מִי מִזְרָחוֹ
לְהַתְּפֵל וְאֵל יֹאמֶר כְּמוֹ שֶׁאֲמַר הַעֲצֵל מַעַט
שְׁנוֹת מַעַט תְּנוּמוֹת מַעַט הַבּוֹק דִּים לִשְׁכֹּכִי
וְיִחַשׁ אֵז שֶׁאֵם הִיָּה קוֹרָאוּ מִלֵּךְ אוֹ יִשֵּׁר כִּמָּה
הִיָּה מִמָּהֵר לְקוֹם עַל אֲחָה כִּמָּה וְכִמָּה לִפְנֵי
סֵלֶךְ מִלְכֵי הַמַּלְכוּת יִתְבַּרְךְ וּבִשְׁקוּם אֵל יִשֵּׁב
עִירֹם אֵלֶּא וְיִצְאֵה זְרוּעוֹתָיו וְיִלְבֵּשׁ הַחֲלוּק
וְאַחֲרֵי כֵן יִשֵּׁב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה בִּישׁוֹ וַיִּפְנֶה
וַיִּקְנֶה הֵיטֵב בְּשִׂמְלָל כְּדֵי שִׂיְהֵא גּוֹפּוֹ נָקִי
לְתַפְלָה וְיִמְשִׁיקֵן עַד שִׁיטוֹל יָדָיו אֵל יַעַז
בְּעֵינָיו שֶׁמִּסְמָא וְלֹא לְחֻטְמוֹ אוֹ לְפִיו לְפִי
שֶׁמְוִלִיד רִיחַ רַע וְלֹא לְאֻזְנוֹ שֶׁמִּהֲרִשְׁתִּיטוֹל
יָדָיו וַיִּתְעַקֵּץ בְּטִלְיָת וַיַּעֲיִן תַּהֲלִיחַ בְּחוֹטִי אֵם
לֹא נִפְסַק אֶחָד מֵהֶם מַעֲיָקָרוֹ כִּי אֵז נִפְסַל
וְאֵם נִפְסַקוּ שְׁנוֹם צִידֵךְ שִׁישְׁאֵר בְּכָל אֶחָד
מֵהֶם כְּכֵדִי שִׁיכְרוֹךְ הַגְּדוֹל וְצִידֵךְ לִיזְהַר בּוֹ
הַרְבֵּה כִּי עוֹנֵשׁ הַמִּבְטָלוֹ הוּא גְדוֹל מֵאֵד
וְהַזְהִיר בּוֹ זֹכֶה לְבָגִדִים נֹאִים וַיִּנְהַט תַּפְלִין
שֶׁל יָד בְּזוּרְעוֹ לַמַּעֲלָה עַל הַבִּשֵּׁר הַבּוֹלֵט
וְהָיָה נוֹטָה מַעַט כְּנֶגֶד לִבּוֹ וּבִכְרָד לְהַנִּיחַ
לְאַחֵר שִׁינְהִיט קוֹדֶם שִׁיקְשֵׁרֵת וְאַחֵךְ יִשִּׁים
תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ עַל חֲמוֹת וּבִכְרָד עַל מַצּוֹת
תַּפְלִין וְאֵל יִדְבֵר בֵּין בְּרִכָּה לְבְּרִכָּה וְאֵם דְּבַר
מִכְרָךְ עַל תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ גַּם בְּרִכַּת תַּפְלִין
שֶׁל יָד וְאֵם אֵין לוֹ אֶלָּא תַפְלִין שֶׁל יָד יִנְהַט

נטילת ידים תהיה ברבת אשר יצר הפס' ב'ז'
 נטילה לברכה' ורפי שארל המזרח'
 בנטילת ידי' עקר מן העולם ראיתי להאז'ר'
 ולבאר דני הנטילה לאכילה ונאמר צריכה
 להיות ככלי שיכיר הכיעות ושיעמוד ברא
 כמיכה והמים צריכין להיות קרים ושרא'
 נעשה בהן מראכה ושהיו ראויין לשהיית
 בהמה ושרא נשתה מראיקן וצרי' שישבך
 על כל יד לבחו או שישפך רביע' על שתי
 ידיו בידד כי אם יטול ידו אחת וישפשפה
 באחרת הם ידיו טמאות ואכילו וישבך אור
 כך על שתי ידיו ביהר לא יצא כי המים
 האחרונים אינן מטהרין אלא המים
 שנטמאו מדרת היד עצמה ולא הטמאה
 הבאה מדרת היד האחרת ואין זו הקטרה
 או אלא שינונם ואדריכן שיה' בים על
 שניהם ביהר פעם אחת' וצריך שיין
 הרבה מים על ידיו כי כך אמר הרבם אנא
 משי ברא דפני מיא והכו לי ברא דפני
 טיבותא' וצריך שיכאו המים ככה אדם
 אכל אם באו מעצמם או שנתנם קוף גא
 יצא' וצריך שירפה ידיו בענין שיכנס
 המים בין האצבעות כי כל דבר שחוצץ
 בנטילה רוצץ בנטילה' ואם הטביל ידיו
 במים שייש בהן מ'כאה מונסין יצא ואז
 צרי' לברך על נטילת ידים אבל אם הם פרות
 מ'כ' סאה לא יצא' והטבילה או הנטי' צריב'
 להיות עד מקום חבר האצבעות עם פסות
 היד וכשייך רגלם צריך להוריק אצבעותיו
 זקופו למעלה בענין שלא יבא להם מהמים
 שגכלו על פסות היד ויבר' על נטילת ידי' ביד
 כשי החיל לנגב' קוד' שייסיס הנגוב ואדריכן
 ינגנם היט' דא'ר אבהו ב'ה' אכל ברא נגוב
 ידי' לאו אוכל להם טמא שנכבה יאכלו' ובני
 ישראל להם טמ' לרמ' טמ' בויכט ברא נגוב
 ידי' א' נטריקון לה מ' טמא' ולא' שינונם
 ואכל מ' כי הכך לנטילה אמילת' היו רפגיו
 פרוס' ושלש' יבצע על השרים ובמקו' שהוא

בכונה יאמר עלינו לשבח כמו שכתבתי
 למעלה' ואם יזיל לקרות קורא לשנות
 שונה לעסוק בבראכתו ועבוק וישא וית' עם
 בני אדם באכונה כי זה הוא הדרת דניו של
 האדם נשאת ונתת באכונה' ואה כן אמר
 לו קבעת עתים להורה ולכן צריך כל אדם
 לקבוע שעה ידועה בכל יום שילמד בו חק
 ורא יעבר ואפילו מעט אם אינו יוכל ללמוד
 יותר כי אחד המרכה ואחד הממעיט וברבר
 שיבוין לבו דשמים' וראוי לכל אדם לטעום
 דבר בבקר שכן שנינו כלם שכול עשר דבר
 נאמר בפת של שדרות מצלת מן הדמ' וכן
 הצנה וכן הזיקין וכן המזיקין ומרכיב' פתי
 חוכה ללמוד וללמד ודבריו נשמע' והלמוד
 מהקי' בידו ואי' בשרו הבל ונזקק עם אשתו
 ואינו מהאזה לאשה אחרת והורג' בנה
 שבמעיס ויש אומרים אף מכנסת' אהבה
 וכוצא' קנאה' א'ר שעה ראשונה מאכל
 לודים שנה מאכל ליסטים שלישי מאכל
 יורשי' רביעית מאכל פועלים המישי' מאכל
 כל אדם' ששית מאכל תלמידי הכמכים
 בבאן ואיך כוורק אבן להמת' פ' כי הרגא
 דכיה האוכל לאחר שש שעות לחמת מלא
 יין אלא שהבר' ממנו מעט ואם יניחנו כך
 ירביץ ואם יתן בו אכז' אה' יעלה היין מחמת
 האבן ולא יפכד כל כך אבל דא' יהא היין
 כל כך טוב כמו אם ימלאנו ביינ' כך הוא
 האוכל לאח' שש שעות ששעות היות שיועיל
 לו כי לא ימות ברעב אבל לא יועיל לו כל
 כך כמו שיועיל לו אם אוכ' קוד' שש שעות'
 והטעם הוא כי האצטומכא קודם שש שעות
 מבקשת מזונה ואם לא המצ' אותו המשוך
 הלידות הרעות ויזיק לו' וכשירצה לאכל
 יברוק עצמו קודם אם צריך לנקבו וכשיצא
 יטול ידיו ויברך אשר יצר ואחריו כן יטול
 פעם אחרת לאכילה ויברך על נטילת ידים
 וכן היה נוהג זקני הראש' ול וכתב שאם לא
 טול רק פעם אחת ויברך אשר יצר ועל

סעודה כנון קהו המוציא או הביאו לפת? ואם אינו הפת יפה אין לו לבצור'ע שיביאו לו לפת? והנהגתו באכילה על פי הבריא' ביארתי בנתיב החמישי בשביל הלוי' ושם ביארתי בהקדמה שהיא מצו' להרנג בהנהגת הבריאור' ולא לאכל כל דבר להנאור'. וכן אמר הפייט תהי כחשבתך ליעד באכלך לחועלת בדרכי הרפואה' ולא חזיה אכילתך לטעם ולא מצד כיצא החך הנאה'. כת' הרמב"ם ז"ל אין מסרבלין בפני האוכל ולא במתנו שלא לביישו'. גרסינן במסכת דרך ארץ שנים שאוכלין זה עם זה בקערה ויצא האחד צריך חברו להמתין'. אבל אם הם ג' יוצא האחד אין צריכין השנים להמתין'. לא יהא אדם קפדן בסעודתו'. ולא ישרה אדם כוס בפעם אחת כולו ואם שראו נקרא גרעין'. ואם שראו בשלושה פעמים הרי זה ממי הרוח אלא שיתנו בל' פעמי' ואחר ששהאו אל יתנו להברו לשתות ממנו לפי שיש בו סכנת הנפש'. וגם אל יחזירו לשלחן אלא יתנו לשמש'. וצריך האדם להניח פיוא בקערה לשמש'. ואל יושיט ב' ידיו ליקח מהשלחן ומעשה היה רבי עקיבא שזימן להלמידיו לסעוד אצלו כדי לנסותם אם היו טהנים כדרך ארץ החכם שבהם פשט ידו אחת ליקח בשר ולא עלה בידו כי לא מצא חתיכה קטנה משך ידו ואכל הפת לבדו'. הספיק שבהם אחז הבשר בב' ידיו והחזיק לאכל כעס רבי עקיבא אמר לו לא כי אלא תקום והניח עקבך על הבשר ואז תמשוך בשתי ידך ותהיה כעוף הדורס ואוכל'. ואין לאדם לדבר כשהוא אוכל כדי שילך יראה המאכל בפיו וגם כדי שלא יקד' קנה לושט כשהוא מדבר ויכנס המאכל בקפה ויהנה ורכן ארז'ל מי שמהעטש בשלחן אין אוכל לו אכזא'. ר"ר אין עושין בפת דבר שרא' נמאס בו אין זורקין אותו ואין סומכין

אפיו יותר ולא בצד הרך שנאמ' וכוצע ברך ניאץ י"י. אל תיקרי ברך אלא ברך וקודם שיבצע יתחוד מן הפרת מעט ויניחט דבוק בפת כענין שאם יאחזו בחתיכה שיעלה כל הפת עמו וכן כהן זקני הראש' ז"ל. כי אם יניח הפת שלם ולא יתחבט עד אחר הברכה אזי יהיה הפסק בין ברכה לאכילה ולכן צריך שיחרוך מעט קודם הברכה כמו שכתבתי'. וצריך שלא יהא בחרך פהוה משני זתים כדי שלא יראה צר עין ולא יתר מכביצה שנראה כרעבתן והוה דוקא כחול אבל בשבת טוב הוא לבצוע בהמוציא הרכה'. ונהו לבצוע בשבת ז' רשומות כמנין ימי השבוע וכנגד שבעה שקורין בתורה'. וכנגד אליו אלהיות שבפסוק שלישי שבברכת כהנים שהוא ישא יי' וגו' וכיום טוב לבצוע המשה רשומים כנגד ה' שקורין אז בתורה וכנגד פסוק שני שהוא יאר יי' וגו'. ובכל ימי ההול' ג' רשומים כנגד שלשה שקורין בתורה וכנגד פסוק ראשון שבברכת כהנים'. וכשיבצע יתן שתי ידיו על הפרת לפי שיש בהם עשר אצבעות כנגד עשר מצוות התלויות בפרת ואין הן א' לא הדרוש בשור וחמור'. ב' לא תחם שור בדישו'. ג' שדך לא תזרע כלאים'. ד' לקט' ה' שכחה'. ו' פיואה'. ז' בכורים'. ח' תרומה'. ט' מעשר'. י' הלה'. וי"ט אומר' כנגד עשר תיבות שבפסוק ארץ הטה'. או בפסוק מצמיח חציר לבהמה וגו'. ולכן הקנו רז'ל עשר תיבות בברכת המוציא'. וכן עשרה דברים נאמרו בברכת המזון כמו שאבאר לפניכם בלה'. והודיע סוד העשירות ידע למה הקנו ז'ל עשר בתהלת האכילה ועשר בסופה'. ויבדך המוציא לחם מן הארץ'. ויהן ריוח בין לחם למן הארץ שרא' יכליע המס'. ויסיים הברכה כשופרד החך מן הלחם'. ואחר שיבצע אל ידבר עד שיאכל כי אם בצרכי

אל מקדשך השמש • האר פניך אל עבדך •
והושאל לחמלה ולרחמנות לא תשא פני
דל • וכן בהרור פנים לולי פני יהושפט מלך
ישראל אני נושא זקן ונשוא פנים • וכן
מלת נושא יאמר על הדומל ועל המהדר
לא תשא פני דל • והוא שם לדבר הנעתק
המקרב או המתרחק ישא יי עליך ווי
מרהוק • תזרם וירות תשאב • ויאמר גם כן
למחירה ולסליחה נושא עון • שא נא
לפשע • וכאן ר' לא ישא פנים וישא יי
פניו אליך כוול כל הענינים האלה לא ישא
פנים לא יהדר פנים להאי פני רצונו למחול
ולסלוח לדושא ולהעתיק ממנו פני בעכו
שהוא רמז למדת הדין וכבר ידעת שאין
לפניו ית' לא בעס ולא רצו' ולא נאמר כדות
הללו בו ית' לא מצד שהפעולותיו והמקבל
אותם כשיגמול החנוטא ויענישנו יראה מצד
הפעולה ההיא כאלו בעס ית' עליו • וכאשר
יגמלו הטוב על צדקותיו אשר עשה יראה
כאלו רצון הכורא ית' עמו ומראה לו פניו של
הידור והוא יתברך לא ישתנה הלילה ואינו
מתפעל למדות האלו כמו שביארתי למעלה
בנתיב הראשון רק שהמעשה משה' מצד
המקבל לפי מעשיו והוא אמרו הצור תמים
פעלו כי כל דרכיו משפט ומפני ששני ה
הכתובים האלה ר' לא ישא פנים וישא יי
פניך אליך יראה מנליותם בכותרים כאלו
הענין מדה אחת והיא מדה טובה של הבה
שמיטת מדת הטוב כגור מדת המהרהרה בה
וכמו שביארנו הלא כאכסר נושא עון ועובר
על פשע רמז נושא עון רמז שהוצא עובר
על פשע • כל מי שמעביר על מדותיו
סעבירין לו על כל פשעיו • וכן המדה
שנכנסין לפנים מן השורה למי שנכנס
לפנים מן השורה ועל כן אמרו כאן שהיה
ההשובה ממנו יתברך ששבת טובה
שיאר פנים ויעתק עמהם פני הבעס וימחול
לישראל וכנס עמהם לפנים מן השור מפני
כז א 26 1 שר

פני הקערה או הכוס ואין מעבירין עליו
קערה או כוס מלא שמה ישפוך עליו
ויסאס • תר פת פוטרת כל מיני מאכל אם
באים מחמת הסעודה אבל אם הביאו לפניו
מיני מאכל ואינו ללפת בו הפרת טעון
ברכה • ויין פוטר כל מיני משקים • ואם
אין לו יין וצמא למים הוא מהלוקק בין
הפוסקים אם היין פוטר אם לאו ולכן מי
שרוצה לאכל ואין לו יין ורוצה לצאת ידי
שניהם שחה מעט מים קודם אכילה ויברך
לפניו ולא לאחריו ואם לא עשה כן כתב
זקני הראש' ז' שיברך על המים אם אין
לו יין ואם אינו צמא לא שבאמצע האכילה
עמד המאכל בדרונו ואינו יכול לבלעו ישתה
מים ולא יברך ואם בידך היא ברכה
לבטלה • תר כמה יאכל האדם מרגן
ויתחייב לברך ברכת המזון רבי מאיר אומר
כזית ר' יהודה אומ' כביצה • ואנו מחמירין
כשניהם כי אם הוא חייב לאכל כגון בשבת
שהוא מחוייב לאכל שלש סעודות אזי אם
אכל כזית לא יצא ידי חובתו עד שיאכל
כביצה • ואם כשאר הימים אכל אפי' כזית
לכר צריך לברך עליו ברכת מזון • וגרסינן
בכרכות פרק מי שמתו • דרש בר עורא
זימנין אמ' לה משמיה דרב אמר וזימנין אמר
לה משמיה דרב אמר מלאכי השרת
לפני הבה כתוב בתורתך אשר לא ישא פניו
ולא יקח שוחד • והלא אתה נושא פנים
לישראל דכתיב ישא יי פניו אליך אמ' להם
אין לא אשא פני לישר' שאני אכרת להם
ואכלת ושבעת וברכת והם קדקדו בעצמם
עד כזית ועד כביצה • והנה ראיתי לבאר
הנה הדרשה הזאת יען כי הוא קשה מאד
לאשר אינו מביין אותה דע כי פנים היא שם
לפני האדם ושאר בעלי היום פני אדם פני
אריה פני נשר ופני שהכעס והרצון הם
ניכרים בפנים והושאל לבעס כמו ופניה לא
היו לה עוד • פני יי בעושי רע' האר פניך

עבור המטרה ודוקא ששכת אבל אם הזד
ולא התפלל מטה אין לו הקנה * וראוי
לאדם להשתדל ללמוד מלאכ וכן הזהירות
רזל באמרו כל תורה שאין עמה מלאכה
סופה בטלה וגורפת עון * עוד אמרו פשוט
גבלתא בשוקא ולא הימא גברא * רבא
אנא * ויעל העישה כן נאמר יגיע כפך
כי תאכל אשך וטוב דך * הנו רבנן
משקראין ספר תורה כל העם שיהקין
שנאמר ובפתחו עמדו כל העם ועמדו רוצה
לומר שהקו שנאמר עמדו ולא עט עוד *
ואל יצא מבית הבנסת אם לא בין גברא
לגברא * וכשיחזור ימול ליכנס ולישב
באשר יחפון * וכשיקום לקרות בתורה
יפתחה מיד וידע מהיכן יש לו להתחיל
ואחרי כן יאמר ברכו בקול רם כדי שישמעו
הקהל ויענה אמן ברוך "המבור ואח"כ שיענו
הקהל ויענה הוא גם כן כמות ואחרי כן
יברך אשר ברו וכו' * גם כן בקול רם כדי
שישמעו הקהל ויענה אמן * ואז יאמר לו
השליח צבור קרא ויקר' ואל ידבר עד שיסיל
הקריאה ויברך מרכה שניה כי בארו השמי
ברכות המצא איבע' היבות כמנין ארבעים
יום שקבל בהם טיטה את התורה ולכן אין
דהפסיק ביניהם אם לא בקריאת התורה וא'
יסיר ידו מהספר משהתחיל לקרות עד
שיסיים התורה * וינהוג בכל התפלות כמו
שכתבתי למעלה ויוסף לו כהנה וכנהג
כירא בוראו ויברך כי אני קצרת שם
באמי לכתוב כל דיני התפלות והלכות שמע
והפליץ יבלה הזמן והמה לא יכלו נאורים
אשר כתבתי ואשר אכתוב הוא לזכרון
והתעוררות לאשר בתורת יי חפצו ואורם
כאשר יתפון לזכור ולהתעורר אין ילקיש
וימצא הרבה חכומים לאפליס ורמזות
שהאריכו בביאור אלה הדברים שרם
פעמים באים בארוכה פעמים באי בקצרה *
ואני דעתי לקצר כדי להקל על הקורא כי

שחם מתנהגים עמו באותה מדה ומתקדקין
לברך אפילו עד כזית ועד כביצה * עד
כאן פירוש התורה הזאת * והנה נחזור
לענינינו ונאמר אם אמר בעל הבית הבל לך
וגברך נאמר להם לאכל ולשתו' עד שיברכו
עליו * ודוקא כשאמר בעל הבית אבל
אם אמר אחר אין השיש * אמר רבי זירא
עשרה דברים נאמרו בבוס של ברכה ואלו
הן א' שידית הכוס מברוך * ב' שישטפנו
מכפנים * ג' שיהא היין חי * ד' שיהא
הכוס מלא * ה' שיכסה ראשו * ו' שיקבלנו
בשתי ידינו * ז' נוהג לימינו * ח' מגבירו
מן הקרקע טפח * ט' נותן בו עיניו * י'
משגרו לאנשי ביתו לאחר שיברך קודם
שישתה * וצריך האדם לחזר מאד על
היין לברך עליו כי רזל אסרו לאדם לאכל
עד שיהא לו יין לברכת המזון אם הוא מצוי
באורה העיר * והגדול שבמזון מברך ואם
יש שם אורח אורח מברך כדי שיברך לבעל
הבית * וצריך שישמע קולו לאוכלים והם
צריכין לכון לבל ברכה וברכיה ולענות
אחריה אמן * ואחר שישתו הנסם של
ברכה יברכו ברכה מעין שלש שהיא על
הגפן ואחרי כן יחזרו ללימודו או למראיתו
עד שיעבור חצי היום ומשעבר חצי היום
ישתדל להתפלל מנחה גדולה והי מקובלת
יותר משאר התפלות שהרי אליה לא נענה
אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות
המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ונכר *
ושכרה הוא גדול מאד לפי שבשבילה מניח
אדם מלאכתו מה שאין כן בשאר תפלות כי
שחרית יתפלל קודם שיכנס במלאכתו * ו
וערבית לאחר שיוצא ממלאכתו * מי
ששבת ולא התפלל מנחה יתפלל ערבית
שתיים הראשונה לשם ערבית והשנייה
לשם מצוה ויכן מי ששבת בערב שבת ולא
התפלל מנחה יתפלל ליל שבת עם הקהל
תפלת שבת ואחרי כן יתפלל תפלת החול

מן הקצרה הראשון ברכלות לפי שנאמר
 תועבת יי כל גזרה לב' ולכן אמר
 התנא מאד מאד הוי שפל רוח כי איך
 יגבר האדם שעבר דרך מעבר השתן
 פעמים שלש ותהלהו טבה מרורה והיוס
 כאן ומחר בקבר לרמה ולתולעה וכל
 הנעליבין ואינן עולבי שומעין חרפה ואינם
 משיבין עליהם הכתוב אומר ואהביו
 כצאת השמש בגבורתו כלומר כמו
 ששקת השמש כשקטנה הלכנה ואמרה
 אי אפשר לשני מלכים שישימשו בכמה
 אחד ואל יזנה האדם לחברו ואפילו
 בדברים שעוברים על לא הונו איש את
 עמיתו ויראת מאלהיך וזה הכתוב נאמר
 באונאת דברים כי באונאת מקום במקום
 אחר נאמר וביהמכרו ממכר לעמיתך או
 קטת מיד עמיתך אל חוט איש את
 אחיו ואל ילביץ פני חברו ברבים כי
 המלכין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם
 הבא ואל יוציא דבה על חברו כי
 מוציא דבה הוא כסיל ואל ישנא
 כי אם אשר שונא הבורא יתביך
 ואל יגטב דעת הבריות ואפילו דעתו של
 גוי ואל יאמר לשון הרע
 מחברו גם אל יקבלנו מאד כי ענינו
 גדול כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ופסולות
 דמים ואל ישקר שנאמר רא חכמתו
 ולא השקרו וגומר ואמר ר"ל כל
 המשתנה בדבורו כאלו עובר על שגא והחמי
 בעיניו כמתעורר ונאמר בעל דבר המרה
 מעשה העתועים ולמדוהו בל"ש ואל
 ירים ידו על חברו כי בהרמת יד נקר רשע
 וידון את חברו לכף זכות כי המקום יריגו
 לזכות ואל יחשוד לחברו בדבר עבירה
 כי ההויסד כשרים לוקה בנפשו ואל
 יהי בז לרבו חברו ואל ילעין עליו אלא
 יהי רצוני אחיו כי כל שרות הבריות נותנה
 היינו רוח המקום נותנה היינו ואמר
 כי כ 26 27 החכם

כן הורינו ר"ל באמר לעולם ישנה אדם
 לתלמידו דרך קצרה ועוד כי בעונותינו
 מרוב הציות צרו ונאטמו לבבנו ונסרד
 שכלנו וכן ראיתי לכהוב הנה בקוצר קצת
 מוסרים שלי קטתי שראוי לידעם הירא את
 דבר יי מאד מאד הוי שפל
 רוח שתקורת אנוש רמה כתב הר"ם
 במזל בכל מדה שבעולם צריך האד לאחוז
 הדרך הממוצע בענין שיהא רחוק משתי
 הקצוות כשהו כנון שלא נדיח הרבה
 עד שיתן כל אש"ל שהיה אמ' ר"ל המכוון
 אל יבזז יתר מחומש וגם אל יהי
 בילי הרבה עד שלא יתן טוס דבר משלו
 ואפילו בער הצורך שהרי נצטוינו על
 הצדקה בכמה מקומות אלא יאחוז הדרך
 הממוצע קובץ שלו בשעת שצריך ומהן
 בשעת הצורך וכן אל יענג עצמו
 כדי שלא תגבר עליו הנפש הכהמית
 ואל יסוף עצמו עד שלא יהיה כריא
 אלא יתהו בענין שיהא חזק ובריא לעבודת
 בשרו יתביך וכן אל יהי רחמן הרבה
 אפילו על האכזרים כי מי שמרחם על
 האכזרים סופו שיהא אכזרי על הרחמנים
 ואל יהא אכזרי שנאמר והלכתי בדרכי
 ואמר ל מה הוא הנן אף אתה חטן מה
 הוא רחם אף אתה רחם ולכן יקח הדרך
 הממוצע ואפילו במדות המעולות
 שהיה לנו להגיע בתכליתן עד סוף הקצרה
 האחרון אמר לנו שלמה ע"ה אל תהי צדיק
 הרבה ואל תתחכם יותר למד השופט
 על אחת כמה וכמה בשאר המדות
 שאין לאדם ליקח אלא הדרך הממוצע
 והיו שאמר הכתוב פלס מעגל רגליך
 כלומר שקול מעגליך וקח האמצעי בענין
 שלא יסריע לכאן ולכאן כי פלס הוא
 מה שתופס השוקל שלשון המאזנים
 בתוכו ואולם במדת הגאווה
 צריך כל אדם להתרחק ממנה אפילו

שהיא נדה והנה הכא עליה יעבור על ואל
אשה כגדת טומאתה לא תקרב זאת ועוד
אחרת כי אולי יבאו עמה שנים או שלשה
ותתעבר מאחד מהם ולא תדע ממי ותלד בן
שלא יכיר לאביו ואולי יכנו או יקללנו
ועוד כי אולי ישא עם אדוות מאביו או עם
אחת מהעריות כיון שאינו מכיר את אביו
ואת משפחתו הנה עבירה גוררת עבירה
וכלם גורם הכא על הפטירה הנה גדול עוט
מנישוא ולפי שיש בזאת העבירה עונשין
גדולים כדי לזהר ממכשולם ולסור ממוקשי
מות צריך כל אדם לישא בקרוב
שיוכל ואפילו עם פהותה ממנו מעט שכבר
אמרו רז"ל נחות דרגא ונסים איתרה ודוקא
שאין פגם במשפחת אביו יש פגם במשפחת
כבר למדנו כאבות אבי לו למי שפוסל את
זרעו ופגם את משפחתו ונשיא אשה
שאינה הוגנת לו ואם אינו מוצא יסוף
את יצרו בשהוא מתגרר עליו ואמר רז"ל
אבר קטן יש באדם מטיביו רעב מרעיו
שבע ומי שעבר העבירה הגדולה
הזאת יתהרס ממנה וישמר ככאן ואילך
שלא ישוב לחטאו בה עוד ויעשה תשובה
ויתכפר לו שאין דבר שעומד בפני התשובה
כמו שביארתי בהקדמה ואל ירגיל
אדם עצמו ליטבוע ואפילו באמת ויתן
בכל שבוע דבר ידוע לצדקה כי המסון הוא
פקדון אצלו ומה שלוקח ממנו להנארו ה'
כמו מופסד אבל מה שנותן צדקה ממנו
הוא מחזיר הפקדון למי שנתנו לו ולא עוד
אלא שהוא יתברך מהשיב לו כאלו מקבלו
ממנו בהרואה וישלמנו לו שנאמר כלוה י'
חונן דל וגבולו וישלם לו ואקמרו
על חכם אחר שהירה עשיר מאד ונתן כל
אשר לו לצדקה אמרו לו חבריו איך
מגיה שום דבר לבניך אמר להם אני אשימנו
כלוה מטמון לעצמי אצל הכורא יתברך
ואשים הכורא יתברך מטמון לבני

ולכן

החכם לא אהבני אדם שלא היתרה לו
אהבתי זכה ולא שנאני אדם שלא התפללתי
בעוד שיישרהו הכורא לאהבתי עוד
אמר אל ימעת בעוניך שונא אחד ואל ירבו
בעיניך אלה אוהבים עוד אמר אין
הקנין קנין הנוכח אלא קנין הלבבות
עוד אמר אין אוהב להפכפך ולא אמונה
לעבד ולא מנוחה לחמדן ולא סליסל לכילי
ולא חכמה לבעסן ולא יהיה המתנאה
מיטובת ולא הכעסן שמח ולא הגדיב מקנא
ולא החוסד עשיר ולא העצל מקי' האהב
עוד אמר אין חבר טוב כנועם המדות ואין
ירושא טובה כן המוסר ולא משען חזק
מלבקש עצתו ולא ריוח טוב מן ההצלחה
ולא ערשר כסריו ולא הון עתק כמו השכל
ואין חוסר כמו הסכלות ולא נעיסות כלב
טוב ואין רכיל ומהאשישה מכה
שבחוכה ואין מכאים כפרדות החושק ואין
משמח כבשורה טובה אחר הדאגה ואין
נאה מזמן הבחורות ואין נכנע כשמאל אל
ימין עוד אמר אל תדרוש החברים
מבלי אמונה ולא העולם הכא מבלי מעשה
ולא אהבת הנשי' מבלי מוסר ולא הועלתך
בהזקת זולתך ולא עצת עם הקלור ולא
הסכמה עם המהירות ולא מטתה עם
המוחלת עוד אמר ארבעה הם שאפילו
מיעוטם הוא הרבה והם האויב והאש
והחולי והנשים ולכן אמרו רבותינו
זכרנו לברכיה כל המסתכל אפילו בשער
האשה כאלו מסתכל בערוה וסמכו אורנו
אל הבתוב שאומר והחזיקו ז' נשים באיש
אחד שבע שער באשה ערה
נפטיה אסורה שהיה דוד ובית דין גזרו על
ייחוד של פטית מאותו מעשה של אמנו
ואילך ואמר רבי אלעזר הגאון על
הפטירה לשם זנות מלקין אותו כי עשאה
זונה ועוד כי הנשים הפטיות שהם
מיועדות לזנות אינן שומרות מצוות וחזקה

שהוא ואמו הייבין בכבוד אביו. וצריך
היא בעצמו לעשות כל מה שצריכים ואפי'
אם יש לו כמה עבדים ושפחות יעשה הוא
עצמו מצותם כלב טוב ובגופו הפצה וידא'
להם פנים צהובים וישמח בשירותם הרבה
ואם שמע לטוש אדם שאמר עליהם רעה
יקחה את שניו לכבוד אביו ואמו ואם הם
מוחלין על כבודם הוא מחול. ואפילו
לאחר מיתתו צרי' לכבדן כשזכרים שיאמ'
הרני בפרת משכבם ודוקא כל שנים עשר
חריש אבל לב חרש למיתתם יאמר ז"ה.
וכן יאמ' על רבו כי הוא חייב בכבודו שכבר
ארול מורא רבך כמורא שמים. ואין צריך
לומר רבו אלא אפילו כל תלמיד חכם צריך
כל אדם לכבד שכן שנינו שמעון העמסוני
היה דורש כל אתון שבתורה לרבות כיון
שהגיע לכתוב שאומר את יי' אלהיך תירא
פירש ולא רצה לדרוש עוד כי לא רצה
לרבות אמר לו תלמידיו רבי כל אתון ש
שדרשת מה תהא עליהן אמר להן כשם
שקבלתי שכר על הדרושה כך קבלתי
שכר על הפרישה. עד שאמר רבי עקיבא
ודרש את יי' אלהיך תירא לרבות תלמידיו
חכמים שצריך לכבדם ולירא מהם ושללא
לכור מדבריהם ימין ושמאל כמו שאבאר
בנתיב שאחרי זה. תנו רבנן העושה
מלאכה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים
מן המנחה ולמעלה שהוא ממש שעור
ומחצה ואילך אינו רואה בה סימן ברכה.
ודוקא שעושה כדי להשתכר אבל לעצמו
יכול לעשות ובלבד שלא יתעבב בה הרבה
כדי שישתדל לכבוד שבת ואפילו אם יש
לו כמה עבדים ושפחות יעשה הוא בעצמו
שום דבר לצורך השבת כדי להראות שהו'
חביב עליו כי כן היו עושים חסידים
הראשונים שאף על פי שהיה להם כספה
שמישים היו מתקנים הם בעצמם שום דבר
לצורך השבת והיו מתקבצים ואומרים באו

ולכן אפילו העני המתור על הפתחי צריך
שיתן בכל שבוע צדקה ושכר גדול משכר
הקרבנות שנאמר עשור צדקה ומשפט
נבחר ליי' מובח. וגם צריך ליתן מעושר
מכל מה שמרווחת הן במשא ומתן הן בכל
דבר ואמ' רז"ל עשר בשביל שתתעשר ואם
לא יעשר יתרושע עד שלא יסאר לו מכל
ממונו כי אם המעשר לכר. וכן אה"דע כי
שנים הם פקודים אצלך מאל וזהו שמם
כמו רשיונך או תאחז עשרך ותן עשרונך
או תעזוב עשרך וקח עשרונך. וצריך
האדם להודות למורא יתברך על כל מה
שיתן לו ואפילו על הרעה ירגיל לשון
לומר רב מעשה יי' טוב כי כן הוא באמר
לאשר ישום לב לדעת חסדי הבורא יתברך
אשר עושה עמנו כי אם יהיה לאדם חסרון
ממון הוא בפרה בכניו אם יש לו ואם אין
לו בנים הוא בפרה לגופו. ואם יש לו
ייסורין בגופו או בבניו שמתים הוא בפרה
לנשמתו ואם יהיה צר בנשמתו הוא כדי
שתזכה להצלחה הנצחית אחר שתקבל
ענשה. הגה הוכחתי כי כל דעביד רחמנא
לטב וזהו מלבד אם יש דרך או דרכים
אחרים מדרכי הבורא יתברך אשר לא נדעם
כי לא בדרכינו דרכיו ולא כמשכבותינו
מהשבותין. ומי שיש לו אב ואם
צריך להזהר הרבה בכבודם שהוקש
כבודם לכבוד המקום יתברך וכבודם
הוא שיאכילם וישקם משלהם אם יש להם
ואם אין להם יתנונו משלו. ויעשה רצונם
בכל דבר ואלי יסתור דבריהם ואל ימחה
ביום כל מה שרוצים לעשות ואפילו אם
זורקים לים בים בלא אל יעכב אותם.
ואם רואה שעושה איסור אל יאמר להם
אל תעשו כן אלא יאמר להם בלשון רכה
כך כתוב בתורה או כך אמר רז"ל. ואם
אביו מצור או רבו ואמו מצור אותו
הפכו יניח מצורת אמו ויעשרה מצות אביו

אמן. עוד אמרו ז"ל כשאמר אדם ויכלו השמים וכו'. שני מלאכי השרת המלווין אותו אומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר. והטעם הוא לפי שאמר הכתוב והוא עד אז ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו. וכל אחד מישראל יודע שהבורא יתבדך בראי העולם יש מאין בשישה ימים ואם לא היית מעידין זה אז הירא לט עון ולכן אומר לט המלאכים ההם כי העון ההוא סר ממנו אחרי שהעדתו האמת. וישיש מזה על הפת שעל השלחן ויש אומרים שהו' הטעם זכר למן שהיה הטל מלמס' וטל מלמעלה והמזן באמצע כך צריך שיהא הפת באמצע ומפה מלמטה ומפה מלמעלה ויש אומרים טעם אחר והוא לפי שהוא רוצה לברך על היין תחלה והפת הוא מוכר תחלה בפסוק ארין חטה וגו'. וכשאדם אוכל שני מיני פירות צריך לברך תחלה על הקודם בפסוק ארין חטה וגו'. ולכן צריך לכסות הפת כמי שסאלקו שיראה כאלו אינו בבאן ואז יוכל לברך ועל היין תחלה. הרגיל בקדוש יזכה לרוח יין. יש טהגים לקדש תחלה ואחר כך נוטלין ידיהם וסוברים שאם היו נוטלין ידיהם תחלה ואח' כך מקדישין היה הקדוש הפסק בין נוטילה לאכילה וכבר ביארתי למעלה כי הכה לנטילה אכילה. ויש אומרים שאין הקדוש הפסק מאחר שהוא מענין האכילה ואין קדוש אלא במקום סעודה. וצריך לבצוע על שתי ככרות משום לקטו לחם משנה. ויעשה שלש סעודות ויטהג באכילתו המי'כמו שביארתי למעלה ולא יקרא לאור הגר ואפי' גבוה הרבה אבל שנים קורין בענין אחד אבל לא בשני עינים. ולא יפלה את כליו דאור הגר ואפי' להבחין לאור הגר בין חלוק של איש לחלוק של אישה אסור. ואסור לטלטל כל כלי שמלאכתו לאיסור אם לא לצורך גופו או לצורך מקומו. וגר של מחבת מותר לטלטלו.

ונצא לקראת כלה והיו קוראין לשבת כלה כלומר שהיו יוצאים לקראתו מקושטים ובשמחה כמו שיוצא התרן לקראת הכלה ומצורה ליטול צפרניו בערב שבת ויתחיל מן השמאל ובקביצה ומסיים בגורל ובימין ויתחיל מן הגורל ומסיים בקביצה ולא ישנה מזרז הסדר וגם לא יטול שתיים סמוכות זו אחר זו מפני שקשה לשכחה. ויזהר בהם שלא יתפזרו מפני שקשים למעוברת אם תרדסם וישורפן חסיד קוברן צדיק זורקן רשע. וצריך כל אדם לכבד השבת במאכלים טובים וחשובים כי כל מוונתיו של אדם קצובין לו בראש השנה חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים ומר שנותן ללמד את בנו תורה שכלאו אם פחת פותחין לו ואם הוסיף מוסיפין לו. עוד ארז"ל אמר הקב"ה לו עלי ואני פורע ואם אין לאל ידו אפילו אם יעשה מאכל קטן ובלבד שיהא לצורך השבת די לו. וכן צריך לכבד השבת בבגדים נאים ואם אין לו ישלשל בבגדו כרי לשנות מעט. ובערב שבת ירחוץ פניו ידיו ורגליו במים חמים ויהקשט ויהקן עצמו לשבת כפי יכולתו וימשיש בבגדיו לראות אם יש בהם פעות צרוחין שיתירם ויקבל השבת מבעוד יום כי מוסיפין מחול על הקדש. וכך אמר החכם יהא חלקי עם מכונים שבת בטבריא לפי שהוא בבקעה והו' מחשיך להם מבעוד יום. ויתקן נר נאה לכבוד שבת כי הרגיל בנר נאה יזכה לבנים זכרים. ויומן שלחן ערוך ומטה מוצעת שאמרו רבותינו ז"ל שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם אם מצאו בליל שבת נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא לשבת אחרת כן ומלאך רע עונ' בעל כרחו אמן. ואם לא מצאו נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך רע או יהי רצון שיה' לשבת אחר כך ומלאך טוב עונה בעל כרחו

השכונות שלו העמידו אפילו אם עברו
אכזר להשב אם יש לו ערך ליתן המעות
אבל השכונות של אדירים ואפילו עתידים
או השכונות שלו אם עברו ואינו חייב ליתן
המעות מותר להשב לפי שאינו מודבק
בהם כל כך ואם באנו לבאר הרכות שבת
לא אוכל ואולם כבר כתבתי שאינו זה כי
אם זכרון והתעוררו לירא את דבר יי' והוא
יבקש וימצא * וביציאת השבת יוסף מהל
על הקדש שלא יעשנו חול עד שיהשך
וכן אמר הכנס יהא חלקי עם מוצאי שבת
בצפורי לפי שהיה בחר ורא' יהשיך שם
מחר * וללילה יעשה כמו שביארתי
בתהלת הנתיב ויהיה המיד הקטנה בלבו
יראת הבור' כי לכך נוצר וכן ההם שלם
ספרו באמרו מן דבר הכל נשמ' את הלא'
ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם :

לטלטלו אם לא הדליקו בו באורה שבת
אכל של כלי הרס אפילו לא הדליקו בו
באורה שבת אכזר * וצריך כל אדם לקרות
בכל שבוע הפרשה שני מקרא ואחד חרנס
ואם קורא פי' התורה יצא ידי חרונם וזמן
קריאתה הוא מיום ראשון עד השבת *
וגם בשבת יכול לקרותה קודם אכילה או
לכל היותר עד המנחה * אבל אם ההפך
מנחה ולא קרא הפרשה עליו נאמר מעות
לא יוכל להקח * וכל הקורא הפרשה שני
מקרא ואחד חרנס בזמנה מאריכין לו ימיו
ושנותיו * וצריך כל אדם לעשות כל יבלתו
להענות בשבת ואפי' בדבור שאין לו לדבר
בו הרב וכל שכן שאין לו לדבר בו בהפצו
שנאמר ממציא הפצך ודבר ואח' הפצך
אסורין חפצי שמים מותרין אלא יאכל
וישתה וישנה בהלכו * ואסור להשב בו

הנתיב השמיני

והיא תורה שבעל פה שניתנה בסיני *

להאמין בדברי נאמני *

להור' זה תלכו' מלמד שכולם ניתנו למשה
בסיני * והכל מסר הו' ליהוש' ויהוש' לקנים
חקני' רנבואים ונביאי' מסורה לאנשי כנסת
הגדולה ואנשי כנסת הגדולה ראשי שמעון
הצדיק ושמעון הצדיק לאנטיגנס ואנטיגנס
ליוסף בן יעזר ויוסף בן יעזר ליוסף בן
יוהנן איש ירושלים והם מסורה לר' יהוש' בן
פרחיה ונראה הארכלי' והם מסורה ליהודה
בן טבאי ולשמעון בן שטח והם מסורה
לשמעיה ואבטליון ומהם לשמאי והלל
ומהם לר' יוחנן בן זכאי ורבן יוחנן בן זכאי
לר' אליעזר' יהושע ור' גור' לעזר בן ערך ור'
יוסף הכהן ושמעון בן נחמן ומהם לר' עקיב'
ולר' לעזר בן עזריה ור' טרפון ור' שבטל
לר' ר' יהודה ור' יוסף ור' ש' ור' יהוד הנשיא
והוא רבי הקד' שביארתי שתי הפרנס הב' *
ובל

שלושה פרנסים עמדו לישראל בשלישה
דורות שכל אחד מהם היה כלול בתורה
ובגדולה * שלעולם לא נמצא בכל ישראל
גדול מהם * האחד למקרא והוא משה רבי
ע'ה * והאחר למשנ' והוא ר' יהודה הנשיא
והאחר לתלמוד והוא רב אשי' * משה רבי
ע'ה שהיה נשיא למקרא קבל בסיני כפי
הגבורה הנורא שבכח' בדקדוקה כמלא
והסר וקרי' ולא קרי' ופתחות וסתומות
ואותיות גדולות וקטנות בקוצי האותיות
וכתריהן * וכן תורה שבעל פה נמסרה לו
בסיני כדריסין בפך דברבור אר' לוי בר
לחמאי אר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב
ואת'נך את לוחות האבן וגו' לורות האבן
כמשמען * והתורה זו תורה * והמצוה זו
משנה * אשר כתבתי אלו נביאים וכתובי'

מהם העיקרים והשרשים בדברים מועטין כוללין ענינים רבים כפי שהגיעה לו הקבלה והוא תקנם וסדרם והלכם לפיקים וחבר מהם שיחא סדרי משנה כדגרסינן בפרק הבא על יבמה מתניתין מאן תימן רבי ויעל פי הנס היא סדורה שהרי בדור אחד נכללין כמה עיקרין וכמה קבלות ספרות בקוצר לשון וכן כמה טיחות תלויין על משנה אחת והמשנה היא פירוש תורה שבכתב שנאמרה למשה בסני כפי הנבירה ונקראת תורה שבעל פה כדגרסינן בקדושין פרק האיש מקדש אי זו היא משנה רבי מאיר אומר הלכות ורבי יהודה אומר כדרש מאי מדרש מדרש דעל תורה שבכתב ודע כי מזמן הנביאים ואילך נפקדה רוח הקדש וננעלו שערי הדכמה ונתמעטו המסכתות והסדרים שהרי בימיהם היו כמה סדרי יותר כדגרסינן בחגיגה פרק אין דורשין בפסוק כישען ומשענה משען אלו בעלי מקרא ומשענה אלו בעלי משנה פלגי בה רב פפא ורבינא דד אבר שש מאות סדרי משנה ודא אבר שבע מאות סדרי משנה ולא ערה אפילו מסכתות שלנו אינן כמנין פרק מסכתות שלהן וגרסינן כפך דעז אמר ליה רב חסדא לאבימי גמרי עז דאברהם אבינו ארבע מאה פרקי ואנן חמשה תנן ולא ידעינן מאי קאמרינן והטעם הוא לפי שבזמן הנביאים היו מדקדקין בכל אות ואות שבתורה ודורשין כל אות ואות בפני עצמה אבל דורות האחרונים אינן דורשין כל אות ואות בפני עצמה אלא טעמי המלות וטעם הענין כדגרסינן בפרק קמא דקדושין לפיכך נקראו הראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה וגרסינן בפרק חלק איה סופר איה שוקל איה סופר שסופר כל אותיות שבתורה ודורשין איה שוקל שהיה ש קל קלות וחמדות

וכל אלה הדורות שהיו ממשרה רבינו ועד ר' לא ניהן רשות לחבר ספר בתורה שבעל פה וללמדו ברבים כי לא ניתנה ליכרח כדגרסינן בנטיין פרק הניזקין בתיב כרויב לך את הדברים האלה וכתוב על פי הדברי האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרן בכתב דבי רבי ישמעאל הנה כתוב לך את הדברים האלה אלה אתה כותב ואי אתה הלכות והיו ההכמים שונים אותה על פה והתנאין היו קובעין המשניות ושונים ביישבות וכל ישיבה וישיבה על פי שמעיהם וקבלתם היו שונים לתלמידיהם והיו דורשין את התורה ביישבות בדרך מדרכי מדות והיו המשניות נקראות על שם ראשי היישובות כדגרסינן בנטיין ספ משנה רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי והיה כל חכם לב כותב ספר זכרוננו לעצמו ממה ששמע ושלם מרבו וכן היו נוהגין עד שבא ר' שהי סוף משנ אל סוף הדור שהיו עוסקי במשנ על פה בכל המדרשות והוא היה גדול מאד ברמה ובמעלה כאמרם אל מימרת משה ועד ר' לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד עוד אמרו במציעא פרק השוכר אהוריה דרבי עהיר משכור מלכא ואלמלא שהיה גדול בתור וגדולה לא היה יכול לעשות כן שהרי נאסר בימי משרה כמו שביארה והוא סמך על הכתוב שאם עת לעשות ליי הפרו תורהך וזה לפי שראה שקצרה ידי חכמי ישראל מלעסוק במשנ על פה מרוב דוחק הצרות מטלטול הגלויות והשמדות והיתה התורה הולכת ומשהבחת מישראל עד שכמעט לא נשאר בידיהם מתורה שבעל פה כלום אי עמד הוא ובית דינו וקבץ כל יישובות חכמי ישראל בבית תורתו ומעלה גדולתו ואסף כל השסניות הסדורות בכל היישוב וכיר

במקרא ורב ורבי חייא מכלל התנאים
נחשבין אע"פ שלא נזכרו במשנה ודור
תלמידיו של רבי הם נקראים אמוראים
ומשהתחילו הם להתעסק במשנה ולפרש
טעמיה אז התחילה מהלוקת שניה בין
האמוראים ההם בפירו המשנה ובדקדוקיה
ובטעמיה וכל אחד מהישיבות היו מפרשין
אותה כפי שמועתם וקבלתם והיו נוהגין
כך עד ארבע מאות שנה לאחר הרבן הבית
שבא רב אשי מהיה כלול בתורה ונודעה
וראה שבזמנו כבדה די האומות על ישראל
והגלות הולך ומתחזק ולכן היו הישיבות
הולכות ודולות ומתמעטות והלבבות הולכים
ונחשבים ולא היו התלמידים יכולין ל
להתקבץ בישיבות להבין פירושי המשנה
ודקדוקיה ועמקיה מרוב הצרות שבאו
עליהם והמהלוקות הולכות ורבות עד
שכמעט נשתכחו ביאורי המשנה על נכון
אזי עמד הורובינא עם שאר ראשי ישיבות
שברורו שהסכימו על ידו וקבצו כל ה
השמועות וההלכות והדקדוקים והמדרשות
והפירושים שנאמרו על המשיניות מזמן כל
הראשונים ובידו מכולם כל הצורך לשע'
ולדורו ומה שיכולין לקבל וקבעו מספרות
וסלקו המחלוקות והפסקות ופסקו ה
ההלכות האמורא בפירושי השיט ונקבעה
הלכה כמותם בכל מה שפסקו על מחלוקת
הראשונים בין שהיו תנאים או אמוראים
וזהו שאמ' אמרי' תמיד הלכתא כבראי'
והרוב מן הכלל ספר והוא התלמוד והוא פ'
למקרא ולמנ' נה' גס כיון בזה החבור
לדבר בעיקרי התורה ולהביר דמזים נפלא'
על דרך המשלים וההיחזקות הסתומים לפי
שאין כל שכל ודעת סובלן וקצתם אבאר
בסוף זה הנתיב ונקראו אותם הרמזים
הגדולים ודע כי ערך התלמוד אצל המשנה
כערך המשנה אצל המקרא כי כמו
שהתנאים עוסקים בפירוש המקרא כך
האמוראים

וחמורות שבתורה ואל תתמה להיותם
דורשין כל אות ואות בפני עצמה שאפילו
על כל קוץ וקוץ של כל אות ואות היו
דורשין תלי תלים של הלכות בדגריסין
בעירובין פר' עושין פסין קווצותיו תלתלים
אמ' רב הסדא אמר רב עוקבא מלמד שהיו
דורשין על כל אות ואות תלי תלים של
הלכות שחזרות כעורב במי אתה מוצאן
במי שמיכל'ומערים עליהם לבית המדרשי
עתה ראה גם ראה לכמה סדרים ועלה
מדרש התורה בהיותם דורשין על כל קוץ
וקוץ של כל אות ואות תלי תלי של הלכו'
אבל אחר שנשתלקו הנביאים ובאו התנאי'
לא היה בהם כח לדורש כל אות ואות בפני
עצמה אלא המלות בדרך כלל לא בדרך
פרט כענין הלכות שבת או הלכות פסח
בדרך כלל לא פירוש שין של שבת וכן כל
האותיות ולפיכך נתמעטו הסדרים לשיטת
סדרי' ואחר שנקבעה המשנה בישיבתו
של רבי אזי התחילו כל ישראל להתעסק
בה בין בישיבות ארץ ישראל בין בישיבות
בבל שהיו רב ושמואל שהיו תלמידיו של
רבי ירדו לבבל והרביצו שם הורה כדגריס'
בפ'ק דסנהדרין רבתינו שבבבל רב ושמואל'
ונשארו בארץ ישראל ר'ש ור'ג בניו של רבי
ורבי אפס ור' חנינא ורבי יוחנן וכמה חכמי'
אחרים והם הרביצו תורה בארץ ישראל'
ומשהתחילו רבמי ישראל להתעסק במשנה
שתקן רבי אזי היתה סדורה כפי כלם והיו
מפרשים אותה וטעמיה ודקדוקיה כי היא
עמוקה עד מאד שאף על פי שנשגרת
בקצרה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים'
ובולה נאמרה בסמינן בדגריסין כפ' כיצד
מעבדין אין התורה נקנית אלא בסמינן
שנאמר שימה בפה אל תיקרי שימה לא
סמנה ורבי חייא חבר התוספתא לבאר
עניני המשנ' ורב חבר ספרא וספרי לבאר
ולהודיע עיקרי המשנה כיצד הם תלויין

גדולים ועמוקים כמו שאמר
וערסין בפרק קמא דהגינה בעי אכסות
אלו תלמידי דבמים שיושבין אסמות
הללו מטהרין והללו מסבאין הללו א
אוסרין והללו מטהרין הללו פוסקין והללו
מכשרין שמא יאמר אדם הוול והללו
מסבאין והללו מטהרין הללו אוסרין
והללו מטהרין למד אני לומר דהורה
מעתה תלמוד לומר נתנו מרועה אחד אל
אחד נתנם פרנס אחד אמר מפי
אדון כל המעשים ברוך הוא שנאמר
וידבר אלהים את כל הדברים האלה
ותמצא פעמים במדרש כמה תנאים
ואמוראים שנראין כהולקין בהלכה וכל
אחד מהם אומר טעמו ויערה על הדעת
שהם חולקין ואינו כן אלא כל אחד מהם
מגלה טעם ההלכה שצריכין לה מכה
טעמים שיש בה דגרסינן בפרק קמא
דמגלה ותאמר אסתר אם על המלך טוב
יבא המלך והמן היום אל המיטה
וגמר * תנו רבנן מה ראתה אסתר
שזימנה את המן רבי אלעזר אמר פתח
טמנה לרכו שנאמר יהי שלחנם לפניכם
לפת * רבי יהושע אומר מבית אביה
למדה שנאמר אם רעב שונאך האכילהו
לחם * רבי מאיר אומר כדי שלא יטול
עצה וימרוד * רבי יהודה אומר כדי שלא
יכירו בה שהיא יהודית * רבי נחמיה
אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחותנו
בבית המלך ויסתו דעתם מן הדחמים *
רבי יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל
עת * רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי
ירגיש המקום ויעשה נס * רבי יהושע
בן קרח אומר אסביר לו פנים כדי
שיהרג הוא והיא * רבן גמליאל אומר
מלך הפנפך היה וכו' * רבה אמר לפני
שבר גאון * אביו ורבא דאמרי הרויהו
בחוסם אשיות את משתיהם והשכרתים *
אשכחיה

ואמוראים עמוקים כפירוש המשנה
שהתלמוד הוא כדמיון בדיח לגלות עמקי
המשנה ולצפונה שאף על פי שהמשנה
קצרה והתלמוד ארוך אין באריכותו של
התלמוד אלא מה שנאמר בקוצי המשנה *
וכמו שקבץ רבי הלכות המשנה הצריכין
והניח מה שאינו צריך לשעה כך קבצו רב
אשי ורבינא וסיעתם כל עיקר התלמוד
ודקדוקי המשנה הצריכין לדורות וחבדים
והניחו השאר וזה לפי שראו הדעות
מתקצרו והלכות נחשבות כמו שביארתי *
כתבו מה שיוכלו להבין והניחו השאר עד
בוא הזמן שכתבו בו כי מלאה האר' דעה *
וכדומה לזה גרסינן בפרק קמא דבגלות
הניא הרבה נביאים נבאו להן לישראל
כיוצאי מצרים ואמרו לה כפלים כיוצאי
מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות
נכתבה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה
וסתנהם התלמוד נפקה שישלח
הקבלה והמסורת דגרסינן במציעא רב
אשי ורבינא סוף הוראה * וכבר קבלוהו
כל ישראל ומרעסקין בו לפרש טעמו
ודקדוקו והוא סדור בפי כל הבאים לעסק
בתלמוד תורה על פיו יצאו ועל פיו יבאו *
ולא נמצא באומותינו חולק על דעתם
וביארם ותיקונם ונזרותיהם מלבד מהי
מספר שהיו מקובלים מהרשעים הקודמים
החולקים על הקבלה והם הנקראים מינים
זאפיקורסים * ואחר כך נתחדשה כת
אחרת נקראו צדוקים וביתוסים על שם
המעין הנרש ורהמקור המושחת אשר
ממנו שאבו מים הרעים * ודע והאמן
אמונת אמת ואמונה כי כל הנכתב במשנ'
ובתלמוד הכל אמת ברורה ודברי אלהים
חיים ואף על פי שראתה החכמים חולקין
בהלכות או במדרשות זה אימר בכה וזה
אומר בכה אל החשוב שיש בהם דבר נאמר
לדין חלילה וחס אלא כלם מראים טעמים

והאמן כי בתחלת ברייתו של עולם היו צפויין לפני הבורא יחברך כל דורות הנביאים וגם התנאים והאמוראים שהם חכמי המשנה והתלמוד ועמדו נשמותיהן כלם שורות שורות לפי בוראם יתברך ונחלקו להם הלכות המשנה והתלמוד ומדרשות והגדרה לכל אחד ואחד הלכה זו של חכם פלוני ומאמר זה של חכם פלוני כמו שנחלקה ארץ ישראל לשבטים.

ועמדו נסתרים כמה הלכות וכמה מדרשות וכמה דקדוקי סופרים עד שבא כל אחד מהם ודרש חלקו ונאמרה ה' ההלכה על שמו וכל זה נאמר למשה בסני כדנרס' במגלה פ' הקורא מאי דכתי' ועליהם בכל הדברים מלמד שהראוהו הבה למשה בסני דקדוקי הורה ודקדוקי סופרים וזה שסופרים עתידין להרש' הנה נתבאר סדר כתיבת המשנה והתלמוד בסיעתא דשמיא* וראוי להודיע קצת ממעלת רזל כרי שלא יתפתו בדעים העובדים בחכמת פילוסופי האמורה ואמרו אין תלמידי הבמ' בקיאין במעש' ידיו וידיהו קרו לדידהו תנו* לכן ראוי להודיע כי כל החכמות הנמצאות ביד חכמי האמורות הם לקט ופיאה שהניחו להם דכמינו בדי שיסמכו עליהם אבל לא שכרום.

גרסינן בסוכה פרק הישן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטון שבכולן ר' יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי הניח מקל ומשנה וכו' משלות כובסין משלות שועלים שיהת שדי' שיחת מלאכי השרת דבר קטון ודבר גדול דבר מעשרה מרכבה דבר קטון הויה דאבי' ודכא וכו' מאחר שקטון שבכולן כך גדול שבכולן מאי הויה* הנה ההבוננו שכל החכמות בלילות בהרמז ולא יחסר כל בו* והחכם שבפ' ילומי האומות לא יוכל להשיג אלה הדברים.

כז ב 27 11 וראיתי

אשכחיה רבא בר אבורה לאליהו אמר ליה במאן חזיא אסתר ועבדא אמר ליה ככולהו תנאי וככולהו אמוראי*.

הנה ידענו שכל מה שגדל אלו התנאים והאמוראים הכל חשבה אסתר ולכל אלו הטעמים נתכונה כשזמנה את המן וכל אחד מהחכמים לא זכה לגלות אלא טעם אחד מכמה טעמים* ובריש

גטין גרסינן והזמרה עליו פילגשו רבי אביתר אומר זכוב מצא לה* רבי

יונתן אומר נימא מצא לה* אשכחיה

רבי אביתר לאליהו אמר ליה מאי קא

עבד הקדוש ברוך הוא אמר ליה עסיק

בפילגש בגבעה אמר ליה מאי קאמר

אמר ליה אביתר בני אומר כך יונתן בני

אומר כך אמר ליה ומי איכא חס ושלום

ספיקא כמי שזנה אמר ליה אלו ואלו דברי

אלהים חיים זכוב מצא לה ולא הקפיד

נימא מצא לה והקפיד* ואם עיני

שכלך מאירות תשמור כלל זה לכל מקום

שתמצא חכמים נחלקים זה עם זה

והתבונן שטעמי המקרא הם מפרשים ואין

בהם דבר נאמר לריק חלילה וחס והלא

תראה שאלה השני טעמים שאמרו אלה

החכמים צורך גדול היו לגלות סודו של

מקרא ואין טעם האחד מספיק בלתי חברו

כן יש לך להתבונן בכל דברי חכמי המשנה

והתלמוד לבקש להם טעם כי הם דברי

אלהים חיים ואם דעתך לא ישיגנו תתלה

החסרון בהשגת ידעךך לבר* ואם

בעל נפש אחת תראה מאמרם זכרוננו

למריכה בפרי שאכל ממנו אדם הראשון

יש מי שאומר חטא הויה ויש מי שאומר

ענבים היו ויש מי שאומר חאנה היה ויש

מי שאומר אתרוג היה* ואם זכית לקבלה

האמתית הדע והשכיל טלאה החכמים אינ'

חולקים כלל אך כי כל אחד העמיק בענין

ובענין יותר מתכרו לפי הכמתו* ודע

וראיתי תועי רוח שחשבו עשיית המצות שאבי ורבא נושאין ונתנין בהן הם דבר קטן שלא עלה ביד המתעסק בהם רק סבר עשייתן לפי שאין בעשייתן אלא שקיים מצות הכבוד יתברך שנתן לדעת ולבהון בהם את ישראל אם יעשו כמצותו אם לא וכמלך שרצה לנסות את עמו אם ישלימו את רצונו בין שיש באותה צוואה תועלת בין שאין בה תועלת זולתי ההודא שמורה העושה שהוא עושה רצון אדניו כאשר צוהו זהו שאמר הכתוב אמרת יי צרופה וזה בפירוש דברי רבמינו ז"ל מאי איכפת ליה להקדוש ברוך הוא בין שוחט מן העורף לשוחט מן הצוואר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות והתועים בהם חושבים בפירוש לצרף בהן את הבריות לדעת אם ילכו בתורתו ויבצואתו לבד בין שיש בהן תועלת מצד עצמן אם לא ועל זה קראו דקדוקי אביי ורבא בפעולות המצות דבר קטן ומה יצא להם באמת בטול העשייה בכלל המצות בתפלה ותפילין ובהיתר ואיסור ואין נותנין דעתן רק בחכמות ספרי חכמי האומה כפלוסופיא והטבעי וחושבין שזהו מעשה מרכבה שלא הניח רבן יוחנן בן זכאי וזה באמת אבדון ומות וכל המאמיני כן נבדלים מקהל ישראל שאין להם עסק במצות ועליהם אמר דוד ואהיה יי אלהים תורידם לבאר שחת וגו' ולכן ראיתי לבאר להם אלה המאמרים להוציאם מן הכפירה ההיא דע אהה המעיין אלהים יחנך ויצילך מן התועים כי מה שאמרו ז"ל דבר קטן הוייה דאביי ורבא לא אמרו על התלמוד הספור בדינו בפירוש המצות כי אינו דבר קטן חלילה והם אמנם הוא עמוד הרוך שכל ישראל נבונים עליו כי הוא העיקר לאמונה ויסודה שעל המצות הסתכאותו בו כרית ארנו ברית בוראנו

יתברך ועליו הוזהרנו לשקוד בו יומם ולילה כאמרו ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והנתיב בו יוםם ולילה למען השמר לעשות ככל הכרוב בו כי את הצלית את דרכך ואז תשכיל לומר הצליה בעשה וכמנו תשכיל המושכלות הרמוזות בהם וזהו ענין רבן יוחנן בן זכאי שהשתכל בטעמי המצות וידד להתבונן בהם וזהו ענין המרכבה שהדברים הרמוזים במצות התורה הם הם מעשרה מרכבה ולא אמרו הויה דאביי ורבא דבר קטן אלא על הדקדוקים שדקדקו הם ולכן תלמוד באביי ורבא לפי שהם דקדקו ופילפלו בתלמוד יותר מזוהרם כמו שאמר בע"ה הויה דאביי ורבא קא חזינן הבאי שאלו על לימוד התלמוד אמרו דב קטן כפני מהתלמוד באביי ורבא ויותר היה ראוי לתלותו בדבינא ורבא אשי שהבריהו ומה שאמרו וראת יי צרופה וכי מאי איכפת ליה להקבה בין שוחט מן הצוואר לשוחט מן העורף לא נתנו הקבה אלא לצרף בהם ברייתו רוצ' בו שאל להבה הפין בהם מצד עצמו וכענין שאמר הכתוב אם צדקת מיה תתן לו וגומר אלא שרצה לצרף בהם את הבריות ולצרף כולל שלש עניני להזקן ולהתמיד מלשון הגיע לצרף והשני מלשון מצטרפין לומר שנתן לנו הכבוד יתברך את המצות לצרף אותנו ל האמתות הנרמזות בתורה שבהם נזכה להיי העולם הבא והשלישי מלשון כפך צרף לומר כי כמו צורף הכסף שמתכין להוציא ממנו כל סיג כן נתן לנו הכבוד יתברך המצות כדי למנוע ולהוציא ממנו כל נזק או אכזזה רעה או מדה מגונה או לזכור נטי ונפלאות של הכבוד יתברך לדעת את יי ואהר אשר הרסתי יסוד המתפלספים עלינו נפל בנינם אשר בנו על תהו כי כשיפל היסוד נתעורר הבנין ועתה מרחב עינינו נמצא

קצת מחבמי זמנו מבני עמנו נמשכין אחר חכמת פילוסופי אומות העולם וביריהם יחזיקו ויבילדו נברים וספיקו' כדעתם כי מתוך חקירתם יכנסו לאמתת היסודי והם מניחים היסוד האמתי וה' תורתנו הקדושה וירדפו אחרי הטפל שאין לו יסוד שהיא חכמת פילוסופי האומות אשר אין אפשרות יסוד מגזע לחכמתם מאחר שאין להם יסוד התורה ואין ראוי להאשים לחכמי האומות בטעותם כי לא זכו לחזרתנו וכמה חזרו למצוא דרך להכנס להחקירתה וביקשו ה' הירדפי בכל הדרך ולא מצאו בהיות התורה נסתרת ורחוקה מהם אשר ראוי להאשים אישמה רבה הם קצת מבני עמנו העוברים בעמק הבכא אשר הניחו לימוד התורה הנמסרת להם וילכו אחרי ההבל ויהבלו כי עזבו מקור מים חיים' וירדפו אחרי הבלו הגוים בהיותם מרעעקין בחכמת האומות צלמות ולא סדרים' וכל אחד בסבירו בותר ויהלכו מגוי וגוי וממלכה אל עם אחר' ואשר אחריהם נמשכו לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו' וערה מה לו ולהם וגבול נתן יי' בינינו וביניהם והיא תורתנו התמימה הסכורה ומיוחדת לנו להשיג ולהבחין היסוד והעיקר ולהאמין האמת ולהתרחק מן השקר וברו נבדלנו במעשה ובהשגה מן כל האומות ומחוכיה וכל להשיג כל החכמות אלו טהה בס' כאמרם ז"ל בן בן אומר הפוך בה והפך הפך דכולא בה וכו' ועבשו אנו מוצאים בהן הטנה אפרים הועה רוח וחדוד קדים וברית עם חכמי האומות יצורו וקין והורף ויום ולילה לא ישמותו עזבו דרכי התורה הסלולות וילכו אחרות עקלקלות להתעסק בחכמת היונים ואברה חכמה מבנים ויהיו לאחור ולא לפנים ומהאמונה הם היצונים יען כי לסדו בחכמות הפילוסופיא הנקראות חכמות חיצוניות כי על כל פנים נברים

וזרים הם מן האמת ואין להם על בה ש שישמכו ולכן שלמה ע"ה במליצתו הנעימה קראה זאת ונבריה באמרו ולמה תשנה בני בורה ותחבק חיק נבריה' עוד אמר כי נפת תטופנה שפתי זרה והלק משמן חכה' עוד אמר לשמרך באשה זרה אישה זרה בגימטר' זה מינות' ולכן ארז"ל שאני מינות דמשכא כי היא כמישכת הלכ אחר הרמיון לא אחר היסוד שהרי אין להם יסוד כמו שכתבאר' עוד גרסינן בפרק חלק ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה' ואין תורה מן השמים' והאפיקורוס' רבי עקיבא אומר אף הקורא בספרים החיצונים' ולזה כיון שלמה ע"ה באמרו דרכי שאלו ביתר יורדות אל תדרי מות' ואלהי אמת אשר תורתו אמת ויבדילנו מן התועים וינצחנו ממועדי קרסולי הכסילים ותפלה על כל הנביאים בכלל עליהם השילום' ואם ישאל המעיין בדברי אלה שכזה הנתיב ויאמ' בעדו מדוע קנטרתי הנה לומדי בספר חכמי המחקר ויראה שלמדתי בהם אחרי אשר כתבתי מדבריהם בקצת מנתיבי הספרי הזה אשר הוא שביולי אמונה וצולי יאמר עלי השואל התקששו וקושו קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים עד באן שאלת השואל' והנה תשובתו בצדו ולא אכתד מהשואל ואהיה נקי מ' ומישראל בהיותי הונה בתורתנו התמימה ואחר ראיתי קצת מדברי המתפלספים שהטויו דבריהם כלפי רז"ל ויאמרו דברים אשר לא כן ויהי רוב בני זמננו והוכחתי אותם כל ב מה שכתבתי כנגדם בסמוך' ותשובתם לי היתה מילת' אל בשיהו יקרא ואשר לא יבין הדבר ולא ידע מה טיבו יעשרו עצמו כשונאהו ולא אהבו כאשר עושה החתול בראותו הבשר גבור מאד עד שלא יוכל להגיעו ואמר מסרתי הוא כן הם התלמודי

ששונאיך

הנתיב השני

ששינאין ומקנטרי לחכמי המחקר וללומדי בספריהם על אשר לא ידעו מה טובם * זאת היתה תשובתם אשר השיבוני * וכשמעו הדברים האלה בלהות בעתתי וזה קנאה הציקתני ונתעוררתי ללמוד בספרים החיצונים ההם ימים מתעטים עם היות שידעתי בעצמי שעשיתי בזה עון איש הטא את עוני אני מכיר זאת הטאי אני מזכיר אמנם דרשתי המקרא הזה עת לעשות לוי הפרו תורתך * לידע מה להשיב את אפיקודם וכאש חקרתי ודרשתי בספרים ההם הבינותי בהם מעט מזער ומצאתי בהם קצת דברים נבוחים למבין וחכם חולקין על האמת * ותמהתי מאד על הדברים האמתיים אשר מצאתי בהם יען כי בתחלה חשבתי כי אין בפייהם נבונה אחי אשר הרחיקונו מהם רבותינו זכרונם לברכה ואשתומם בזה ימים * ואמרתי על זה מינתן בהן בבית הקברות עד שראיתי כתוב בספר כי כאשר גלה יבניה מלך יהודה וגלו עמו סנהדרין וחכמי ישראל שנאמר בהם הדרש והמספר אלף * ודרשו ר"ל הדרש כשעה שהוא פותח הם בלם חרישים ובשעה שהוא סוגר אין פותח * ואז למדו מחכמה חכמי יון והם הדברים האמתיים המפורסם בספרי חכמי המחקר אמנם כללו הם עמם דברים רבים ועצומים משקיהם שהם סותרין דברי רבותינו זכרונם לברכה כי מה שלא למדו מהם לא יכלו לעמוד בו על האמת * ולולי שאר"ל כי כל דבר שהוא חשוב אינו בטל אפילו באלף הייתי אומר כי הדברים האמתיים ההם היו בטלים ברוב השקרים שמעורבים ביניהם ואולם כבר פסקו רבותינו זכרונם לברכה דאלינן בתר רובא ולכן מנעז מהם * עוד מצאתי בתוך כי ארסטו היוני אשר כל חכמי המחקר נערים אחריו ושואבים ספרי

שהיו רבו של אלכסנדרוס מקדון שפליג על כל העולם וכאשר כבש אלכסנדרוס ירושלים השליש לארסטו רבו על אוצר שלמה עליו ואז חקר ודרש על ספרי שלמה ולקחם והעתיקם על שמו והוסיף ה' טעויות משלו ואז גזו הספרים ההם של שלמה כדי להטעות העולם שיוסברו שארסטו עצמו חיברם משקול דעתו * ובראותי אני המדבר את שני הדברים האלה שמצאתי עליו לבי ביי ואמרתי אכן טועה הדבר כי יסודי החכמות אשר ביד אדם וישמעאל הן הנה היו לבני ישראל * והדברים האמתיים ההם * כי לחמנו הם אבל דבריהם אשר ביד מלכם הכל שקר וכחש וכזב * ואולם אמרתי אני בלבי אחר אשר יגעתי ומצאתי הדברים ההם הנכונים המפורסם בספריהם אלקטרה נא לי הורד מבין הרוח הזו לי לזכרון יען שלא אצא בידים ריקניות ודסון מצאתי תוכו אבלתי קליפות זרקתי * וזה העירני להסיר זה הספר ולכן כתבתי בו מה שלקסתי מספרי חכמי המחקר וקדשתי בידך הוא ליבא בני * והוא ברחמי יצילנו מן השגיאות ויאר נגלה עיני לראות מתורתו התמימה נפלאות * ולפי שנמצא בדברי רבותינו זכרונם לברכה אשר דבריהם נעלמים וכלם יקרים ונעימים רמוזים במדרשים * ובאגדות חתומים * ואם נגליהם לעיני הסכלים כדברים בטלים ליודעי חן ולמבינים שכלים לכן כדי להסיר הפתאים ממבוכתם את סתות החטאים האלה בנפשותם ראיתי ללקט מפירושי הרב רבי שלמה בן אדרת זכרונם לברכה שפירש הגדה התלמוד ועם היות שכל דבריו נחמדים מזהב ומפז רב אמנם כונני לקצר ולכן אביא מהם מעט מזער שנים שלשה נדירים והם יפתחו עיני העוררים * ויעוררו לומר הכסילים לידע ולהודיע כי כל

ונזרחי' שהשבוש מהם ומהם יצאו לשבו' ודג
ממנו וזולים השבוש בכל מה שאמרוהו
בפירושי התורה ודג' ולא הם סכלי באמת
ונגד פניה' וכו' וכו' לכלק שני השבושים
האלו אני צרי להעיר ולפרש כינתם לל בכל
שכיוצ' בה' . דע כי עיקר הכת' הזה לומר
שיש' ראשי' המהשכ' בכריא' העוים השפל
כפני שהם מקבלי התורה שבת וכמציאותה
יעמדו על ידיעתה ועל מה שירצנו' מן
העבוד' והוא אמרו בני בכורי ישר' ועוד אמר
קדש ישראל לוי ראשית תבואתה' . ואחל
שמהשבתם של ישראל קדמה לכל והוא
שדמה הענין כאן ראשה עם עולה שהוא
פרי בטנה' . ואמר עוד שאהבתו יתברך
ל'יה' יות' חזק' מאהבת האם לבן לומר שרא'
ישכרם לעולם על שום חטאו כאמרו לא
ידפך ולא יעזוב' לא יטבה את ברית אבותיך
ונומר' . והוא אמרו כאן גם אלה השכחנה
ואנכי לא אשכח' . וכן הירוע שאי אפשר
לאשה להמיר את בנה ולהסתפק בו אם
הוא בנה אם לאו אחר שהוא פרי בטנה מה
שאין כן באב שיפול בו הספק' ועל כן דימה
הכרוכ ענין ישראל עם אביהם שבשמים
לאשה עם הבן לומר שאינו מסיר מהם
אהבתו ורחמיו ולא ימירם באומה אחרת'
ובפני שקיובן של ישראל ועשיית מצותיו
ובתשובה בעת נטותם מהם והתשוב' לתלם
להם עם עשיית קרבתם כמו שבא בתורה'
ולחמלה ממנו יתברך קבע להם עולות
בבקר ובערב וכן התמידין שמכפרין על
הכל ואף על הדורתי הלב כמו שבא ב
בפירושם האמתי' עוד קבע להם קרבן
אדר מרוביב והוא פטרי החרם מצורף לזה
הזכירה בנפלאותיו והסדיו יתברך שפדאנו
מכל נזק ביום הכוה כל בכור בארץ מצרים
לפיכך אמרו כאן כלום אשכח עולות ופטרי
דרמים כאלו עולה מלשון עולה וכן בטנה
פטרי רחם ואין הכוונה בהם רק להנשים

ביאור

כי כל דברי רז"ל יש בהם כוד נשנו גם
הגולה הוא נאהב המוד כזהב הנצב אחרי
ההלב' כי האמנם באמת וכדורה
כי כל פשטי התורה הוא למאכל וכולן
כפשטן והמושכלות סתוד הפשטים להרפ'
הצורה השכלית' כי באמת אי אפשר
לומר כי הכלית הכונה היתה בפשטים
לכד כי זה הוא פתיות וסכלות' . ואולם
הפשטים מוכרחים להשנה הרגשיות
והמושכלות מוכרחות להשג' שכלית והכל
דברי אלהים הים כמו שכתבתי בתהלת
הנתיב' . ובשתי אלו התבונות יכוין אדם
אל התכונה הישרה בעליו המדות וזו היא
הורת' . המימה אשר לא יחסר כל בה'
גרסין במסכת ברכות פרק אין עולדין
החשכת אשה עולה מדרם בן בטנה וגומ'
אמר הקב"ה כלום אשכח עולות ופטרי
רהמים שהקרינו ישראל לפני במדבר'
אמרה לפנינו נסת ישראל רבנו של עולם
הואיל ואין שכרה לפני כסא כבודך שמיא
לא השכח לי מעשה הענל אמר לה גם לא
השכחנה' . אמרה לפנינו רבנו של עולם
הואיל ויש שכרה לפני כסא כבודך שכא
השכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא
אשכח' . עכל : כתב הרשב"א ל' יש
משתבשים והושבים שר"ל מפרשי' הכתוב'
הכאים בהגותיה' כיוצא בזה על צד האמת
כמו שפירשוהו בהגות וכלו עשו כאן
עולה בשורק כמו עולה ברולם' . וכן פירשו
בן בטנה פטר רחם הבא מן הבטן' . . וכן
אלה אלה אלהיך ישראל' . ואנכי אנכי
י' אלהיך' . ומה ישתבשו רבים ונהלקו
בו לשתי כחות' . הכת האחת מהם מצד
נטות' לדע' רז"ל וסמכם על כל מה שאמרוהו
הרושבים כי כן פירשו המקראות באמת
אחרי שבא ככה בדבריהם ל' והכת האחר'
משתבשי' יות' ומטי' לא צד הכפיר שהושבין
בין הית' דעת' ל' כפי' המקראות' והדורתי

יכול לעמוד אמר רבי יוחנן מנין שהו' הב' והודה לו למשה שנאמר ויאמר יי' סלהני כדברך' הנא דבי רבי ישמעאל כדברך עתידין אומות העולם ולומר אשרי תלמיד שרבו מודה לו ע'ל' דע כי לא עלה על דעת רבי אלעזר שיש הפרש בלשון הדקדוק בין יכול ליכולת שזה לזכר וזה לנקבה שכלת יכולת שם נופל בין לזכר בין לנקבה רק שדקדק דקדוק עמוק בין פעל לשם והוא כי ארזן הנביאים משה רבי'עלה באמת היה לפרעה ועמו שיש סבה עליונה שהוא סבה לאל ושל'ט בכל והוא שהבדיל העם הזה להלקו כאמרו כה אמר יי' בני בבורי ישראל' ואמר ברבות המופתים על ידו למען תדע כי ליי' הארץ וכבר ידעת מאמר פרעה שאמר לא ידעתי את יי' והיה פרעה ועמו הושבים שששויון ישראל' כענין שאר האומות שנתנון תחת ממשלת מזלות הרמ'ים ושיקרום המקרים כמו שיחוייב ממערכת הכוכבים פעמים יתברו מצד כת המזל המנהיג אותם וישפלו פעמים מצד שפלות המזל ההוא שיפגענו כח מזל אחר המנצח וכענין שר' יון ושר פרס' וכשנברר ד' משה בדבר יי' והוציא את העם ממצרים חזרו להודות כאמרו יי' הצדיק' היתירו אל יי' ועל ים עוף באמרם כי יי' נלהם להם במצרים' ועכשו היה דבר משה בתפלתו שאם יגיע ענשם לכך יהיה פתח לאומות החולקים שאין העם חלק סבת הסבות יתב' ולומר שמתחננים אין יכולת יכולת יי' ולא אמר יכול יי' שאלו אמר מכלתי יכול יי' הריה במשמע שהם מודים שישאלם הם חלק יי' ונחלתו רק שמתחננים ביכולתו' וזה אי אפשר שיעם ההודאה שהו' השם לא תבא הכפירה ביכולתו שאלו הוא סבה לכל הסבור עם התודאה הזאת לא ימלטו מתוכם מודים שאין מניעה לו ותברך' אבל באמר

סבלת

ביאור הענין בלשון הכתוב לרמז ולזכר לא זולת זה' וכן עשו במלת גם אלה ובמלת אנכי לא אישכך' והבינה להם לרמז כן לדבר שנתכפר להם על מעשה העגל שהיה גדול טבחטטאים עד שהגיע ענשם לשבתם מן העולם כאמרו הרף ממני ואשמידם ועם כל זה אמר שישבת ההמא ויכפרנו ולא ישבת את העם וכאמרו סלהני כדברך' ושאינו ממירים באומה אחרת אף על פי שהיה הבה מתוחה כנגדם בכך כאמרו ואמתה את שמים ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו ועם כל זה נהרצה להם יתברך עם התשוב' מהם ואחר שקבלו את ההודאה בסיון זו כונתה ל' ושמו מלך אלה ומלת אנכי לרמז ולזכר' וזה צד אחד להם בהגדות שהם מגידים מה שכונו להגיד ומביאים עליו את המקראות כאלו דעתם בפירוש אותו המקרא שהוא נאמר על הצד ההוא שאמרוהם ל' ואינו רק לרמז ולזכרון הענין שכונו אליו וכאמרו ל' ככבא בתרא ונדרם אמר רשע אין דם' אמר חשבון אבר חשבונם של עולם' ובאמת אין הכוונה להם ל' בכתוב הזה שמדבר במקרי מלחכות סידון שאינו אמור על דבר הרשעים ומעשיהם ומחשבותיהם רק הכוונה להם כוונתם ביוצא בו לזכור הענין עם זמירת הכתוב ובסיומין הן להם ל' וזה מרכבתם לקבוע הדברים הצריכין ונכבדי הענין גדולי התועלת בלשונית לא תשבת זכרם' עוד נרמזין שם בפרק אין עומדין' מכלתי יכולת יי' יכול יי' מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הבה רבנו של עולם עכשו יאמרו אומות העולם תיש כחו כנקבה ואינו יכול להצילן אמר לו הלה בן עמרם והלא כבר ראו נסים שעשית' להם על הים' אמר לפניו רבונו של עולם עכשו יאמרו לפני מלך אחד יכול לעמוד לפני שלשים ואחד מלכים אינו

המטילים דברי השמוע בדברי הדכמים
בתחלת המהשכה בצאת פשוטי הדסים
בגדר השנה ושכלם המועט בענין שנה
כי ישרים דרכי יי' צדיקים ילכו בס' ופושעים
יכשלו בס' וכבר ביאר הרב רבי משה
ז"ל שתי הכונות האלה בהגדות הנעלמות
בפתירת פל' המשנה שר' י' ועוד יש להם
סבה אחר' גלו אותה הם ז"ל בקצ' המדרשים
והוא כי לעתים היו חכמים דורשין בדברים
ומאריכין בדברי הועלת והיו העם ישינים
וכדי לעוררם היו אומרים להם דבויים זרים
לבהרם ושיתעוררו משנת' זו הסכ' מפורשת
להם ז"ל במדרש שיר השירים בפסוק הנך
יפה רעיתי אמרו שם רבי הירי דורש
ונתנמנם הצבור בקש לעורר ואמר ילדתי
אישה אחת במצרים ששים רבוא בכרם אחד
והיה עם הלמיד אחד ורבי ישמעאל רבי
יוסי שמו אחר מאן הוה כן אמר לו זו יוכבד
שילדה משה ששקול כננ' ששים רבוא שנ'
אז ישיר מ' ובני ישר' י' על בן כשהמצאני
מפרש דברי הגדה ותחשוב כי ממנה יצא
ענין דק לדקות לשון ההגדה ודקות דבריה
ואני מפרש אותה שבאה לענינים פשוטים
מאד אל תגזר יסאי אפש' שהעלימו הענין
הפשוט ההוא ברשון אחרת כי כל הראיתי
בענין דרכם בהגדות על הצד הזה לצורך
ומעלה שמע מינה ז"ל בהגדה זו ציונם
לומר בעקבות הרה הוה שחצה עוג לזרוק
עליהם דע כי באה להם ז"ל הגדה זו
מפורשת בהגדה אחרת והוא שאמרו
בגדה פרק י' ויאמר יי' אבד משה
אל הירא אותו וגומר מכדי סיוחן ועונן אהי
הוה מפני מה נתיירא משה מעונן ולא
נתיירא מסיחון מתשובתו של הקבלה אחרת
מכיר מה בלבו של אותו צדיק מלמד
שנתיירא משה שמא העמוד לו זכו אברהם
שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי
ואמר מה זה עונן שפלט מן המבול

מבלתי יכולת יי' הבא הכפירה בו יתב' מצד
הולש' הבח' הלילה רצוני לומר' אף שהוציאם
מצרים בבחו' ועכשו אירע להם ככה זה
מורה שאין יכולתו יכולת יי' רק יכולת אחד
ממנהיג השפלים שאין יכולתו לעמוד בפני
הטרים המנהיגים ארצות לא מלכו' ואמרו
תשש כחו כנקבה דע שהזכר הוא פועל
והנקבה פועל הזכר ומראה בה פעולותיו
ולכונה זו אמרו שאמר משה עכשו ימצאו
פתח שאין כחו יתברך ככח הזכר שהוא
הפועל ואינו מקבל כחו מאחר רק ככח
הנקבה שהיא מקבלת מאחר רוצה לומר
שיאמרו שאין הסבה עלינה לכל הסבות
רק משאר כל הכחות שמקבלין מסכ' אחרת
ויגבדו פעם ויחשפלו פעם והיו תשישות כח
הנקבה ועל זה הודה לו יתברך ואמר לו
סלחתי כדברך
סס בפרק הוראה
לזרוק בישראל גמרא ומירי לה' אמר
עוג מחנה ישראל כמרה הוי תלתא פרסי
אעקר טורא בת תלתא פרסי ואשדי עליהון
אזל עקר טורא בת תלתא פרסי ואייתי על
רישיה אייתי הקבלה קומצו ונקבורה ונתת
בצואריה בעא למשלפיה אמשיכה טינירה
להאי גיסא ולהאי גיסא והייט דכתיב שני
רשעים שבררת אל היקרי שבררת אלא
שרכבת משה כמה הוי עשר אמינ שקל
נגא בת עשר ושורר עשר משה בקרסוליה
וקטליה עכ"ל תחלה אעיקר על ענין
ההגדה שבאו בתלמוד ובמדרשים דע
כי באו מהם ברשון עמוק לסבות רבות כי
לעתים המצאם זכרונם יכריזה רומזים ענין
פשוט מאד או שאין בו צורך כלל ועכ'
כל זה יוצאו אותו ברשון זה ועמוק מאד
עד שיחשוב המסתכל שיש בענין ההוא
סוד או ענין צרי' להסתירו ואינו רק כי לעת'
יוציאו אותם ברשון זה מאד כדי להודיע לבות
התלמידים וגם כדי לעורר עיני הבסילים

הנתיב השמיני

נקראו אבן שנאמר משם הוציא אבן ישראל ומפני שהיו שם עמו המיטלים וכדפי המוט בידו שהיה פועם בו¹ ושומר עשר רוצה בו זכות האבות על² ועל כן המיטיל הענין למדלג שדלגה למעלה שהוציא לדג אצל זכות שכבר קדמוהו והיה בזמן למעלה ממני וארר ביאר ולימה הוצרך לכב זה להבות אורו בקרסוריו רצה לבטל ממנו שלשה פסיעות שנשבע בקרסוריו בשביל אברהם³ ואמר משה כמה הוי עשר כי כן מדתו של משה רבינו עליו כמו שנזכר בשבת ועל ידי כן לקח כל השיעורין בעשר ולא שיהא צריך כאן לכל השיעורין הארו אלא מפני סדור המשל שהוא ממשי עוג בגדול קוביה מאד עד שיעקר הר של שלש פרסאות ושמו עד ראשו על כן המיטיל שיעור גובה קרסולו לשרישים אמר כי כן דרך המיטלים לתפוס פרטים נאותים למשל ההוא שרצה בו הכתוב או החכמים וכן עקר ואייתי ברישיה ובעא למשליפיה כל ארז דברים נאותים לסדור המשל ראו זולתי זה⁴ ואמר בבירור הרוואה אבן שרצה עוג להשיך על ישראל וכו'⁵ שטרא מנגדו בבאור שהיה אבן ממש שרצה לזרוק עיניהם⁶ דע כי מפני שהיה עוג גדול כה מאד עוב היונו בא עם זכות אברהם לדעתו לא נמנע מהיותו מ מהעסק לבא עליה⁷ בכחו הגדול והיה בזמן אבן או אבנים רזוק עליהם מר שלא היה אפשר להיות כן בכח אחד משאר אנשי המין האנושי⁸ ואמנם עקר בטרונו נמצאו היה בזכות אברהם ופי שכבר ראה שנצחו לעמים שרא בטבע ואשר נעשו להם נמים רבים בקריעת ים סוף ושאר האותות והמופתים⁹ אלא בעקרו הדר ההוא מהם חזר להיותו נלחם עמם בכח הורוע והרואה אורם האבנים הגדולות יכיר מהם שאיש חזק ואמין

אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו עד כאן דברי ההגדה שם¹⁰ וכבר ידעת שנמשלו האבות בדברי הנביאים להרים כאמר ריב את ההרים ומבואר מזה הביטוי אל צור הוצבתם ובואר אהריו הביטוי אל אברהם אביכם וכשבא ישראל להוריש נחם גדול ועצומי מהם לא בעדקתם רק מצד זכות האבות ומשמרו ויכרך את השבועה אשר נשבע להם כמו שהעיד הכתוב לא בעדקתך וביושר לבבך וגומר¹¹ וכתיב בתריה ולמען הקים את השבועה אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב¹² עד שהיתה מדה הדין מקטרגת כמו שבא במדרש לבא לקחת לוגו על כן נהרא משה שמא העמוד זכות אברהם לעגו והוא המהשבר שחשב עוג ואמר אחר שאין כח האומה הזאת ברבני עם שהרי מהניהם אינו כי אם כשריש פרסאות רק מצד זכות אבות ואני כבר קדמתי להם בזכות אברהם גם כן הרי אני עוקר הדר ההוא מהם ואעזר בו להגבו עליהם¹³ והקומצי שבאו ונקבו הר מישל לישראל שהם כחבים שבהם בלשונם וכמו שבא במדרש כדחוק השור מר השור כהו ברשונאף ישראל כרב בלשונם רוצה לומר שבהפירותיה ותהלים עסדה להם זכות אברהם אביהם ולא סייעה את עוג רק להפכה עליו והיא שירדה על צאורו והקתתה את שניו¹⁴ ומפני שהיה עוג מלך חזק ומצד הטבע וכח הורוע לא היה להם מעם בנפיו ועוד שזכו אברהם היה כן הראוי שיהיה היתה פוגעת בו על כן הוצרכו בתפלה לזכותו ולזכות האבות כלם רוצה לומר אברהם יצחק ויעקב¹⁵ והוא אמרו משה כמה הוי עשר שקל נרגא ושומר עשר¹⁶ רוצה לומר משה עשר שעסדה לו זכותו¹⁷ והנרגא שלקח רמז לזכות העם בכללו שהיו שם עמו שישראל בכללן

ואמין מהיות בכחו לזרוק כלו היה מן הראוי להנצל העם במלחמה ממנו לולי שנעשה להם נס ועל כן הטענו בראייתה ברכת הנס ואם יצירה כך זה הוא שרמציא להם בבחיאת האבן שרצוה לזרוק ובכפור הענין קראו לו הר ואילו היתה האבן וההר דבר אחד היה להם לומר כאן וכאן אבן או כאן וכאן הר אלא שהם שני ענינים האבן השמיה היא היתה אבן נדירה ממי' וההר רמז לאברהם אבינו ע"ה כמו שביארת' עוד נרמזין שם פרק ביצד מברכין אמר רבי רנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו נגזל להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר גזול אביו ואביו ואומר אין פסיע דבר היא לאיש מישחית ואין אביו אלא הבה שנאמר הלא הוא אביך קנ' ואין אביו אלא כנסת ישראל שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל הטוש תורת אבך מאי דבר הוא לאיש משיחית אמר רבי רנינא בר פפא דבר הוא לירכעם בן נבט שהשחית את ישר לאביהם שבשמי' יש בזה נסתר והוא סוד הכרכו' ונגלחו שהמברך על הפירות או על אחד מהנאות העולם כבר הסכי בדעתו שהבירא יתברך אשר הוא מברך אותו על הנאותיו הוא המשיגו והוא מפתה את הכל וכבר הכל שאף על פי שהנגלים בסבות והארץ בטבעת מצריחוס וכדורים אין בה מאד רק מצד השבע עליהם מן הסבה העליונה המשתנה בני ב"ח הנק' מאמר האומרים אלהה אהרי מאהבי נותני לחמי ומימי וגו' שהיו נותנים כל הכחות לגלגלים הפועלים בארץ בטבעם ולחורנינים שהם נפש להם וישוללים הכל ממנו יתברך ועל כן נקרא מי שאינו מברך גזול אביו שהאב רמז לסבה הראשונה כמו שהאב סבה לבן וגזול אותו שישולל ממנו ההשגחה וההנהגה ממעשה התחתונים ומי שנתן כן גורם למניעת

הטובות מן האומות במאמר הנביא לנירני הכחות לחורנינים לכן אשכח וקצחתי דגני בערו וקורשי במעורו מדה כנגד מדה מי שאינו מודה בטובת המסים ראוי שימנע ממנו המסים טובתו וגמלתו מישחית אומתו בענין שהשחית ירכעם טובתן של ישראל בהשחיתו אותם לאביהם שבשמים אשר קצין בנטיעות ואף על פי שהנהגה ואינו מברך אינו אלא יחיד הוא יברו מישחית האומה ומנע הטובה מהם שברר ויעת מאמרו לא שהאדם נזקק אחר חובו ומכאן אמר לו כל העושה מצוה אחת יתורה על זכויותיו אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות עוד נרמזין ביוש העניות ארץ ישראל הקב"ה משקל אותה בעצמו וכל העולם על ידי שחית שנאמר הניתן מטר על פני ארץ וישולל מים על פני הוצות הדכס סוכר שארץ ישראל שיהיה העיקר נקראת ארץ כתר כי היא הכלית הכונה בארץ ומר שהיא טבל לר נקרא הוצות מלשון דין הוצה לומר דבר שהוא דין העיקר גם על הרק האמת נקרא ארצו ארץ כי היא ארץ המדה ורצונו יתברך בה וכבר ידעת שארץ ישראל נהלת יי' כאמרו כי גרשנו ונחמס מהסופס בנהר יי' ושם הנהר יי' לשבתו ועל כן נהנה רצונו בזה הנהר לנאור שהם נהלתו יתברך ואם ספר הארץ והעם למזל או לשר משירי מעירה אשמי חלק אותם לכל העמים כי חק יי' עמו והוא אלהי הארץ כאמרו וזרם את משפט אלהי הארץ ואין מעשיתם נעשים לא על ידי מראך וזאת על ידי שליח והוא שאמר משה בבקשתו וכמה יודע איפיה וגומר ונפרינו אני ועמך ככל העם אשר על פני האדמה וכל עניני הארץ בהשגחה משירי יתברך המיחית כאמרו חמיר עיני יי' אלהיך בה מראשית

שם רצונו יתברך מוציאה חוב הבואז ופירות מרובין וגסי' מאד שלא בדרך שאר הארצות כמו שידעת שבא באמרם זכרוננו לברכה בכתובות כי שם צוה יי את הברכה ושאר הארצות שהם תחת משטרי השמים כאלו הם שותים בדרך משל מן התמצית של השמים ההם.

גם ארץ ישראל שותה הנהיה על צד הכונה הזאת כי היא מקבלת מן הברכה העליונה וכל העולם מן השפע הנשפע על המקבילים מן הברכה ההיא שהם שנותנים להנהיג העולם ולהשקותו.

עוד נרמז כי עיר חולין ההיא איתהא דהות בהררא למשקל עפרא מתתי כרעיה דרבי חנינא אמר לה שקולי אין עוד מלבדו כתיב.

אינו והאמר רבי יודן למה נקרא שם כשפים שמכחישים פמליא של מעלה.

שאני רבי חנינא דנפיש זכוריה פירוש פמליא בכל מקום הוא חיל וצבא ובלשון יון נקרא מהנה פמליא.

ופמליא בבא רמז לטבעים שברא הבורא יתברך ונהגם בחוקות השמים והארץ וצבאם כאמרם זכרוננו לברכה אין לך כל עשב וירשב מלמטה שאין לו מזל למעלה שאומר

לוגדל שנאמר הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ.

והטבעים ההם הם מתנות הבורא יתברך.

והנה אבאר לך המאמר הזה והוא כי רבי חנינא שאמר אין עוד מלבדו כתיב.

נראה לו שאין יכולת בדבר לשנות דבר לפי שאין עוד אלא מה שסידר הוא יתברך לבדו והניח על הטבע.

ועל זה הקישו לו והאמר רבי יוחנן למה נקרא שם כשפים שמכחישים פמליא של מעלה לומר שמכחישים ומשנים מה שאלה היה בן אם הניח על הטבע לבד ולהטביע להפך כיה

שרא

השנה ועד אחרית שנה ושם נרמז כי אין משקה אותה יתברך על ידי השליח רק בעצמו רוצה לומר בהשגחה מאתו יתברך

כאמרו לא כארץ מצרים היא אשר תזרע את זרעך וגומר.

ואמר על ארצנו למטר השמים תשתה מים.

וממה שאתה צריך לדעת כי לא בא המאמר הזה בגנות הארץ רק בשבחא ואם היו הדברים כמשמען היה

באמת גנות הארץ שאינה כארץ מצרים שהיא כולה משקה מן המעלה גדולה ש

שבארצות שהיא משקה כל שכן שארץ מצרים יאורה עולה ומשקה אותה אלא

שהתורה תגיד ותרמז שהשמים הנאמרים שם רמז לשמים העליונים כאמרו ואחרי

תשמע השמים ורגלך רמז לסבות מלשון ויברך יי אותך לרגלי.

וכאילו אמר והיסקית בסבותיך ולשבת הארץ בתכלית השבת הזכיר ארץ מצרים שסבת השקאתה

הנבחרת מן הכבות שנילוס עולה ומשקה ואמר כי עוד ארצנו נבחרת שאינה מסורה

לשליח רק להשגחה מאתו יתב' תמיד עיניו בה לא תסור השגחתו ממנה לעולם ועל כן

אינה שותה רק למטר השמים והוא שאמר כאן שכל הארצות שותות על ידי השליח

וארץ ישראל לבדה הוא בעצמו משקאות וכל המאמרים האחרים שהמצא כאן ארץ

ישראל שותה מי גשמים וכל העולם מי תמצית וארץ ישראל שותה תחלה ולבסוף

כל העולם הכל רמז למה שאמרנו

ואם תתבונן כמה שאמרתי תבין זה כי כל השכלים ומזלות השמים ששם הבורא יתב'

למשמרתם בארץ אין פעולתם רק השפע שמשפע עליהם מסבה עליונה ברוך הוא.

ואחר היות ארץ ישראל שותה בהשגחה מאתו יתברך בלי אמצעות שליח ממזלות

אם כן באמת גשמים שיורדים שם הם עיקר הגשמים גשמי רצון וברכה להרבות פירות

ועל כן היתה אר' י' כזכרן שהיו ישר' עושים

אבינו יעקב וכל ביתו ארו לזור בארמנו
הרעב וכעידנו שם המזל המלך לעבוד
עבודתו ולמנוע התולדות ממנו בכפר
גזרתו שצוה כל הכן הילוד היוורה
השליכוהו ועל כן נמנעו מלישא נשים.
ואף להברית הנשואו כמו שזכרנו זל בולך
איש מבית לוי. ואחר כך הוכה ממלך
במכאוב והוצרכו לומר קובו צאו מה' עמי
ולתת להם מישל כאמרו גם אתה תרנן
בדינו זכאים ועולות ואומר ושאלה אשר
משגגת. וכן הלבנו בעארנו למסענו
נוסעים ורונים. יש אשר ידנו לא יומים
או חדש או ימים רבים כאמרו ויש אשר
יארך הענינו. עד שבאו אל המקום
הראוי למזבח ולקרוז שם בשם י' כאמרו
כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל
הנחה. ויצחק גלה ממקום ישיבתו אכל
לא מארצו כמו שנאמר לו זור בארץ הזאת
וזרע בארץ ההיא ונתעשר שם והכרזו עליו
המירך שלא יגע בו אדם ולא באשרו ולא
שלהו מארצו כפרקיה רק שיעמוד או יסע
כפי רצונו. וכן קרה לנו בגלות שנה גור'
בבל כי לא הגירה נכונד נצר לכולם מן
הארץ הניח שם שר' למשו' על הנשאר'
אשר השאר נכזר אדן ולא יצאו מישב כי
אם מרצונם וזמן מועט ובנו בתים ונטעו
כרמים וזרעו גת ואכלו פרים וכו'. המלך
לא שלהם מבבל רק מסר הרשות בידם
כאמרו מי בכס מכל עמו יהי אליהו עמו
ויעל. וצוה לשפרם שלא יגע אדם בהם
וכורש עצמו קדם לזה. ויעקב גלה חזן
למקום מעורו מפני עשו אחיו ובמקו' לא'
בחור ולא בכח ועבד במקום גלותו את אחי
אמו דל וגולה והיה עמו שם והעשיו' ולבסוף
יצא שלא לדע' עם כל אשר לו ונדר' ואחכ
כרת עמו ברית משרדפו ונשבע עד יעמוד
עוד את הגל הזה לרעה. ובשובו יצאו
לקראתו אחיו אשר דרפו ושלו' לוי ורוננו
רבים

שלא היה כן על רדך המקרה הפשוט.
והיתה ההשיבה כי כן הוא באמרו ולא
היתה הכונה לרבי חנינא בזה אלא לדעתו
שנתעלית נפשו ודבקה תמיד וזכירתו מגין
שהדבק אינו ניווק שאין התחרוק שולט
בעליו ועל זה נאמר תמים היה עם י'
אלהיך. ולכן אמרו זל אין מזל לישראל
הכונה שהם למעלה ממנו עם הדבקות
שלהם שהוא למעלה מן המזל באמת והו'
שרמו זל באמרום באברהם שהעריהו הבל'
יתברך למעלה מן השמים שנא' הבט נא
השמים ואין הבטה אלא מעלה למטה.
עוד גרסין שם פרק גיד הנשה. ויאבק
איש עמו עד עלות השחר אמר ר' יהושע
בן לוי מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד
כסא הכבוד. צריך אני להקדים לך
הקדמה והיא דע שכבר גלו לנו רבותי זל
במדרשות שהאבות ומקריהם רצוני לומר
שלושת האבות אברהם יצחק ויעקב סימן
לכני' ולמה שקרה להם מן הגליו' ונאולתם
בשלושת זמני הגלות והצלתם מהם ואינו
בא עכשו לפרטי פרטי המקרים ודמיונותם
כדי שלא יארך הספור רק מר' שיספיק
ליישוב הענין בהגדה הזאת ומה שתרמו לנו
בה. כבר ידעת ששלושת האבות גלו
ממקום ואין את משיבתם נדמה בגלותו
לחברו כי אברהם גלה ממקומו עם ביתו
וברכיש גדול והלך למצרים מפני הרעב
ונגולה שם אשתו ביד המלך למנועה ממנו
וליקח אותה לעצמו והוכח במכאוב עליה
והוציח על כרחו להשיבה ונתן לה רכוש
וכסף וזהב ושלהו מארצו. ואברהם הלך
למסעיו לו' נוסע והונה לא כהולך במקום
למקום בלי שישקע באמצע באחד מן
המקומות רק נסיעותיו על יד' מקרו עד
שנתגלגל לבית אל עד מקום המזבח וקר'
שם בשם י' והוא אמרו וילך למסעיו.
מענינו אלה היו רסו לגלו' הראשון שנסע

רבים על ידי עבריו והוצרך לבסוף ללכת אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו. ומעולם יעקב לא נרפף אלא על ידי עשו אחיו ועל ידי לבן אחי אמו. גם אנחנו בגלות חזל הזה השלישי גלינו מארצנו שבויים בוויים על ~~העיר יעקב~~ ועברו אותנו לא בעבר הנסתר רק בעבר המשרת את אמו ואחיו ונרמנו מסים וארסונות פעמים רבות ויש לנו לעמוד תחת רשותו עד שירא השם בעינינו ויגיע זמן הגאולה העתידה ונרדפו בצאתנו קצת האומות כרמנו בספרי הנביאים מן המלחמות ועשו קצתם עם ~~העיר יעקב~~ ואשר יכרתו לנו כלם ברית עד שיביאנו מנהי לשם כאמרו והביאו את כל איובם מכל הגוים מנח יועזין יעקב עם המלאך והאבקו עשו רמז לכל זה שהמלאך ההוא כבר ידעת שהוא ישו של עשו כל הלילה. ועני האבוקה היא השתדלותו עמו לנצור כלשון הכמים דאבוק ביה מיבן. ולכן הרגם המתרגם בהאבקו באשתדלותיה והלילה רמז לנרות שהו כמו חשך ואפילה ומחשך נמדאית הלבבות בציות ובגלגולן ששתגלגלן על הרורות מאז ועד עתה והרוב מאת ~~העיר יעקב~~ וקצת מאת הקרוב ישמעאל. וכדאבק עמו עד עלית השחר והשחר הוא תהלת היו וממנו הולך ואור עד נכון היום. הרמז מזה שאנו נתגלגל עם ~~העיר יעקב~~ והוא הרמז בענין לידתם שכתוב בס וירו אהות בעקב לישו. וכמו שאמרו רבותינו ז"ל בבראשית רבה שאל ~~העיר יעקב~~ את ר' אמי ואמ' לו מי הופס אחריו הביא לו ניר חלק וכו' בו ~~העיר יעקב~~ אמרו ראה דברים ישנים מפי זקן. ויש לך לדעת עוד כי מר שנתאבק המלאך עם יעקב עצמו ואמר הכתוב ורא כי לא יכול

לזווגו בכף ירכו. והלך לו מפני יעקב הוא הרמז למה שאורע ליעקב עצמו עם עשו אחיו בעצמו כי באם השם עשו ריבת לקראתו בעצם דם כדי לנצחו ולעקור את הכל וכמאמר יעקב והבני אם עד בניס. וכאשר ראה כי לא יכול לו פנה מפניו ולא הרע לו רק הרע לאחר זמן על הירדות הרמזות בכף ירך יעקב. ואמרו וידה לו השמש והוא צורע על ירכו. הרמז שירכו הוא רמז להולדתו צורעים תחת ישעיהו של עשו והוא אמרו ביעדו הגאולה זאת הצורעה אקבין. ואמרו ויבא יעקב שלם עיר שכס היא ירושלים נחלתם כמו שכס אחד וירמזו הולך הר. ועשותו שם כוכות למקומו הרמז להיות שם כוכות השם יתברך על עדותו שהם רמזים כמקנה באמרו ואהנה צאני צאן מרעיתי. והוא אמרו היה בשלם סוכה ומעונתו בציון מצורף לזה עוד כי המקום הראשון שזכר שבאו וישדנו שם בצאתם ממצרים היה בטבורה כאמרו ויסעו בני ישראל מרעמסם סכיה. ואשר אמר על כן לא יאבדו בני ישראל את ג' הנשה איננה הודעה כמו על כן לא מכרו את אדמתם ששן היה כן היה מחייב שאם נלק יעק' ברגלו שלא יאכלו בניו רגל לעולם וכן אמר שירגיש בו יעקב שלא יאכלוהו בניו אך איננה הודעה רק מצוה נצטוו עליה מפי יתברך על דבר זה. וכמוהו על כן אמרתי לבני ישראל דם כל בשר לא תאכרו. וזו המצוה נצטוו עליה בני נח ל' יעקב ובניו קודם מתן תורה ולא נשנית בסיני שאינה נזכרת במצות התורה הכתובות מהמש' השני ואילך והוא שנחן להם יתבר' וקיימו הם. ומעתה דע והבן דברי רבי יהושע בן לוי שאמר מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. הנוהג לו בזה למה שאמרת. ורגל כבר ידעת שהוא מושאל לסכה

שענינו ~~העיקר~~ העיקר שהיו כסא הכבוד ידוע ממהקדונו
בהתבאמנות. ועוד שימשך זה הענין
והאבק עד הזמן הרמז בדניאל עד די
כרכון רמיו ועתיק יומין יחבי. ואז יהיה
הכסא שרם כאמרו ועלו מושיעו בדר ציון
לשפוט את הר עשיו והיה ליוי הכלכות.
וכתוב והיה יי למלך על כל העין ביום
ההוא והיה יי ארד ושמו ארד.

לכמה כמו ויכרך יי אותך לרגלי. ואבק
דבר המהילך מן העפר בהניעו אותו.
ועד כסא הכבוד רמז להנעת ענינים אל
העיקר והאמת הנכון. וזה מאמר רבי
יהושע שרמז לו המלאך ליעקב שיאבקו
בניו והתולדות היוצאות מירכו עם בני עשו
אחיו עד שישכבו לקקעו וידעו להם אך לא
יוכלו לו ושיעלו אבקם זה וענינו כבודיה.
עד כסא הכבוד וזה כולל שני עניני הארד

הנתיב התשיעי

הטיב לעושי רצון קונו.

להאמין בנמול

וההפך לעוברי רצונו.

האלהים יכיא במשפט על כל נעלים אם
טוב ואם רע. ועוד אמר עונותיו ולבדונו
את הרשע וכדברי הטאלייתך. וכמו
ארה נמצא הרבה כתובים שהם מורים
על הנמול הראוי ישרא נמול להחכם כלם.
ואחרי שכתבאר זה ראוי לבאר היכן יהיה
הנמול ההוא ומה יהיה ויכן נאמר תרלה
כפי מה שכל רמזא והכין ויהי להחכם
ויכלהו והטבתה אל כריותיו לא יתכן רהו.
שיעור הטיבה אשר כיון בה רצפט הזאת
מה שהיא מוצאה בעולם הזה מטובותיו
והנאותיו מפני שבר טובה ויש מורים
הזה ייש עמה רעה ועם כל הצדקה עמל
ועם כל הנאה צער ועם כל שמחה אבל
וכל חלקיו שוים וההכרעה לענינים
המעצבים על המשמרים. הנה כי
טובות העולם הזה הן דמיונות ומחזרות
שמזיקות ומסירות הנפש. וכיון שזה
מבואר ואין בו ספק אם כן מן השוא הוא
שיהיה

ביארתי בתחלת הספר
בנתיב הראשון שאמנות
ההשתנה הפרטית היא

כבר

פנה מפנות התורה וראוי לכל מי שהוא
מכת משה ואברהם להאמינה והוא שאמ'
הכרוב כי עינו על דרכי איש וגומ'.
ועוד נאמר כי נכה עינו יי דרכי איש וגומ'.
והבורא יתברך יתע' דן לכל אחד וינמול
לו טובה כפי מעשיו הטובים כאמרו למען
יטב להם ולכבודם לעולם. ועוד נאמר
וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות וגומ'.
וקרא נמול המצות צדקה כי העבד הקני
לרבו שהוא תיב לעבד אותו אם יתן שבר
עוד בעבודתו צדקה והסר ועשה עמו וזהו
שאמר הכתוב ולך יי אחד כי ארה השלם
לאיש כמעשהו. הנה ראיות על הנמול
הטוב לעושהו וכמו כן יתבדק ישיב הרע
לשורדיו וכרוע מעליו ישיב לו והוא אמרו
שלמה עליו השלום כי את כל מעשהו

היא הכרת בעונה ושאר הנפשות אשר לא חטאו ההיגרה קיימות לפניו בזיו העליון ולכן הוא מפרש הנפש ההיא עונה כה כי העין אשר בה הוא יכריזה וטעם זה הענין כי כ"י נשמת אדם

אשר נפח באפיו נשמת שר שכתוב בה ויפח באפיו נשמת חיים והנה היא בעניינה לא תמות ואינו מורכבת שהפרד הרכבתה והיה לה סבת הויה והפך כמורכבים אבל קיומה ראוי היא והוא עומד לעד בקיום השכלים הנבדלים ולכן לא יצטרך הכתוב לאמר כי בזכות המצוה היתה קיומה אבל יאמר כי בעונש העבירות תנאל ותטא והכרת מן הקיום והוא הלשון שהפכה בהם ההויה כרת כענף הנכרת מן האילן שכמעט יחיה שרשו עכל ואני אומר טעם אחר

כי מה שלא נכתב בתורה נמול אחר כי אם של זה העולם לפי שגלו וידוע לפניו יתב' שישראל חפצים שיענשו על עונותיהם בזה העולם כדי שיזכו לחיי העולם הבא כי כן היה ביום מימי יעקב ועשו כאשר בא במדרשם ז"ל ולכן היה מאיים אותם תמיד בנמול זה העולם ואמר להם דאו כי עם היו' שאתם חפצי בו לכפר על חטאתיך ואולם דעו כי הם ענשים גדולים וענויים עצומים ולכן מוטב לכם שחשמו המצוה ותזכו לשני עולמות אבל מנמול שאחר מית' לא הוצרך להודיעם כי כבר היה גלוי ומפורסם בעיניהם כי זה היה אשר היו כלם מחכים ומצפי' כי כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנועם כלם צדיקים

והוא העולם התדירי אבל בזה העולם אשר הוא עובר היו בו רוצים העונש וכבר שאל מין אחד לאחר מחכמי עמנו באמרו אם כן הוא שהבורא יתברך כח' בכם ואם נוי קדוש ובנוי ושא' כיוצא בזה שאדם אומר בעצמך למה נר' כאן אתם מטרתי

שיהיה הבור' יתברך מישים תכלית תועלת הנפש הזאת העניינים האלה הנהפכים אבל ראוי שיהיה מוכן לה מדרך שיש בו החיים הנמורים וההצלחה המיוחדת שבו ימצאו האומה ועל זה הורו כבר החכמים בראיות מופתיות לרוב מאד ואם ישאל שואל ויאמר אם כן הוא מדוע לא נמצא שנזכר בהוראה מן הנמול כי אם בעולם הזה בלבד והוא מה שכתב בפרשת אם בחקתי ובפרשת והיה אם שמעו השמעו ואם כן הוא שיש נמול אחר מכללי זה העולם היה מזכירו הכתוב בשום ננים

השופר דע כי הבורא יתברך לא עזב מכלתי נמול העולם הבא כמו שאבאר ולא היה המפורש בה בתעלה העולם הזה ודעתו כי אם לשתי סבורת האחת מהנה שנמול העולם הבא מפני שאין עומדין עליו כי אם בשכל לא זכרתו תורה כי אם בקצרה כאשר עשתה בויוצ' יי' אלהים על האדם לאמר ולא אמרה לו אנבי יי' אלהיך לא תרצח לא תנאף כי השכל מור' עליו וכן לא הזכירה הנמול האמתי והוא העולם הבא בעבור שסמכה על השכל שיורה עליו והסבה השנית כי הנביאה ממנהגה להרחיב בדברים שהצורך מביא אליהם בקרוב והקצר בדברים הרחוקים וכאשר היה צורך העם בעת שנתינתם להם התורה ליריעת ענין ארץ נענן אשר הם באים אליה הרחיבה להם כפירושם ומה שיש בו מפרי עבודתם והמדות ועל כן אמרה כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשת לא כארץ מצרים היא וגו' עד סופה

וכתב הרמב"ם ז"ל כי הכרתות הנזכרים בתורה בנפש הוא בטחון גדול בקיום הנפשו אחר המיתה וכמתן השכר בעולם הנשמות כי באמרו יתברך ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה וכן נכרתה הנפש ההיא מלפני יורה כי הנפש החוטאת

מתפאר ואומר כי עלתה מעלתו להיות שמש בבית יהודי שנקרא בנו של הכורא יתברך ושאר ביוצא כזה * ואפילו בימי עונכם הנה אמר דוד מלכםם ואדבריה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוי * וכי תפארת היא לבלך בעבור שאינו בוש לרב לפני מלכים אחרי * אלא נשתבח לפי שהיו מעולים ממנו * ומיעולם לא הגיע מעלת שלטונכם להיות שבעים מלכים מלקטים תחת שלחנו כאשר היה לאדני בזק שהיה ממלכי האומות * ועוד שנאמר לכם הרבה מהפסח ועד עזה * ועוד שנאמר לכם הרבה ממעדנות העולם ממאכלות ובעילול ושאר צרכי הגוף * כללו של דבר שאתם כמו אסורים בזיקים שאינכם עושים דבר כי אם ברשות * עד כאן שאלת המין * וזו תשובת החכם * רע אתה השואל שאלו לא היה כל המצוי כי אם זה עולם ההווה וההפסד כמרה היו דבריך טובים ונכוחים * אינכם הלא ידעת אם לא שמעת כי משלו המציאות למלך בשר ודם שיש לו חצר המלכות וזה החצר נחלק לשר'שה חלקים והם הבית הפנימי * והתיכוני * והחיצוני * הבית הימי הוא מיוחד למשכבו ולא יכנס בו אדם כי אם הוא ושלחתו והוא המוכר שבחצר * הבית התיכוני הוא מיוחד למאכלו עם השרים שלו ובו יכנסו בני אדם לדין לפניו * הבית החיצוני הוא בית שער שאירוב בני אדם נמנעים מליכנס שם ועם כל בית מלך השלישה יש עבדים מסונים וכל אחד הוא שר במקומו * כיצד כמו שאותו הממונה על החרד שר במקומו כך הוא אותו הממונה על בית שער שר במקומו * ויש לו רשות להכות אפילו לנכבד מהנכבדים שלא יכנס לאותו בית שער כי כן צוה לו המלך * ואותו הנכבד לא יוכל להשתמש באותו בית שער אלא ברצון אותו השוער

על העולם ויראה מכת המעשים שנעשו לכם מאברהם ועד עתה כי במקרה אתם בארץ ושאר האומות עיקר ואתם תכל * כיצד כי מתחלה הורה אברהם עקור ושרי עקרה אין לה ולד ודרשו חכמים שאפילו בית ולד לא היה לה * והטריח הכורא ית את הטבע ועשה לה בית ולד וילדה ברת השני' שנה ואברהם בן מאת שנה ויצחק בן ששים שנה * ויעקב לא קבל הברכה מאת אביו כי אם במרמה כי הכונה היתה לעינו אותו וברח מאחיו ושהה בבית לבן עשרים שנה ביום אכלו חורב וקרח בלילה והוריד לבנים לאחר כמה עבודה ויגיעת כפיו וכל ימיו לא היה לו מנוחה אלא צרה אחר צרה ונתנגלגל הדבר וירדו למצרים והואם יוסף לאדון על בית פרעה ונשתבח ואמר וישימני לאב לפרעה כלומר כי זרה דבר גדול ונפלא * ולא הגיע להיות אדון לא על עבדים כי מצריים עבדים היו ואחר כך נשתעבדו הבני כנרת חזק עד ששלח הכורא ית את משה ואת אהרן והוציאם בכל האיתות והמופתים שזכרם לכם כמה פעמי' ככמה מקומות בתורה ובשאר ספרי הקדש כלומר ראו מה עשיתי עמכם * ועוד עתה אתם עושים חטאים וציצית ומזוזות והפליק וכל תאוכל חטין ונכרתה זכר לוי' העם את בצקו בעבור שעשאתן בן חורין כאומה אחת משאר האומות ואפילו המים לשחור לא בא להם כי אם בצער גדול ונתשב להם כי נטו לכורא יתברך * לפי ששאלו מים לשחור ולמה כל זה עד שטר' כי כל כך ארעם משריחים בעולם כי אין לעולם כבם צורך ואפילו במקרה * ואילו הדבר אמר כי ארעם כנינו ונוי קדוש ושאר מה שאתם אומרים בעצמכם אדרב' היה ראוי להיות וכן הדין הוא להיותכם בעולם עיקר והעולם שלכם ואלו הגיע אחד בן האומות לשמש לאחר מכם היה

הנתיב התשיעי

ומה שאנו מתפללים להיות לנו מלכות וארצות הוא לישני טעמים האחת לפי שאין אנו יכולים לעבוד בוראנו יחיד בלבד שילם בעודנו תחת עול האומות לפי שאין דעתנו פנויה ועוד לפי שרוב המצות הרבות בארץ ולפיכך נצאו לה הצדיקים ליכנס בה' וכמו שהחזיר יותר מן היישוב בעולם כך ארצות הגוים יותר ויותר בארץ ישראל וכמו

~~שכתבנו~~

הוא ~~לכאן ולכאן~~ וכן כתוב כי אם המעט מכל העמים וכמו שיש לעולם די בשמש אחד כך די בנוי אחד קדוש

עד כאן לשון החכם שהשיב על שאלת המין

ועכשו נחזור לעניינו ונאמר אחר איש הוכחנו כי יש גבור ארז וזאת

של זה העולם מעלה הוטר דבר הסכאב

הרעבות ומאדים החשבויות אשר ממנו

נמשכו רבים בכל הדורות לכפירה גמורה והוא הראות בעולם כאלו משגב מעוקל

בצדק ודע לו ורשע וטוב לו כי יאמרו מדוע דרך פלוני וכלו רשעי צלחה' ורסה

כלו הצדק אמרו וגם ראינו שרמיה הנביא

עליו השל יס ואינו וחבוקק רבו על זה' ירמיה אמר מדוע דרך רשעי צלחה' ואינו

אמר מדוע רשעי יחיו וחבוקק אמר תחיש כלע רשע צדק ממנו' כי זה יחישב

במה שאבאר דע כי כבוד יסורי

הצדיקים בעולם הזה וכן הצלחה הישעים

יהיה על אחד מחמשה פנים של יסורי הצדיקים הוא כי

אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא

יחטא והקדוש ברוך הוא חפץ להקל מן

הצדיק והוא העונש כהעונות ההם המועטים שעשה ושהיה בדבר גרוע

והוא הנק' ובזמן הפחית והוא העולם הזה' והנה אם יאמר המורא יתברך

מגנו בעולם הזה כל הטובה אשר נתורה

בעולם

אלע' שבישכנס' החצ' הפנימית הוא נכב'

בעיני המלך' כן הולך זה המצוי נהלך לנ'

הלך' רוחני והו' החדר' ותיכון הו' הנלגלי'

ובית שער והו' זה העולם של הויה והפסד'

וזה בית שער הו' שנתן לאדם' העולם ועל

כן נקרא אומות העולם כיו' כי זה העולם

הוא שלהם בעיקר' אבל ישראל שהם

נכבדים אצל המורא יתברך ובנוי וזו קדוש

נתן להם אותו העליון ולפיכך היתה אות

למיד של ישראל לפי שצוהרר ארוך

למעלה ואין לה תושבת כשאר אומות

רמו כי אין לישראל תושבת בזה העולם כי

אם במקרה וכן כתוב כי גרים ותושבים

אדם עמדי' לפי שאותו העולם הרוחני

הוא כחלקם כמו שהוא בדרך האומות

זה העולם ההתחנן שהוא בבית שער'

וכמו שלא נמצא בית שער זולתי בעבוד

ההצר והחדר כן לא נמצא זה העולם אלא

בעבוד שנתקן עצמנו בו כדי שניכח לאותו

העליון שנקרא טרקלין כאמרם רבותינו

אל העולם הזה דומ' לפרוודוד לפני העולם

הבא הרקן עצמך בפרוודוד כדי שתכנס

בטרקלין' וכל ~~העולם~~ יש להם

חלק לעולם הבא' ומה שאין להם גם

זה העולם לפי שהם זה כבוד זה שאם

יתעורר בזה העולם יקצר מאורו ויכין מנע

לנו קצת ממעדני זה העולם ממאבדות

ובעולות ושאר צרכי הנוף כמו שאבחר

כדי להתרחק מקצרה רוב הרמאות רוחק

גדול ולהעדר הרגשת הדמנאה מעט עד

שהתיישב ותרחוק בנפשותינו הכונות

הזהירות' אמנם פעמים ימצאנו

נחל שני עולמות והוא כשהיה השבח

הרבה שיעדיף על שניהם וזה לא יוכל

להיות כי אם במעט' וכן לא היה

בישראל גמורה בזה העולם כי אם מעט'

אכל לעתיד לבוא יצדיף עלינו בשני ע

עולמות כמו שהבטחנו על ידי נביאיו'

בעולם ויהיה נידון ביסוריו של איוב כל ימיו טוב לו משיעניש בנפשו להיות נידון בעולם הנשמות ביסוריו גיהנם או שיערע חטאו מנפשו מעט ממעלה בעולם הנשמות והבקה בזיו העליון ועולם הבא לפתחות הנוף ונרמזות הטובה שבאואהו בעולם הגופות ולמעלה הנפש ועליו ה הטובה אשר באר פני מלך חיים ולכן מעניש לצדיק בזה העולם והוא שאמר הכתוב הן צדיק בארץ ישרים' כמו שמצינו במשה ואהרן כי כאשר פרחו סרחון אחד קר נטלו העונש בעולם הזה כדי שיזכו לעקומת הטוב אשר המירה כל יום חטא וכן אמר רבותינו זכרונם לברכה במס' קדושין כל שזכותו מרובין מעונותיו מרעיץ לו בעולם הזה ודומה כמו שטרף את התורה ולא שיר ממנה אפילו אות אחת ואורס יקבל הגמול המוכרז בדבר העבד והיא הנשמה ובעת הטוב והוא לאחר מיתה כמו שאמאר' ולא יגרע לו משכרו אפילו בחוט השערה וכן כתוב לא יגרע מצדיק עינו' והוא שאמר הכתוב לתת ראש כדרכו כאשר דרשו רבותינו זכרונם לברכה בברכות שאלך את העונות החוצה' אמרו רבותינו זכרונם לברכה מה דרכו של אדם להוציא פחו שבכריו' כן הוא בענין העונות כי הצדיק הוא יודע ומכיר מה העולם שהעליו והנארו הכי ואינו חפץ שיגדן לו הנח שכרו כי אם לאח' מיתה והיה חפץ שיפרע לו הנח ענישו ולא לאחר מיתה' וכן נרמז המור' מ' מסנו בזה העולם חובי אבר הרשע סבור שהנאות' זה וטובותיו' ה' ההצלחה השלמה ואינו חושש מהשכ' של אחר המית' שאיט מאמין בו' ולכן הו' חפץ שיכירא משארותיו בזה ואיט חושש ממה שיבא עליו אחרי' כן ויכ' טתן לו המור' ית'

בזה העולם ונענישו לאח' מיתה כפי רצונו' והוא לתת ראש כדרכו' הנה סבה אחת לצדיק ודרשע' והסבה השנית לייסורי הצדיק שיהיו ייסורין של אהבה על הדרך הכתוב שאם את אשר יאהב ייכבות ועליו נאמר אשרי הובר אשר תיסרנו ית' עוד נאמר אשרי אנוש יוכיחנו אלה וגו' או יהיו על חטא בני הורו ולפושעים כבשמר אכן חריינו הוא נשא וגו' והוא שכל מפשעיו מדוכא מעונותיו' כי כל ישראל ערבי' זה רזה' או יהיו ער אשר יש כת בידו לכחות ברשעים ואינו מזהה על דרך הוכח טובה אלה עמיתך ולא השא עליו חטא' הא אם לא יוכיחנו יטא עליו חטא' או אולי היסור' ההם יכסור העול' ההוא שהם לרעתו ואחריתם יהיה טוב לא שאלו כרגיש ביד מיד עד לאחר זמן וכל דעבד רחמנא רטב' ולפי' גלול הנשמה שאמאר בהחיות זה הנחם בל' והחדש ינו טעם אחד לייסורי הצדיקים שהוא ינקות הנשמה ההיא מדרך נהנה בנוף ההוא והיה לו ייסורין ואף אם יהיה צדיק' ואשר נראה מ' טוב' הרשעים בעולם הזה יהיה כמו כן מ' טוב' מהנשמה פנים' האחר' כי רחוק הוא מ' טוב' הרשע והוא נמנע כל ימיו מעניש שום טובה ודא' הו' לקבר על' שכן ולא ישיע לו המור' ית' בתגמורו בעולם הזה העונות נהרלה וסרגו כמלכות שלמה אשרי שרה הגבור קטן מרענו הנפש באור החיים בערבים הראויים ית והוא מאמר זכרונם לברכה יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חי העולם הזה כמו שבארנו זכרונם עונותיו נלקח ממנו א' הו' גמול ומשלים לו שכרו בדבר הקטן והרוע כאשר באר אגור' בספר' שאם ומשלים לשנאו' א' כמו רהאבדו וכאש' מצינו בנדר' בן דב' שנטל שכרו בעולם היה על א' זה זכו' שיע' והו'

הנתיב התשיעי

א' זו הצור' המפוארה ל'ל השכל וההלכו
והנאצחו יתרו בנפש ובנוף הנן בריצו את
הדבוק הזה אפשרות ההנעה אל ההצלחה
הנצחת והיא שכל עוד היות זה הדבוק
קיים יעשו בו הכונות ראוי' לכמוהו וכעדם
יעלה החלק הראוי מזר' הדבוק לעליות
באורח הים ולחנינה והיא הדבקה בעולם
וזהו נעימותה ושכר'ו היא הכרית הנפש
האנושית והגמול על בפעלה הטוב ותהיה
במעלת העצמים הרוחניים העליונים שנ'
ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה'
שישוא הוא להיות מהלכים לנוף לא לנפש
בלבד והוא בהפרדה מזה העולם שתעלה
לאור באור החי' ויש תעמוד קיים' בעצמה
שביעה מזו הזוהר הנצחי במאמר הנביא
ע'ה באמרו אני בצדק אחזה פניך אשבעה
בהקיץ המונחך ואמרו בהקיץ רצה בזה
שאור העולם הוא עולם היקיצה הטובה
עם היות הנפש בו בפועל כלה' אבל זה
העולם הוא עולם התרדמה והחשך אף אם
יש בו' גם לזה כיון שלמה באמרו
ואורח צדיקים כאור נוגה ונומ' רצונו לומר
כי כוכב נוגה אינו מרחק מן השמש
הרבה עד שמטה וארבעים מעלות ובעתים
הוא מזרחי והוא כשיראה בשחר'
ועתים הוא מערבי והוא כשיראה לפנות
ערב' והמשיל החכם השגת הצדיקים
בעולם הזה הדומה ללילה ואחר הברכה
הצורה מהנולס שגועו להנעה השלימה
דומה לאור זה הכוכב כשהוא מרחק:
כי כמו שזה הכוכב כשהוא מרחקי אורו
רצוף באור השמש רצונו לומר בא אחריו
מיד ואינו נרחק ממנו הרבה כך אורח
צדיקים בהשגתם זו בעוד שהצורה עם
הגולם הוא דומה לאור זה הכוכב שיבא
אחריו אור השמש הכף לו' וכמו כן
תשלם ותגמר השגת הצדיקים אחר כדילת
צורתם מגולמם המשולה כלילה ותהיה
באור

שאמ' עליו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר
יען נמצא בו דבר טוב' או היתה הטובה
לרשע ההוא לפי שיעיד ל'צאת ממנו בן
כשר כאשר היה לאהו לפי שהיה לו
ל'צאת ממנו יחזקיהו' ולאמון שיצא
ממנו ואשור' ולשמעי שיצא ממנו
מרדכי ותהיה הטובה ההיא שנתן לו בן
הבורא יתברך פקדון אצלו עד שיתן לו בן
זוכה לטובה ההיא' או היתה לו טובה
לפי שיעיד לעשרות הטובה כמו שהיה
למנשה עד ששב בתשובה או כדי להנקם
על ידו מהרשעים כמאמר הכתוב ונתתי
חריב ביד מלך בבל וכן אמר דוד מלטי
נא מרשע חרבך' או שיאריך הבורא
יתברך לרשע ההוא כדי להכפיל לו לעתיד
בזה העולם על יסוריו ועל עניו כאשר
האריך לפדעו ולפרשו והצילים מכל
המכות ולא השתיתם כדי להנקם מהם על
הים' זרבותיו ז'ל נתנו גם טעם אחר
לצדיק ורע לו ורשע וטוב לו שאמרו צדיק
זרע לו צדיק בן רשע או צדיק שאינו גמור
רשע וטוב לו רשע בן צדיק או רשע שאינו
גמור' הנה בכל הפנים האלה אשר
ביארנו בטלה סברת הפילוסופים אשר
חשבו כי מה שבא בזה העולם מוטבה
זמרה שהוא מקרה שכבר ביארתי שאינו
כן אלא הוא גמול מאת הבורא יתברך הלוי
ברצונו יתברך ואם אין אנו יכולין להשיג
ולידע רצונו וחכמתו באי זה דין זמשפט
נזר על זה טובה ועל זה רעה כי לא
כדרכנו דרכיו ולא כמחשבותינו מחשבותיו
אבל חייבין אנו לקבוע בדעתנו שמעשיו
יתברך ויתע' בצדק ובמשפט' וכבר ביארתי
התחלת הספר בנתיב הראשון כי אין שנוי
רצון אצל הבורא יתברך בגמול הצדיק
והרשע אבל הכל כפי מעשיהם שיגמלם
בי אחרי שהבורא יתברך הגדיל הסוד עם
המין האנושי עד אשר שמהו היות נושא

זאת היא לוהבתית ובסור המבית אזי
הצור ישוב דרך ישרה למקומו שהוא
הארץ כך הנשמה החיונית הזכה הטהורה
שהיא כהרת בוף כי טבעה הוא לעלות
למעלה כאשר ואם לא תטמא בעוהה בוף
בכחות העפרוניות שהם הראות הבחמיות
רצוני לו בעונות אזי כהדר הוף העלה
דרך ובורה ביושר כי אין לה מעיק ובוע
ישם תנות ותהיה צרורה בצור החיים
ועליה אמר שלמה ומי יודע רוח בני האדם
העולה היא למעלה * אמנם אם נחלכל
ונתערבה בכחות הוף רל גורות ונמא
תדר למטה לארץ אעפ שחשדל היא
לעלות בת העפר גובר על וסריתה לירד
והיא רוח הבחמה הורדת היא למטה *

נאם המדבר אלה הם דברי

המשיילים *

וכל זה איננו שיה לי כי לא יתכן לו שעלה
הנשמה היא טבעית כעליות האש היסודי
שאם כן עליו נפש הצדיק למעלה בהפרדה
מן הוף ושובה לגורתה לא יחשב זה לא
ישור ולא לתגמול או שחר מאת הכורא
יתברך אלא הוא ענין טבעי בטבעה עליו
האש היסודית למעלה * והיה נפ זה
עונש הרשע הכרחי בורה נפיו שאלה
וכל אלה הדרכים הם שוא * רכן נשאר
בהכרח לומר שאין לה בעונות שום מין
ממני הננוע * ובאמרנו בה עליו וירדה
אין זה אלא בדרך המשלוי כדי לשכך את
האזן * ואין דבר הנפש בוף ידיד ממקום
ולא הפרדה ממנו עליה אל מקום כי ידוע
הו' שלא ייהם שם מקו אל אותה המדרגה
אשר המנו לקחת ואשר תשוב אליה כי
למשלה

באור חק ערנו מזו ההשגה שעלה לר
ככאן בזה העולם בערך אור השמש מאור
נהג * ואז יאור לר האור הנצחי ותלך
בעלותה ממדרגה למדרגה באורת חיים
וכאשר נשלמו הליכותיה אזי היא בארצו
החיים ובמחזה הפנים לראו את פני האדון
יי צבאות והוא הנעימות הטוב והשלימות
האמת אשר לו יקוה כל חכם * ואולם
קודם שיעלה צריכה להכנס בן עזן של
מטה כמו שאבאר לפניכם בלה ואז העלה
מעלה מעלה * ויש ממשילי העליה הזאת
לטבע היסודות ואומרים כך ידוע היא כי
טבע כל דבר הוא לשוב ליסודו ולטבעו
כאשר הראה האש שעולה ממנה שלהבת
ואנו רואים שהשלהבת ההיא תפצר לעלות
למעלה ליסודה שהוא גלגל יסוד האש אך
מפני שהיא קשורה בעין הנשרף לא תוכל
לעלו לגמרי וכאשר תפרד העלה למקומה
כמו כן נפש השכלית אשר באדם יען כי
ממקום קדוש נחצבה ונצמדה בוף דוגמת
השלהבת הקשורה בעין כך היא בוף ולא
תוכל להפרד ממנו עד כלות כחות הוף
המחזיקים הנשמה ההיא ואז תוכל לשוב
ליסודה ולמקומה אשר ממנה נחצבה
והעלה למעלה אם היא ראויה לכך ואם
לאו היא נדחה לגיהנם כמי שמשילי אבן
בקרע ועליה אמר הכתוב ואח נפש אויבך
יקרענה בתוך כף הקרע * עוד יש
ממשילים ואומר במור הו' בעיני כל בעל
שכל שסדר הארבע יסודות שמעלה הוא
אש אור מים עפר * וכל יסוד שהוא
למעלה מחברו הוא קל ממנו * אמנם
פעמי אפטר שבהכרח ישנו סדרם ותנועת
כי לפעמים אפשר שתדר האש למטה
ואפשר שיעלה העפר למעלה אך תנועתה
זאת תהיה להם הכרחית לא טבעית *
המשל בזה אפשר לו לאדם שיתרוק צור
השמימה ויעלה הצור ההוא אך עליותו

הנהיג התשיעי

מכשונה : וכראשונה יותר מבשניה לפי שבראשית לא השיג נזק ולא צער ולא ידע דבר רע וזוהו הטעם לטוב משנה את אשר עזר לא ה' וזכאן הכן שיש בזה שהראשון יותר טובה למה נרכבה וכבר נאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד : יש להשיב שאעפ"י שהראשונה ית' מעולה מהשניה אמנם יש לרשומית שבת מצד אחד זה שגם היות שהראשונה מעולה ומשובתה וטהרה מכל טיט ואורס אעפ"י נודע שיעורה ויפיה וחשיבותה ארא לאחרי חסרתה ממנה ואחר כן חזירתה לה ולפיכך יתאוו נפשות הצדיקים לחזור למקומם הא' ולכן אמר בשלישית לשון שבת ר"ל כי אז ישבתנה החזר אליה וידע חשיבותה כי לא יודע הנגד כי אם כנגדו שאין טלבי אם בהעריכו אל הרע : ואומ' בראשונה לשון טוב ר"ל כי היא מפני עצמה טובה וראשונה השיגה טיט ולכן היא מעולה מכלם :

נאם המחבר זו הסברה מצאתי וראשונה ישרה בעיני שני שגשג החסיד לא השוב לאצילות מאח' שנחרכב בתומ' ודחק עצמו הוא הסבר האומרה שהוקט לו איך אפשר שהנפש את שהורכב בזה החי' שתהיה ותגיע למעלה שהיתה בה קודם לכן אשר הית' טהורה ונקיה מכל סיג ואפי' הדירה נפש מיל' ואני אחרין זו הקושיא כמו שאבאר במבאר ה' בענין כל בעל שכל כי מי שח' מומין עצמו א' הטיב ואר קבלת השלימו ראו שזהו נוסף לו עוד שיימו' על השלימו שיוכל להגיע אליה בהכלל א"כ הנפש השכלית הנתנת באנוש מאת הבור' כל עו' היתה למעלה במדרגת הית' במעמ' נכבד בטוב בלי שום מניע ומגרה עומד על מה שחית' והב' שדחה בגו' האנושי למען הטהונו ולמשול עלינו אותו שהוא סברת כל ההתעורר והתשוקה הכהמיו והתאווה הרעו' והעזות והסרי כי הנה הוא חומר והו' בעולם

החומר

למעלה מן הגלגל אין גופים ולא שום דבר מוכל במקום ולא מקום : ואם אין שם מקום אם כן לא ירדה ממקום ולא העלרה אל מקום : וס' בכוזה אל גוף לא יאמר כי באה ברוך מקום אבל היא עם הגוף כמו הצורה אל החומר ולא כמו דבר במקום או דבר בכלי שהם מן התשיעה דברים שאומ' ארסטו בספר השמים והעולם שיאמר בהם דבר בדבר אמנם היא דבקה בגוף דבוק צורה גוף שלמות לחומר כמו שביארתיו בנהיג השישי ובפרדה היתה העליו' דבר שיכת אצול אל מדרגת האצילות אשר ממנו נאצל : ומצאתי כתוב כי בשוטה לא היתה מעולה כאשר היתה בעוד שהיתה צורה במקום קודם שנרכבה בזה הגלגל' ולכן שניו שיש שנים ומחצה נחלקובית שמאי ובור' הרל הרלו אומרים מוטב לו לאדם שנברא משרא נברא והללו אומרים מוטב לו שלא נברא ממה שנברא נמנו וגמרו מוטב לו לאדם שלא נברא ממה שנברא ועכשו שנברא ינפשו במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו וזהו כיון שלימה ע"ה באמרו וישבת אני את המיתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה : וטוב משניהם את אשר עזר לא היה : ערה ספר הנה שלשת דרכי הנפש השכלית שביארתיו והם הצורה שנתרכבה ונבדלה שחם המיתים : והצורה שנתרכבה ועודנה בגורם והם החיים : והצור' שעדיין לא נרכבה אשר היא טהורה מכל מקרי חומר ומכל טומאת גוף : וישבת הראשון יותר מהשנית : והשלישית יותר מכלם : כי דוניה הנפש השכלית קודם הרכבתה בגוף למלך יושב בהיכלו ודומה הרכבתה בגוף למלך אכור ברהטים : ודומ' הבדלה ממנו לחבוש שיצא מבית האסורים וחזר למיכנתו : ובני ספק כי אותו המלך אשר הוא כזו המעלה השלישית יותר משיבת

שיצר הרע מצוי ביניהם נאמר בהם שתי קדושות שנאמר והתקדשת והיית קדוש! והמלאכים שאין יצר הרע מצוי ביניהם נא' בהם קדוש אדר שנאמר ובאמר קדישין שאלהא' ולזה כיוון ר"ל בויקרא רבה בפסוק והתקדשתם והייתם קדושים כמשל שמשור במרחק של יין שרששים בו שבורי ונזירים ובפל שבר השכורים ששכרו היון ולא שרו ממנו בעבור שהכריזו טבעים הרע' וכן אמר ר' בכרוב שאומר ובורי כח עושי דבריו אלו צדיקים שבוששין יצרים הרע ישהם ודולים ממלאכי השט'.

נאם המהבר הנה ביארתו בית הנחוב תהלה אמול ההשטרה כי הכורא יתברך וזמל את האדם כפי מעשיו אם טוב ואם רע' אדרי כן ביארתו כי הנבול הורא אינו בנף לבד אלא אף בנשמה' וס' ביארתו ומורה' ורצוני לביאר עתה תהלת גמולה ואבאר תהלת אס' יש גן עדן ונהינס בארץ' אדרי כן אבאר אף יהא בהם גמול לנפש שאיננה זוף כל זה אבאר באר היטב בעזרת העוזר יתברך כאשר הורוני לפי כוונתם וספרים' כחב הרסב' ר"ל כי גן עדן בארץ וכו' עין ההינס ועין הרעת ומיש יצא דגרה ויפיר לארבעה נהרים הנראים לנו כי פישון הוא גילוס מצרים כדברי הראשונים' והדקר הוא הנהר השני העובר על בבל' ופרת הוא הנוכח ארץ ישראל' ועין ההינס ועין הרעת אשר נטע בו הכורא יתברך וכו' מה שבא בכתוב מפשטי כדר כראשיה הכל אמת ויטב אין מקרא יוצא מיד פשוטו הוא שאמר הכתוב ויטע יי' אלהים גן בעדן מקדם' ואין טעם ויטע שהביא האין נות במקום אחר ונטעים שם כי מן המקום ההוא הצמיחם כמו שאומר ויצמח יי' אלהים חומר' אבל ענין ויטע שהיו מטעיו מעשה ידיו וקיימים לעולם כענין שנאמר לא יכול עלהו וי"א יחוס

הרומר ומאכלו ומשקרו חומר' וזה מרובים במרוצת הטכסים הטבעי האטמי החסר שיהיה זה הדבוק ר"ל דבוק הנפש בנו יוציא דק לכוהל רע נוטה אל התכונות הרעות שמחייבות מחסורנו והשכחו עד שיהיה כמעט מהויים מזה הענין שאפי' הוא עצמה הפסד מזה הדבוק מכל מיעלותיה שהיו איה מקודם והיא המאושרת לא כך עשתה אבל הבריחה מרוצת אותו הטכסים הרע' והתאמצה לקראת המניאים והמונעים ועשתה היל כח השכל והתחזקה בעבודת בוראה יתברך והסיבה פניה אל מול פני מלחמת התאוות ולא די לה שנסמרה היא נהפסד בעד הפסד אותם הטכסים' הרעים המתחייבים מן הדבוק ועמדה בטבע' אמנם עוד הוסיפה אומץ והשיבה אות' הטכסמים הרעים והתכונות הרעות כלם אל הפועל הטוב והנכבד ועמדה הזקה בעוז בוראה יתברך ומשללה על הנוף עד שהביאה אותו בעול מלכיה והתנועה כל בחותמה כח החמישה חושים לעבודת בוראה והנה היא שלימה בפועל' ובית שעשיתה כן אינו מן הראוי שאחרי הפרדת מזה הנוף וצירורה בית בוראה יתברך שהשאר זורתי במדרגה הראשונה שחיה בה טרם עשויה כל אלה הטובות וההצלחות שהיתה מעלה דומה לשרים שהוא נשאר על מעמדו רבד בלתי נבהן בפועל הנסיון ולא יוסיף לה הוד והדר יותר מאר מאר הלילה לאל מזה כי זה יהיה עול גדול בחוק הטוב והמטיב השלם יתבר' וזה ערה' אמנם ראוי שיזכיר לה ארפי פעמים יותר עד התכלית שאפשי' לה לקבל מן השלימות שהוא תכלית כל השרמיות זה הכלילה האדרון' והכתוב שביארתו מעלה מעיד על זה באמרו ואורה צדיקים כאור נונה הולך ואור עד נכון היום כלומר עד המעלה שאין אחריה מערה' ולכן יש בזה הוכחה לישראל מהמלאכים כי ישראל

יתום פרו כי מימיו מן המקדש המה יוצאי
ומקדש רוצה לומר כי טרם יגזר על הארץ
תוצא הארץ דשא גור במקום ההוא שיהיה
שם גז ואמר בכאן יהיה אילן פלוגי וגזר
בהם לעשות ענף ולשאת פרי לעד לעולם
לא יקץ בארץ שרשם ובעבור שלא ימות
גזעם אין צריך עובד זרם שאלו היו צריכין
עבודה אם כן אחרי שגורש אדם משם מי
עבד אותם וואם כן מה טעם ויניחנה בגן
עדן לעבדה ולשאתה שהנחתו שם להיות
זורע לו הטיב ומיני התבואות וכל עשב זורע
זרע ויגדוגות הבשמים וקוצר ותולש ואוכל
כרצונו אבל האילנות לא יעבדו והדמיון
המקרב לשכל שיש גן עדן בארץ הו' שאנו
הוא גן העדן השמימי שהוא כולו חסד אחד
וכרא בו המורא והדרך גוף אה' וז' שנתחדד
בו האור המאיר הגדול לעולם כולו והוא גוף
השמימי ותקע אותו בחלק מחלקיו ולא נמצ'
בגלגל ולא בשאר הגלגלים ולא בשאר
המובכים כמותו אם כן איך יבטע מהיות
מקום מיוחד בכדור הארץ נבדל ונעלה
בטבעו ובתולדותיו ובפירותיו ובטבע אורו
משאר המקומות עובר המוצק אשר על
ראשו כי כאשר אנחנו מאמינים שאר' ישראל
ויהושע מקומות נבכדים מיוחדים לנבואה
בעצמם מפני מוצקם וכל שבן בית המקדש
כסא השם וכענין שנאמר מה נורא המקום
הזה תלה נבואתו הבא איו מבילתי הקדמת
כונה במעלת המקום כן הוא גן עדן
מבחר המקומות בסבת המוצק אשר על
ראשו כי הוא כמון כנגד גן עדן של מעלה
וממנו נשפע ונמשך והוא שער השמי לאור
באור החיים ואפשרותו קרובה מאד ונוטה
לצד הראוי והנכון נלוח אל היות ממצואו
הפץ אלהי הנעלה על כל טבע ועליו ג'
נושא המשל הנכבד באמרו כגן עדן הארץ
לפניו וידוע הוא המקום ההוא בעולם כגוף
ידוע במחלקות הארץ התחת הקו ההשווה

שלא יוסף היום ולא יחסר הלילה ואמר
על הכמי יון הקדמונים שהיו ארבעים איש
מן החרטומים מלומדי הספרים שהיו עם
אסקלפיוס מקדוני והיו הנבים אל דרך
האמת ומצד הכמת ירעו במשקל כל נטיות
הארץ במחלקותיה ונללה להם כעד הרבה
ענין המקום ההוא ולקדו עצתם לרבות
למקום ההוא בדרך נהר פרת המים למעלה
והמי' בכל יום היו שוקלין המסכות והגבולין
כדי שלא יטעו עד אשר קרבו אל המקום
ההוא ויראו אותו מרחוק ובטרים יקדמו
איו והחר' שלח חץ בעברתו וברק ממורתו
וליתך אותם בלחך השור את יק השרה
ונשרפו ואבדו מן העולם כי הק החרב הה'
כל הקרב אליו כשיעור מיל מיד נשרף כי
כשהחמה זורחת רואים הלהב היוצא מתוך
החרב שהוא במקום אחד וכיד מההפכת
והולכת וכל זה לשמור וימצאתו ברמז
רזל כי חנוך כאשר הרגיל עצמו את האל'
נכנס לשם וראהו ועמד על ענינו וכת' שיש
בו כמין שלש סחירות וכל מהיוצא ומחיצ'
כמה היכלות ועמג' ואצל כל מחיצ' ומחיצה
יושבים כתות כתות כל אחת כפי מעשיהם
כיצד סמוך למחיצ' הראשונה מבדו וישיבין
שתי כתות ובפנים ממנה סמוך לה יושבים
שתי כתות אחרים הכת הראשונה
מאוחז שיושבין מבחוץ סמוך למחיצה ה'
הראשונה הם הסידו אומות העולם ששמו
שבע מצות בני נח שהם אבר מן החי
סרכת השם גזל דינו' והסימן בהם
אב' ו' והשלשה הידועים שהם עז' ג' ו'
ערויות שפיכות דמים ואף אם לא שמר
כל אלה השבע מצות אלא שהטיבו לישר'
חביד הן וישיבין שם ופעם כיום באי' מלאכי
חבלה ליטול אותם להחליכם לגיהנם והם
צויעקים לישראל ומצילין אותם מידם
הכת השניה מאוחז שיושבין סמוך למחיצה
ההיא מבחוץ הם אותם העובדים הכור' ית'

הכת הרביעית הם אותם הלומדים תורה כל ימיהם לשמה ולא נהעקבו בפריה ורביה * ואלו הם כמון לזאת הדומ' כמפני' ונהנין מזיו השכינה ונדחין ממקומן פעם ביום לפי שלא קיימו פריה ורביה והוזרין מיד כשביל כבוד התורה * המחיצה השלישית והיא ההומה הפנימית שם העידוני' שלמים בלי שום חנוג כלל ושם הם הרבדים הגמורים משרתי עליון כלם מלובשים בלבוש מלכות איש על כסאו וסלקו ונהתי למחיבה דרקינא והעלי' היא השנת הנפש ודבקותה בעליונים והירידה היא להשגת מה שיגיעו סגלת התחתונים בהייהם כגון הנביאים * זהו מה שכתב חנוך בנן עדן * ואולם מקום אברן נפשית הרשעים כנורו בשם גיהנם * והוא נוטריקון גי הישן רל שבר הישן * מגזרת ויגא בני איש * גם מגזרת ינוס ודכוה לשינה קרוב מצד אחד * ועוד שהעצל דומה בזה העולם לעצל המשתקע בשנתו * גם נוכל לפרש מלכות גיהנם נוטריקון אחר והוא גי הי' גם רל' עמק הבכי שמדברים בו כמו נומי לו ויהיה זה השם על דמיון הולכי בעמק הבכא מעין ישיחורו * והכתוב קרא לזה המקום תפתה ויאמר לו התפת בני בן הגם * ונאמר לו בספר יהושע גיא הגם * עוד כינו לו שם שאול כענין שאול המלך שורר אך אלהים יפדה נפשי מיד שאול כי יקרני סלה * ומלת יקרני מעלה גדולה כמו ואיננו כי לקח אותו אלהים וככה ואחר ככו הקרני ורזל אמר בשבעה שמות נקרא יצר הרע והם רע * טמא * שטן * שונא * אבן * מכשול * ערל * צפוני * וכנגדן נקרא גיהנם בשבעה שמות והם * בור * שדה * דומה * טיט היון * צלמות * ארץ חתית * שאול * והמקום הזה הוא מוכן בעולם הזה כארץ * וכתוב במדרש אמר רבי יהושע בן לוי כד משהא ביתא קדמא דמדור גיהנם ל

לפי מראית העין כדי שיסבירו בני אדם ואלה הם נעשקים פעם בכל יום מיד דומה שר של גיהנ' וטובל אותם באשן של גיהנם ומחזרים למקומם ועליה אמר שלמה שבתי ואראה את כל העשוקים אשר נעשים תחת השמש * והבת האחת מאותם השתי כרות שהם סמוך למחיצה ההיא מבפנים הם אותם העובדים הכורא יתבר' כדי ליטול שבר מיד ומונעין עצמן מן הרע בחשבנם שיתנו להם שבר וכונתם על העולם הזה ואינן מחשיבין העולם הבא כללם ואלו רואים בכל יום מרתוק מעלת הצדיק' שהם לפניו בנן עדן ומתבוששים שם ונכלמין ואחר שיקבלו ענינן נכנסין שם * והכת השניה הם אותם שהם בעלי מעשרה בלא תורה ואין הכונה דבקה בהם לטש' שמים בכל שעה אלא לפעמים בשמעם דברי תורה שמחים ועושים ולאחר כך כשעושים אין כונתם לטש' שמים * ואלו הם נהנין במחיצ' ההיא מהוך שרואין ערב ובקר וצדירים זיו בעלי תורה ונהנין מזיום הנהדרת * המחיצה השנית היא ההומה הרימונה כמראה אש בית לה סביב והיא כמין אש ידוקה מרוקמת בכל גווניו * וסמוך למחיצ' הזאת הם יושבין ארבע כרות * הכת האחת הם בעלי תורה בלי מעשה ונהנין שם מזיו אור הננוא אבל בעשן האו' המעוררב שאינו כל כך צח מצטערים קצת לפי שלא עשו מעשה * והם רואין מישן חופות החכמים בעלי מעשה יושבין בכבוד איש על כסאו והם מתבוששים על אשר לא עשו מעשה * הכת השנית הם אותם שלמרו תורה קצת שלא לשמה ועשו מעשה והם נהנין מרחוק מאור הננוה ולא כל כך רהוק כמו האחר * הכת השלישית הם אותם הלומדים תורה ומלמדין אותה כדי לעשות שם ואין כונתם לטש' שמים והם נהנין גם כן מזיו אור זוהר שאר הצדיקים והחסידים *

באורחא והוא מבני ישראל דאמרו בסני
נעשה ונשמע' ובביתא המישא
בדין ואחאב עשהו והו' דמחיתקון הוטרט'
שמה ואחאב אשתויב מכל אלון בגן דהו'
מבני ישראל דאמרו בסני נעשה ונשמע'
ובביתא שתיתאחא בדין ומיכה עשהו
והוא דמחי יתהון פוטיאל שמיר ומיכה
אשתויב מכל אלון על דאמר בסני נעשה
ונשמע' ובכל שבעה דאית בכל
בדור ובדור דנין כל רשיעא כהאיך דינא
ולא חזיון דין ית דין בגין חשוב דבר השוכא
דהוה קדם דאיברי עכא תמן הוא' ועליו
נאמר כל השך טמון לצפנו האכלהו אש
לא נפח וגומר' נאם המדבר עד
הנה קבלתי מפי סופרים וספרים בעיניי גן
עדן ונהגם על פיר'ל' והיה את דבר
י' יאמין כל דבריהם ואף אם לא יסכים
דעתו ולא יכנים יתלה הדבר בדבריו דעתו
ולא ידבר אחר דבריהם שהם כנהני אש
ונזר מנהלים שלא יכנה בניו שביארת
בנהבי השמיני' והנה ראיתי רבאר
איך יקבל האדם הנכבולו בגן עדן או כנהנם
כפי מעשיו וראוי להאריך בזה כדי להסביר
הדברים בזה הוא עמוד התור אשר כל
העולם נשען עליו' ועתה ראוי לנו
לשאול ולאמר הנה נתבאר למעלה שיש
גמול אחר זולתי שבזה העולם אכנס איך
נאמר שהצדיק והרשע יקברו גמורים אם
טוב ואם רע בגן עדן או כנהנם' כי אין
לומר שגוף הצדיק בגן עדן אשר שם כל
עין נחמד למראה וטוב למאכל ועץ הדעת
טוב ורע וס כל מיני בשמים ויהינם שם
ויתעדן עד אין קץ' ואכנס גוף הרשע
יחש כנהנם אשר הוא בוער בתור וכבשן
אש ולהבות ולפידים בוערים ושם יבער
גוף הרשע ויצטטר לאין קץ' זה
אי אפשר להאמין שהרי אנו רואים בעינינו
שגוף הצדיק והרשע קבור לפנינו בעפר גם
כל

אשכחית ביה מאה מילין באורחא' והמשין
מילין בפרותא והמן גובין גובין וארין דנור
קומי המן וכד נפלי המן בני איניש אבדין
יתהון אריותא ובתר דאבדונון אשתא קומין
מרישא ורמי יתהון כנורא בכל ביתא דמור
קמא ונשחית ביתא הנינא דמור הנינא
ואשכחית ביה כקדמאה ושאליה בני ביתא
קמא ואמרו ביתא קמא אית ביה עש' אומין
ועשהו אבשילום ואמרו אומא לאומא אם
אנא סרהנא דלא קבילנא אריותא ארון מה
חבתון ואינון אמרו אנא כותבין הבנ ואמרו'
לאבשילום אם את לא קבילת קבילו אבהתך
למה לקית בדין אמר להון משום דזולתית
לאבא' וקאים מראכא חד ומחי לכל חד
וחד מנהון בשוטי דנורא והוא דמחא יתהון
קוטיאל שמה ואמר רבני יתהון ורמן יתהון
ומחיקדין כנורא ומעילין הוטרט' ומחו יתהון
ורמן יהוה לנור וכן כל חד וחד עד דמסיימין
כל חייבא ובתר כן מעילין לאבשילום ל
למחא נפקת בת קרא ואמרה לא תחונניה
ולא תוקדוניה בגין דהוא מבני החיים דאמרו
בסני נעשה ונשמע' בתר דמסיימין
רשיעא לממחי נפקין מן נורא כאילו לא
איתוקדו ועוד הררין ומוקדין יתהון וכן
עבדין להון שבע זימנין כיומא ורלת כלילי'
ואבשילום אשתירי מכל אלון בגין דהו' בריה
דדור' ובביתא קענא דמור הנינא אית
ביה עשר' אומין וכדין דנין יתהון ודואג
עמהון והוא דמחי יתהון להטיאל שמיר
דואג אשתויב מכל אלון דהוא מבני בניהון
דאמרי בסני נעשה ונשמע' וקביתא
תליתאחא אית ביה עשר' אומין וכדין דנין
יתהון והוא דמחי יתהון שפטי'ל שמה וקח
וכנישתיה משתובין מכל אלון בגין דאמרו
נעשה ונשמע' ובביתא רביעאח
בדין דנין יתהון ואית ביה עש' אומין וירבעם
עמהון והוא דמחי יתהון מכתילאל שמיר
וירבעם משתויב מכל אלון על דעסיק ב

נתפסת במקום עם כל זה לא נתיב אנחנו
מדעתינו היות נפשו של ראובן יותר רבוקה
במודו מזה שיש מנה בעוף האילן או
בראש החמור כי על כל פנים הנפ' שאינה
גוף יש לה חבור עם הגוף ' כן נאמר אנחנו
שמי ששם חיבור בינה ובין הגוף הוא אשר
יחרינה בגן עדן או בניהם כאשר שם
כרות השכלים הנפרדים לכתותיהם בשמי'
כן ישים כח הנפש בגן עדן או בניהם אלה
הם מנות הרב רמב"ן ז"ל ' ואולם גם
על אלו הדברים ראוי לשאול על מה שאמר
כי כמו שאנו רואים שיש חבור בינה ובין
הגוף כן יכול להיות שיעשה חבור יחיד
חיבור בינה ובין גן עדן או הניהם ' ועל
זה נשיבנו ונאמר שאינו דומה כי אם יש
חיבור בינה ובין הגוף זה הוא על אמצעים
רבים כי הם שוכן על הכשר ועליו החושים
הטבעי ועליו רוח ההיים ועליו הדמיון ועליו
הנשמה הרי כמה אמצעים בינה ובין הגוף
ואם תצא הנפש ערום בן הגוף מכל גשמות
אין יהיה לה חיבור במקום הגן עדן או
הניהם בלי אמצעים ' ואם תשוב ונאמר
לא כן אבל דעת הרמב"ן ז"ל לומר כי כי
ששם חיבור בינה ובין הגוף על אמצעים
גם יכול לעשות חיבור בינה ובין הגן עדן
או הניהם על ידי אמצעים ' דע כי זה
אמת ואפשר להיות אבל על דרך הפירא
ואין הפרש בין אם תאמר בלא אמצעים
הכל הוא אפשר להיות על דרך הפירא
אבל ענין גן עדן וניהם שאנחנו כביאורו
עזה מענין הנפש והשאריותה וגמולתה
ועתשה הוא ענין שנתחדש אצלו קודם
שנברא העולם כמאמר ר"ל כי גן עדן
וגיהנם נבראו קודם העולם ואינו ענין
שצריך להתחדש בכר פעם כי הכל מוכן
הטוב והרע ויהיה לכל אחד מקום בגן עדן
או בניהם לפי מעשיו ' ואם נאמר
כי דעת הרמב"ן ז"ל לומר כי כבר הבין חבור

כלה גופם ושב להיותו עפר גם נרקמו
עצמותיהם ואנו רואים אותם לפנינו בכל
יום ' גם ראינו שגוף הצדיק והרשע
נשרף לאבק ואפר והאפר אתנו בבית ואין
נאמין כי גוף הצדיק נכנס בגן עדן ויאכל
וישתה ויתעורר שם ' וכי גוף הרשע
הובס בניהם וישרף שם תמיד אם כן זה
נכניע ' ואם נאמר שהנפשות הוכנסו
שם בלא הגופות והנפשות לבד יקבלו
הגמול והעונש אם כן יתחדש לנו קושיא
גדולה וחזקה יותר מן הראשונה והוא
שנאמר הלא כבר נתבאר בנתיב השביעי
שהנפש אינה גוף ואינה תופסת מקום
והיא ערומה מכל גשמות ואין תתקרב
ותתדבק אל המקום אשר הקבל שם עונש
גשמי כמו המאכל והמשתה בגן עדן או
עונש גשמי בניהם כמו שר"פ איש ולהבה
והרא מן הנמנע המצא פעולה גשמי במה
שאינו גשם כמו שהוא מן הנמנע המצא
פעולה אשית במה שאינו איש אלא הפך
איש או פעולה אכנית במה שאינו אכז אלא
הפך אכז כן הוא זה מכת הנמנע ' וזו
הקושיא גרם לרבים מבני עמנו להאמין
שענין גן עדן וניהם הם משל לגמול שבינו
גן עדן לשכר וניהם לעונש ' ואולם
הרמב"ן ז"ל השיב לתרץ זו הקושיא כי אמר
באמת ענין גן עדן וניהם שבתלמוד לגמול
ולעונש הם כפשוטם ממש ואינם דרך משל
והאריך בראיותיו בזה בשער הגמול וכתב
שאין העונש והשכר לגוף כי אם לנפש '
עוד כתב שם ואם יקשה עליו הפילוסוף
ויאמר הלא הנפש אינה גוף וניהם והיא
ערומה מכל גשמות ואינה נגבלת במקום
כי היא צורה מבלי גולם ואין נוכח לומר
שה'כנן עדן לקבל עונש גשמי כמו המאכל
והמשתה או שהיא בניהם לקבל שר"פ
אש' ' נשיבנו ונאמר לו הלא עם
כל הכמות הפילוסופים שאינה גוף ואינה

והם שנים עשר הדש שאה המזר כי היצאה
מן ההפך אל ההפך נמנע וכמו שנה' שהיוצ'
מן החש' פראו לאור השמש החזק שהאור
ההוא יכבה מאור עינו אם לא ידגל עצמו
ההלה במעט אור ואז אם יצא לאור השמש
החזק לא יזיק לו כמו כן הנשמה היוצאה
מן העולם הזה שהוא מקום חשך וצלמות
ולכן צריכה ליכנס ההלה בגן עדן והוא לה
לבדור אמצעי ושם הצטייר בעצורה הראוי
לה ומעכבה שם שנים עשר הדש כמו
שאבאר לפניכם בלה' ואחריו כן הולכת
לאור באור החיים למקום הראוי לה שהוא
מוכן לנשמות הצדיקים מיום שנבר' העולם
לא כדעת הפירוסופים שאומרים שהצדיק
הזוכה הכף שתצא נפשו מגופו היא ערוכה
מכל נשמות והיא מיד מכה המלאכים *

וזה העירונו רבותי' אל בדבריהם הנעימים
ובקבלתם האמתית בענין הגבול בגן עדן
ובגיהנם שיוכן מדבריהם שהנפש הזאת
כשהיא יוצאה מן הגוף לא תצא ערוכה מן
הנשמות מכל וכל אבל יצא עמה המיבויש
הפנימי שלה שהיה לה כשהיתה בגוף והוא
רוח החיים שהיה אצבעי בנה ובין הדם
והבשר כשהיתה בגוף והרוח ההוא נשמי
ממש ותופס מקום כמו הרוח הנתפס כבוד
מעור אלא שהרוח ההוא קבל הנה היוניתי
מכת הנשמה והוא שוכן בחומר לב האדם
ובכל איבריו על ליתת המוח ושל העצמות
ואולי בעבור ההתבררה הנשמה עם הרוח
הזה הקרא נפש כי נפש הוא רשון רבוי
מגור ופשו פרשיו ומקור' כסייעני ופה באצני
נשמת חיים ואחר כן יהיה האדם לנפש היה
והרגס אנקלוס והות באדם לרוח ממלאך
כי תחלה השפעת הנשמה על הרוח והוא
מושלל בו כקרות בעבור שהוקל להתנועע
ועל ידו הוא מדסרת על יד כלי דבור ועל ידו
הנענע הנשמה כל איברי הגוף וכל
הגוף ועל ידו היא מעשרת כמו אל
הבהל

יתברך אותם האמצעיים בגן עדן או בגיהנ'
עד שאפשר לנפשו של אדם להתחבר שם
אך שאנחנו אין אנו מבינים האמצעיים
ההם' אם כן מה העויל לנו בזה הרב זל
בדבריו כבר יודע כל מאמין שכל העניינים
מיושבים ואף אם לא נבינם אנהנו אבל
הענין שאנחנו משהדלים בו עתה הוליש'
הדברים ללב העקום כמאמר רז"ל ה' שקוד
ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס'
והנה אשיב על אלה השאלות ואבאר
הדבר בעזר בוראי יתברך' דע אהיה
המעיין אלהים יתכן כי כאשר הפרד הנפש
ממדות העליון להתחבר עם הגוף היא עצם
אחד לעצמה והיא כריה זכה ודקה ומכרת
את בוראה יתברך והיא מכת המלאכי' טרם
ההתבררה עם הגוף ואחר כן תרד ממעלה
ותתברר עם הגוף בבטן בעל כרה כמאמר
רז"ל בעל כרחך איה נוצר וזה למען נסותה
הרשמו דרכי בוראה יתברך אם לאו *

וכל זמן שהעובר במעי אמו עדן הנשמה
משנת גדולות באור השופע עליה מאת
בוראה יתברך אצל' שהושפלה ממעלתה
הרבה בהיותה בבטן ממה שהיתה קודם
בניסיה בו' אמנם עדן היא משנת לפי
שעדן לא השנה נשמות ולא דבקה בהם
עד שיצא הורד לאורי העולם ואז יהיו לה
המשה הרגשות הנשמיות שיראור וישמע
ויריה ויטע וימשיש ואז תרבק נפשו בנשמו'
ותבטל ממנה כל השנה אלהית וחורגית
ונסתלקו ממנה השגותיה ודעותיה שהיו לה
קודם שכאה לאור זה העולם וימי עמוד
העובר בבטן אמו הם נקראים ירהי קדם
והכין אותם הבורא יתברך לנפש לבדור
אמצעי בין יציאתה והסתלק מעולם הנפרד
מן הנשמות ובין כניסתה לעולם הזה
הנשמי' וכמו כן הכין לה בוראה יתברך
אמצעי בין יציאתה והסתלק מעולם הזה
הנשמי ובין חזרתה וביאת' עולם הנפרד'

הבהל ביוחך למעו' וכן הענות טוב שפל
רוח את עניו' ועי' ידו הקנאה ועבר עליו
רוח קנאה' וכן הנצאה והרחמנות וכן
השמתה וראנה וכל הכנות הנפש היא על
ידו ואפי' החכמה והדעת על ידו באמצעות
הדמיון' וכבר אמר שלמה בחכמתו
כתבם על לוח לבך ולוח הלב הוא רוח
החיים כי ממנו הדרגש הפנימי לשמור
העניני' אחר העלמם מן החושים ולזכרם'
ובעבור שרוח החיים הוא גשמי והופם
מקום על כן צריך שיהיה עיקר הגוף שלם
בלי נקבואם נשבר או ניקב אח' מן הכלים
המחזיקים הרוח ההוא הוא טריפה וימות
והם י"ח טרפות' ניקב הושט או הלב או
קרום של מוח וכן כולם' כי יצאה הרוח
החיים ההוא כמו מנוד של עור שניקב
שלא ישאר בו וכשיצא הרוח ההוא תצא
גם כן הנפש עמו כי מעמדה על הרוח'
וכשיצא הנפש מן הגוף בבוא עתה יצא
גם כן עמה הרוח ההוא כי הם קשורים זה
בזה ולא יפרדו זה מזה' למת זה דוכה
למרגלית הפורה במעט בנר משי' נ
נהן בהוד הכים שאכל יקרע הכים ויפול
ממנו הבגד של משי הפול עמו המרגלית
בי היא הפורה בו וכן אם באת להוציא
המרגלית מפי הכים תקחנו עם המשי כי
היא קשורה בבגד' כן הנפש והרוח
קשורים ביחד והרוח הוא מרכוש הפנימי
מן הנפש שאם תצא הנפש מן הגוף יצא
עמה הרוח החיים ועל ידו תקבל הנפש
גבול טוב גשמי בנן עדן או עונש גשמי
בניהם כי לא יפרד הרוח החיים מן הנפש
עד לאחר שנים עשר חדש לאחר המות'
וזהו סבר גדולה כי אחרי שנודע בזופת
שכל פעולת הנשמה על ידי הרוח ההוא
וכל תכונת הנפש עובדו אם כן הוא מופת
הוחד שיותר חזק יהיה דבוק הנשמה עם
הרוח ממה שיהיה דבוק הרוח עם הגוף כי
תועלתם

יותר הוא כח המלך על המשנה ממנו
שיהיה כח המשנה על מי שהוא למטה
ממנו' ואחרי שכן הוא אל תרמה אם
ידבק רוח החיים עם הנשמה יכ' הרש
לאחר המות שהנשמה בנן עדן או בניהם
לקבל גבול או עונש גשמי כפי מעשיהם'
ולזה כיונו רבותינו ז"ל באמרו שהקרוש
ברוך הוא דן הנשמה והתוף יחד ר"ל הרוח
החיים שהוא יוצא עם הנשמה מן הגוף
ועדין הם מחוברים יחד עד לאחר יב' חדש
ועל ידו תקבל הנשמה עונש גשמי כי
בלעדיו לא תקבל אש יל ניהם כמו
שהמים לבדם אינם נשרפין ובהתערבם
עם הקמח להיות להם סבר נשרפים'
עוד אמרו ז"ל פושעי ישראל נדונין בניהם
יב' חדש ונפן בלה ונשמתן נשרפת ורוח
מפוזרת תח' כפות רגלי הצדיקים ומה
שאמרו גופן בלה ר"ל על רוח החיים היוצ'
עם הנשמה ובחומר עמה עד יב' חדש
לפחות פחות אפילו צדיקים גמורים'
ורבותינו ז"ל אמר עד שנים עשר חדש גופו
קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר יב' חדש
גופו בטל ונשמתו עולה וישוב אין יורד ר"ל
כי כל יב' חדש עדיין כח הגוף קי' והנשמה
נוטה לדעתה ולמעשיה כאשר הייתה
באמנה אהו' בהעשרות מחשבות
גשמיות ואף על פי שהיא עולה ויורדת
עולם הנשמה אמנם יורדת היא לעולם
שהיה בו אבל לאחר יב' חדש נעלמה
מדעות גשמי' ולבשה מלאכות ובהעשרה
בפסירתה' אמנם יש נשמה שיחובר
עמה הרוח כמה שניכר כדי לשרש רוח
שכרה בנן עדן אם לא זכתה עדיין לעלות
אל ציור החיים' וכן ישרשעים שרוחם
מחובר עם גופם לעלות כדי לשרש להם
ענינם בניהם והם המיונים והמסורים ושאר
המנויין לרבותינו ז"ל ועליהם נאמר ויצאו
וראו בפערי האנשים המישיעים כי כי
תועלתם

הדברי והוא שכבר ביארתי בנתיב הרביעי שהעין הוא דק ובהיר מורכב מליחות וצורתו כעין הכדור¹. ודע שאין ראוי לחכם לומר שחומר העין יותר דק וזך מן הכדור עד שהיה דק כמו כן כמו חומר הרוח שאינו מראה כלל שלא היה רואה העין אז ולא היה משיג הצורות אינו כן אבל היה משיג יותר דברים דקים². והראיה על זה שהמראה מזכוכית הזך אם לא היה מכוסה מצד אחד מן העופרת וכן הזפת לא היו נראים בו הצורות מלפניו אבל היו יוצאים מצד אחד כי כשהמראה מכוסה מצד אחד מעופרת אזי מונע הצור לצאת מצד אחד עד שיאסוף המראה כל דמיון הצורה שקבל ולא ינחם לצאת כמו כלי שלם שאין בו נקב הכאסף כל המים עד שיהיה מלא מהמים כן המראה ועל כן נראית מלפניו³. וכשאין המראה מכוסה מצד אחד אחורי זה שאינו מכוסה יראה בו הצורה כי הזכוכית הדק שאינו מכוסה מצד אחד אינו מונע הצורות לצאת מאחוריו⁴. וכל שכן שחומר הרוח יקבל הצורות ולא ימנענה גם כן מלידת דוגמתו אחר שעברו מים⁵. והמופת על זה שהעולם מלא אור ורוח ואף על פי שיש רוחק גדול בין העין או המראה ובין הדבר הנראה בהם הם רואים הצורה מרחוק כי חומר הרוח לא ימנע הצורה לצאת ממנו מצד אחד מהזכוכית⁶. ועוד שהדבר מופת כי בשתשים מחיצה על העין או על המראה נגד או מצד אחד מפסיק בין הדבר הנראה ובין המראה אז העין לא ישיג הצורות⁷. ובשתסיר המחיצה מן העין או מן המראה לא ישיגו הדבר הנראה כן הוא המופת שכל הרוחק שחו' בין הנראה ובין העין אז המראה הוא מלא מן הדבר הנרא' אפילו היה רחוק מהם עשרה מילין הכל מלא מצורת הדבר הנראה במראה

הולעת לא תמות ואשם לא תכב ותועלתם ר"ל עיקרם כמו א' תירוצי הולעת יעקב והוא הרוח החיים הדבק עם נשמתם לא יוכלו ליהנות לקבל העונש והרשאות ואשם לא תכבה⁸. וכשיצא הנפש עם הרוח החיים מן הנוף אינו חסר מן החיים אלא שלא יביא לו ההרגש החיצון על ידי הכלי החיצוניים ואף על פי שהפסיד ההרגש החיצון לא הפסיד ההרגש הפנימי רצו לומר הזכירה כי יזכור אחר חמורת הטוב והרע שעשה כי מה שפעל כבר הם דבוקים בנפשו אחרי שיצא עמה הרוח החיים ואפילו מהרגשי העולם הזה הדקים כמו הראות והשמע משיג הרוח החיים שיצא בלי כלי חיצון שהם העין והאזן כאשר אנכר עתה שישכיל השכל באפשרות דבר זה⁹. ואני צריך לבאר לך תחלה ענין החושים ומהותם ועיקר הט אונן ושמע דברי ולבך תשית לדעתי¹⁰. כבר ביארתי בנתיב חרביני כי חומר מוח הראש מורכב מלח¹¹ והוא רך וחינוי רצוני לומר יש בו כח חיוני ובעבור כן ישתלשלו מכנו שלשת החושי' שהם הראות והשמע והריח כי עין מזכורת עם הכח חיוני יצא כח הראו' על ידי העין שהוא בתכלית הזכות¹². והראיה על זה שכל דבר זך ובהיר מקבל כל המראות כמו המים והיון והשמן וכל משקה יראה בו אדם כל צורה¹³. וכן המראה מזכוכית או מברזל מלוטש הוא מקבל כל הצורות ונראין¹⁴. ובאמת יבין כל אדם שאם היה כח החיוני במראה או במשקים האלו שקבלו הצורות היו מרגישים כל הצורות שקבלו אף לאחר העלימה בהם כי באמת אין כח הראות אלא התחברות רוח החיוני עם דבר זך ובהיר שהו' העין ולכן יש חוש הזה לכל חי שיש לו העין כי החיים בלא עין אינו מועיל לראות וכן העין בלא החיים¹⁵. ועתה שים לבך לדקות אלה

לקלוהו ודקדקו באש ובאור. והם נקראים שרם בעבור שנמצאים במקום שיורד כוון המדבר וכאשר התרננה בכל דבר כבוד ההווה וההכבד במורכבים מארבע יסודות כך היא במורכבים האלו בשני היסודות כי בהתחברותם יהיה בעל גוף חי ובהפרדם יהיה כמתי. ולכן אמרו אל שיטה דברים נאמרו כשרים שלשה במלאכי השרה וטעם כמראמי להם כנפים במלאכי השרה וטעם כמראמי השרה. ויודעין מה שעמיד יהיו כמראמי השר ויודעין סלק דעת לא שומ"ה שעמיד להיו"ג ככני אדם אול"ן ושו"ן ככני אדם פרי"ן ורבי"ן ככני אדם. ולתים ככני אדם וכבת המיתה היא פירוד החבור היא הכבה בכל המורכבים. וכבת הטיסה בקלות יסדותיו כאשר נראה ג"כ בעוף כי מכני שגברו עליו האש והאור הוא טס ופורה אף על פי שהיסודות האחרים בו וכל שכן אלו שאין בהם מן היסודות הכבדים כלום שטיסתן גדולה יעופו ולא יענו. וענין האכילה לחזק מן המים והאש הדורות והליחל כענין האש שחלחל כמים במעלה והו' ענין הקטרת שיעשו בעלי נגדו"מא דשרים וסברה היובש אשר תובש האש באור בונס וצריך להחזירה כאשר היא האכילה באר לצורך מה שהוא נהג ככני כמו שביארתי בנתיב החמישי.

וענין מה שאמר שימעיין מה שעתיד להיו' כי בטיסתם באור השמים יקבצו העתידות משרי המזלות השוננים באור והם נגדי התלי ומשם יגידו וזכ בערי הבגנים כאשר הוא מנוסה בנחשים והנה יצאנו מהכונה כי הארכתי בביאור השדים יען שראיתי קצת ככני עמנו מהפלימפוס ומכחישין מציאות השדים. וענה נחזור לענינינו ונאמר הנה הוכחנו למעלה הראות דנפש אחרי המות וענה נוכח לה וזכ כן השבע והוא מה שאמר. הנה ביארנו למעלה שחופר

או בעין אחרי שהוציאו להם הצור"אם מעט ואם הרבה. אמנם הדבר הקרוב יותר נראה בביאור כי השגע מדמית הצורה הנראית כלה והולך בנודל הרוח כי אם לא כן היו הדברים נראים באלף מיל או בכוף העולם ויכן נמנע זה. הנה הוכחנו שהדבר הנראה לעין או למראה במלא כל מקום הרוחק שבין הצורה הנראית ובין המראה או העין. ומערה הבין שאם כח חיוני בזה הרוח והאור המלא מן הצורה הנראית היה הרוח הוא מרגיש זכ הצור"הי כי כבר הוכחנו שאי' הראות אלא התחברות כח חיוני ע"כ דבר הנזק ע"ד שאפי' המראה היה מרגיש הצור"אם היה ברוח חיוני כל שכן הרוח שהוא יותר זך. ואם כן אחרי שהוא אפשר שיצא הרוח החיוני ע"כ הנפש למה לא השינו הדברי הנראים מבלתי העין כי הנה הוכחנו שאין הראות כי אם התחברות כח חיוני ע"כ דבר זך. וגם כן הוכחנו שהרוח מקבל הצורות כי אפילו הזכוכית מקבלת ואם ידו רוח החיוני לאותו רוח או לאותה מראה יקבל הצורות היה משיגם ואם כן בצאת הרוח עם הנפש ישנו הצורות כלי ספק. והנפש היא רואה"ב חדש ואינה נראית. וכן דעת רבותינו אל בשרו שאמר שיהם רואים ואינן נראים ואחרי שהגענו לדבר בשרי ראיתי לבאר בראיהם וטבעם. דין כי כאשר הביארה מתחלה כמעשה בראשית כנף האדם ובכל בעלי הנפש והצמחי והמחכות מארבע יסודות בהתחברות ארבעתם ככת אליה להיות כהם גוף גם מורגש לכל חמשת ההרגשות לעביו ולנפשו כן היתה יצירה משתי יסודות ר"ל מן האש והאור והיה מהם גוף אינו מורגש ואינו מושג לאחר מן ההרגשות כאשר נפש הבהמה אינה מושגת להרגשו לדקוה"ה. והנף הזה הוא רוחני וטעם

הטעם והרית הכל באין כאחד כי יזון מדקות הרים מהבוש והוא המאכל ויוזן גם כן מדקות הרוח הלא הבא מאפרסמן והוא השתיה בנן עדן ואין הנאה מעולה מזו כי אפילו בהיות האדם בחיים לא יתנה מן הרים כי אם הרים החיים שלו וכבר אמרו רבותינו ז"ל כי הנשם של אדם נהנית מן הרים ומן הקול ומן המראה וכל שכן בהפרדה מן הגוף שהיא ערומה מן החומר העכור ולא נשא"י אם הרוח החיים שיהל מרים בשמי גן עדן לאין קץ * ומעתה נדבר בחוש המשוש ונאמר שמחממת התחברות רוח החיים עם הדם והבשר יוליד החוש לרם ולבשר עד שירגיש בחום האש ויהנה ממנו וירגיש בקור ובקשיה וברך ואם יתקרב הגוף אל האש יותר מדאי יכזה וישרוף * ודע כי לאחר שיצא הרוח החיים עם הנפש לא היה לו להכנות ולהשרף הרוח החיים באש של זה העולם בעבור כי הרוח והאש הם שני גופי קרובים זה לזה ולא ישרוף ארץ הרוח להפסידו מצורתו מכל וכל אבל יתערבו זה בזה ויהיו לגוף אחד כיון שהיו לאחדים לכן אני אומר שלא תקבל הנפש צער באש שלנו כי אם באש של גיהנם שהיא דקה ביותר וכל כך הפליגו רבותינו ז"ל בדקותה עד שאמרו בפר"אין דורשין גבי נהר דינור מהיבא שקיל מזיעתן של תוית ולהיבא שפיך על ראש רשעים בגיהנם * הרי שהעלו דקותה בתכלית * גם אמרו בפסחי אור דידן איברי במוצאי שבתאור דגיהנם איברי בשני * ואם יש לך שכל בין הבין כמה רצו להעלות האש התיא ולעשות דקה מן הדקה עד שאמרו שהיא מלמעלה מגלגל השכל וגם שיחסו אותה להכראות כיום שני והוא היום שמיחדים בכרואשית רבה ובמדרשים לבריאת המלאכים * וידוע הוא בכל מעש בראשית כי הנבראים

בראשון

שחומר המוח הוא זך ורך וחיוני והוכחנו שמחממת התחברות החיים עם הזכות יבא הראות * ועתה דע אהה המעין שמחממת דקותו עם כח החיוני יבא השמע והוא שעיקר הקולות אינן באין אלא מהנועה כמו הדבור או שאר נגיעות נשם בנשם בכת ובעבור שהאוויר דק וזך יגיע התנועה באזן אל חומר המוח שהוא מאד רך וקל להתנועע עד שירגיש הקול כמו שיצא כי הדבור היוצ' עם הקול ילך באוויר עד האזן ויגיע למוח וירגיש ואם כן גם בכאן נאמר שבאה תנועת הקול באוויר ונענעה הקול באוויר ונענעה קול האוויר שבין הדבר המתנועע ובין האזן מקל וחומר כי אפילו חומר המוח שהוא רחוק נתנענע כל שכן האוויר שהוא בנתיב והוא גם כן יותר זך ואם כן אם היה כח חי' בתוך הרוח והאוויר שכנתו היה מרגיש הקולות ואח' שהוכחנו זה וביארנו שהרוח ירגיש בלא ספק * מעתה נבאר מחוש הרים * דע אהה המעין אלהים יתכן כי מחממת התחברות החיי' בחומר המוח המורכב מלחות ירגיש כח הרים כי הבושם וכל דבר שיש לו ריח ישפיע כחו באוי' קרוב או מעט רחוק ממנו כפי כח הבוש' ויגיע כח הרים ל' חומ' המוח דרך האף וירגיש * ואם כן גם בכאן נאמר שהוא מופת שכל הרוח מן האוויר והרוח שבין חומר המוח ובין הבושם מלא מן הרים ואם כן אם היה כרוח ההיא שכנתים כח הראות היה מרגיש כי באמרנו אין הרגש אלא מחממת התחברות כח החיים עם החומר ולכן יש ההרגש לכל חי * ומעתה נאמר גם כן בכאן שלאחר שיצא הרוח החיים עם הנפש ירגיש ריח הבושם * ודע כי לפי שיצא הרוח החיים מן הגוף נקי מכל ליח' לכן לא ירגיש אז מרים הבשמי' שבזה העולם כי הם גסים אלא בבשמים שבגן עדן שבהם יתעדנו יב' חדש ויהיה

למהר להשלים שנתו אפילו רגע' וישרל
שכדור משרה היו חדשים בזאת האמנה
ולא האמינו זה שהרי בשנת הארבעי' אמר
להם משה ולא נק' י' לכם לב רדעת ועיני
לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה'

והיו טוברים שרדקיעים הם האלהים
וראויים להעבד מכני אדם שהרי אנחנו
רואים שכל הווה ונפסד בארץ הם הנהיגים
והמפסידים אותם והם המורידים המטר
שהוא חי כל חי כי אם יעצר המטר יפסד
כל הצמחים וכל בעל חיים' והנה השמים
בצאתו יאיר העולם ובהסתרנו יעדר האור
ויהיה חשך ואפלה'. והיו אומרי' איך נניח
לעבוד מר' שאנחנו רואים בעינינו מושל
על כל הארץ ונאמר שאינו אלהים אבל
הו' עבד ודבר נברא ממי שאין אנחנו רואי
לו לא תאר ולא הדר ואפילו אם הוא נמצא
אין אנו משיגים אותו'. מאלה הטענות
היו טוענים ועובדים השמש והרקיעים
לאלהים מפני שהיה נראה להם שהוא
האמת'. ועוד שהיו רואים מהם פנ' וקצפו
עליהם אם יאמרו שיש להם אדון והם
עבדים'. ועתה ראה גם ראה מה יועילו
בשורות גן עדן וניהגם להשיב הטועין
מלעבוד הרקיעים שהרי יענו לנביאים
ויאמרו שהאמת בדבריהם כן הוא שכל מי
טועבד למי שאינו אלהים שהאלהי' יכניסנו
בניהגם והעובדו יכניס לגן עדן ומפני זה
אנחנו עובדין את השמש ואת הרקיעים
שאנחנו רואים בעינינו את יקר תפארת
גדולתם ונצחתם ושהם האלהים ואנחנו
עוזבים לעבוד מה שאתם אומרי' שהוא
האלהים מפני שאין אנו רואין אפילו אם
יש לו מציאות'. הנה שבשורות גן
עדן וניהגם לא יועילו כלל להפריד את
הטועים מטעויהם להכניסם תחת כנפי
השכינה'. לא אדרכת זיקו להם ויגבירום
בטעות' כי הנה עובדי השמש גם את כניה'

בראשון דקים וקרוכים לסכה הראשונה
וילקוד המוקדם יותר מן הנבראי' בישינו וכן
השני מן השלישי כאש' הראה אפי' בפשט
הכתוב'. אם כן ראה גם ראה כמה הפרש
יש בין האש ההיא לאש שלנו ולכן האש
של העולם הזה רצו לומר האש שרנו אינה
שורפת נפש ואפילו האור העולמי הנהפס
אין האור מכלה אורו ולא שורפת אורו
כמו שבארתי כי אינה שורפת לא גוף זה
לפי שהיא נסה בערך האש ההיא של
גיהנם שהיא שורפת דברים דקים שאינן
גוף כגון נפשות הרשעים שהם זכים ודקי'
עוד הרע כי כפי זכותם ודקותם כן יהיה
רוב צערם כי כמו שהרגש האדם בנניעת
המחט רב מהרגש החמור מפני גסו' ברייתו
ואף בכני אדם עצמן זכי הגוף והנקיים
בדעות וביצירותם מרגשים בייסורין וצער
יותר מהגסים עכי הגוף משובשי הדעות
וההרגש המרגילים המלאכות הכבדות
והנמכזות שנעשה בשרם בבשר החמור'.
כן הרגש הנפש בייסוריה גדול מאד
פייסוריה הגוף לרוב ההרגש' ודק' ברייתה
זכותה'. ואין ערך ודמיון בשום פנים בין
אורו הצער החזק והגדול ובין צער בעלי
חיים בנפוחם'. הנה ביארתי הגמול כאר
היטב'. ודע כי זאת האמנה היה
קבועה בלב ישראל מימי עולם ושנים
קדמוניות אפי' כשהיה בלבם שאר אמונת
רעות כמו שאבאר ולא היה צריך משרה
לבאר אותה בתורתנו הקדושה עם היות
שהיא עיקר ויסוד האמונה לפי שעיקר
גונת משה רבינו' היתה להורות לעבוד
את אלהי האמת ולהראות להם שהוא
אלהי האלהים ואין עוד מלבדו'.

ושכל הנמצאים הרקיעיים המורגשים
והנוראים אף כי הארציים כלם עבדים הם
לו ולא יעשו דבר מעצמם רק מה שירצו
יצרם להפקדם'. כי אין השמש ברשותו

שהאמת הוא שנכבדים ונוראים הם כמו שאנו רואין ויהם מורידין המטר ומתהווה בארץ כל הווה ונפסד אבל אני אומר לכם שהם עבדי' ומשרתים לאדון אחד שבראם שאין קץ לגדולתו עד שאפילו עבדיו הם כל כך נוראים כמו שאמר רואים' והראיה שהם עובדים היא שאנו אומר ומבשר לכם שאם תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם לאהבה את יי' אלהיכם ולעבדו בכל לבכם ולהאמין שהרקיעים הם עבדים ברואים מאתו יתברך שכל המאמין שיש בורא יתברך מיד כופר ברקיעים ועושה אותם עבדים לו ולכן אמר להם אם תכפרו באלהות הרקיעים אז אוריד לכם מטר בעתו יורה ומלקוש' ואם יפתה לבכם ותעבדו אותם אז אעצור את השמים ובכן מתבאר שהשמים עובדים חס שהרי אתם רואים שהשמים עצמם מעידים שהם עבדי' שהרי בשתכפרו באלהותם ותאמינו שיש להם אלוה הם מורידים לכם מטר בגזרתם ובשתעבדו לאלהים אחרים ועצרים את המטר ואם השמים הם האלהים היו מורידים את המטר לעובדיהם ועוצרים אותם לכופריהם זאת היא בונת אלה התהראו ר"ל והיה אם שמעו תשמעו ונתתי מטר ארצכ' בעתו ואם יפתה לבכם ועצרו את השמי' ולא יהיה מטר לא כמו שיבינום קוראיהם שמישה רבי' ע"ה לגמול ולעונש נותן ירדת המטר ועצירתו אלא כמו ש שביארתי שהוא להורות שהשמים וצבאיו מעידין שהן עבדים יצורים למי שאין הרגשים שולטים בו' ואחר משה רבי' ע"ה החלה חכמת התורה והאמונה לפרוץ בישראל והתחזקה ונשיגה כלים ונשרלו מהם האמונות הרעות ומאז והלאה החל קצת הנביאים שבכל דור דור הלך ונא' יותר ויותר סודות התורה ומעשי' האלהים יגילו מתגמולי הנפשות כמו שתראה שישע'י

את בנותיהם וישרפו לו כאש כחוב בחור' כסבורים ללכת לנך ערך מפני שהקרינו לו בניהם ובנותיהם כמקריבין כנקריבין ואף על פי שראוי' שישורפין אותו עם העץ שהו' מצויר עליו ואינו מזיק השורפין אותו' והם דוחין מה שרואים בעיניהם ואומר שהגמול והעונש אינו בעולם הזה אלא בעולם הבא ומי ששורף בנו לשמש מצויר על העץ שהשמש יכנים אותו ואת בנו בנך ערך ומי ששורף השמש המצויר על העץ יכנים אותו בגיהנם' ובכן מתחזקים בטעויות לעבוד השמש בעבור בשורות הרוחניות שאם לא שמעו הטועים בשורות רוחניות לא היה שום אדם טועה לשורף בנו לשמש המצויר על העץ עם ראותו שאם ישרוף את השמש שעל העץ אינו השורפו נזוק אמנם נהנה גם כן כי צולה צלי בגתליו כי אנה יגמל השורף בנו והכן נשרף ואנה יענש השורף את השמש המצויר על העץ אחרי שאנו רואין שאינו נזוק' ואחרי שכל זה מבואר לא היה אפשר למשה רבי' ע"ה לכבוש לבני העם להכניסו תחת כנפי השכינה ולהראות להם שהשמים והירד הם נבראים למח שמינו מורגש אלא במה שאמר להם שמתחלה הזהירים ואמר להם שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד' ואחר כך אמר להם ואהבת את יי' אלהיך בכל לבך ובכל נפשך ובכל מאדך והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבכם' ומה הם הדברים שצוה לעבוד את שם יי' שפירושו הוא מי שהוא כל-גמלאים ואחר כך הראה להם למראית העין שיש לכל השמים וצבאם אדון שאינו נראה ושהם כלם עובדים לו וברואים ממנו' אמר להם אתם רואים אותם נוראים ונצחיים ומזהירים ומורידים מטר שבו מתהווה כל מתהווה בארץ ואתם יראים מהם ועובדין אותן ואני אומר לכם

יש ש'ע' הנביא ע'ה נלה כפלים מן הסודות
 מן משה רבי ע'ה ואמר בגיוהו פסוק קטן
 סורה על גן ע'ה באמרו ועמד כלם עדיקים
 לעולם דשו ארץ נצר מסע' כעשה ידיו
 להתפאר ונצר מטע' אפשר שירצה בו
 ויסע חלאים ון בערן מקדם גם חר הכלך
 ישלכה גם ע'ה דברו הרבה גסה שמורה
 צפירוש על גן ע'ה וניהנם והגמול אשר
 בהם כתבו חכמי המחקר כי נשמת
 האדם יש לה בריאות וחולי וחיים ומות
 בריאותה היא החכמה והחולי והיא
 מחלתה היא האולת והחיים היא יראת
 הוראה יתברך והאמת ונקראת בתורתנו
 חסידות וקדושה ומיתתה היא בהקדש
 כבוד ביראה ברוח מעשיה וחלולה במעשי
 הטובים ונקראת רשע ודון אמור מעתה
 הנשמה נמצאת בריאה ולתה ויקרא האד'
 המתכסה בה חכם ורשע וחולה וחיה והוא
 אדם שוטה וחסיד וחולה ומתה והוא
 אדם שוטה ורשע וכאשר תהיה בריאה
 וחיה והוא אדם חכם וחסיד אזי בריאות
 האדם במעלה הזאת תהיה צורתו מתקיימת
 בעצמה ובהפרדה מעלה מעלה עד סגורה
 כל הצורות הנגברות והגיע עד היצירה
 העליונה הפשוטה הנקיייה אשר מכונה
 נחיצה להיות מזהם וזאת טהרה
 החכם החסיד נכבד ועליה נאמר והיתה
 נפש אדני צדוה בערד החיים ארץ
 א'הר' ואם האדם חכם ורשע
 שנקרא בריא וכת תהיה נשמתו מצד חכמתו
 עומדת בעצמה ומצד רשעתו לא תנצח
 העלה נמיה אך תרד אל שאל תחתית
 והא נע'ה ונלטלות יש נלס נרת ככו
 האבן אשר בתוך קב הקלע ואם הוא שוטה
 וחסיד שהוא חלה חיי תהיה נשמתו מצד
 חסידותו שמאס בהכלי העולם ניצולת
 מהתפסד ומצד אולתו שלא הבין בדרבני
 החכמה ונשמתו לא ידעה את מידת עצמה

ולא הנירה את מוראה לא תוכל לעלות
 מאד עדל השפל ומצי עשרה בו זמן
 ארוך היא ששה להדבק בגוף אחר פעם
 שנית או שלישית עד קטנת חכם באחרית
 ותעלה מעולם השפל והיה אז סוד מעלת
 וזקום מעברה לפי קצן החכמה שקנתה
 ואם הוא שוטה רשע שהוא חלה יוכל לא
 תעלה נשמתו מכלין הגוף אשר היא בו
 תהיה כמיהו והנה היא בגבול הבהמה
 והחיה כמותה כן כות זה וסברה אחר
 להם

נאם המסביר אשר אמרו
 אלה החכמים
 בשוטה וחסיד הוא ענין גלגלי ה
 הנשמות אשר גם וגמינו ע'ה קבלו ה
 ישכתבו בפר בראשית בפסוק ויקרא את
 שמו שת מלכד שושנת הכל נגלגלה
 ומשתנה בשת ולכן נקרא שמו שת ואחר
 כן נגלגלה גם במשה רבינו ע'ה וזה שאין
 שום נשמה נללסת מלגל פועלי או שלש
 כמאמר המסביר הן כל אלה יפעל א' מעשים
 שלש עם גבר כי אדם אין עדיק באר אשר
 יעשה סוף ולא חטא וכאשר חטא האדם
 אש' מתחלתו באה הנשמה בגופו ירד האש
 ההוא והנשמה היא מנוגלת ולא תשוב
 למקומה עד היותה כמחברת ולנוקה כמל
 חטא ואשם על כן במדוי ית' האחוזר פעם
 שנית בגוף אחר למען תנוקה העינו בהיות
 סובלת יסורים בגוף השני ועל הדרך הזה
 היא מנוגלת עד ארבעה פעמים וזה מאמר
 הכתוב פוקד עין אבות על בן על שלשים
 ועל רבעים ותמיד היא מתקטנת מכל חטא
 ואשמה ועל זה הדרך הוא סוד הימים כי
 גלות האדם לבית עולמו ואין כלו זרע
 להזכיר שמו הנחת תורת הנפש עונה טה
 ולמען לא תאבד הנפש ההיא ברחמנות
 הבורא ית' על ביחוד ציה על אחיו הנדול
 שהוא נול הקר ליבם כדי לקיים שמו וקל

הכל אשר הניח והנה כי בהתחבר אחיו
החמא והשוכס על אחדו וכא' מענינו
אשר הא גם הא תדאן ותשוכס בראותה
אח בעלה בא ליה האלה והוא גם הוא
בהתברו יונד לאחיהו וידאן עליו וינון
חמו ליו ושניהם באחד ליו יתחד ויחזו
האברה תמצא כי ימשיכו נפש הכת לנח
הבן ושם התנקה והטתר ותשוב ל האדם
אשר נתנם לזה כינה תמר והיתה רוצה
ובחורת אחר נול קרוב ונתעברה לכען
ידועה עור ואחז אשר חטאו לבשר אב
יתברך ולכן ילדה תאכיס גם נעמי
היתה כנועת לזה שלא צרת שם חמרת
מעם אחיו ולכען ינאנו משחת כי הוא
הניא ולא היתה נוטת להוליד בן ולקרא
בשם המת כי לא כיצנו שקראו אותו בשם
המת ועוד שאכן היה טוב לקרובי של
כת או אהוב להתחבר עם אשתו או עם
אחדת נכריה ולהוליד בן ולקרא בשם

הכת אבל הענין אינו על זה והוא יתברך
לא יצא על הענין הזה אבל הסוד הוא ככו
שבי ארצי כי בהיות יתברך יב חסד צוה
לעשות חסד עם החיים תוב הכתס ככו
שבי ארצי ולכן אכח השכנות יולד בן
לנצי לכען היה נול בשבת היה והוא
אמח והיה לה למשיב נפש ור לכבין
ואין לשאול ולדבר אם בן הוא שהגשמה
כתגלות כשם לנח אך תהיה בת יית
המים הגשמה שכחה בשכס או שלשה
נפים כי נשיב לסוף ואבר שהגשמה
כתעלה ויתרבה לכמה חלקים כמו שהגד
קושה ככה מצינו צות ובן הוא כשששת
בכל הנפים גאם המזמר הנה נכשכת
להאריך באכנות הנלול יען כי הוא סמל
הנמול ולזה אכת אשר אמתות אמת
והוא החכמה ידועת בסתם חכמה
ינפלאות מתורתו יראנו ולחיות בענינו
יזכרנו:

הנתיב העשירי

להאמין בנאולה

וחלקתים לשלשה פרקים:

פרק ראשון
כתוב בסודש כי
יתטבו הוברה
מישראל תופסי תורה וחסדים ותמימי מעשה
לכא לחר בארץ ישראל ולהתישב ביחשלים
ענה איש איש כפי נדבת לבו ונצנצה בו רוח
טהרה והבשר חיבת הקדש מארבע מנות
העולים אחד מעד ושנים מסשפתה לכען

היות לו מד ויתר נאמן בחר הקדש ועל
זה נאמר ולקחת אתכם אחד מעד ושנים
כשפתה וכאשר יתייטב שם החסידים
הדם ירכו להתפלל בחר הקדש ביחשלים
וישם המזרח את שועתם ויקרב קץ הנאולה
וארבעה ימים קודם זמן הנאולה יב
משח בן יסוף ישמו נחמה בן הושיאל
מדוע

בתחיה ובעולם הבא

מלכ אפרים בן יוסף וכפי מה שהיה משני
 כן תהיה ביאתו כמו שישנינו בפרק חלק בתב
 עני ורוב על המור וכתב ואורו יום עני
 שביא בראשית הוה . וכו' עני עני
 שביא . לא וכו' עני ורוב על המור וכתב
 לו כדושלים מבכורו ישראל כארבעות
 העולם ויניח חל ויכה מצבי ארס וישמע
 שביאשלי ויניח ממנה העולם ויניח
 בכל המדינות ובאשר ישיעיו כל ישראל כי
 הנאש הפל המשיח בעולם החיות ויהיה
 ויתקבצו לו כל איש איש דבט לבו . וקבץ
 מלך ארס כל הלו להלחם אתו ומלך המשיח
 גם הוא יקבץ כל הנמצאים אתו וארבעים
 שם מבכורו אפרים יבואו לו דרך המדבר
 לנחמה ויפול מלך ארס בידו ולא יוסף לקום
 לעולם וגם לשון יסלעו ויפול הכורא יתברר
 לפניו שנה יקבץ העל ענא הכרס במוס ויניח
 מלכי הארמה וכו' ויכבוש כל ארץ ישראל
 מן אמות העולם ויכבוש שמנה ארס
 ימואב וינצח יס ארס ומואב שילוח יס וכני
 עמון משמעתם . ויבא להלחם על רומי
 ויחריבה שנה והאביר ישרי סער ואחב
 כרת כל רע עשו שנה ויהי ישרי לית
 יצו . וישיעו כל האומות ויבאו כבנו ויבא
 לו היהודים כבנוח יס והביאו את כל אחיהם
 ככל הגוים מנחה לה ער שלא יסארא ועל
 אית שעה נאמר והביאו בנך בחוץ ובאשר
 ילחם מלך הששע עס רומי דיוני בעש סכות
 ואשר ידנו המצרים כמצרים שנ באשר
 שהיו לצרים יחילו כשמצור ואי יתישבו
 כל ישראל בארץ ישראל ויהי שנה שנים ושנה
 הששית לנחמה יעלה שרי כל פרס ער
 נחמה בן חושיל כי לפס תהיה המלוכה
 יתקרב את נחמה בשער ירושלים ויהיה
 גבולו מושללת יס מ יס וארס וחיה ונחמה
 לא יעני בה ולאחר מ יס יס תרנה הבורא
 ת בהכרות בית יהודה יס פתלו כל ישראל
 לא יס ועליו נאמר וספרה הארץ משפחות

משפחות ותהיה צרה גדולה לישראל ויגוסו
 דרך המדבר בערים ובהר' בצמח' ובמקור
 ויאלו עשב המדבר ויהי יס כרענ ובצמ
 ובצירוס ובחוסר כל ולא יוכל להסתר בפני
 גוי הארץ ובצרה הוא יצרו ויתלכנו .
 וכל מי שהרורו רע על כוונות אז אמות
 העולם הידעס אתו והאחרים יחזקו כמנוני
 תמיד ויעצור במדבר כל חכמה יליס ועליו
 נאמר והולכתו במדבר ודברת על לבר
 וחכמי ישראל יתקבצו בל ליתליו ואחמא
 חפצי בה אס מנחם ומטה אשר נתן לה
 הבורא יתברך ויפלו לפניו האומות פנימי
 יהנו איש את אחיו ואת ריעו . וברוכי
 יש עלם כאבן שיש ואי יצא ממנה ארכילוס בן
 השטן ויבא עמו עשרה מלכי ויגלה ישראל
 פעם שנית למדברו וחפצי בה העמוד כשער
 המדבר ויתר העם לא צרת מן העיר ותהיה
 עם מלחמה במדבר . ובנס יבא רשיח
 בן דור יסמו מנחם בן עמיא ועליו אמר משה
 ירל נא בד תשיל . נא כיר תשיל כנס
 זה מנחם בן עמיא מלך המשיח . ויבאו עמו
 שבעה ריוניס ושמונה נסיכי ארס שבע ריוניס
 הם אנדרס יצחק ויעבד ומשה ידור וכשרח
 וליו הנביא וישיעו נסיכי ארס הם ארס שת
 תושיל . ישי . שמואל . צפניה . עכוס .
 וכיכה . וכל החכמה עשר הטהורי והקדושים
 יחז קודם המתים ויבואו למדבר אשר בחון
 יס בני ישראל וכיכה ובני ער כראשם שנה
 דתא ראש יס . וידברו על לבם שנה היסבי
 לב אנות יר בניס ולב בניס על אבותם . וכתב
 הרכס ול יסה שית לא יקיש כמנו שישנה
 כופת נרי לאחין בו אחרי יסה יצירו
 הנביאים יסגב נתאחרי גבואתם . ויגדש
 סין יחיו סת מדבר כמות כמות מכותו של
 משה כי לכן נקבר במדבר . וגם הבולעיס
 יס קרס יעלו כי איתקבצו שפור נרו שארס
 שם אכה וילקו לתנינו יחיו הכתים ויבואו
 דרך החילות ל הר הותים ואי יבקיעהר
 הותים

הוצינם מתחתיו ויהיו הכתים מבצבצים ועולים
 דרך אותה בקעה שנא ויצדו מעיר כעשב
 הארץ. ואז ובא האיברים מארבע רוחות
 יביאו חיל גדול למלך המשיח גם משיח בן
 יוסף חיה וילכו שני המשיחים יחדו ועצת
 שלום תהיה ביניהם ולא יהיה ביניהם קנאה
 ותחרות שנא וסרה קנאת אפרים וצדור יהודה
 יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה ויהיה לא
 צדור את אפרים. וזו לו השבטים שהיו מהם
 המשיחים לפי שהכרמלים שהלכו מהם היו ג
 נאמנים. אמנם משיח בן דוד היה ראש לכל
 כי כדור מלכות בית דוד הוא והבה נתן לו
 בריה מלך דכתיב ויעשה חסד לרשיחו וגו'
 ויתבט ויתן עז למלכו ויט קרן כשיחיו והוא
 ימלוך מסוף העולם ועד סופו שנא כל גוים
 יעבדוהו. וילך הוא וכל ישראל עמו ויחשבו
 בירושלם ובארץ ישראל לבטח כי שנה ואוכל
 ושותים חממים ובני נכרי יהיו רועים צאננם
 ואיברים וכורסיהם והוא אמות המשיח ויצל
 הזמן ההוא אחר שמואל אין בני העולם הזה
 למות המשיח לא שעבוד מלכות כיהאנשי
 ההם אשר ישבו נפשותם לנפשות הרדים
 יאכלו וישתו וישגלו ויזלזלו וימותו אחר חיים
 ארוכים כארז וכאשר ישבע עץ חיל המגוג
 כי נתקבצו ישראל שנות בירושלם ובארץ ישראל
 יחיה אמן כארז ויקבץ את כל אנפיו כל
 ממלכות עולם ויורעבו כליו ארץ ויאכלו
 הראיתם גם כדור וסוף אשר עתה נתקבצו ישיבת
 כנעני וישכעונו ארמת ישראל ויבא מצוי יהודה
 ויבא עיר ירושלים כסדר ויבא משיח ארץ
 יען וגם יהודה תלך בירושלם וילכה העיר
 והגוים תישכנה וצא חצי העיר בגולה ויהיו
 ברחובות ירושלים. ואז יקרא אלהים לכל הרין
 חרב ויהיה ריגו נדוד וירעשו מכל דג הים
 יעף הימים והכרין וכל חומה לארץ תפול
 וקתה עת ערה לישראל ונתמזג יצאו עיירות
 קריות וקישמים. בתקול אחת אומרת יבאת
 ערוב כל יושני תנעליש יושני צלח המה אומרים

בת קול שניה אומר לנו לארום לעשות נהם
 חישב כתוב ונתת נדבתי בארום. בת קול
 ילישית אומרת קול קרא כמדבר פט דרך
 ה' בת קול יבשית אומרת לא יהיה שם אדום
 ופרוץ היות כל יבשית. בת קול חמישית
 אומרת אתם במדבר ארץ ששטה יהודים יעקב
 ישכן. בת קול ששית אומרת נדבתי נדבתי
 עני יאמר להיבם. בת קול שביעית אומרת
 דברו צל לך ירושלים וקראו אלהים. הדומי
 כהןם אהלך. בת קול שמינית אומרת פתחו
 שערים ויבא גוי צדק שומר אמונים גיל
 כאר בת צדק הרעין בת ירושלים. בת קול
 תשיעית אומרת יצאו שיערים ראשיכם יצו
 בת קול עשירית אומרת עשיו ככלו לירחיחו
 וכד סובבין את העיר ותקנים ביסופרות.
 יכפינס ישיב ישיבת כרעין תרועה גדולה ואומר
 ישיבת ישראל ה' ארנו האחר. והחיתה נפלה
 ואז יבנו בעיר ויבוצעו בחורים כתיב
 ברחובות ויהיה כל חיל עגול וילך ארם
 ייהיו חרב איש ברעהו ופלי פגרים כתיב
 ויחרר הבן על כל אנפיו נגד נדבתי אנפיהם
 ויכבטת מברר כערים ויתקיים אז כל
 הנטאח שנתנבאו עליו ויסתרו את הארץ
 יצאו ישראל ויגלו את יבדל להם ויבאו את
 בוזיהם ובעש קדוהם יבדו איש בעש שנים
 ואז יהיו לבטח אף ישון ואין פגרינה בירת
 יבנה כדו שכתוב ביהוא יתחשב סדום
 ועמורה ינא ואחיותם סדום ועמורה תאמנ
 ויתקבצו ויבאו אל עשרת וישבטם במהרה
 ויבא ישיבת ששית גולה ויקבצו קרוב
 יתבנה קרבתות העיר וירושלים יישיבתו
 לה בהר הקדש בירושלם. יצא בשעת חור
 הכבוד והפארת והעז למלכות לישיבת
 והשכנות והעמדות השנים לאבלי צדק פאר
 ובע הקדש. כי בנה יצו נראה בכבודו
 וישכלל כדור ויפריץ ויבט הפך יאז באור
 השכנה ויבא גוים לארץ ואז ישיב חסיו
 כל בידה יצא כל ישראל נפואים שנאמר

אשפך רוהי על כל בשר ויתן לנו לב בשר
ונשכב לבטח ואין מחריר :

פרק שני בתחיה ידוע הוא 'בעיני
כל בעל שכל כי

החיות המתים היא פנה מפנות התור והיא
מפורסמת הנודעת באמנותו המוסכם עליה
מכלל ר'זל עניינה שוב הנפש לנוף אחר
הפרדה מלנו וזהו מה שלא נשמע באומה
מהלוק' עליו ואין מות' להאמל' באיש מאנשי
הדת שהוא מאמין חלף זה שהרי דניאל
זכרה בענין שא' לפרשו בענין אחר והוא
אמרו ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו'.

ואמר לו המלאך ואת' לך לקץ ותנוח ותעמוד
לגורלך לקץ הימין' והמבחישי בואת התחיה
יבא להבחישי בנפלאות כלם והכהש' המופת
הוא כפיר' בעיקר ויצאיה מן הדת ולז' נחשוב
תחיות המתים מפנות התורה ' ובת' הרמ' כס'
זל כי תחיות המתים יתבאר בשתי שאלות
ראויות בזה הענין ' האת' כהם לבאר ענייני
הפסוקים הרבים מאד הנמצאים במקרא
המורים ראייה ברורה שלא הסבול פירוש
בהרחקת תחיות המתים כאמרו אם ימות
גבר היחיה ' ואמרו כלה ענן וילך כן יורד
שא' לא יעלה ' בטרם אלך ולא אשוב וזה
כאיוב הרבה ' והוקיה אמר הי חי הוא יורד
כמוני היום' ולא ישכרו יורדי בור אל אמתך
זאת ראייה שיורדי בור הם המתים ' ונאמר
ו'כ כי מות נמות וכמים הנגדים ארצה אשר
לא יאספו' ונאמר הלכמים העישה פלא אם
רפאים יקומו יודוך מלה ' ונאמר וזה הולך
ולא ישוב ' וכשתחפש כחובי המקרא כלם
תמצאם מרהיקין תחיות המתים בכלל רק
פשוטי ישיעיהו ועם ההתבוננ' יתבאר שהו'
מספק אם הוא מישל או אמת ' וזה שבא מן
הפסוק הנגילה בדניאל באמרו ורבים מישיני
אדמת עפר יקיצו ' ועוד אמר והנחת והעמוד
לגורלך לקץ הימין' ובישעיהו אמ' יהיו מתוך
גבלתי יקומו' ועוד אמר וידעוהם כי אני יי'

בפתחי ארץ קברותיכם ' ובהעלותי אתכם
מקברותיכם עמי ' ועוד נאמר ונתתי רחמי
בכם וחיותם וכאלה פסוקים רבים ' זה ג'כ
מה שחייב לבני אדם מלס' המבוכה הנדולה
קצתם הסתפק בזאת פנת תחיות המתים
ספק גדול ' וקצת המאמינים לזאת הפנה
הוצרך לפר' כל פסוק מן הפסוקים המבואר'
פירושים רחוקים מאד לקבלם ' והשאלה
השנית הייתה ההורה לברתי זמרת וארץ
הפנה כליל לא ברמזה ואף כי בביאור ואם
אי אפשר מכלתי שנא' שיש בתורה רמזות
לזאת הפנה ויאמרו הדברים ההם אשר
זכרום באדם מנין לתחיות המתים מן
התורה שנאמר אני אמת ואחיה ' תכלית
האומר שיאמר שהם רמזים נסגרים וכ'ש
בהיות החכמים חולקים בהם ' והנה זאת
השאלה השנית למה לא זכר זה בתור' כגלוי
ובביאור שלא יוכלו פירוש אחר ' אבל
נזכור לפי דברי ההושב כמי שיסתתר לומר
דבר וירצה לסתמו ' ואומר במענה השאלה
הראשונה שדברי הנביאים ולשון הכפירים
אמנם כאו מכפרים טבע המציאות הנהוג
הנודע וידוע הוא שטבע זה המציאות הוא
התחבר נקבות בעלי חיים וזכריהם והולידם
הדומה וצמיח' הנולד מעט מעט עד שימות
האיש ההוא ואין מן הטבע שישוב האיש
ההוא ויהיה שנית אחר מותו ' אבל אשר
בטבע הוא כי כשימותו אישי בעלי חיים
לא ישובו לעולם האנשים ההם אבל יכלו
ויותנו מעט מעט עד שישובו אל היסודות
ואל החומר הראשון כמין מן החזקה
לא ישאר עמדה חלק מוגבל נרמז אלו
שיאמר בו זה היה כך וכך ושהאדם לבדו
נדבק בו השפע האלהי והוא הייב שיהא
בו דבר עומד לא יאבד ולא יפסד אמנם
נוף האדם יאבד כשאר אישי בעלי חיים
כל חורו על זה ' וס' כן ראיות עיוניות
אצל מי שתחלץ לחקור על אלו הדברים
העמוקים

שתפרש שוב המטה נחש ודת המן ומעמ' הר סיני ועמוד אש וענן כל זה יתחייב לך שתפרשהו עד שיכניסו לענינים הטבעיים וכבר ביארנו במורה הנבוכים בדברי בחורש העולם שעם אמונת הדת העולם יתחייב בהכרח שיהיו המופת' כלם אפשריים וזה יהיה תחית המתים גם אפשרי וכל אפשר כשיבארו הדת נביא נאמין בו ולא נצטרך לפרשו ולא נוציאהו מפשטו ואמנ' נצטרך לפרש הדבר שפשוטו נמנע כהגשם הכורא ית אבל האפשרי יעמוד כאשר הוא ואשר ישתדל ויהזור לפרש תחית המת' עד שלא יהיה שם שוב הנפש לגוף אמנם יעשה זה בהאמינו שהו' נמנע מצד השכל לא ממנה הטבע וכן יתחייב משאר הנפלאות בהכרח וכל זה אמנם יהיה נמנע לגמרי לפי אמונת קדמות העולם ומאמין הקדמות אינו מעדת משה ואברהם כלל כמו שביארנו במורה הנבוכים ולאלי השרשים האמננו תחית המתים על פשוטו ושמנו מפות התורה ואמרנו שאין ראוי לפרש הפסוקים הנגלים הכורים עליה ראה בורה אשר לא יסבלו פירות אחר ולהוציא מפשטם ואמנ' מענה השאלה השנית והיא האומרת למה לא נזכ' תחית המתים בתורה המענה עליה מה שאמר לך דע שכבר נדע שזאת התורה בכללה לא נאמין שהיא מפי משה רבי לבד ואמנם היא כלה מפי הנבורה הגה הביאה השאלה אותנו להק' על אופני בהעיר הכורא ית אותנו על חיי העולם הבא ולא ביאר לנו תחית המתים כלל והסב' מה שזאת תחית המת' אמנ' הנהג' מנהג המופ' כמו שביארנו והאמנ' כמה שזה דבר לא תהיה רק בספור והיו בני אדם כלם בזכ' צאב אומרי בקדמות העולם שהם היו מאמינים שהכורא ית הוא רוח הגלגל כמו שביארנו במור ומכזב הגיע הנבואה מאת הכור' ית לבני אדם וכן יתחייב להם לפי אמונתם הכוזבת להכח' המופתים

הענינים לל' הישר הדבר הנשאר מזה שהגיע לאדם וזהו הדבר אשר בטבע והוא אשר קראוהו ספרי הנבואה נפש או רוח בשיוף השם ואבדת הגוף ושובו למה שהורכב ממנו המין ההוא מן התורה כמו שבא בפסוק וישב העפר ל' הארץ כשהיה והרר השב' ל' הלאה אשר נתנה זהו אל' בטבע וכפי הענין ההוא באו הפסוקים ההם כלם ואין הפרש בין אמרנו הירר פוך כושי עורו ובין אמרנו הלמתי העשה פלא ובכר נהפך מראה היד הטהורה ללכן ואין הפרש בין אמרו אם ימות גבר היחיה או אמרו המן הסרע הזה נוצי' לכם מים שאין זה בטבע אבל נמנע בו ל' שכב' יצאו המי מן הסלע והוא במופת' כן תחית המתים אולם הוא מן המופתים ולא יאמר אדם שאל' שיהנועין הדומם היה אומ' אמת לפי מה שבטבע ולא יכזב זה המאמר שוב המטרה לגחש אחר שהוא מופת' כן הוא כל מר' שתמצאהו מהרהקת שוב המת' הוא על מה שבטבע ואין סותר שוב המתים שירצה הכורא ית' בשונם' הנה כבר נתבאר לך עניני הפסוקי' ההם כלם על מה שאפשר מן האמת ואיך צריך לפרש פסוק מהם בפירושים ההם המונים הרהוק לקבלם אשר יחזקו טענת מכחיש תחית המתים ויאבצו מאמרו ודע שהכחיש שוב הנפש לגוף לא תכלט מאח' משתי סבות אם שיכחישנו המכח' להיותו ענין בלתי טבעי ויתחייב לפי זאת הסברה שיכחיש הנפלא כלם להיות בלתי טבעי' או שיכחישנו מפני שלא נזכר בפסוק ולא באהבה ההגדה האמתי' כמו שבא במופת' ואנחנו כבר ביארנו שבאו פסוקים ואם הם מעטים יורו על שוב המתים ואם יאמר אומ' אנחנו נפרש הפסוקים ההם כמו שפירשנו זולתם נאמר לו המביא לך לפרשם להיות שוב המתים בלתי טבעי והפרש לו הפסוקי' עד שיאותו לענינים הטבעיים כן צריך

זו יותר קרוב לקבלם ויותר מועיל' וזאת ג' תועלת גדול' ר"ל היות השמיע' מהקנ' ענייני עולמם והמרי' מפסידים' וכבר זכר בהורה שה' מופת מתכיד בדורות ר'ל תיקון העניני' הם העבודה והפסדס עם המרי אמר והיו כך לאות ולמופת וגו' ומפני זה אמרו אין מול ליש' ר'ל ש'הקונס והפסדס אינו לכב' טבעית ולא על מנהג המציאות לא נתלה בעבודה וכמרי' וזה אות גדול יותר גדול מכל אות וכבר ביארנו שה' ברוך צבור וברוך יחיד כמו שיראה מן המעשה ההו' והוא נאות לאמרו ובזרעך עד עולם' וכן המאמר המפורסם באומה ראה אדם ייסורין באין עליו ופ'ש' במעשיו וזה העני' בעצמו הו' המכון באמרו ביחד האומה אשר חלק יי' לה'ך אותם לכל העמים' ואתכם לקח יי' ר'ל שעניינכם אינם נהנים ענין מנהגי שאר האומות אבל יחדם בזה המופת הגדול שיהיו פעולותיהם המיד נקשרות בתקון עניניהם או בהפסדס' כתב גאון כי מתי ארץ ישראל יהיו תחלה שני ארץ החיים ודריש בירוש' ארץ שמתיה חיי החלה לעתיד' ורבותי' שבטולה הב' מחלה להם הארץ והן מתגלגלין בנאדו ואין נפיש הוזהר עליהם עד שיהיו בארץ ישראל שטא והבאתי אהכם על אדמת ישראל והדר ונתתי רוחי בכם והייחס' וגרסינן בגדאשית רבה ב"ה או' כשם שיצירתו בעול הזה כך יצירתו לעולם הבא מה יצירתו בעולם הזה מהחיל בעור ובשר וגו' בעצמות כך לעתיד לבא' ויעמדו בלבושיהם קל וחומר מחטה' ובמזבס' שלא יאמרו אחריהם ואח' והרפאו שנ' אני אביח ואחיה והדר מחצתי ואני ארפא והו' שאמר אז ידלג כאיל פסחי ואז יהיה יו' הדין הגדול ועליו שנינו בפר חלק אנשי דור המבול אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין' ואנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא אבל עומדין בדין' גם על העת ההיא אמרו ז"ל לעתיד לבא הב' נותן הנשמה בנוף ודגן

ויהסו אותם לכסוף ולהחבולה הלא תראה כשהדלים לחוק על מופת' משה רבינו ע"ה בלטיהם וישליכו איש מטתו וגומר' והלא תראה אין אמרו ישראל מתבחים היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם והי' זה יורה שהנבואה היתה אצלם מכת הנמנע א"כ אין יספר למי שלא התבאררה אצלו הנבואה בדבר שאין ראיה עליו לא האמת הנב' והו' ג' נמנע אצלם לגמרי לפי אמונת' בקדמות העולם כי לולי המופתים לא היה אצלנו תחיית המתים מכת האפס' וכאשר רצה הבורא יתברך לתת הורה לבני ישראל ולפרס' להם מצותו ואזהרהו על יד הנביאים לכל העולם כמו שאמ' ולמען ספר שמי בכל הארץ' חדש המופתים הגדולים הכתובים ב'הורה' עד שהתאמתה בהם לבואת הנביאי' והדוש העולם כי המופת האמתי ראיה גדולה על חדוש העולם כמו שיביאנו ולא הוציאם מענייני העולם הזה כמבול ובעונש ומה ענין אשר בטבע שהוא השאר הנפ' או הכרתה כמו שזכרנו ר'ל העולם הבא ולא נבנס לזולת זה מענין התחיה והתחי' הענין כן עד שהתחזקו לו הפט' והתאמתו בהמשך הדורות ולא נשאר ספק בנסאות הנביאי' ולא בחזו' הנפלאו' ואחרי כן ספרו לנו הנביאים מה שהודיע הבורא יתב' מענין תחי' המת' והיה קל לקבלו וידוע הוא שהאנשים ההם שרצה הבורא ית' שתתנן התורה כימיהם התיישבו בהם דעות נפסדו' מאד שהר' אמר עליהם בסוף המ' שנה אחד כל מה שראו ממעשה הבורא ית' אמר ולא נתן יי' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד הו' הנה וירדיעת הכור' ית' שאם יאמר להם חדוש תחיית המת' היה אצלם נמנע וידחקו מסנו מאד' וכן היו העטרות קלות בעיניהם אחר שהוענישו עליהם והיה אחד זמן ארוך ולזה הפחיד והודיע הטוב והרע בענייני' מבהרים לבא אם תשמעו ואם לא תשמעו והיה מפני

בתיים הרם אלא ישארו בדראון שלהם או
 יכפל עליהם עונש ממדה קשה לרעה
 הימנה כפי מה שיתחייבו. כתב הר"ם בן
 זל ואנחנו לא נדע מאות אשר יזכו בתהיה
 אם יתבטל מהם היצר הרע בדרך שהיה
 ראוי להיות טרם החטא ויהיה האדם טוב
 בטבעו כאשר כתבו קצת מהמקובלים או
 אם יולדו בנים ובנות אמנם הר"ם במ"ל
 כתב שזכר ~~החכם הנודע~~
~~החכם הנודע~~ עד אפסי ארץ יותר ממלכו שלמה והעמוד
 מלכותו שני רבות ונפלא ~~החכם הנודע~~
~~החכם הנודע~~ לא יכתה ולא ירוץ כמו עד ישיב בארץ
 משפט ויעבדוהו אומות העולם ויבאו
 בבריתו אנשי הארצות לרוב ישרו וצדקו
 והנפלאות אשר יגלו בזמנו וכל מי שיקום
 עליו ישבר והאבד מלכותו. וכל פסוקי
 הנביאים עירי והצולחתו וסודותיו
 כי אז יאריכו ה"י בני אדם כסוד הדאגות
 והאנחות יגיעו החיים ויאריכו. אבל דבר
 אחר לא ישתנה ממה שהוא עתה אלא
~~עליו~~ שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח
 אלא ~~שמואל~~ וימצאו בימי
 עשיר ורש גבור וחלש כשנעריך אותו
 לזולתו. ואולם בזמן ההוא ובימים ההם
 יקל על האדם מחיתו ולא יגיע בה כי אם
 מעט וישבו לתועלת גדולה לו ובמעט עמל
 ירווח הון עתה זהו שאמר עתידה ארץ
 ישראל שתוציא גילוסקאות וכלי מילה כי
 מנהג בני אדם לומר כשימצא אדם דבר
 מוזמן וסחוקן מצא פלוני להם אפוי וסעוד
 מתוקנת והראיה על זה מה שאמר הכתוב
 והיו בני עבר אכריכם וכורמיכם ראיה כי
 יש שם דריש וקציר. והתועלת הגדולה
 אשר תהיה בזה ההוא כי נמצא מנוחה
 משעבוד

באחד כדי שירגישו מדובקים יהיו ברגיש
 הייסורין כמין ההרגש שהרגישו בעונג
 העונות בעת הדבור הראשון ואם ישל שול
 והנדה כבר נידון האדם על מעשיו ב"ה
 ובשעת פטירתו א"כ דין זה ראוי לנו לדעת
 מה זה ועל מה זה. נשוב דע שיש במצות
 ועבירות שלשה מינין יש מצות ועבירות
 שמתן שכרן ועונשן בזה העולם לבד. ויש
 מצות ועבירות שמתן שכרן ועונשן לאחר
 מיתה שהוא עולם הנשמות. ויש מצות
 ועבירות שמתן שכרן ועונשן לאחר התחיה
 ובראש השנה נידון כל אדם על ענין זה
 העולם על אותן מצות ועבירות ששכרן הוא
 בזה העולם ודנין על האדם לפי המעשים
 ההם שעשה אם יחיה השנה הה' אם לאו
 ואף אם יחיה אם יהיו חיוני חיי צער אם לאו
 ואל תקשה עלי ממה שנראה כמה צדיקים
 מתים או חיוני חיי צער ודרך רשעים צללה.
 כי זה הוא בכלל צדיק ורע לו רשע וטוב לו
 ובשביל אשר לפני זה כתבתי טעמי לדבר.
 אמנם ב"ה אין דנין על האדם משכר או
 עונש שלאחר מיתתו וזאת באותן החמש
 מצות שמנו דכמים זל שאר אוכל פירותיהן
 בעולם הזה והקצן קיימת לו לעולם הבא.
 ומה הבאמר ראיה לדברי שאם יש מצוה
 אחת שיהא מתן שכרן קודם המית ואחריה
 היו חכמים מונין אותן כמו שמנו החמשה
 ההם ותקף מיתתו דנין עליו על אותן מצות
 ועבירות שעשה ששכרן הו בעולם הנשמות
 שהו שבר גן עדן ועונש גיהנום כמו שביארתי
 בנתיב התשיעי בגמול. ובתחיה שהוא יום
 הדין הנדול יהא נידון על אותן המצות
 והעבירות שעשה שמתן שכרן ועונשן לאחר
 התחיה אם יהא ראוי לטובה ורגעימות
 שאבאר לפניכם שיהא אז אם לאו. וכן
 כתוב על אותו העת ורבים מישיני ארמית
 עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחפרות
 לדראון עולם. כי הרשעים ההם לא ינעמו

אין הכוונ' לספ' שפה וחיתוך לשון אך סיפור
והשג' לנפשו זו לזו * כת הנאון זל' בי בימי'
ההם ובעת ההו' יתענו ישראל כריותה' וכשור
הבר ויעש' להם הבה סעוד' גדולה בגן עדן
כמו שארז' עת' הבה לעש' סעוד' לצדיק'
מכשרו של לויתן ופחנשאר יעשו סחוררת
בשוקי ירושלים ופי הדבר לפי הנסת' כן הוא
שתהיה אז החשנה גדולה שיתעסקו בה
בפרהסיא כמי שעוש' סחור בשוק' והרבה
שארז' ואף לויתן זכר ונקב' נבראו ושללא
נזקקין זה לזה היו מתריבין כל העולם מה
עשה הבה סיס את הזכר והרג את הנקבה
ומרת' לצדיק' לעתיד לכא והו' האור שגז'
הבה לצדיק' והרשית הנקבה ומליחת' היא
גניות האור והבדלתו והמליח' כור' על קיום
העני' ר'ל קיו' ההכבשת' שהכבשית בו הצדיק'
לעתיד לכא והו' יס' המשיח' אמנם המעיין
דברינו לא בענין הלויתן א' יסבור שנתחיק
דבריה' זל' בסעוד' העתידו להיו' להם הליל
וחם אבל ר'ל כי הסעודות ההם לא למלא
את הכרם הן כאין כאשר יחשבו הפתאים
הסכלי' אבל באים להרבות שכל הראוי בו
להשיג בזמן ההוא מה שאין ראוי להשיג
בזמן התפ' הזה וכענין שהזכירו זל' עוד
ביו' המושם בענכיו מו' ימי בראש' לצדיק'
לעתיד דבא מונתם הוא כי בטעמ' הדברים
שנבראו בו ימי בראש' כמו היין או הכהמ'
ברדיו טף והלויתן יוסיפו שכל לדעת רמז'
ועיקרם ושששם ובהם יעלו להשג' ולמעלה
גדולה : וזלא הם מהדרג' שיש' להם גלה
ונסתר ושניה' אמת ועל זה כיון שלמה ע"ה
באמרו תפוחי זהב במשיבות בסף דבר דבור
על אפניו' כוננו לומר כי הדבר הדבור על
ב' פני' ר'ל שיש לו גלה ונסתר כזה המאמ'
שבארנו הו' כהפוח זהב הו' משיבית בסף
שהנגל הו' לו ככס' אמנ' כאש' ישדלל בעיו'
רק מפני צרו הנקבי' אש' במשיבו' ורא' הזהב
שהו' הנסת' שיהי' טוב טעם כמו שהזהב ט'
ל ב 32 11 ככסף

כמה ~~הוא~~ אשר הם מעכבין
אותנו מעשות המצות בלן ואז נהיה פנוים
לעבוד בוראנו ית' וילכן תרכ' החכמ' והדעת
כמו שאמ' כי מלאה הארץ דעה את יי' כמי'
ליום סכס' יותשקוט האר' וישבתו המלחמ'
כמו שאמ' ולא ישא נוי א' נוי הרב ואז ישיג
האדם שליטות גדולה אשר יגיע בה להיות
העולם הכא ונג' עדן שביארתי בנתיב' הו'
שהו' בארץ ישמש אז בנוסל' גשמי' וכן כת'
הל' במזל' כי נג' עדן הו' מקודש ורענן כן
האר' רחב יד רב מקורו המי והאילנו וכינו
הצמחי' ועתיד הבה לגלותו לבני אד' ויורם
דרמו וינעמו בו ואפשר שימצאו שם צמחי'
מופלאי' מאד אשר הם תועלו' גדולו ותענוג
רב וזולת אלה תתועלות אשר הם אצלנו
וכל זה אינו כמעט ודא' דחוק אבל אפשר'
שיהיה אפ' לא זכר בדברי רז"ל וכש' כי הו'
מבואר שם והוא מה שאמ' זל' עתיד הבה
דעויות מחול לצדיקים בגן עדן והוא יושב
ביניהם וכל אחד ואחד מראה עליו כאלו
כאצב טג' הנה להיו' זה קיונו לו ויושיענו
והראות השכינ' בלו באצבע מתוך המחול
הוא השגת המעלה ונודל התיחדות מתוך
שבת' גופית לומ' כי נגיע אז למעלת משה
רכי' ע"ה שנתעלו' נפשו על גופו עד שגטלו
בתויו הגופי' והו' מלוכש בכל טעה כרוח
הקדש כאלו ראיתו ושמיעתו בענין הנפש
בלבד לא במיצועי הגופי' כאשר יעשו שאר
הנביאים בתחבטל' הגוף ותחפש' הנפש
מבחושה' שאצל עליו רוח הקדש ויראת
מבראו' עצמה כאש' ירא' מיכל' ונבריל' והיא
הראיה האמתית והשמייעה הנכונה כי אין
טענה למתפלספי' מבטלי' התור' כפי רצונם
שכחישו בטעיות אמונתיו האמתית ואת
אבותו מאמיני' שלא אפ' שלא תהי' לנבריל'
שמיעי' לא ראות ותקר' אותה לדעתם השגה
שהיא מנעת לוי' מן מיכל' על דרך משל'
וכן מה שאמר רז"ל שהנשימו' מספרו' זו לזו

מכאן זאת תועלת גדולה מאד כי לא ידברו החכמים כל דבריהם בדברים פשוטים אך פעמים יבוא הצורך לדבר בהיות וברמזים כשמדברים בענינים שאינם צורך שיבינום ההבון אך הנכון לדבר ' וכשרצו לכתוב הדברים כדי שיבינום הבאי' אחריהם יצטרכו לכתוב על הדרך ההי' בעצמ' בענין שיבינום הנכון ולא יבינום ההבון ולכן אמר ההב' דברי הבורא ית' עמוקים וניתנו לבני אדם למען יפעלו ונעלמו ונכסו למען יכבדו ונפתרו למען יהיו חיינו ומעמדינו ' גם לזה כיון שלם באמרו בפתיח ספרו ונכון תהבול' יקנה ר"ל כשיראה הנכון התחבולו' שעשיתי במקצת משלי אלו ירגיש ויבין באח' מסתרי תורה שנאמר על דרך משל וידע שהוא משל ולא זה דבר הוא משל ידע גם הוא לעשות כן' וכן הם עניני הסעודות שביארנו שבהם נגלה ונסתר ושניהם אחת ' ואולם צריך להבין תחלה הדברים על דרך המליצה בכתבתו ואחר כך לסמוך להם משל או הורה וזה הוא אמרו להבין משל ומליצה :

פרק שלישי בעולם הכא מבוה' בעיני כל בעל

שכל כי הוכנה בדברי ר"ל הוא המזמון לחיי העולם הבא והמתברך אומר עליו זכרו לחיי העולם הבא ' והאובדים אצלם שנו אותם במשנתנו ולא שאי' להם חלק לעולם הבא' וזה כי עיקר השבר אצלם בכל המצות הוא העולם הבא כמו שאמרו ותשחק ליו' אחרון' שכל שכן של מצות אינו לא לעולם הבא ונהלקו בו הרמב"ן ז"ל והרמב"ם ז"ל וכל א' מבי' ראיה לדבריו לפי הניראה לו ' כי הרמב"ם ז"ל כתב כי זה מה שקראו ר"ל העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה וזה העולם אובד ואחרי כן יבא אין הדבר כן לא הרי הו' מצוי עתה ועומד שנאמר אשר צפנת ליראיך ולא קראוהו העולם הבא לא מפני שאותו החי' באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה שאנו

קיימים בו כנוף ובנפש זהו הנמצא לאדם בראשונה והוא עורס הדרוני שימצא לאדם הנך יציאתו מזה העולם אם יזכה שהשכיל שם נפשו מצד הבורא יתברך כמו שישכילו מסודות הכוכבים והגלגלים או יות' וההענות ההוא לא יתחלק להלקים ולא ימצא לו שום שיעור ולא תאר להכשילו אלא כמו שאמר הנביא ע"ה בהיותו רבה על יקר העולם הבא ואמר מה רב טובך אשר צפנת ליראי' וכן אר"ל העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ופי' עטרותיהם הכרות הנפשיות המפוארות שלהם ור"ל כי קיום הנפ' היודעת בקיום הדבר הידוע לה והיותה היא ' והוא דבר אדום כמו שזכרו בקיאי הפילוסופים בענין שיאריך ספורו ' ומה שאמרו ונהנין מזיו השכינה ר"ל כי הנפשות ההם ינעמו במה שישכילו וידעו מסודות בוראם ית' ' זו היא סבת הרמב"ם ז"ל ' והוא הולך לדרמו שכתב שהפסד זה העולם והשתגרותו ממה שהוא עליו או השתגרותו דבר מטבעו והמיטבו על השני ההוא הוא דבר ש"ל כאנו בזרה דברי הנביא ולא דברי החכמים ' עוד כי אמרם שירא אלפי הוי' עלם' וחד הרוב אינו העדר המציאות לגמרי ' ואמרו חד הרוב הור' על השאר הזכין' ואנחנו נאות לארסנו סדעתו ונאמין שזה המציאות לעולם נצחי על זה הטבע אשר רצהו השם יתברך לא ישתנה ממנו דבר בשום פנים אלא בפרטיו על צד הכמות אע"פ שיש היכולת לו יתברך לשנותו כלו או להעדירו או להעדידו אי' זה טבע שרצה מטבעו' זהו דעתו והו' שצריך שנאמין ולכן אר"ל עולם כמנהגו הולך שנ' אין כל חדש תחת השמש ' ואולי תאמר הלא כבר התבאר שכל הווה נפסד ואם הוא נהנהוג הנה יפסד ' דע כי זה לא יתחייב לנו שאנחנו לא אפרנו כמשפט התהוות הדברים הטבעיים המתחייבים לסדר

השביעי הוא הלא כמו שמצינו במדרש
ויברך אלהים את יום השביעי ברכ ה'ה
את העולם הבא שמתחיל באלף השביעי
ויקדש אותו זמנו לישראל * והוא האור
שאמר עליו ר'ל דרש רבי ברכיה מאי האי
דאמר' העולם הבא ולא ידענ' מאי קאמר'
העולם הבא ומהרמב"ם ע"מ דאיתולסלם
שקוד שנתה העולם עליה כמחשב לברוא
אור ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה
לשלוט בו * צפה ה'ה שאין יכולין לסבלו
לקח שביעית ושם להם במקום והשאר
נגזז לעתיד לבא ואמ'ם זכו בזה השביעית
אתן להם זה לעולם האחרון והיינו דאמר'
העולם הבא שכבר בא קודם בשש' ימי
בראשית והיינו רכתיב מה רב טובך אשר
צפנתי ליריאוך ועל כן נאמן אנתו מר
שאמר ר'ל מהים שעתידי הקב"ה להחיותן
שוב אינן חוזרין לעפר ואף אותם אלף
שנים שעתידי ה'ה לחדש בהם את עולמו
צדיקים מה הן עושין הקב"ה עושה להם
כנפים והן שטין על פני המים שנאמר על
כן לא נירא כהמים ארץ וכמים הרים בלב
ימים * ופי' המאמר הוא כן רצה לומר כי
מירוב שיהיו צרופין ומזוקקין לא יהא יסוד
העפר מונע בשום פנים ונחשב כאלו אינו
בהם כלל ולכן אמר אינן חוזרין לעפר
ולא אשר אינן מהים * וכוננו באמר
עושה להם כנפים כלו' ידורו ויהני' בעולם
היים והוא לבישת הנפש מלאכות וההלכש
הנוף עשה ולא התבטל בביטול היסודות *
ואמר וישטין על פני המים לפי שהירות
סובב את המים שנ' ורוח אלהים מרחפת
על פני המים * ואם השיב עיינו בהיות
הנוף מדובר מכל השדות רפעות הנפש
לשלישה חלקים והם כלי המזון וכלי הירע
וכלי הקון הנוף והנוף בכללו צור מציאותו
היה בעבור הכליות אית וה' אכילת המזון
לקיום הנוף ולהוליד רסיונו וכשהסלק
התכלית

טבעי כי המציאות ההוא על המנהג
הטבעי יתחייב הפסדו בהכרח על מנהג
הטבע כי כמו שטבעו חייב שלא יהי' נמצא
כן ואחד כך היה כן כמו כן בהכרח יחייב
שלא יהיה נמצ' כן לעולם שכבר התאמת
שזו ההוי' בלתי מהפך החיוב לו לפי טבעו
אמנם לפי טענותינו התורה אשר היא
מציאות הדברי והפסד לפי רצונו לא על
צד החיוב לא יתחייב לנו לפי זה הדעת
שהוא יתבר' כאשר המציא הדבר לא היה
נמצא שיפסיד הנמצא ההוא בהכרח אבל
הענין נחלה ברצונו אם ירצ' יפסידה ואם
יצר' ישאירה או בנזרת חכמתו הנרה
אפשר שישאירה לנצח נצחים ויתמידהו
בהתמדתו יתבר' * והנה כבר ידעת שכסא
הכבוד אשר נתנו הכתמים בהיותו נברא
שלא אצרו כלל שיעידו ולא נשמע כלל
בדברי נביא והם שכסא הכבוד יפסד או
יעדר אבל הכתובים בנצחותו וכן נפשו
החשובים הם על דעתנו נברא' ולא יעדרו
א"כ הענין יתחייב שלא יתחייב הפסד העולם
בהכרח * אם ימאן זה אדם ואמר שאי
אפשר לו מבלתי שיאמין הפסדו לא יקפידו
עליו שאין הפסד כזה בתורה בשום פנים
אלא שצרי' שיודעוהו שאין הפסדו הכרחי
להיותו מהוד' כמו שביארנו ע"כ לשון הר"ם
במ"ל שכתב במורה הנבוכים * אמנם הר"ם
בן ז'ל חלק עליו וכתב כי לפי שצורת האד'
ודמותה היא חביבה מאד לפני המורא יתב'
מירוב אהבתה היתה החייית המתים בנוף
ובנפש שמש כאשר היו מתחלה ואחרי
החייית המתים ויעשה הכנורא יתבר' כל מה
שעתידי לעשו' כמו שנתבאר למעלה ויקבל
כל אה' לפי מעשיו יעמדו כן עד סוף ששת
אלפים לבריאתו וכסוף האלף הששי יחרב
העולם ויתפך לתהו ובהו ועל זרע נאמר
והארץ כבעד תבילה ושמים כעשן נמלחו
וישאו' כן בזמן אלף שנה ואותו האלף

הנוף לנצח אינם על דעת הפילוסופים ולא על דעת קצת רבני תורהו האומרים כי הפילוסופי מקיימי כללו לעד ורבמי קצת יורו בקיומו ואין אצלם חזרת העולם לתת כי כל נברא ברצון הבורא יתבר' שמו קיומו ברצון ההו' או לזמן או לנצח וכמו שיאמינו הם בעיונם קיום הכלליים לעד כן אהנו יכולין להאמין בקבלתינו האמתית בקיום הפרט ברצון הבורא יתבר' כי כמו שיש רצון בכלל כן יש רצון פרטי בפרט ואע"פ שברא לעולם ביטול הפרטים וקיום הכלל הנה אמונתנו היתה כי זה היה בבעלי הנפש מפני החטא הקדמוני והעונש הנזר עליו אבל הרצון הנצחי מקיים רצונו לנצח ואל יקשה עליך מה שאמ' הכתו והארץ לעולם עומדת * וכן אמר ויעמידם לעד לעולם כי עולם הוא זמן וכמוהו כבר היה לעולמים * אשר היה מלפניו שרצה לזמן זמני' ימצא שנ' לעולם על אורך ימים בלי ידיעת קצבה אבל יש להם זמן וסוף ותכלית * כמו יחי אדני המלך דוד לעולם וכן מה שאמר דוד אנורה באהלך עולמים ועל כרחיך לא היה דוד סבור לחיות לעולם וכן ועברו לעולם שהוא עולמו של יובל גם זה לעולם ר"ל עד סוף ששת אלפים שנה * גם אם תשאל מהכרחוב שאמר יסד ארץ על מכונייה בל תמוט עולם ועד ואמ' ר"ל כל מקום שנ' נצח סלה ועד אין לו הפסק * נשיב ונאמ' כי פי' הכתוב הוא כך יסד הבה ארץ על מכונייה בעבור שלא תמוט אחת לעולם ועד * כי אם לא נברא העולם היה הכסא מתמוטט ולכן סמך לו כסאך אלהי עולם ועד * וידבר הכתוב לגבול ולנסתר כמו שנמצא בכתובים רובי וכתב המלמד בפרש' נח הדווש העולם אין לנו מופת עליו אלא מן הקבלה ואינו נפסד כי הו' גנאי לאומן הגדול שיפסדו פעולותיו לא העולם באפשרות מה שאין כן במרא ית' שי' נצח ע"כ * ולא דברי תהו כי הכל יפצה

התכלית ההיא לעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתי' למה היה הנוף פועל ריק והנה אין במע' זה הבורא ית' פועל בטל * הנה התשובה בכל זה כי היתה הבריאה הזאת לזמן תחית המתי' לצורך השמושים הנזכרים ואין הבה הפץ בבטולה אחרי כן ואף כי יש בצורה הזאת סודות עמוקי' שלא היתה היצירה על זה הדמות הפקר וללא טעם כאשר ידוע למבין סוד צורת האדם והלא אם תראה אלהי רבונו בני אדם תמצא כל אחד משינה מחברו בשלשה דברי' כקול וכמראהו ובדעת מתי' שאין כן בשאר כל בעלי חיים שמתצ' רובם דומין זה לזה ועל כל פנים לא היה זה לריק וללא דבר אמנם לצורך גדול ולטעם נכבד בצורת האדם והעושו ית' רצה בקיומו ואם תקשרה עלינו קיום גוף מן השפלים לעולם כבר השיבנו ליד כי קיום הנוף יהיה בקיום הנפש וקיום הנפש בהתייחדה בדעת העליון והמתקיים יהיה כמקיים בהתייחדו בו כאשר נאמין אפילו בפשט הכתובים על אדם הראשון שהיה חי ומתקיים לעד או לא טא בחטא ההוא ואע"פ שנאמין בחרבן העולם בשנת השמיטה יובן נאמין ונחזק אצל הכל באמת הראות כח הנפש על הנוף האפל בדבקה בדעת עליון כענין קרן משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה * וכן אמרו בספרי פניהם של צדיקי' לעתיד לבא לחם וללבנה ולמזככים ולברקים ולשושנים ולמטרו' בית המקדש ואם דעתנו לא ישיג בחקירה מאי זה צד תהיה המדה הזו אבל נאמין שהוא כן כי הבורא יתבר' שמו יודע מסודות הנפש ומתותה יותר מתחכמותינו * ועוד אנחנו רואין שחפצי הנפש המזדמני' ברצונ' נותני' לנוף ומסופין בו וזורר והדר ושוכן ובריאות אפילו בבאם ליו בעמל ויגיעה וכ"ש חכמה לחכמים כענין שכתוב הכתא אדם האיר פניו * וכ"ש שזאת הקושיא שהזכרנו בקיום

טוענים בבטול כל זה לספירה מהם בדברי משה ובדברי הנביאים אנו אין דברינו עם הנזכרים בכל ומטירין השבועים גם בדברי הנביאים. ובאמת כי לא יכזיב שום אדם שהוא מקובל ביד עמנו רק מה שנתחייב אצלו בבטול כל מה שהוא כנגד הטבע והנכונה במציאות באמרו שיש לכל הנמנעות טבע קיים וכאלו יחייבו שאין מדרגה באמתות לפעולה ממדרגת הקיראתם ובאמת אין להאשים לפילוסופים בבטולם הענין הזה לפי שלא יכריחם דבר נכונא ולא קבלת חכם מהחכמים כאשר היא בדינו ולכן אין אנו משגיחין בהן אבל אנו נאמין שהקבלה היא חכמה הפילוסופית שהרי רבו אל קבלי אותה דור אחר דור עד משה רבינו או עד הנביאים ולכן נסמך על החקירה ונכחל הקבלה ואולי חקירתינו כוזב מצד מיעוט ידיעותינו כענין הה' שהרי הקבל' הי' סותר ומבטלת החקירה ההיא. ואם השלמי והאמלי אנה הקבלה הזאת שנסמך עליה להרחיק חקירתינו. ההשוכן בזה ה' שכן הו' דעת ר' ל' והקבלה בידם על ככה באמרו אמר קטנא שיתא אלפי הוי עלימא וחד חרוב ועל פי דחוק לא נסמך לבטל זה המאמר שאין אנו רואין בתלמו חילוק עליו ול' הוי א' הדברי בטלי למה כתבם רבינו רב אשי בחבורם המקור והנכבד בלי מחלוקת וא'ל' שהם דברי יחיד שהרי הביא ראיה לזה הכאמ' באמרו תניא כותי דרב קטנא כשם שה' בישמט שנה א' ל' שנים כך העולם בישמט א' שנה ל' א' שנים ונשגב י' לבדו ב' וה' ואומ' מזמור שיר ליוס' השב' ליום שכולו שבת והו' האף הז' ואם תשאל עוד ותאמ' כמה ישיער אותו האף שיה' חרוב שהרי אין שיעור זמן בלא סבוב הגלגלי נשיב ר' ל' דברו באמיר השמש האני וכוונתם לומר שאל הגלגלי מסבבין וה' הזמן נמצא היה הביטול היה בלא שנה.

וזהו

יפצה פיהו שהרי מצינו באדם הא' שגא' מו ויציר י' א'הים את האדם. ויציר א'הים את האדם. וכל העולם מודים שיצרו הכורא ית ובראו ואנו רואין שמת וכלה' גם אמרו ר' ל' אין קדוש כ' כי אין בלתיך א'ל חקרי בלתיך אלא בלתיך ש'א כמדת ה'ה' כדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשיו מבלי אורו אבל ה'ה' ה' מכלה מעשיו פי' מעשיו בלים וכלים והוא ית' ח' וקיים לעד ולנצח נצח' ואלהיה זהו שבתו של אומן שמבלי מנוחה ומנוחה עושה כלי נאה ויפה ית' שמו אם יפסד זה יעשה יפה ממנו מאה ידורת וכן אמר הנביא והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'. ומה שזה להאריך אמנם נכל לומר כמו שאדם הא' נהנה ונפסד כי על כתי' המית' היא בלוי ועתיד לעמוד בתחיית המתים כך העולם נהנה מאור ית' ויפסד ויתנהג והמבין יבין וכתב הרשב"א אל אין להקשות על זה כמה שכתב הרמב"ם אל שהעולם בגללו לא ישתנה לפי שלא הדברים וכיוצא בהם א' היינו בא' לדון עליה מצד החקירה האנושית ולפסוק אותם מהסברה באמת החקירה תנצח שאין קצב לעולם לפי שאין החקירה לקוחה אלא מן המורגש ומנה הטבע ואנו רואין הגלגלי בלי משתני' כלל מיו' הבראם וכן הארץ בכלל'ה הולכת על מנה אחד המיד' אבל באמת כל מי שטוען כן אינו אלא מצד הקבלה המסורה בידם של ישראל מפי חכמיהם עם הוראת המקראות וכל שהקבלה או הנבואה הנחתו לא תנצחנו החקירה כי החקירה היא למס' מן הקבלה ואף כי מן הנבואה וזה הדבר ברור ה' ולא יסתפק בו אחד מכערי דתינו האמתיות כמו ש'א יסתפק בקיום הנסים שנעשו לאבות שהם כנגד הטבע בקדושת ים סוף והירדן ועמידת השמש והירח ליהושע וישאר הנס' שהן כנגד הטבע ואף על פי שהמתפלספי

הנתיב העשירי

הנפש קיום גופם בדברים דקים והזכים מהם בדקים מן הדקים כי אנשי המין נחקייכו כמין הנבלע באיברים שהוא מ מהולדות האור העליון המתגשם בצדן בוראו יתברך וזמן בדבר משעה שנהעלית נפשם במה שהשיגו בנפלאות הים כמו שאמר ר"ל ראהר שנהעל על הים יותר ממה שרואה יחזקאל הנביא * ומשה שנהעלית נפשו ונהיהדה ית' למה בידעת בוראו ית' לא הוצרך לדבר ההוא שנהגשם אמנם נחקים גופו בזו השכינה ובהשגה העיונית * הנה הזכיה כי הארץ הוא העולם הבא * עוד ראהר זה ממה שאמרו בביתא בסוף פרק חולין הניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ופסוקה שכתובת בתורה שמתן שבה בצדה שאין תחיית המת' תלויה בה שג' למען יטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך * הנה כי העולם שכולו טוב וארוך שהוא העולם הבא * אמר שתחית המתים תלויה בת' * ובספרי הזכירו כל הזמנים במדרש אמרו בהתהלכך בנחה אותך בעולם הזה בשכנך תשמור עליך בשעת מיתה * והקיצות היא תשיחך לעולם הבא * הנה כי הזכירו כאן העולם הזה וזמן המיתה והוא עולם הנשמות וימות המשיח ואחר כך העולם הבא * עוד אמרו בספרי במשנה רבי גמזו לחיי העולם הבא לא שהוא עכשו בעולם הבא * וכן בכל התלמוד לא תמצא שיאמרו על שום חסיד שהוא בעולם הבא עכשו אלא אומרין עליו מזמן לחיי העולם הבא * הנה נהבאר באר היטב שעולם הבא אינו עולם הנשמות כאשר חשב הרמב"ם ז"ל לא עולם נברא קיים שימצאו בו אשר זכנו בתחייה אחר הארץ הששי ויהיה בנף ובנפש * ולמה יקשה זה בעיני מי שמאמין בחדוש העולם והנה נברא מן האפס

וזהו במאמרם האחד שאמרו שהתורה קדמה לעולם אלפים שנה ואף כי אז לא היו נמצאים נלגלים אמנם לפי שאין אמיר דיעה אצלנו רק בהצטרף הזמן אמרו כן והוא ר"ל קוראים לזה שכמות האזן כאמרם בכמה מקומו כדי לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע שהרי לא יפול מנין שנים וזמן כמורא יתברך * שאינו בזמן כי הוא יתברך אדון הזמנים ולמעלה מהם עליו רב יתברך שמו ויתברך זכרו לא שהזכירו ז"ל אלה הלישונות כדי לשכך את האזן מה שהיא יכולה לשמוע * ועל האף השביעי שהוא שנינו בברכות מרגלא בפומי דרב העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא קנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה * וכן יאמרו המיד בתלמוד הקלה משביען מזיו שכינתו לעולם הבא שנה אשבעה בהקיץ המונחך רצונו לומר שקיום האנשים הזכים ההם בזיו הכבוד בקיום הנפש בנף בעולם הזה באכילה ושתיה כענין שכתוב באור פני מלך חיים וכן אמרו במשנה רבינו ע"ה מאין היה אוכל מזיו השכינה היה נזון כי קיום הנפש בהתהדרה בדעת העליון כקיום המלאכים והעלות הנפש על הנף מכטלת הכחות הגופיות כמו שביארת' למעלה עד שיתקיים הנף כקיום הנפש עליה בלא אכילה ושתיה כקיום משה בהר ארבעים יום פעמים ואם נחם זה אל מעשה הנס הנה אליהו יוכיח שלא נפרד גופו מגופו מאז ועד העולם והנה עודנו חי בנף ובנפש כאשר ידועה בקבלה מדור דור * והנביא אמר הנה אנכי שולח לכם ארץ אליהו הנביא לפני בא יום י'הגדול והטרא * זה צריך להיות קודם הרחיפה הנה ראיה שלא נפרדה נפשו מגופו הקדוש והטהור והתקיים קיום אנשי * הנה ראהר כי זכי

הנתיב העשירי

קכט

העולם נהג כנגד ששת ימי הבריאה והלף השביעי כנגד יום השבת. וזאת הקבלה היא ביד מקצת חכמי ישראל מפי הנביאים ויש להם בזה סוד עמוק מאד שאין ראוי לגלותו ויכתבו בספר. ואין לשאול מה יהא אחרי כן כי ברוך הו' וז' הזהירונו ר'ל להרהר מה לאחור באמרוס ז'ל אין להרהר מה למעלה ומה למטה מה לפנינו ומה לאחור ולכן לא ניתן לנו רשות לחקור על זה: ואלהי אמן אשר הוא אלהי אמת יורנו דרך אמת אשר הם דברי חכמי ונבני אשר הדריכונו בשביל אמוני. ונרעה נרדפה לדעת את י:

האפס הנמו' כמו שביארתי בתחלת הנתיב השני. ויותר רחוק הוא לפי הטבע רברוא דבר מן האפס הנגמור מהיות סותר הבנין אל אבניו והודו וביתג' בהם. וכמאמר הדגם שאמר ב' חלק למי שכפר בתחיית המתים דלא הוי הוי דהוי לא הוי. ודע כי יש עוד בזה סוד ענין מקובל ביד מקצת מחכמי הורינו ויש להם רמז בענייני התורה כי באמת לא נפל הענין כן דרך מקרה רק לרצון מכון כמא' יתברך ולכן נבחרו בתורה השביעיות בימים ובשנים ובשבועות השנים. וכן בימות העולם ששת אלפים הם ימי עבודת העולם ומטה

וראיתי לכתוב הנה גם אלה השערים ולחתום בהם הספר הזה יען כי הוא רמז בהם:

- חקור למצוא מציאות הקדומה
- והוא קרסון וקדמותו עלומה
- והמציא יש ולא ממי ממה
- ולא דמיון ולא איכות וכמה
- ולא ישמלה ולא רוגז וחכמה
- ולא נכנס בחשבון מין ולא מה
- ומרשך הבלימה על בלי מה
- והן לא נסתרה לו העלומה
- ועדוהו ככל נמצא התוכה
- וסוד בנין וסוד שיעור וקומה
- ולא נדע עלי מה זה ולמה
- והוא מקים לכל בעלי נשמה
- בסוד דעת וסוד בינה וחכמה
- למען תהיה מלכות שלימה
- בנס נמור וטבע בחתימה
- במנהגם ולא שנוי החומה
- לזכר מעשה נסים רשומה
- ושבת יום שביעי הוא תחומה
- ולכן נפש בחוכה נעלימה
- חזקים עומדים לעד בחומה
- להכין כעלי נפש חכמה

- בראשית ב' יסוד הכן יסודך
- אמת נמצא יחיד עולם לברו
- והוא חדש מציאותם מחכמו
- ואין לו גוף ולא תבנית וצורה
- ומדות לא ישנהו לעולם
- והוא אחד ולא ממין ומנין
- והם כל המוצאים בו הלוים
- והוא מביט ומשיגה בכלם
- ואין לו שם לבר שם המציאות
- וכענין אמת הם סוד פעליו
- ואותיות יסוד עולם שקלן
- והשם הוא יסוד כל אות וסודו
- והנקוד יסוד כל ההנועות
- וסוד הטבעים הוא המיני
- והתורה דרכיה תלויים
- וסוד שבת יסוד קיום טבעים
- וסוד המועדים שנוי טבעים
- לפיכך מועדים נתלין כמולד
- וסוד תורה פשטיה גלויים
- והקצת מעלות תורה פשטיה
- ומקצתם במושב יתנו לך

הנתיב העשירי

- לצורך הוא וריק אין בו מאומה
- ומליכהם לצורך עם ואומה
- לטוב ולרע לתנול אנקמה
- לצרכם לא לצורך אל ברכה
- והוא נבדל בשכלו מבהמה
- וצורת האמת צורת נשמה
- ויש יוציא ויש עומד ששמה
- לברתי העמוד נפש ענומה
- להורות לנשמה סוד מקומה
- בסוד הסדר והשגחה תמימה
- תקבל דין ומשגורת שלימה
- ונפשו מלווה חומר ערומה
- כיד משה חזת היא התרומה
- כסיני נתנה על פה תמימה
- אשר הוא עד והמה
- ורוח מעלת קדש מקדשה
- וסכל הארצות היא שלימה
- לסודות מעלות קדש פנימה
- מבואר הוא בתורה התמימה
- ימין ושמאל ואל קדמה וימה
- ומתים לחיות יום ההקומה
- לנגד מעלה ושבר נשמה

וספור את בני קדם ימותם
וספור משפחות נח ושעיר
רשות כל איש מסורה היא בידו
המבחן אשר נודע באבות
וחומר האנוש חומר בהמות
וצורת גוף לאין נחשבה
ושכל האנוש נתון כח
והתורה מסייעת להוציא
והמצות לתועלת מכוונות
ויש עונש לכוף אדם והנמול
ונשמת האנוש גם היא כמו כן
ושמה הוא סגולת הנביאים
והורה הכתובה הנתונה
והתורה אשר על פה סדורה
ומעלות הנביאים לא כמשה
ומדרגת כתובים היא למטה
ועיד שלם יסוד מבחר מקומות
וסדרי העבודות הם לצורך
והרבץ בית מעוננו ושוכו
ועיקר הגאולה לפזורים
ויש תקוה לעורר הישנים
ואין לחוש לטורח הגויה

אשכול הכופר

הנותן אמרי שפר

ונשלים הספר

ותנפת האלהות מחכמי המחקר
מהתכונה ומלפאות וזולתם דברי חכמות
כמותם וכל מה שהבאתי בעדתי כשם
הספר כן הוא וכל אשר יהיה נבון
באמונתו או יהיה הועה בשדי תבונתו
יעמוד על אם השביל וירא וישל בנתיבו
ולא ילאה וימצא נתיב לא ידעו עיני
ולא שזפתו עין איה ומהנתיב ילך בשביל
אשר כוהו לא נהיה ויעבור משער
לשער כמחנה עד יבא לאמת הדבר
ולא יפנה ובכן יוכה לעלות למדרגה
העליונה אל הבקום אשר היה שם
בראשונה וברוך יי' אשר לא עזב חסדו

ואמר

בשנת מאה ועשרים למנין
אלפים לבנין ולמחזור ערך שנה תשיעית
נקראת ולמחזור חמה לבד שנים נמנית
בירושלים שבת לאל שוכן מעונה בכל
רגע ועונה אשר נתן לעבדו חנינה
ושכל וסדע וכינה לעשו העצה הנכונה
ולחבר זה שביל אמונה אשר מחמדים
כולו מלא בכהם אופיר לא יסולה כי
ממסלת החכמות אורו לקטתי ובנתיב
הראשון והשני בקבלה דברתי ואולם
פנעתי בה ולא ננעתי כי יראתי כי אצרתני
אורי מי שלא זכה בה יראנו ולא יועיל
לו ויזיקנו וימצא בו מהתלמוד היקר

מדברי דב' זכרונ' לזכרה' אשר נאמרו
 כה' לכה' יבא להם הנמול כפי מעשיהם'
 בהשגחת יי' אשר היא עליהם' גם ביארתי
 הנמול האהרון כאשר מקברכם תהיו קמים'
 ואת אשר יקרה אהכם באחרית הימים'
 ויצה בני ישיב נא כבוד ה' אליה ישראל
 וכן לוהודה' מעולה וחלודה' אשר היה
 עם פיך והוריד דבר' וכל אלה הנתיבים
 לחבר' ער אשר נגמרה מחשבתך'
 והשלמת כל כוננך' עשיתי ככל מצורך'
 אשר צויתני' והבורא יתברך עזרני' לא
 עברתי מסצותי ולא שבתתי' וכל רצונך
 גמרת' כיו' עזר ומוני כך כטח לבי
 ונעזרתי' ומה אענה ואאריך לשון'
 הטבת חסדך האחרון מן הראשון' ישגמלת
 עמי תמיד חסדך' הנה נא מצא חן
 בעיניך עבדך' ואס' על כל אלה האודות'
 אבא לשבח ולהודות' או אקריב כל
 התודות' כטח מן היס' לא איכל להללו'
 מן הראוי לגדלו' לאשר גמלני כרחמי
 וכדוב חסדיו ובי' מכיר מעבדיו' כי כרגו
 מעשה ידיו' ואילו פי שירה כים סלא'
 ולשוני כהמון גליו העלה' וישגותי שבח
 כמרחבי הרקיע' איני מספיק להודות
 ורהביע' הטובות אשר בורא השביעיני'
 כעל כל אשר גמלני ואס' אספרם כחול
 ירכון' ולא יכירם חשבון' ואיך רבי
 מלאני' לספר שבת ערה לכל ערה'
 ואין לו תהלה וזכרה' ועל כן לו
 חומית תהלה' ואולם חייבין אנו
 להודות לו בפי השנתיט'
 ולא כפי עוצם טובותיו
 עכמו'

ואמתו מעם עבדו' שוכני לחבר ספר כזה'
 ושמרני בדרך הזה' שמשכיל אמונה לא
 נטיתי' ולא מרוב ידיעתי' אמנם אלהי
 אבי היה בעזרתי' וכאשר תמיד עזר אותי'
 כן יסעני לעבדו וראהבו' ולהמך בנתיביו
 וכל ימי יעזרדני' ויצליחני וישכרני'
 וינצרני ויעזרני' להגות תמיד בתורה'
 כאשר שם לנו חק ומשפט במרה' ותמיד
 אומר מזמור לתודה' אודה י' בכל לבב
 בבגד ישרי ועדה' ועוד הני מדבר בתפלה'
 וצאתן לבוראי הודאת ותהלה' ואשמע קול
 הסולה' ואראה כמרא' אדם עלי' מלמעלה'
 ויאמר אלי אני הוא שכאתי לך תתלה'
 ועזרתך לזאת העצה המעולה' והייתי
 לך לזכרון' אני ראשון ואני אחרון' וכל
 אשר עשיתי לא נכחל ממני' כי אני הוא
 המדבר הנני' ובראתי שעשיתי כל אשר
 צויתך' באתי לברך אורך' וברוך טעמך
 וברוך אתה' כי אמת ואמונה וכתבת'
 והכל כסדר חברת' כי תחלת דברך'
 וראשית אמריך' ביארתי ייחוד הקדמון
 לכל קדמון יתברך שמו' ואחרי כן חדש
 עולמי' ויצר לאדם בדמותו' ולהתהנהג
 כאמונה צוה אותו' יען יהיו בניו כמותו'
 ואחרי כן יצר לקין והכל בכטן אדם'
 והכין כל איבריהם לטעמים' בידו עינם
 ויכוננם' ולישמור בריאות גופם' צום עור'
 שג' השמר לך ושמור נפשך מאד' כי
 כאשר יהיו בריאים ולא יחלו' לעבוד
 ביראם תמיד ויכלו' ואחרי כן ביארתי
 הנפש אשר בס' נופחת' והשארותה כאש'
 תהיה טהה' והיה לעולם בריא ונגולה'
 אם בעבורת בורא יתהווה' גם אם יאמינו

שדי המציאנו שנים כח להתחיל וגם לבלות התברר הזה' יגדיל עוז'
 דגום כאשר עם לכבינו' והיו השלמתו יוס' ל' ב' חשון ש'ט'
 דפ"ק' מהרוא דטרינט'